Tuncay Çelen

DENİZLER'DEN TERZİ FİKRİ'YE TÜRKİYE

İMGE kitabevi

Tuncay Çelen, 19 Haziran 1949'da Ankara-Kalecik'te doğdu. Elazığ nüfusuna kayıtlı. 1960'ta Ankara İhsan Sungu İlkokulu'nu, 1963'te Mimar Kemal Ortaokulu'nu, 1966'da Ankara Atatürk Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl ODTÜ Makine Mühendisliği Bölümü'ne kaydını yaptırdı. ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü üyeliği ve yöneticiliğinde bulundu. 6 Ocak 1969'da ABD Büyükelçisi Komer'in makam otosunun ODTÜ'de yakılması olayına karıştığı gerekçesiyle gözaltına alınarak tutuklandı. 12 Mart 1969'da tahliye olduktan sonra, aynı yıl Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu Dev-Genç Merkez Yürütme Kurulu'na seçildi. Komer olayı nedeniyle ODTÜ'den uzaklaştırıldı. AÜ Fen Fakültesi'ne kaydoldu. Fen Fakültesi Devrimci Gençlik Derneği Başkanlığı'nı yürüttü. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının saklandığı gerekçesiyle, 5 Mart 1971'de ODTÜ yurtlarının aranmak istemesiyle çıkan çatışma sonucunda tutuklanarak Ulucanlar Cezaevi'ne gönderildi. 12 Mart 1971 muhtırasından sonra diğer siyasi tutuklularla birlikte Mamak Askeri Cezaevi'ne nakledildi. Dev-Genç davasından yargılanarak 9 yıl ceza aldı. 1974 yılında afla cezaevinden çıktı. Tarım işçilerinin sendikal örgütlenmelerinde çalıştı. Sırasıyla Çapa-İş, DİSK Devrimci Toprak-İş, Devrimci Tarım İşçileri sendikalarında yöneticilik ve başkanlık yaptı. 68'liler Birliği Vakfı ve 68'liler Dayanışma Derneği kurucu üyesi, yöneticisi olarak faaliyetlerde bulundu. Halen işçi emeklisi, TKP Parti Konseyi üyesi.

Çelen'in Eserleri:

- *Denizler'den Terzi Fikri'ye Türkiye* (İmge Kitabevi Yayınları, 2011)

Tuncay Çelen

Denizler'den Terzi Fikri'ye Türkiye

İMGE kitabevi

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 978-975-533-686-2

© İmge Kitabevi Yayınları, Tuncay Çelen, 2011

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Mayıs 2011

Editörler
Turgut Türksoy
Can Gazalcı

Kapak
Aslı Sezer

Dizgi
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
İvedik Organize Matbaacılar Sitesi
558. Sok. No: 28 Yenimahalle-Ankara
Tel: (312) 395 25 80-83 • Faks: 395 25 84
www.pelinofset.com.tr

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10-11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

İçindekiler

Bölüm 1

Unutmak ve Unutturmak İhanettir! 11
Emperyalizmin İşbirlikçileri, Sevsinler Sizin "Vatanseverliğinizi" 13
Emperyalizm Zor Durumda 18
ABD Askerinin Vietnam'dan Çekilmesi ve Nixon Doktrini 21
ABD Ekonomisi Krizde 23

Bölüm 2

Alparslan Türkeş 25
Darbe ve İşkence Okulları 27
Türk Öğrenciler ve Türkeş 31
Türkiye ve NATO 34
NATO - Kontrgerilla - Özel Harp Dairesi - Gladyo 48
Türkeş Yine Sahnede 51
Nükleer Füzeler ve Küba 60

Bölüm 3

60'lı - 70'li Yıllar 63
60'lı Yıllar ve Fikri Sönmez 66
Devrimci Dalga Karadeniz'de de Yükseliyor 68
Fatsa'da Provokasyon, TİP'lilerin Otomobili "Kırmızıya" Boyanır ve Linç Tehlikesi Atlatırlar 76
Bölgedeki Gelişmeler 79
Yükselen Devrimci Mücadeleye Karşı, Milliyetçi-Mukaddesatçılar Sahne Alıyor 82
Milliyetçilik de Yetmedi, İkisini Birleştirelim: "Türk-İslam Sentezi" 89
Komünizmle Mücadelede Alman Parmağı ve ABD Yardımları 94

Bölüm 4

12 Mart-Kızıldere 109
Terzi Fikri Gözaltına Alınır ve İşkence Görür 124
Denizler'in İdamı 141

Bölüm 5

1973 Genel Seçimleri 149
14 Ekim 1973 Seçimleri ve CHP 152
CHP - MSP Koalisyonu 154
İşkenceler ve Geçmişe Sünger Çekme 158
Fatsa'da Hareketli Günler 162
Ali Çıkıyor 165
ABD Gelişmelerden Memnun Değil 170
Devrimci Gençliğin Mücadelesi ve Baskılar Sürüyor 173

Bölüm 6

Milliyetçi Cephe Açıklanıyor 179
Malatya Olayları 183
Milliyetçi Cephe Hükümet Kuruyor 187

MC Saldırıları ve Sol 189
Devlet Terörü Yaygınlaştırılıyor 206
ABD ile İpler Geriliyor 212
ODTÜ'lü Öğrencilere Faşist Saldırılar Artıyor 216

Bölüm 7

CIA İşbaşında: 1 Mayıs 1977 Katliamı 225
5 Haziran 1977 Seçimlerine Doğru 240
Fatsa Halkevi Başkanı Kemal Kara Öldürülüyor 246

Bölüm 8

5 Haziran 77 Seçimi ve 2. MC 251
ODTÜ'de Neler Oluyor? 254
Ecevit Yeniden Başbakan ve "Toplumsal Anlaşma" 256

Bölüm 9

Kan Kaybeden Emperyalizm, Kan Dökmeye Hazırlanıyor 261
Darbe Planı 264
16 Mart Katliamı 279
Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz Öldürülüyor 295
7 TİP'li Gencin Öldürülmesi 305
Cinayetler Devam Ediyor 321

Bölüm 10

Katliamlar ve Provokasyonlar 327
Ekonomi 70 Cente Muhtaç 334
Maraş Katliamı 340

Bölüm 11

79 Yılına Girilirken 371
Dörtlü Zirve 373
Abdi İpekçi Öldürülüyor 378

Ecevit Gözden Çıkarılıyor, Faşist Darbeye Doğru 381
Ekonomiyi Güçlendirme Programı 384
TÜSİAD Devrede 390
IMF'ye Teslim Olan "Karaoğlan" Zor Durumda 395
Cevat Yurdakul Öldürülüyor 398

Bölüm 12

14 Ekim 79 Seçimleri 409
Mecliste İlginç Bir Kavga ve Yere Saçılan Belgeler 410
Turgut Özal Başbakanlık Müsteşarı 413
Terör Sürüyor 416

Bölüm 13

Fikri Sönmez Belediye Başkanlığına Aday Oluyor 423
Fikri Sönmez Seçimleri Kazanmamalı 429
Fikri Sönmez Fatsa Belediye Başkanı 436
Nedir Katılımcı Bütçe, Katılımcı Belediyecilik? 445

Bölüm 14

24 Ocak Kararları 455
24 Ocak Kararları, Devrimci Muhalefet Ezilmeden
Uygulanamazdı 467
TARİŞ Direnişi 472
Fatsa'da da Baskılar Artıyor 479

Bölüm 15

Çorum Saldırısı ve Direniş 491
Izmir İncialtı Katliamı 518
Çorum'da 2. Saldırı Faşistler Hem Vuruyor, Hem Bağırıyor ... 531

Bölüm 16

Çorum'u Bırak Fatsa'ya Bak 561
Fatsa Nokta Operasyonu 568
Fatsa Nokta Operasyonu Sonrası Gelişmeler ve Tepkiler 590

Bölüm 17

Kemal Türkler Öldürülüyor 603
Darbe Günü Yeniden Belirleniyor ve Düdük Çalıyor 610
Turgut Özal Başbakan Yardımcısı 614
8 Ekim 1980, Saat 02.00, Necdet Adalı Asıldı! 619
Serdar Soyergin (1960-1980) Asıldı 621
İlhan Erdost Dövülerek Öldürüldü 622
17 Yaşında İpe Gönderilir Erdal Eren 627
Ve İşkenceler, İşkencede Ölümler, İdamlar Peşi Sıra Geldi 634
Cezaevleri 638

Bölüm 18

İşkenceli Sorgular 643
Fatsa Dev-Yol İddianamesi ve Savcı Halit Cengiz 650
Yargılama 663
Duruşmalarda da Baskılar Sürdü 667
Son Söz Fikri Sönmez'de 673

BÖLÜM 1

UNUTMAK VE UNUTTURMAK İHANETTİR!

Gerçek tarih, yalnızca geçmişte yaşananları ve onların nedenlerini aktarmakla kalmaz, aynı zamanda gelecek hakkında da birtakım ipuçları sunar; yaşanacaklar hakkında uyarılarda bulunur ve önlem almamızda bize yardımcı olur.

İnsan maalesef unutan bir varlıktır.

İnsanın bu zaafı, sistemin gerici eğitim kurumları, feodal aile yapısı ve işbirlikçi medya tekelleri tarafından da beslenir. Yalan, iftira ve manipülasyon konularında profesyonelleşmiş toplum mühendislerinin yönlendiriciliğinde insan beyni önce boşaltılır, sonra da istendiği gibi yeniden doldurulur.

Böylelikle toplum, bir sürü gibi güdülebilir; düşmanlar dost, dostlar düşman olarak yutturulabilir, insanlar kendi cellatlarına bile âşık edilebilir. Bu yapıldığında her şey tersine dönmüş, hainler kahraman, kahramanlar hain olmuştur artık.

Geçmişi beyinlerimize istedikleri gibi kazımak, değerlerimizi hafızalarımızdan sonsuza dek silip atmak ve kendilerince bir tarih bilinci yaratmak için avuç dolusu para döken egemenler, ne tuhaftır ki onca uğraşlarına rağmen, insanlarımızın kalbinden Baba İshakları, Şeyh Bedreddinleri, Pir Sultanları bir türlü söküp atamamışlardır.

Kendilerinden farklı düşünenleri işkencelerle, darağaçlarıyla ve katliamlarla susturmaya çalışan egemenle-

re inat, biz de tarihimizi unutmamakta ve tarihi değerlerimizi unutturmamakta sonuna kadar inatçı olacağız.

Bu kitapta unutturulmak istenenleri yeniden anımsatacak, 60'lı, 70'li yıllara geri dönüp tüm gerçekleri gözler önüne sereceğiz.

68 kuşağının önderlerine kurulan hain tuzakları, Kahramanmaraş'ta, Malatya'da, Çorum'da tezgâhlanan kanlı katliamları ve Fatsa'da sahneye konan iğrenç oyunları, Denizler'den Terzi Fikri'ye uzanan mücadelenin ekseni etrafında tekrar inceleyecek, 12 Mart ile 12 Eylül'e uzanan yolun üzerindeki sis perdesini sonuna kadar aralamaya çalışacağız.

EMPERYALİZMİN İŞBİRLİKÇİLERİ, SEVSİNLER SİZİN "VATANSEVERLİĞİNİZİ"

İsterseniz önce, Türkiye'de nelerin nasıl olduğunu daha iyi anlayabilmek için 1965 yılında Genelkurmay Başkanlığı'nca 1779 adet basılarak kendi örgütüne dağıtılan, "Ayaklanmaları Bastırma Harekâtı-Counter Insurgencey Warfare" adlı kitapta yazılı olanlara bir bakalım.[1]

Kitapta 12 Mart ve 12 Eylül sonrasındaki uygulamalar (anayasa ve yasa değişiklikleri, muhbirlerden yararlanma, ajan sağlama ve kullanma, parti kapatma, özel sorgulama yöntemleri, siyasi polisin "güvenilir kişilerden" yeniden örgütlenmesi, vb.) açık bir dille anlatılmaktadır. Kitap, bunları uygulayacaklar için "kılavuz" niteliğindedir.

Ayaklanmaları Bastırma Harekâtı adlı CIA kaynaklı bu kitapta, bir ülkenin düzenine egemen olabilmek için, o ülkede dört güce egemen olmak gerektiği belirtilmektedir:

1- Politik güçler, 2- İdari bürokrasi, 3- Polis, 4- Silahlı Kuvvetler.

Evet, emperyalizm, silahlı kuvvetler dahil, kontrol altına aldığı ülkenin tüm kurumlarına egemen olmayı

---

[1] Emekli Kurmay Albay Talat Turhan'ın anlatımlarına göre bir nüshası bizzat kendisi tarafından 3 No'lu İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesine verilen ve David Galula tarafından kaleme alınan, Hasan Lembet tarafından Türkçeye çevrilen bu kitap, Frederick A. Praeger Inc. Yayınevi'nce ABD'de basılmıştır. Söz konusu yayınevinin CIA tarafından kurulup finanse edildiği saptanarak, buna ilişkin belgeler, yine Talat Turhan tarafından mahkemeye sunulmuştur.

amaçlamaktadır. ABD Savunma Bakanı Mc Namara, 1967 yılında Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nde yaptığı konuşmada amaçlarını sakınmadan açıklamaktadır:

"Askeri yardımlarımızın asıl amacı, azgelişmiş ülke askerlerini, ABD ideolojisine göre yetiştirmek ve onlardan, gelecekte, gerektiğinde o ülke yönetiminde yararlanmaktır."

"Daha kesin olarak belirtmek gerekirse, Latin Amerika'ya yaptığımız yardımlarda güttüğümüz temel amaç, gerekli olduğu yerlerde, polis ve diğer güvenlik kuvvetleriyle birlikte, gereksinilen iç güvenliği sağlayacak yetenekte askeri ve yarı- askeri güçlerin yetiştirilmesine yardımcı olmaktır."[2]

"Dış yardımları eleştiren herkesin karşısında, Brezilya Silahlı Kuvvetleri'nin Goulart Hükümeti'ni devirdiği ve bu güçlerin demokrasi ilkeleri ve ABD taraftarı olma yönünde koşullandırılmasında, ABD askeri yardımının temel öge olduğu gerçeği dikilmektedir. Bu subaylardan birçoğu, AID programı çerçevesinde Birleşik Devletler'de eğitilmişlerdi."[3]

Cumhuriyet gazetesinde, 15 Mart 1975 tarihinde yayınlanan haberde, "1970 yılının Ekim ayında 'Southern Command'ın anti-gerilla okullarında eğitim görmüş 170 kişinin ülkelerinde hükümet başkanlığı, başbakanlık, generallik... gibi görevlerde bulunduğu ve özellikle faşist Şili Cuntası generallerinin bu okulda yetişmiş kişiler olduğu" bildirilmekteydi.

Amerikan Kara Ordusu Tuğgenerallerinden Kore Askeri Danışman Grubu Komutanı W. L. Roberts, New

---

[2] *Emperyalizm Çağı*, H. Magdoff, s. 148.

[3] Talat Turhan, *Çok Yönlü ABD Casusluk Örgütü: AID*, 7 Gün Dergisi; 18.

York Herald Tribune gazetesi muhabirine 5 Haziran 1950 tarihinde verdiği demeçte ise şunları söylüyordu:

"Komutanı bulunduğum, 500 kişilik, savaşta pişmiş askerlerden oluşan grup, bizim adımıza kurşun atacak 100 bin kişinin nasıl savaşa hazırlanacağını kanıtlamıştır, bunları iyiden iyiye eğitmiştir... Kore'de Amerikan vergi yükümlüsünün, bu ülkedeki yatırımlarının bekçi köpeği olan bir yerli ordu bulunmaktadır ve bu kuvvet en az gider ile en çok sonucun nasıl alınabileceğini pek güzel örneklemektedir."[4]

Bütün bunlara isyan etmemek mümkün değildir. Ama bugün geldiğimiz noktada görebildiğimiz, ABD emperyalizminin yıllar önce açıkca belirttiği hedefine ne kadar yaklaşmış olduğudur.

1970 yılının 18 Mart'ında, ABD Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'nın eşgüdümlü çalışmasıyla oluşan bir Kararlılık Operasyonları İstihbarat Kararnamesi yayınlanır. Kararnameyi Tuğgeneral Kenneth Wickham hazırlamıştır.

"Ev sahibi ülkelere ilişkin kapsamlı istihbarat toplanması ve bunun ev sahibi ülkeler örgütleriyle paylaşılması, ABD çıkarlarının korunmasını amaçlar" diyen FM 30-31 sayılı Kararname, bu örgütleri, "Ev sahibi ülkenin iç güvenlik, silahlı kuvvetler, polis, sivil savunma ve yerel yönetim" organları olarak saptıyor ve ekliyordu:

"ABD Ordu İstihbaratı, Ev sahibi Ülke'nin isyana karşı tüm potansiyelini harekete geçirmesini hedefler."

Kararname'nin "Siyasal Emeklilik Gereksinmesi" başlıklı ikinci ayrımında, "ABD Ordusu diğer ABD ör-

---

[4] *New York Herald Tribune* gazetesi, 5 Haziran 1950.

gütleriyle aynı biçimde Ev sahibi ülkedeki herhangi bir hükümeti sonsuza dek desteklemek durumunda değildir" denildikten sonra, B ve C bentlerinde de "ülkedeki önemli kesimlerin çıkarlarını yansıtmakta yanlış yapan" ve "milliyetçilikle ABD çıkarlarıyla uyuşmayan hatta aykırı davranış içine giren yönetimlerin emekli edilmesi" gereğinden söz ediyordu.

"Ev Sahibi Ülkeler Rejimlerinin Karakteristik Zaafları"na değinen üçüncü başlıkta ise, "ABD ordusunun ev sahibi ülke ordusundan çıkarları yalnızca mesleki işbirliğinden ibaret değildir. Çok daha geniş olarak siyaset ithal ederler. Silahlı Kuvvetler siyaset yaşamında önemli rol oynar" saptamasında bulunuluyordu.

Emekli orgeneral, Özel Harp Dairesi ve Kara Kuvvetleri eski komutanı Kemal Yamak, "Gölgede Kalan İzler ve Gölgeleşen Bizler" kitabında da şunları söylüyor:

"Özel Harp Dairesi, özellikle Amerikalıların da verdiği destekle NATO'nun örtülü harekât konseptine dayanarak kurulmuş bir harekât ünitesiydi. Memleketimizin bulunduğu coğrafi mevki ve stratejik konum, böyle bir teşkilatı çok lüzumlu ve çok faydalı hale getiriyordu."

"Dairenin kuruluş yılları Amerikan yardımı ve ilgilerinin başladığı ve kısa sürede yoğunlaştığı döneme rastlamış; bütün silahlı kuvvetlerde olduğu gibi, kuruluş ve eğitim konularında yakın işbirliği kurulmuştu."

"... Amerikalılar esaslarını doktrin ve stratejisini tespit ederken, kendi ihtiyaçlarına ve politikalarına göre, bu görevin yurtdışı ülkelerde yapılacağını kabul etmişler; kuruluş, görev, eğitim ve dokümanlarını buna göre oluşturmuşlardı. Halbuki biz bu görevi, yurdu-

muzda ordumuzla beraber ve kendi halkımızla birlikte yapacaktık."[5]

Ne güzel değil mi? Örtülü harekâtın finansmanını ABD sağlayacak, kuruluş ve örgütlenme ABD doktrinlerine göre ve onların gözetiminde gerçekleşecek, "düşman" emperyalizmin "düşman" tespitine uygun olarak belirlenecek. Halbuki siz bu görevi, "yurdunuzda ordunuzla beraber ve kendi halkınızla birlikte yaptığınızı" iddia edecek ve adına "vatan savunması" diyeceksiniz. Hadi canım sizde!

Emperyalistler tarafından örgütlenen kuruluşların görevlisi olarak, onların belirlediği insanlık dışı kuralları uygulayarak, emperyalizme karşı mücadele edenleri, yani yurtlarını savunan yurtseverleri cezaevlerine atacaksınız; işkencelere tabi tutacaksınız; katledeceksiniz; ipe çekeceksiniz. Sonra da emperyalizme karşı ülkenin bağımsızlığı için mücadele edenleri "vatan haini" ilan edeceksiniz; kendiniz de "vatansever" olacaksınız öyle mi?

Sevsinler sizin "vatanseverliğinizi!"

---

[5] Kemal Yamak, *Gölgede Kalan Izler ve Gölgeleşen Bizler*, s. 248-249.

Bu tür oluşumlar, yalnızca Türkiye'de değil, birçok başka "ev sahibi" ülkede de bulunuyordu. 60'lı, 70'li yıllarda emperyalistler bu oluşumların faaliyetlerini arttırdılar. Çünkü "ev sahibi" ülkelerdeki gelişmeler ABD emperyalizmi açısından hiç de iç açıcı değildi.

Diğer "ev sahibi ülkelerde" ve Türkiye'de işler ters gitmiş, artık rüzgârlar soldan esmeye başlamıştı.

Vietnam ve Filistin direnişleriyle; Küba ve Latin Amerika'daki halk savaşlarından etkilenen dünya gençliği, kurulu düzene ve ABD'ye karşı 68 başkaldırısını gerçekleştiriyordu. Gençlerin gözünde, Ho Amca, Che ve Castro gibi isimler insanlığın yeni değerleriydi.

Tüm dünya; işçi ve öğrenci hareketleriyle çalkalanıyor, Vietnam halkının ABD'li işgalcileri bozguna uğratması, umutları iyice yeşertiyordu.

ABD bugün Irak'ta, Afganistan'da olduğu gibi o günlerde de Vietnam bataklığında çırpınıyor, çırpındıkça da daha fazla batıyordu. Kahraman Vietnam halkı, ABD'nin tüm vahşetine ve katliamlarına karşı direnişini daha da sertleştiriyordu. ABD işkence üzerine, sivil halkın katledilmesi üzerine geliştirdiği yeni ve değişik programları Vietnam halkı üzerinde uyguluyor, "verimli" gördüklerini başka ülke halklarının üzerinde uygulamak üzere not alıyor; daha çabuk ve sonuç alıcı yeni tezler üretebilmek için, Vietnam halkını adeta bir kobay gibi kullanıyordu.

Phoenix (Feniks) programı, o yıllarda Güney Vietnam'da uygulanan bu tür programlardan biriydi. Direnişi besleyen kaynakları yok etmeyi amaçlayan bu prog-

ramla, sistematik biçimde 40 bini aşkın seçilmiş Güney Vietnamlı sivil öldürülmüştü. Feniks operasyonu sadece planlı yargısız infazları değil, işkenceli sorgulamaları, direniş eylemini ve direnişin bireylerini karalamaya yönelik dezenformasyonları (bilinçli yanlış bilgilendirme) da içermekteydi. Programda görev alan elemanların başlıca görevleri, boyun eğdirebilmek ve köleleştirebilmek amacıyla "gerekli her türlü yöntemi" kullanarak Vietnam halkını, yargısız infazlar, adam kaçırmalar ve sistematik işkencelerle sindirmek, pasifize etmek ve yok etmekti.

Sahra Kuvvetleri ve Eyalet Keşif Birlikleri adı altında yaratılan "korucu" güçleri, "Özel Şube" adıyla anılan korkunç işkence merkezleri, zindanlarda başlatılan "pişmanlık" kampanyaları, Stratejik Köy ya da Toplama Kampları, köylerin yakılması, kelle avcısı özel timler, ispiyon şebekeleri ve bütün diğer kirli işler, bu programın uygulanan başlıca unsurlarıydı.

Bu program Türkiye'de yakından tanıdığımız Amerikan Yardım Teşkilatı'nın (AID) yardımıyla yürütülmüştü ve Türkiye'de de uygulanan kontrgerilla yöntemleriyle örtüşüyordu.

Feniks programını yönetenlerin başında William Colby ve Robert W. Komer gibi bu konularda "ihtisaslaşmış" CIA ajanları bulunuyordu. 1959-62 yıllarında CIA Bölge Şefi, 1963-68 yıllarında CIA'nın Uzakdoğu bölümünün yöneticisi olan William Colby Türkiye'deki adıyla "kontrgerilla"yı 1950'li yılların başında şekillendiren kişilerdendi.

Türkiye'de de çok "iyi" tanınan, Vietnam'daki takma adı ile "Panço" kasap olarak bilinen Robert W. Komer ise çatışmaların yoğunluk kazandığı 1966 yılında

Başkan L. B. Johnson tarafından, pasifikasyon (sindirme, ezme) programının yaşama geçirilmesinde görev almak üzere Saygon'a yollanmıştı.

İşte bu Komer, Ekim 1968'de elçi olarak Türkiye'ye yollanan, 28 Kasım 1968 günü Ankara Esenboğa Havaalanı'nda protestolarla karşılanan, 6 Ocak 1969 günü, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde aralarında bu satırların yazarının da bulunduğu bir grup ODTÜ'lü genç tarafından makam otomobili yakılan "Vietnam kasabı" Komer'di.

Bu olaydan ve ABD Başkanı Johson'un başkanlık koltuğunu Nixon'a kaptırmasından sonra, Komer Türkiye'de fazla barınamadı ve 7 Mayıs 1969'da tasını tarağını toplayarak çekip gitmek zorunda kaldı.

Ama maalesef Komer; arabasını ateşleyenlerden birisi olan Taylan Özgür'ün sokak ortasında öldürtülmesiyle, Türkiye'de de uygulamaya konulan pasifikasyon programını başlatarak gitmişti. Bu programı başka CIA ajanları, başka ABD elçilik görevlileri sürdürecek, meyveleri 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbelerinde toplanacaktı.

ABD ASKERİNİN VİETNAM'DAN ÇEKİLMESİ VE NIXON DOKTRİNİ

ABD'nin tüm vahşetine, Vietnam'daki 500 bini aşan ABD askerine rağmen, kahraman Vietnam halkı saldırganlara karşı direniyor, yalnızca Vietnamlılar değil, çarpışmalarda binlerce ABD askeri de ölüyordu. Ölen asker sayısının her geçen gün daha fazla artması, Amerikan kamuoyunun da savaş karşıtı tepkilerini artırıyordu. Artan bu tepkiler sonucu, Amerikan Kongresi savaşın suçunu Başkan Johnson'a yüklemeye, Johnson'un kendilerini yanılttığını söylemeye başlamıştı.

Bu tepkiler ve başkanlık seçimlerinin yaklaşması üzerine, Başkan Johnson, bir yandan savaşı tırmandırırken, diğer yandan da savaşı kendi lehine bitirecek bir barış zemini arıyordu. Böyle bir ortamda, 1968 Mayısı'nda Paris'te Kuzey Vietnam ve Amerika arasında barış görüşmeleri başladı ve görüşmeler biraz ilerleyince de, Başkan Johnson 31 Ekim 1968 tarihinden itibaren Vietnam'ın bombalanmasını durdurdu; yine de 1968 yılında yapılan başkanlık seçimini kazanamadı.

Başkanlığı, seçim kampanyalarında Vietnam Savaşı'nı sona erdirmeye söz veren Cumhuriyetçi Parti'den Richard Nixon kazandı. Nixon, 20 Ocak 1969'da başkanlık görevine başladığında Vietnam'da 540 bin Amerikan askeri bulunuyordu ve 31 bin Amerikan askeri Vietnam'da ölmüştü.

1969 Haziranı'nda 25 bin Amerikan askeri Nixon'un talimatıyla Vietnam'dan çekildi.

Bu ortamda, Nixon, Pasifik bölgesinde yaptığı bir gezi sırasında, 25 Temmuz 1969'da Guam adasında yap-

tığı basın toplantısında, Nixon Doktrini denen görüşlerini ortaya attı. 'İşbirliği yolu ile barış' (peace through partnership) prensibine dayanan bu görüşlere göre, Amerika bundan böyle dünyanın neresinde olursa olsun, Vietnam örneği savaşlara girmeyip, müttefiklerine Amerikan askerini kullanarak değil, ekonomik ve askeri yardım suretiyle destek olacaktı. Bu destek de ancak, gerçekten gerekli ve ABD'nin çıkarlarına uygun görüldüğünde sağlanacaktı.

ABD EKONOMİSİ KRİZDE

Vietnam Savaşı, ABD'ye ekonomik olarak da ağır darbeler vurmuştu. Vietnam Savaşı ve dünya jandarmalığını sürdürmenin getirdiği ağır yük nedeniyle askeri harcamalarını arttıran ABD, ödemeler dengesinde büyük açıklar vermişti. Dış ticarette büyük boyutlara varan açıklar nedeniyle ABD borçlu ülkeler arasına girmişti.

ABD, bu açıklarını kapatabilmek için 1967 yılına kadar Almanya'dan, bu tarihten sonra da Japonya'dan ucuz krediler almak zorunda kalıyordu. Bu nedenle ABD'de enflasyon başlamıştı. Gerçekte doların değerinin düşmesine rağmen mevcut altın standardı ve sabit kur sistemine göre sanki düşmemiş gibi işlemler yürüyordu. ABD bir yandan borçlanırken diğer yandan da karşılıksız para basmaya devam ediyordu. ABD bu nedenle, 15 Ağustos 1971'de tek taraflı olarak, mevcut sisteme dayanak teşkil eden Bretton Woods Anlaşması'na uymayacağını, altın standardı ve sabit kur sistemini bıraktığını açıkladı.

Bretton Woods Anlaşması; Temmuz 1944'te ABD'nin New Hampshire eyaletinin küçük bir beldesi olan Bretton Woods'ta toplanan Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı'nda imzalanan "Uluslararası Para Anlaşması" idi. Doğu Bloku ülkeleri dışındaki 44 ülkeden 730 delegenin katıldığı bu anlaşma ile katılan ülke paraları için sabit kur esası benimsenmiş ve anlaşmaya katılan her ülkenin parasının değerinin dolar esas alınarak saptanması kabul edilmişti.

Bu anlaşmaya göre; anlaşmaya katılan ve parasını altına dönüştürülebilir yapmayı kabul eden her ülkenin

parasının değeri dolara göre saptanmıştı. Dolar, altın ile dönüştürülebilirliğini koruyan tek ulusal para olarak kalmıştı. Anlaşma ile 1 ons altın = 35 dolar ya da 1 dolar 0,88867 gr. altın olarak belirlenmiş ve ABD dış talep olduğunda doları bu parite üzerinden altına çevirmeyi kabul etmişti.

Breton Woods'la birlikte başlayan bir diğer süreç ise IMF ve Dünya Bankası'nın kurulmasının yanında, GATT toplantılarının başlamasıdır. GATT anlaşması çerçevesinde bugüne kadar 9 ayrı ticaret raundu yapılmış, her rauntta onlarca farklı anlaşma imzalanmıştır.[6]

Bütün bu rauntlarda 'liberalleşme' adı altında gelişmiş kabul edilen ülkeler ve küresel şirketler lehine dünyanın geri kalan ülkelerine birçok siyasi ve iktisadi karar kabul ettirilmiştir.

Tokyo raundu, dünya ölçeğinde serbest piyasa ekonomisine geçişin, yani bugünkü dünya ekonomik sisteminin karar altına alındığı rauntdur.

Bizde Turgut Özal'ın "mimarı" olduğu söylenen, 24 Ocak kararları olarak bilinen ve ancak 12 Eylül askeri darbesi yoluyla yürürlüğe konulabilen kararlar, tüm dünyada Tokyo raundu sonunda uygulamaya konulmuştur.

---

[6] Orijinal Görüşmeler (1947), Annecy raundu (1949), Turquay raundu (1951), Cenevre raundu (1955-1956), Dillon raundu (1960-1962), Kennedy raundu (1964-1967), Tokyo raundu (1973-1979), Uruguay raundu (1986-1994) ve halen devam etmekte olan Millenium (Doha) raundu (2001- ...).

BÖLÜM 2

ALPARSLAN TÜRKEŞ

1980 yılının Temmuz ayıydı...

CHP-MSP koalisyon hükümeti dağılmış; yerine, 12 Kasım 1979'da Demirel'in başbakanlığında 3. Milliyetçi Cephe (MC) hükümeti kurulmuştu.

Demirel başbakandı ve 3. MC'yi; MHP ve MSP dışardan destekliyorlardı. Birincisi, 31 Mart 1975; ikincisi, 21 Temmuz 77'de kurulan 'Komünizme karşı MC' hükümetlerinin asıl işlevi, solu yok etmekti.

Ve ülke 12 Eylül faşizmine doğru yol alıyordu.

1. MC ile birlikte MHP siyaset sahnesindeki etkinliğini iyice artırıyordu.

MHP'nin artan gücü ne seçimlerde aldığı oydan, ne de parlamentodaki milletvekili sayısından geliyordu.[1]

Gücünü daha çok, "yukarılardan" ve "yukarının" talimatlarını uygulayan "ülkücü" kadrolardan alıyordu. MHP'nin artan gücüne karşılık, AP liderliğinde kurulan 1. MC hükümetinde üç bakanlık veriliyordu. MHP, 1. MC hükümetinde üç Başbakan Yardımcılığından birini (Alparslan Türkeş) ile yine üç Devlet Bakanlığından ikisini (Hasan Aksay ve M. Kemal Erkovan) alıyordu.

Alparslan Türkeş, 2. MC'de ise başbakan yardımcısıydı ve MİT de ona bağlanmıştı. Bir süre sonra MİT, kontrgerilla ve MHP ile ortak çalışacaktı.

---

[1] MHP, 1973 seçimlerinde yüzde 3,4 oranına tekabül eden 362 bin 208 oy almış ve 3 milletvekili çıkarmıştı.

Burada, o dönemi ele alan bir kaynağa başvuralım:

"Ekim 1975'te yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında, Başbakan Yardımcısı Alparslan Türkeş'in 'Asayiş Planı' kabul edildi. MHP'nin MİT'i ele geçirme planı da adım adım yürüdü. Özellikle MİT Müsteşar Yardımcısı Tümgeneral Nihat Yıldız'ın çalışmalarıyla 12 Mart'ta adı işkenceciye çıkmış kişiler, MİT'te cunta oluşturmaya başladılar. *Daire Başkanlarının hemen* hepsi MHP'ye yakın kişilerin eline geçiyordu."[2]

Başka bir araştırmacı da şunları saptıyordu:

"1976'ya geldiğimizde, MİT'te artık Alparslan Türkeş'in akrabaları bile vardı. Türkeş'in dünürü Şahap Homriş, MİT Hukuk Dairesi'nin başına getirilmişti. Damat Yüzbaşı Davut Homriş de Özel Harp Dairesi'nde görev yapıyordu."[3]

Bu nedenle, Ocak 1978'de hükümet olan CHP, MİT'e bir türlü hâkim olamıyordu. Türkeş; Hukuk Müşavirliği, Psikolojik Savunma Başkanlığı; İstanbul, Ankara ve Diyarbakır Bölge Daire Başkanlıklarındaki yandaşları aracılığıyla MİT'i kontrol etmekteydi.

2. MC'de de durum değişmedi; yine Demirel Başbakan, Türkeş de Başbakan Yardımcısı idi. Demirel bürokrasiyi ve meclisi; Alparslan Türkeş ise sokağı kontrol edecekti.

Nedense Türkeş'in görevi, hep "bir şeyleri" kontrol etmek, birileri adına "bir şeylere" müdahale etmekti.

---

2 Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul, *Bay Pipo*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, s. 271.

3 Ersal Yavi, *İhtilalci Subaylar*, Yazıcı Yayınevi, Şubat 2005, İstanbul, s. 438.

Bir ABD belgeseli olan "Emperyalizm Çağı" adlı kitabın "eğitim" kısmında şunlar yazılıdır:

"Birleşik Devletler'deki ve yabancı ülkelerdeki askeri okullarımızda ve eğitim merkezlerimizde seçme subaylar ve önemli mevkilerde bulunacak uzmanları eğitmemiz askeri yardımlarımızdan sağlanan faydaların her halde en önemlisidir. Bu öğrenciler dönüşlerinde eğitici olmak üzere kendi ülkeleri tarafından özel olarak seçilmişlerdir. Bunlar gerekli bilgilerle teçhiz edilmişlerdir. Bu bilgileri kendi bilgilerine aktaracak olan geleceğin liderleridirler. Amerikalıların ne yapmak istediklerini ve nasıl düşündüklerini gayet iyi bilen kimselerin, liderlik mevkilerinde bulunmalarının ne kadar önemli olduğunu belirtmeye ayrıca gerek duymuyorum. Böyle kimselerden dostlar edinmenin değeri ölçülemeyecek kadar fazladır."[4]

Peki, bu "özel eğitim" neydi ve nerelerde yaptırılıyordu?

ABD, ilk darbe ve işkence okulunu (Fort Gullic'i) 1946 yılında Panama'da kurdu. Güney Amerika'daki bütün faşist katilleri, işkencecileri, darbecileri, bu okulda yetiştirdi. Bu "okul" daha sonra ABD'ye, Fort Benning'e taşındı.

"Okul"da darbe planlama, işkence, katliam, sabotaj ve provokasyon öğretiliyor; her türlü "darbe imalat ve ithalatçıları" yetiştiriliyordu.

Bu okullarda yetişen katiller, darbeciler, işkenceciler, tüm "müttefik" ülkelere, "NATO" ülkelerine "uz-

[4] Harry Magdoff, *Emperyalizm Çağı.*

man" ve "eğitimci" olarak gönderiliyor. Merkezi emir-komuta zinciri içerisinde bu ülkelerde de benzer mekanizmalar oluşturuluyor ve çeşitli bağlarla birbirine bağlanıyordu.

Bu bağlardan en önemlisi CIA. Washington'dan dünyanın bütün başkentlerine (CIA ve diğer istihbarat örgütleri arasındaki ilişki sayesinde) bir iletişim ağı kuruluyor. ABD cani, katil, suikastçı, provokatör, sabotajcı, işkenceci ve darbecileri yetiştiren okullardan çıkan adamları vasıtasıyla, gerektiğinde devlet terörü ile bir bakıma tüm dünyayı gözetim altında tutuyordu.

Bu konuda ABD Genelkurmay eski başkanı Oramiral William Crowe bakın ne diyor:

"Biz müttefik ülke subaylarına ABD'de eğitim görmeleri için askeri kurslar veririz. Bu kursların amacı tabi ki bu ülkelerin orduları, askeri ve siyasi lider kadroları üzerinde etki sağlamaktır."

" Bu merkezde diğer ülkelerin seçilen polis şeflerine kendi ülkelerinin toplumsal sorunları anlatılmakta, komünistlerin saldırganlıkları ve yıkıcılıkları konusunda konferanslar verilmekte, patlayıcı maddelerle suikast düzenleme konusunda film gösterilmekte, Meksika sınırında Matamaros yakınlarında "yeşil bereliler" gözetiminde patlayıcı maddelerin kullanılması denenmekte, sessizce adam öldürme, bıçaklama, boğma vb. eğitimleri öğretilmektedir."[5]

Amerikan Senatörü Daniel Patrick Moynihan, senatoda bir önerge vererek bu "okulların" kapatılmasını ister:

---

[5] *Emperyalizm Batağında İstihbarat Örgütleri-Doruk Operasyonu*, Talat Turhan, Sorun Yayınları, İstanbul, 1999.

"Suikast okulu kapatılmalıdır.

Vergi için ödediğimiz dolarlar yanlış kullanılıyor."

"Syracuse Herald American" gazetesi 4 Ocak 1998 Pazar

Senatör Dantel Patrick Moynihan:

60 bin Latin Amerikalı askerin eğitim gördüğü Fort Benning'deki[6] Amerikalılar Okulu'nu (School of the Americas=SOA) inceledim.

SOA'lı diplomalı görevliler tüyler ürpertici eylemlerde bulunuyorlar. Bu okulda suikast, işkence, gasp ve insanları kaçırma yöntemleri öğretilmektedir, 1996 yılı Eylül'ünde Pentagon (Savunma Dairesi), İşkence Eğitimi El Kitabı'nı SOA'nın kullanmasına izin verdi. Bu kitaptaki sahte suçlama, şantaj yapma, yanlış bilgilendirme, fiziki ve diğer işkence yöntemleri SOA'daki görevli personel tarafından Latin Amerikalı askerlere halkını öldürme, tehdit, özellikle dini çalışma, sendikalarla diğer çalışma ile yoksulluğu kullanma taktikleri öğretiyor.

Bu "Cinayet Okulu" yılda yaklaşık 20 milyon dolara mal olmaktadır. Oysa bizim çocuklarımıza ve insanlarımıza yönelik yatırımlarımız tamamlanmış değildir.

Lütfen SOA'nu Durbin yasa tasarısıyla kapatınız."

Aynı şekilde Joseph Kennedy de bir önerge veriyor, fakat tabii ki bu önergeler reddediliyor.

Gerekçe ise gayet açık:

"Okulun Latin Amerika demokrasilerini güçlendirmek için önem taşıdığı..."

"Okullar" kapatılmaz, ama Temsilciler Meclisi'nde "Kapatıp başka bir isimle açma" önerisi kabul edilir. İs-

---

[6] Georgia Eyaletinin Columbus kenti civarında ABD ordusu Piyade Okulu'nun bulunduğu garnizon içinde. Bu garnizonda 70 bine yakın görevli personel bulunuyor.

mi değişir.

Artık okulun adı, SOA değil, WHISC'tir! "Western for Hemisphere Institute Security Cooperation" (Batı Yarımküre Enstitüsü Güvenlik İşbirliği) okuludur.

1944 yılında Turancılık davasından tutuklananlar arasında, sonradan "Başbuğ" unvanını alacak olan Yüzbaşı Alparslan Türkeş de vardı. 29 Mart 1945'teki yargılamada, 14 sanık berat ederken, aralarında Türkeş'in de bulunduğu 10 sanığa çeşitli cezalar verildi. Ne var ki, İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, ABD Soğuk Savaş dönemini başlatmıştı ve ABD-Türkiye ilişkileri yakınlaşmıştı. Devletin düşmanı artık 'Turancılar' değil, "komünistler"di. Bu ortamda Turancılara verilen cezalar, Askeri Yargıtayca bozuldu ve Türkeş dahil tüm sanıklar 31 Mart 1947 tarihinde beraat etti.

Türkeş, 1948 yılında 16 kişilik ilk grupla birlikte eğitim görmek için Amerika'ya gönderildi. Amerikan Kara Harp Akademisi'nde eğitim gören bu grubun içinde Türkeş dışında başka ilginç isimler de vardı. Turgut Sunalp, Daniş Karabelen, Ahmet Yıldız, Mucip Ataklı, Suphi Karaman, Fikret Ateşdağlı, Refik Tulga vb. Türkeş burada 2.5 sene kaldı. Georgia Eyaleti'ndeki Piyade Okulu'nda "gayri nizami harp, gerillaya karşı mücadele ve gerilla savaşları" konularında eğitim aldı.

"Albay Türkeş, Amerika'da gördüğü eğitim sırasında "Stay Behind" Operasyonu konusunda bilgilendirilmiş ve X örgütünden haberi olan bir askerdi. CIA'nın çalışma yöntemlerini de iyi biliyordu; çünkü tam da onları uygulamak konusunda eğitim görmüştü."[7]

Peki sonra? Sonrasını Türkeş'in kendisinden dinleyelim:

---

[7] *Top Secret Yazılar-Gladio ve Stay Behind Operasyonları*. Serdar Kuru, Q-Matris, s. 47.

"Amerika, birdenbire gözümü kamaştırdı. Kıbrıs ve Türkiye'den başka hiçbir ülkeyi görmemiştim. İlk defa yurtdışına çıkıyordum. Amerika'daki staj dönemi bittikten sonra, Türkiye'ye döndüm. Gelibolu'daki birliğime intikal ettim. Kısa bir süre sonra, Çankırı 'Gerilla Okulu'na Gerilla Öğretmeni' olarak tayinim çıktı. Yüzbaşı rütbesindeydim; iki buçuk yıl orada kaldım.

Kurmay subaylık sınavı açılınca, o fırsatı yeniden değerlendirdim. Bir defa daha kazandım ve Kurmay Binbaşı rütbesiyle Kara Harp Akademisi'nden mezun oldum. Bu sefer görev yerim, Başkent Ankara idi, Genelkurmay Başkanlığı Yayın Şubesi'ne tayin edildim. Aynı şubede Nurettin Ersin (12 Eylül'ün paşası T.Ç.) de vardı. O sıralarda, yine Genelkurmay Başkanlığı'nda dış görevler için sınav açıldı. Sınava girdim, onu da kazandım; bu sefer, Washington'da, Pentagon'da NATO Türk Temsil Heyeti Üyeliği'ne atanıyordum."[8]

1946'da "Turancılık" davası nedeniyle CHP hükümetinin tabutluğa soktuğu Yüzbaşı Alparslan Türkeş, önce kurmaylığa, oradan Amerikan eğitimine, oradan "gerilla" öğretmenliğine ve oradan da Başbuğ'luğa yükselecekti. Türkeş, önceden yargı önüne çıktığı halde kurmaylığa yükselmesine izin verilen tek subaydı. Nedense ileride gazetecilerin bu konuda kendisine sorduğu soruları geçiştirecek, cevaplandırmayacaktı.

İşte 27 Mayıs'ta, 12 Mart'ta, her taşın altından çıkan, her karanlık olayda parmağı olan Alparslan Türkeş böyle biriydi ve yine görev başındaydı. Her taşın altından Alparslan Türkeş çıkıyordu, ama tabii ki her şey Türkeş ve MHP'sinin başının altından çıkmıyordu.

---

[8] Hulusi Turgut, *Türkeş'in Anıları, Şahinlerin Dansı*, ABC Yayınları, 1955, s. 80.

Türkeş ve benzerleri perde gerisindeki asıl güçlerin, egemen sömürücü sınıfların ve ABD emperyalizminin bir maşası olarak, sömürü düzenine karşı gelişen halk muhalefetini bastırmak için kullanılmaktaydılar. Bunalımlı toplumun, en yoz, en lümpen unsurları, kaynağı Pentagon'a kadar uzanan bir faşist terör ve cinayet şebekesi olarak örgütlenmiş; kendilerine "iş düştüğünde" kullanılmak üzere "eğitiliyordu."

TÜRKİYE VE NATO

NATO (North Atlantic Treaty Organization, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü), resmen 24 Ağustos 1949 tarihinde kurulmuştu. Kuruluş aşamasında, ABD'nin önderliğinde Batı'nın eski sömürgeci devletlerini içinde toplayan NATO, Türkiye Cumhuriyeti'ni üye olarak almayı aklının ucundan bile geçirmemişti.

Buna rağmen, Türkiye, Avrupa Birliği'ne (o zamanki adı Ortak Pazar) girmeden Gümrük Birliği'ne giren tek ülke olduğu gibi, NATO'ya üye olmadan askerlerini ve topraklarını NATO emrine, emperyalizmin emrine veren ilk ülkeydi. AB'ye müracaatta olduğu gibi, Türkiye'nin NATO'ya ilk üyelik müracaatı da kabul edilmemişti. Ama Türkiye "kurbanlık koyun" gibi ısrarla boynunu "kasabın bıçağına" sürtmeye devam ediyordu.

NATO içinde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) kuşatılması, ittifakın güneydoğu kanadının güçlendirilmesi gerekliliği fikri hâkimdi. Türkiye'nin SSCB ile sınır komşusu olması, Sovyetler Birliği'ni dinleme, gözetleme ve bu ülkenin can alıcı hedeflerine en kısa yoldan ulaşma olanaklarına sahibolması, ABD'nin Türkiye ile ilgili görüşlerini etkilemekteydi.

NATO'nun güneydoğu kanadı için Türkiye'nin taşıdığı büyük önem ve Türkiye'nin ucuz asker deposu olarak görülmesi, NATO'ya üye olma olasılığını güçlendiriyordu.

Tüm bu avantajlarına karşın, emperyalist Batı'nın yararlarını korumak amacıyla şekillendirilmiş olan NATO; Batı'ya karşı ilk anti-emperyalist mücadeleyi zafere ulaştırmış olan Türkiye'ye, tıpkı günümüzde AB' ye giriş

sürecinde olduğu gibi, giriş vizesini kolay vermedi. Bu vizenin bedeli, ülkenin genç insanlarının Kore'de akan kanlarıyla ödendi.

25 Haziran 1950 Pazar günü, şafak vaktinde Mareşal Çoe Yong Gün komutasındaki Kuzey Kore birlikleri, Güney Kore'ye girdiler.

ABD Başkanı Truman, 27 Haziranda Amerikan Hava ve Deniz kuvvetlerine Güney Kore'ye askeri yardım emri verdiğini ilan etti.

Türkiye geri durur mu? NATO'ya girmek için fırsat bu fırsat, Güney Kore'ye asker göndermeyi teklif eden ilk ülke oldu. Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakanı Adnan Menderes Meclis'e danışmadan ve Meclis'in onayını almadan sadece savunma bakanına, genelkurmay başkanına ve kuvvet komutanlarına danışarak asker gönderme kararını aldılar. Kore'ye; emperyalist devletlere karşı mücadele veren, mazlum Kore halkına karşı Amerika'nın yanında savaşmak üzere Türk askeri gönderilecekti.

25 Temmuz 1951 akşamı Türkiye'nin Kore'ye 4 bin 500 kişilik bir birlik gönderme kararı büyük bir gururla kamuoyuna açıklandığında, muhalefetteki CHP ve MP (Millet Partisi), kararı, sadece 'Meclis'in onayı ile alınmadığı' için eleştirdiler. Yoksa izlenen genel politikaya karşı değillerdi ve bu "büyük gurura ortak olamadıklarına hayıflanıyorlardı. Hiçbiri, Kore'ye gönderilen askerlerin BM ordusunun değil de, ABD ordusunun emrine verilmesine ses bile çıkarmadılar.

Kamuoyu ise ikiye bölünmüştü.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu Başkanı (bugünün ünlü işadamı) Can Kıraç, karardan dolayı hükümete şükranlarını sunarken, Diyanet İşleri Başkanı Ahmet

Hamdi Akseki ise 'Komünistliğe karşı' Kore harekâtına katılmanın "cihat" olduğundan bahisle bu savaşta hayatını kaybedenlerin "şehit" olacakları fetvasını verdi.

Buna karşılık Türk Barışseverler Cemiyeti kararı şiddetle protesto ediyordu.

Cemiyetin yayınladığı bildiri toplatıldı. Behice Boran'ın Genel Başkanlığı'nı, Adnan Cemgil'in Genel Sekreterliği'ni (1971'lerde öldürülen Sinan Cemgil'in babası) yaptığı Türk Barışseverler Cemiyeti Yönetim Kurulu ve üyeleri, "milli çıkarlara zararlı ve milli direnişi sarsıcı" yayın yapmak suçlamasıyla tutuklandılar ve 10 ila 15 ay arasında değişen cezalara çarptırıldılar.

Sosyalist avı Ekim 1951'de başladı. Ankara, İstanbul ve İzmir'de sürdürülen operasyonlarda gözaltına alınan sosyalistler Sansaryan Hanı'nın tabutluklarındaki hücrelerde yatırıldılar. Boz Mehmet, Şefik Hüsnü, Zeki Baştımar, Reşat Fuat Baraner, Mihri Belli ve Enver Gökçe gibi birçok sosyalist ağır işkencelerden geçirildi. Harbiye Askeri Cezaevi'nde yatırıldılar. Sansaryan Hanı'ndaki işkenceler sonucu bazı insanlar akli dengelerini yitirdiler.

Savaş karşıtı sosyalistler "susturulduktan" sonra, "kahraman askerlerimiz" törenlerle Kore'ye uğurlandı.

Amaç önce Batı'nın gözüne, sonra NATO'ya girmekti.

Ağır kayıplar verilen Kunuri çarpışmalarından sonra Türkiye'den gönderilen ikinci tugayın komutanı Tuğgeneral Namık Argüç; Harekât Dairesi Başkanı da 1948 yılında özel harp eğitimi alan Turgut Sunalp'tı.[9]

---

[9] Turgut Sunalp, 1962 yılında tuğgeneralliğe, 1968 yılında korgeneralliğe getirildi. 1972 yılında orgeneralliğe yükseldi. Önce Genelkurmay 2. Başkanlı-

Turgut Sunalp bununla iftihar ediyordu:

"Turgut Sunalp "ABD'nin ikinci vatanı olduğunu" açıkladıktan sonra, "Çocuklar, ben Türk Harp Akademisinden sonra. Amerikan Harp Akademinsinde okudum. Kore'de harp ettim. Türkiye'de ilk NATO subayıyım. NATO'ya hizmet ettim. Amerikalılarla haşır neşir oldum. Amerika'yı çok severim. Amerikalılar bana çok şey kazandırmışlardır. Hatta ikinci vatanım addederim. Ben Türkiye'yle Amerika'nın ittifak olmasına kaniyim. Amerika ile Türkiye ittifaka doğru giderken, askeri sahada 50 Amerikalı, 50 Türk çalışmış ve bunlara rozet verilmişti. Bu 50 Türk'ten birisiyim. O işe başladığım için Kurmay Yüzbaşı iken, beni Amerika'ya götürdüler, okuttular, getirdiler..."[10]

Turgut Sunalp, Ziverbey İşkence Köşkü'nü 'ziyaretleriyle' ve de burada gözaltına tutulanlara copla işkence yapılması iddialarına karşı bir soruya verdiği "Taş gibi delikanlılar varken copa neden müracaat edilsin" [11] yanıtıyla 'işkence tarihine' de geçmiştir!

Özel Harp Eğitimi alanlar, öğrendiklerini Kore'de "komünistlere" karşı uygulayacaklardı. 28 Kasım 1952' de gönderilenlerin komutanları arasında ise yine özel harp eğitimi alanlardan Tugay Komutanı yardımcısı sıfatıyla Albay Daniş Karabelen de vardı. Takım Komutanlarından biri ise 12 Mart 1971 askeri darbesi sonrası

ğı'na, daha sonra da Harp Akademileri Komutanlığı'na tayin edildi. Emekli olduktan sonra da Kanada'da büyükelçilik görevinde bulundu. 12 Eylül 1980 harekâtından sonra siyasi parti çalışmalarına izin verilmesiyle 41 arkadaşıyla Milliyetçi Demokrasi Partisi'ni (MDP) kurdu. Partinin genel başkanlığına seçildi. 1985 yılında, bu partinin genel başkanlığından istifa etti. Evli ve 2 çocuk babasıydı. 28 Ağustos 1999 tarihinde öldü.

[10] *Ortadoğu'da sinsi plan*, Yeni Asya, 31 Ocak-1 Şubat 1991.

[11] 28 Ekim 1985 tarihli gazeteler.

Ankara Mamak Askeri Cezaevi'nde yatan devrimcilerin yakından tanıdığı, Teğmen Kemal Saldıraner'di.

Saldıraner, Kore'de "komünistlere" karşı savaşırken nasıl yaralandığını 1972 yılında Mamak Askeri Cezaevi 2. koğuşta kalan Dev-Genç tutuklularına övünerek anlatırken, bu satırların yazarının "Arkanızdan mı yaralandınız albayım?" sorusundaki espiriyi önce anlamayarak, poposunu açıp göstermeye kalkışan, anlayınca da askerlere dövdürten Cezaevi Müdürü albaydı.

Kore Savaşı'na karşı çıkanlar hapis cezalarına çarptırıldı. Savaşta ölenler öldükleriyle kaldılar. Bir de Kore Savaşı'na karşı çıkanlardan Sosyalist Şair Enver Gökçe'nin dizeleri kaldı.

"Kore Dağlarında Tabakam Kaldı / Mapus Damlarında Özgürlüğüm. / Hey Meri Kekliğim / Yeter Çektiğin."

ABD Kore'de "çarpışan" "aslan Mehmetçiğimizi" pek sevmişti. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Foster Dulles, Türk askerini, "çok masrafsız, günlük masrafı 23 centi aşmıyor" diye övmüştü.

Mr. Dulles'ın bu sözleri bile sineye çekilirken, itiraz yine sosyalistlerden geldi. Nâzım Hikmet, '23 Sentlik Asker' şiiriyle Bay Dulles'i yanıtlıyordu:

"Mister Dalles, sizden saklamak olmaz, hayat pahalı biraz bizim memlekette. Mesela iki yüz gram et alabilirsiniz, koyun eti, Ankara'da 23 sente, yahut iki kilo kuru soğan, yahut bir kilodan biraz fazla mercimek, elli santim kefen bezi yahut, yahut da bir aylığına yirmi yaşlarında bir tane insan. Erkek, ağzı burnu, eli ayağı yerinde, üniforması, otomatiği üzerinde, yani öldürmeğe, öldürülmeğe hazır, belki tavşan gibi korkak, belki toprak gibi akıllı, belki gençlik gibi cesur, belki su gibi kurnaz

(her kaba uymak meselesi), belki ömründe ilk defa denizi görecek, belki ava meraklı, belki sevdalıdır. Yahut da aynı hesapla Mister Dalles (tanesi 23 sentten yani) satarlar size bu askerlerin otuz beşini birden İstanbul'da bir tek odanın aylık kirasına, seksen beş onda altısını yahut bir çift iskarpin parasına.

Yalnız bir mesele var Mister Dalles, herhalde bunu sizden gizlediler: Size tanesini 23 sente sattıkları asker mevcuttu üniformanızı giymeden önce de, mevcuttu otomatiksiz filan, mevcuttu sadece insan olarak mevcuttu, tuhafınıza gidecek, mevcuttu hem de çoktan mı çoktan, daha sizin devletinizin adı bile konmadan. Mevcuttu, işiyle gücüyle uğraşıyordu, mesela, Mister Dalles, yeller eserken yerinde sizin New-York'un, kurşun kubbeler kurdu o gökkubbe gibi yüksek, haşmetli, derin. Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlandı ipek. Halı dokur gibi yonttu mermeri, ve nehirlerin bir kıyısından öbür kıyısına ebemkuşağı gibi attı kırk gözlü köprüleri. Dahası var Mister Dalles, sizin dilde anlamı pek de belli değilken henüz, zulüm gibi, hürriyet gibi, kardeşlik gibi sözlerin, dövüştü zulme karşı o, ve istiklal ve hürriyet uğruna ve milletleri kardeş sofrasına davet ederek, ve yarin yanağından gayrı her yerde, her şeyde, hep beraber, diyebilmek için, yürüdü peşince Bedreddin'in O, tornacı Hasan, köylü Mehmet, öğretmen Ali'dir. Kaya gibi yumruğunun son ustalığı: 922 yılı 9 eylülüdür. Dedim ya Mister Dalles, Herhalde bütün bunları sizden gizlediler. Ucuzdur vardır illeti. Hani şaşmayın, yarın çok pahalıya mal olursa size, bu 23 sentlik asker, yani benim fakir, cesur, çalışkan, milletim, her millet gibi büyük Türk milleti. (1953)"

Ödenen bu bedellere rağmen, Türkiye'nin Yunanistan ile birlikte NATO'ya girmek için yaptığı başvuru öyle hemen kabul edilmedi.

NATO'ya ilk üyelik başvurusu 1950 seçimlerinden önce, 11 Mayıs 1950 tarihinde, CHP hükümeti tarafından yapılmış ve kabul edilmemişti. Kore'ye asker gönderme kararı alındıktan sonra DP hükümeti tarafından 1 Ağustos 1950'de, NATO'ya katılım için yapılan ikinci başvuru da, 1950 Eylül ayında toplanan NATO Konseyi'nde bir kez daha reddedildi. ABD Genelkurmayı tarafından hazırlanan raporda, Türkiye ve Yunanistan'ın örgüte alınmasının NATO'nun gelişimini olumsuz etkileyeceği iddia ediliyordu. Bu rapora göre, söz konusu iki ülkeye, üyelik yerine, "özel işbirliği" öneriliyordu. İngiltere ise, NATO'ya değil, İngiltere öncülüğünde Ortadoğu'da kurulacak farklı bir savunma örgütüne dahil olunmasını istiyordu.

Bir yandan da Kore Savaşı'nın da gösterdiği gibi, Komünizm uluslararası düzeyde etkili olmaya başlamıştı. Sovyetlerin Ortadoğu'yu da etkisi altına almasından korkuluyordu. Türkiye coğrafi konumu ve tarihi kökeni itibariyle bu duruma engel olabilecek bir "kalkan" olarak kullanılabilirdi. Petrol kaynakları nedeniyle Ortadoğu'nun da önemi artıyor, Türkiye'nin stratejik konumu daha bir ön plana çıkıyordu.

Ama yine de Türkiye'nin NATO'ya girebilmesi için yapması gereken başka ödevler, verilecek yeni ödünler vardı.

19 Haziran 1951 tarihinde "Kuzey Atlantik Andlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerin Statüsüne Dair Antlaşma" imzalandı. Buna göre "Birleşik Devletler Hükümeti, kuvvetleri için gereken teçhizatı ve

makul miktardaki yiyecek, ikmal maddeleri ve diğer eşyaları, münhasıran Birleşik Devletler Kuvvetleri, mensupları, sivil unsuru ve yakınları tarafından kullanılmak üzere" Türkiye'ye gönderilebilecekti. Ayrıca Türkiye topraklarında hava üsleri kurulmasını da kabul ediyordu.

Ancak yeni tavizlerden sonra, ABD tarafından Türkiye'ye NATO üyeliği resmen teklif edilebildi ve Türkiye ile Yunanistan, 20 Şubat 1952'de Lizbon'da yapılan imza töreni ile NATO'ya girdiler.

Gümrük Birliği'ne giriş gibi, NATO'ya giriş de işbirlikçiler tarafından, zafer havasında kutlanıldı.

9. Amerikan Kolordusu'nun emrine verilen Türk Birliği 721 şehit, 2 bin 147 yaralı, 234 tutsak ve 175 kayıpla Kore Savaşı'nda en ağır kayba uğramış birlik olduysa da, bu bile zafer şenliklerine gölge düşürmedi. Türkiye NATO üyesi olmuştu ya... Ölen ölmüştü, kalan sağlar bizimdi.

Sağ dönenlere, Amerikan Milli Marşı eşliğinde, Amerikan madalyaları takıldı.

O yılların basınından yorumsuz aktaralım:

"14 Aralık 1953 - Ankara:

Kore'de Birleşmiş Milletler Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki başarılı hizmetlerinden dolayı madalya ile taltif edilmeleri kararlaştırılmış bulunan Kore gazilerinden Albay Daniş Karabelen, Yüzbaşı Ahmet Canok, Doktor Yüzbaşı Ali Çamlıkbeli, yedek teğmen Erdoğan Ulus, yedek teğmen Arif Derebeyoğlu, yedek teğmen Ercüment Aner, yedek teğmen Mukbil Özyörük, üsteğmen Ahmet Tokuç ve astsubay Ali Sezikli'ye madalyaları bugün saat 15 de 19 Mayıs stadında yapılan bir merasimle verilmiştir.

Merasimde Garnizon Komutanı Tümgeneral Mithat Akçakoca, Eski Muharipler Federasyonundan emekli General Hakkı Güvendik, Temsil Bürosundan Binbaşı Memduh İnceoğlu, Malûl Gaziler Birliğinden Nafiz Saraçoğlu, Amerika Birleşik Devletleri Askerî Ataşesi Albay Johan Mead, subaylar, kız ve erkek öğrenciler, basın mensupları ile madalya alan Kore gazilerimizin aileleri efradı ve kalabalık bir halk kitlesi hazır bulunmuştur.

Merasime başta bando ve alay sancağı bulunan bir piyade taburu da katılmış bulunuyordu.

Türk ve Amerikan millî marşlarının çalınmasından sonra madalya alacak gazilerimiz ihtiram kıtasının önündeki yerlerini almışlar ve ilk olarak Eski Muharipler Federasyonundan emekli General Hakkı Güvendik bir konuşma yaparak ezcümle şöyle demiştir:

'Kore. Büyük bir dava. Sulh, hürriyet ve medeniyet uğruna girişilen büyük dâva. Bunun azameti, bunun ihtiva ettiği cihanşümul mana, zaman geçtikçe daha çok hayranlıklarla tebarüz edecektir ve bu uğurda savaş meydanlarında kan ve alın teri akıtanların dünya nazarındaki değerleri daha ziyade yükselecektir.

Allahsız müstevililerin, bütün insanlık hak ve hürriyetlerini inkâr ederek kendilerine mahsus kıpkızıl bir esaret dünyası yaratmak için Kore'de girişikleri "hain taarruzlar püskürtülmekle yalnız bir meydan muharebesi kazanılmamış ve yalnız masum Güney Koreliler kurtarılmamıştır. Orada kurtarılan şey bütün bir (insanlık mefhumu ve bütün bir medeniyet dünyası)nın istikbalidir.

İşte göğüslerine şerefli madalyalar takılan bu kahramanlar o kurtarıcı orduların birer ferdidir. Kendilerini derin iftiharlarla kutlar, minnet ve muhabbetle kucaklarız."

Bundan sonra sırasiyle Malûlgaziler Birliği adına Nafiz Saraçoğlu, Millî Talebe Federasyonundan bir erkek ve bir kız talebe ve Garnizon Komutanı Tümgeneral Mithat Akçakoca veciz birer konuşma yapmışlardır.

Müteakiben Amerika Birleşik Devletleri Askerî Ataşesi madalyalarını Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower adına kahramanlarımızın göğüslerine takmıştır.

Yapılan bir geçit resmi ile merasime son verilmiştir."

Türkiye'nin NATO'ya girişiyle birlikte, emperyalizme bağımlılığımız her geçen gün biraz daha arttı.

Emperyalist askeri güçler topraklarımıza yerleşti. ABD üsleri Türkiye'nin dört tarafına yayıldı. Ülkemiz, üslerle, radar istasyonlarıyla dolduruldu. Türkiye NATO'nun silah deposu haline getirildi. Amerika; barış gönüllüleri adı verilen casuslarıyla, misyonerleriyle CIA uzmanlarıyla Türkiye'ye doldu.

Türkiye daha NATO'ya girmeden, Amerikan askerleri Türkiye'ye girmişti bile.

"Dünyanın en büyük üssü" olarak adlandırılan İncirlik Üssü'nün kuruluşuna 1950 yılında başlanıldı.

Basında, "İncirlik Üssü'nde nükleer bombalar bulunduğu ve buraya Türk subaylarının dahi giremedikleri" iddiaları vardı.

Bu iddialar asılsız da değildi üstelik. Bu üsten havalanan Gary Powers yönetimindeki CIA demirbaşı U-2 casus uçağı, 7 Mayıs 1960'da Sovyet semalarında vurulup düşürüldü.

ABD'nin kullanımına sunulan yurt toprakları ve ülkeyi tehlikeye atacak faaliyetler sadece İncirlik Üssü ile sınırlı değildi. Gizli yapılan anlaşmalarla Türkiye'de yüzden fazla üssün kullanıma açıldığı söyleniyordu.

Ortaya çıkarılabilen anlaşmalarda bile "temel hükümranlık haklarımızdan" nasıl vazgeçildiği ve bir başka ülkeye yurt topraklarının nasıl peşkeş çekildiği açıkça anlaşılıyordu.

23 Nisan 1954 tarihinde Türkiye ile ABD arasında imzalanan "askeri kolaylıklar anlaşması" ile ABD "Türkiye'deki tesislerde ortak savunma tedbirleriyle ilgili faaliyetlere" katılabiliyordu. Bu anlaşma ile ABD Türkiye'de şu üslerde faaliyet gösteriyordu;

- Sinop (elektromanyetik izleme)
- Pirinçlik (radar uyarı, uzay izleme)
- Yamanlar (İzmir), Şahintepe (Gemlik), Elmadağ (Ankara), Karataş (Adana), Mahmurdağ (Samsun), Alemdağ (İstanbul), Kürecik (Malatya)
- Belbaşı (sismik bilgi toplama)
- Kargaburun (radyo seyrüseferi)

Ayrıca, ABD Hava Kuvvetleri Ankara İdari Ofisi ve diğer destek unsurları, TUSLOG; ABD Hava Kuvvetleri Batman Hava Üssü; ABD Hava Kuvvetleri Diyarbakır Pirinçlik Hava Üssü ve radar sistemi vs; ABD Hava Kuvvetleri İzmir Çiğli Hava Üssü; ABD Hava Kuvvetleri İzmir Hava Alanı; ABD Hava Kuvvetleri İzmir Storage Annex No 2; ABD Hava Kuvvetleri Yemişli Karataş Radio Relay Site; ABD Hava Kuvvetleri Muş Hava Üssü; ABD Hava Kuvvetleri Yumurtalık Petroleum Prod Storage Annex; Konya Hava Üssü ve birçok ABD askeri kuruluşu. Çorlu, Gölcük, İzmit, Samsun, Balıkesir, Karamürsel, Şahintepe, Çakmaklı, İstanbul, Mürtet Hava Alanı, Silopi Erzurum, Eskişehir, Ortaköy, Trabzon vs. ve bir sürü dinleme istasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti topraklarını örümcek ağı gibi ördüler.

Amerika artık Türkiye'nin her yerindeydi.

Ülke insanlarının kanı ve on binlerce metrekare "ülke toprağı" işbirlikçiler tarafından, yalnızca kendi yararları için, ülkeye verilen zararlar hiçe sayılarak Pentagon'a ve NATO'ya pazarlandı. Ülkenin silahlı kuvvetleri, füzesinden savaş uçağına dek ABD teknolojisine bağımlı hale getirildi.

NATO, CENTO ve İkili Anlaşmalar konusunda İsmet İnönü'nün görüşleri ve tutumu da pek farklı değildi. "2. Adam İnönü"nün yazarı Şevket Süreyya Aydemir bile "İnönü hiçbir zaman NATO'nun aleyhinde olmadı" diyerek, onun "dış politikada önemli bir konuşması"ndan şu sözlerini nakleder:

"Amerika ile yakın temaslarla başlayan münasebetler, NATO içinde kesin şeklini almıştır. Hülasa bizim memleketin nötralist bir politika takip etmesi tasavvur olunamaz. CENTO ittifakı Irak'ın ayrılmasından sonra ehemmiyetini artırmıştır. Amerika'nın asli bir aza olmaması eksiği henüz durmaktadır. İkili Anlaşmalar, Amerika'nın ilgisini daha yakından gösterme fırsatını vermiştir. Bütün bunları memnuniyetle karşılıyoruz."[12]

İnönü'nün de "memnuniyetle" karşıladığı ikili anlaşmalarla "Amerika ilgisini daha yakından gösterdi." 10 Mart 1954'te NATO üyeliği çerçevesinde kabul edilen Status Of Forces Agreement (SOFA), sayesinde çok sayıda Amerikalı özel statü ile Türkiye'ye geldi. 1959'a gelindiğinde ülkede 20 değişik Amerikan askeri komuta birimi ve bunlara bağlı yüzlerce sivil örgütler bulunuyordu.

Aslında, NATO'nun tarihi, Batı'nın liderliğini yapan ABD'nin hegemonya ihtiyaçlarına göre örgütlenmenin

---

[12] Şevket Süreyya Aydemir, *2. Adam*, cilt 3, s. 346-47.

ve yoksul ülkelere yönelik ABD tehdidine uluslararası meşruiyet kazandırmanın tarihidir.

NATO, barışa değil, savaşa ve savaş bütçesine hizmet eder, dünyada silahlanma yarışını tırmandırır.

Yine NATO tarihi, devletler içinde Gladyo-Kontrgerilla ve benzeri gizli kirli ve karanlık örgütlerin tarihidir. NATO emperyalizmin örgütlü-silahlı gücüdür. Nasıl ki IMF, emperyalist sömürü ve yağmanın iktisadi yolla ve antlaşmalarla ülkelere dayatılması için oluşturulmuş bir kurum ise; aynı şekilde NATO da bu sömürü ilişkilerinin silah zoru ve askeri güç ile dayatılması ve korunması için oluşturulmuş bir güçtür.

NATO nereye müdahalede bulunduysa oraya şiddet, kan, gözyaşı, açlık ve sefalet getirmiştir. Balkanlar, Afganistan, Irak, bunun yakın tarihimizdeki son örnekleridir.

Ne diyor ABD'nin NATO temsilcisi Nicholas Burns?

"Soğuk savaş döneminde Batı Avrupa'yı savunmak için bölgeye devasa bir kıta ordusu yığdık. NATO Avrupa ve Kuzey Amerika'yı savunmaya devam edecek. Ancak bunu Batı Avrupa'da, Merkez Avrupa'da oturarak yapabileceğimize inanmıyoruz. Kavramsal ilgilerimizi ve askeri gücümüzü Doğu'ya ve Güney'e konuşlandırmalıyız. NATO'nun geleceği Doğu ve Güney'dir. Bu da büyük Orta Doğu'dur. NATO'nun geleceği krizlere el koymak ve yanıt vermektir. Bu Amerika için büyük tehdit oluşturan Orta ve Güney Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika"da yer alan ülkelerde yapılacak askeri kurtarma ya da barış gücü operasyonları şeklinde olacaktır."[13]

---

[13] Nicholas Burns'un 2003 Prag zirvesinde yaptığı *Yeni NATO ve BOP* adlı konuşmasından.

"NATO soğuk savaş döneminde komünizme karşı kapitalizmi değil, sermayenin özel mülkiyet biçimini koruyordu. NATO, bugün de aynı misyonla küreselleşen sermayeyi yükselen tehditlere karşı korumaya çalışmaktadır. Görev değişmemiştir! Günümüz koşullarında sermayeye ve sermayenin emeğe ve insanlara karşı saldırgan tavrına kim karşı ise, NATO onu düşman bilmektedir. NATO, sermayeyi sadece maddi baskı aracı olan silah gücüyle değil, çok daha ince ve maddi olmayan ideolojik aygıtlarla da korumaktadır. NATO, uygun gördüğü alanlarda, eğitime ve araştırmaya da el atmıştır. NATO çeşitli eğitim ve araştırma bursları, toplu geziler ve toplantılarla maddi baskı aracı dışında, kalplere ve kafalara girerek, halkları yönlendirmeye ve denetlemeye çalışmaktadır.[14]

[14] İzzettin Önder, *Biraz IMF, biraz NATO,* 15 Haziran 2004, Cumhuriyet.

NATO - KONTRGERİLLA - ÖZEL HARP DAİRESİ - GLADYO

NATO ile birlikte yeni bir döneme girilmişti.

ABD'nin bu yeni döneme uygun yeni stratejiler geliştirmesi gerekiyordu. Özel savaş konusunda uzman Amerikalı Franklin A. Lindsay, "Gayri Nizami Harp" adlı kitabında ne yapılacağını açık açık yazıyordu:

"Kendi personelimizi ve yardımda bulunduğumuz memleketlerin personelini yetiştirmek için, bir eğitim sistemine ihtiyacımız vardır. NATO müttefiklerimizle müştereken komünist tecavüze maruz memleketlerde, Amerika'dakine benzer enstitüler ve özel harp daireleri kurulmalıdır."[15]

Amaç ve yöntem de şöyle belirtiliyor:

"ABD'nin hoşuna gitmeyen solcu veya solcu olmayan hükümetleri devirmek için gerilla taktiği kullanılabilir. Bizim amacımız hoşa gitmeyen ve bizimle dost olmayan hükümetlerin yerine, dost hükümetleri geçirmek olmalıdır."[16]

NATO üyesi ülkelerde Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'yı işgal edeceği korkusuyla değişik adlarla çeşitli "gizli ordular" oluşturulmuştu. Sovyetler Birliği'nin burnunun dibinde olan ve NATO ön cephesi sayılan Türkiye'de böyle bir ordunun kurulmaması düşünülemezdi.

NATO'ya üye olan her ülkenin yaptığı gibi Türkiye'de NATO ek protokolunu imzaladı ve "olası bir Sovyet İşgaline" ve ülke içindeki "komünistlere" karşı gizli bir ordu kurulmasını kabul etti.

---

[15] Macit Fahri, *Amerikan Harp Doktrinleri*, Yön Yayınları, 1966, s. 297.

[16] *a.g.y.* s. 305.

Türkiye'de Özel Harp Dairesi, 27 Eylül 1952 tarihinde resmen kuruldu. Özel Harp Dairesi'nin kâğıt üzerindeki kuruluş amacı sivil savunma olarak gözüküyordu: "Sovyetler Birliği'nin boğazlar üzerındeki emelleri düşünülerek olası bir işgal durumunda halkı cephe gerisinde seferber edebilmek." Dönemin hükümet yetkililerinden de bu amaçla onay alınmıştı. Dairenin, Ataç Sokak 36 numaralı adreste faaliyet yürüttüğü tek katlı bahçeli evin kapısında asılı tabelasında da "MSB Seferberlik Tetkik Kurulu" yazısı vardı.

Özel Harp Dairesi'nin başına, Alparslan Türkeş ve Turgut Sunalp ile birlikte ABD'de "özel harp" eğitimi alan, aldığı eğitimi Kore'de uygulayan Tuğgeneral Daniş Karabelen getirildi. Karabelen, aynı zamanda milli atletti. 1922 yılında Türkiye Sırık Atlama Şampiyonu olmuştu. Karabelen, 8 yıl Özel Harp Dairesi Başkanlığı'nı yaptı ve 27 Mayıs 1960 darbesiyle emekliye sevk edildi.

"Daniş Karabelen'in komutan olarak atanmasından sonra Özel Harp Dairesi'nin kadrosu da yavaş yavaş oluşturulmaya başlandı. Kadro oluşturulmasında Karabelen, Genelkurmay Başkanlığı tarafından tam yetkili kılındı. Dairede görev alacak subay ve astsubayları kendisi seçiyordu. Amerika'da özel harp eğitimi almış ve Kore'de savaşmış subaylardan oluşturduğu "ideal kadrosunu" ancak 1955 yılının ilk aylarında tamamladı. 1953 ile 1955 yılları arasında dairede görev yapan ve öne çıkan ilk özel harpçi subaylar ise şunlardı: İsmail Tansu, Rıza Vuruşkan, Remzi Atılgan, Ahmet Soylu, Cahit Vural, Ahmet Göçmez, Bedri Esen, Nurettin Öktem, Hüseyin Ömür, Recep Atasu, Şadi Demirbilek, Osman Nalbant, Mehmet Kızılsu, Sibkatullah Yalan, Cemal Akkan."[17]

---

[17] *www.stargazete.com.*

Amerika'da eğitim almış diğer "özel harpçiler" Türkiye'de "kontrgerilla" eğitimi vermek için kolları sıvadı. İzmir Menteş'te açılan ilk Özel Harp Kampı, artan ihtiyaca yetmeyince, Amerikalıların önerisiyle Eğridir Dağ ve Komando okulu açıldı. Bunu Çankırı Gerilla Okulu'nun açılması takip etti.

"Özel Harp Dairesi ilk kurulduğunda Çankaya'daki Ataç Sokak No: 36 numaralı tek katlı bahçeli evde faaliyetlerine başladı. Tugay seviyesine yükseltilince Amerikan Yardım Kuruluşu JUSMMAT'la ortaklaşa kullandıkları eski Zırhlı Birlikler Okulu'na taşındı. 1964'te de Cihat Akyol'un isteği üzerine Genelkurmay Başkanlığı tarafından Kirazlıdere Mevkii'ndeki bina Özel Harp Dairesi'ne verildi. Daire Özel Kuvvetler Komutanlığı adını alınca da 1994'te Gölbaşı'nda yeni kışlanın inşaatına başlandı. Ancak inşaatın 10 yılı aşkın sürede bitmemesi üzerine hem müteahhit hem de bazı subaylar hakkında inşaat ihalesinde usulsüzlük yaptıkları gerekçesiyle dava açıldı."[18]

[18] www.stargazete.com.

27 Mayıs 1960 öncesi DP iktidarına karşı başrollerinde Türkeş'in de bulunduğu bir darbe hazırlanıyordu.

Operasyon meyvesini vermekte gecikmedi. 27 Mayıs 1960'ta ordu yönetime el koydu. Menderes tasfiye edildi, daha sonra da hepimizin bildiği gibi imha edildi.

Subaylardan CHP yanlısı olanlar sola eğilimliydi; bu, belli şartlar altında kabul edilebilirdi, muhtemel bir sola kayışı önlemek için Amerika, Albay Alparslan Türkeş ve arkadaşlarına güveniyordu. Albay Türkeş, NATO bünyesinde eğitim görmüş, Amerika'da psikolojik harekât kurslarına katılmış ve X operasyonunu iyi bilen bir askerdi. CIA tarafından çıkarılan psikolojik profilinde onun Turancı ve milliyetçi olduğu, Sovyetler'e karşı operasyonlarda güvenilebileceği, sıkı anti-komünist kimliği, karizması ve teşkilatlanma yeteneği övülüyor ve güvenilir bir subay olduğu belirtiliyordu."[19]

27 Mayıs 1960 darbesi sonrası dönemin ABD Ankara Büyükelçisi Warren ise merkeze verdiği raporda şöyle diyordu:

"Milli Birlik Komitesi çok tecrübesiz, Gürsel'in altına en önemli MBK üyesi olarak Türkeş'i yerleştirdik."[20]

Evet Türkeş, Başbakanlık Müsteşarlığı'na getirilmişti.

MBK Hükümetinde Türkeş dışında, ABD'nin bazı yakın dostları; eğitim, ticaret ve ideolojik bağlarla ABB'ye meyletmiş üyeler de vardı. Ama Warren yine de, bu hükümetin kendilerine Menderes Hükümeti kadar yakın

---

[19] *Top Secret Yazılar-Gladio ve Stay Behind Operasyonları*, Serdar Kuru, Q-Matris, s. 46.

[20] *Foreign Relations*, 1958-60, s. 869-70.

olmayacağını düşünüyordu. Raporunda, hükümet içinde ABD'ye karşı şüpheci bir eğilimin bulunduğunu da özellikle vurgulayarak, "Menderes döneminde hiç karşılaşmadığımız ölçüde sıkıntı ve güçlükler yaşayacağız" şeklindeki kanısını da dile getiriyordu.

ABD bu raporla tatmin olmamıştı.

Olayları yerinde görmek için, adamlarını Türkiye'ye göndermeye başladı. 18 Haziran 1960'ta NATO Başkomutanı General Norstad, ardından bir hafta sonra da ABD heyeti geldi. 25 Temmuz 1960'ta ABD Ankara Büyükelçiliği Birinci Sekreteri William H. Doyle, güvendikleri Başbakanlık Müsteşarı Albay Alparslan Türkeş'e gönderdiği mektupta, Türkiye'deki gelişmelerden yakınıyordu.

Doyle, CIA'nın Ortadoğu'daki önemli görevlilerinden biriydi ve şunları yazıyordu:

"Değerli Albay,

CIA, Türk milli polisiyle yaklaşık on yıldan beri irtibat içerisindedir. Şu anda polislik deneyimi çok fazla olan Mr. Arthur V. Miller (CIA'nın o tarihteki Ankara'daki başkanı) CIA'nın Türk polisi ile irtibatını temsil etmektedir."

"Bizim irtibat görevlimiz, geçtiğimiz yıllar içerisinde Türk polisi ile ülkenizde yıkıcı eylemlere karşı gelmek üzere Little Groups (Küçük Gruplar) adındaki grupların örgütlenip eğitilmesinde çalıştı."

"Bu gruplara 'karşı tahrip' edici hareketler konusunda uzman olmaları için yaygın bir eğitim verildi. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde bu grupların yaklaşık altı tanesi eğitildi."

"Bir süre önce, Milli Güvenlik Genel Direktörlüğü Mr. Miller'a artık bu alanlarda çalışmasının istenmedi-

ğini bildirdi. Ayrıca Mr. Miller'dan polis karargâhınızdaki küçük ofisten çıkması da istenildi..."

"Geçtiğimiz birkaç yıl boyunca Türk milli polisi ile ilişkimi -kısa bir özetini- ilişikte bulacaksınız. Ayrıca aslında bizim teşvikimizle ve ortak çabalarımızı harekete geçirmek amacıyla 1959 yılında yayınlanan, bakanlığa ait kararnamenin bir kopyasını da gönderiyoruz..."[21]

Aynı tarihte, Türkeş'e "Bakanlık Kararnamesi-1959" başlıklı bir belge de veriliyordu.

Üzerinde "Secret" (Gizli) damgası bulunan belgede, CIA'nın "yıkıcı eylemlere karşı" Türk Polis Teşkilatı ile ortaklaşa yürüteceği çalışmanın yönetmeliği de yer alıyordu.

Bu belgeye göre "Halk Güvenliği Müdürlüğü" adı verilen bir kuruluş meydana getirilecekti.

"Halk Güvenliği Müdürlüğü bünyesinde, Cumhuriyet sınırları içerisinde yer alan yıkıcı unsurlara karşı ustaca operasyonlar yürütmek için bir güç kurulacak. Bu gücü kurmak için İstanbul, Ankara, İzmir ve Genel Müdür'ün uygun gördüğü diğer yerlerde 'Küçük Gruplar' olarak bilinen operasyon birimleri yaratılacak. Küçük Grupların kadroları öncelikle 'olay görevlisi' olarak bilinen özel eğitimli görevlilerden, Genel Müdür'ce tayin edilecek... Gruplara başka hiçbir görev verilmeyecek, Küçük grupların bütün eylemleri Genel Müdür tarafından yönetilecek ve denetlenecek."[22]

Başbakanlık Müsteşarı olarak, Cemal Gürsel'in "altına yerleştirilen" Türkeş'in ilk işi, Özel Harp Dairesini

---

[21] *Bay Pipo-Bir MiT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı: Hiram Abas*, Soner Yalçın/Doğan Yurdakul, Doğan Kitapçılık, s. 53.

[22] *Kontrgerillanın İşgal Kuvvetleri*, Suat Parlar, Bağdat Yayınları, İstanbul, Mart 2006, s. 362-363.

27 Mayısçıların tasfiyesinden korumak oldu. Türkeş, Özel Harp Dairesi'nin merkezi yapısında görev almamasına karşın, Daire içerisinde etkili isimlerden biriydi. Daireye eleman seçiminde etkili son isim, "özel harp öğretmeni" sıfatıyla, Türkeş'ti.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra 3 Ağustos 1960'ta Başbakan olan Cemal Gürsel'in liderliğindeki Milli Birlik Komitesi, tarihe EMİNSU'lar olarak geçecek 235'i general olmak üzere 3 bin 500 subayı zorunlu emekliliğe sevk etti.

Özel Harp Dairesi Başkanı Tümgeneral Daniş Karabelen[23] de emekliye sevk edilen generaller arasındaydı. Bu dairede görev yapan 10 subay daha emekli edildi. 27 Mayısçılar Özel Harp Dairesi'nin başına bir süre kimseyi atamadı, birkaç ay sonra ise kurmay albay Faruk Ateşdağlı dairenin yeni başkanı oldu

Özel Harp Dairesi'nde emekliye sevk edilen yalnızca Karabelen değildi. Demokrat Parti'ye yakın görülen subaylar da emekli edilmiş, her ay düzenli olarak Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden aktarılan para kesilmişti.

Özel Harp Dairesi zor günler geçiriyordu. Dairenin kapatılacağı konuşuluyordu. Dairede panik vardı. Yargı karşısına bile çıkabilirler, kendilerini dönemin Genelkurmay Başkanı Mustafa Rüştü Erdelhun gibi, Yassıada'da bulabilirlerdi.

Özel Harp Dairesi Lojistik Daire Başkanı Yarbay İsmail Tansu, Başbakan Cemal Gürsel'le görüşmek üzere Başbakanlığa gitti. Karşısına, kendilerine hiç de yabancı olmayan Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş çıkınca

---

[23] Karabelen'in 1960'lı yılların sonunda MHP'nin kurduğu komando kamplarının kuruluşunda da katkısı vardı.

sevindi. Tansu, Özel Harp Dairesi'nin durumunu Türkeş'e aktardı ve isteklerini belirtti.

Olayı İsmail Tansu'nun anlatımlarından aktaran, Sabah gazetesinden okuyalım:

"Türkeş: Emredin ne varsa yapayım.

27 Mayıs ihtilaline ilişkin bilinmeyen noktalardan biri, Milli Birlik Komitesi'nin, 'Menderes'in silahlı gizli örgütü' olarak adlandırılan Özel Harp Dairesi'nde görev yapan subayları tutuklamaya karar vermesidir. Özel Harp'in kurucusu Albay Tansu, Türkeş'e giderek, 'Milli Birlik Komitesi'nin bizim Kıbrıs'ta nasıl mücadele verdiğimizden haberi var mı?' diye sorar. Türkeş yanıt olarak Özel Harpçi subayların tutuklanmayacağını söyler ve 'Emredin, ne varsa yapayım' diyerek Tansu'ya sarılır. Tansu bunun üzerine Türkeş'e 10 maddelik ihtiyaç listesi verir. Türkeş, bu isteklerin büyük kısmını karşılar."

"CIA, Anadolu'ya silah gömdü, gelip denetledi.

Hem Özel Harp Dairesi, hem de Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) kurucusu olan emekli Albay İsmail Tansu ilk kez Sabah'a açıkladı: 'Görüştüğümüz Amerikalıların hepsi CIA mensubuydu. Anadolu'daki silah depolarını birlikte kontrol ederdik.'[24]

Özel Harp Dairesi'nin ilk dört kişilik yönetici ekibinde yer alan emekli Albay İsmail Tansu, Kıbrıs harekâtı öncesi adada faaliyet gösteren Türk Mukavemet Teşkilatı'nın da (TMT) kurucusu. 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasına kadar dairede görev yaptı. 1917 yılında Safranbolu'da doğan Tansu, Kara Harp Okulu'nu bitirdiği 1939 yılında teğmen olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne katıldı. İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Trakya'daki tugayda, 1945-1950 yılları arasında da olası

[24] Ecevit Kılıç, *Sabah* gazetesi, 9 Ekim 2007.

Sovyetler Birliği işgaline karşı sınırda bulundurulan askeri birlikte görev yaptı. 1951 yılında Almanya'da özel harp eğitimi aldı. Dönüşünde binbaşı olarak Kore Savaşı'na giden Tansu, daha sonra Özel Harp Dairesi'nin ilk Lojistik Şube Müdürü oldu. Özel Harp'te sekiz yıl görev yapan Tansu, Daire'yi Amerikalıların teklifi üzerine kurduklarını söylüyor.

ABD karargâhı

Tansu, Özel Harp Dairesi'nin yurtdışında da kampı bulunduğunu anlatıyor:

"Zaten Amerika'nın Toroslar'da kendi karargâhı vardı. Burada CIA mensupları vardı. Hatta Ruslar işgal ettiğinde Türkiye hükümetinin dışarıda kurulacağı yer bile belliydi. Özel Harp Dairesi'nin de olası işgale karşı Libya'da bir karargâhı vardı. Vazifemiz Türkiye işgal edildiğinde Rusları arkadan vurmaktı. Bu karargâhlarda silah dahil işgale karşı kullanılacak her türlü malzeme vardı." İsmail Tansu ve diğer subaylar, Özel Harp Dairesi'ne sivil elemanlar bulmak için Kars ve Ardahan'dan başlayarak tüm Türkiye'yi dolaştı. Buldukları siviller özel harp eğitiminden geçirildi. Tansu, bu siviller için oluşturdukları silah depolarının yerlerini ilk kez açıklıyor: "Özel Harp Dairesi'ne alınan siviller, karargâhla irtibatlı olarak görev yapacaklardı. Teçhizatları da hazırdı. Kullanacakları silahların koordinatları bunlara verildi. En çok silah sınır illeri Kars ve Ardahan'daydı. Bu silah depoları ve yerlerini Amerikalılarla birlikte kontrol ederdik. İstanbul Boğazı'nın belli yerlerinde bile gömülü silahlar vardı. Amerikalılar bize özel telsizler vermişti. Bunların bir kısmını silahlarla birlikte Şile'ye gömmüş-

tük." Tansu, Özel Harp Dairesi'nin Amerikalılarla sıkı işbirliği içinde olduğunu belirterek şöyle diyor: "Biz Amerikalıların binasına giderdik, onlar bize gelirdi. Görüştüğümüz Amerikalıların hepsi CIA mensubuydu. Başlarında albay vardı. Bütün harekât işlerimiz ortaktı."

Başbakanlık Müşteşarı Türkeş İçin Bir İddia

Alparslan Türkeş, devletin kasasını soymuş muydu?

Soruyu soran, Necati Doğru, 06.1.2006 tarihli, Vatan gazetesindeki yazısında bakın neler yazıyor:

"Rahmetli sağ olsaydı da; '27 Mayıs askeri darbesini yaptıktan sonra görevinizi kötüye kullanarak Başbakanlığın örtülü ödenek kasasını soydunuz mu? Sizin Almanya ve İngiltere'deki bankalarda ortaya çıkan hesaplarınızdaki paralardan bir bölümü de örtülü ödenek kasasından sarı zarf içinde aldığınız paralar mıdır?' diye ona sorsaydım.

Cevaplar alsaydım.

Yazsaydım.

Rahmetli oldu.

Yazmayacak mıyız?

Eğer ortada soyulmuş bir devlet kasası varsa yazmak ve bu olayın da derinine gidecek adalet sistemlerini harekete geçirmek gerekir. Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, 'Yassıada Zabıtları-1 Örtülü Ödenek Davası' adlı bir kitap yazdı. Kitapevi yayınları da bu kitabı bastı. Kitap yeni çıktı.

Kitaptan aktarıyorum.

Aynen şöyle yazıyor:

'Yine dava seyrinde satır aralarında ısrarla söylenen, ancak üzerinde bugüne kadar durulmamış bir husus da,

darbeciler kadrosunda bulunan Alparslan Türkeş'in darbenin hemen ertesinde, 27 veya 29 mayıs günü, Ankara'da Harp Okulu'na gelerek Müsteşar Ahmet Salih Korur'dan Başvekalet kasasının şifresini temin ettiği ve kasada bulunan yüklü miktarda bir paranın -270 bin dolar ve 250 bin Türk Lirası- yok olduğudur. Başvekalet'teki kasalar, daha sonraki günlerde, Haziran ayı içinde, heyet huzurunda kırılarak açılmış, fakat içinde Müsteşar Ahmet Salih Korur'un sözünü ettiği para bulunamamıştır. Türkeş'in Ahmet Salih Korur'u tokatlayarak şifreyi temin ettiğini Korur, yine o sırada Harbiye'de tutuklu bulunan Ahmet İhsan Gürsoy'a anlatmıştır. Şifreyi Türkeş'e vermek istemeyen Korur, şifreyi ezberden hatırlamadığını ancak el alışkanlığıyla açabileceğini söylemiş, Başvekalete birlikte gitmeyi teklif etmiştir. Maksat, kasa açılırken başında bulunabilmektir. Darbenin ilk gününden itibaren Başvekalet Müsteşarlığı'nı üstlenen Türkeş'in Başvekaleti işgal ettiği herkesin malumudur ve kayıtlarla sabittir..."

Evet! Herkesin malumudur. Ve kayıtlarla sabittir.

Yassıada mahkeme kayıtlarına girerek bu kitabı yazan Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, öyle sıradan, şöhret peşinde koşan, sansasyoncu bir insan değildir. Kendisi Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında Kurtuluş Savaşı'na katılmış ve Cumhuriyet kurulunca da önce Başbakan, sonra da Türkiye Cumhuriyeti'ne Cumhurbaşkanı olmuş Celal Bayar'ın torunudur. Türkeş kasanın şifresini beni tokatlayarak aldı ve kasanın içinde 270 bin dolar ile 250 bin Türk Lirası (o yılarda bir dolar 9 liradır) bir sarı zarf içinde duruyordu diyen Ahmet Salih Korur da öyle sıradan cız-boz biri değildir. MİT'in de başkanlığını yapmış biridir. Öte yandan merhum Alparslan Türkeş'in,

sağlığında gizleyip mal beyanında göstermediği ancak öldükten sonra İngiliz ve Alman bankalarında 575 bin Alman Markı, 846 bin Amerikan Doları, 549 bin İngiliz Sterlini olduğu ortaya çıktı.

Şimdi dikkat isterim. Soru şudur. Sormak isterim:

Bu kadar parayı Türkeş'in öldüğünün birinci ayında İngiliz bankasından sahte evrakla çeken Ayzıt Türkeş ve Umay Türkeş (Günay) ve onları dava eden öbür kızı Ayyüce Türkeş'in paylaşmaya çalıştığı "575 bin Mark, 846 bin Dolar, 549 bin İngiliz Sterlini" içinde devlet kasasından soyulanlar da var mıydı?

Yoksa, "örtülü ödenekten alınan halkın paraları" ne oldu? Varsa, ne olacak şimdi?

Kızlar parayı yiyecek.

Olay da kapanacak.

Öyle mi?

Adalet böyle mi?

ABD, Mayıs 1960'da Küba'yı işgal etmeyi planlamıştı. ABD savaş uçakları, 15 Nisan 1961 günü Küba havaalanlarını bombalayacaklardı. Amerikan ordusunun silahları ile donatılmış ve hava desteği almış 1500 kadar Batista[25] yanlısı Kübalı, 17 Nisan 1961 günü Küba'nın Domuzlar Körfezi'ne çıkartma girişiminde bulundular. Ancak, güçlü bir direnişle karşılaştılar. Çıkartma başarısızlığa uğradı.

Temmuz 1962'de CIA ajanları Beyaz Saray'a Küba limanlarına askeri malzemeler taşıyan gemilerin yanaştığını ve bu malzemelerin Sovyet askerleri gözetiminde ülkenin iç bölgelerine doğru taşındığı bilgisini ilettiler.

8 Ekim 1962'de ABD casus uçağı U-2, Küba'ya yerleştirilmiş olan nükleer başlıklı füzeleri keşfetti. 4 bin kilometre menzilli, nükleer başlıklı Sovyet SS-4s ve SS-5s füzelerinin parçaları gizlice Küba'ya sokulmuştu. 16 Ekim 1952'de Beyaz Saray'da bir toplantı yapıldı ve nükleer silahların da kullanılmasını kapsayan bir savaş planı yapıldı. Kennedy, 22 Ekim günü, nükleer başlıklı Sovyet füzelerinin Küba'ya yerleştirilmiş olduğunu tüm dünyaya duyurdu. ABD'nin Küba'ya yönelik bir abluka kararı aldığını açıkladı. Buna göre, ABD donanması Küba etrafında kuracağı 800 millik çemberin içerisine hiç-

[25] Batista (16 Ocak 1901 - 6 Ağustos 1973) Küba'nın 1940-1944 arası Küba Cumhurbaşkanı. 1944 Cumhurbaşkanı seçimlerine katılmayarak çekildi. Birsüre için ABD'de, Florida'da, *Daytona Beach*'de "gönüllü göçmen" olarak yaşadı. 8 yıl sonra, 1952'de, geri döndü ve ABD desteğiyle gerçekleştirdiği askeri darbeyle başa geldi. 1959'da Fidel Castro önderliğindeki Küba Devrimi'yle devrildi ve ülkeden kaçtı. Domuzlar Körfezi çıkartmasına katıldı ve bozguna uğradı. 1973'te İspanya'da öldü.

bir gemiyi sokmayacak, Küba'ya herhangi bir sevkiyatta bulunan Sovyet gemileri batırılacak, Küba limanlarına uğrayan gemiler Amerikan limanlarına yanaşamayacak ve ablukayı delmeye kalkışan gemiler batırılacaktı. ABD, Küba'ya uyguladığı ablukanın yanı sıra silahlı kuvvetlerini teyakkuza geçirmişti ve Küba'daki füzelerle yapılacak herhangi bir saldırıyı Batı yarımküresine yapılmış sayacaktı,

ABD filosu Küba'yı denizden abluka altına aldı ve Küba'ya mal taşıyan Sovyet gemilerini -batırma tehdidiyle- durdurdu. Dünya nükleer bir savaşın eşiğine geldi.

Sovyetler Birliği lideri Kruşçev ise ABD'yi, dünyayı bir nükleer savaşın eşiğine getirmekle suçluyor ve Sovyet gemilerinin hiçbir şekilde ambargo kararına uymayacağını bildiriyordu.

Bu sırada ABD basınında, Sovyetler Birliği'ne karşı Türkiye'ye yerleştirilmiş olan Jüpiter füzelerinin, Küba'da yerleştirilen füzelere karşı bir pazarlık kozu olarak gündeme getirilmesine dair yazılar yayınlanmaya başladı.

Nükleer başlık taşıyabilen 2 bin 410 kilometre menzilli balistik Jupiter füzeleri, ABD tarafından, Sovyet füzeleri Küba'ya yerleştirilmeden çok önce, İzmir'e yerleştirilmişlerdi,

"Sovyetler Birliği 1957 yılı Ekimi'nde Sputnik'i, yani ilk yapma uydusunu gönderdikten ve böylece Amerikan topraklarının dokunulmazlığını ortadan kaldırdıktan sonra ABD'de başlayan panik karşısında ilk yardıma koşan ülke de yine Türkiye olmuştur, ABD bu olay üzerine ortaya çıkan füze boşluğunu kapatmak için 1957 Aralığı'nda yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantı-

sında orta menzilli Amerikan füzelerinin Avrupa'ya taşınması ve NATO üyelerinin topraklarında çekirdekli başlık stoku yapılmasını önermiş ve bu öneriyi o toplantıda en çok destekleyen ülke Türkiye olmuştur...

Bunun sonunda iki devlet arasında 1958 Kasımı'nda bir ikili anlaşma daha yapılmış ve İzmir yakınındaki Çiğli'de 15 füzelik bir Jupiter rampası kurulmuştur."[26]

Kruşçev 27 Ekim'de Kennedy'e bir mektup yolladı ve Sovyetler'in Küba'daki füzelerini Türkiye'deki Jüpiter füzelerinin kaldırılması koşuluyla geri çekmeye hazır olduğunu bildirdi.

Sonunda, Kruşçev ile Kennedy yönetimi, 28 Ekim 1962 günü, Küba'da bulunan füzelerin hemen taşınmaları ve Türkiye'ye yerleştirilmiş olan nükleer başlıklı Jüpiter füzelerinin de altı ay içinde sökülmeleri karşılığında anlaşmaya vardılar.

Kraldan daha fazla kralcı davranan Türkiye'yi yönetenler, dünya neredeyse bir nükleer savaşın eşiğine gelmişken bile Türkiye'deki ABD füzelerinin kaldırılmasına kesin bir şekilde karşı çıktılar.

Karşı çıkanların başında da dönemin Başbakan'ı İsmet İnönü vardı. ABD, 1963 yılının ocak ayında Türkiye'ye "Jüpiter füzelerinin sökülmesi ve yerine Polaris nükleer denizaltılarının Türk karasularında konuşlandırılmasını teklif etti ve füzeler ancak bu "güvence"yle sökülebildi.

---

[26] Doç Dr. Halûk Ülman - Dr. Oral Sander, *Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler*, SBF Dergisi, XXVII / 1 Mart 1972, s. 8-9.

BÖLÜM 3

60'LI - 70'Lİ YILLAR

Türkiye tarihinin en demokratik anayasası olan 1961 Anayasası, bireyin devlete karşı haklarının savunulması prensibi üzerine kurulmuş, çağdaş hukuk devletinin gereklerini yerine getirmeye yönelik olarak hazırlanmış bir anayasaydı.

Türkiye tarihinin gördüğü en demokratik anayasa olma özelliğini taşıyan 61 Anayasası, hayatımıza Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı gibi kurumlar kazandırmıştı.

Ancak bunca demokratik yapının yanı sıra, siyasal hayatımıza soktuğu ve kendi demokratik ruhuna da ters düşen Milli Güvenlik Kurulu gelecekte ülke demokrasisinin başına bela kesilecekti.

Bu kurul 61 Anayasası'nda şöyle yer aldı:

"Madde 111- Milli Güvenlik Kurulu kanunun gösterdiği Bakanlar ile Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarından kuruludur.

Milli Güvenlik Kurulu'na Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman bu görevi Başbakan yapar.

Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonunun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kurulu'na bildirir."

Buna karşın, 71 ve 80 darbeleriyle biçim değiştirerek, önce tavsiye eden sonra da emreden bir kurul haline dönüşmüştür.

Her şeye rağmen 61 Anayasası, örgütlenme özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırdığı için, sol düşünceye ve sol siyasal hareketlere önemli bir ölçüde nefes aldırmıştı.

Bu özgürlük ortamı içerisinde sol muhalefet yasal olarak ortaya çıkmaya başlamış, ilk olarak Doğan Avcıoğlu önderliğinde 531 aydının ortak bildirisiyle Yön Dergisi yayın hayatına atılmış, arkasından da 12 sendikacı tarafından 13 Şubat 1961 tarihinde Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurulmuştu.

TİP'in kurulmasıyla, gizli Türkiye Komünist Partisi dışında ilk kez yasal bir sosyalist örgüt siyasal yaşama girmiş ve sosyalizmin kitleler arasında meşruiyet kazanmasına katkıda bulunmuştu. Bu durumdan telaşlanan CHP, kendisine çekidüzen vermek zorunda kalmış ve siyasal rotasını "orta"dan "ortanın solu"na çevirdiğini ilan etmişti.

Bu yıllar, öncelikle öğrencilerin sosyalizm ile tanışıklığının arttığı, yabancı dillerde yayınlanan sol kitapların çevrildiği, sol teorinin dergilerde hararetle tartışıldığı; 1963'ten itibaren Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Sadun Aren, Şekibe Çelenk, Halit Çelenk, Niyazi Ağırnaslı[1] gibi sosyalist aydınların katılımıyla desteği artan TİP'in 51 ilde 1965 genel seçimlerine katıldığı yıllardı.

1965 milletvekili seçimleri öncesinde TİP'liler, yaptıkları seçim gezilerinde her yerde saldırılara uğradılar. Saldırganlar; Komünizmle Mücadele Derneği üyeleri ve

[1] Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, 10 Şubat 1963'te TİP'e katıldı.

Adalet Parti'lilerdi. 4 Temmuz 1965'te Bursa'da TİP'lilerin toplantısı basıldı. Kan döküldü. Adnan Cemgil yaralı olarak sokaklarda sürüklendi, ölümden döndü. Saldırganlar hakkında hiçbir işlem yapılmadı. Tüm bunlara rağmen TİP, bu seçimlerde yüzde 2.83 oy alarak, 15 milletvekili ile parlamentoya girmeyi başardı.

Aynı yıllarda sağ görüşlü muhafazakâr bir grup üniversite hocası, gazeteci ve yazar, sola karşı ideolojik bir saldırı gücü oluşturmak için İstanbul'da milliyetçiler kurultayını topladılar. Bu kurultayın arkasından Necip Fazıl Kısakürek'in isim babalığını yaptığı "Aydınlar Kulübü"; Süleyman Yalçın, Ayhan Songar, Necmettin Erbakan, Asım Taşer'in de aralarında bulunduğu kişiler tarafından kuruldu. Amaç, sol düşüncenin yayılmasına karşı mücadele etmek, Türk sağını birleştirmekti.

Aydınlar Kulübü'nün üyeleri ve toplantılarına katılanlar arasında Agâh Oktay Güner, İsmail Kahraman, Şemsettin Yeşil, Nurettin Topçu, Nihat Sami Banarlı, Ali Fuat Başgil, Necip Fazıl Kısakürek, İsmail Hami Danişment gibi isimler de vardı.

Aydınlar Kulübü, 70'li yıllarda "Aydınlar Ocağı"na dönüşecekti. Aydınlar Ocağı ülkeyi 12 Eylül sürecine götüren ortamın yaratılmasında, ABD'nin "ılımlı İslam" anlayışının Türkiye'de "Türk-İslam Sentezi" adı altında yerleşip gelişmesinde önemli görevler üstlendi. Aydınlar Ocağı yöneticileri, 12 Eylül Faşist Cuntası'na danışmanlık yaptılar, 12 Eylül Anayasası'nın oluşturulmasında etkin görevler üstlendiler. Aydınlar Ocağı 12 Eylül darbecilerinin yönetim merkezi Milli Güvenlik Konseyi'nin (MGK) danışma kurulu olarak çalıştı. Aydınlar Ocağı'nın yönetim kurulu üyesi Şener Akyol ve Yılmaz Altuğ, aynı zamanda 12 Eylül Anayasa Hazırlık Komisyonu'nda görev yaptı.

60'LI YILLAR VE FİKRİ SÖNMEZ

Fikri Sönmez, 1938 yılında Fatsa'nın Kabakdağ köyünde doğmuştur. Sönmez'in; Nevzat ve Hüseyin adında 2 kardeşi daha vardır. Babasının adı Süleyman, annesinin adı Hatice'dir. Fikri Sönmez ilkokulu Kabakdağı Köyü'nde, ortaokulu ise Fatsa'da bitirmiş, ondan sonra da Fatsa-Beşikpazarı mevkiinde terzilik yapan Nâzım Dervişoğlu'nun yanına çırak olarak girmiştir. Askere gidene kadar da burada çalışmıştır. Askerlik dönüşü bir müddet Fatsa'da sahilde bir yerde, kahvehane işletmiştir. 60'lı yıllar, Terzi Fikri'nin gençlik yıllarıdır. Bir ara İstanbul'a gider ve Fransız bir kadın terzi yanında terziliğini geliştirir. O artık hem erkek, hem kadın terzisidir.

1965'te Fatsa'ya geri döner. Artık o, 1. sınıf bir terzidir. Sahilde bugün mülkiyeti Baha Topaloğlu'na ait olan binanın altında kendi terzihanesini açar.

Fikri Sönmez, aynı zamanda iyi bir futbol izleyicisi ve koyu bir Beşiktaş taraftarıdır. Dikişten fırsat bulduğunda arkadaşlarıyla maç yapar. Futbol tutkusu dükkânının ismine de yansır: "Olimpiyat Terzihanesi." Ama Fatsalılar için orası "Daşçı'nın Yeri"dir. İyi "okey" oynayan Fikri, taş çalmaz ama yine de iyi "daşçı"dır.

Muhabbetine de doyum olmaz Gürcü Fikri'nin. Evet Gürcü'dür Fikri, ama her kesimden arkadaşları vardır, özellikle gençler ve Fatsa esnafı tarafından çok sevilmektedir. Fatsa Esnaf Spor Kulübü'nün de kurucularındandır. Bazı akşamlar Çınar Restaurant'ta bir araya gelir dostlarıyla, hem içerler hem sohbet ederler, futboldan siyasete.

Terzi Fikri'nin kalfası Mustafa Can anlatıyor:

"(Fikri Sönmez ile) Fatsa'da beraber terzilik yaptık. Kardeş gibi beraber çalıştık. Beraber çalışmamızdan bir yıl sonra beş terzinin yapabileceği işi yapar hale geldik. Daha sonra Giyim Eşyaları Derneği'ni kurduk. O dönem ustabaşları tarafından bütün ilçelerdeki çıraklardan para alınıyordu. Çırak olmak için inek, tarla satmak zorunda kalınıyordu. Derneğin başına gelir gelmez çıraklardan para alınmayacağını açıkladı ve bu uygulamayı kaldırdı. Gençlerle çok ilgilenirdi. Fatsa'da Esnafspor'u kurdu. Yoksul kesimin insanlarının çocuklarını futbol oynamaya teşvik etti.

O dönem fındık üreticilerinin mitinglerinin yaygın olduğu bir dönemdi. Yani bahsettiğimiz dönem 1967-68. O tarihlerde yine fındık işçilerini örgütledi. Daha sonra Fiskobirlik yönetim kuruluna girdi. Oradaki yolsuzlukları da ortaya çıkardı."[2]

"Kooperatif yolsuzluğu dolayısıyla Fatsa'da 11 kişi tutuklandı

Fatsa Fındık Tarım Satış Kooperatifi'ndeki milyonluk yolsuzluk olayı ile ilgili olarak dün 11 kişi daha tutuklanmış, böylece tutuklu sayısı 15'e yükselmiştir. İlgililer, "soruşturma derinleştirildikçe yolsuzluk miktarının arttığını ve yeni tutuklamaların beklendiğini" bildirmişlerdir.

Soruşturmayı yürüten Fatsa Savcısı Behiç Aldemir ve Sorgu Yargıcı Remzi Kibaroğlu, milyonluk yolsuzluğun "Resmi evrakı tahrif etmek ve alınan fındıkta randıman ve fire miktarını fazla göstermek" suretiyle yapıldığını tesbit etmişlerdir."[3]

---

2 *Birgün* gazetesi, 06 Mayıs 2010.

3 *Milliyet* gazetesi, 20.01.1968, s. 3.

DEVRİMCİ DALGA KARADENİZ'DE DE YÜKSELİYOR

Devrimci hareket artık Karadeniz bölgesinde de etkisini göstermeye başlamıştır.

Yörenin başlıca geçim kaynağı fındık ve tütündü. Yöre kadınlarının tüm günleri fındık bahçelerinde geçmekteydi. Erkekler ise genellikle "kahvelerde", domino taşları üzerinde çalışmayı tercih ederlerdi. Yaz aylarında özellikle kadınlar tarafından toplanan fındıklar, kış ortasında henüz dallarında karların olduğu, umutla beklendiği dönemlerde, zengin tüccarlarca "öldüm pahasına" satın alınırdı. Dalları henüz filizlenmeyen onlarca fındık ağacına ipotek konur, üreticinin emeği ucuza kapatılırdı. Fındık tüccarları fındık üreticileri üzerinden servetlerine servet katarken, fındık üreticileri sürekli borçlanıyorlardı. Tefecilerden borç para almak zorunda kalıyorlardı.

Fatsa köylüleri "Fındık fiyatları ve demokratik haklar" için mitingler düzenlediler. Samsun'da Çarşamba ve Bafra yörelerindeki tütün üreticilerinin taleplerinin dile getirildiği mitingler yapıldı. Tokat'ta Uzunburun köylüleri hazine topraklarını işgal ettiler.

9 Mart 1965'te Zonguldak Karadon kömür ocaklarında çalışan yaklaşık 5 bin madenci, ücret zammı ve gasp edilen hakları için iş bırakma eylemi yaparlar. Eyleme 11 Mart'ta Kozlu ocaklarında çalışan işçiler de katılırlar. Binlerce işçi Kozlu'da Kömür İşletmeleri Müdürlüğü'ne yürür. İktidardaki AP ise jandarma ve polisi, işçiler ve onları destekleyen halkın üzerine saldırtır. Saldırı sonucu işçilerden Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar

katledilir. Üç gün süren direniş sonunda yüzlerce işçi gözaltına alınır, onlarcası da tutuklanır.

O yıllarda, Türkiye'deki siyasi gelişmeler Terzi Fikri'nin Fatsa'sını da etkilemektedir.

Karadeniz'in küçük bir kıyı ilçesidir Fatsa. Halkın geçim kaynağı fındık üreticiliği ve balıkçılıktır. Yoksuldur Fatsa halkı; ne fındık taban fiyatları tatminkârdır, ne de deniz ürünlerinden elde ettikleri gelir doyurucudur.

Halk, devletin fiyat belirleme politikasından destek alan büyük tüccarlar ve ihracatçıların adeta kölesi durumundadır. Üreticilerin çıkarlarını korumak amacıyla kurulan Fiskobirlik ise maalesef büyük tüccarların kontrolü altındadır. Ama Fatsalı hiçbir zaman yoksulluğu kader olarak kabullenmez.

1963 yılının başlarında toplumcu hareket Fatsa'da da etkisini göstermeye başlar. Fatsa'nın, Beyceli Köyü'nde Ziya Yılmaz, Abdülkadir Fırat, Ertan Sarıhan, Zeki Sarıhan ve arkadaşları Beyceli Köyü Kalkınma Derneği'ni bu yıllarda kurarlar, arkasından da 1964'te de Harun Saruhan'ın öncülüğünde Fatsa Kültür Derneği kurulur. Fındık sömürüsüne karşı başlatılan mücadelede ve yörede dağıtılan anti emperyalist bildirilerde kurulan bu derneklerin önemli katkısı vardır. Aynı yıl, Fikir Kulübü adı altında bir de gazete çıkarılır. Bu gazete, 1 Ocak 1966'da tüm köylülerin okuduğu ve takip ettiği İleri Köy adını alır. Gazetenin başlangıçta sahibi Fatsa Fikir Kulübü adına Ertan Sarıhan, sorumlu yazı işleri müdürü ise Zeki Sarıhan'dır.

1965 yılında ilk kez bir ilçede, Fatsa'da TÖS'ün şubesi açılır ve Türkiye İşçi Partisi teşkilatlanır. Bu yıllar Terzi Fikri'nin yaşamında önemli değişikliklerin olduğu yıllardır. 1966 yılında da Fatsa Köycülük Derneği kurulur.

Fatsa, Türkiye'de dikkat çeken ilçelerden biri olmaya başlamıştır.

İlhan Selçuk, 15 Ocak 1967 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde Fatsalı 23 köy temsilcisi muhtarın faizciliğe karşı bildirisini yayınlar. Şubat 1967'de de Fatsa'nın 24 köy muhtarı bir bildiri yayınlayarak, Amerika'ya, "birinci ihtar"larını yaparlar.

1967'nin Temmuz ve Eylülü'nde Fatsa'da köylüler yaptıkları yürüyüşlerle banka borçlarının ertelenmesini isteyerek, tefeciliği ve sömürüyü protesto ederler.

Fatsa/Beyceli köylüleri 26-27 Temmuz 1967 tarihlerinde, köy yollarının Kumru Çatağı'ndan yukarıya 7 km.'lik kısmının programdan çıkarılmasını protesto etmek ve bu yolun yapılmasını istemek üzere Ordu'ya kadar iki günlük sessiz yürüyüş yaparlar. Beyceli köylüleri "Yol Yürüyüşü"ne, en önde taşıdıkları "İstanbul'a Asma Köprü Yapılır, Beyceli Köyü Programdan Çıkarılır" pankartı ile birlikte Beyceli'den başlarlar. Yürüyüşçü köylüler Fatsa'da verilen öğlen molasından sonra geceyi Medreseönü'nde bir ilkokul binasında geçirirler. Ertesi gün yürüyüşlerine devam ederek, Ordu'ya ulaşırlar. 126 köylü toplam 82 kilometreyi yayan yürüyerek Ordu'ya varırlar.

Geçtikleri her yerde coşkuyla karşılanan Beyceli Köylülerinin "Yol Yürüyüşü"; Türkiye'de, baştan sona yürünerek yapılan ilk köylü yürüyüşüdür.

"İstanbul'a asma köprü yapılıyor bize yol yok.
Köy Halkı Yol İçin 90 Kilometre Yürüdü

Fatsa'nın Beycili Köylüleri, İstanbul'a asma köprü yapılırken yollarının programdan çıkarılmasını protesto ettiler...

Fatsa'nın Beycili köyünden 126 kişi "Köylerine yol yapılmasının programdan çıkarılmasını" protesto etmek için Ordu'ya kadar yürümüşlerdir. 90 km. yol kateden yürüyüşçülere kadın ve erkek öğretmenler de katılmışlardır. Yürüyüşçüler, 33 kilometre yol yürüdükten sonra, önce Fatsa'ya gelmişler ve domates ekmekten ibaret yemeklerini yedikten sonra yollarına devam etmişlerdir.

Geceyi Perşembe İlçesinin Medreseönü köyünün okul binasında geçiren protestocular, yollarda halk tarafından alkışlanmış ve selamlanmışlardır.

Yürüyüşçüler, üzerinde: "İstanbul'a asma köprü yapılır. Beycili Köyü programdan çıkartılır", "Herkes aya gider, biz Beycili köyüne yayan gidiyoruz", "Yeter bu kadar beklediğimiz", "Bir ömür böyle geçti" yazılı dövizler taşımışlardır."[4]

12 Eylül 1967'de Fatsa Köycülük Derneğinin düzenlediği "Yoksulluk Yürüyüşü" yapılır. Bu yürüyüşte köylüler, banka borçlarının ertelenmesini isterler. Tefeciliği ve sömürüyü protesto ederler. Yürüyüş "devlet bütünlüğünü sarsıcı" bulunur ve bu nedenle yürüyüşü düzenleyen 10 dernek yöneticisi gözaltına alınır. 6 kişi hakkında soruşturma açılmazken, "devlet bütünlüğünü" sarstıkları varsayılan 4 kişi hakkında soruşturma açılır. Soruşturma açılan 4 kişi tutuksuz yargılanmak üzere ve diğer 6 kişi ile birlikte 3 gün sonra serbest bırakılırlar.

Bu derneğin 1968 yılında Ankara'da gerçekleştirilen Devrimci Eğitim Şûrası'na gönderdiği mesaj, bir örnek oluşturması açısından aşağıya alınmıştır.

---

[4] *Milliyet* gazetesi, 31.07.1967.

"Devrimci Eğitim Şûrası Başkanlığı'na
Siyasal Bilgiler Fakültesi
ANKARA
Devrimciler Kurultayı emekçi sınıfa hayır getirsin. Sömürgenlerin, yani sermayedarların, patronların, ağaların, işbirlikçilerin eğitim sorunu yok. Kentsoylular, çalışanların politik bilinçsizliği yüzünden yönetimi ele geçirdiler. Zenginlerin borusunu öttüren eğitim, tek başına nasıl düzelir? Yüzde yüz emekten yana bir düzen kurulmadıkça, sömürücü sınıf, başta kaldıkça herkes için eğitim fırsatı vermez. Biz, köylü ve işçiler, yani ezilenler, aramızda ittifak kurup sınıfsız bir toplum kuracağız, nasırlı, kudretli ve yaratıcı ellerimizle. Eğitim nimetinden faydalanmak ancak emekçilerin hakkıdır. Ancak ondan sonra çocuklarımızın körelmiş zekâları fışkırabilecek, eşitlik içinde daha çok çalışarak Anadolu bozkırını şenlendireceğiz. Devrimci öğretmene selâm olsun. Bozuk düzenin tümüne birlikte direneceğiz. Omuz omuza vererek alanlara yürüyeceğiz. Büyük kurtuluş gününün şafağı atmaktadır."

2 Eylül 1968
Fatsa Köycülük Derneği
II. Başkanı: Zeki Sarıhan

Terzi Fikri, o zamanki lakabı ile "Daşçı Fikri", sol fikirlerle bu yıllarda tanışır. Aybar'ın 1965 seçim konuşmalarından birinde söylediği şu sözler, kim bilir belki de Fikri Sönmez'in "sol"u seçmesinde etkili olur:

"Türkiye İşçi Partisi adaylarına oy vermekle, ilk defa olarak senden olanlara, yani kendine oy vermiş ola-

caksın. Ve ilk defa olarak, meclislere kendin girip, yurt işlerinde doğrudan doğruya söz ve karar sahibi olmak fırsatını bulacaksın."

Terzi Fikri yalnızca oy vermekle yetinmez. Bir yandan terziliğini sürdürürken, diğer yandan siyasal ve sosyal faaliyetlerle de ilgilenir. TİP'e üye olur. Ziya Yılmaz'ın başkanlığında kurulan Fatsa Türkiye İşçi Partisi İlçe Örgütü'nde, ilçe sekreteri görevini üstlenir. Daha sonra da Ziya Yılmaz İstanbul'a gittiğinde, onun yerine TİP Fatsa İlçe Başkanlığı'nı üstlenir.

Aynı yıl, 27 yaşındayken evlenir. Evlendiğinde eşi Nurten 19 yaşındadır. Evliliklerinin ilk yıllarında ardı ardına çocukları Naci ve Yusuf dünyaya gelir.

Terzi Fikri sosyalizmi benimsedikçe kendini daha da geliştirir. Artık, bölgesinde TİP içerisinde de aranan isimlerdendir.

Terzihanesinin adı da bu gelişmelere göre değişime uğradı. Artık orası, Daşçı'nın Yeri değil, "Yoldaş Terzihanesi"dir. Fatsalı devrimciler, dünyanın, Türkiye'nin ve Fatsa'nın sorunlarını artık "Yoldaş Terzihanesi'nde, yoldaşları Terzi Fikri ile tartışırlar, birlikte çözümler üretirler.

Solda ayrışmaların olduğu yıllarda, 1971'lerde, Fikri Sönmez de TİP'ten ayrılarak De-Genç hareketi içerisinde yer alır. Hatta 6. Filo olaylarında İstanbul'a giderek, Amerikan bahriyelilerinin, denize atılması eylemlerine katılır. O dönem, Ertan Sarıhan, Ziya Yılmaz, Ahmet Atasoy da Dev-Genç içerisinde yer alan Fatsalı önemli isimlerdendir.

Terzi Fikri, "yargıcını" sorgularken o dönemdeki Fatsa'yı şöyle anlatır:

"Fatsa, hepimizin bildiği gibi, Doğu Karadeniz'de kurulmuş bir yerleşim birimidir. Doğu Karadeniz'in birçok yerinde olduğu gibi ekonomisinde baş rolü fındık ürünü oynamaktadır. Özlü ifadeyle, Fatsa halkının en büyük geçim kaynağı fındıktır. Ayrıca, fındığın ülke ihracatındaki payı ve önemi herkes tarafından bilinmektedir. Kısaca özetlemeye çalışırsak, fındık Fatsa'nın, Fatsalıların her şeyidir. Fatsa'da fındıksız bir yaşam düşünülemez. Burada hemen vurgulamalıyım ki, Fatsalının, Fatsa köylüsünün yaşamında bunca önemi olan fındık, hiçbir dönemde Fatsa halkını güldürmemiştir. Adeta kara yazgısı olmuştur. Çünkü, hiçbir dönemde verilen fındık taban fiyatları yeterli olmamıştır. Bırakın yeterli olmayı, üreticinin üretim masraflarını zor karşılayan bir taban fiyat politikası yıllardan bu yana ısrarla sürdürülmüştür. Bin bir güçlükle ürettiği ürüne yeterli değeri alamayan Fatsa köylüsü, uygulanan yanlış kredi ve taban fiyatı politikalarıyla tüccar ve aracılara köle edilmiştir. Öylesine borçlandırılmıştır ki, tüccarlara arazilerini tümden satsa dahi, bu modern kölelikten kurtulamayacak hale getirilmiştir. Zaten ürünlerinden elde edilen kazançla halk, çok kısıtlı olanaklarla yaşamak durumunda bırakılmış, buna bir de faiz, karaborsa, pahalılık, işsizlik de eklenince yaşam Fatsalı için daha çekilmez hale gelmiştir. Daha özlü olarak söylersem, Fatsa halkı için yoksulluk, yaşamın bir parçası olmuştur. Bu böyle olunca halk yaşamın zaruri ihtiyaçlarını karşılamakta güç durumlara düşmüştür.

Yukarda özetlemeye çalıştığım durum, yıllar boyu sürüp gelmiştir. Seçimden seçime oy aldatmacası ile tatlı vaatler, mutlu gelecek nutukları atılmış, ancak, bir sonraki seçime kadar bu vaatler unutulup gitmiş, yani Fatsalı, hâkim sınıflarca yaratılan kötü kaderine terk

edilmiştir. Bu neden böyle olmuştur? Sorgumun başın da belirttiğim gibi, ülkemizin ekonomisi uluslararası emperyalist kuruluşlarca yönetilmektedir. Türk köylüsünün ürettiği her şeyin fiatı, bu kuruluşlar tarafından belirlenmektedir. Çokça duyduğumuz IMF reçetesi bu işin esas kaynağıdır. Bu reçete, Türk köylüsünün idam fermanıdır. 24 Ocak Kararları tabutudur. Cenazesini kim, ne zaman, nerede kaldırır orasını ben bilemiyorum. Bütün bunlara, köylünün üretimde ihtiyaç duyduğu kredinin yeterli olmayışı, gübre ve ilaç gibi diğer tarım girdilerinin fiatlarının yüksek oluşu yanında, zaman zaman taban fiyatlarının üretim maliyetini karşılamayışı eklenmektedir. Köylü işin hamallığını yapmaktadır. Bir de buna Fiskobirlik'teki yolsuzluklar da eklenince hayat Fatsa'da, Fatsa köylüsü için çekilmez bir hal almaktadır.

Yıllardan bu yana sürdürülen fındıktaki sömürü politikası Fatsa halkının siyasi iktidarlara güvensizliğini getirmiştir. Bu uygulamalara neden olan iktidarların ve onların uzantılarının politikaları hoş karşılanmamaya ve eleştirilmeye başlanmıştır. Giderek bu hoşnutsuzluk tepkilere, kitlesel eylemlere- kaçınılmaz bir biçimde dönüşmüştür. Gün gelmiş siyasi iktidardan çözüm bulamayan binlerce insan miting alanlarını doldurup, kendi sorunlarını bu biçimde çözme yolunu seçmiştir.

Ancak, dünyanın her yerinde olduğu gibi, sömürüye karşı başlayan bu demokratik kıpırdanış, hâkim sınıfların sert tepkilerine ve zulmüne neden olmuştur. Resmi kuruluşlar; bir yanda sömürenler, faizciler, karaborsacılar dururken, meşru haklarını korumaya çalışan halkı sindirmeye çalışmışlardır. Bu noktada halk, çok iyi görmüştür ki, kendisini sömürenler bizzat kendi oylarıyla seçilen iktidarlarca korunmaktadır."

FATSA'DA PROVOKASYON, TİP'LİLERİN OTOMOBİLİ "KIRMIZIYA" BOYANIR VE LİNÇ TEHLİKESİ ATLATIRLAR

1969'lara kadar TİP Karadeniz'de oldukça yaygın bir örgütlülüğe sahiptir. Bölgedeki birçok eylemin, mitinglerin örgütlenmesinde aktif rol alır.

Ama bu kahırlı bir mücadele sonucudur. Tahriklere, provokasyonlara, linç girişimlerine karşı, yılmadan, kaçmadan, korkmadan verilen mücadelenin sonucudur ve hiç de kolay yollardan geçilmemiştir.

2 Haziran 1968 yerel seçimlerinden 2 ay önce; 2 Nisan 1968 tarihinde TİP Fatsa İlçe Örgütü Kongresi, Park Sineması'nda yapılacaktır. Bir gün önce ilçede "ÇAĞRI, Nâzım Hikmet Öncümüzdür" başlıklı "provokatif" bir bildiri, kimlikleri belirsiz kişilerce dağıtılır. Bu bildiri bahane edilerek, TİP İlçe Kongresinin yapılacağı gün, kongrenin yapılacağı Park Sineması önünde TİP'lilere karşı kışkırtılmış gruplar birikmeye başlar.

Eli sopalı güruh küfürler ederek içeriye girmeye çalışır. Bu sırada Ordu Valisi Cemal Mirkelam, sinemanın balkonuna çıkarak bir konuşma yapar. Vali gibi değil de güruhtan birisi gibi kışkırtıcı bir şekilde:

"Muhterem Fatsalılar! Heyecanınıza ben de iştirak ediyorum!" der.

Kışkırtılan gruplar önce Ankara'dan gelen TİP Genel Merkez yöneticileri ve milletvekillerinin bindiği otomobilin önlerini keserler. TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın, Malatya Milletvekili Şaban Erik, Kars Milletvekili Adil Kunter ve Kocaeli Senatörü Fatma Hikmet İşmen saldırganların elinden zor kurtularak, Park Sineması'na girmeyi başarırlar.

Vali tarafından 'Heyecanlarına iştirak edilen, Fatsalı '"vatandaşlar", otomobili kırmızıya boyarlar ve Park Sineması'na saldırırlar. Saldırıyı engellemeye çalışan TİP Fatsa İlçe Başkanı Zeki Şahin yerlerde sürüklenir, Park Sineması tahrip edilir. Kongre için sinemada bulunanlar uzun süre mahsur kalırlar. Olaylarla ilgili Ankara'da basına açıklama yapan TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, olaya bahane edilen bildirilerin Adalet Partililer tarafından dağıtıldığını belirterek, bu tür tertiplerin TİP'i mücadelesinden geri koyamayacağını açıklar.

Jandarmanın açtığı koridor sayesinde TİP'liler Fatsa'dan, il kongresinin de yapılacağı Ordu'ya giderler. Ankara'dan gelen konuklar Ordu Palas oteline yerleştirilirler. Emniyet müdürü otelden dışarı çıkmamalarını, kendisinin otele yemek göndereceğini söyler, bunun üzerine TİP'liler yasal hakları konusunda direnme kararı alırlar ve emniyet müdürüne "Biz Ali Baba lokantasında olacağız güvenlik size kalmış" diyerek otelden çıkarlar.

Ordu il kongresi ertesi sabah yapılacaktır. Bunun için Genel Başkan Mehmet Ali Aybar ve milletvekili Çetin Altan da Ordu'ya gelirler. Kapalı spor salonuna gittiklerinde salonun dolu olduğunu gören TİP'liler şaşırırlar. Çünkü salonun önemli bir kısmını gericiler doldurmuştur. Çetin Altan'dan sonra kürsüye çıkan Aybar'a küfürler edilmeye başlanır. Polis olan biteni seyrederken Mehmet Ali Aybar inatla konuşmasını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu sırada elektrikler kasıtlı olarak kesilir. Aybar elindeki mikrofonu öfkeyle yere fırlatır ve kürsüden iner. Konuşmasını protestocuların üzerine yürüyerek sürdürür. Protestocular Aybar'ın konuşmasından etkilenirler, giderek sessizleşirler ve oturup dinlemeye başlarlar.

Tüm bunlara rağmen, TİP, 2 Haziran 1968'de yapılan yerel seçimlerde Ordu'da 8 bin 45 oy olarak geçerli oyların yüzde 4.62 sini kazanır. Fatsa'da aldığı oy ise 85'tir ve geçerli oyların yüzde 2.71'ini oluşturmaktadır.

BÖLGEDEKİ GELİŞMELER

1969 başından itibaren bölge açısından belli bir ağırlığı olan ve TİP'in en güçlü olduğu yerlerin başında gelen Zonguldak ve çevresinde TİP ve Dev-Genç'liler arasında ayrımlar yaşanmaya başlar. Karadeniz Ereğlisi TİP ilçe örgütünde yer alan Dev-Genç'liler, "Çıkış" dergisini yayınlamaya başlarlar. Dergiye Mahir Çayan da yazılar yazar.

9 Haziran 1969'da TİP Milletvekilleri Sadun Aren ve TİP'li Senatör Fatma H. İşmen'in TİP Karadeniz Ereğlisi İlçe Örgütü lokalinde yapmak istedikleri toplantıya Mahir Çayan ve Ereğli Demir Çelikteki işçi önderlerinden Bingöl Erdumlu ile birlikte hareket eden bir grup da katılır.

Temmuz ayında, Fatsa köylerinin "Fındık Fiyatları ve Demokratik Haklar" konulu mitinginde, bini aşkın köylü, tefecileri ve Amerikan emperyalizmini protesto ederler. Mitingi düzenleyenler ve mitingde konuşanlar arasında TİP ve Dev-Genç üyesi Terzi Fikri de vardır.

5 Temmuz 1969'da Zonguldak'ın Ulus ilçesinde de orman köylülerinin sorunlarını dile getiren bir miting yapılır.

17 Temmuz'da Çorum Alpagut Linyit İşletmelerinde çalışan işçiler, ücretlerinin verilmemesi nedeniyle maden ocağını 34 gün boyunca; Perşembe'de Fındık Satış Kooperatifi'nde çalışan kadın işçiler fındık kırma atölyelerini işgal ederler. Ereğli Demir-Çelik işletmelerinde çalışan 4 bin 600 işçi, idarenin baskılarına ve "böl-yönet" uygulamalarına karşı greve başlarlar.

Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) 1969'da başlattığı "Parasız Eğitim" miting ve gösterileriyle "Ankara Yürüyüşü"ne Karadeniz halkı da destek verir.

1970 yılının ilk aylarında Akhisar ve Ödemiş tütün üreticilerinin mitingleri; Tekirdağ Taşomurca ve İsmailli köylülerinin direnişleri; Rize'de çay üreticilerinin fabrika ve tekel binasını işgali ile siyasî parti binalarını tahripleri; Giresun, Ordu, Fatsa, Bulancak fındık üreticilerinin mitingleri; Tire Kızılcaacılı köylülerinin ağanın çiftliğini basarak ambarları yakması ve motorları dinamitlemeleri; 26 Mart'taki zahireci, şöför ve nakliyecilerin boykotu; Çorum'daki üretici boykotu. Adana ve Samandağı'nda topraksız 30 köy halkının mitingi bu mücadelelere örnek gösterilebilir.

Eylemler 1970'te de sürer. Sungurlu fabrikasında Çelik-İş'ten DİSK Maden-İş Sendikası'na geçen işçiler aidatlarının sendikaya ödenmemesi üzerine 8 Nisan'da oturma eylemine başlarlar. 700 işçinin katıldığı oturma eylemi daha sonra fabrika işgaline dönüşür. Anlaşmayla eylem sona ermesine rağmen keyfi uygulama sürünce 4 Mayıs'ta tekrar oturma eylemi başlatılır ve ardından yine işgal gelir. Eylem jandarma zoruyla fabrika boşaltılarak sona erer. Zonguldak Karadon bölgesi kömür işçileri, haklarının gasp edilmesine karşı grev ve işgaller yaparlar. Doğu Karadeniz'de çay üreticileri, çay fabrikalarını ve Tekel İdaresi'ni işgal ederek siyasi parti binalarını tahrip ederler.

1970 yılı yazında Giresun, Ordu, Fatsa, Bulancak, Tirebolu, Espiye ve Vakfıkebir'de fındık üreticileri tefeci-tüccar sömürüsüne karşı mitingler düzenlerler.

1970 yılının temmuz ayında Ordu'da yapılan ve sonra daha büyükleri Fatsa'da yapılmaya başlanan "Fın-

dık mitinglerinde" çıkan olaylarda bir kişi ölür, bir kişi yaralanır ve yüzlerce ev ve işyeri tahrip edilir. Ordu'da yapılan bu kanlı Fındık mitinginde çıkan olaylardan sorumlu tutulan ve gözaltına alınan 101 kişiden birisi de Terzi Fikri Sönmez'dir. Terzi Fikri, 1970'de Ordu'da fındık üreticilerinin mücadelesini provoke etmek için tüccarlar tarafından düzenlenen mitinge Fatsalı Ertan Sarıhan ve arkadaşlarıyla birlikte müdahale eder. Müdahale sonucunda mitingin havası değişir. Üreticiler Samsun-Trabzon karayolunu 12 saat boyunca trafiğe keserler. Fikri Sönmez, bu olay nedeniyle tutuklanıp yargılanır.

Ordu'da AP'li bir tüccarın yürüyüş yapan köylülerin üzerine ateş açması sonucu, Şahin Çavuşoğlu adlı yaşlı bir köylü ölür. Ağustos ayında AP iktidarının Amerika'nın talimatıyla haşhaş ekimini sınırlaması üzerine binlerce köylü, Merzifon ve Çorum'da mitingler düzenleyerek emperyalizmi ve işbirlikçi iktidarı protesto ederler.

1971 yılının başında Eşme ve Alaçam'da tütün mitingleri düzenlenir. Alaçam'da köylüler, Tekel idaresini işgal ederler.

YÜKSELEN DEVRİMCİ MÜCADELEYE KARŞI, MİLLİYETÇİ-MUKADDESATÇILAR SAHNE ALIYOR

Yalnızca Devrimci gençler, üreticiler, işçiler değil; toplumun hemen her kesimi ayaktaydı. Memurlar, öğretmenler, hatta toplum polisleri, valiler ve Yargıtay üyesi yüksek yargıçlar bile mitingler, yürüyüşler düzenleyerek haklarını arıyorlardı.

60'lı yılların sonlarına gelindiğinde ülke çapında köylüler ayağa kalkmış, tüm bölgelerde yaygın toprak işgalleri başlamıştı. Grev ve direnişler yaygınlaşmakta, fabrikalar işgal edilmekteydi. Öğrenci gençlik bir yandan bağımsız ve demokratik üniversite taleplerini yükseltiyor, diğer yandan da emekçi sınıfların yanında; ABD emperyalizmi ile, onun yönlendirdiği gladyocu faşist ve şeriatçı çetelerle savaşıyordu.

Hâkim sınıflar ise, gelişen ve giderek devrimci bir tabana oturan gençlik hareketlerinden, sınıf bilincini geliştiren işçi eylemlerinden tedirgin oluyor, gençliği bölmek ve işçi eylemlerini etkisiz hale getirmek için var gücüyle çalışıyor bu amaçla kırsal kesimden gelen bilinçsiz insanların şovenist ve dinsel duygularını istismar ederek bunları devrimci gençlerin ve işçilerin karşısına çıkarmaya devam ediyordu.

AP il teşkilatları "Komünizmle Mücadele Dernekleri", "İlim Yayma Cemiyetler" gibi gerici dernekler vasıtasıyla yurt genelinde Nurcu, Süleymancı ve Nakşibendi tarikatlarının müritlerini örgütleyerek militan bir kadro oluşturuyordu. Aslında bu oluşum Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın bilgisi dahilinde geliştiriliyordu. Daha önce illegal olarak faaliyet gösteren bu kadrolar,

1963 yılından itibaren hızla legalleştiriliyordu. Aynı yıl Mecliste bile Komünizmle Mücadele Komisyonu kuruluyordu.

Cevdet Sunay zaten, 6-7 Eylül 1955 olayları sırasında olayların tertipçisi Özel Harp Dairesi ile sürekli ilişki içerisinde olan Genelkurmay Merkez Dairesi Başkanı idi.

Sunay, Türkiye'de Özel Harp Dairesi'nin kurulmasından önce, 2 Temmuz 1952'de Tuğgeneral rütbesiyle, dönemin Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut ile birlikte "NATO ile ilgili mevzular üzerine temaslarda" bulunmak üzere gladyo merkezlerinden biri olan Napoli'ye gitmişti.

Ne acı bir tesadüftür ki Cevdet Sunay 28 Mart 1966'da Türkiye'nin 5. Cumhurbaşkanı olacaktı. Kendisi ile beraber buraya gidenlerden, Tuğamiral Fahri Korutürk 06 Nisan 1973'te 6. Cumhurbaşkanı olacak, Hava Tuğgeneral Tekin Arıburnu 7. Cumhurbaşkanlığına aday gösterilecek ama seçilemeyecekti. Kurmay Albay Cemal Aydınalp ve üstteğmen Nuri Yamut'un emir subayı olan daha sonra Özel Harp Dairesinin kurulmasında görev alan 12 Eylül 1980 öncesi Orgeneral rütbesiyle Milli Savunma Bakanlığı Müşteşarı olan Ragıp Uluğbay da Cevdet Sunay'la Napoliye gidenler arasındaydı.

Cevdet Sunay, Cumhurbaşkanlığına "Bu şerefli vazifeyi kabul ederken, milletin ve sizlerin hizmeti için Allah'tan bana yardımcı olmasını niyaz ederim" sözleriyle başlamıştı.

Bu dua ile görevine başlayan "cumhurun" başkanı, sağcı militanların "cumhura" yönelik ve giderek yoğunlaşan kanlı saldırıların durdurulması için ağırlığını koyması talebinde bulunan muhalefete ise "İyi ama onlar

yurtsever gençler" yanıtını verecek denli "hizmette" kusur etmiyordu. 6 Ocak 1971 tarihinde "Bunlar vatansever gençlerdir. Milliyetçi gençlerdir. Komünizme karşı mücadele etmektedirler." diyordu.

"Komünistlere" karşı "ülkücüler" yetmemişti, şimdi de "İslamcılarla" yedekleniyordu.

"Komünizmle Mücadele Dernekleri"nin illerde ve ilçelerde hızla şubeleri açılıyordu. Gelecek nesiller de ihmal edilmiyordu, geleceğin "mücahitlerini" yetiştirmek için de yeni kuran kursları ve yeni imam hatipler açılıyordu. Beyinleri yıkanmaya çalışılan kitleler sağcı, gerici gazetelerle tahrik ediliyor, Endonezya örnek verilerek İslamiyet adına, sola karşı "cihat"a çağırılıyordu.

Endonezya'da 1945'ten 1965'e kadar Sukarno, Devlet Başkanı'ydı. Üçüncü Dünya liderleri arasında, Anti emperyalist Bağlantısızlar Hareketinin öncülerindendi. ABD tarafından tehlikeli olarak görülüyordu. Komünist Partisi, kurduğu koalisyon hükümetinin ortağıydı. CIA, 1958'de kendisine karşı başarısız bir ayaklanma kışkırttı; öldürme girişiminde bulundu ancak başarılı olamadı.

1965'te ABD, CIA üzerinden, eğittiği ve desteklediği Endonezya ordusunu, ordunun başı General Suharto'ya karşı bir 'sol' darbe için kışkırttı. Darbe başarısız olunca, ordu, bu olayı Sukarno'yu devirmek ve yerine Suharto'yu başa geçirmek için bahane olarak kullandı. Suharto döneminde aklın almayacağı şeyler oldu. Yalnızca birkaç hafta içinde, ölüm mangaları, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın hazırladığı ölüm listelerine göre, çoğu tüyler ürpertici biçimde bir milyona yakın insanı, "komünist" olduğu için öldürdü.

İşte Türkiye'de de "Müslümanlık" adına yapılmak istenen buydu ve utanmazca açık açık savunuluyordu.

Kimler tarafından? Bugün AKP'yi göklere çıkaran "özgürlükçü" yandaşlar tarafından. Görelim:

"Artık Müslümanlara düşen vazife, uyanık ve hazırlıklı olmaktır. Önümüzde taze ve ibret verici bir örnek vardır: Endonezya'daki komünist kıyımı. Yüz binlerce komünist öldürüldü. Karada vahşi hayvanlar, denizde balıklar insan etine doydu. Korkunç bir komünist kıyımı oldu. Fakat Endonezya kurtuldu."[5]

"Ey kızıl sürüleri! İslam arslanları, Türk yiğitleri kükredi. Hudutlarımızın içinde size ve sizin bütün şer organlarınıza ölüm yağdıracağız, ölüm!"[6]

"Hummalı bir şekilde hazırlanmalıyız. Bütün antikomünist üniversite talebeleri, komünistlerle mücadeleye hazır olmalılar. Önümüzdeki aylarda büyük bir ihtimal ile tarihi hadiseler, büyük kargaşalıklar cereyan edebilir. 'Bana ne' diyenler ilk önce ezileceklerdir."[7]

Tüm bu kışkırtmalar, elbetteki 'İslam' için, 'din için' değil, Endenozya'da olduğu gibi Amerikancılık, NATO'culuk adına yapılmaktaydı. ABD, Türkiye'de gelişen soldan, 'emperyalizme karşı "bağımsızlık ve sosyalizm" bayrağını yükseltmesinden, 6. Filo erlerinin denize dökülmesinden rahatsızlık duyuyor ve işbirlikçilerini solun üzerine saldırtıyordu.

"Bence tek çare, komünist tahriklerine aynı silahla karşı koymaktır. Onlar Dolmabahçe'ye dost ve müttefik Amerikan amiralini çıkarmamak için oturum mitingi mi yapıyor? Milliyetçi gençler de ellerinde dostluk dövizleriyle karşılama gösterisi yapar! 'Amerikalı it, evine git!'e karşılık, 'Amerikalı dostlarımız hoş geldiniz!' Amerikalı

---

5 Mehmet Şevket Eygi, 31 Ekim 1967, *Sabah* gazetesi.

6 Atalay Karahan, 10 Ekim 1967, *Sabah* gazetesi.

7 Mehmet Şevket Eygi, 18 Temmuz 1968, *Sabah* gazetesi.

öğrencilere hücum mu? Amerikalı öğrencileri müsamereye davet. Taş mı atıyorlar, buket veririz! Küfür mü ediyorlar, alkışlarız... Solculara karşı milliyetçi gençlik..."[8]

"Amerikalı misafirlere karşı Türk komünistlerinin bu defaki gösterilerini iyice, insafsızca ezmek lazımdır. Amerikalılar müttefikimizdir. Memleketimize daima sefa geldiler, hoş geldiler. Bütün milletin de duygusu bu. Bir avuç komünist yobazından başka!" *(Falih Rıfkı Atay, Dünya, 24 Ağustos 1968)*

"Fransızlar siyasi manada bize yardım etmek isteseler de reddederiz. İşte o zaman solcuların tekrarladığı bağımsızlık duygusu, milli şeref ve haysiyetimizi korumak bahis konusu olur. Amerikan yardımını kabul edişimiz, Fransız yardımını kabul edeceğimiz manasına hiç gelmez. Biz, Amerika ile bir komünist saldırganlığına karşı hür dünyayı korumak taahhüdüne girmişiz."[9]

'Elbet 'Go Home' demem, o buraya zorla gelmedi ki, ben çağırdım, benim dostum, müttefikim, arkadaşım, konuğum. Toprağımda, hürriyetimde, haklarımda, canımda, varlığımda gözü yok. Silah verir, mal verir, para verir, her türlü yardımı yapar, onunla gücüm artmıştır, kalkınmamı yapıyorum."[10]

Bu şekilde "şuurlandırılan" daha doğrusu "şuursuzlaştırılan" genç insanlar, "şuursuzca" kendilerinin de kurtuluşunu isteyen arkadaşlarına saldırtılıyor, boyunlarına "katil" yaftası astırılıyordu. Görevleri "devrimci dalgaya" dalgakıran olmaktı. Dalga giderek yükseliyordu ve dinciler, yükselen dalgayı tek başlarına "kıramı-

---

8 Orhan Seyfi Orhon, 18 Ekim 1967, *Son Havadis.*

9 Orhan Seyfi Orhon, 30 Ekim 1967, *Son Havadis.*

10 Kadircan Kaflı, 20 Mayıs 1967, *Tercüman.*

yorlardı", "milliyetçiliği" de güçlendirmek lazımdı. Başbuğ Türkeş ne güne duruyordu?

Almanya faşistlerinin "Führer'i", İtalya'nın "Duçe'si" varsa Türklerin de "Başbuğ"u vardı. "Başbuğ Türkeş."

Türkeş, "devlet"in ve "dış güçlerin" katkı ve himayeleri ile, devrimcilere karşı resmi "devlet" güçlerine yardım edecek "komandoları" örgütlemeye başlamıştı bile. Nazi metotlarına ve örgütlenme modeline göre örgütlenen "komandolar" ölüm kamplarında eğitilip hızla silahlandırılıyordu. Türkeş "komandolarına" ilk talimatını şöyle vermişti: "Davadan döneni vurun!"

29 Şubat 1968'de merkezi Yozgat'ta olan Genç Ülkücüler Teşkilatı (GÜT), aynı yıl Ankara'da Ülkü Ocakları Derneği (ÜOD) kuruldu. 1970'de ise merkezi Kayseri olan Büyük Ülkü Derneği (BÜD) faaliyete geçti.

Ağustos 1968'de gazeteler açılan komando kampları haberleriyle doluydu. Bu haberlere göre, 1968 yılında İzmir, Ankara, İstanbul ve Gaziantep'te; 1969 yılında Adana, Kayseri, Mersin, Sakarya, Konya, Çankırı, Mudanya, Tokat, Amasya, Malatya, Samsun, Kars ve Antalya'da; 1970 yılında Erzurum, Trabzon, Bursa ve Denizli'de açılan kamplara toplam 7 binden fazla "ülkücü" katılmıştı.

Gazetelerde çıkan bu haberlerle ilgili olarak Alparslan Türkeş ise şöyle diyordu:

"Gençlik kolları, çeşitli sportif ve kültürel faaliyetlerde bulunuyorlar. Bu arada kendilerine judo da öğretiliyor. Komünistler memleketi sahipsiz sanıp sokak hâkimiyeti kuramazlar. Onların anlayacağı dilden konuşacak memleketçi, milliyetçi çocuklar vardır. Bunun için gençlerimizi mücadeleci olarak yetiştiriyoruz. Gençlerimiz memleket vazifelerine hazırlıklı bulunuyorlar, bulunacaklar."

CKMP Genel İdare Kurulu üyesi Dündar Taşer nezaretinde faaliyet yürüten bu kamplarla ilgili olarak 1970 yılında zamanın Başbakanı Süleyman Demirel'e Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşler Dairesi tarafından hazırlanmış bir rapor sunuluyordu. Bu raporda, 1968-70 yıllarında yurdun çeşitli yerlerinde kurulan 25 komando kampı tek tek bildiriliyor; bu kampların Türkeş'in emriyle kurulduğu, kendisi tarafından zaman zaman kampların ziyaret edildiği, kamplardaki komandoların silahlandırıldığı belirtiliyor ve raporun sonuç bölümünde, "Türk milliyetçiliği, Türkçülük maskesiyle yurdumuzda tatbik edilmek istenen Nasyonal Sosyalizmle, mevcut demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan emperyalist ve saldırgan bir cereyandır" deniliyordu.

Devletin resmi bir kuruluşunca, ülkenin başbakanına "mevcut demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan emperyalist ve saldırgan bir cereyan" olarak, delilleriyle birlikte rapor edilen, "ülkücü hareket" devletin diğer farklı güçlerince korunup kollanıyor, beslenip büyütülüyor ve gerek görüldüğünde "devlet adına" görevlendiriliyordu bile.

Gençliğin arasına ajan provokatörler sokuluyor, meşru müdafaa için silah bulundurmak zorunda bıraktırılan gençlik, hızla silahlı çatışma ortamlarının içine sürükleniyordu. Ülkeyi yönetenler ise, Amerika'nın ve bir avuç işbirlikçinin çıkarları için ülke geleceğini ve ülke gençliğini feda ediyorlardı.

Cinayetler birbirini kovalıyordu. Mehmet Cantekin (19.9.1969), Taylan Özgür (23.9.1969), Mehmet Büyüksevinç (9.12.1969), Battal Mehetoğlu (14.12.1969) teker teker katlediliyordu.

MİLLİYETÇİLİK DE YETMEDİ, İKİSİNİ BİRLEŞTİRELİM: "TÜRK-İSLAM SENTEZİ"

"Türkçülük" ve "milliyetçilik" sadece laftı ve bilinçsiz kitleleri aldatmaya yönelik, sloganlardan ibaretti. "Milliyetçilik" ideolojik anlamda "ülkücü komandolar" da vurucu güç olarak yükselen devrimci mücadelenin önüne geçemiyordu. Emperyalizm ve işbirlikçilerinin bu mücadeleyi önleyebilmek için başka güçlere de gereksinimi vardı. Bir yandan var olan örgütlü güçler harekete geçirilirken, diğer yandan da "milliyetçi ve mukaddesatçı" bir cephe oluşturup maddi ve manevi anlamda güçlendiriliyordu. ABD'nin talimatıyla "yeşil kuşak" stratejisine uygun olarak "Türkçülüğün" ve "milliyetçiliğin" bile içi boşaltılıyordu. Bu amaçla, 8 Şubat 1969'da Adana'da yapılan CKMP kongresinde parti içerisindeki Nihal Atsız taraftarı "Türkçü" ve "milliyetçi" unsurlar tasfiye ediliyor, partinin adı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), amblemi de "üç hilal" olarak değiştiriliyordu. Gençlik Kolları'nın amblemi ise hilal içinde "bozkurt" olarak belirleniyordu.

Artık, parti ideolojisini "Türkçülük" ve "Milliyetçilik" değil Türk-İslam sentezi olarak sunulan ve ABD emperyalizminin yeni stratejisine göre belirlenen yeni anlayış belirliyordu.

Bu anlayışa karşı çıkanlar için ise sert ve katı önlemler alınıyordu. Başbuğun "davadan döneni vurun" talimatı sonucu; MHP'li Ali Balseven, Ankara Kurtuluş Parkı'nda öldürülüyordu.

Aynı amaçla, 14 Mayıs 1970'te İstanbul'da Aydınlar Ocağı kuruluyordu. Ocağın öncülüğünü 60'lı yılların

başında kurulan, 27 Mayısla kapatılan, 65 yılında yeniden açılan Aydınlar Kulübü yapıyordu. Aydınlar Kulübü, Kültür Ocağı, Milliyetçiler Derneği ve Muallimler Birliği'nin katıldığı 1969'da İstanbul'da II. Milliyetçiler Kurultayı'nda alınan kararlar doğrultusunda kurulmuştu. Amacı "Ilımlı Türk milliyetçiliği" ile İslam ümmetçiliğini uzlaştırmaktı. Ocağın İlk Genel Başkanlığına Prof. İbrahim Kafesoğlu getirildi.

Eski Ortadoğu CIA şefi Graham Fuller, Yeşil Kuşak fikrinin nasıl doğduğunu ve Türkiye'de milliyetçi faşistlerin yanında şeriatçı dincilere neden gerek duyduklarını şu sözlerle açıklıyordu:

"Türkiye'de çok kuvvetli bir sol vardı. Aynı şekilde İran'da da... Hem 1950, 1960'larda, hem 1970'lerde. Komünizm hareketi çok kuvvetliydi. İslam zayıf, ama solculuk güçlüydü. Solu çökertmek için, "yalnızca ABD değil, bütün Arap dünyası, Avrupalılar, herkes, parayla, silahla, her şeyle siyasal İslamı destekledi."

"Yeşil kuşak fikri, Soğuk Savaş zamanında Sovyetler'in güneye doğru yayılmasını önlemek içindi. Fikir herhalde bizimdi. Ama o zamanlar bütün İslam devletleri de komünizme karşı Müslümanlığın çok güçlü bir duvar olduğunu anlamışlardı. Çok haklı bir tezdi. Çok çok doğruydu. Komünizme karşı gerçek bir duvar oluyordu İslam. Bizden önce siyasal İslamı, Suudi Arabistan pompaladı. Türkiye'de çok kuvvetli bir sol vardı. Aynı şekilde İran'da da... Zannederim her zaman ABD biraz iki şekilliydi. Bir yandan Türkiye'de demokrasinin güçlenmesini istiyorduk. Bir yandan da komünizmi zayıflatmaya çalışıyorduk."[11]

---

[11] *Vatan*, 1 Kasım 2004, Devrim Sevimay'la yapılan söyleşi.

Sovyetler Birliği, Afganistan Başbakanı Hafızullah Amin'in çağrısı üzerine 24 Aralık 1979'da Afganistan'ı işgal etmişti. ABD, SSCB'nin etkisizleştirilmesi için Başkan Carter ve danışmanı Zbigniew Brzezinski'nin akıl hocalığında, 'Yeşil Kuşak Projesi' adı altında, Sovyetler Birliği'ni İslam'ı kullanarak kuşatacak bir plan oluşturdu. Bu plan çerçevesinde bir tarafta NATO'nun kuruluşu ile birlikte, NATO üyesi ülkelerde yarı resmi şekilde örgütlenen, içinde sivil unsurları da barındıran kontrgerilla harekete geçirilirken, öte yandan doğrudan ABD ile bağlantılı anti-komünist "Müslüman" örgütler kuruldu.

CIA; başta Mısır, Çin, Polonya, İsrail olmak üzere dünyanın başka yerlerinden toparladığı her türlü silahı "Müslüman mücahitlere" akıttı ve bu sözümona Müslümanlardan oluşan terör ve imha ekiplerini eğitti.

CIA Türkiye'de de kontrolü ele almıştı, kontrgerillanın yönlendirdiği "komando" adı altındaki "milliyetçiler" ve şeriatçı tarikatlar, bu tarikatlarla bağlantılı, kendilerini "akıncılar", "mücahitler" diye adlandıran dinci gruplar örgütleniyorlardı. "Ülkü Ocakları", "İlim Yayma Cemiyetleri", "Komünizmle Mücadele Dernekleri", "Milli Türk Talebe Birliği" "Müslüman Kardeşler", "Hizbullah" gibi legal-illegal örgütlerde ise toplumun her kesiminden insan emperyalizmin çıkarları için devrimcilere, komünistlere karşı yetiştiriliyorlardı. Bu insanlar zaman zaman devrimcilerin ve halkın üzerine saldırtılıyor, insanlar ölüyor, öldürtülüyordu.

Emperyalizmin neoliberal ekonomik sistemi, nasıl Türkiye'ye 24 Ocak ekonomik kararları olarak uyarlanıyorsa; "yeşil kuşak" teorisi de "Türk-İslam sentezi" olarak şekilleniyordu.

ABD'nin "yeşil kuşak" teorisini ortaya atmasından hemen sonra MHP'de yaşanan "Türkçü", "İslamcı" ikileminden hangisinin öne çıkarılacağı tartışmalarına da, Alparslan Türkeş'in Hacca giderek "Hacı Başbuğ" unvanı almasıyla son nokta konulmuş, Hacı ve Başbuğ sözcükleriyle, sentez tamamlanmıştı. Artık MHP, hem Türkçü, hem de İslamcı bir partiydi.

Böylelikle günümüze taşınan etnik kimliklerin, "Müslümanlık" öne çıkarılarak geriye itilmesi ve "İslam'ın ruhunda" birleşilmesi işlemine o yıllarda başlanılmıştı. 1970'li yıllarda formüle edilmeye başlanan bu anlayış, "İslamı Türk kültürünün sadece bir unsuru olarak gören klasik milliyetçi anlayış yerine dini merkeze alan anlayış"tı. Bu anlayış, o dönem sağ kesimin ideolojik önderliğini yapmakta olan Aydınlar Ocağı tarafından yaygınlaştırıldı. ABD'nin uygulamaya koyduğu "Yeşil Kuşak" projesiyle örtüşen bu anlayış, 70'lerin sonunda, onunla uyum içerisinde siyasal toplumsal zemini yönlendirmeye dönük bir proje olarak geliştirildi.

Aydınlar Ocağı, Tercüman gazetesi ve SİSAV (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı) bu projeyi ülke gündemine taşıyan önemli merkezler oldular. Bu merkezin üyelerinden Adnan Başer Kafaoğlu ve Coşkun Kırca'nın 12 Eylül öncesinde hazırladıkları "Anayasa taslağı" 1982 anayasasının da temelini oluşturdu.

Aydınlar Ocağı Başkanı Süleyman Yalçın, Türk-İslam sentezi tezinin devlet nezdinde kazandığı itibar ve gördüğü ilgiye ilişkin şunları söylüyordu:

"...Evet, Türk-İslam Terkibi tezimizin 1980 sonrasında devlet katında bir kabul ve itibar gördüğü doğrudur. Çünkü bu, aklın ve ilmin ortaya koyduğu bir vakıadır. Eğer bunu reddedecek olursak, köksüz, yeni bir

millet ortaya çıkarıyoruz iddiasıyla ortaya çıkmamız lazım. Doğru gördüğümüz fikirlerin devlet katında kabul görmesi sevindiricidir. Nitekim Atatürk Yüksek Kültür Kurumu'nda, Türk-İslam Sentezinin benimsenmesi de bizim için sevindirici olmuştur." [12]

Gerçekten de 1980 sonrası kapatılan Türk Tarih Kurumu'nun (TTK) yerine açılan Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (AKDTYK), Türk-İslam sentezinin en önemli ideoloji üretim merkezi olmuştu.

Yedi kişilik yönetim kurulunun Cumhurbaşkanı tarafından atanan dört üyesi zaten Türk-İslam sentezciydi.

1980'den sonra ardı ardına imam hatiplerin açılması, din derslerinin zorunlu olması, hep Aydınlar Ocağı tarafından yönlendirildi. Aynı yönlendirme, 12 Eylül Anayasası için de geçerliydi.

12 Eylül 1980 darbesini gerçekleştirenler Türk-İslam sentezini kendilerine rehber kabul etmişler, "uygulanabilir" kabul ederek harekete geçmişlerdir. Bugün iktidarı paylaşan ve sözümona darbe karşıtlığını dillerinden düşürmeyen, "sivil anayasa"dan dem vuran Aydınlar Ocağı çevresi 12 Eylül'e destek olurken, 12 Eylül'de de Aydınlar Ocağı'nın fikirlerini yaşama geçirmiştir. 1980-82 arası 12 Eylül'ün faşist yönetimi, başta Tercüman gazetesi olmak üzere bu çevre tarafından desteklenmiştir. Türk-İslam sentezine dayanan politikalar yürürlüğe sokulurken, kilit kurumlara da Aydınlar Ocağı'nın önde gelen isimleri getirilmiştir.

---

[12] *Nokta* dergisi, 22.2.1987.

KOMÜNİZMLE MÜCADELEDE ALMAN PARMAĞI VE ABD YARDIMLARI

ABD Ulusal Güvenlik Meclisi'ne 1969-76 yılları arasında başkanlık yapan, 1973-77 yıllarında ABD'nin Dışişleri Bakanı olarak birçok kanlı karanlık operasyona imza atan Henry Kissinger'in Dışişleri Bakanlığı yıllarında, aralarında Türkiye'nin de olduğu bazı ülkelerdeki odaklara büyük paralar ödendiği yakın zamanda ortaya çıktı.

Zafer Arapkirli'nin Londra'dan yolladığı ve Milliyet'in 13 Şubat 2000 tarihli nüshasında yayınlanan Londra'da Zafer Arapkirli imzalı Ahtapot operasyonu başlıklı haber şöyle:

"Almanya ve CIA'nın gizli para hareketi: 70'li yıllardan itibaren aralarında Türkiye'nin de bulunduğu beş Avrupa ülkesindeki siyasi partilere "antikomünist" faaliyetler için milyonlarca mark gönderilmiş."

"Almanya'nın, 1970'li yılların ortalarında Avrupa çapında beliren "komünizm tehlikesi"ne karşı, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerde siyasi partilere büyük miktarda gizli para yardımı yaptığı bildirildi. "Ahtapot Operasyonu" adı verilen yardım operasyonunun, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın girişimiyle başladığı ve "soğuk savaş" döneminin en önemli "antikomünist" çabalarından biri olduğu da kaydedildi."

"The Independent gazetesinin haberine göre, geçtiğimiz ay ciddi bir mali skandal ile karşı karşıya kalan Alman eski şansölyesi Helmut Kohl'un başı, bu kez de uluslararası boyutta yeni iddialarla derde girecek. Al-

man Hıristiyan Demokratları tarafından başı çekilen 'Ahtapot Operasyonu'nun kökenleri, 50'li yıllara ve Sovyetler'deki Stalin rejimine karşı Avrupa'nın 'hür demokrasilerini' savunan Alman Başbakanı Konrad Adenauer liderliğine kadar gidiyor. İsviçre bankalarındaki gizli hesaplar aracılığı ile, Avrupa'nın 'kardeş partileri'ne aktarılan milyonlarca mark tutarındaki yardımlar, 'Sivil Birlik' adı verilen bir 'vitrin' örgütü aracılığı ile büyük şirketlerden ve işadamlarından toplanıyordu."

"Bir ara uykuya yatan sistem 1974 yılında, Portekiz ve İspanya'nın genç demokrasilerinin yarattığı 'sol tehlike' nedeniyle ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın uyarısı ile Almanya'da zamanın iktidarı tarafından yeniden canlandırıldı. Almanya Parlamentosu'ndaki 4 büyük partinin liderleri, Willy Brandt, Hans Dietrich Genscher, Josef Strauss ve Helmut Kohl'un bir araya gelerek aldığı kararla 'Ahtapot Operasyonu' yürürlüğe kondu. Yardım işlemleri, Alman Gizli Servisi BND aracılığı ile yürütüldü. Her ay en az bir kez, dönemin BND başkanı Gerhard Wessel bizzat Başbakanlığa gelerek bir Başbakanlık yetkilisinden para dolu valizi teslim alıyor ve yurtdışındaki adreslere teslim edilmek üzere pay ediyordu. Aktarılan nakit paranın milyonlarca mark tutarında olduğu sanılıyor."

"İşin ilginç yönlerinden biri de İspanya ve Portekiz'e kanalize edilen paranın bir kısmının kaynağının ABD olmasıydı. O yıllarda Orta Amerika'daki 'Kontra' gerillalarına gizli yardım yapan ABD Merkezi Haberalma Örgütü CIA, bu fonlarının bir kısmını Avrupa'daki Ahtapot Operasyonu'na aktarıyordu."

Türkiye de payını aldı

Bu yıllarda Almanya kaynaklı "Ahtapot" yardımından nasibini alan ülkeler arasında özellikle Türkiye ve Lech Walesa liderliğindeki Dayanışma Sendikası'nın (Solidarnosc) faaliyet gösterdiği Polonya'nın da bulunduğu iddia ediliyor. Ancak, Türkiye'de hangi dönemde hangi partinin bu fonlardan yararlandığı konusundaki ayrıntıların, zamanın Alman Hıristiyan Demokrat Birlik (CDU) saymanı Walther Kiep'in sorgulanması ve hesapların incelenmesi sonucu ortaya çıkarılabileceği bildiriliyor."

Plan sinsi, sinsi işliyordu. "O günkü okullarda" yetişen emperyalizme karşı çıkan, yurtsever, antiemperyalist, devrimci gençler, öğretmenler, emekçiler tutuklanıyor, işkencelerden geçiriliyor, katlediliyor, ipe gönderiliyor yok ediliyordu. Emperyalizme itirazsız itaat edecek "Türkçü-İslamcı" gençler ise hem gündelik vurucu güç olarak kullanılıyor, hem de yarının işbirlikçi kadroları bunlar arasından seçilerek yetiştiriliyordu.

Türkiye'nin 5. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay: 1968 yılında şunları söylemiyor muydu?:

"Bugünkü okullarda yetişen gençlere ülke yönetimi teslim edilemez. Biz, laik okullara karşı imam-hatip okullarını bir seçenek olarak düşünüyoruz. Devletin kilit mevkilerine yerleştireceğimiz kişileri, bu okullarda yetiştireceğiz."[13]

2006 yılında, gazetelerde çıkan şu haberler, emperyalistler ve işbirlikçilerin bu konuda ne kadar başarılı olduklarını, ne yazık ki açıkça ortaya koyuyordu.

---

[13] *Haftaya Bakış*, Ahmet Taner Kışlalı, Cumhuriyet, 03.03.1986.

"Efsane örgüt MTTB geri dönüyor

Milliyetçi-muhafazakâr yapısıyla özellikle 1960 ve 70'li yıllara damgasını vuran, bugünün pek çok siyasetçisini yetiştiren Milli Türk Talebe Birliği yeniden canlandırılacak."

"Başbakan Tayyip Erdoğan, Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ve Devlet Bakanı Beşir Atalay gibi sadece bu hükümetten 5 önemli ismi yetiştiren birlik, TBMM Başkanı Bülent Arınç'ı da bünyesinden çıkardı."

"Eski Kültür Bakanı ve MTTB başkanlarından İsmail Kahraman'ın öncülüğünde canlandırılan birliğin yeniden teşkilatlanması nedeniyle cumartesi günü büyük bir program düzenleniyor. Şeb-i Arus nedeniyle Başbakan Erdoğan'ın katılamayacağı açılışa, kabine üyeleri ve TBMM Başkanı Arınç iştirak edecek." (14 Aralık 2006, Zaman)

"Hayatımın en tatlı dönemiydi"

"Türkiye'nin en eski sivil toplum örgütlerinden olan MTTB yeniden teşkilatlanmaya gidiyor. Dün, 90. yaş günü dolayısıyla biraraya gelen MTTB'li siyasetçiler, işadamları, yazarlar ve çok sayıda davetli eski günleri yadetti.

MTTB'nin Sosyal İlimler Enstitüsü'nden 1974-75 öğretim döneminde başarı sertifikası alan Başbakan Erdoğan ile yüzden fazla milletvekili de MTTB'ye kutlama mesajı gönderdi. TBMM Başkanı Bülent Arınç, MTTB'nin dil, din ve tarih konularında kendilerini çok iyi ye-

tiştirdiğini belirterek, MTTB'nin bana katkısı çok büyüktür" dedi. Dışişleri Bakanı Gül de hayatının en tatlı döneminin MTTB çatısı altında geçtiğini anlattı.

Toplantıda "Gençliğimizin meseleleri" ve "Türkiyemizin geleceği" konulu raporları müzakere etmek için komisyonlar kuruldu. MTTB'nin eski genel başkanları birer konuşma yaptılar. MTTB'ye hizmet etmiş siyasilerle, genel başkanlara da birer plaket verildi." (21 Eylül 2007, Yeni Şafak)

Deniz Gezmiş ve Arkadaşları, Abdullah Gül'ü "Faşist" İlan Etmiş

Gazeteci-yazar Fatih Bayhan'ın Pegasus Yayınevi'nden çıkan "Kayseri'den Çankaya Köşküne Abdullah Gül" isimli kitabında Abdullah Gül'ün geçmişine yönelik bilinmeyen yönleri gün ışığına çıkıyor. Yazar Bayhan, Gül'ün üniversite yıllarına ait çok ilginç anılarını ortaya çıkardığı kitabında, Abdullah Gül'ün, Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından 'faşist' yazılı posterlerinin okul girişine asılması yüzünden 6 ay okula giremediğini yazdı. Bayhan'ın kitabında bu bölüm şöyle anlatılıyor:

"Gül, üniversite okumak amacıyla geldiği İstanbul'da da hemen göze batar. Aslında babasının işinden dolayı mühendis olmayı istese de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset İşletme Bölümü'nde okumaya başlar. Böyle bir dönemde üniversite hayatına başlayan Abdullah Gül, üniversite yıllarında fikri mücadelesini babası ve yakın çevresinden etkilendiği için doğal olarak MTTB ve Akıncılar çatısı altında sürdürür. O dönemde sağ-sol kutuplaşmaları içinde yaşanan gerilimler ve tartışmalar herkesi etkiliyor ve olayların içine çe-

kiyordu. Nitekim Abdullah Gül gibi yakın çevresinde sessiz ve uyumlu olduğu bilinen birisi bile bu ortamda aktif hareket alanı içine girmiş ve İstanbul Üniversitesi'ni kontrolleri altına alan Deniz Gezmiş ve arkadaşları, Abdullah Gül ve arkadaşlarının fotoğraflarını duvarlara asmış, 'faşist' damgası vurmuş ve hedef göstermişti. Abdullah Gül bu gergin dönemde 6 ay üniversiteye giremeyecekti." (27.09.2007, İHA)

İsterseniz Abdulah Gül'ü bir de yazar Ahmet Hakan'ın yorumu ile izleyelim.

"Bozkurt Abdullah

Abdullah Gül'ün gençlik günlerinde... Yani 60'lı yılların sonu, 70'li yılların başında... "İslamcılar" diye ayrı bir grup yoktu. Onun yerine... "Milliyetçi / Mukaddesatçılar" şemsiyesi vardı. Bu şemsiyenin altındakilerin hepsi aynı duyarlılığa sahip değildi... Bazıları dindarlıklarının altını biraz fazla çizerdi, bazıları ise milliyetçiliklerinin.

Yani

Bazıları "Tanrı Dağı" denilince biraz daha fazla heyecanlanırdı, bazıları ise "Hira Dağı" denilince. Ancak "ortak yönler" bir hayli fazlaydı: Komünizmle mücadele ortaktı... Osmanlı geçmişiyle övünmek ortaktı... Sağcılık ortaktı... Mehter marşı dinleyerek havaya girmek ortaktı... Nâzım Hikmet'e "Allah'sız şair" diye çemkirmek ortaktı... Esir Türkler konusundaki duyarlılık ortaktı... Moskof'a karşı iki tarafın da nefreti ortaktı...

(...)

Dün öğle saatlerinde...

30 derece sıcaktan, 40 derece sıcağa doğru giderken...

Yani "Mardin'de kalan son Süryaniler, 22 Temmuz'da kime oy verecek?" şeklindeki tuhaf soruya yanıt

bulmak amacıyla Mardin'e doğru süzülürken... Uçakta "Aksiyon" Dergisi'ni karıştırıyordum. Baktım, bir Abdullah Gül röportajı! Başladım okumaya...

"Yükselen milliyetçilik" meselesinin sorulması üzerine... Abdullah Gül coşmuş ve içindeki bozkurtu diriltmişti.

Şöyle diyordu:

"Ben de milliyetçiyim. Türk Ocakları'nın kurucusuyum. Milliyetçiler Derneği'nin kurucusuyum. Milliyetçilik bayrağıyla Marksizm'e karşı mücadele verdik." Gördünüz mü?

Sen tut, 1970'lerin sonundan ta bugünlere değin...

Bir kez olsun "milliyetçi geçmişi"ni anımsama.

Ancak...

İslamcılığın demode olduğu...

İslamcı geçmişin pek de prim yapmadığı...

Hatta solcuların bile milliyetçi takıldıkları bir ortamda...

Birden "Türk Ocakları'nın kurucusu" olduğunu, "Marksizm'e karşı verdiğin şanlı mücadeleyi" falan anımsa.

Ben işte Abdullah Gül'ün, gizlemeyi ustalıkla becerdiği, ancak bazen dikkatli gözlerden kaçırmayı başaramadığı bu hesapçılığından hazzetmiyorum. (5 Haziran 2007, Hürriyet)

Ülkücüler olmayınca MTTB'liler

AKP'li Muharrem Candan, bir internet sitesiyle yaptığı söyleşide şunları anlatıyor:

"Şubat 75'te Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde boykot ilan edildi. Ve ara dönem sınavlarına giriş hakkımız en-

gellenmek istendi. Ülkücü arkadaşlarla beraber o boykotu kırdık. Ama o süreçte aramızda meydana gelen anlaşmazlık nedeni ile artık ülkücülerin arasına katılmamaya başladık. MTTB bağlı arkadaşlarla temasımız vardı. Sayın Abdüllatif Şener ve Ersönmez Yarbay'ı o dönemde tanıdım. (...)"

"Tuttuğum Evde Sayın Başbakanımız İle Tanıştım"

"1978 yılında fakültede ancak 3. sınıfa gelebilmiştim. Artık bu işi bitirme zamanı geldiğini düşünüp yurttan ayrıldım bir ev tutarak eve taşındım. Fakat hadise hiç umduğumuz gibi gelişmedi. Bizim ev yine öğrenci merkezi oldu. Yine ideolojik çalışmalar bu evde devam etti. Öyle ki yurtta kalması mümkün olmayan bazı misafirlerde bizim evde kalıyorlardı. Aynı şekilde Başbakanımız Sayın Erdoğan ile de bu dönemde tanıştım."

"Erdoğan TRT'nin Sınavını Kazanamamıştı"

"Sayın Başbakanımız TRT'nin açtığı spikerlik sınavına girmek amacıyla Ankara'ya gelmişti. Aynı zamanda MSP İstanbul Gençlik Kolları Başkanı idi. O zaman bir gece bizim evde kaldı. Allah'a şükür ki o spikerlik sınavını kazanamadı. Ayrıca yine o günün flaş isimlerinden A. Metin Yüksel de görüştüğümüz arkadaşlarımız arasında idi. MTTB Ömer Öztürk abi ve diğer başkanlar ile tanıştık. Şimdi Karayolları Bölge Müdürümüz olan Haşmet Oğuzalp de MTTB Genel Başkanlığı yapan abilerimiz arasında idi." (www.memleket.com.tr)

Bu abilerin arasında kimler yoktu ki, örneğin İsmail Kahraman. 20. Dönem Fazilet Partisi İstanbul Milletvekili... Kültür Eski Bakanı, İÜ. Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı, MTTB Milli Türk Talebe Birliği Genel Başkanı, Birlik Vakfı TGTV (Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı) kuruculuğu ve Mütevelli Heyeti Başkanlıkları yapan Türk-İslam sentezini günümüze taşıyanların önde gelenlerinden.)

Hani şu Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından TOBB Başkanı ile birlikte Köşk'te kabul edilen ve basına kapalı kapılar ardında görüşülen Milli Türk Talebe Birliği Vakfı Başkanı İsmail Kahraman.

Yazar Siyami Akyel, MTTB ve *MTTB'liler/Kimler Geldi, Kimler Geçti?* adıyla yayınlanan kitabında, günümüzde siyasetin ve bürokrasinin tepe noktalarına gelmiş MTTB'lileri anlatır.

MTTB'de görev almış, eylemlerine katılmış Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Bülent Arınç, Abdulkadir Aksu, Ahmet Davudoğlu, Numan Kurtulmuş, Recai Kutan gibi ünlü isimlerin yanında MTTB'de bir şekilde yer almış, hizmeti geçmiş kişilerin tümüne de yer verir.

İşte kitapta yer alan MTTB'li ünlülerden bazıları:

Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Bülent Arınç, Mehmet Ali Şahin, Cemil Çiçek, Beşir Atalay, Abdülkadir Aksu, Ahmet Davutoğlu, Hüseyin Çelik, Ömer Dinçer, Akif Gülle, Ali Coşkun, Necati Çetinkaya, Numan Kurtulmuş, Recai Kutan, Kadir Topbaş, Sami Güçlü, Zeki Ergezen, Osman Pepe, A. Haluk Dursun, Fehmi Koru, Ömer Göktuğ (Flash Tv'nin sahibi), Abdurrah-

man Dilipak, Bahattin Cebeci (Cumhurbaşkanlığı Baş Danışmanı), Abdüsselam Uluçam (Batman Ün. Rektörü), Mehmet Ocaktan (Milletvekili), Selahattin Sadıkoğlu (Bugün gazetesi Genel Yayın Yönetmeni), Metin Külünk, Mukadder Başeğmez, Ali Nar, Mesut Uçakan (Yönetmen), Nurullah Genç (Şair-Yazar), Yasin Hatipoğlu, Yaşar Karayel (Milletvekili), Cafer Tatlıbal (Milletvekili), Mehmet Sayım Tekelioğlu (Milletvekili), Hüseyin Goncagül (Tiyatrocu), Abdülkadir Türker, Ahmet Belada, Ali Haydar Haksal, Arif Ay, Azmi Ateş, Ekrem Kızıltaş, Ersönmez Yarbay, Hasan Hüseyin Ceylan, Mehmet Cemal Çiftçigüzeli, Mustafa Öztürk, Osman Yumak, Ömer Yüksel Özek, Resul Tosun, Salih Diriklik, Salih Doğan Pala, Sedat Yenigün, Tahir Akyürek v.s.

Ve bir haber:

"Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu'nu ve Milli Türk Talebe Birliği Vakfı Başkanı İsmail Kahraman'ı Çankaya Köşkü'nde kabul etti. Cumhurbaşkanı Gül, Hisarcıklıoğlu ve beraberindeki TOBB yönetim kurulu üyelerini Çankaya Köşkü'nde saat 16.00'da kabul etti. Gül, TOBB heyetinin ardından Milli Türk Talebe Birliği Vakfı Başkanı İsmail Kahraman ve beraberindeki heyeti kabul etti. Gül'ün İsmail Kahraman ve beraberindeki heyetle görüşmesi yaklaşık 45 dakika sürdü. Görüşmeler basına kapalı yapıldı."

İsmail Kahraman'ın başkanlığını yaptığı ve 29 Mayıs 1985 günü kurulan Vakfın kurucuları arasında bakın kimler var? Vakfın sitesinden bize tanıdık gelenlere bir bakalım. (http://www.birlikvakfi.net/kuruculurkurulu.htm)

(Soyada göre alfabetik sıra ve 2005 tarihi itibariyle.)

Abdülkadir Aksu: *1944 yılında Diyarbakır'da doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. Kaymakamlık, Emniyet Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdür Yardımcılığı, Vali ve Belediye Başkanlığı yaptı. 18., 20. dönem Diyarbakır, 21. ve 22. dönem İstanbul Milletvekili olarak TBMM'de yer aldı. İçişleri ve Devlet Bakanlığı yaptı.*

Dr. Azmi Ateş: *1949 Trabzon-Sürmene doğumlu, İÜ Kimya Fakültesinden Yük. Müh. olarak mezun oldu. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. Meslek eğitim çalışmaları için İtalya Milano'da bulundu. 20. ve 21. dönemlerde milletvekili olarak TBMM' de yer aldı. Halen 22. dönem İstanbul Milletvekili olarak TBMM'de Parlamentolararası Birlik Türk Grubu (PAB) üyesidir.*

Ahmet E. Bedük: *1946 Siirt / Eruh doğumlu. AÜ İlahiyat Fakültesini bitirdi. Bir süre Diyanet Teşkilatında çalıştıktan sonra MEB'e geçti. Öğretmenlik ve okul müdürlüğü yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında şube müdürü ve daire başkanı olarak çalıştı.*

Ali Coşkun: *1939 yılında Erzincan'da doğdu. Yıldız Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Fakültesi, İÜ İşletme Fakültesi ve Hamburg Wirtschaft Akademie' den mezun oldu. Çeşitli kuruluşlarda yöneticilik ve müşavirlik yaptı, İstanbul Sanayi Odası [ISO] Başkan Yardımcılığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanlığı (TOBB), (DEİK) kurucu başkanlığı yaptı. Özel sektörde yöneticilik yaptı. 20., 21. ve 22. dönemde TBMM'de yer aldı. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yaptı.*

Hüseyin Coşkun: *1942 yılında Osmaniye doğumlu, İÜ Hukuk Fakültesi ve İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü, İstanbul Milliyetçiler Derneği Başkanı, Hukuk Fakültesi Talebe Derneği Başkanı, Milli Türk Talebe Birliği Merkez İcra Konseyi Başkanlığı, Genel Başkan Vekilliği ve Genel Sekreterliği yaptı. Birlik Vakfı Mütevelli Heyet Başkanlığı'nda bulundu, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü yaptı.*

Cemil Çiçek: *1946 yılında Yozgat'ta doğdu. İÜ Hukuk Fakültesi mezunu. 1983 yılından önce avukatlık yaptı. Yozgat Belediye Başkanlığı yaptı. 18. dönem Yozgat, 20., 21. ve 22. dönemlerde Ankara Milletvekili olarak TBMM'de yer aldı. Aileden sorumlu Devlet Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Hükümet sözcülüğü yaptı.*

Zeki Ergezen: *1949 Bitlis/Ahlat doğumlu. Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik (DMMA)'den mimar olarak mezun oldu. Muş ve Bitlis Bayındırlık İl Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü Emlak Daire Başkanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yatırım Daire Başkanlığı yaptı. TBMM'de 19., 20., 21. ve 22. dönemlerde yer aldı. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yaptı.*

Prof. Dr. İrfan Gündüz: *1950 Kayseri Yeşilhisar doğumlu. Ortaöğrenimini Kayseri İmam Hatip Lisesi ve Kayseri Lisesi'nde tamamladı, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldu ve aynı Enstitüde Tasavvuf Tarihi Profesörü oldu. 21. ve 22. dönemlerde İstanbul Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer aldı. AKP Grup Başkanvekilliği yaptı.*

İsmail Kahraman: 1940 yılında Rize'de doğdu. İÜ Hukuk Fakültesi mezunu. Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanlığı ve 48. Dönem Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Genel Başkanlığı yaptı. Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı Kurucu üyeliği ve Mütevelli Heyet Başkanlığı yaptı. Birlik Vakfı Kurucular Kurulu Başkanı'dır. 20. ve 21. dönemde İstanbul Milletvekili olarak TBMM'de bulundu. 54. Hükümette Kültür Bakanlığı yaptı.

M. Fatih Uğurlu: 1952 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. AÜ İlahiyat Fakültesi ve GÜ Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Başbakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve DPT'da Müfettiş, Daire Başkanı ve Genel Müdür Yardımcısı olarak çalıştı. Petrol Ofisi AŞ, Niğde Çimento AŞ Genel Müdürlüğü'nde Denetim ve Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Memur-Sen Genel Başkanlığı yaptı. Halen Başbakanlık Müşaviridir. Evli ve beş çocuk babasıdır.

Ve sıkı durun. Önemli iki isim:

Prof. Dr. Ömer Dinçer: 1956 yılında Karaman'da doğdu Erzurum AÜ İşletme Fakültesi işletme Yönetimi'ni bitirdi İÜ İşletme Fakültesinde "Örgütsel Davranış" alanında doktorasını tamamladı. 1994'de Prof. oldu. Marmara Üniversitesi'ndeki görevi sırasında "Mahalli İdareler ve Yeniden Yönetim" programlarında program başkanlığı yaptı. Beykent Üniversitesi Rektör Yardımcısı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı görevlerinde bulundu. Başbakanlık Müsteşarı olarak görev yaptı.

Recep Tayyip Erdoğan: *1954 yılında İstanbul'da doğdu. Aslen Rizelidir, İstanbul İmam-Hatip Lisesini bitirdi. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden mezun oldu. 1969 yılından beri siyasetin içinde bulundu. Gençlik Kollarında görev aldı. 1994 yılında İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığına seçildi. AKP kurucusu ve Genel Başkanıdır. Halen Siirt Milletvekilidir ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanıdır.*

BÖLÜM 4

12 MART-KIZILDERE

12 Mart 1971 faşist darbesi, ABD emperyalizmini ve işbirlikçilerini rahatsız eden "ekonomik gelişmeyi aşan", "toplumsal uyanışı" ezmek ve yok etmek için yapılmıştı.

12 Mart faşizmi ile normal dönemde yapılması zor olan işler tek tek yapılmaya çalışıldı. ABD'nin acil talebi sonucunda, haşhaş ekimi yasaklandı. Ordu içindeki ilerici subaylar tasfiye edildi. "Makabilne şamil" (geriye yönelik olarak uygulanabilen) yasalar çıkarıldı. Balyoz hareketi başlatıldı. Devrimci gençler, yurtseverler, aydınlar, sanatçılar zindanlara dolduruldu; işkencelerden geçirildi, kurşunlandı, asıldı; sol yayınlar yasaklandı, toplatıldı, yakıldı. Anayasa değişiklikleri yapıldı. Sendikaların faaliyetleri durduruldu, grevler yasaklandı. TİP ve Dev-Genç kapatıldı. Diğer tüm ilerici derneklerin çalışmaları durduruldu. Demokratik örgütler işlevsiz bırakıldı.

31 Mayıs 1971'de Nurhak'da Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga, 19 Şubat 1972'de İstanbul Arnavutköy'de Ulaş Bardakçı, 9 Mart 1972'de Ankara Kavaklıdere'de Koray Doğan vurularak öldürüldü.

Kızıldere

Kızıldere, 30 Mart 1972 tarihine kadar, Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı küçük bir köydü. Ama o gün büyük olaylara sahne oluyor; kanlı bir yargısız infaza, bir katliama tanıklık ediyordu.

Kızıldere aynı zamanda, bugün her zamankinden daha fazla ihtiyacımız olan devrimci dayanışmanın simgesi olarak tarihe iz bırakıyordu.

Anadolu, bir kez daha, zulme ve zalime karşı, haksızlıklara ve sömürüye karşı isyan eden; halktan ve haklıdan yana yiğit insanlarını bağrına basıyordu.

Tıpkı "Toprakta, tohumda hakça" diyerek, isyan eden ve isyanlarıyla Selçuklu Devleti'nin sonunu getiren Baba İshak'ları, Baba İlyas'ları; "Ferman padişahın dağlar bizimdir," diyerek, zalime başkaldıran, dağları dost bilen, boyun eğmeyi değil, isyanı seçen Dadaloğlu'nu bağrına bastığı gibi.

Her Şey Arkadaş İçin

Yollarından dönmeyen; bu nedenle idamlarına karar verilen üç yiğit arkadaşları Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i kurtarmak için, ölümü göze alıyorlardı ve gözlerini kırpmadan ölümün üstüne yürüyorlardı. Aralarındaki örgüt ayrılıklarına bakmadan, birlikte cezaevinden kaçıyorlar, birlikte eylem planlıyorlar, birlikte direniyorlar ve ölüme birlikte koşuyorlardı.

Aceleleri vardı. 9 Ekim 1971 tarihinde Denizler hakkında idam kararı verilmişti. Karar avukatlar tarafından temyiz edildiğinden Yargıtay aşamasındaydı. Her an Yargıtay'ca karar onanabilir ve Meclis'te oylanarak idam gerçekleşebilirdi. İdamın önlenmesi gerekliydi.

İstanbul, Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi'nde; başta THKO'nun liderlerinden Cihan Alptekin ve diğer devrimciler hummalı bir faaliyet içerisindeydiler. Denizleri kurtarmak için dışarıda olmaları, bunun için de cezaevinden kaçmaları gerekiyordu. Gece gündüz kaçacakları

tüneli kazıyor, çıkan toprakları yastıklara dolduruyorlardı. Tünel bitmişti, ancak Cihan; tünelin ortaya çıkması riskini göze alarak, Mahir'in Selimiye Kışlasından, Maltepe Cezaevi'ne getirilmesini bekliyordu.

Beklenen gün geldi ve iki örgüt, THKO ve THKP-C, tarihe geçecek büyük bir dayanışma içerisine girdi. 29 Kasım 1971 tarihinde kazdıkları tüneli kullanarak; Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ulaş Bardakçı, Ömer Ayna ve Ziya Yılmaz, birlikte cezaevinden kaçtılar.

Ancak, onları tünelin çıkışında karşılaması gerekenler ortalıkta yoktu. Kendi olanaklarıyla kalabilecekleri yerleri ayarladılar.

THKP-C Merkez Komite Üyeleri, Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz, 12 Aralık 1971 günü İstanbul Levent'te bir evde, "tünel çıkışında" kendilerini karşılamaya gelmeyen ve kimseyi de göndermeyen, hareketin dışarıdaki iki MK üyesi Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli'yle bir araya geldiler. Bu davranışlarının nedenini sordular. Olumlu bir yanıt alamadılar. Bu iki Merkez Komite üyesi ile görüş ayrılıkları vardı. Tartışmalar sonuçsuz kaldı. Bir süre sonra da Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli, Parti'den ihraç edildiler.

10 Ocak 1972 tarihinde Denizler'in idam kararı Askeri Yargıtay'ca onaylandı. THKP-C'den Mahir Çayan ve THKO' dan Cihan Alptekin, Ankara'da buluşarak arkadaşlarını kurtarmanın çarelerini aradılar. Artık onlardaki tek düşünce, ne pahasına olursa olsun arkadaşlarını kurtarmaktır.

3 Şubat 1972'de Askeri Yargıtay idamlarla ilgili karar düzeltmesi istemini reddetti ve karar kesinleşti.

9 Şubat 1972'de Millet Meclisi Adalet Komisyonunda "idamların infazı" görüşülmeye başlandı.

Bu arada cezaevinden kaçan devrimcilerden Ziya Yılmaz, 19 Şubat günü yaralı olarak yakalandı. Ulaş Bardakçı ise aynı gün İstanbul'da öldürüldü. 8 Mart 1972'de de Ankara'da Denizler'i kurtarmaya çalışan THKP ile THKO arasındaki iletişimi sağlayan Koray Doğan öldürüldü.

10 Mart 1972'de Millet Meclisi idam kararını onayladı.

Zaman hızla akmakta. Denizler'in idamlarıyla sonuçlanacak süreç hızlanmaktadır.

İdamı Durdurmak

İdamları durdurmak için bir şeyler yapılmalıdır. Ortaya birçok görüş atıldı. Sonunda Fatsalı Erhan Saruhan'ın, NATO'nun Ordu Ünye Radar Üssü'ndeki personeli kaçırma önerisi Mahir ve Cihan tarafından kabul edilir.

15-16 Mart 1972 günlerinde, Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Ankara'dan bir kamyonla, makarna çuvallarının arasında Ünye'ye doğru yola çıkarlar. Diğerleri de, Ertuğrul Kürkçü, Ertan Saruhan, Sinan Kazım Özüdoğru, Hüdai Arıkan, Saffet Alp ve Sabahattin Kurt, farklı güzergâhlardan Karadeniz'e geçerler.

16 Mart 1972 günü de Cumhuriyet Senatosu idam kararını onaylar.

Karadenize geçenler, 18 Mart'ta Fatsa'ya ulaşırlar.

Sinan Kazım Özüdoğru, Hüdai Arıkan, Saffet Alp ve Sabahattin Kurt Fatsa Yapraklı Köyü'nde, Ahmet Atasoy'un evinde kalırlar. Diğerleri, farklı yerlere yerleşir.

İdam kararı 25 Mart 1972 günü Resmi Gazetede yayınlanır. CHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusu nedeniyle infaz ertelenir.

26 Mart 1972 günü Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ertuğrul Kürkçü ve Hüdai Arıkan, Ünye radar üssünde görevli, ikisi İngiliz biri Kanadalı üç teknisyeni, evlerini basarak rehin alırlar ve birlikte 28 Mart 1972 günü Kızıldere'ye gelirler. Aynı yere Sinan Kazım Özüdoğru, Ömer Ayna, Saffet Alp, Sabahattin Kurt, Ahmet Atasoy, Ertan Saruhan ile Nihat Yılmaz da gelmişti ve burada buluşmuşlardı.

Kaçırdıkları İngilizlere karşılık Denizler'in idamlarının durdurulmasını istemektedirler:

1. İnfazlar derhal duracak.
2. Hiçbir yurtsever ve devrimci asılmayacak.
3. En çok 48 saat içerisinde bu konuda Türkiye radyolarından infazların durdurulduğu hakkında yayın yapılacak.

Ölen Kim? Yaşayan Kim?

30 Mart sabahı saklandıkları köy muhtarına ait ev kuşatılır. Bölgeye resmi, sivil olağanüstü güçler yığılır, "Teslim olun ve rehin aldığınız teknisyenleri serbest bırakın" çağrıları reddedilir. Çünkü onlar, kendilerini değil, idama giden arkadaşlarını kurtarmak için oradadırlar. Ağır silahlarla donanmış, MİT'iyle CIA'sıyla, kontrgerillasıyla, özel güvenlik güçleriyle binlerce kişi tarafından kuşatılmış köy evi, yargısız infazda kararlı bu güçlerin 30 Mart 1972 saat 17.00'deki bombalarıyla yerle bir, kurşunlarıyla delik deşik edilir.

Kenan Evren, Mahirlerin Kızıldere'de yargısız infazla Özel Harp Dairesi timlerince öldürüldüğünü anılarının 431. sayfasında şu sözlerle doğrular:

"...(Demirel) Özel Harp Dairesi'ndeki personeli teröristlerle mücadelede kullanmamızı ve onlarla çete savaşı yapmak suretiyle öldürülmelerini, vaktiyle de bu teşkilatın böyle kullanıldığını söyledi (1971 Sıkıyönetim dönemindeki Kızıldere olaylarında kullanılan personeli kastediyordu). Bu hal tarzına şiddetle karşı çıktım. Büyük emeklerle kurulan bu teşkilatın görevinin bu olmadığını, vaktiyle yanlış kullanıldığını, ben Genelkurmay Başkanı olduktan sonra Özel Harp Teşkilatını esas görevine yönelttiğimi, tekrar kontrgerilla söylentilerinin ortaya atılmasına müsaade edemeyeceğimi söyledim."

26 Kasım 1990 günü Hürriyet'te yayımlanan bir demecinde ise Evren, açıklamalarını daha da ileri götürür:

"Benim Genelkurmay Başkanlığım sırasında, dönemin Başbakanı Süleyman Demirel bana geldi. Özel Harp Dairesi'nin anarşi ve terörle mücadelede kullanılmasını istedi. Ben 'Olmaz' cevabını verdim. Demirel, 'Ama 1971' deki sıkıyönetim döneminde bu amaçla kullanılmıştı.' dedi. Ben yine kullanamayacağımı söyledim. Kanaatim o ki, Genelkurmay Başkanlığım sırasında, bu teşkilat görevi dışında kullanılmadı. Ama belki, bana intikal ettirilmeden, bazı yerlerde gayrıresmi olarak teşkilattan bazı kişiler bu işe bulaşmış olabilir. Bunu bilemem."

Resmi tarihe göre Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) kurucularından Mahir Çayan, Dev-Genç Merkez Yürütme Kurulu üyesi Hüdai Arıkan, Fatsalı şoför Nihat Yılmaz, Fatsalı öğretmen Ertan Saruhan, Ünyeli çiftçi Ahmet Atasoy, Dev-Genç Genel Sekreteri Sinan Kazım Özüdoğru, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği Yönetim Kurulu üyesi Sabahattin Kurt, "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü"nün kuru-

cusu olarak aranan üsteğmen Saffet Alp, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) kurucularından Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ile, kaçırılan üç İngiliz teknisyen Charles Turner, Gordon Banner ve John Law katledilir. Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü ise ertesi gün samanlıkta sağ olarak bulunur.

Ne var ki, dönemin başbakanı Nihat Erim ölümünden sonra yayınlanan anılarında, Kızıldere'de kuşatılan devrimcilerin bazılarının yaralı olarak, sağ yakalandıklarını ve daha sonra öldürüldüklerini belirtir.

Erim 31 Mart 1972'de günlüğüne şu notu düşer:

"Dün sabah MİT Müsteşarı ve İçişleri Bakanı telefon ettiler. İngilizleri kaçıranlar Niksar'ın Kızıldere köyünde muhtarın evinde imişler. Jandarma köyü çevirmiş, İngilizlerin diri kurtarılması için pazarlık yapılıyormuş. Ben de talimat verdim, 'Diri kurtarmak için her gayret gösterilsin' diye. İçişleri Bakanı Ünye'de anarşistlerle işbirliği yapan Avukat Sadi Şener'i yanına alıp olay yerine gidiyor. Avukat 'Ben onları teslim olmaya razı ederim' demiş."

"Öğleye kadar teslim olmamışlar. Ateş etmişler. Öğleden sonra Tağmaç telefon etti. Jandarma Genel Komutanı, 'Geceye bırakmak tehlikelidir' diyormuş. Tünel kazıp kaçabilirler. İçlerinde askeri üniformalılar da var. Gece evden çıkıp askeri şaşırtılabilir, aralarına karışabilirler' diyormuş. 'Onlar olay yerinde durumun gereğini daha iyi takdir ederler' dedim."

"Akşam saat 18.00'de Tağmaç telefon etti. Hepsi ölü olarak ele geçmiş. Saat 16.30'da nasihatin etkisi olmadığını ve devamlı bomba ve silah attıklarını görünce, jandarma da ateş açmış. Eve sokulup girmişler, İngilizleri ölü bulmuşlar, ötekilerden sağ kalanları öldürmüşler."

"Gece A. İ. Göğüş telefon etti. Sıkıyönetim resmi tebliğ dışında haber ve resim yayınını yasak etmiş. Tağmaç'ı buldum. 'Resim yasağı doğru değil. Gerçeğin gizlendiği sanılır' dedim. Soruşturdu, yanlışlık olmuş. Resim yayınlanacak."

"Bu sabah Bakanlar Kurulu'nu topladım. İçişleri Bakanı dönmüştü. İzahat verdirdim. Öğleden sonra da Millet Meclisi'nde izahat verdi. Grup sözcüleri de konuştu. Güvenlik kuvvetlerini tebrik ettiler."[1]

Dönemin İçişleri Bakanı Ferit Kubat da Meclis'te yaptığı konuşmada şu bilgileri verir:

"Çetin bir mücadele sonunda çelik yelekli ekip, hepsini ölü olarak ele geçirmiştir. Son bir anarşist 'teslim oldum' demiş ve o anlık gafletten istifade silahını ateşleme fırsatını bulmuşsa da kurşun, çelik yelekte kalmış, çelik yeleği geçmemiş ve mukabil ateşte de öldürülmüştür."[2]

M. Eymür de Saffet Alp'in sağ olduğunu belirtiyordu; ama birkaç dakika sonra öldüğünü söylüyordu. Ancak "silahını ateşleme fırsatını bulduğu ve sonradan vurularak öldüğü" yukarıda kendi kitabından alınan satırlarda belirtilen kişiden hiç söz etmiyordu:

"Eve gittik. Manzara korkunçtu. Birçoğu elinde patlayan el bombaları ile parçalanmıştı. Saffet Alp henüz yaşıyordu. Ancak el bombası karnını parçalamış ve organları dışarı çıkmıştı. Birkaç dakika sonra öldü."[3]

Saffet Alp'ın ablası da kardeşinin üzerinde hiç kurşun izi olmadığı halde nasıl öldüğünü sorar.

---

1 *Günlükler,* Nihat Erim, 1925-1979, II. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, 2005.
2 *Bir MİT Mensubunun Anıları,* Mehmet Eymür, Milliyet Yayınları, 1991.
3 *Analiz,* Milenyum Y. İst. 9. baskı, Eylül 2006, s. 98.

Bu konunun basına yansıması üzerine, bilgisine müracaat edilen Ertuğrul Kürkçü, bu bilgiyi onaylar, "Sanırım yakalandıktan sonra verdiğim sorguda bu hususu ifade etmiştim" der.

Şairin dediği gibi "Ölen kim gerçekte; yaşayan kim?"

Yargısız İnfaz Operasyonunda Kimler Var?

Bu Yargısız infaz operasyonun en tepesinde iki isim vardı:

MİT Müsteşarı Korgeneral Nurettin Ersin ve Jandarma İstihbarat Daire Başkanı Vehbi Parlar. Bir komando birliği de Nevşehir'den Kızıldere'ye getirildi. Özel harp eğitimi almış jandarma subay ve astsubayları da sevk edildi. Evi ateşe tutan ekibin başında ise özel harp eğitimli jandarma teğmeni vardı: Mustafa İlerisoy. Hatta ilk ateş eden de İlerisoy'du. Operasyonda MİT yöneticisi Mehmet Eymür, İstanbul Daire Başkan Yardımcısı Albay Yaşar Savaş ve yine teşkilattan Necdet Akın vardı. MİT Ankara Bölge Başkanı Albay Süleyman Yenilmez de oradaydı.

Kızıldere katliamındaki 'başarısı' nedeniyle Mustafa İlerisoy önce takdirname aldı, ardından da ödüllendirildi. Birkaç ay sonra da üsteğmen yapıldı. Ama bu İlerisoy'un içinde yer aldığı ilk derin devlet operasyonu değildi. İlerisoy, 12 Mart öncesinde de Ankara'daki komando kamplarında ülkücülere eğitim veren subaylardandı. İlerisoy, Asteğmen Doktor Necdet Güçlü'nün 13 Nisan 1970 günü öldürülmesinde kullanılan iki silahtan birinin de sahibiydi. İlerisoy'un silahı, '6815248' seri numaralı ordu malıydı. Diğer silah ise Teğmen Fehmi Altınbilek'e aitti. Altınbilek de TİKKO örgütü lideri İb-

rahim Kaypakkaya'nın yakalandığı ve işkenceyle öldürüldüğü operasyonu yapan ekibin başındaydı. Altınbilek, daha sonra hem Abdi İpekçi cinayeti hem de 1990'lı yıllardaki Susurluk döneminde yeniden gündeme geldi.[4]

Uğur Mumcu, 6 Şubat 1976 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde bu olaya da değiniyordu:

"Ülkü Ocakları *genel başkanlığından geçen hafta istifa eden Sami Bal'ın, Ankara Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinin*, 5.11.1974 gün ve 1974/133 esas, 1974/557 karar sayılı gerekçeli hükmü ile adam öldürmek, adam öldürmeye teşebbüs ve ruhsatsız tabanca taşıma suçlarından mahkûm olduğu ve Af Yasasından yararlanarak salıverildiği anlaşılmıştır. MHP Başkanı Alparslan Türkeş, Bal hakkındaki kararının kesinleşmediğini ileri sürmüşse de, kararın, Yargıtay yoluna başvurulmadığı için kesinleştiği de ortaya çıkmıştır. Bu konuda Türkeş de, Sami Bal da açıkça yalan söylemişlerdir.

Bugün bir başka karara göz atalım...

Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 30.9.1974 gün ve 1974/91 esas, 1974/486 sayılı gerekçeli hükmünde, bir başka Ülkü Ocakları genel başkanının mahkûmiyet hükmü yer almaktadır: Dr. Necdet Güçlü 13.4.1970 tarihinde, Ülkü Ocakları Genel Başkanı İbrahim Doğan ve Ali Güngör tarafından tabancayla vurularak öldürülmüştür. İbrahim Doğan ve Ali Güngör, Af Yasasından yararlanarak cezalarından kurtulmuşlardır. Ali Güngör, cezaevinden çıktıktan sonra, MHP Gençlik Kolları genel başkanlığına getirilmiştir, İbrahim Doğan ve Ali Güngör haklarındaki karar, Yargıtay yoluna başvurulmadığı için kesinleşmiştir. Kararın bir bölümünü birlikte okuyalım:

---

[4] www.belgehaber.com.

"Emanet 1970/814 sırasında kayıtlı, sanık İbrahim Doğan'dan zapt edilen 6815296 No'lu tabanca ve mermilerin, Teğmen Fehmi Altınbilek adındaki şahsa, 6815248 No'lu tabancanın Teğmen Mustafa İlerisoy adındaki başka bir şahsa ait olduğu anlaşıldığından, her iki tabancanın da sahiplerine geri verilmesine..."

Demek oluyor ki, Ülkü Ocakları Başkanı İbrahim Doğan, cinayeti, bugün yüzbaşı rütbesiyle görev yapan Fehmi Altınbilek ve Mustafa İlerisoy adlarındaki subayların silahlarıyla işlemiştir.

Bu silahlar ya Ülkü Ocakları genel başkanınca bu subaylardan çalınmıştır, ya da silahlar bu subaylarca Ülkü Ocaklarına verilmiştir. Adı geçen subaylar silahlarının çalındığına ilişkin bir şikâyette bulunmamışlardır. Eğer silahlar çalınmış olsaydı, savcılığın bu konuda da soruşturma açması gerekirdi. Soruşturma açılmadığına göre, sicil sayıları verilen ordu malı silahlar, Yüzbaşı Fehmi Altınbilek ve Mustafa İlerisoy tarafından Ülkü Ocakları genel başkanına verilmiştir. Cinayet bu silahla işlenmiştir. Öyleyse, acaba neden hiçbir askeri savcı, bu subaylar hakkında hiçbir işlem yapmamıştır? Neden?

Nedeni açık. Çünkü hiçbir sıkıyönetim savcısı, Ülkü Ocaklı katilleri yargılamak istememiştir. Sami Bal hakkındaki dosya da, İbrahim Doğan hakkındaki dosya da, sıkıyönetim mahkemelerince kabul edilmemiştir. Çünkü "Ülkücü Gençleri" devletin güvenlik kuvvetlerine yardımcı olarak selamlayan Hâkim Albay Saadettin Üçüncüoğlu'lar, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliğindeydiler... Çünkü Ali Elverdi'ler, sıkıyönetim mahkemelerinde başkanlık yapıyorlardı... Çünkü Askeri Savcı Abdülbaki Tuğ'lar, iddia makamında oturuyorlardı... Çünkü Alparslan Türkeş'in akrabası Şahap

Homrisler, Milli İstihbarat Teşkilatı Hukuk Müşaviri olarak görev yapıyorlardı. Nedeni bu...

Şimdi, başta sıkıyönetim mahkemelerinde görev yapan askeri yargıç ve savcılarının vicdanlarına sesleniyorum. Neden Ülkü Ocaklarının cinayetlerini yargılamadınız? Neden? Aynı yargıç ve savcıların hukuk namuslarına sesleniyorum. Silahları Ülkü Ocakları genel başkanında bulunan iki subay, askeri ceza yasasına, ceza yasasına göre suç işlemiş değiller midir? Herhangi bir subayın silahı, Dev-Genç Başkanı Ertuğrul Kürkçü'nün elinde olsaydı, sorarım sizlere, hangi maddeleri uygulardınız? 146 mı? 141 mi? 168 mi? 169 mu?

Bir gerçek bütün çizgileriyle ortaya çıkmaktadır

Sami Bal, Nail Karaçam'ın katilidir. Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı'na getirilmiştir, İbrahim Doğan Ülkü Ocakları Genel Başkanı'dır ve Dr. Necdet Güçlü'yü öldürmüştür. Dr. Necdet Güçlü'yü öldüren öteki sanık, Milliyetçi Hareket Partisi Gençlik Kolları Genel Başkanlığı'na getirilmiştir. Bundan da önemlisi, Ülkü Ocakları Genel Başkanı'nın elinde bulunan tabanca ve mermilerin Silahlı Kuvvetlerde görevli iki subaydan alınmış olmasıdır. Acaba, Ülkü Ocakları, içinde bazı subayların da bulunduğu bir "gizli örgüt"ün yasal adı mıdır? Acaba, "kontrgerilla" adlı gizli örgüt ile Ülkü Ocakları arasında bir ilişki söz konusu mudur? Bazı sıkıyönetim savcı ve yargıçlarının, belirli kararlardan sonra birer birer görevlerinden alınmaları ve yerlerine Alparslan Türkeş'in siyasal doğrultusunda kararlar veren askeri yargıçların getirilmesi, bu örgütsel ilişkilerin bir sonucu mudur?

12 Mart döneminde kurulan sıkıyönetim mahkemelerinde, neden, ülkücü saldırganların cinayet suçları yargılanmamıştır? Bunun yanıtını kamuoyu öğrenmek

ister. Evet, neden bu cinayetlerin sanıkları sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmamıştır? Neden Ülkü Ocaklarına silah veren subaylar hakkında hiçbir işlem yapılmamıştır? Evet neden? Soruyorum, hangi hukuksal gerekçeyle, hangi yasal dayanakla, hangi vicdanla, neden? Niçin? Nasıl? Nasıl? !"

Asteğmen Dr. Necdet Güçlü'nün katillerinden, dönemin Ülkü Ocakları İkinci Başkanı İbrahim Doğan suçunu itiraf etmiş ve birlikte baskına gittiği arkadaşlarının adını da vermişti. O gün Doğan, çevresine on kadar ülkücüyü toplayıp, hepsine tek tek silah vermişti. Silah verdiklerinin arasında Osman Durmuş, Dursun Cengiz Atak ve Mehmet Somuncuoğlu da vardı. Fakültenin merkez binasına bir kamyonete doluşarak gittiler. Sağa sola ateş ettiler, solcu öğrencileri dövdüler. Osman Durmuş da Göksan Zeren adlı bir öğrenciyi yumrukladı. Osman Durmuş ve diğer ülkücüler daha sonra Türkiye Tabip Odaları'nın başkanlığını yapacak Selim Ölçer'i kamyonetle kaçırırken, kendisi ve Ali Güngör açtıkları ateş sonunda 37 yaşındaki yedek subay asteğmen Doktor Necdet Güçlü'yü öldürmüşlerdi. Osman Durmuş, hiçbir şey olmamış gibi okuluna devam ederek Hacettepe Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Her nedense 4 yıl boyunca hemen her gün derslere devam eden Durmuş sıkıyönetime rağmen dört yıl boyunca yakalanamadı, dava dosyasında adı hep 'yakalanamayan sanık' olarak geçti ve 1974 affıyla bir gün bile cezaevine girmeden kurtuldu. Osman Durmuş 57. hükümette (28 Mayıs 1999 - 18 Kasım 2002) Sağlık Bakanı oldu. Bu hükümetin Başbakanı ise Bülent Ecevit'ti. Doktor Necdet Güçlü'yü öldüren Ülkü Ocakları Genel Başkanı İbrahim Doğan'dan yıllarca ses çıkmadı. Sonunda kendisini TBMM'nin doktoru

olarak gördük. Birini öldürmüştü ve Meclis doktorluğuna kadar çıkarken herhangi bir engelle karşılaşmamıştı.

6 Ağustos 2003 tarihli Yeni Şafak gazetesinde konu ile ilgili ilginç bir haber vardı:

"MHP'de 1980 öncesinin defterleri açıldı. Türkhaber gazetesi, Asteğmen Dr. Necdet Güçlü'nün öldüğü çatışmada, arkadaşlarını bırakıp kaçan kişinin daha sonra MHP'den bakan olduğunu yazdı."

"12 Ekim'de yapılacak MHP 7. Büyük Kurultayı öncesinde, taraflar eski defterleri açmaya başladı. MHP Genel Başkan adaylarından Ramiz Ongun'a destek veren haftalık Türkhaber gazetesi, 12 Eylül öncesinde bir çatışmada arkadaşlarını bırakarak kaçan bir kişinin, 57. hükümet döneminde MHP'den bakan yapıldığını yazdı."

"Gazetede Alper Aksoy'un 'Suare 2 Film Tekmili Birden' başlıklı yazısında, çatışmalarda arkadaşlarını yalnız bırakarak kaçan iki ismin 18 Nisan seçimlerinden sonra MHP ve 57. hükümet döneminde önemli yerlere geldiğini kaydetti. Bu iki kişinin isimlerini vermek yerine 'kod' adı kullanan Alper Aksoy, bunlardan 'Kara' adlı kişinin bakan, 'Bana Müsaade' adlı kişinin ise genel başkan yardımcısı olduğunu belirtti."

"Aksoy, yazısında olayı şöyle anlattı: 'Ülkü Ocakları Genel Merkezi'ne Hacettepe Üniversitesi'nde bir çatışma olduğu haberi gelir. Burada MHP eski Milletvekili Ali Güngör de bulunmaktadır. Eski Bakan Sadi Somuncuoğlu'nun kardeşi Mahmut Somuncuoğlu, ağabeyinin tuz kamyonetini alır getirir ancak şoför kaçar. Bunun üzerine orada bulunan 'Kara' kod adlı ülkücüden kamyoneti kullanması istenir. Hacettepe'ye gelindiğinde Kara'ya

kamyonetten inmemesi ve hazır halde beklenmesi söylenir. Silahlı çatışma olur ve iki ateş arasında kalan bir doktor asteğmen ölür. Bu sırada grup son şarjörleri takar ve kamyonete doğru geri çekilmeye başlar. Ancak kamyonette şoför Kara'nın olmadığı görülür. Kara kaçmıştır."

"Aksoy, yıllar sonra MHP'li hükümette 'bakan' olan 'Kara'ya gazetecilerin, bu olayı hatırlatmaları üzerine, 'Kara'nın, 'Ne yaptıysak ülkemiz için yaptık, davamız için yaptık; bunları övünme konusu yapmam' dediğini, bunu duyan dönemin MHP İçel Milletvekili Ali Güngör'ün de 'Kara'yı aradığını ve aralarında şu konuşmanın geçtiğini anlattı:"

"Güngör: Dün gazetecilere ne kahramanlık yapıyordun öyle... Yarın bir basın toplantısı yapacağım, senin bizi olay mahallinde bırakıp nasıl tabanları yağlayıp kaçtığını anlatayım mı?

Bakan: Ya başkanım yapma Allah aşkına! Sen bizim başkanımızsın, mahvedersin beni."

"Alper Aksoy, yazısının sonunda ise Ali Güngör'ün MHP'den ihraç edilmesine karşılık, bakanın yoluna devam ettiğine dikkat çekti."[5]

---

[5] www.yenisafak.com.

TERZİ FİKRİ GÖZALTINA ALINIR VE İŞKENCE GÖRÜR

Kızıldere'de gerçekleştirilen bu katliam gibi operasyon, ülke genelini olduğu gibi, Fatsa'yı da derinden etkilemişti.

26 Mart 1972 sabaha karşı başta dönemin İçişleri Bakanı Ferit Kubat,[6] Jandarma Genel Komutanlığında görevli Tuğgeneral Vehbi Parlar, Ankara Merkez Komutanı Tevfik Türüng olmak üzere devlet güçleri, kalabalık komando birliği, özel görevliler ve polis birlikleri ile Ankara'da elde ettikleri bilgileri değerlendirerek Ünye'deki bağlantı noktalarını ele geçirmek ve ardından aranmakta olan THKP-C ve THKO üyelerini yakalamak üzere Fatsa'yı abluka altına aldılar. İşkenceli soruşturmayı yürütmek üzere MİT, Mehmet Eymür ve Hiram Abas yönetiminde bir ekibi görevlendirmiş, Fatsa'ya göndermişti. O günün Fatsa'sında, sol mücadelede öne çıkmış kişiler gözaltına alınmıştı. Kızıldere'de Mahir Çayan ve arkadaşlarının yakalanması için Fatsa'da gözaltına alınan ve işkenceli sorgulardan geçirilenler içinde Terzi Fikri Sönmez ve çırağı da vardı. Gözaltına alınanlar Ünye Jandarma Karakolu'nun altında bulunan odunluk gibi bir yere atıldılar.

Eşi Nurten Sönmez; Fikri'nin gözaltına alınışını şöyle anlatır:

"Sabah saat dörtte ev basılıyor. Ankara ekibi geliyor. İçişleri Bakanı Ferit Kubat falan alıyor götürüyorlar onu. Nereye gittiğinden haberimiz yok tabii bizim. 22

---

[6] Aralık 1971 ile Nisan 1973 tarihleri arasında meclis dışından gelerek İçişleri Bakanlığı görevinde bulundu. T.Ç.

gün haberimiz olmadı nerede olduğundan 22 gün sonra bir pusula geldi. Ben Mamak Cezaevindeyim dedi."[7]

Mehmet Eymür, *Analiz* isimli kitabında Ünye'deki işkenceli sorguları kendi kaleminden şöyle anlatır:

"Öğleden sonra MİT Müsteşarı Korgeneral Nurettin Ersin, Ankara Bölge Daire Başkanı (Albay Süleyman Yenilmez T.Ç.) ve Ankara Bölge'den 6-7 kişilik bir ekip ile birlikte Ünye'ye geldi. Müsteşar gerekli temaslarda bulunarak sorgulamanın MİT mensuplarınca yapılmasını, Jandarmanın ise alınan sonuçlarla koordineli olarak yakalama ve baskın işlerini yürütmesini emretti."

"Ankara ekibi ile birlikte, sağlıklı bir sorgulamaya pek uygun olmayan şartlarda çalışmaya başladık. Başlangıçta gözaltına alınmış olan şahıslar şunlardı: Avukat A.K., Avukat Ş.Ş., Öğretmen H.G., Kuyumcu T.D.G., Çiftçi M.Ç., Öğretmen H.A., Terzi A.K., S.T.A, N.A, Çiftçi A.P., Bakkal A.Ş., Şoför K.Y., Terzi F.S."

"Kimden ve nasıl başlanacağını bilmiyorduk. Gözaltında tutulan şahıslar bir an önce netice almak için biraz fazla hırpalanmışlardı. Ankara ekibi ikiye bölündü ve üç ekip olduk. Ayrı ve sırayla şahısları alıp sistemli bir şekilde sorgulamaya başladık."[8]

Eymür'ün kitabında yalnızca isimlerinin baş harfleri belirtilenlerin bir kısmı şunlardı: Avukat Ali Kaynar, Avukat Şener Şadi, Öğretmen Hüseyin Gümüş, Öğretmen Hasan Aslan, Terzi Fikri Sönmez.

"Biraz hırpalanmanın" ne anlama geldiğini, THKP-C dosyasından okuyalım. Fatsalı Avukat Şener Şadi anlatıyor:

---

[7] Mahmut Memduh Uyan, *Toplumsal Dalganın Kırılışı*, Arayış Yayınları, Ankara, Şubat 2004.

[8] *Analiz*, Milenyum Y. İst., 9. baskı, Eylül 2006, s. 90-91.

"27 Mart 1972 tarihinde Fatsa'da gözaltına alındım. Aynı gün Ünye'ye götürüldüm... Aynı gece Mahir Çayan ve arkadaşlarının nerede oldukları sorusuna cevap vermediğim için bir kurşuna dizme senaryosu düzenlendi. Samsun Bölge Jandarma Komutanı olan albay ile Tümgeneral Tevfik Türing tarafından bizzat işkence yapıldı. 100 bin TL dahi teklif edildi... Ünye'de korkunç terör estiriliyordu. Ünye jandarma karakolunda yüzlerce kişiye işkence yapıldı. Bana bütün sanıkların önünde işkence yapıyorlar, bir avukata böyle yaparsak sizlere neler yaparız, varın hesap edin diyerek bütün Kızıldere sanıklarına gösteriliyordum. Her türlü işkencenin uygulandığı bu bir hafta zarfında her iki ayağımdan ikişer olmak üzere dört tırnağım söküldü. İki kaburga kemiğim kırıldı. Anüsüme soba demiri sokulmak suretiyle iki ay süreli bir kanamaya sebep olundu."[9]

Bir de Avukat Ali Kaynar'ı dinleyelim:

"27 Mart 1972 Pazartesi günü sabah saat 7.30'da yazıhanemden alındım. Bu harmanı döveceğimi biliyordum. Tek tesellim Türkiye'de yargıçlar vardı. Sağ kalırsam bildiklerimi anlatmanın huzurunu duyacaktım. Ünye'de yapılan işkencelerin tabip raporu ile tespitine gerek yok kanısındayım. Şöyle ki; Fatsa-Ünye ve çevre köyleri halkı Ünye jandarma karakolu etrafında toplanmışlardı. Güvenlik kuvvetleri halkı karakola yaklaştırmıyordu. Kontrgerilla örgütü nezarethanede tezgâhını kurmuş, işkencelerin her türlüsüne devam ediyordu. Dışarıda halk panik içerisindeydi. İçeriden, adam öldürüyorlar, diye bağırmalar ve haykırmalar oluyordu. Ma-

---

9 Kemal Yücel, *Kontrgerilla*, Yar Y. İst., 1973, s. 40-41.

alesef güvenlik kuvvetleri Kontrgerilla örgütünün işkencesine seyirciydi.[10]

Kızıldere'de yargısız infazla katledilenlerden Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy ve Nihat Yılmaz Fatsalıydı. İstanbul'da yapılan ev baskınlarının birinde çıkan çatışmada MİT üst düzey görevlisi Hiram Abas'ı ağır şekilde yaralayan ve kendisi de yaralı olarak yakalanan THKP-C'nin önder kadrolarında yer alan Ziya Yılmaz da Fatsalıydı.

Ertan Saruhan, Karadeniz'de devrimci hareketin liderlerindendi. Babası Lütfü Saruhan, 1950'li yıllardan beri Cumhuriyet Halk Partisi ilçe başkanlığı yapıyordu, dava vekiliydi.

27 Mayıs 1960 ihtilali olduğunda Ertan liseyi yeni bitirmişti. Liseyi bitirdikten sonra fark derslerini vererek öğretmen okuluna girdi. Öğretmen olduktan sonra Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) üye oldu. İlk öğretmenliğini Çarşamba'da yaptı. Sol olayların içinde yer alınca Çarşamba'dan sürgüne gönderildi. Gönderdikleri köyün yolları kış nedeniyle kapanmıştı. Gidemedi. Bu nedenle, öğretmenlikten çıkarıldı. Samsun'da mazot fabrikasında laborant olarak çalışmaya başladı. Burada da sendikal örgütlenmelerle ilgilenince işten atıldı. Fatsa'ya yerleşti. Ziya Yılmaz ve Terzi Fikri ile beraber oldu. Fikri Sönmez'in kurucularından olduğu, Fatsa Esnafspor'da futbol da oynadı.

Mahirler hapisten kaçtıklarında, Onların Karadeniz'e geçmelerine yardımcı olanlar arasıda Ertan da vardı.

Öğretmen Hüseyin Gümüş, Ertan Saruhan ile ilgili anılarında şunları anlatır:

---

[10] Kemal Yücel, *Kontrgerilla*, Yar Y., İst., 1973, s. 53.

"Öğretmendim. 1969'da Ordu'da fındık mitingi yaptık. Fikri Sönmez ve Ziya Yılmaz da vardı bu eylemde. Sabahın onundan gecenin 12'sine kadar yolu kestik. O kadar kalabalığız. Radyodan durmadan anons ediliyor yol açılmadı diye."

"Bu eylemden sonra siyasi çalışma gereği duyuldu. Ertan Saruhan'la o zaman tanıştık. (...) Saruhan, düzenli olarak gelirdi. Öğretmenler akşamları buluşurduk. Sonra durumlar sertleşti. Elrom olayından sonra Ertan 'Araba gerektiğinde bulabilir miyiz?', 'Ev müsait mi?', 'Birkaç kişinin kalacağı evler var mı?' gibi sorular soruyordu."

"Bu konuşmalardan Mahirler'in Maltepe'den kaçış planları yaptıklarını anlıyordum. Tabii bana açıkça söylemiyordu."

"Ulaş vurulduktan sonra Ertan illegale kayma gereği duydu. Bizde de kaldı. Annem babamla birlikte bizim köyde, Ünye'nin Nurettin köyündeydim, öğretmenlik yapıyordum. Kahvaltıyı beraber yapardık, sonra okula giderdim."

"Akşamları beraber olurduk. Ertan anneme, 'Teyze sen yemeği kapıya bırak ben alırım' dermiş. Yüzü hep sarılıydı, kamufle ederdi kendini, yüzü tanınmasın diye."

"Babamla sohbet ederlerdi. Bir gün bana 'Babana din konusunda fazla yüklenmişsin' dedi. Babam ona dert yanmış da."

"Bana Kamboçya'daki devrimcilerden söz ederdi. Yakalananlar ifade vermemek, konuşmamak için intihar hapı içer, kendilerini öldürürlermiş."

"Çok dikkatliydi. Kırda kalacak diye çok az yemeye çalışırdı. Kendini uzun bir mücadeleye hazırlıyordu. Anneme ayrılırken, 'Teyzem yemeğimi hiç eksik etmiyor-

sun, dağda da bana yemek ulaştırabilecek misin' demişti."

"O yıllarda Karadeniz Bölgesi'ndeki toplantılarda, mitinglerde konuşmaları kaydederdim. Ziya Yılmaz'ın yakalanmasından sonra evdeki kasetlerin üzerine Tokat havaları kaydetmiştim."

"Ertan da evde bu kasetleri dinlemiş... Dinlerken birden kendi sesini duyuyor, Ziya Yılmaz ile Ertan'ın kaydettiğim konuşmaları bunlar. Demek ki, kayıtların üzerine yeniden kayıt yaparken atlamışım orayı."

"Mahirler hapishaneden kaçtılar. Ertan Mahir'i görmek için Ankara'ya gitti."[11]

Nihat Yılmaz, Fatsa Bozdağı köyündendi. İlkokulu Bozdağı köyünde Ziya Yılmaz ile birlikte okudu. Ortaokul için Fatsa'ya gitti. Ama ailevi nedenlerden dolayı ortaokulu bitiremedi. Ağır vasıta şoförü oldu.

Evli ve üç çocuklu idi. Çoçuklarının, ikisi kız biri erkekti.

1967'de Fatsa'da Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurulunca Nihat da diğer devrimci arkadaşlarıyla birlikte TİP üyesi oldu. Partinin aktif üyelerindendi, Kızıldere'de katledildiğinde otuz beş yaşındaydı.

Sabahattin Kurt, Ercan Erzincan, Ertan Saruhan ve Ahmet Atasoy'u gitmek istedikleri kırsal alana da Nihat Yılmaz götürmüş ve geri dönmüştü. Bu sırada, kar bastırmış, dağdakiler mahsur kalmışlardı. Ahmet Atasoy dağdan tek başına Fatsa'ya dönmüş, durumu Ziya Yılmaz'a anlatmıştı Ziya Yılmaz durumu öğrenince, Nihat'la birlikte yola koyularak, mahsur kalanları bir dağ kulübesinde bularak Fatsa'ya getirmişlerdi...

---

[11] www.bianet.org.

Ahmet Atasoy, 1946, Ünye, Yapraklı köyü doğumluydu. İlkokul mezunu idi, orta ikiden ayrılmıştı, Orman Dairesi'nde çalışıyordu. Ayrıca çiftçilikle uğraşıyordu. 1965'in Mart ayında, 19 yaşında iken, 18 yaşındaki Dürdane ile Ünye, Yapraklı köyünde yapılan düğün töreniyle evlendiler. İlk çocukları erkekti, ancak daha bebekken yanlış iğne vurulması nedeniyle öldü. Askerden döndükten sonra devrimci mücadeleyi sürdürdü, Ziya Yılmaz'la, Ertan Saruhan'la birlikteydi. Birlikte gazete dağıtıyorlardı. 1969'da kızları Süheyla doğdu.

Kızıldere öncesi Sinan Kazım, Saffet Alp, Hüdai Arıkan ve Sabahattin Kurt evinde üç gün kaldılar.

İngilizler kaçırıldığı zaman Ünye'de gözaltına alınanlardan biri de Ahmet Atasoy'un eşi Dürdane idi ve ikinci çocukları Kurtuluş'a hamileydi. 30 Mart Kızıldere olayının ertesi gün Kurtuluş dünyaya geldi.

Eşi anlatıyor:

"Denizler'i asacaklardı. Ahmet ayrılırken evin odununu, ununu aldı. İneklerin kepeklerini hazırladı. Bir tanıdığa evimize saman getirmesini de tembihlemiş. Sonra o adamı da aldılar, işkenceler yaptılar, hapiste yatırdılar."

"Giderken, bana Ertan'la Trabzon tarafına gideceklerini, Denizler asılmasın diye adam kaçıracaklarını söylemişti. Sonra, 'Korkma' dedi, 'başka tarafa gidiyorum derim ama evin etrafında bir yerlerde de olabilirim, sen beni görmezsin ben seni görürüm,' dedi. 'Korkma' diye tekrarlıyordu."

"Teknisyenler kaçırılınca kaynanamı, ağabeyimi ve beni aldılar. Hamileydim. Ağabeyime üç gün üç gece işkence yaptılar."

"Size kimler geldi?', 'Nereye gittiler?' gibi sorular sordular. Kaynanam konuşkan bir kadındı, Yüncü'nün adını o verdi. Ben hep sustum."

"Evi on kere aradılar, bir şey bulamadılar. Her tarafı toplamıştım, fotoğrafları bile toprağın altına gömmüştüm. Ayaklarım şişmişti, ayakkabılarım elimde nezaretten çıktım."

"Kızıldere'yi radyodan duyduk. Çığırdım, bağırdım, bağırdım..."

"Kızıldere'nin ertesi günü Kurtuluş'u doğurdum. Kaynanamla eşimin ağabeyi cenazeyi aldılar. Ben loğusaydım. Cenaze törenine ciple beni de götürdüler. Ahmet'i alnından vurmuşlar. Ertan'ın ayağı kopmuş, dediler. Bilemiyorum."

"Alevi dedesinin oğlu cenaze namazını kıldırdı. Davetleri yaptık."

"Askerler Ahmet öldükten sonra gelmediler. Sadece bir asker geldi, 'Kocanın kanlı gömleğini getireceğiz,' dedi, ama gelmedi."

"Sonra köyde, 'Bu pisliği köyden çıkaralım' dediler. Çok sıkıntılar çektik. Fındık bahçemiz vardı, yarısı ağanındı. Ahmet varken üzerimize gelememişti. Bahçeyi elimizden aldı."

"Köyde tehditler artınca, Ertan'ın babası dava vekiliydi, 'Çıkın kızım bu köyden' dedi. Fatsa'ya taşındık. Sahilde bir evde kalıyorduk, Çevrede 'Bıyıklı adamlar geliyor,' diye konuşmaya başladılar. Etraf, Aleviyiz diye ev sahibinden bizi evden çıkarmasını istedi."

"Fatsa'da Kemal Kara bize ev buldu, taşındık. Ev sahibi CHP'liydi, bizi çok korudu. Fatsa'da Fikri abi (Sönmez) bize çok yardımcı oldu. Kaymakamın kızıyla kızım okuldan arkadaştı. Kaymakam da korudu."

"Fatsa karakolundan iki üç defa geldiler, buradan çıkın dediler. Komşular yanımıza gelmeye korktular. Sonraki yıllarda onlar da değişti. Eve gelip, 'Hadi yürüyüşe

gidiyoruz,' der oldular. Çok şükür Allahıma, dedim, bu günleri de görecekmişim."

"Bir örgü makinesi aldım, 15 sene örgü dokudum, öyle geçindik."

"Ahmet öldürüldüğünde kızım üç yaşındaydı; 'Babam nerde?' diye soruyordu. 'Öldü' dediler. Kurtuluş babasını hiç bilemedi. Kurtuluş beş altı yaşına geldiğinde devrimciler çoğaldı."

"Süheyla liseyi bitirdi, Kurtuluş da okudu. İkisi de çalışıyor."[12]

Öğretmen Hüseyin Gümüş anlatmaya devam ediyor:

"Bir akşam Sabahattin, arkadaşların ihtiyacı vardır diyerek beni Ünye'ye gönderdi. Avukat Şener Şadi beni görünce sevindi, 'Seni arıyorduk, üç arkadaş göndereceğiz,' dedi."

"Ahmet Atasoy beni aldı, jiple yarım saatte Tekkiraz-Niksar-Ünye yolu üzerinde Kırmakaya mevkiine gittik. Ömer Ayna, Sinan Kazım Özüdoğru ve Saffet Alp sırt çantaları ve silahlarıyla bekliyorlardı."

"Yani bir dakika bile değil, yarım dakikada sırt çantaları ve silahlarıyla jipe atladılar."

"Şoför Nihat Yılmaz, ben yanında oturuyorum, benim sağımda da Ömer Ayna. Tabii bütün bu isimleri bilmiyorum o zaman, sonradan öğreniyorum."

"Ömer Ayna karakola iki üç kilometre kalmıştı ki, bana Tekkiraz Jandarma Karakolu'nda kaç jandarmanın olduğunu sordu."

"Ben de beş altı jandarma vardır herhalde, dedim, '30 olsa ne yazar' dedi. O zaman kendimi çok daha fazla

---

[12] www.bianet.org.

güvende hissettim, moral buldum. Böyle güçlü bir örgütümüz var diye düşündüm."

"Bizim köye vardık. Ormanın içinde dolaşırken kardeşimi bizim evin oraya gönderdim, evi kolaçan etsin diye. Döndü geldi, 'Tamam' dedi. İsimleri bilmiyorum ama Saffet Alp'i Mahir sanıyordum."

"O zamanlar, Mahir'in gazetelerde fotoğrafları çıkıyor, her yerde 'Mahir o kadar yakışıklıymış ki bütün burjuva kızları Mahir'e âşıkmış' diye konuşuluyordu. Hatta daha sonra cezaevinde, 'Mahir bütün burjuva kızları devrimci yaptı' diye konuşulduğuna şahit oldum."

"Ben de gelenlerin içinde en yakışıklı olarak Saffet'i gördüğüm için herhalde, Saffet'i Mahir sanıyorum. Onun için de önemli soruları ona soruyorum."

"Avukat Ali Kaynar'la konuşuyoruz; 'Hüseyin' diyor, 'Bunlar geldi, boş duracak değiller ama ben hâlâ yazıhanemde oturuyorum, bize ne yapacağımızı da söylemiyorlar, bilgi de vermiyorlar."

"O zamanlar deseler ki bırakın işinizi çekilin illegale, hepimiz hazırız. Böyle bir ruh vardı o zamanlar..."

"Ahmet Atasoy, 'Biri gelecek bu arkadaşları götürmek için' deyince perşembe günü okulda bekledim. Bir de bana gerekirse kamyon bulup bulamayacağımı sordu, bulurum dedim ama nereden kamyon bulacağım, şimdiki gibi değil ki..."

"Kimse gelmedi. Nahiye üç kilometre, yürüdüm gittim. Yolda bir arkadaş, 'Hüseyin seni biri arıyor,' dedi. Anladım tabii."

"Yüncü'yüm dedi bu gelen. 100 lira alacağın varmış, onu getirdim, deyip bana 100 lira verdi. Ahmet Atasoy da saat altıya kadar gelecekti, gelmedi."

"Yüncü'yle yürüye yürüye bizim köye gidiyoruz. Yolda, evde nereli olduğunu sorarlarsa Orduluysa Giresunlu, Samsunluysa Ordulu demesinin iyi olacağını anlatıyorum."

"Babam beni bu mücadelede çok yalnız sanıyor, bunalıyor, o yüzden Yüncü'ye, 'Bu mücadele bizim halkımızın mücadelesidir' dersen babama iyi bir mesaj olur diyorum."

"Yüncü, bunun üzerine 'Ben bu işlere girecek değildim, Ahmet'in hatırı için girdim' demesin mi? O günlerde böyle kişilerle bu eylem gerçekleşti."

"Akşam evde oturuyoruz. Onlar kendi aralarında gizli gizli konuşuyorlar. Denizler'in idamını Meclis onaylamış, idamlar cumhurbaşkanına gitmiş, her an infazlar olabilir. Cumhuriyet Halk Partisi idamların durdurulması için Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yapılmış diye konuştuklarını duyuyorum. Reisicumhur hemen idamları imzalayabilir düşüncesiyle 'Bunlar her an cinayet işleyebilir' diye endişelendiklerini anlıyorum."

"Bana 'Sen bizi bir an önce gönder' diyorlar. Ben de 'Bir gece daha misafirimiz olsanız' diyorum. Benim derdim kamyon, nasıl bulacağım?"

"En sonunda bir kamyoncu arkadaşa gittim. 'Bak,' dedim, 'tarihi bir olay olacak, sen de tarihe geçeceksin.' 'Tamam,' dedi. Ben zafer kazanmış gibi seviniyorum."[13]

Ziya Yılmaz'ın Yakalanması ve Ulaş Bardakçı'nın Katledilmesi

Hiram Abas ve Mehmet Eymür'ün başını çektiği ekip, özellikle 12 Mart faşist cuntasından sonra devrimcilere

[13] www.bianet.org.

yapılan işkenceli sorgularda ve yargısız infazlarda özel olarak görevlendirilmekteydi. Ziverbey Köşkü'nde işkenceli sorgulardan geçenlerden Talat Turhan, buradaki işkencecilerin isimlerini sıralarken, Eyüp Özalkuş, Cengiz Abaoğlu ile birlikte Hiram Abas ve Mehmet Eymür'ün de adını saymaktadır.

"Kendi deyişleriyle 'Genelkurmaya bağlı Kontrgerilla merkezlerinde' inanılmaz işkencelere uğrayanlar, yargılanma sırasında işkencecilerin adlarını mahkeme tutanaklarına geçirmeyi becermiştir. Bunlardan zamanın Merkez Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürü Tank Albay Yaşar Savaş, Ankara Merkez Komutanı Tümgeneral Tevfik Türüng, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı İstihbarat Daire Başkanı Tümgeneral Memduh Ünlütürk, işkence gören devrimcilerin 'Fevzi Bey' diye tanıdıkları ve kendini MİT Ankara Bölge Başkanı olarak tanıtan Hiram Abas ile Mehmet Eymür'dür."[14]

Ulaş Bardakçı'yı öldüren silahın tetiği de bunlar tarafından çekilmişti. Ulaş'ın öldürülmesinden önce, baskın yaptıkları İstanbul Fındıkzade Caddesi Tevfik Fikret Sokak Kısmet Apartmanında ise bir süprizle, Fatsalı Ziya Yılmaz'ın karşı ateşi ile karşılaşmışlardı. Mehmet Eymür'ün korku dolu bakışları önünde Hiram Abas Ziya Yılmaz'ın silahından çıkan kurşunlarla "hayati tehlike teşkil edecek derecede" yaralanmıştı.

Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephe Davası İddianamesinde bu olay şöyle anlatılır:

"...Ziya Yılmaz taşıdığı 9 mm. çaplı, şarjörü 25 fişek kapasiteli Browning marka tabancası ile görevlilere sürekli şekilde atışa başlamıştır. Bu sırada Ziya Yılmaz'ın

---

[14] Talat Turhan-Orhan Gökdemir, *Ziverbey'den Susurluk'a Bir Mitçinin Portresi*, Sorun Y., İst., 9. baskı, Eylül 2000, s. 15.

kullandığı tabancadan çıkan bir mermi görevliler arasında yer alan Emniyet Müfettişi Mehmet Ali'nin (MİT görevlisi Hiram Abas T.Ç.) sol çenesinden girip, boyun sağ nahiyesinden çıkmış, sağ köprücükten tekrar girerek, sağ sırtta kalmak suretiyle hayati tehlike teşkil edecek derecede yaralamıştır."[15]

Mehmet Eymür ise itiraflarında marifetlerini ve bu olayları şöyle anlatıyor:

"Sorgulardan alınan bilgilerle örgüt evlerini tespit edilip basılması için bir ekip kurulmuştu. Hiram Bey bu ekibin başındaydı. Teşkilattan 6-7 kişiydik. (...)"

"13 Şubat tarihinde sorgudaki bir şahsı alarak Ankara'ya gitmiştik. Ankara'da Merkez Komutanlığı ile koordine ederek birkaç ev bastık, silah ve patlayıcılarla birlikte birkaç, örgüt üyesi yakalandı. Aynı akşam İstanbul İç Levent Menekşe sokağındaki bir evde Mahir Çayan ve arkadaşları kıstırılmış, çıkan silahlı çatışmadan sonra Çayan ve arkadaşları kaçarak izlerini kaybettirmiş, büyük bir fırsat kaçırılmıştı. Herkes birbirine düşmüş, Polis MİT'çilerin korkup kaçtığını ve kendilerini yalnız bıraktığını söylüyordu. (...)"

"18 Şubat 1972 günü Çayan'ların Fındıkzade'de bir evde kalabileceğini tespit etmiştik. Önce gidip araştırmasını yaptık. Fındıkzade'de 4-5 katlı apartmandı. Gece yarısına doğru Merkez Komutanlığına bağlı bir birlik evin etrafını çevirdi. (...) Kalabalık bir grup ana kapıdan girip daire kapısının önüne geldik. Hepimiz sığmadığından bir kısmı merdivenlerdeydi. Kapıdan evin içini dinlediler. Pek ses gelmiyordu. İki kişi birden yüklenip

---

[15] *Iddianame. Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephe Davası*, Derleyen Haydar Başbağ, Devrimci Sol, İst., 1979, s. 233.

kapıyı kırdılar ve eve daldılar. (...) Hiram Bey'in ilk odaya dalması ile birlikte silahlar patladı. Karşılıklı ateş başlamıştı. Birtakım polisler arka odaya koştular, burada bulunan terörist kızlar o binayı havaya uçuracak kadar büyükçe bir dinamit lokumu demetini ateşlerken mani olup hareketsiz hale getirildi. Her şey saniyeler içinde oluyordu. Hiram Bey elinde silah birden geri dönüp koşarak dışarıya çıktı. Ne olduğunu anlayamamıştık. İki polis memuru makinelilerin ucunu odaya sokmuş, görmeden içerisini tarıyordu. (...) Ateş edilen odadan haykırışlar ve inlemeler geliyordu. Kanlar içerisinde iki kişi sürünerek dışarıya çıktı. (...) Çıkanlardan biri örgütün muhasibi Ziya Yılmaz'dı. (...) Dışarı çıktık. Hiram Beyi merak ediyorduk. Koşarak neden çıktığını anlayamamıştık. Yaralandığını, yarasının ağır olduğunu, hastaneye kaldırıldığını söylediler."[16]

Ulaş Bardakçı'nın katledilmesi de THKP-C Davası iddianamesinde şöyle yer alıyordu:

"Ulaş Bardakçı'nın Arnavutköy Üvez Sokak No. 8/1'deki evde gizlendiği istihbar edilmesi üzerine, 19 Şubat 1972 günü saat 07.00'de mezkûr mahalle Komiser Muavini Alican Özgenler başkanlığında polis memurları Reşat Okutan, Tamer Gürbüz, Tayfun Ergüven, Turan Koçak, Salim Somun ve Habib Gür'den müteşekkil tim gelmiş, ayrıca ev çevresinde asker ve toplum zabıtası kuvvetlerince çevre emniyeti alınmasını müteakip Alican Özgenler, Reşat Okutan, Tamer Gürbüz ve Turan Koçak, Ulaş Bardakçı'nın gizlendiği öğrenilen Lale Arıkdal'a ait daire kapısını çalmışlardır. Görevliler, kapıyı

[16] Mehmet Eymür, *Bir MIT Mensubunun Anıları, Analiz*, Milenyum Yayınları, 9. Baskı, s. 76-77-78.

açan Lale Arıkdal'a evde arama yapacaklarını, başkaca kimse olup olmadığını sorduklarında, adı geçenin gayet soğukkanlı bir şekilde evde yalnız oturduğunu başka bir kimse olmadığını beyan etmesi üzerine tim mensupları derhal eve girerek salon salomanje, bir küçük oda, bir küçük koridor, mutfak ve 2 odadan ibaret dairede arama yapmaya başlamışlardır. Komiser muavini Alican Özgenler ve görevli memurlardan ikisi Lale Arıkdal'dan gerekli görülen bazı konuları sorarken, polis memuru Reşat Okutan küçük koridor nihayetindeki odaya girmiş, oda kapısı soluna düşen köşedeki karyola üzerinde bir erkek ceketinin bulunduğunu görerek arkadaşlarına burada erkek elbiseleri var diye seslendiğinde bu sırada karyolanın karşısındaki duvara bitişik bulunan vinylexten mamul gardrop ön tarafının açıldığını, bir tabanca namlusunun dışarı doğru uzatıldığını görmesiyle birlikte, Ulaş Bardakçı tarafından tabanca ile atışa başlanılmıştır. Bu durum karşısında polis memuru Reşat Okutan ile oda penceresi dışında bulunan diğer görevliler de karşı atışta bulunmaları sonucu, Ulaş Bardakçı, isabet eden kurşunlar sebebiyle ölmüş, görevli polis memuru Reşat Okutan ve Tamer Gürbüz hayati tehlike arz edecek şekilde yaralanmışlardır."

"Görevlilerce mahallinde yapılan tespit ve tahkikte: Ulaş Bardakçı tarafından çatışmada kullanılan 9 mm. çaplı Smith-Wesson marka tabanca ve 62 adet aynı çaplı mermi, yasaklanmış Marksist-Leninist kitaplar ile Ulaş Bardakçı'nın üzerinden 11853,50 lira ve ayrıca gizli haberleşmeyi sağlamada kullanılan harfleri ifade eden muayyen şekillerden ibaret şifre belgesi bulunarak, güvenlik kuvvetlerince zapt edilmiştir."

Fikri Sönmez, işkenceli sorgulardan sonra tutuklanarak önce Ankara Mamak Askeri Cezaevi'ne, sonra Selimiye'ye gönderilir. Selimiye'de Yılmaz Güney'le de birlikte olur. Görüş yasağı vardır. Eşi ve çocukları kendisiyle görüşemez. Görüşme ancak Fikri'nin Maltepe Askeri Cezaevi'ne naklinden sonra mümkün olur. 22 ay tutukluluktan sonra Nisan 1974'te beraat eder ve tahliye olur. Tutuklu kaldığı süre içerisinde "Yoldaş Terzihanesi" kapanmaz, yoldaşları çıraklar ve kalfalar, sanki ustaları kendileriyle birlikteymişçesine, belki de çok daha fazla bir gayretle işi götürürler.

Hüseyin Gümüş'ten o dönem yaşananları da dinleyelim:

"Nahiyedeki kulüpte okulun beş öğretmeni briç oynuyoruz. Cemseler geliyor. Beni götürüyorlar. Tekkiraz Jandarma Karakolu'nda, bildiğini saklama, diyorlar."

"Sonra Ünye jandarmaya götürdüler. Yumruklar geliyor bir o yandan bir bu yandan... Bodruma attılar. Her türlü işkence."

"Ölmek istiyorum. Kafamı taşlara vuruyorum, ölmüyorum, insan kolay ölmüyor. Kulağıma elektrik veriyorlar."

"İsim soruyorlar, nereye gittiklerini soruyorlar. O sırada gözaltındaki arkadaşlardan biri işkencede 'Ben konuşacağım' dedi... Bana, 'Senin isimleri bilmen gerekir, sana dört kişi gönderilmişti' deyince... Bizde kalanların isimlerini bilmiyorum zaten. Maltepe'den kaçanların isimlerini ezberlemişiz, sayıyorum."

"Konuşmalardan anlayabildiğim kadarıyla Kütahya'dan, Eskişehir'den asker getiriliyor, komutanlar gelmiş."

"Gece 12'ye doğru on arkadaşınızı öldürdük dediler. Sonraki gün de Ertuğrul'un ele geçtiğini söylediler."

"Ünye'den 40 kişiyi Ankara'ya götürdüler. Bir ay kaldık, sonra İstanbul'a. THKP-C davasıyla birleşti bizim dava da."

"Yılmaz Güney'in tutuklandığını Ankara'dayken duyduk. Çok sevindim. Sonra kendi kendime niye seviniyorum, dedim. Böyle bir insanın aramızda olması beni sevindirmişti."

"Selimiye'de bir gün volta atarken biri sırtıma vurdu, 'Merhaba dost' dedi. Baktım Yılmaz Güney. Hasan Aslan, Fikri Sönmez ve beni çaya davet etti."[17]

[17] www.bianet.org.

DENİZLER'İN İDAMI

6 Mayıs, 1972...

O gün, sabahın alacakaranlığında Ankara Ulucanlar Cezaevi avlusunda, Denizler'in son sözleri gecenin sessizliğini yırtarak yankılanıyordu:

"Yaşasın Türkiye halkının bağımsızlığı! Yaşasın Marksizm Leninizmin yüce ideolojisi! Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği! Kahrolsun emperyalizm!"

"Ben halkımın bağımsızlığı ve mutluluği için bir defa ölüyorum. Sizler, bizi asanlar, şerefsizliğinizle her gün öleceksiniz. Biz halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika'nın hizmetindesiniz. Yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm!"

"Ben şahsi hiçbir çıkar gözetmeden, halkımın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştım. Bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım. Bundan sonra bu bayrağı Türkiye halkına emanet ediyorum. Yaşasın işçiler, köylüler ve yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm!"

Ne gariptir ki tam da o gün CHP'nin 5. Olağanüstü Kurultayı yapılıyordu.

Aslında CHP'nin 5. Olağanüstü Kurultayı 5 Mayıs 1972 günü başlayacaktı. Ama İnönü'nün kurultay sabahı kalp spazmı geçirmesi üzerine kurultay bir gün ertelendi.

Bu nedenle kurultay tam da Denizler'in idam edildiği gün başladı. Ancak kurultayda tüm Türkiye halkını ve devrimcileri çok derinden etkileyen 3 yiğit devrimci gencin idamı söz konusu bile edilmedi.

Ve gene ne gariptir ve ne acıdır ki, iki gün süren kurultayda ne Genel Başkan İsmet İnönü'nün, ne İnö-

nü'ye karşı olan gruba liderlik eden Bülent Ecevit'in, ne de anlı şanlı diğerlerinin örneğin Deniz Baykal'ın, idamlar karşısında gıkları çıkmadı.

Sözümona "bağımsızlığı" savunan partinin kurultayında ülkesinin bağımsızlığı, halkının mutluluğu için mücadele eden, son sözlerinde bile bunu haykırarak ölüme meydan okuyan, ülkenin yiğit devrimcileri için tek söz bile edilmiyordu.

Nasıl edebilirlerdi ki; Deniz-Yusuf-Hüseyin asılırken, 12 Mart faşist cuntasının 11 Aralık 1971'de kurulan 2. Erim Hükümeti'nde, CHP'li Başbakan Nihat Erim ve Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş dışında, 5 CHP'li bakan (Ali ihsan Göğüs, İsmail Arar, Mukadder Öztekin, Ali Rıza Uzuner) İsmet İnönü'nün bilgisi ve onayı ile görev yapmaktaydı.

Bu kabine CHP ve AP'lilerin büyük çoğunluğunun desteğiyle; 22 Aralık 1972'de güvenoyu almıştı. (Evet: 301, Hayır: 45, Çekimser: 3) CHP'de Ecevitçiler ile AP'de Demirel karşıtları oylamaya katılmamıştı.

Dahası CHP, Denizler'in idamının önlenmesi için "elinden geleni" yapmamış, idamların TBMM'de oylanmasında, idama karşı oy kullanılması için birlikte hareket etmemiş, grup kararı almamıştı. Kararın bozulması için Anayasa Mahkemesi'ne "usulen" başvurmuş, mahkeme, kararı usul yönünden bozmasına rağmen, davayı yarıda bırakmış; esastan bozulması için tekrar başvuru yapmamıştı.

Karar, Meclis ve Senato'da ikinci kez onaylandı. Davacı konumdaki CHP'nin ikinci kez Anayasa Mahkemesi'ne başvurması gerekmesine rağmen, CHP bu başvuruyu yapmadı. Meclis'teki oylamada 144 CHP'liden idamlara hayır diyenlerin sayısı yalnızca 47'ydi. Se-

nato'da 34 üyesi bulunan CHP'den idamlara hayır diyenlerin sayısı ise 18'di. Mart 1972'deki oylamada, İsmet Paşa oylamaya bile katılmamıştı.

Denizler'in avukatı Sayın Halit Çelenk bu konularda şunları söylemektedir:

"İnfaz olayında anımsatılması gereken önemli noktalardan biri de CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün tavrıdır. İsmet İnönü başından beri infazlara karşı çıkmış, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin infazların yerine getirilmesi kararına karşı, bu kararın usul ve esas yönlerinden iptali için CHP adına Anayasa Mahkemesi'ne dava açmıştır. Anayasa Mahkemesi usul bakımından Meclisin kararını iptal etmiş ve kararı esas yönden incelemeye, usule göre gerek görmemiştir. Çünkü yüksek mahkemeler inceledikleri bir kararda usul açısından yasaya aykırılık görürlerse kararın bu yönden bozulmasına karar verirler ve kararın esasını incelemezler, bu incelemeyi usul yanlışlığının düzeltilmesinden sonraya bırakırlar. Bu olayda da böyle olmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi usul hatasını düzeltmiş ve infazların yerine getirilmesine yeniden karar vermiştir.

Böyle bir durumda, davacı konumunda olan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye bir görev düşmektedir. Bu da Anayasa Mahkemesi'ne kararın esas yönünden incelenmesi için yeniden başvurmaktır. Ancak bu aşamada, her nedense İsmet İnönü davayı yarıda bırakmış ve esasın incelenmesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaktan kaçınmıştır.

Neden?

Böyle bir davayı açan kişinin ya da tüzel kişinin görevi davasını sonuna kadar izlemek ve sonuçlandırmak-

tır. Şu soru ister istemez akla gelmektedir: İsmet İnönü, kendi kişisel düşüncelerinde bir değişiklik olduğu için mi davayı yarıda bırakmıştır? Eğer böyle ise bu düşünceler nelerdir? Yoksa kimi dış etkenler ve baskılar mı buna neden olmuştur?

Burada dış etkenler ve baskılar rol oynamışsa İsmet İnönü gibi güçlü bir kişiyi haklı olduğuna inandığı bu davadan vazgeçiren etkenler ne olabilir?"

10 Mart 1972'de TBMM, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan hakkında sıkıyönetim mahkemesinin vermiş olduğu ölüm cezasını onaylarken de CHP'li milletvekillerinin büyük bir kısmı oylamaya katılmayarak "idamlara" hayır demekten kaçıyordu. CHP yöneticileri, bu yazdıklarımıza itiraz edebilirler. Ama o günkü oylama tutanakları ortada.

Toplantıya Katılan Üye sayısı: 450 Partilerin Milletvekili sayısı: (AP: 260 CHP: 144 GP: 14 BP: 7 MP: 6 YTP: 3 TİP: 2 MHP: 1 MNP: 1 BAĞIMSIZ: 11 Açık: 1)

Oy verenler: 323 kişi; kabul edenler: 275 kişi; reddedenler: 48; çekimserler: 2.

CHP'in "tarafsız" görünerek "taraf" tutan siyasi hattı burada da kendisini gösteriyor, 97 kişi oylamalara katılmayarak, "renksizliklerini" koruyorlardı. CHP lideri İnönü ise 23.30'da 'Artık tahammülüm kalmadı' diyerek Meclis'ten ayrıldığı için oylamaya katılmıyordu.

Sözümona CHP idamlara karşı çıkıyordu. Aleyhte çıkan oy sayısı 48. Bunun içinde 2 tane TİP'li var. İdama hayır diyen 144 CHP'liden, yalnızca 46'sı görevini yapıyor, 98 CHP'li ise sessiz kalarak, karşı çıkmayarak idamları onaylıyordu.

Bir de Cumhuriyet Senatosu oylamasına bakalım. Durum pek farklı değil.

Üye sayısı: 183; oy verenler: 145; kabul edenler: 111; reddedenler: 34; çekimserler: 0; oya katılmayanlar: 36; açık üyelik: 2.

CHP'nin 34 üyesi var. Reddeden CHP'li sayısı 18.

CHP bunlarla ilgilenmiyordu. Denizlerin idamına evet diyenlerden, oylamaya katılmayarak idama zımmi destek verenlerden kimse hesap sormuyordu.

Her zaman olduğu gibi CHP kendi iç sorunlarıyla uğraşıyordu. İnönü, başta Genel Sekreter Bülent Ecevit olmak üzere, parti meclisinin bir kısım üyeleriyle "uyumlu" çalışamadığını belirterek, "uyumlu" çalışabileceği bir parti meclisi istiyordu. Aslında uyumsuzluk 12 Mart faşist cuntasından beri sürmekteydi. 12 Mart 1971 darbesi gerçekleştiğinde, Başbakanlık görevini yürüten Süleyman Demirel, şapkasını alıp kaçmıştı.

Askerler, darbenin ardından istifa eden Demirel'in yerine, İnönü'nün onayı ile 19 Mart 1971'de CHP'den ayrılan Nihat Erim'e hükümeti kurma görevini vermek istiyorlardı.[1]

İşte CHP'de başlayan tartışma ve uyumsuzluğun kaynağı buydu. CHP'nin 12 Mart Hükümeti'ne katılıp, katılmaması.

İsmet İnönü'nün "katılalım" önerisine, ilk karşı çıkan Genel Sekreter Bülent Ecevit olmuş, tartışma büyüyünce, Ecevit görevini bırakmıştı. Merkez Yönetim Kurulu'nun da Ecevit'le birlikte hareket etmesi sonucu, tartışma çatışmaya dönüşmüştü. İnönü, hemen partiyi toparladı. Parti Meclisi'ne yeni atamalar yaptı ve Şeref Bakışık Genel Sekreter oldu. Bir süre sonra ise Bakışık da görevinden ayrıldı. Bakışık'ın da istifa etmesiyle birlikte yeni bir atama yapıldı. Ama bu da huzursuzluğu gidermemişti. Bu nedenle "kurultaylar" ve "huzursuz-

luklar" partisi CHP, 5. Olağanüstü Kurultayını toplamıştı.

İnönü İstifa Ediyor

İnönü rest çekti: "Ya ben, ya Ecevit." 6 Mayıs 1972 tarihinde Kurultay'da yaptığı konuşmada İnönü, "Kurultayın toplanmasına neden olan anlaşmazlık, hem benim hem Bülent'in birlikte görev almalarıyla çözülemez" diyordu. Kurultay "Ecevit" dedi.

7 Mayıs'ta yapılan güvenoylamasında Ecevit yanlısı parti meclisi, 507'ye karşılık 709 oy ile Kurultay'dan güvenoyu aldı. Bu sonuç üzerine İsmet İnönü, 8 Mayıs 1972 tarihinde, 33 yılı aşkın bir süredir bulunduğu genel başkanlık görevinden istifa etti.

13 Mayıs 1972'de Suat Hayri Ürgüplü kabinesini kurdu ve bakanlar kurulu listesini Cumhurbaşkanlığı Sunay'a sundu. Ürgüplü'nün listede CHP'nin sol kanat isimlerinden Şeref Bakşık'ı Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanı olarak göstermesi Sunay'ı kızdırmıştı. Sunay radyo ve TV'den açıklanan mektubuyla, kabineyi "12 Mart Muhtırası icaplarına ve günün şartlarına uygun bulmadığı için" veto ettiğini bildirdi. Ertesi gün Ürgüplü görevinden istifa etti.

Aynı gün İsmet İnönü'nün Genel Başkanlık'tan istifasının ardından CHP Tüzük gereği 14 Mayıs 1972 Genel Başkanlık seçimi için "Özel Kurultay" topladı. Kurultayda, Zonguldak Milletvekili Bülent Ecevit 51 il başkanının imzasını taşıyan önerge ile Genel Başkanlığa aday gösterildi. Seçime, 1416 kurultay delegesinden 913'ü katıldı ve Ecevit 826 oy ile Genel Başkanlığa seçildi. Böylece Bülent Ecevit, Mustafa Kemal Atatürk ve

İsmet İnönü'den sonra CHP'nin üçüncü Genel Başkanı oldu.

22 Mayıs'ta da Ferit Melen hükümeti açıklandı. Hükümette CHP'liler yine yer alıyordu. CHP'li İsmail Arar "komünizmle mücadeleden sorumlu" Devlet Bakanı, Mukadder Öztekin Bayındırlık Bakanı, Dr. Kemal Demir Sağlık Bakanı, Ali Rıza Uzuner Çalışma Bakanı, Nuri Kodamanoğlu Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı oluyorlardı.

Melen kabinesi 5 Haziran'da 4 olumsuz, 24 çekimser oya karşılık 262 oyla TBMM'de güvenoyu aldı. 149 kişi oylamaya katılmadı. Çiçeği burnunda Başbakan Melen, hemen radyoda veciz bir konuş yaptı ve "Eğer 12 Mart'tan önce komünistler başarı kazansaydılar, Türkiye'deki Türkleri Sibirya'ya sürecekler ve Türkiye'ye başka milletlerden insanlar yerleştirilecekti" diyerek, "büyük bir gerçeği" ifşa etti.

1972'de, İsmet İnönü'nün Genel Başkanlıktan ayrılmasına yol açan V. Olağanüstü Kurultay sonrasında CHP'den istifa eden Kemal Satır, 4 Eylül 1972'de Cumhuriyetçi Parti'yi kurdu ve partinin Genel Başkanlığına getirildi. CP, Mart 1973'te Milli Güven Partisi ile birleşerek Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) adını aldı. Turhan Feyzioğlu CGP'nin Genel Başkanlığına, Kemal Satır da Genel Başkan Yardımcılığına getirildi. 9 Mart harekâtını örgütleyenlerin başında alan Orhan Kabibay, arkadaşları Ziverbey köşkünde işkenceli sorgulardan geçirilirken, her nasılsa bu partinin Genel Sekreterliğine getiriliyordu. CGP ilk açıklamasında; "Ecevit'in elinde CHP bir sınıf partisine dönerken, Atatürk'ün mirasına sahip çıkacak tek kuruluş CGP'dir" diyordu.

3 Kasım 1972'de Ecevit CHP'li bakanları hükümetten çekme kararını açıkladı. Bunun üzerine İnönü 4 Kasım 1972'de CHP üyeliğinden, 14 Kasım 1972'de de milletvekilliğinden istifa etti. Başvurusu üzerine tabii senatör olarak Cumhuriyet Senatosu'nda görev aldı. İnönü'nün ardından kimi bakanlar ve yirmi dolayında milletvekili de CHP'den istifa ettiler.

BÖLÜM 5

1973 GENEL SEÇİMLERİ

1973 genel seçimlerine, "Ne ezen ne ezilen, insanca, hakça bir düzen" "Toprak işleyenin, su kullananın", "Bu düzen değişmelidir" sloganlarıyla ve "genel af" söylemleriyle "sol" rüzgârı arkasına alarak giren CHP lideri toplumsal muhalefeti peşine taktı. 12 Mart'ı "faşizm" diye niteleyerek, "12 Martçılardan", "İşkencecilerden" hesap soracağını, söyleyen Ecevit'in adı yıldızlaştı. Dağa taşa, uçan kuşun kanadına "umudumuz Ecevit", "yazan, devrimcilerin de aktif desteğiyle, Ecevit, halkın taktığı isimle "Karaoğlan" halkın geleceğe dair umudu haline getirildi.

Ecevit '73 seçimlerinde "köklü" değişiklik sloganlarıyla ortaya çıktı. '73 seçim bildirgesinde (Ak Günlere) "halkı ezen", "köleleştiren" tekelciliğe karşı çıkılıyor, sosyal adalet, bağımsızlık, özgürlük, barış ve genel af vaat ediliyordu.

"Emeğin yarattığı değer, emeği verenlerde biriksin, çalışanlar el ele yüceltebilsin ülkeyi. İnsan insanı, yabancılar yurdu sömürmesin."

"Ne yoksulluk ne baskı... Ne ezilen ne ezen... İnsanca hakça bir düzen..."[18] Deniliyordu.

Ecevit, yalnızca emekçi-yoksul halk kesimlerinin, "sol"un değil, egemen çevrelerin de umuduydu.

---

[18] Ak Günlere /1973 Seçim Bildirgesi, s. 229.

"Umut"lar böylece "Karaoğlan"a kanalize edilmeye başlanmıştı. Devrimci gençlerin katledilmelerini seyredenler, asılmaları sırasında sessiz kalanlar, şimdi onların "mirasına" sahip çıkıyorlardı.

"Evet, onlar, devrimci mücadele yürütmüşlerdi, bağımsızlık ve özgürlük istemişlerdi ama yanlış yapmışlardı." Gençler, "iyiydi, yurtseverdi, kahramandı ama kullandıkları yol ve yöntemler yanlıştı. Bu yollar kullanılmadan, meşru yollardan bu "düzen", düzen sınırları içinde değiştirilebilirdi. Şimdi, CHP de aynı şeyleri söylüyordu ve üstelik CHP tek silah atmadan "anarşistlik" yapmadan seçimle iktidara gelecek ve "düzen"i değiştirecekti. Öyle "sınıf savaşlarına", "proletarya diktatörlüğüne" "Devrimci Mücadeleye" ne gerek vardı?

Seçimlere katılan ve "sağdan" düzeni eleştiren bir diğer parti de Milli Selamet Partisi (MSP) idi. MSP, 21 Mayıs 1971 tarihinde kapatılan ve başkanlığını Necmettin Erbakan'ın yaptığı Milli Nizam Partisi yerine, 11 Ekim 1972'de yine Erbakan başkanlığında kurulmuştu.

Emekçiler bir kez daha kendilerine değil, kendilerine sahte umutlar sunanlara inandılar. Kendilerini boş vaatlerle aldatanları iktidara getirmek için başkalarının değirmenine su taşıdılar. 1950'lerde CHP'nin tahakkümüne karşı, demokrasi için "artık yeter söz milletindir" kandırmacasının ardına takılarak oylarıyla DP'nin iktidara getirilmesine yardımcı olanlar, şimdi de "ne ezilen ne ezen" diyen "Karaoğlan'ın" peşine takılarak CHP'yi iktidara taşıyorlardı.

Sol içi birlik sağlanamadığı için bir kez daha, yükselen toplumsal muhalefet, ister istemez 12 Mart'tan sonra yapılan ilk seçimlerde Bülent Ecevit başkanlığında yeni

bir görüntü sağlayan CHP'ye yöneliyordu. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK bile, "daha ileri demokrasili bir erk" için işçilerin oylarını CHP'ye vermesini istiyordu.

CHP, Bülent Ecevit liderliğinde 14 Ekim 1973'te girdiği ilk seçimlerde zafer sayılabilecek bir sonuç aldı.

12 Mart hükümetlerinin ardından 1973 yılında yapılan ilk seçimlerde, İnönü'ye karşı giriştiği liderlik yarışını kazanan Ecevit, büyük bir başarı elde ederek 185 milletvekili ile CHP'yi birinci parti konumuna getirmişti.

Bu seçimlerde CHP 185, AP 149, MSP 48, DP 45, CGP 13, MHP 3, TBP 1 ve bağımsızlar 6 sandalye kazandı. Senato yenileme seçimleri ise 27 ilde yapıldı. CHP 25, AP 22, MSP 3, CGP 1 üyelik kazandı.

Aslında bu Ecevit'in değil solun zaferiydi. 12 Mart, gelişen devrimci hareketi, tüm baskılara rağmen engelleyememişti. İşçilerin grevleri, öğrencilerin eylemleri yaygınlaşmış, sol akımlar toplum içinde güçlenmeye başlamıştı. Devrimcilerin " ektiğini", Ecevit'in CHP'si biçiyordu. Ecevit "demokrasi kahramanı" olarak algılanıp, "Karaoğlan"laşırken, asıl kahramanlar, asılıyorlar, katlediliyorlar, işkencede veya işkence sonucu ölüyorlardı.

Hatice Alankuş da bu isimsiz kahramanlardan biriydi. 1 Haziran 1946'da İstanbul doğumlu Alankuş Mimardı. 1969'da Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'ndan mezun olmuştu. Cezaevinden kaçan Mahir Çayan ve mücadele arkadaşlarını saklamak suçuyla 14 Şubat 1972'de Sıkıyönetim tarafından gözaltına alınmış, insanlıkdışı işkencelere maruz kaldıktan sonra 4 Mart 1972'de tutuklanarak cezaevine gönderilmişti. Hatice Alankuş yapılan işkenceler sonucu hastalandı ve 21 Temmuz 1973'te Haydarpaşa Askeri Cezaevi'nde yaşamını yitirdi.

Evet, 12 Mart Darbesi gençliğin örgütlenme ve mücadelesine büyük bir darbe vurmuş, belki de dünyanın en kitlesel ve güçlü örgütü olan Dev-Genç'i kapatmıştı. Gençlik liderlerini asmış, işkencehanelerde, sokak ortalarında, dağ başlarında katletmiş, zindanlarda çürütmüştü. Gençlik, bir ülkenin geleceğiydi ve Türkiye'nin geleceği yok ediliyordu.

Tüm bu işkencelere, baskılara ve zulümlere rağmen, devrimci gençlik 68'in onurlu mücadele bayrağını devralmıştı ve mücadelesini sürdürüyordu. 12 Mart'tan sonra da, dinamik, atılgan, militan karakteriyle ilk toparlanan ve örgütlenen kesim yine gençlik olmuştu.

1973 yılında İYÖKD (İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği) kuruldu. Bir yıl sonra da Devrimci Gençlik önderliğinde yüksek öğrenim gençliği örgütlenmesi yaygınlaştırıldı.

Dev-Genç, bir yandan okullarda "Ayrıcalıklı ve Paralı Eğitime Son" sloganıyla bir kampanya başlatarak, eğitimdeki fırsat eşitsizliğine karşı mücadeleyi yükseltirken, bir yandan da İETT otobüs biletlerine yapılan zamları protesto eylemleri ve Kıbrıs işgaline yönelik eylemler düzenliyordu.

9 Aralık 1973'te de yerel seçimler yapıldı. 67 il merkezinden 32'sini CHP, 22'sini AP, 3'ünü MSP, 2'sini DP, 8'ini ise bağımsızlar kazandı. İl Genel Meclisi seçimlerinde ise oyların % 38.16'sını CHP, 33.18'ini AP, 10.32' sini DP, 5.58'ini MSP, 2.3'ünü CGP, 1.13'ünü MHP ve kalanını da bağımsızlar almıştı.

1973 yılında yapılan seçimlerden en büyük parti olarak çıkan CHP, yine de tek başına hükümeti kuracak sandalye sayısına sahip değildi. Bu nedenle hükümet CHP-MSP koalisyonu olarak ortaya çıktı.

CHP ile birlikte, dini kullanan, "İslam devletinden" söz eden, aydınlanma devrimi karşıtı MSP de iktidara taşınıyordu.

Bu arada, 24 Ocak 1974'te Denizler'in yargılanması sırasında askeri mahkemeye verdikleri toplu savunma dilekçesinde askeri savcıya hakaret ettikleri iddiasıyla yargılanan avukatlar Halit Çelenk, Niyazi Ağırnaslı, Zeki Oruç Erel, Mükerrem Erdoğan, Refik Ergün, Ersen Şansal, Orhan İzzet Kök, Sadık Akıncılar, Kâmil Savaş, Kemal Yüce ve Özden Timurkaynak Ankara 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesince üçer ay hapis ve 500'er lira ağır para cezasına mahkûm edildiler.

12 Mart sonrasının ilk hükümeti 26 Ocak 1974'te kuruldu. Başbakan Bülent Ecevit, Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'dı. İçişleri Bakanlığına Oğuzhan Asiltürk (MSP), Dışişleri'ne Prof. Turan Güneş (CHP) getirilmişti. Hasan Esat Işık (CHP) Milli Savunma Bakanı, Şevket Kazan (MSP) Adalet Bakanı; Deniz Baykal (CHP) Maliye Bakanı olarak görev yapacaklardı.

Acil sorunlar, kurulan hükümeti bekliyordu. 12 Mart zulmünden kurtulan halk, demokratik hak ve özgürlük taleplerini yükseltmeye başlamıştı.

En önemli sorun özgürlükler ve demokratikleşmeydi. Cezaevleri, aydınlarla, devrimcilerle doluydu. Sıkıyönetim kalkmıştı, ama Devlet Güvenlik Mahkemeleri uygulamaları sürüyordu. İşkenceler sürüyordu.

CHP'nin seçimlerde halka verdiği "özgürlüklere konmuş olan bütün engellerin kaldırılacağına dair" sözünün artık uygulamaya konulması bekleniyordu. Oylarıyla CHP'yi destekleyen devrimcilerin ve sosyalistlerin hükümetten talepleri ise daha kapsamlıydı. Bütün antidemokratik yasaların, tedbirlerin, kararların kaldırılması, tüm siyasi tutukluları ve cezalıları kapsayan genel affın hemen çıkarılması; Kürt halkına karşı yürütülen baskı ve teröre son verilmesini. Grev, toplu sözleşme, gösteri, yürüyüş, toplantı, basın, dernek ve politik parti kurma haklarına konan bütün yasaklar, engeller, kısıtlamaların kaldırılması isteniyordu. Demokratik, köklü bir toprak reformu başta olmak üzere bütün halkçı, devrimci reformlar yapılmalı, emperyalizmin dayattığı NATO, CENTO gibi saldırganlık paktlarından çıkılmalı, silahlanma yarışına son verilmeli, içtenlikle barışçı bir dış politika uygulanmalıydı.

Yeni hükümet 7 Şubat 1974'te Mecliste güvenoyu aldı. 373 Milletvekilinin katıldığı oylamada 136 ret, 2 çekimser ve 253 kabul oyu çıktı. Demirel, Bozbeyli, Feyzioğlu liderliğindeki AP, DP ve GP grupları Genel Kurul salonunu terk ettiler.

Ecevit-Erbakan hükümetinin güvenoyu alan programı; gerek CHP gerekse MSP yönetici ve adaylarının genel seçimler sırasında halka verdiği sözlerin gerisin-

deydi ve seçimlerde din sömürüsüne ağırlık veren MSP reformlar konusunda yan çiziyordu.

Toplumu dine bağlı olanlarla, olmayanlar diye ayırıyor, din sömürüsü yapmaya devam ediyordu. CHP ise egemen sınıflara şirin görünme tavrını koruyor, sömürenlerle, sömürülenler arasında "hakem"lik taslayarak, aslında "düzen değişikliği" adı altında, "yıpranmış ve maskesi düşmüş" düzenle halkı yeniden uzlaştıracak bir ince politika uyguluyordu.

Hükümet programında, emperyalizme karşı mücadeleden, sömürünün yok edilmesinden, işçi sınıfının özgürleşmesinden, Kürt halkının demokratik taleplerinin karşılanmasından, doğal olarak söz edilmiyordu. Sözü edilen enflasyonun düşürüleceği, hayatın ucuzlaştırılacağı, işsizliğin azaltılacağı, ücretlerin artırılacağı, ülkenin demokratik ve bağımsız bir yönetime kavuşturulacağı gibi maddelerin ise hayata geçirilmesi olanaksız gözüküyordu. Çünkü enflâsyon, zamlar ve pahalılık emperyalizme bağlılığın kaçınılmaz sonuçlarıydı.

Ucuzluk vaat eden hükümetin yaptığı ilk iş hayatı daha da pahalılaştırmak oldu. Hükümet petrole, demir, çelik, şeker ve Sümerbank ürünlerine yüzde 30-100 zam yaptı.

Dış politikada ise önemli gelişmeler vardı. Ortadoğu, Yunanistan ve Kıbrıs'ta yeni gelişmeler oluyordu. Türkiye sınırındaki Irak'ta Barzani ve hükümet güçleri arasındaki çatışmalar giderek büyümekteydi. Amerikanın Sesi Radyosu açıkça Barzani'yi desteklediklerini belirtiyordu. CIA tarafından basına sızdırılan haritalarda Türkiye'nin kuzey ve güney illerinin bir kısmı Kürdistan olarak gösterilmekteydi. Dışişleri Bakanı Güneş, ABD üsleri ile ilgili olarak, ikili anlaşmaların gözden geçirile-

bileceğinden, Türkiye'nin NATO'dan bağımsız bir güç oluşturacağından bahsediyordu.

Hükümet ABD'nin baskısıyla 12 Mart'ta uygulanan "haşhaş ekimi yasağı"nı kaldıracağını ve haşhaş ekimini serbest bırakacağını açıklamıştı. Buna karşılık ABD, haşhaş ekimi yeniden başlarsa, Türkiye'ye yapılan yardımların kesileceğini bildirdi.

CHP bir yandan emperyalistlerin ve egemenlerin beklentileri, diğer yandan halkın ve devrimcilerin istekleri arasında sıkışıp kalmıştı.

Hükümet programında atılması öngörülen ileri adımlar da bulunmaktaydı. Tüm siyasi tutukluları ve cezalıları kapsayan genel affın hemen çıkarılması, Petrol ve Maden Kanunlarının yeniden gözden geçirilmesi, yabancı şirketlerin kâr transferlerinin sınırlandırılması, düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerine konan engellerin kaldırılması, enflâsyonun düşürülmesi, NATO üslerinin devlet kontrolüne alınması gibi noktalar demokratik ve ileri adımlar arasındaydı.

Nitekim Milli Savunma Bakanı, 9 Şubat 1974 günü yaptığı açıklamada, ABD yardımının kesilmesi durumunda Türkiye'deki ABD üslerinin ve tesislerinin kapatılacağını açıkladı.

İŞKENCELER VE GEÇMİŞE SÜNGER ÇEKME

10 Şubat 1974 tarihli Yeni Ortam gazetesinde, avukatlar Gülçin Çaylıgil, Enis Çoşkun, Nevzat Helvacı, Ziya Nur Erün, Fehmi Çam, Halit Çelenk, Ziya Acar, Orhan Pekey, Demir Özlü, Özer Kırca, Emin Değer, Erşen Şansal ve Çetin Güner'in şu ortak açıklamaları yer alıyordu:

"Bizler söz konusu işkence olaylarını ilk kez ortaya atan ve işkencenin varlığını, derinliğini yakından bilen kişiler olarak kamuoyu önünde açıklarız ki sadece gazeteye gönderilmesi istenen iddia ve delillerle suçlanan sorumlu kişilerin açıklamalarının yayınlanması konunun çözümünü sağlamaktan uzak kalacaktır... Bu durumda konunun gerçekten özlenen doğrultuda bir açıklığa kavuşması isteniyorsa, işkencenin varlığını iddia edenlerle reddedenlerin karşı karşıya getirilerek enine boyuna tartışılmasının sağlanması zorunlu olmaktadır. Bu nedenledir ki, aşağıda imzası bulunan bizler, işkenceyi reddeden sorumluları, Hürriyet gazetesinin aracılığı ile arzu edilen yerde, 10 gün içinde, noterce düzenlenecek tutanakları Hürriyet gazetesi tarafından yayınlanması kaydıyla tartışmaya davet ediyor ve işkence olaylarını ispata hazır bulunduğumuzu kamuoyuna duyuruyoruz..."

Bu bildiriye tek yanıt Yekta Güngör Özden başkanlığındaki Ankara Barosu'ndan geldi. Günümüzün "demokrasi kahramanlarından" eski Anayasa Mahkemesi Başkanı Sn. Yekta Bey, işkenceye karşı çıkan baro üyesi meslektaşlarını destekledi mi dersiniz? Ne gezer, hepsini Baro Disiplin Kurulu'na sevk ederek haklarında soruşturma başlattı.

11 Şubat 1974'te Talat Turhan, Başbakan Bülent Ecevit'e bir mektup göndererek, Erenköy'deki Ziverbey Köşkü'nde işkence gördüğünü yazıyor, işkencelerin sorumlusu olarak Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün ile Tümgeneral Memduh Ünlütürk'ü suçluyordu.

Seçim meydanlarındaki sözlerinin tersine, artık "geçmişe sünger çekmeye" karar vermiş olan Ecevit, konunun üstüne gitmedi.

Ecevit, ne kadar kaçarsa kaçsın kontrgerilla konusu peşini bırakmıyordu. Temmuz ayında da Genelkurmay Başkanı'nın şaşırtıcı bir talebiyle karşı karşıya kaldı. Orgeneral Sancar örtülü ödenekten "birkaç milyon lira" istiyordu.

Ecevit anlatıyor:

"O yıllarda milyonlar büyük paraydı, benden istenen miktar da örtülü ödenekteki paranın tümüne yakındı. Genelkurmay'dan bu paranın ne amaçla istendiğini sordum. 'Özel Harp Dairesi için istiyoruz' yanıtı geldi. Öyle bir resmi dairenin o zamana kadar adını bile duymamıştım. Şimdiye kadar bu dairenin ihtiyaçları nereden karşılanıyordu diye sordurdum. O zamana kadar bu dairenin tüm giderlerini, bir gizli ödenekle ABD'nin karşıladığı, ancak artık ABD'nin bu katkıyı kestiği bana bildirildi. Bu dairenin, Özel Harp Dairesi'nin nerede bulunduğunu sordum. 'Amerikan Askeri Yardım Heyetiyle aynı binada' yanıtını aldım. Bu yanıtlar beni hayrete düşürdü ve kaygılandırdı."[19]

Oysa Ecevit'i hayrete düşüren Özel Harp Dairesi; daha önceki bölümlerimizde belirtildiği gibi, Alparslan Türkeş dahil ABD'nin işkence okullarında "öğrenim gö-

[19] Cüneyt Arcayürek, *1985 Demokrasinin Sonbaharı*, s. 372.

ren" ve bu konularda ABD ile ilişkisi olan herkes tarafından bilinmekteydi. Dairenin amacı ise çok açıktı, yurtiçinde gelişen solu ve antiemperyalist uyanışı engellemek. 12 Mart faşist darbesi de aynı amaçla ve aynı örgütlenme ile gerçekleştirilmişti. Ama yeterince başarılı olunamadığı için, birilerine yine görev düşüyordu.

"MHP ve Ülkücü Kuruluşları" İddianamesindeki, MHP Genel Merkezi'ndeki Türkeş'in çalışma odasında bulunan ve Türkeş'in kendi el yazısıyla "Ahmet Karabacak'ın raporu, 16.4.1971" notunun düşüldüğü bir belge, sola şiddet uygulayan ülkücülerin hangi amaçla ve nasıl yetiştirildiklerini göz önüne sermekteydi:

"İstihbarat ve Yardımcıları:

(İstanbul İl Organizasyonunun) ağırlık noktası istihbarat olmalıdır. Bunun için de her yerde ve her sahada hareketin meşruiyetine inanmış kişiler bulmak ve onların yardımlarını sağlamak şarttır. (...) Sadece il başkanlarının tanıyacağı kişilerden meydana gelecek bu teşkilat, çalışmaların esasını teşkil etmeli ve bu yönde büyük gayretler harcamalıdır. Gizlilik esası içinde kurulacak bu teşkilat, hayatın bütün sahalarında faaliyet göstermelidir.

Savunma Kuvvetleri:

Bu kuvvetler hareketin hızını azaltmak isteyenlere ve harekete zarar verenlere karşı modern ve meşru şehir gerillası nizamı içinde kurulmalıdır. Başkanlarını yalnız il başkanlarının tanıyacağı, birbirlerini tanımayan, 10-15 kişilik yeteri kadar ve şehrin muhtelif yerlerinde kurulmuş kuvvetlerden meydana gelir. Bunların başına iyi yetişmiş em. subay, em. polis veya itimat edilebilecek kişiler getirilir.

İstanbul'da artacağı sanılan ideolojik ve kuvvete dayanan mücadeleyi üniversite öğrencisinin omuzlarından almak, onun üniversitede yaptığı kavgaya yardımcı olmak gerekmektedir. Mücadele hızlandığı anda askerlik yapmamış ve yaşları 20-25 arasında olan kişilerin (üniversitelilerin) bu kavgayı yürütmeleri imkânsızdır."[20]

[20] *MHP ve Ülkücü Kuruluşlar İddianamesi*, s. 160-161.

22 aylık tutukluluktan sonra Nisan 1974'te Terzi Fikri serbest bırakıldı. Beraat etmişti. Serbest bırakılan Fikri Sönmez, o akşam İstanbul'da yükseköğrenim gören gençlerin konuğu oldu.

O günkü gençlerden Fazlı Hayta anlatıyor:

"...çıktığında ilk akşam bizimle beraber oldu. ...Kurtuluş girişinde bir pasajda güzel bir meyhanemiz vardı. Biz Fatsalılar, gençler o dönemin üniversitelileri toparlanıp kendisine bir ziyafet verdik... Geldik o gece bizde kaldık."

Fikri, ertesi gün Fatsa'ya döner. Fikri Sönmez'in tahliye olduğunu Fatsalı arkadaşları, akrabaları radyodan dinlemişlerdir. Samsun'da Fikri'yi karşılarlar. Hep birlikte Fatsa'ya Fikri'nin evine gelirler. Oğulları Yusuf ve Naci okulun trampet takımındadırlar ve o gün yaklaşan 23 Nisan Bayramı için prova yapmaktadırlar. Tam da evlerinin önünden geçerken evin önündeki, camlardan içerde görülen kalabalığı fark ederler. Öğretmenleri babalarının çıkıp geldiğini haber verir. Bıraktıkları gibi trampetleri dalarlar evlerinden içeri. Ev çok kalabalıktır. Terzi Fikri cezaevi anılarını anlatmaktadır arkadaşlarına, çocuklarını görünce hasretle kucaklar her ikisini de. Cezaevi anıları gece geç saatlere kadar sürer. Hiçbir pişmanlık belirtisi yoktur Terzi'de. Tam tersine daha da bilenmiş, daha da olgunlaştırmıştır, cezaevi yılları Fikri'yi.

Bıraktığı yerden başlar mücadeleye, yeniden sıvar kolları.

Çok kısa sürede Fatsa'da bir toparlanma ve kültürel canlılık yaşanmaya başlar. Devrimciler TÖB-DER ve

Halkevi çatıları altında toplanırlar. Tiyatro oyunları sahnelenir, çıkarılan bültenler yöre halkına dağıtılır, kahve toplantıları, açıkoturumlar, seminer çalışmaları yapılır.

Aralarında Terzi Fikri'nin de olduğu gruplar hafta sonları köylere giderek, köy kahvelerinde, köylülerle sohbet ederler, köy odalarında konaklarlar.

Grupta, öğretmenler, üniversite öğrencileri, üniversite mezunları vardır. Ama köylüler en çok ilkokul mezunu Fikri'nin konuşmasını can kulaklarıyla dinler.

Sedat Göçmen anlatıyor:

"Son derece hoşgörülü; sıcak, dost bir insandı...

12 Mart sonrası cezaevinden çıktıktan sonra Fatsa'ya dönüp terziliğe devam ediyor. Bir yandan da siyasi faaliyetlerini sürdürüyor. O günlerde arada bir deniz kenarında iki kadeh rakı içermiş, ya da kahvede arkadaşlarıyla 51 oynarmış. Bir gün gençlerden biri, kahveye girip Fikri Abi'yi eleştiriyor. Kâğıt oynamanın devrimcilere yakışmayacağı falan gibi şeyler... Fikri Abi bu duruma epey içerlemiş ama o günden sonra da bir daha kahvede kâğıt oynamamış. Rakıyı da yine arada bir evinde içerdi."

"Doğrusu Doğu Karadeniz'de kitle çalışmasının nasıl yapılması gerektiğini biz, Fikri Sönmez'den öğrendik. Karadeniz'de başka bölgelere oranla kitle ilişkilerinin nispeten daha iyi olmasında en büyük pay sahiplerinden biri başkandı. Çok iyi bir hatipti. Mitinglerde uyuyan insanlar o konuşmaya başladığında uyanır ve canlanırdı. Espiye'de yaptığımız mitinglerden birinde bir konuşma hazırlamıştım. Bir üretici çıktı, kürsüden okumaya başladı. Fındıkta sömürü üzerine bir konuşma, içinde yüzdeler, rakamlar falan var. Köylüleri uyku

bastı. O konuşmanın ardından Fikri Abi çıkıp irticalen bir konuşma yaptı, miting alanı birden canlandı; kenarlarda duran köylüler meydanı doldurmaya başladılar..."

AF ÇIKIYOR

10 Mayıs 1974'te af tasarısını görüşen karma komisyon 141. ve 142. maddeleri kapsam dışı bıraktı. 14 Mayıs'ta Meclis'te yasa bu şekliyle oylandı. 20 kadar MSP'li milletvekili AP, DP ve CGP'lilerle birlikte oy kullanınca bu maddeler kapsam dışında kalarak genel af yasası kabul edildi. "Komünistlere af yok"tu.

MSP'li milletvekillerinin bir kısmı, oylamadan önce Ankara'da Hacıbayram semtinde bir evde toplanarak bu konuda "Kuran'a el basarak" yemin etmişlerdi. MSP milletvekillerinin bu tutumu sonucu 141 ve 142. maddelerin af yasası kapsamı dışında tutulması CHP-MSP koalisyonunu zora soktu. CHP'liler hükümetten çekilmek istiyorlardı. CHP parti meclisi toplanarak koalisyondan çekilme kararı aldı. Ancak Ecevit, Erbakan'la görüşerek koalisyonun en azından bütçe yasalaşana kadar sürmesi konusunda mutabakat sağladı. CHP de 141. ve 142. maddeyi af kapsamını dışına alan 5/A maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne dava açtı. Bu madde Temmuz ayında Anayasa Mahkemesince iptal edildi böylece 141 ve 142. maddeden tutuklu ve hükümlü devrimciler de cezaevlerinden çıkmaya başladılar.

1974 affıyla birlikte pek çok sosyalistin cezaevlerinden çıkması yeni örgütlenme çabalarını da beraberinde getirdi.

THKO ve THKP/C geleneklerinden çok sayıda devrimci-demokrat hareket doğdu. Süreç içinde Sovyet-Çin bölünmesinde doğrudan taraf olmayan Devrimci Yol ve Kurtuluş hareketleri öne çıktılar ve kitleselleştiler. THKO kökenli Halkın Kurtuluşu hareketi de Arnavutluk Emek

Partisi çizgisine oturan kitlesel bir devrimci-demokrat hareket haline geldi. Perinçek liderliğindeki hareket Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP) adıyla yasal bir parti halini aldı. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ise henüz Behice Boran hapiste iken 22 Haziran 1974'te Ahmet Kaçmaz, Yalçın Yusufoğlu, Oya Baydar ve arkadaşları tarafından kuruldu. Aynı şekilde Emine Kıvılcımlı, Ahmet Cansızoğlu, Arif Şimşek ve Ayberk Çölok gibi isimlerin öncülük ettiği Vatan Partisi (VP), 21 Ocak 1975'te kuruldu. 12 Şubat 1975 yılında ise MDD'ci Mihri Belli, Şevki Akşit, Vecdi Özgüner, Şaban Ormanlar, Faik Kalkavan ve Mustafa Özçelik'le birlikte Türkiye Emekçi Partisi'ni (TEP) kurdu.

1951 tutuklamalarından sonra varlığını daha çok yurtdışında TKP Merkez Komitesi Dış Bürosu adıyla sürdüren illegal Türkiye Komünist Partisi de çalışmalarını Türkiye'de; özellikle İsmail Bilen'in Ekim 1974'ten itibaren Genel Sekreterliğe getirilmesinden sonra gözle görülür bir biçimde hızlandırdı. TKP'nin Türkiye'de özellikle sendikalarda örgütlenmeye başlaması DİSK'in gelişiminde yardımcı oldu.

1975 yılına kadar gelişen süreçte DİSK özellikle sosyal demokrat eğilimli sendikaları da arkasına alarak, 270 bin kişilik üye potansiyeline sahip bir konfederasyon haline geldi.

Bu dönemde Türkiye'nin pek çok alanında grevler ve direnişler yaşandı. İstanbul Sungurlar'da 800 işçinin yürüttüğü grev ve Seydişehir Alüminyum işçilerinin DİSK'e üye olabilmek amacıyla yürüttükleri mücadele 1974-75 sürecinde gelişen kayda değer mücadeleler olarak tarihe geçti. Bu dönemde, yürütülen mücadelelerde işçi sınıfı sık sık DGM'ler aracılığıyla yürütülen tutuklama terörüne ve faşist saldırılara maruz kaldı.

1974 yılıyla birlikte, dönemin sol kadrolarının genel af kapsamında cezaevlerinden çıkışları ve tekrar örgütlenme faaliyetlerine girişmeleri, 1970'li yılların politik atmosferini belirleyecek olan sol örgütlenmelerin de oluşumunu sağladı. Birçoğu 68 gençlik hareketi içerisinde, THKO ve THKP-C gibi dönemin iki önemli hareketinin oluşum sürecinde yer almış olan sol kadrolar, 12 Mart yenilgisinin de etkisiyle gerek ideolojik anlamda gerekse de pratik itibariyle yeni bir yönelim sürecine giriştiler.

Bu yönelimlerin başında çokça gelişen bölünmelerle ortaya çıkan örgüt enflasyonu geliyordu. Bu bölünmelerin 69-71 sürecinde Dev-Genç içerisinde başladığı söylenebilir. Ama bölünmeler konusundaki asıl sıçrama 12 Mart sonrasında oldu. Bunda, önder kadroların imha edilmesinden sonra geride kalan kadrolar arasındaki çekişmeler ve görüş ayrılıkları belirleyici oldu. Sınıftan kopuk gençlik grupları arasındaki ayrışmalar kolayca bölünmelerle sonuçlanıyordu. SSCB, Çin ve Arnavutluk'un arasındaki çelişkiler, Türkiye solu'nu da etkiledi.

Yükselen sınıf mücadelesiyle oluşan ve yeni arayışlara yönelen işçi sınıfının gücünü; yeni kanallarla devrimci mücadeleye kazanarak kitleselleşmekte başarısız kalan sol örgütlenmeler, farklı arayışlara yöneldiler.

1974 yılında gerçekleşen grev sayısı bir önceki yılın iki katına çıkmıştı. Bu grevlerin büyük bir kısmı DİSK'e bağlı sendikalar tarafından gerçekleştiriliyor ve kazanımlar üye olmayan işçileri DİSK'te örgütlenmeye yöneltiyordu. İşçiler DİSK'e akıyor, sendika seçme referandumlarının çoğunu DİSK kazanıyordu. Bu arada DİSK'in CHP'yi desteklemiş olması da çok sayıda CHP yanlısı bağımsız sendika yöneticisinin DİSK'le yakınlaşmasını

sağlıyordu. Bu dönemde pek çok sendikanın katılımıyla DİSK'in üye sayısı 270 bine çıkıyordu.

Devrimci öğrenciler de örgütlenmelerini sürdürüyorlardı. 73 yılında İstanbul'da kurulan İYÖD'den sonra, Ankara'da üniversite özelinde kurulan ilk geçlik örgütü Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği'ydi (ADYÖD). TSİP yanlısı gençlerin oluşturduğu bu örgüte Ankara'daki değişik siyasal eğilimlerdeki gençler katıldılar. TSİP dışındaki diğer siyasi görüşleri paylaşan gençlerin de katılımıyla, Ankara'daki bütün yüksek okullarda forumlar düzenlenerek dernek yönetimi ve örgütlenmesi genişletildi. Bu forumlarda seçilen delegelerin oluşturduğu bir üst forumda da dernek yönetimine girecek yeni üyeler saptandı. İstanbul ve Ankara'dan sonra, üniversite ve fakülte bulunan diğer illerde de benzer gelişmeler yaşandı.

İzmir, Bursa, Adana ve Sakarya'da yükseköğrenim gençliğinin kurmuş olduğu Yüksek Öğrenim Kültür Dernekleri, Ekim 1974'te İstanbul'da bir araya geldiler. Toplantıda gençlik hareketinin merkezi bir örgütlülüğe kavuşturulması gereği üzerinde anlaşmaya varıldı. Dernek temsilcileri kurulması düşünülen merkezi derneğin oluşum sürecinin derneğin geleceği açısından hayati bir önem taşıdığı, dolayısıyla yakın bir zamanda Ankara'da çok daha geniş bir katılımla ve gündemi sadece federasyonun ilkelerini saptamak ve örgütlenme biçimi olacak yeni bir toplantıda buluşmakta anlaştılar. 26-27 Ekim 1974'te yapılan toplantı, 16 yerel derneğin katılımıyla gerçekleşti. Federasyonlaşma çabalarını yürütmek üzere DGB, ADYÖD ve Gaziantep Devrimci Kültür Derneği'nden oluşan bir koordinasyon komitesi oluşturulmasına karar verildi.

Bu arada, DGB koordinasyon toplantılarını terk ederek ayrı bir federasyon kurmaya yöneldi. İzmir ve Adana öğrenci dernekleri ise DGB özeleştiri vermediği sürece toplantılara katılmayacaklarını açıkladılar. DGB ve onunla paralel davranan İskenderun Kültür Derneği, özeleştiri yapmayı reddettiklerinden platformdan ihraç edildiler. Diğer dernekler, İYÖD'ün yayın organı İleri dergisinin oluşturulacak federasyonun çatısını kurma ve merkezi yayını olmasını kabul ettiler.

MHP'ye bağlı Ülkü Ocakları ise yine boş durmuyor, özellikle başlangıçta üniversite öğrencilerine yönelik saldırılar örgütleyen paramiliter bir örgüt olarak 12 Mart'ı izleyen yıllarda da bu eylemlerine devam ediyordu.

İstanbul'da ilk faşist saldırı, 8 Mart 1974'te 30 kadar faşistin Atatürk Öğrenci Yurdu'na düzenlediği baskındı. Bu baskın sonraki yıllarda gelişecek saldırıların bütün özelliklerini ve faşistlerin saldırı yöntemlerinin ana hatlarını taşıyordu: Saldırı polislerin açık desteği ve himayesinde gerçekleştirildi ve faşistler, devrimci öğrencilerin hiç de beklemediği anı yakalamak ve onları paniğe sevk etmekte oldukça başarılı oldular.

1974 boyunca süregiden saldırılar, her an çatışma çıkacağı etkisini özellikle yaratan bir atmosfer içinde öğrenciler üzerinde bir tedirginlik doğurmasına karşın, giderek yayılan birleşme ve örgütlenme eğilimi, saldırıları örgütleyen faşistlerin beklemediği bir gelişmeydi.

ABD GELİŞMELERDEN MEMNUN DEĞİL

7 Haziran 1974'te Cumhurbaşkanı Korutürk yeni Kontenjan Senatörlerini belirledi. Nasrettin Hoca'nın "gökteki ayı kırpıp yıldızları yapıyorlar" deyişi gibi, 12 Martçıların bir kısmı "kırpılıp" bir gün yine lazım olurlar diye "kontenjan senatörü" yapıldı: Muhsin Batur, Zeyyat Baykara, Sadi Irmak, Hüsamettin Çelebi, Ecvet Güresin.

1 Temmuzda 6 ilde haşhaş ekim yasağı kaldırıldı, deneme ekimlerine başlandı. Bunun üzerine ABD, 12 Temmuz 1974'te Türkiye'ye "yardımı" kesti.

2 Temmuzda Makarios, Atina cuntasının kendisini devirmek üzere bir darbe hazırladığını açıkladı.

5 Temmuz günü ülkücüler Ankara'daki ilk silahlı saldırılarında, üniversite seçme sınavı nedeniyle AİTİA bahçesinde bildiri dağıtan devrimci gençlerin üzerine ateş açtılar.

15 Temmuz 1974'te Amerikancı-faşist Yunan cuntasının desteklediği EOKA lideri Nikos Sampson, Kıbrıs'ta Makarios'u devirerek yönetime el koydu. Bu hareket Kıbrıs'ta "Enosis" doğrultusunda atılan bir adımdı. Sampson'ın amacı, Enosis'ti, yani Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasıydı. O dönemde Yunanistan'da ise beş generalin başında olduğu bir cunta yönetimdeydi ve cunta ABD'ye bağlıydı.

17 Temmuz 1974'te Başbakan Bülent Ecevit, yanında Dışişleri Bakan Vekili H. Esat Işık, Oğuzhan Asiltürk, Korgeneral Haydar Saltık, Tümgeneral Hasan Sağlam, Tümgeneral Kemal Yamak ve diğer personel olduğu halde Londra'ya hareket etti.

İşin ilginç yanı, Ecevit'le birlikte İngiltere'ye giden askerlerin üçünün de 12 Eylül 1980 darbesinde de "görev alacak" olmalarıydı. Haydar Saltık, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri, Tümgeneral Hasan Sağlam, Genel Sekreter Yardımcısı ve Milli Eğitim Bakanı, Tümgeneral Kemal Yamak ise Özel Harp Dairesi Başkanı olacaklardı.

Ecevit İngiltere'yi; "garantör devlet" sıfatıyla Kıbrıs'a birlikte müdahaleye ikna etmek, hiç değilse İngilizlerin ada üzerinde bulunan üslerini kullanmak istiyordu. Bu taleplerin hiçbiri, İngiltere tarafından kabul edilmedi.

Bunun üzerine Türkiye, tek başına müdahale kararı aldı.

ABD gelişmelerden hiç de hoşnut değildi. Kendi denetiminde sandığı bir ülkenin kendi talimatları dışında hareket etmesine inanamıyordu. Türkiye'nin de, Irak, Suriye, Mısır ile hatta Yemen ile dostluk ve işbirliği anlaşması imzalamış bulunan Sovyetler Birliği'nin etkisine girme olasılığı ABD'yi telaşlandırıyordu.

ABD; Türkiye ve Yunanistan'a yapılan askeri yardımları kestiğini açıkladı. Ancak, bu dönemde Yunanistan'a 17 Fantom uçağı vererek bu "ambargonun" tek yanlı olarak, sadece Türkiye'ye uygulandığını gösterdi. Ambargoyla birlikte, birdenbire patlayan petrol krizi Türkiye'yi yeni ve beklenmedik bir ekonomik bunalımla karşı karşıya bıraktı. Yerli üretim için gerekli temel girdiler bile ithal edilemiyordu. Karaborsa başlamıştı.

Bir yandan egemen çevrelerin huzursuzluğu, öte yandan halkın ve devrimcilerin beklentileri Ecevit hükümetini iyice bunaltmıştı.

Kıbrıs olayları, tam da bu bunalımlı dönemde Ecevit için bir şanstı. Ecevit bu şansı kullanmalıydı. Kul-

landı da. ABD'nin bütün engelleme çabalarına karşın, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a çıkartma yaptı. Ada'nın bir bölümü iki kademeli bir askeri harekât sonucunda işgal edildi.

20 Temmuz 1974 Cumartesi sabahı saat 05.00'te Türk Jetleri Kıbrıs üzerindeydiler. Saat 06.10'da Ecevit TRT'den yaptığı açıklama ile çıkartmanın yapıldığını kamuoyuna duyurdu. ABD'nin ve Batı'nın onaylamadığı Kıbrıs işgali, Türk halkının sürekli örselenmiş, incitilmiş milli duygularını okşadı. Ecevit yeni bir prestij, yeni bir unvan kazanmıştı, "Kıbrıs Fatihi."

23 Temmuz 1974'te Yunan cuntası iktidarı kaybetti. Yunanistan'da İktidara Karamanlis gelirken, Kıbrıs'ta ise Sampson'un yerine Kleridis geliyordu. Devrilen CIA kontrollü işbirlikçi Yunan generalleri çeşitli suçlardan yargılandılar. Daha sonraları Yunan gizli servisi KYP'nin CIA ile ilişkileri yanında, Yunan kontrgerillası ESA örgütünün de CIA ile ilişkileri ortaya çıkarıldı.

Bu örgütlerin de tıpkı Türkiye'de olduğu gibi 'sosyal uyanışı önlemek' ve ABD yanlısı düzeni yaşatmak amacıyla işkence yaptıkları ve provokasyonlar düzenledikleri belirlendi.

DEVRİMCİ GENÇLİĞİN MÜCADELESİ VE BASKILAR SÜRÜYOR

7 Kasım 1974'te Kissinger'in[21] Türkiye'yi "ziyaretini" protesto etmek amacıyla Türkiye genelinde on binlerce öğrencinin katıldığı protestolar yapıldı. ADYÖD yönetimi de Ankara'daki yüksekokullarda bir günlük boykot kararı aldı. Ankara Kızılay meydanında bir gösteri düzenleyen devrimci gençler, Kissinnger ve ABD emperyalizmi aleyhine sloganlar attılar.

Faşist güçler, üniversitelerde devrimcilerin yeniden etkin duruma geçmesinden tedirginlik duydular ve yüksekokulları yeniden denetim altına alma girişimlerini yoğunlaştırdılar. Gösteri ve boykotlara, protestolara katılanların çoğunluğu ODTÜ ve Hacettepeli öğrencilerdi.

Protestoların hemen ertesi günü, 8 Kasım 1974'te "ülkücü" faşist komandolar Hacettepe Üniversitesi ve ODTÜ'ye saldırdılar.

Hacettepe Üniversitesi'ni basan faşistler, Ayhan Yalın adlı öğrenciyi tabancayla yaraladılar. Aynı gün ODTÜ otobüslerinin hareket etmesini engellediler. Okul öğrencisi olmayan faşist komandolar, otobüslere bindiler. Otobüsler hareket ettikten sonra, otobüste bulunan ODTÜ öğrencilerini, üstlerini aradıktan sonra tartakladılar. Aynı anda ODTÜ kampusu da dışardan gelen faşistlerce basıldı. Önce telefon santralini ele geçirerek memurları silah zoruyla rehin alan saldırganlar, hazırlık sınıfında, Kissinger'in gelişini protesto için başlatılan boykotun kaldırılmasını istediler. "Komünistler" diye

[21] 1973-1977 yıllarında ABD Dışişleri Bakanı.

bağırdılar ve yakaladıkları gençleri dövmeye başladılar. Yurtlardan gelen ODTÜ öğrencilerinin saldırganlara taş ve sopalarla karşılık vermesi üzerine, öğrencilere ateş açtılar. Açılan ateş sonucu aralarında ADYÖD Yönetim Kurulu üyesi Uğurhan Gazi Berkok'un da bulunduğu üç öğrenci ağır biçimde yaralandı. Buna rağmen ODTÜ öğrencilerinin taş ve sopalarla karşı koyuşlarının sürmesi üzerine saldırganlar kaçtılar. Öğrenciler Ankara Ülkü Ocağı Başkanı Ergin Bayramcı'yı silahıyla birlikte yakalayıp jandarmaya teslim ettiler. Ülkü Ocakları Derneği Genel Başkanı Muharrem Şemsek ise kaçarken kimliğini düşürdüğünden tutuklandıysa da faşist bir asistanın kendisini iş bulmak vaadiyle davet ettiği yönünde tanıklık etmesi sonucu serbest bırakıldı. Olaydan üç saat sonra, jandarma ODTÜ'ye gelerek üniversite bina ve yurtlarında arama yaptı. Bu olayla birlikte, 14 Ekim 1973 seçimlerinden sonra üniversiteden çıkartılan Jandarma tekrar ODTÜ'ye yerleşti.

Bu saldırılardan sonra, ODTÜ'yü basıp kaçanlar arasında bulunan ve kaçarken kimliğini düşüren Ülkü Ocakları Genel Başkanı Muharrem Şemşek şunları söylüyordu:

"Türk milletinin içte ve dışta büyük tehlikelerle karşı karşıya kaldığı bu kritik günlerde, Türk milletinin varlığını tehlikeye sokarak hiyanetlerini ortaya koyan bu mikrop yuvaları dağıtılarak sorumluları layık oldukları cezalara çarptırılmalıdır."

Diğer toplumsal dinamikler de öğrenci gençliğe, onların üniversitelerine yönelik yürütülen her türlü saldırıya karşı durmaktaydı. Örneğin, Ankara'da ODTÜ ve diğer üniversitelere yapılan faşist saldırılar üzerine, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği adına Birlik Başkanı

Teoman Öztürk Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve Başbakan Ecevit'e şu telgrafı göndermişti:

"8 Kasım 1974 günü öğrenci olmayan ve kendilerine komando adı veren 50 kişilik bir grup, ODTÜ'de öğretim üyelerinin lojmanlarına, yurt binalarına, öğrencilere, bekçi ve üniversitede çalışmakta olan bazı işçilere silahlı, sopalı saldırılarda bulunmuşlar, bombalar patlatmışlardır. Bu saldırılar sırasında biri karnından kurşunla olmak üzere bazı öğrenciler yaralanmışlardır. Üniversite girişiyle öğretim binalarının girişlerini, bazı görevlilerle işbirliği yaparak tutan bu grup otobüslerle gelen öğrencilere hüviyet kontrolü yapmışlar, bir kısmını da dövmüşlerdir. Benzer olaylar Hacettepe ve Ankara Üniversitelerinde de uygulanmıştır. Üniversitelerde yaratılmaya çalışılan bu ve benzeri olayların, yakın geçmişte de Türkiye çapında ve tüm öğretim kurumlarında örgütlü komandolarca düzenlenmiş olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de mevcut bunalımlı ortamdan siyasi mevziler elde etmek isteyen belli merkezlerin, bu planlı çabalarının üniversite gençliğini kışkırtarak kargaşa yaratmak amacını güttüğü apaçıktır. Bu çabaların Türkiye'de demokrasi cephesinin 14 Ekim seçimlerinden sonra kazandığı mevzileri, baskı ve terörle geriletmek amacını taşıdığı da apaçıktır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, yurtsever öğrencilere yönelen bu faşist saldırılara karşı kendine düşen görevi yerine getirmeye kararlıdır. Üniversiteleri bir çatışma halinde göstermeyi hedefleyen bu tek yanlı, zorbaca girişimler en kısa zamanda ve en etkin bir biçimde önlenmelidir. Bu yolda çaba harcanması gerektiği inancındayız ve yine biz inanıyoruz ki, halkımızın de-

mokrasi ve özgürlük mücadelesinin ayrılmaz parçası olan öğrenci gençliğin demokratik üniversite mücadelesi yılmadan bütün engelleri aşacaktır."

Ama tüm bunlara rağmen hiçbir tedbir alınmadı. İşçiler, öğrenciler katledildiler.

Faşist komandolar 10 Temmuz 1974'te İzmir'de Petkim işçisi ve işyeri temsilcisi Ümit Tok'u öldürdüler.

8 Kasım 1974'te Hacettepe Üniversitesine ve ODTÜ'ye baskın düzenlediler. Hacettepe Üniversitesi'nde, Ayhan Yalın adlı öğrenciyi yaraladılar.

20 Kasım 1974'te boykota başlayan Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerine art arda saldıran komandolar, 25 Kasım'da Sezai Küçükmaltepe'yi öldürdüler.

4 Aralık 1974'te DTCF'de faşistlerin devrimci öğrencilere saldırması üzerine çatışma çıktı. Devrimciler topluca okuldan ayrılarak, Sümer Sokak'ta bulunan ADYÖD merkezine gittiler. Polis, derneği basarak, dernekte bulunan 163 öğrenciyi gözaltına aldı.

Aynı gün TSİP Ankara İl Örgütü de polis tarafından aranmak istendi, ancak binada bulunan il sekreteri Halil Çelimli'nin "arama kararını" istemesi üzerine, "arama kararını" gösteremeyen polisler, arama yapamadan binayı terk etttiler. Ancak binaya giriş çıkışları kontrol altına aldılar.

Bu olaylar nedeniyle ADYÖD, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca 9 Aralık 1974'te kapatıldı.

ADYÖD'ün kapatılmasından sonra yeni bir merkezî örgüt kurma çabalarına girişildi. Bütün okullarda anti emperyalist ve anti faşist öğrencilerin katıldığı forumlar düzenlendi. Gençliğin örgütlenmesi ve sorunları üzerine geniş tartışmaların yapıldığı bu forumlarda yeni derneğin kurucularını ve kuruluş ilkelerini saptamak için

toplanacak üst foruma katılmaları için her fakülteden 3'er temsilcinin seçilmesine karar verildi. Üst forum, günlerce süren tartışmalar sonunda kurulacak derneğin mücadele programını ve kurucular heyetini belirlendi.

12 Aralık'ta işçi Mehmet Filiz, 18 Aralık'ta Devlet Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi (DMMF) önünde saldırıya uğrayan İYÖKD yönetim kurulu üyesi Şahin Aydın, 22 Aralık'ta da işçi Hüseyin Örek faşistler tarafından katledildi.

Öğrenciler, İstanbul Üniversitesi Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Kadıköy Mühendislik ve Kadıköy Eğitim Enstitüsü'nden aynı anda yürüyüşe geçerek yürüyüş boyunca Şahin Aydın'ın öldürülmesini protesto eden sloganlar attılar. İstanbul yakasındaki değişik okullarda okuyan öğrencilerin birleşmesini engellemek amacıyla 15-16 Haziran olaylarından sonra ilk kez Galata Köprüsü açıldı, Kadıköy'den Karaköy'e vapur seferleri iptal edildi ve Boğaz Köprüsü trafiğe kapatıldı. Köprünün bir tarafında kalan öğrenciler Vilayet önünde gösteri yaptıktan sonra dağıldılar. Polisle yapılan uzun pazarlıklar sonucunda ertesi gün Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen bir törenle, Şahin Aydın'ın cenazesi memleketine gönderildi.

BÖLÜM 6

MİLLİYETÇİ CEPHE AÇIKLANIYOR

30 Aralık 1974 tarihinde ABD, Türkiye'ye silah ambargosu kararını aldı.

7 Ocak 1975'te Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi'nde Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Turan Feyzioğlu birlikte bir basın toplantısı düzenlediler. "Milliyetçi Cephe"yi kurduklarını ve hükümet olmak istediklerini açıkladılar.

Bir yandan "Milliyetçi Cephe" kurulurken, diğer yandan, "milliyetçiler" saldırılarını sürdürmekteydi.

Mücadeleci bir işçi hareketinin varlığı ve toplumsal muhalefet dalgasının yükselmeye devam etmesi, faşist saldırıları daha da artırıyordu.

Sermaye, Demirel eliyle, MHP'nin hamiliğini üstlenmişti. Ülkücü-faşist kadrolar korunup kollanıyordu.

MHP ve "saldırgan gücü" korunup kollanırken, sistemin "kirli" işleri MHP "kadrolarına" yaptırılıyor, ama "iplerin" kendi ellerinde tutulmasına ve kontrolleri dışına çıkmamalarına özen gösteriliyordu. Kontrol dışına çıkanlar "hizaya" getiriliyordu.

Bu "himaye" ve "kontrol" ile MHP, iktidar olanaklarını değerlendirerek hem taraftar sayısını artırdı, hem de karşı devrimin görünen, "legal" vurucu gücü konumuna geldi.

"Kontr gerilla", bu gücü kimi zaman "doğrudan" kimi zaman dolaylı olarak yönlendirirken, kendi faaliyetlerini maskeleyebiliyordu.

Sistem sözde "vatan", "millet" adına, ama sonuçta çeşitli maddi manevi çıkarlarla kullandığı bu gücü, sıkıştığında "adalet" adına, "kamu vicdanını" rahatlatmak adına tutuklamak, cezalandırmak durumunda da kalabiliyordu. Bir kısmı bilinçsizce kendilerini "milliyetçi" sanan, "zavallılar" bu durumu kavramakta zorlanıyor; "devlet güçlerine yardımcı olduklarına" inandırılanlar, "devletin" kendilerini de cezalandırmasının şokunu yaşıyorlardı.

Kontrgerillanın kendi kadroları ise, her nedense "suçüstü" yakalansalar bile, bir şekilde cezasız kalıyorlardı.

8 Ocak 1975'te; "memlekette bulunan komünizm tehlikesine karşı" hükümet olmak istediklerini açıklayan AP, MSP, MHP, CGP aralarında güç birliği oluşturdular.

Milliyetçi Cephe'nin kurulması ile birlikte, gücü ve önemi artan MHP, taşra kentlerinde baskı ve terör yoluyla siyasi hegemonya kurmak, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde zaten mevcut olan gerilimi Anadolu'ya da taşımak için örgütlenmesine hız verdi. Yan kuruluşlarını güçlendirdi. Ülkü Ocakları Derneği'nin yanında Ülkücü İşçiler Derneği, Ülkücü Teknik Elemanlar Derneği ve Ülkücü Polisler Birliği gibi yeni örgütler ekledi.

Saldırılar öncelikle, devrimcilerin etkin olduğu üniversiteler ve okullarda başlatıldı.

Önce Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde sağlık emekçilerinin başlattığı direnişi kırmak amacıyla bir saldırı düzenleyen bu çete, daha sonra Trabzon Öğrenci Yurdu önünden geçmekten olan iki öğrenciyi yaraladılar.

23 Ocak 1975'te Vatan Mühendislik Yüksek Okulu faşistler tarafından basıldı ve Kerim Yaman adlı devrimci öğrenci öldürüldü.

Olay gecesi Kerim Yaman'ın cenazesini Çapa Tıp Fakültesi'nden kaçıran İYÖKD (İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği) üyeleri, sabaha karşı İstanbul Üniversitesi merkez binasını işgal ettiler. Ertesi gün öğleye doğru 15 bine yakın öğrenci merkez binada toplanmış bulunuyordu. Devrimci marşlar söyleyerek cenazeyi beklemeye başladılar. Polisi atlatarak Süleymaniye kapısından cenazeyi içeri sokmayı başaran İYÖKD üyeleri binlerce öğrenci tarafından karşılandılar. Üniversiteden çıkan kortej, Sirkeci'ye kadar yürüyerek cenazeyi uğurladı. Kerim Yaman'ın doğum yeri olan Akhisar'da da beş bin kişinin katıldığı bir tören düzenlendi.

Antalya Milletvekili Deniz Baykal hükümete soruyordu:

"Cepheleşme hareketiyle birlikte, Ülkü Ocakları Derneği saldırgan bir politika içine girdi. Sağ terörizm dönemi başladı. Hükümet süratle açıklamalıdır. Adana'daki işçiyi öldürenler, afiş asan genci üç yerinden vuranlar, Şahin Aydın'ı, Kerim Yaman'ı öldürenler, TÖB-DER toplantılarını basarak isyan yaratanlar kimlerdir? Bunların siyasal nitelikleri nedir? Bütün bu olaylarda yer alanların aynı siyasal kampta yetiştirilmiş olmaları basit bir rastlantı mıdır? Bu olayların sorumluları kimlerdir? Tetiği çeken parmaklar mı, yoksa o parmaklara hükmedenler mi? Hükümetin suçlu ile haklı karşısında tarafsız kalmaya çalışmasını anlamak mümkün değildir."[1]

Şubat 1975'te İYÖKD'ün Aksaray'daki binası ve o güne kadar toplam 6 sayı çıkabilmiş İleri dergisinin bürosu, polis tarafından basıldı ve Alişan Özdemir, İrfan

[1] Deniz Baykal'ın Meclis'te yaptığı konuşma, *Milliyet* (18.2.1975).

Yavru, Hüseyin Solgun, Fehmi İlhan, Kutsi Demircan ve Mehmet Çakıcı tutuklanarak, haklarında örgütü gizli örgüte dönüştürdükleri iddiasıyla dava açıldı.

Mahkeme boyunca İYÖKD üyeleri duruşmalara gelerek gösteriler yaptılar. İYÖKD'ün kapatılmasından sonra İstanbul yüksek öğrenim gençliği yeniden bir merkezî örgüt altında toplanma çabalarına girişti. Aşağıdan yukarıya bir örgütlenme süreci sonunda, seçilen temsilcilerin aralarında seçtiği bir yönetim kurulunun başvurusuyla İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği (İYÖD) kuruldu.

Ancak İYÖD devrimci gençliğin tümünü kucaklayamadı. O güne kadar farklı siyasal eğilimlerden devrimci gençler, aynı çatı altında örgütlenirken, İYÖD giderek tek bir siyasal eğilimin gençlik örgütüne dönüştü. Sadece, Devrimci Gençlik Dergisi etrafında kümelenmiş bir çevrenin örgütü oldu. Kendi siyasi eğilimlerinin "farklı" olduğunu iddia eden "sol" gruplar da merkezî bir örgütlenmede birlikte olmak yerine, "kendi" gençlik örgütlerini kurmaya başladılar.

MALATYA OLAYLARI

15 Şubat 1975 günü TÖB-DER Malatya Şubesi bir kapalı salon toplantısı düzenlemişti. Birileri de bu toplantıya saldırıya hazırlanıyordu. Saldırı olayına katılacaklar sabahın erken saatlerinde Malatya'ya gönderildiler. İlk grup (40-60 kadar kişi) Akpınar semtinin Samanpazarı alanında ellerindeki sopalarla, demir çubuklarla ilahiler okuyarak toplanmaya başladı. Başlarında AP eski Malatya Milletvekili Hamit Fendoğlu (Hamido), Doğu Özel Hastanesi'nin sahibi olup, hastanesinin her tarafını Bozkurt resimleriyle donatacak kadar aşırı milliyetçi olan ülkücülerin finansörü Dr. Muhittin Turgut ile, yine MHP'li Büyük Doğucu'lardan, 1951 yılında Malatya'da gazeteci Ahmet Emin Yalman'a yapılan suikasta ve 1971'de Kırıkhan'da 3 kişinin ölümüyle sonuçlanan kanlı olaya karışmış olan Hacı Şerif Dursun bulunuyordu.

Hamido ve Şerif Dursun, Malatya merkeze bağlı 15-20 köyün birleşmesiyle oluşan İzollu Aşireti'nin ileri gelenlerindendi. Saldırıya hazırlananların büyük çoğunluğuda bu aşirettendi. Diğerleri ise Elazığ'ın Palu ve Baskil ilçesinden getirilmişti. Malatya'nın diğer ilçelerinden de katılanlar vardı.

Saldırganların toplandığı yerin 100 metre uzağında Merkez Polis Karakolu, 50 metre doğusunda Toplum Polisi binası, 30 metre güneyinde ise hükümet binası bulunmaktaydı. Ama güruha müdahale eden kimse olmadı.

Sayıları gittikçe çoğalan saldırganlar, kollara ayrılarak etrafı yağmalamaya, tahrip etmeye ve yakmaya başladılar. Malatya Emniyeti, TÖB-DER'in bulunduğu Fu-

zuli Caddesi'nin giriş-çıkış yollarında barikat kurarak saldırganların gelişlerini önlemeye çalıştı. Bir polis ekibi de TÖB-DER Lokali önünde görev almıştı. Bir ara Emniyet 2. Şube şefi, TÖB-DER'e geldi ve "Toplantınızı ya öne alın yahut iptal ediniz. Güvenliği sağlamamız zorlaşıyor, Cezmi Kartay Caddesi curcunaya döndü" diye uyarıda bulundu. Bulundu ama paneli öne almanın veya iptal etmenin önemi kalmamıştı artık. Çünkü her taraf sarılmıştı. Belediye önündeki alanda toplanan saldırganlar, tahralarını, nacaklarını, çivi başlı sopalarını, demir çubuklarını havaya kaldırarak "Şeriat isteriz!; Müslüman Türkiye!, Komünistlere ölüm!, cihat!" gibi sloganlar atıyorlardı. Saldırı ve tahribat çoktan başlatılmıştı bile.

Saldırganların bir kolu, Cezmi Kartay Caddesi'ne doğru harekete geçmiş, 50. Yıl Kahvesi'ne saldırarak tüm camlarını kırmışlardı. Bu cadde üzerinde bulunan Alevilere ait birçok işyeri de saldırılardan nasibini almış, tahrip edilerek yakılmıştı. Saldırganların diğer bir kolu ise Kışla Caddesi'nde yakıp yıkıyordu. Vali konağının camlarını bile kırmışlardı. Vali ve eşi dışarı çıkıp 'Biz de Müslümanız' diye şahadet parmaklarını havaya kaldırıp kelime-i şahadet getirerek canlarını kurtarabilmişlerdi.

Saldırganların başka bir kolu da İstasyon Caddesi'nden Sıtmapınar Semti'ne doğru saldırıyordu. Bunlar, İş Bankası önünde bulunan Cafer Erkul'a ait gazete kulübesine saldırarak tahrip ettiler. Cafer Erkul'u da ağır biçimde yaraladılar.

Keza hükümet binasının bitişiği ve toplum polisi binasının önündeki Haydar Karagöz'e ait gazete kulübesi de tahrip edilerek dağıtılmıştı. Böylece saldırının birinci günü 9 kişi yaralanmış, 7 işyeri tahrip edilerek yakılmıştı.

16.02.1975 Pazar günü, aynı topluluk ilahiler ve sloganlarla saptadıkları semtlere doğru harekete geçti.

Önce CHP binasına ve gazetelerin bulunduğu bürolara saldırdılar. Büroları tamamen tahrip ederek yaktıktan sonra TÖB-DER'in lokaline saldırdılar. Lokalin tüm kapıları, pencereleri, içindeki eşyalarıyla tahrip edilip yakıldı. Altta bulunan 3-4 dükkan da camları tahrip edilerek yağmalandı.

Başka bir kol da İstasyon Caddesi üzerindeki Malatya Basın Galerisi ve gazete başbayini tahrip etti. Diğer bir kol ise Kışla Caddesi üzerinde bulunan ve içki satan birçok dükkânın camlarını kırdı.

İki gün süren saldırının bilançosu, 60 işyerinin tahrip edilmesi, yüzlerce insanın yaralanması, bir ölü ve yakılan Malatya idi.

Polis, olayları engelleyeceği yerde, işyerlerini korumak zorunda kalanlarla, lokantalarda yemek yeyip, kahvelerde oturanları toplayarak gözaltına aldı.

Gözaltına alınanların yüzde 90'ını, işyerleri saldırıya uğrayanlar ile TÖB-DER Şube Yöneticileri, Malatya Yüksek Öğretim Derneği'nin ve Devrimci Gençlik Birliği'nin yöneticileri oluşturuyordu. Binlerce saldırgandan ise yalnızca 40 kadar kişi gözaltına alınmıştı.

Adana DGM'nin üç savcısı, olayları soruşturmak üzere Malatya'ya geldi. Gözaltında bulunanların ifadeleri alındı. Saldırıya uğrayanlarla, saldırganlara ortak dava açılmasına karar verdiler. Zaten polisler olay sırasında yakaladıkları bazı saldırganları, gözaltına almadan bırakmışlardı. Ortada ölen ve yaralanan insanlar ile tahrip edilmiş işyerleri vardı ama bu kadar vahşeti yapacak miktarda "zanlı" yoktu. Çünkü çoğu gözaltına bile alınmadan bırakılmıştı. DGM savcıları bu eksikliği giderdi

ve saldırganlardan önlerine kaç kişi getirilip tutuklanmışsa; saldırıya uğrayanlardan da o kadar kişiyi tutuklayarak eşitliği sağladılar.

Bir süre sonra Adana DGM'de duruşmalar başladı. Tutukluların bir bölümü hemen ilk duruşmada, geri kalanlar ise sonraki duruşmalarda tahliye edildiler. DGM ile ilgili yasa, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi ve dava dosyası Malatya Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. Malatya Ağır Ceza Mahkemesi de davanın Sıkıyönetim kapsamında olduğunu belirterek dosyayı Elazığ Sıkıyönetim Mahkemesi'ne gönderdi. Elazığ Sıkıyönetim Mahkemesi de davanın sıkıyönetimin ilanından önce işlendiğini belirterek dosyayı yeniden Malatya Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderdi.

Sonuçta Yargıtay, davaya Elazığ Sıkıyönetim Mahkemesi'nin bakacağına karar verdi. Bu gel gitlerle dava zamanaşımına uğradı. Elazığ Sıkıyönetim Mahkemesi, 1983 / 8826, E: 1983 / 220, Karar No: 1984 / 38 kararıyla davanın zamanaşımına uğradığını belirterek tüm sanıkların beraatine karar verdi. Böylece 15-16 Şubat 1975'te gerçekleşen saldırılar, suçluları ortaya çıkarılmadan örtbas edildi ve dava dosyası tarihin yargısına havale edildi.

MİLLİYETÇİ CEPHE HÜKÜMET KURUYOR

23 Şubat 1975'te, Erzincan şehir merkezinde faşistler ve İslamcılar "Mescitler, camiler ateşe veriliyor" yalanıyla CHP'lilere ve devrimcilere karşı saldırıya geçtiler. İki gün süren olaylarda 13 yaşında bir öğrenci ölürken, 70 kişi yaralandı. Alevilere ve CHP'lilere ait dükkânlar tahrip edildi.

29 Mart 1975'te Ticaret ve Turizm Yüksek Okulu öğrencisi Veli Yıldırım sağcılar tarafından dövülerek öldürüldü.

Demirel'in sağ partileri birleştirebilmek amacıyla yükselttiği savaş çığlıkları, patlayan silahlar, öldürülen insanlar ve bütün yurt sathına yayılmaya başlayan siyasal şiddet; "Milliyetçi Cephe" hükümetinin kurulmasını hedefliyordu.

Bu hedefi işaret eden ve oluşmasında etkin rol oynadığı beş sağ partiyi "sola" karşı birleşmeye teşvik eden ise "Aydınlar Ocağı" idi.

Aydınlar Ocağı "milliyetçileri", birliğe çağırıyordu:

"Bir yandan Marksist tazyik Türkiye'de komünizmi, diğer taraftan Ecevit zorlaması memlekette demokratik solu getirmek istiyor. Yani sosyalizmin fırtınası Türkiye'nin üzerine çullanmıştır. İster mutedil olsun, ister şiddetli olsun Türkiye'yi bu fırtınadan kurtarmaya siz mecbursunuz. Fakat ancak hep birlikte, tek ve tam bir cephe olarak, beşli bir ittifakla."[2]

1973 seçimlerinin galibi, TBMM'nin en büyük partisi CHP'nin Genel Başkanı, "müstafi" Başbakan Bülent

---

[2] *Milliyetçiler Korkmayınız Birleşiniz,* Muharrem Ergin, Ekonomik ve Sosyal Yayınları, Ankara, 1976.

Ecevit ise bu gelişmeleri yalnızca izlemekle yetiniyordu.

31 Mart'ta Demirel, koalisyon konusunda MSP, MHP ve CGP ile görüşmelerin tamamlandığını ve hükümetin kurulduğunu açıklıyordu. 1. Milliyetçi Cephe (MC) hükümeti kurulmuştu. Kurulan hükümet, 12 Nisan 1975 günü 218'e karşı 222 güvenoyu alarak fiilen görevine başladı.

MC SALDIRILARI VE SOL

1. MC, hiç vakit kaybetmeden yükselen sınıf mücadelesine karşı savaş açtı. Üniversitelerin bir bölümü silahlı faşistlerin işgali altına girdi ve mahalleler baskı altına alındı.

"Baş tehdit" ve dolayısıyla baş düşman komünizm, ülkücüler ise bu savaşta devletin paramiliter gücüydü. 'Vurucu Timler', 'Bomba Timleri' oluşturuluyordu. O yıllarda 'Komando Kampları' da dirilmeye başladı. Kızılcahamam-Bolu arasında kurulan kampta ülkücü gençler, 1960'lı yılların sonunda Muğla Komando kampında yetişmiş Mustafa Başaran başkanlığında silah kullanımı, silah söküp takma, bomba yapımı, dağa çıkma eğitimlerinden geçirildi. Çanakkale kampında sanayici Murat Bayrak'ın önderlik ettiği üniformalı ülkücü komando birliklerinin fotoğrafları da basına yansımıştı."[3]

12 Mart öncesinde devrimci gençlik hareketini önlemek amacıyla kontrgerilla yapılanmaları aracılığıyla sokağa salınan faşist komandolar, 12 Mart'ın gerçekleşmesiyle birlikte nöbeti "faşist cuntaya" devretmişlerdi. "Sivil" yönetime geçilmesinin ardından "solun" bitirilemediğini ve yeniden toparlandığını gören egemenler, Milliyetçi Cephe ile birlikte "komandolarını" yeniden sokağa saldı.

Milliyetçi Cephe hükümetlerinde MHP'ye aldığı yüzde 2-3'lük oylarla kıyaslanamayacak ölçüde yer verildi. Çünkü MC'nin ve egemen güçlerin, MHP'nin ve kontrgerillanın kontrolündeki yarı askeri sivil faşistlere

---

[3] *Bay Pipo.*

"komandolara" yeniden gereksinimi vardı. AP-MHP-MSP ortaklığıyla oluşturulan MC hükümetlerinin en önemli görevi, yeniden yükselişe geçen sol hareketi durdurmaktı.

MHP'nin 15.5.1975 tarihinde yapılan 12. Kurultay raporunda bu durum açıkça belirtiliyordu:

"Milliyetçi hareket iktidar oldu. Hem de 3 milletvekiline sahip olmasına rağmen iki bakanlık alarak iktidar oldu."

Aynı kurultayda Alparslan Türkeş, "müjdeyi" veriyordu:

"Artık milliyetçilik değil, milliyetçilik düşmanlığı bir cesaret işidir. Size artık zamanın Türk milliyetçiliği lehine işlemekte olduğunu müjdeleyebilirim. Patlama noktasına erişmiş, patlama noktasını aşmış bulunuyoruz... 'Türkiye halkları' sloganını kullanan hainlerle birlikte onları kışkırtanların da kafaları ezilecektir."[4]

Zaman "Türk milliyetçiliğinin" lehine işliyor, MHP ve Ülkü Ocakları, arkalarına "konrtgerillanın" ve burjuvazinin açık desteğini alarak kitlesel katliamlara, saldırılara girişiyordu.

Faşistler, 24 Nisan 1975'te İstanbul Site Yurdu'nu basarak müstahdem Abdi Gönen'i, 25 Nisan'da Ankara'da DMMF'den çıkan öğrenciler üzerine ateş açarak yoldan geçmekte olan bir kadının kucağındaki Burcu Öztürk'ü, 27 Nisan'da Kars'ta Mehmet Toprak'ı, 13 Mayıs'ta Sivas'ta TÖB-DER üyesi Hüseyin Esin'i, 12 Haziran'da Şavşat'ta öğretmen Hasan Şimşek'i katlediyorlardı.

Devlet destekli bu katliamlara karşı birleşen öğrenciler, okullara toplu halde gidip gelmeye başlıyorlardı.

---

[4] *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, cilt 7, s. 2219.

Faşist saldırılara ve faşistlere karşı halkın öfkesi de giderek artıyordu.

Ülkücülerin Başbuğu Türkeş, 1. MC'nin Başabakan Yardımcısı sıfatıyla 24 Haziran 1975'te gittiği Diyarbakır'da halkın öfkeli tepkisi ile karşılanıyor ve konuşmasını bitiremeden kürsüden inmek ve şehri terk etmek zorunda kalıyordu. "İstenmeyen adam" ilan edilen MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in kente girmesi büyük bir tepki ile karşılanıyordu. Esnaf kepenklerini kapatarak, işyerlerinde çalışanlar işlerini bırakarak, halk sokaklara çıkarak Türkeş'i ve faşizmi protesto ediyordu. Emniyet güçleri, öfkeli halkın elinden Türkeş'i zorlukla kurtarıyor, Türkeş kentten adeta kaçırılıyordu.

Sol fikirler yurdun her köşesine yayılmaktaydı.

Devrimci gençler, faşist saldırılara karşı, mahallelerin, işyerlerin korunmasında aktif rol oynuyorlar, komiteler kurup, okullarda ve mahallelerde, nöbet tutuyorlardı. Devrimci anlayışı ve sosyalizm düşüncesini, halkın gündelik yaşamına sokmaya çalışıyorlar, saldırılara karşı yılmadan direniyorlardı.

Ülkenin sosyalist güçleri ise halkın ve gençliğin bu öfkesini tek bir çatı altında örgütleyip, faşizme karşı duracak, iktidara yürüyecek yerde birlik olmamakta direniyordu.

30 Nisan 1975'te Behice Boran'ın Genel Başkanlığı'nda; Türkiye İşçi Partisi (TİP) yeniden kuruldu (2. TİP). Kurucular arasında 1. TİP dönemi parlemanto grubundan Yusuf Ziya Bahadınlı, Tarık Ziya Ekinci, Şaban Erik, Ali Karcı, Cemal Hakkı Selek, 14 işçi ve 15 sendikacı bulunuyordu. 30 Mayıs 1975'te de Mehmet Ali Aybar, Kemal Nebioğlu, Cenan Bıçakçı, Uğur Cankoçak tarafından daha sonra Sosyalist Devrim Partisi adını alacak olan Sosyalist Parti kuruldu.

TKP ise DİSK'i yönlendiren, onun en güçlü sendikası Maden-İş ve birkaç sendikayı kontrol eden, İlerici Gençlik Derneği (İGD) ve İlerici Kadınlar Derneği (İKD) gibi iki büyük derneği kuran ve birçok meslek örgütünde etkin illegal bir siyasi partiydi.

TKP bu etkinliğini, DİSK'in bir anlamda dönüm noktasını oluşturacak 5. Olağanüstü Genel Kurulu'nda kullandı.

21 Mayıs 1975'te İstanbul'da yapılan Genel Kurulda Kemal Sülker'in yerine, desteklediği İbrahim Güzelce'yi Genel Sekreterliğe seçtirdi. Aynı Genel Kurul'da Kemal Türkler de, Genel Başkanlığını korudu.

İbrahim Güzelce'nin DİSK'in Genel Sekreterliğine getirilmesinden sonra, TKP'liler büyük ölçüde DİSK'e hâkim oldular. TİP'li ve diğer sol görüşlü sendikacıları tasfiye etmeye başladılar. 6 Ağustos 1975'te, DİSK Onur Kurulu; konfederasyonun ana politikasına ve tüzüğüne uymadıkları gerekçesiyle Petro-Kimya İş Sendikası Başkanı Yılmaz Özdemir'in kesin, Sosyal-İş Sendikası Genel Başkanı Özcan Keskeç'in de 6 ay süreli geçici ihracına karar verdi.

DİSK, 1975 seçimlerinde CHP'yi destekleme kararı aldı. Birçok konuda CHP'nin politikası ile örtüşmediği halde CHP'yi destekledi.

CHP ise Ortak Pazar'ı ve NATO'yu savunmaya devam ediyor, ikili anlaşmaların iptaline ilişkin hiçbir açıklama yapamıyordu.

Buna rağmen DİSK seçimlerde CHP'yi destekledi.

Böyle bir ortamda, 22-23-24 Nisan 1975 tarihinde 100 bin üyesiyle Türk-İş'in güçlü sendikalarından biri olan Genel İş Sendikası'nın Genel Kurulu yapılıyor ve Genel Kurul'da Türk-İş'ten duyulan rahatsızlık açık bir

şekilde dile getiriliyordu. Nitekim 26 Haziran 1975 tarihinde İstanbul'da toplanan Genel-İş Sendikası Merkez Yönetim Kurulu; İcra Kurulunun DİSK'e katılmanın önünü açan "Türk-İş'ten ayrılma" önerisini oybirliği ile onaylıyordu.

Bütün bunlara rağmen, DİSK işçi sınıfı hareketlerini yönlendirmeye, kitleselleştirmeye ve harekete geçirmeye hız veriyordu. Örgüt içi sekter tavırlarına rağmen, son genel kurulda DİSK yönetimine gelen "yeni kadroların" ve özellikle İbrahim Güzelce'nin çabaları yabana atılamazdı.

1970'li yıllar işçi hareketlerinin genelde gelişmeye başladığı, sanayileşmeye bağlı olarak işçi sınıfının nicelik olarak da arttığı yıllardı. 1970'te 800 bin civarında olan sendikalı işçi sayısı, 1975 yılında 930 bine ulaşmıştı.

6 Eylül 1975'te İzmir'de 15 bine yakın, 20 Eylül 1975'te İstanbul'da 40 bin dolayında işçinin katıldığı Milliyetçi Cephe hükümetinin siyasal özgürlükleri kısıtlayan girişimlerine karşı "Demokratik Hak ve Özgürlükler İçin Mücadele" mitingleri düzenleniyordu.

Tarım işçileri de hareketliydi. 1974'te kurulan ve Genel Sekreterliğini yaptığım, daha sonra DİSK'e katılıp, Ziraat-İş Sendikası'yla birleşerek Devrimci Toprak-İş Sendikası adını alan Çapa-İş Sendikasının örgütlediği çapa ve pamuk işçileri Çukurova'da, Maraş'ta, Pazarcık'ta ağalara ve toprak sahiplerine karşı direnişe geçtiler.[5]

---

[5] Çapa-İş Sendikası Yürütme Kurulu'nun diğer üyeleri Genel Başkan Bektaş Avşar; Mali Sekreter Bülent Kural, üyeler: Sait Güven, Selçuk Tazabay, Haydar Avşar, Abdurrahman Şahin, Ahmet Özdemir.

Çapa-İş, Maraş ve Pazarcık dışında, Hatay-Erzin'de, İskenderun'da, Çukurova'da, Osmaniye, Kadirli, Ceyhan'da da şubeler açarak çalışmalar yaptı. Çapalama ve pamuk toplama işçilerinin mücadelesine destek verdi. Yer yer grup sözleşmeleri yaparak çapalama işçilerinin gündeliklerini ve pamuk toplama işçilerinin topladıkları kg başı pamuk üzerinden belirlenen pamuk toplama ücretlerini yükseltti.

29 Eylül 1975'te Nusaybin'de pamuk tarlalarında çalışan işçilerin direnişini kırmak için getirilen 2 bin işçinin de direnişçilere katılmasıyla, direnen işçilerin sayısı 8 bine yükseldi. Bu işçiler adına toprak sahipleriyle yapılan sözleşmelerle pamuk toplama ücretleri yükseltildi.

Devrimci işçi hareketi engellenmeliydi.

Devrimcilerin yönetimindeki sendikaların güçlü ve örgütlü olduğu bölgelerde ve işyerlerinde, MHP yandaşı Ülkü Ocakları militanlarına alternatif sendikalar kuruldu.

"Ülkücü hareket", sendikal ortamda, bu yükselişin önlenmesi için de kullanıldı.

MİSK (Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu) aktif hale getirilirken, "ülkücü hareket" işyerlerinde harekete geçirildi.

O güne kadar, öğrenci gençliği ve sosyalist muhalefeti hedef alan "ülkücü hareket", saldırılarını artık işçilere karşı da yoğunlaştırdı. Üniversitelerde yaratılmaya çalışan, gençliği bölme ve yıldırma stratejisi, işyerlerini de kapsamaya başladı.

Aslında MİSK, 15-16 Haziran 1970 Büyük İşçi Direnişi'nin ardından, 23 Haziran 1970 tarihinde kurdurulmuştu. İstanbul'da Plastik-İş (Türkiye Lastik ve Plas-

tik Sanayii İşçileri Sendikası) ve Türkpek-İş (Türkiye Petrol ve Kimya İşçileri Sendikası) tarafından kurulan MİSK'in 1971 yılında ki üye sayısı 4 bin 766 olarak belirtilmekteydi.

1972 yılında 1. Genel Kurulu'nu yapan MİSK'in 1975 yılına kadar önemli bir faaliyeti yoktu.

Egemen güçler, 1975 yılında işçi hareketinin ulaştığı, kendilerini rahatsız etmeye başlayan boyutu karşısında, MİSK'i yeniden aktifleştirdiler.

Milliyetçi Cephe iktidarının nimetlerinden de yararlanarak örgütlenmeye çalışan MİSK'in 2. Genel Kurulu 20-21 Aralık 1975 günlerinde İstanbul'da yapıldı. Tüm işkollarında örgütlenme çalışması başlatmasına rağmen MİSK, işçileri örgütleme konusunda, "işçi örgütlerine saldırma" kadar başarılı değildi. Birçok işkolunda "kurucu üye" dahi bulamadı. Aynı kurucu üyeleri, bağlı sendikaların bir kaçında "mükerrer" olarak kullanmak zorunda kaldı.

Faşist güçler, bir yandan DİSK'e bağlı sendikaların güçlü ve örgütlü olduğu bölgelerde ve işyerlerinde, MHP yandaşı Ülkü Ocakları militanlarına MİSK'e bağlı alternatif sendikalar kurdurarak, işçi kesimine hâkim olmaya çalışırken, öte yandan da Türk-İş'in DİSK ile giriştiği mücadelede, Türk-İş'i desteklemeyi ve Türk-İş'i de "milliyetçi dünya görüşü istikametine" çekme çalışmalarını sürdürüyorlardı.

Alparslan Türkeş bu konuda şunları söylüyordu:

"Türk işçisi, daima milletimiz ve devletimizi tehdit eden menfur emellilerin en büyük propaganda hedefi olarak görülmüş, bu yolda istismarı için büyük gayret sarf edilmiştir. İşte Türk-İş ve MİSK bütün bu yabancı ideolojilerle mücadele ve elinde bulundurdukları kitleyi

tehlikelerden muhafaza konusunda gayretlerinde her türlü takdirin üstündedirler. Yalnız son zamanlarda bazı aşırı düşüncelerin hâkim hale getirildiği partiler, milliyetçi, vatansever Türk işçisinin en büyük teşkilatı durumundaki Türk-İş üzerinde oyunlar tezgâhlamak çabası içinde görünüyorlar. Türk işçisinin geleceği bakımından Türk sendikacılık hareketinin her türlü parti menfaati ve çekişmesinin üstünde yürütülmesi şarttır. Türk-İş gene partiler üstü planda; fakat tabanına yani Türk işçisine hâkim milliyetçi dünya görüşü istikametinde faaliyetini yürütmelidir. Eğer kitlede fikir işlenmediği ve boşluk kaldığı takdirde, bu boşluğun neyle ve nasıl doldurulduğunu 12 Mart öncesi hadiseleri göstermiştir. Bu sebeple zamanımızın en kuvvetli, en geçerli fikri olan milliyetçilik, MİSK tarafından nasıl resmi dünya görüşü olarak ilan edilmişse, Türk-İş tarafından da resmi dünya görüşü ilan edilmelidir".

Türkiye İşçi Partisi'nin haftalık yayın organında bu süreç şöyle değerlendiriyordu:

"İşçiyi işçiye kırdırmanın hazırlıkları yapılıyor. İşçi sınıfının en doğal demokratik eylemleri sindirilmeye, yok edilmeye çalışılıyor. İşçilerin en vazgeçilmez hakkı grev etkisiz hale getirilmeye, işçilerin devrimci sendikalarını seçme özgürlükleri ortadan kaldırılmaya çalışılıyor. Giderek açığa çıkan 'örtülü güçler' kullanılıyor".

Bu nedenle de, MHP ve MHP'yi bu alanda bir yedek güç olarak destekleyen sermaye, Türk-İş'e üye Türk Metal gibi güçlü sendikaları MİSK'e üye yapmak yerine, Türk-İş'i etkilemek için Türk-İş içinde tutmayı tercih etmekteydi.

Türk-İş'e bağlı kimi sendikalar, Seydişehir'den Bursa'ya, Bursa'dan Samsun'a, Samsun'dan Adana'ya kadar

süren örgütlenme çalışmalarında Ülkü Ocakları militanlarından, ÜİD (Ülkücü işçiler Derneğinden) önemli bir destek görmekteydi.

Bu desteği, MHP'li Ali Yurtaslan'dan dinleyelim.

"MİSK ve ÜİD (Ülkücü İşçiler Derneği) arasında fazla bir fark yoktur. ÜİD, MİSK için bir ön adımdır. MİSKin gireceği yerde önce ÜİD çalışır ve zemin hazırlar. Bu iki örgüt her bakımdan iç içe girmiştir. ÜİD daha dar bir teşkilattır. Girdiği yerdeki ülkücü işçileri obaoymak şeklinde gizli örgütler."

"Bu iki teşkilatın gelir giderleri karmakarışıktır ve karanlıktır. Mesela MİSK ile Pol-Zar arasında karanlık bir şekilde para alışverişi olduğunu biliyorum. İskender Karyağdı, Pol-Zar'da müdürken, buradan MİSK'e büyük miktarlarda para aktarmıştır. Bu durum, MİSK muhasibi Şükrü Dağdeviren'in defterlerindeki kayıtlarda da görülmektedir."

"MİSK, MHP'li bazı avukatların maaşlarını öderdi. Ayrıca sendika aidatı dışında her işçiden 100-200 lira civarında para kesilirdi. Bu paralar MHP ile ÜGD'ye aktarılırdı. Daha önce de belirttiğim gibi, ben iki sene içinde MİSK'ten yaklaşık iki milyon lira kadar para almışımdır."

"ÜİD'nin de para yönünden hiçbir sorunu yoktu. Bu dernek mesela hâkimleri ayartmak için kurulan tezgâha milyonlarca lira para ayırabilmiştir. ÜİD, MİSK'e bağlı bütün işçilerden ayrıca para kesiyordu. Mesela biz ODTÜ'de çalışırken, her ay maaşımızdan 1000 lira ülkücü işçilerle yardım olarak kesilirdi. Biz 300 kişi çalışıyorduk. Yani sadece ODTÜ'den her ay 300 bin lira ÜİD'ye gönderiliyordu."

"MHP'nin bazı faaliyetleri bu kuruluşlarda yürütülür. Zaten bu işler için Bahçelievler'deki sinemanın tutulmasını ve MİSK Eğitim Sitesi'nin kurulmasını bizzat Türkeş istemiştir. Daha sonra kamuoyunca da öğrenildiği gibi, buralarda MHP'nin faaliyetleri için bomba imalatı dahi yapılmıştır."[6]

"Mayıs ayı içinde Mustafa Sami Barsan okula geldi. Ünal Bey'in odasına beni ve birkaç kişiyi çağırdı. Sendikal faaliyete geçeceğimizi, önceden çalışan işçilerle iyi ilişkiler kurmamızı söyledi."

"Bana, İşletme Bakım Başmühendisliği Mal Sorumlusu olarak atanacağımı, işçilerle iyi geçinmemi, 600 işçinin temsilcisi olacağımı anlattı. Bu göreve atandım."

"Bir hafta sonra, ambar sorumlusu olacak birkaç kişiyi bulmamı söylediler. Ben Niğde Yurdu'ndan tanıdığım Kurban Kara'yı, Ülkücü İşçiler Derneği'nden tanıdığım Gaziantepli Bekir'i ve yine bu dernekte çaycılık yapan Patnoslu Adem Turuğ'u teklif ettim. Bunlar da göreve başladılar. İşçilerle ilişkilerimizi ilerlettik. Onların zaaflarından yararlanarak kendimize bağlamaya çalıştık. Bunda da başarılı olduk."

"O sırada bağımsız ODTÜM-SEN Sendikası'nm kongresi vardı. Sahte işçi kartlarıyla çoğunluğu sağladık. Bunu, MİSK'e bağlı Türk Büro-Sen Sendikası'na iltihak ettirdik. Bu arada idari makamlarla temasa geçerek, 2 ay için yüzde 20 ve yüzde 15 oranında zam aldık."

"Aslında, biz ve DİSK'e bağlı Sosyal-İş Sendikası uyuşmazlık mahkemesindeydik. Fakat idarenin de yardımıyla, biz bu zammı alınca bütün işçiler bizim sendikaya geçti."[7]

---

[6] Ali Yurtaslan, *İtiraflar*, Kaynak Yayınları, 3. Baskı, s. 107.

[7] *A.g.e.*, s. 29.

13 Şubat 1976'da DİSK'in 9. kuruluş yıldönümü ilk kez kitlesel bir şölen ile kutlandı. Can Yücel'in "Hava döndü, işçiden esiyor yel" şiirini okuduğu, çok sayıda sanatçının katıldığı şölende yaptığı konuşmada DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler binlerce işçiye şöyle sesleniyordu:

"Sınıf uzlaşmacılığına ve Amerikan sendikacılığına karşı 13 Şubat 1967 günü kurulan DİSK, kısa süre içinde sayıca gücünün ötesinde bir prestij ve saygınlık kazandı. Bunda en önemli pay, tabanın söz ve karar sahibi olma ilkesinin, sendika içi demokrasinin uygulanmasıydı. Yüzlerce, binlerce bilinçli işçi, gece gündüz ve yorgunluk bilmeden DİSK'e sahip çıktı... Görmediğimiz, tanımadığımız binlerce işçi sınıfı yandaşı DİSK'in yücelmesi için yiğitçe kavga verdiler. DİSK'in adı, işyerleri duvarlarına, İstanbul sokaklarına, yurt toprağına bu kahırlı, sabırlı ve kararlı mücadeleyle kazındı."

Devrimci sendikalar, tarlalarda, fabrikalarda işçi mücadelesini yükseltirken, DİSK yönetimi de 1976 yılında gerçekleştirilecek olan 1 Mayıs gösterilerinin hazırlıklarını başlatıyordu.

1 Mayıs 76 önemliydi. Çünkü 51 yıllık yasaktan sonra, 1 Mayıs yasal olarak yeniden kutlanacaktı. 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası gerekçe gösterilerek 1 Mayıs'ta gösteri ve yürüyüş yapılmasına izin verilmemiş, 1 Mayıs kutlamalarına katılanlar gözaltına alınmış, İstiklal Mahkemelerinde yargılanarak tutuklanmışlardı. 27 Mayıs 1925 tarihinde çıkarılan özel bir kararname ile de 1 Mayıs gösterileri yasaklanmıştı. 1976 yılına kadar sermaye sınıfı 1 Mayıs'ın bahar bayramı olduğu yalanını söyleyerek kitleleri kandırmak istemiş,

Türk-İş'de bu yalanı desteklercesine 1 Mayıs'ı değil 24 Temmuz'u "işçi bayramı" olarak ilan etmişti.

76 1 Mayıs çalışmalarını DİSK adına sürdüren Genel Sekreter İbrahim Güzelce şöyle diyordu:

"(...) 1976 1 Mayısı sosyalizmden yana değişen böyle bir dünyada kutlanacak. Türkiye işçi sınıfını 1 Mayıs'tan koparmak emek dünyasından koparmak demektir. Kimsenin gücü buna yetmez. 1 Mayıs grev değildir. 1 Mayıs dünya emekçilerinin birlik ve dayanışmalarını gösterdikleri gündür. 1 Mayıs dünya emekçilerinin birleştiğinde yenilmez gücünü burjuvaziye dayattığı ve tüm çalışanlara örnek olduğu bir gündür. 1 Mayıs bahar ve çiçek bayramı değildir. O gün kırlarda eğlenmeyi, çiçek toplamayı biz burjuvaziye ve sınıf uzlaşmacısı Türk-İş'e bırakıyoruz."[8]

1 Mayıs hazırlıkları sırasında işçi sınıfı bu yiğit neferini yitirdi. İbrahim Güzelce, DİSK'in örgütlediği ilk kitlesel 1 Mayıs mitingini göremeden 11 Nisan 1976 günü hastalık nedeniyle yaşama veda etti. Güzelce, 40 bin işçi tarafından sonsuzluğa uğurlandı.

1 Mayıs gösterisine 100 bine yakın işçi, "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin" pankartı altında sloganlar ve marşlar söyleyerek katıldı.

Bu gelişmeler egemen güçleri harekete geçirdi.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, 1976 yılı bütçesiyle ilgili konuşmasında Türkiye'yi karıştıran "gizli el"den söz ediyordu:

"Siyasal bunalım, çok şükür, henüz bir rejim bunalımına dönüşmedi; inşallah dönüşmeyecek de. Ama ciddi

---

[8] *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, 1. Cilt, s. 313.

olarak siyasal bunalım var ve gitgide ağırlaşıyor. Bunun belirtileri ortada..."

"Türkiye'de can güvenliği kalmadı. Üniversiteli gençler için kalmadı; liseli, ortaokullu çocuklar için kalmadı; fabrikada işçi için kalmadı; yurtta yatan öğrenci için kalmadı. Sahte komandolar sokaklarda makineli tüfeklerle gençleri tararken, yavrusuyla tesadüfen o sokaktan geçen ana için, o ananın kucağındaki çocuk için can güvenliği kalmadı ülkemizde. Ayrı mezhepten yurttaşlarımızın yan yana yaşadığı yörelerde can güvenliği kalmadı. Çıkarılan olaylar için, özellikle o yöreler seçilmekte."

"Türkiye'de solu şiddet eylemine itmek için kışkırtıcı ajanlar kullanıldığını ben yıllarca söyledim. Sonunda sıkıyönetim mahkemeleri bunu kanıtları ile, belgeleri ile doğruladı. Onu bırakın, şimdilerde, son bir yıl içinde, yer yer duvarlara orak-çekiç resmi çizenlerin kimler olduğu belli. Bunlardan bazısı suçüstü yakalandılar. MHP'li, Ülkü Ocaklı gençler. Geçen gün MHP İzmir il binasının merdiven altında orak-çekiçli broşürler bulundu."

" (...) bir cenaze almak için üniversiteye giden gençlerin arasında birdenbire belirip havaya iki el ateş açan, polisle gençleri birbirine düşürdükten sonra yok oluveren kimseler solcu mudur, sağcı mıdır, değil midir? Çünkü bir kez devlet kışkırtıcı ajan kullanmaya başladı mı, kendisi de bu işin içinden çıkamaz."

"Ülkücüye Notlar adı altında Ülkücü gençlere ders kitabı gibi okutulan bir kitaptan bazı paragrafları okumak istiyorum:

'Türk milletinin mukadderatı parlamentoda değil, halkın ruhunda hazırlanmalıdır. Kitle propagandasına

ağırlık verilmeli, çünkü kitle kendisine telkin edilen fikrin dışında başka bir fikri kabul edecek kabiliyette değildir.' 'Savaş, yaşamanın ve milli hayatı idame ettirmenin tek şartıdır. Zaferin bedeli kandır.'

"Bunlar benim bildiğim Naziler'in düşman saydıkları devletlere karşı uyguladıkları yöntemlerdir. Bizde ise düşman hedefler kendi içimizden seçiliyor ve onlara karşı bu yöntemler kullanılmak isteniyor."

(...)

"Son zamanlarda ortaya çıkan birtakım tehlikeli haberlere değinmek istiyorum: Psikolojik savaş haberleri duymaya başladık. Neymiş? Birtakım MİT görevlileri devlet kuruluşlarına gidecekler ve psikolojik savaş konuşmaları yapacaklar."

"Bütün içtenliğimle bir uyarıda bulunmak istiyorum: Bir ülkede istihbarat örgütü bu gibi hizmetlerde kullanılırsa, o ülkenin de, o örgütün de başı derde girer. İstihbarat örgütünün görevi, gereken ölçüde istihbarattır ve o istihbaratı değerlendirmektir. İstihbarat için casuslar, kışkırtıcı ajanlar kullanmak zorunlu mudur; kuşkum var."

"Haydi diyelim ki, bu da zorunlu, kaçınılmaz; ama bir istihbarat örgütünü yurtiçinde bir savaş aracı gibi kullanmaya kalktınız mı, başınız derde girer."[9]

"Gizli el", şimdi de DİSK'in karşısına Türk-İş'in yanı sıra, saldırgan bir siyaset izleyen MİSK'i güçlendirmeye çalışıyordu. DİSK'in gelişmesi, MİSK ile önlenmeye çalışılmaktaydı. Bu gelişmelerde, MHP'nin Milliyetçi Cephe (MC) hükümetinde bulunmasının, devlet içinde kadrolaşmasının da etkileri vardı.

---

[9] 17-18.02.2010 Sabah gazetesi, *Gündem*, Erdal Şafak.

Bu durum şiddetli olarak Seydişehir'de yaşandı. Türk Metal ülkücü militanlar aracılığı ile şiddete başvurarak, MC hükümetinde yer alan MHP'nin de desteğini alarak etkinliğini artırmaya çalıştı ve yetki mücadelesi giderek çatışmalara dönüştü.

Seydişehir Alüminyum tesislerinde çalışan 8 bin işçinin toplu sözleşme yetkisini almak için Türk Metal İş Sendikası'nın Konya Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne verdiği üye giriş fişlerinin sahte olduğu, fişleri inceleyen bilirkişi heyeti tarafından saptandı.

Bu konuda bir açıklama yapan DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler şunları söylüyordu:

"Ekonomik ve siyasal bunalım içinde bocalayan tekelci sermaye, faşist komando birliklerini kullanarak Seydişehir'i gericiliğin siyasal merkezlerinden biri haline getirmek istemektedir. İşçi kitlelerinin, ilerici tüm örgüt ve kişilerin, iş müfettişi, yargıç, bilirkişi ve avukatların can güvenliği kalmamıştır.

MHP yanlısı ve Türk İş'e bağlı Türk Metal İş adlı kuruluş, yaratılan terör ortamından istifade ederek yetki isteminde bulunmuştur. Tesislerde çalışan işçi sayısının üstünde ibraz ettiği sahte üye kayıt fişleri son anda MC'nin Çalışma Bakanlığının atadığı Konya Bölgesi Çalışma Müdürlüğü yetkilileri tarafından kabul edilmiştir. Seydişehir'de çalışan 8 bin işçinin tek ve gerçek temsilcisi Özgür Alüminyum İş Sendikasının itirazı üzerine Konya 2. Sulh Hukuk Hâkimliği'nin üye fişlerini kontrol istemi engellenmiş ve bilirkişi Erdoğan Munis komandoların tehdidi sonucu "kişisel huzur ve güvenliği kalmadığını" bildirerek istifa etmek zorunda bırakılmıştır.

Bunun üzerine dosya İstanbul'a gönderilmiş ve İstanbul 4. Sulh Hukuk Hâkimliği, Güzel Sanatlar Aka-

demisi öğretim üyelerinden Prof. Kerim Silivrili, Prof. Sadi Öziş ve Doç. Sümer Saldıray'ı bilirkişi tayin etmiştir. Özgür Alüminyum İş Sendikası'nın incelenmesini istediği, Türk Metal-İş'in Çalışma Müdürlüğü'ne verdiği üye giriş fişlerini inceleyen bilirkişi heyeti bu giriş fişlerinin tamamının sahte olduğuna karar vermiştir."

Seydişehir'den sonra, Türk Metal'in 1976 yılında şube açtığı Bursa da bu çatışmaların en yoğun yaşandığı yerlerden biri oldu.

İzmir'de TARİŞ İplik Fabrikası ve pek çok işletmede DİSK'e bağlı sendikalara üye işçiler işten atılmaya, yerlerine MHP'li işçiler alınmaya başlandı. Bu işyerinde işten atılmalara, sendikal baskılara karşı direnişler, fabrika işgallerine başvuruldu. MHP'liler, MİSK üyesi işçiler ile DİSK üyesi işçiler arasında çatışmalar meydana geldi.

10 Temmuz 1976'da DİSK, Bursa'da faşistlerce katledilen Maden-İş üyesi ve TOFAŞ işçisi Muammer Çetinbaş'ın öldürülmesini protesto için Bursa mitingini gerçekleştirdi. İstanbul'dan, İzmit'ten, Ankara'dan, Sakarya'dan gelen on binlerce emekçi faşist saldırıları kınadı.

Anayasa Mahkemesi'nin 11 Ekim 1975'te iptal ettiği Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasası'nın Milliyetçi Cephe iktidarı tarafından bir yıl içinde yeniden yasalaştırılmak istenmesini, DGM'lerin kurulmasını işçi sınıfı mücadelesinin gelişmesini engellemeye yönelik olduğunu vurgulayan DİSK, DGM'leri "sınıf mahkemeleri" ve "sıkıyönetimsiz sıkıyönetim" olarak niteledi. DİSK Yönetim Kurulu ve Başkanlar Kurulu 16 Eylül 1976'da bir bildiri yayınlayarak "Genel Yas" ilan etti.

Aynı gün, DİSK Yönetim Kurulu, Taksim Anıtı'na siyah çelenk koyarken, yüz binlerce işçi Türkiye çapın-

da üretimi durdurdu. 16 ve 17 Eylül günlerinde İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Antalya, Adana, Mersin, Diyarbakır, Kayseri, Sakarya ve Balıkesir'de işçiler iş bıraktı. 18 Eylül'de direnişe Ereğli Demir Çelik işçileri de katıldı. İstanbul ve Ankara'da otobüs ve temizlik işçileri iş bırakırken, Aliağa ve İpraş Rafineri'lerinde, Erdemir, Türk Demir Döküm, Sungurlar, Pirelli, Goodyear, Tofaş ve Renault fabrikalarında üretim durmuş, her yanı "DGM'ye Hayır", "MC'ye Hayır" sloganları kaplamıştı.

DGM direnişi üzerine patronlar yoğun bir baskıya girişmişlerdi. Binlerce işyeri temsilcisi ve işçi işten çıkarılmıştı. Ancak, yükselen tepki sonucunda burjuvazi, 11 Ekim 1976'da, DGM'leri yeniden açma girişiminden vazgeçmek zorunda kaldı.

DEVLET TERÖRÜ YAYGINLAŞTIRILIYOR

MC Hükümetleri -faşist terörün, sivil faşistler yanında bir diğer aracı olarak- devletin bütün kademelerini faşistleştirmeye başladılar. Komünist, ilerici, CHP'li vb. damgası vurulan memurlar, öğretmenler, tüm kamu kesimi çalışanları, ya faşist teröre teslim olma, ya da işten atılma veya sürülme tercihi ile karşı karşıya bırakıldı. Devlet daireleri memurlukla ilgisi olmayan, işe gelmeyen ama devlet kapısından maaş alan militan faşist kadrolarla dolduruldu. Devlet dairelerinde "OBA"lar kuruldu. Aynı tipte örgütlenmeler polis içinde de gerçekleştirildi; POL-BİR vasıtasıyla faşist polisler örgütlendirilerek MHP'ye bağlı bir kol haline getirildi.

ABD Kara Kuvvetleri Bilimsel Araştırma Dairesi Başkanı'nın New York Herald Tribune gazetesinde yer alan bir konuşmasındaki şu sözler de dikkat çekicidir:

"Birleşik Amerika solcu rejim ve hükümetleri devirmek için yerli kuvvetleri komandocu-partizan metodlarına göre eğitmeli ve gerekli silah ve malzemeyle donatmalıdır."[10]

ABD Savunma Bakanlarından Mc Namara bir konuşmasında şöyle demekteydi:

"Daha kesin olarak belirtmek gerekirse, Latin Amerika'ya yaptığımız yardımlarda güttüğümüz temel amaç, gerekli olduğu yerlerde, polis ve diğer güvenlik kuvvetleriyle birlikte, gereksinilen iç güvenliği sağlayacak yetenekte yerli askeri ve yarı askeri güçlerin yetiştirilmesine yardımcı olmaktadır."[11]

---

[10] M. Fahri, A.H.D., s. 302.

[11] H. Magdoff, Emperyalizm Çağı, s. 156.

Nitekim ABD'nin CIA marifetiyle dünyanın her yerinde bu tür faşist terör örgütlerini kurup desteklediği bugün artık bir sır değildir.

"Ülkü Ocakları'nın MHP ile ilgisi ve eylemleriyle ilgili olarak Yenimahalle Savcılığı'na verilen emniyet raporunda Ülkü Ocakları'nın bazı şubelerinde AID'nin bazı propaganda broşürlerinin bulunduğu açıklanmıştır."[12]

AID, bilindiği gibi, ABD'nin bütün dünyadaki bu tür karşıdevrimci -karanlık- işlerini yürütmek için kullandığı "paravan" bir kuruluştur.

Türkiye'de 1966-1971 yıllarında Özel Harp Dairesi Başkanlığı yapan General Cihat Akyol, D. Galula'nın "Ayaklanmaları Bastırma Kuramı" doğrultusunda "Gayri Nizami Kuvvetlere Karşı Harekât" başlıklı bir makale yayınlamış ve bu makalesinde ilginç görüşler ileri sürmüştür. Makalenin bir yerinde şu görüşlere yer veriliyor:

"Gayri Nizami Harekât örgütleri başlangıçta çok zayıftır. (...) Bu yüzden (...) gerekli ortam meydana gelmeden büyük ölçüde aktif bir harekete girişmezler. Hazırlık safhası çok zamana ihtiyaç gösterir. Düşman gerilla harekâtına başladıktan sonra ise gecikilmiş olduğundan (...) mücadele zorlaşacaktır."[13]

"Halkı mukavemetçilerden ayırmak için, sanki ayaklanma kuvvetleri yapıyormuş gibi, müdahale kuvvetlerince zulme kadar varan haksız muamele örnekleri ile sahte operasyonlara başvurulması tavsiye olunur."[14]

"Tavsiye olunan" nedir? Amerikancı düzene ve Amerikancı yönetimlere karşı gelişen muhalefet hareketleri

---

[12] Akt: M. Erdost, Ülke, s. 1.

[13] C. Akyol, *Gayri Nizami Hareketlere Karşı Harekât*, s. 12.

[14] C. Akyol, *Gayri Nizami Hareketlere Karşı Harekât*, s. 15.

(solcu, devrimci hareketler) tarafından yapıldığı süsü verilen sahte eylemler düzenlenmesi, bu sahte operasyonlarda halka, zulme kadar varan kötü muameleler yapılması...

"Bazı ahvalde propaganda için istismar edilmek üzere mürettep olaylar meydana getirilir, isyancıların yaptığı intibaını verecek, yağma ve katliam, ırza tecavüz olayları ele alınabilir. Ancak hemen bilinmelidir ki, konu çok hassastır; yer, zaman, şekil ve mahiyeti itibarıyla ustalık gösterilmezse, tersine karşı koymaya zarar getirebilir."[15]

Yani kontrgerilla elemanları yağma, ırza tecavüz, katliam olayları yapacak ve bunların da solcular tarafından yapıldığı süsü verilecek ve bu olaylar propaganda amacıyla istismar edilecek. Böylece halk bu işleri devrimcilerin yaptığını sanacağından, devrimciler halkın gözünde kötü ve zalim kişiler olarak görülecek ve askeri müdahale yollarıyla onların ezilmesi kolaylaşacaktır.

Aynı broşürde, devrimci hareketlerin ezilmesi için bazı taktiklere başvurulması da önerilmektedir:

"Bilindiği gibi ayaklananlar, harekâtlarında gayri nizami harp taktiklerini ve tekniklerini kullanırlar. Bu taktiklere göre gayri nizami harp kuvvetlerinin hele başlangıçta kesin sonuçlu hareketlere girişmemeleri lazımdır. Aksi halde yenilmeleri ve yok olmaları mukaddердir. Bu bakımdan psikolojik harp faaliyeti ile asilerin tahrik edilmeleri, kesin sonuçlu harekâta zorlanmaları, faydalı bir hedef olarak kabul edilmelidir."[16]

---

[15] Tümg. Cihat Akyol, *Ayaklanmaya Karsı Koyma Harekâtında Psikolojik Harp*, s. 5.

[16] C. Akyol, *Gayri Nizami Hareketlere Karşı Harekât*, s. 6.

Bu satırlarda ayaklananlardan kasıt, Türkiye'deki Amerikancı yönetimlere ve sömürü düzenine karşı, devrimci muhalefet hareketleridir. Devrimci muhalefeti ezmek için bu hareketleri somut koşullara uymayan eylemlere zorlamak önerilmektedir.

Psikolojik harp faaliyeti ile devrimciler tahrik edilerek mücadele kendi yörüngesinden çıkarılacak, kitlelerden kopuk, zamansız, "kesin sonuçlu hareketlere" zorlanacaktır. Bu sayede devrimci hareketlerin yenilmesi ve yok edilmesi olanakları yaratılmış olacaktır. Geçmişte kontrgerilla tarafından bu amaçla pek çok tahrik ve zorlamaya başvurulduğu, devrimci hareket saflarındaki bölünme ve ayrılıklardan, rekabetçi anlayışlardan yararlanıldığı bilinmektedir.

Adı geçen General Cihat Akyol'un gelişen anti-emperyalist akımlar karşısında sağın örgütlendirilmesini Özel Harp Dairesi'ne önerdiği ve AP ile birlikte bunun gerçekleştirildiği ileri sürülmüş ve inkâr edilmemiştir.

Ancak, ABD'nin faşizmi ve faşist örgütleri geliştirmek için başvurduğu araçlar sadece doğrudan CIA bağlantılarından ibaret değildir. ABD, "geri kalmış" ülkelerdeki bütün devlet aygıtına sızmakta, bütün güvenlik ve istihbarat örgütlerini kendisine bağımlı hale getirmekte, kontrol altına almaktadır.

Amerikalılara göre:

"Yerel kuvvetlerin bütün komuta ve idari organları Amerikan uzmanları tarafından kontrol edilmeli, ama bu kontrol işleri o ülke kamuoyundan gizli tutulmalıdır."[17]

---

[17] G. Synder, *Deterence and Defence*, s. 23-28 (Akt: M. Erdost, Ülke, sayı 1, s. 76.

İtalyan gladyosu ile organik bağı olan P2 Mason Locası (P2M2) Başkanı Licio Gelli, 'İtalyan gladyocular ile Türk ülkücülerin CIA güdümünde çalıştıklarını' söyleyecektir.

ABD Başkanı Johnson, 1964'te, Birleşik Devletler Harp Akademisi'nde yaptığı bir konuşmada, 'Şu sırada, 344 ekibimiz 47 ülkede iç savaş taktiklerini öğretiyor' dememiş miydi?

İşte şimdi Türkiye'de görev yeniden "iç savaş taktiklerini" öğrenen "sivil milliyetçi-mukaddesatçı" güçlerdeydi. Bu güçler, ülkeyi kaos ortamına, iç savaş ortamına sürükleyecek; faşist askeri darbeye zemin hazırlayacaktı. Ama bu sefer gelişmeler 12 Mart'tan farklıydı, askeri darbe "sol" gösterip "sağ" vurmuyordu. Açıkça, dişini göstere göstere geliyordu.

Önce taşlar bağlandı, sonra Amerikan cinsi eğitimliler saldırtıldı halkın ve devrimcilerin üzerine.

Sivil faşistler, milliyetçi-mıkaddesatçılar, üniversitelerde, eğitim enstitülerinde, öğretmen okullarında, beslenip, palazlandırılıp teşkilatlandırıldı.

Bununla kalınmadı, plan yalnızca, yüksek okulları, fakülteleri, liseleri değil; fabrikaları, mahalleleri, kısacası toplumun bütün alanlarını kapsıyordu. Her yerde, Ülkü Ocakları, Ülkücü Öğretmenler Birliği (ÜLKÜ-BİR), POL-BİR, Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK), Ülkücü Teknik Elemanlar Derneği (ÜLKÜ-TEK) örgütleri ve şubeleri oluşturuldu.

Askeri faşist darbeye zemin hazırlayacak, sivil faşist terör, Türkiye'nin her yanında uygulandı; faşist olmayan herkesin üzerine kurşunlar yağdırıldı, bombalar atıldı, kahveler, otobüsler tarandı, insanlar sokak ortasında katledildi. Kaçırıldı. İşkenceyle öldürüldü. Artık mesele

öyle bir hale gelmişti ki, "devlete yardımcı" olarak harekete geçen faşist güçler adeta "devlet"in kendisi, devlet güçleri ise bunların "yardımcısı" olmuştu.

MC hükümetleri döneminde, yüzlerce ilerici, devrimci, sıradan insan, faşist katil şebekeleri tarafından katledilirken, Milliyetçi Cephe hükümetinin başı Demirel ise "Bana milliyetçiler adam öldürüyor dedirtemezsiniz" diyerek, faşistlerin sırtını sıvazlıyordu. Ona göre, bir tarafta mılliyetçiler vardı, diğer tarafta komünistler.

Bu arada ABD ile ilişkiler giderek daha da gerginleşiyordu. 24 Temmuz 1975 günü Kıbrıs nedeniyle Türkiye'ye konulan silah ambargosunun kısmen kaldırılmasına ilişkin tasarı Temsilciler Meclisi'ne sunulmuştu. Hep bildik aynı oyun oynanıyordu. Sözümona Amerikan yönetimi hep "dost ve müttefik" Türkiye'den yanaydı, ama ah şu Temsilciler Meclisi'ni ikna edebilseydi.

Peki, neden tasarı, ambargonun tamamen değil de kısmen kaldırılmasını öngörüyordu. Çünkü "dost ve müttefik" Türkiye'den daha başka ülkeler, lobiler vardı. Yunanistan gibi, Rumlar gibi, Ermeniler gibi. ABD nasıl "Ermeni meselesinde" Ermeni lobisini "kıramıyorsa", Kıbrıs sorununda da Rumları kıramıyordu. Dönemin ABD Başkanı Ford ve Dışişleri Bakanı Kissinger, Ortadoğu'daki ABD çıkarları hatırına, Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolünü hatırlatmasına rağmen, ambargonun kaldırılması konusunda Rum lobisini ikna edemiyordu. Başkan Ford, Ankara'yı arayarak durumu bildirdi, belki ambargonun kısmen kaldırılması konusunda bir şeyler yapabilirdi. Ankara buna bile razıydı. Peki dedi.

Fakat Temsilciler Meclisi, "ambargonun kısmen kaldırılması" konusundaki öneriyi bile reddetti.

Bardak taşmıştı. Kendisini arayarak ne yapılması gerektiğini soran Başbakan Süleyman Demirel'e, Washinton Büyükelçimiz Melih Esenbel'in yanıtı kısaydı: "Amerikan üslerine hemen el koymak gerekir."

Kaderin cilvesi, 1968'lerde "ABD defolsun, üslere el konsun", "Amerikan Üsleri kapatılsın" diyen gençlerin, Denizlerin karşısına çıkan, "üs yoktur, tesis vardır." di-

yen "Morrison Süleyman", Türkiye'deki ABD üslerini kapatmak için karar almak zorunda kalıyordu. Demirel yine de, yayınlanacak hükümet bildirisinde "Amerikan üssü" deyiminin kullanılmasına karşı çıktı.

25 Temmuz 1975 günü, hükümet kararı kamuoyuna "üssüz" açıklandı:

"Bu sabahtan itibaren Türkiye'deki tüm Türk-Amerikan ortak savunma tesisleri Türk Silahlı Kuvvetlerinin tam kontrol ve gözetimine devredilmiştir."

Ama hükümet bildirisinde, nükleer silahlarla konuşlanmış İncirlik üssünün devredilmediği, bu kararın dışında tutulduğu açıklanmıyordu.

Hükümet 3 Temmuz 1969'da imzalanan Savunma İşbirliği Anlaşması'nı feshetti. Türkiye'deki Amerikan üslerinin faaliyeti durduruldu. Yalnızca, NATO görevlerinin yapması için İncirlik Üssü açık bırakıldı. Üslerdeki ABD Bayrağı indirildi, yerine Türk Bayrağı çekildi. Bu tarihte Türkiye'de 21 üs ve tesis ile 5 bin Amerikan askeri vardı. Demek ki Kıbrıs'ta da varmış ki, 26 Temmuz 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti Savunma Bakanı Osman Örek bir açıklama yaptı.

"Kıbrıs'taki Türk arazisi üzerinde bulunan ABD üsleri kapatılacaktır."

Hürriyet gazetesinin 26 Temmuz 1975 tarihli sayısının manşeti şöyleydi:

"Üslere El Koyduk"

"Hürriyet" imzalı başyazıda da şunlar söyleniyordu:

"Türkiye için artık Amerika yok... Bizim kiralık toprağımız yoktur. Önce ikili anlaşmaların sona erdiğini dünya bilmek zorundadır. Türkiye'deki tatlı Amerikan

efsanesi kökünden yıkılmıştır. Amerika artık sevimsiz veya çirkin değil, üstelik hain hale gelmiştir... Kim ne derse desin; artık Türkiye için pek çok şey vardır, fakat Amerika yoktur... Dost Amerika, dünden itibaren yerini hain Amerika'ya terk etmiştir."

Hürriyet'in ilk sayfasında, Ecevit'in şu açıklaması yer alıyordu:

"Amerika'nın tutumu Düyun-u Umumiye'den daha kötü."

Hürriyet'in haberine göre, Genelkurmay Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı temsilcileri, feshedilen anlaşmaların hükümlerini gözden geçirmişler ve Amerikalıların 10 noktada özetlenen ayrıcalıklarını sona erdirme kararı almışlardı. Bunlardan onuncusu şöyleydi:

"Üslerdeki dinleme cihazları ve demirperde gerisi ülkelere hitaben yayın yaptığı öne sürülen radyo istasyonlarının çalışmalarına son verilecektir."

27 Temmuz 1975 tarihli Cumhuriyet gazetesinin manşeti şöyleydi.

"El konulan üslere yalnız Türk bayrağı çekildi; Türk birlikleri, üsler çevresinde tedbir aldı"

27 Temmuz 1975 tarihli Hürriyet gazetesinin ilk sayfasında, Karamürsel Üssü'nde dalgalanan Türk bayrağının resmi yayınlanmıştı ve manşet şöyleydi:

"Bütün dünya Türkiye'yi izliyor; Üslerde bayrağımız dalgalanıyor"

Hürriyet'in ilk sayfasında "Hürriyet" imzalı başyazının başlığı ise "Türk olmanın gururu içindeyiz" idi. Yazıda şunlar söyleniyordu:

"Geçmişimize bakalım; olmadık anlarda Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur diye harekete geçmiş, büyük kuvvetler karşısında Çanakkale Savaşı'nı, 26 Ağus-

tos Meydan Savaşı'nı kazanmışızdır. Bugün ise dün de dediğimiz gibi bir efsane yıkılmış ve artık Türkiye'nin, bizi başka gözle gören Amerika ile ilişkilerinin bir başka biçimde ele alınması gerektiğini, mevcut hukuki durumun geçerliliğinin kalmadığını açıklamışızdır. İşte Türkiye budur. Türk milleti budur... Tarihimize bakınız. İmparatorluk kurmuş, dünyayı idare etmiş bir toplumun çocukları olarak atalarımıza layık olmanın sorumluluğunu taşıyoruz. Bu ülkeyi idare eden herkes milletinin haysiyetine ne derecede düşkün olduğunu çok iyi bilir. Çünkü o da bu toprağın evladıdır... Evet, haysiyetli bir ülkenin çocukları olmanın gururu ile yaşıyoruz."

Sizi gidi işbirlikçiler sizi, sizi gidi yalakalar sizi; bizler altıncı filoya karşı çıkarken, "Üsler kapatılsın, ABD defolsun" derken neredeydiniz? "Kahrolsun ABD", "Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye" derken, üzerimize sözüm ona Müslümanları, ülkücüleri örgütleyip saldırtanlar, yazılarınızla kışkırtanlar sizler değil miydiniz? Hani "üs yoktu", "tesis vardı", hani ABD Türkiye'nin dostuydu? Hani binlerce plak dağıtmıştınız? Celal İnce, ince ince dillendiriyordu ABD sevgisini, "Amerika, Amerika, dostlar ülkesi dostlar." "Türk'ün Türk'ten başka dostu yok"muş, "bu ülkeyi idare eden herkes milletinin haysiyetine ne derecede düşkün olduğunu iyi bilir"miş, hadi canım siz de!

ODTÜ'LÜ ÖĞRENCİLERE FAŞİST SALDIRILAR ARTIYOR

13 Ocak 1976 sabahı faşistler ODTÜ servis duraklarından otobüslere 2-3 kişilik silahlı gruplar halinde binerek, otobüsleri yolda durdurdular ve silah zoruyla boşaltmaya başladılar. Emek durağında direnen öğrenciler kurşunlandı. Durumu öğrenen yurtta kalan ODTÜ öğrencileri, bir otobüsle şehre indi. Genelkurmay Başkanlığı'nın önünde otobüsleri boşaltan faşistlerle karşılaşıldı. Otobüslerin boşaltılmasına engel olmak istendi. Çatışmada ODTÜ öğrencisi Semih Erbek, faşist komandolarca göğsünden vuruldu. Hacettepe Hastanesi'ne kaldırıldı.

Semih'i yaşatmak için sürekli kan gerekiyordu. Öğrenciler gazetelere ilan vererek Ankara'daki ilerici güçlerden yardım istediler. Bu isteme yüzlerce kişi başvurdu, adres ve telefon verdi. 15 gün içinde gece gündüz yaklaşık yüz kişi kan vermek için hastaneye taşındı. Ama tüm bu çabalara karşın, Semih 11 Şubat 1976'da yaşama gözlerini yumdu.

Ertesi gün arkadaşları Semih'i Tıp Fakültesi Hastanesi morgundan alıp okula götürmek istediler. Ailesinin de izniyle, ODTÜ'de bir tören yaptıktan sonra ODTÜ arabalarıyla cenazeyi memleketi Bursa'ya götüreceklerdi. Fakat cenazeyi hastane bahçesinden çıkaramadılar. Polis kuvvetleri panzerler desteğinde öğrencilerin üzerine saldırdı. Üzerlerine ateş açtı. ODTÜ öğrencisi Gülay Özdemir tabanca kurşunuyla ağır, iki öğrenci hafif yaralandı.

6 Ocak'ta Komandolar Hacettepe Üniversitesi'ni bastılar. Devrimci öğrenci Şükrü Bulut öldürüldü. Öldürülen öğrencinin cenaze töreninde toplanan binlerce öğ-

rencinin üzerine polis otomatik silahlarla ateş açtı. Biri ağır 13 öğrenci yaralandı.

Boynundan ve göğsünden tabanca ile ağır yaralanan kız öğrenci Nuran Erenler komaya girdi ve 14 Ocak'ta yaşamını yitirdi. Hacettepe Üniversitesine bağlı fakülte ve yüksekokullar 1 Şubat tarihine kadar kapatıldı.

12 Ocak'ta komandolar tarafından yaralanan İTÜ öğrencisi Özer Elmas, 27 Ocak'ta öldü. Özer Elmas'ın ölümünü ve Malatya olaylarını protesto için Güzel Sanatlar Akademisi'nde düzenlenen forumdan sonra İTÜ Maden Fakültesi işgal edildi. Çıkan olaylarda Metin Arıkan adındaki bir öğrenci öldü, 2'si ağır, 5 kişi yaralandı.30 öğrenci gözaltına alındı. İYÖKD üyesi Hukuk Fakültesi 3. Sınıf öğrencisi Cahit Şenyüz, Samatya Karakolu'nda dövülerek öldürüldü.

2 Şubat 1976'da ODTÜ-DER'in şehirdeki binası, Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencileri toplantı yaparken polis tarafından basıldı ve kesici alet bulunduğu gerekçesiyle mühürlendi. Dernek Yönetimi hakkında da Dernekler Kanununa muhalefetten dava açıldı. Aynı zamanda Ankara Valiliği de ODTÜ-DER'in faaliyetlerini durdurma kararı aldı.

ODTÜ'de, Nisan 1974 yılında İsmet Ordemir'in rektörlük görevinden ayrılmasından sonra rektörlüğe atanan Kimya Mühendisliği Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Tarık Somer'in görev süresi 31 Mart 1976' da doldu. MHP'ye yakınlığı ile bilinen Aydınlar Ocağı üyesi olan Tarık Somer'in rektör olduğu dönem, huzursuzluklarla, boykotlarla geçmişti.

Yeni rektör adayları için çeşitli isimler ağızlarda dolaşmaya başladı. Bunlar arasında 12 Mart döneminin "ünlü" ismi sıkıyönetim Komutanı Faik Türün bile vardı.

ODTÜ öğrencilerinin atanacak rektörde istedikleri özellikler ise şöyle sıralanıyordu:

1. Üniversite dışından bir kişi ODTÜ'ye rektör olamaz. Rektör üniversite içinden olmalıdır.

2. Rektör, hâkim sınıfların kuklası olmamalıdır.

3. Rektör, öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve işçilerin ortak desteğini alabilecek bir kişi olmalıdır.

4. Rektör, öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve işçilerin yönetime katılma ilkesini benimsemelidir.

5. Rektör, işçilerin Anayasal hakları olan özgür sendika seçme haklarına saygılı olmalı, bu haklarını engelleyici tavır içine girmemelidir.

O dönemde Mütevelli Heyet ile yönetilen ODTÜ'de, Mütevelli Heyet, Rektör olarak Prof. Ilgaz Alyanak'ı atadı. Huzursuzluklarla geçen dönemin ardından ODTÜ'de eğitimin yeniden düzenli bir biçimde sürmesinden yana olan Alyanak'ın ilk işlerinden biri, öğrenci temsilcileriyle görüşmek oldu. ODTÜ'de eğitim yeniden başlamış, eğitim ve araştırma faaliyetleri yeniden düzene girmişti.

Bu arada Ankara DGM savcılığınca gizli örgüt kurdukları gerekçesiyle ODTÜ-DER hakkında başlatılan soruşturma bahane edilerek içlerinde öğrenci temsilciliği yürütme kurulu ve pek çok öğrenci temsilcisinin de bulunduğu 95 öğrenci, aranmaya başlandılar. Bu iddialar karşısında binlerce ODTÜ öğrencisi topladıkları imzalarla, kendilerinin de ODTÜ-DER üyesi olduklarını ve ODTÜ-DER'in yasal bir örgüt olduğunu bildirdiler.

14 Haziran 1976'da aranan öğrencileri yakalamak amacıyla ODTÜ yurtlarına baskın düzenledi. 19 öğrenci gözaltına alındı.

10 Ağustos 1976'da ODTÜ Mütevelli Heyeti yeniden atandı. Mütevelli heyeti başkanlığına, hükümet ta-

rafından Aydınlar Ocağı Ankara Şubesi başkanı Prof. Ahmet Sonel'in getirilmesiyle huzursuzluk yeniden başladı.

Ahmet Sonel'in mütevelli heyetinin başına gelmesiyle gerek öğrenciler, gerekse akademik kadro ile iyi ilişkiler içinde olan rektör Alyanak görevini yapmakta zorlanmaya başladı. Alyanak, 22 Aralık 1976'da yayınladığı bildiride mütevelli heyeti ile anlaşamadığını ve heyetin istifasını veya kendisinin görevden alınmasını istedi. 24 Aralık 1976'da mütevelli heyeti, rektör Ilgaz Alyanak'ı görevden aldı.

Prof. Ilgaz Alyanak'ın görevden alınması öğretim üyeleri ile öğrencilerin yoğun tepkisiyle karşılaştı. Sonel, bununla kalmadı. 14 Şubat 1977'de Aydınlar Ocağı Yönetim Kurulu üyesi ve uluslararası bir kongrede psikolojinin işkence aracı olarak kullanılması yönünde oy kullanmış olan Hasan Tan'ı rektörlüğe atadı.

Öğrenciler stadyumda toplanarak Hasan Tan'ın Rektör olmasını protesto ettiler. Akademik kadronun da tepkisi sertti. Atamanın üzerinden henüz bir gün bile geçmeden ardı ardına istifalar başladı. İlk istifa edenler ise Öğrenci İşleri Dekanı Erhan Yaşar ile Rektör Yardımcıları Mustafa Doruk, Erol Tümer, Yuluğ Tekin Kurat ve Burhan Özdural oldu.

İdari İlimler Fakültesi Genel Kurulu, "Hasan Tan'ın rektörlük görevine getiriliş biçimini eleştiren ve görevinden istifaya çağıran" bir açıklama yaptı.

Kimya, Maden, Elektrik Mühendisliği ve Fizik Bölüm Kurulları "Hasan Tan istifa edinceye kadar öğretime ara verilmesi" kararı aldılar.

Mühendislik Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi dekanları istifa ettiler. Mimarlık Fakülte Kurulu'nda

Tan'ın görevden çekilmesini isteyen bildiri oybirliği ile onaylandı. ODTÜ İçel Kampusu Kurucu Dekanı Uğur Ersoy, İnşaat Mühendisliği Bölüm Başkanı Rüştü Yüce ile yardımcıları Turhan Erdoğan ve Akın Ecer istifa ettiler.

ODTÜ; öğrencisiyle, öğretim üyesiyle ayaktaydı. Öğrenciler, Hasan Tan istifa edene kadar derslere girmeme kararı aldılar.

23 Şubat 1977'de Hasan Tan, gazetelere verdiği ilanla öğrencileri derse girmeye çağırdı:

"Sevgili Öğrencilerim,

(...) Zaman kaybı telafi edilemeyecek boyutlara ulaşmadan normal akademik ortama dönmeyi zorunlu görüyorum.

Hemen derslerinize başlayınız."

İlan gazetelerde baskıya girdiği sırada 23 Şubat 1977 günü 07.30'da radyolardan verilen demeç ile Hasan Tan, üniversiteyi 15 gün kapattığını açıkladı.

24 Şubat 1977 günü 2 bin 500 kişilik jandarma birliği yurtlar bölgesine girerek öğrencilere yurtları boşaltmaları çağrısında bulundu.

Öğrenciler yurtları boşalttılar. Ancak Ankara'yı terk etmediler. Önce Ankara'da, sonra İstanbul ve İzmir'de halka ODTÜ üzerinde oynanmakta olan oyunları anlatmak için çeşitli etkinlikler düzenlediler. Hasan Tan'ın icraatlarını resmeden bir karikatür kitabı yayınladılar. "Gelin Görün" başlıklı bir tiyatro eseri yazdılar ve sahnelediler. Karikatürler ve çeşitli resimlerden oluşan sergiler düzenlediler.

ODTÜ, 5 Mart 77'de Danıştay kararı ile yeniden açıldı.

Ama ODTÜ üzerine yeni oyunlar tezgâhlanmaktaydı.

Aydınlar yayınladıkları bildirilerle, yazarlar gazetelerdeki köşe yazılarıyla ODTÜ üzerinde oynanmak istenen oyunlara dikkati çektiler:

"Şu anda Türkiye'de eğitime benzer bir şeylerin yapılabildiği tek yer ODTÜ. Yeni dönemde ODTÜ'nün MHP tarafından 'düşürülmesi' için olaylar bekleniyor..."[18]

"Bugün parmaklarından genç kanı damlayan bir siyasal iktidarın buyruğunda çalışanlar bilmelidir ki, birkaç yıl sonra, o güzel ODTÜ kampusuna 'UNUTMAYALIM' başlığı altında bir anıt dikilebilir..."[19]

ODTÜ süresiz olarak kapatılmış, eğitim durmuş, Hasan Tan "işçi" kisvesi altında ODTÜ'ye 300 kadar MHP militanı doldurmuştu.

MHP'li itirafçı Ali Yurtaslan'dan dinleyelim:

"ODTÜ'ye girişimiz 1977 Nisanı'nda, Gazi'de öğrenciyken, iş aramaya başladım. Para durumum pek iyi değildi. Ülkücü İşçiler Derneği Genel Sekreteri Mustafa Sami Barsan ile tanıştım. ODTÜ'ye 300 işçi sokacaklarını söyledi. Niğde Yurdu'ndan adam getirmemi istedi.

Ben 10-15 kişi getirdim. Mustafa Sami Barsan, "10 bin komünist arasına 300 kişi ile dalacağız, burada ölmek de öldürmek de var. Amacımız çalışmak değil, ülkücü hareketin sesini duyurmaktır" şeklinde konuşmalar yaptı. Getirdiklerimden sadece üçü işi kabul etti.

Mustafa, ODTÜ'de evrak müdürü Baha'yı görmemizi söyledi. Bize Baha'ya verilmek üzere bir de yazı verdi. Baha ile görüştükten sonra göreve başladık.

---

[18] Berrin Balıkçı, 5 Nisan 1977, *Cumhuriyet*.

[19] Seha L. Meray, *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1977.

ODTÜ'de İdareciler Silahımızı İçeri Sokuyordu

O zamanki mütevelli heyeti MC tarafından atanmıştı. Hemen hepsi bizi destekliyordu. En başta Rektör Hasan Tan, İdari İşler Genel Müdürü Ünal Bey, Sağlık İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Başoğlu (o zaman ODTÜ mütevelli heyetindeydi), Muhasebe Müdürü Özcan Bey, Personel Müdürü Sevim Tapan, IBM Başkanı Atilla Bey (sonradan ayrıldı), Evrak Müdürü Baha Bey (sonradan TARİŞ'e geçti), Bütçe Mali İşler Genel Müdürü Şeref Çağlayan'dan (sonra ayrıldı) özellikle destek gördük. Bunlar, "Hoşgeldiniz, hepimiz aynı dava için çalışıyoruz" dediler. Bizim işe alınmamız öncelikle bunların sayesinde olmuştur. Bunların çoğunun arabası vardı. Bu arabalarla okula silah sokuyorduk. Çünkü bunların arabası aranmıyordu. Bu şahıslar aynı zamanda bizi okula götürüp getiriyorlardı.

Mesela Hasan Tan biri ruhsatlı, diğeri ruhsatsız iki silahla okula geliyordu. Bunları okulda bize veriyordu, biz kullanıyorduk. Yine Şeref ve Ünal Bey'ler de okula silah sokmamıza yardımcı oluyorlardı. Ayrıca, o dönemdeki jandarma komutanı da başımıza bir şey gelmeyeceğine dair teminat verdi. Bir hafta içinde 100 kişi ile işe başladık.

ODTÜ'de Oba ve Oymaklar

Bir gün, Bedri isminde bir şahıs, Ülkü Ocakları Derneği'nin Çankaya Lokali'nde bizimle bir toplantı yapılacağını ve seminer verileceğini söyledi. Burada, Mustafa Sami Barsan, Bedri'nin ODTÜ'deki tüm ülkücülerin başkanı olduğunu açıkladı. Bedri böylece oba başkanı oldu.

Mustafa Sami, birbirine yakın çalışanlardan 10'ar kişilik gruplar oluşturmamızı istedi. Bu grupların bir oymak olduklarını, her oymağın bir başkan seçeceğini,

oymak başkanlarının oba başkanına bağlı olacağını anlattı. Bizim oymağın adı Börteçine idi. Ben oymak başkanı oldum. Artık talimatları Bedri'den alıyorduk.

İskender Karyağdı Bomba Yapımında Uzmandı

15 gün sonra, Gazi'de Öğrenci Derneği Başkanlığı'nı bırakan Talip Gün ve İskender Karyağdı ODTÜ'de işe başladılar. İskender, bomba yapımı konusunda uzman olduğu için ODTÜ'ye getirilmişti. Talip oba başkanı, İskender de yardımcısı oldu. Bu arada Esat'taki Çankaya Şube Lokali'nde toplantı ve seminerler devam ediyordu.

Seminerlere MHP ve Ülkücü İşçiler Derneği Genel Merkezi'nden şahıslar geliyordu. Bunlardan bazıları; Ülkü-Köy Genel Başkanı Lokman Abbasoğlu, 1977 seçimlerinde MHP Ankara Belediye Başkan adayı Süleyman Sürmen, Taha Akyol vb. idi.

Bu arada bize ODTÜ'den mecburi izin verildi. Bundan bir hafta sonra ambar yakıldı. Ambar Mustafa Sami Barsan'ın emriyle yakıldı. Yangının sebebi: Buradan çok miktarda malzemeyi dışarı çıkarmıştık. Bunun açığa çıkmasını önlemek içindi. Depolardan çıkarttığımız malzemelerin çoğu kırtasiye malzemesiydi. Ayrıca, pompalarda bizim arkadaşlar çalıştığı için benzin ve mazot da çalınırdı. Ambarın kimin tarafından yakıldığını bilmiyorum.

Okul açıldıktan sonra işçi öğrenci çatışması başladı. Okulda sık sık silahlı çatışmalar oluyordu. Bu arada, okula silah ve dinamit sokma işlerinde, bizle beraber işe alınan kızlar yardımcı oluyordu. 20-30 Nisan tarihleri arasında 3 bombalama, bir de ölüme teşebbüs olayı oldu."[20]

---

[20] Ali Yurtaslan, *İtiraflar*, Kaynak Yayınları, 3. Baskı, s. 27-29.

1977 yılında yalnızca ODTÜ değil, bütün ülke büyük çapta çatışmalara sürükleniyordu. Ülkücüler yalnız sola değil, giderek ülkenin her türden yasal kurumlarına karşı da saldırmaya başlamışlardı. Ancak "ülkücüler" adeta özel koruma altındaydılar. Saldırılarını polisin gözü önünde yapmalarına rağmen engellenmiyor, gözaltına alınmıyor ve tutuklanmıyorlardı.

Bu arada giderek derinleşen bunalım içindeki Türkiye, yeniden genel seçimlere götürüldü. 5 Haziran 1977'de oyların yüzde 41,38'ini alan CHP yine birinci parti olarak çıktı sandıktan. Ancak Bülent Ecevit başkanlığında kurulan azınlık hükümeti Meclis'ten güvenoyu alamadı ve hükümeti kurma görevi yeniden Süleyman Demirel'e verildi. Böylece II. Milliyetçi Cephe Hükümeti dönemi başlamış oluyordu.

BÖLÜM 7

CIA İŞBAŞINDA: 1 MAYIS 1977 KATLİAMI

1 Mayıs 1977 sabahı, Türkiye'nin her yanından yüzbinler akın akın Taksim Meydanı'na akmış, 500 bini aşkın emekçinin bir araya geldiği miting, gün boyunca sürmüştü. Mitingin sonuna doğru, saat 19.00 sularında, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşması esnasında, topluluğun üzerine ateş açıldı. Önce bir el silah sesi duyuldu. Ardından, alana hâkim noktalardan kitlenin üzerine ateş açıldı. Taksim Sular İdaresi binasının çatısından, bugünkü adı The Marmara olan Inter Continental Oteli'nin beşinci ve altıncı katlarından ve Kazancı Yokuşu'nun girişinde bulunan Pamuk Eczanesi'nin ikinci katından işçilerin üzerine mermi yağıyordu. Amaç, panik yaratmak ve halkın birbirini ezmesini sağlamaktı. Aynı anda Tarlabaşı ve Elmadağ yönünden alana giren, bir tanesi Meral Özkol'u ezen polis panzerleri de halkı sıkıştırarak ve ses bombası atarak insanları Kazancı Yokuşu'na doğru sürüklüyordu.

1 Mayıs davası iddianamesi, ilk silah atışının Abdülhak Hamit Caddesi'nden (Tarlabaşı'nın Taksim'e çıkışı) geldiğini, arkasından iki el silah daha atıldığını, Intercontinental Oteli'nin önünden de iki el silah sesi duyulduğunu belirtmekteydi. İddianamede çeşitli yönlerden açılan yaylım ateşinin 8-10 dakika sürdüğü belirtiliyordu. Olay sonrası otelin beşinci ile altıncı katının camlarında içeriden atılmış kurşunların delikleri görülecekti.

Intercontinental Otel Şili'de 1973'te sosyalist Allende hükümetine karşı girişilen darbenin de finansörlerinden ITT gurubuna aitti. 1 Mayıs'tan üç gün önce otelin tüm müşterileri boşaltılmış ve yeni rezervasyonlar kabul edilmemişti. 1 Mayıs günü otele yabancı bir grup geldi. Katliamdan sonra otel başka bir şirket tarafından satın alınarak ismi "The Marmara" olarak değiştirildi. Soruşturma sırasında, video ve ses kayıtları birdenbire ortadan kayboldu.[1]

Evet, adı "The Marmara" olarak değiştirilen Intercontinental Oteli, CIA ile işbirliği yapan ITT şirketinin oteller zinciri içindeydi. Alana çıkan Mete Caddesi üzerinde bulunan AME-SET adlı ve ITT'ye bağlı şirketin son derece iyi Türkçe konuşan müdürü Ankara'daki ABD askeri misyonu TUSLOG'da görev yapmış 'emekli' bir albaydı.

İlk silah sesi olayı başlatmak için bir işaretti. DİSK'in kürsü sorumlusu Sıtkı Coşkun'un "Sular İdaresi üzerinde ateş eden insanlar var. İhtar ediyoruz. Bunları etkisiz hale getirin" diye yaptığı anons dikkate bile alınmadı.

İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'ın toplum polisinin amirine yönelttiği "Bu duvarın üzerinden ateş edildi bize. Bunlar polis midir, görevli midir?" sorusu ise yanıtsız kaldı. Hayır, aslında yanıtlandı; İsvan coplandı.

Günaydın gazetesinden Necati Doğru, "5. katta bir odanın kapısı açıktı. Odanın pencerelerinden alanı seyreden kişiler ve masa üzerinde teleobjektifli makineler gördüğüm için gazetecilerin bu odada olduğunu sanarak içeri girdim. Adımımı atar atmaz oldukça mütecaviz

---

[1] Daniele Ganser, *NATO'nun Gizli Orduları,* Güncel Yayıncılık, s. 413.

bir biçimde itilerek durduruldum. Garsona bu odadakilerin kim olduklarını sordum, 'polisler' yanıtını aldım" diyordu.

Olaylar başlamadan birkaç dakika önce Kazancı Yokuşu'nun başına mavi renkli bir Fiat kamyonet park edilmişti. Kitle bu kamyonetin iki yanından sıkışarak akarken, yokuşun aşağısında bulunan bej renkli, Renault marka bir sivil polis arabasından kitlenin üzerine makineli tüfekler ile ateş açıldı. Bu ateş kaçmakta olan kitlenin ön safının durmasına ve arkasından yokuş aşağı gelen insanlar tarafından ezilmesine neden oldu. Araçta bulunan polis memuru Necati Tınaz, daha sonra bu durumu "Üstümüze geldiler havaya ateş ettik" şeklinde açıklayacaktı.

Emekçiler, Taksim Meydanı'nda 36 şehit vermiş, 126 kişi de yaralanmıştı.

1 Mayıs 77'nin, emek şehitleri şunlardı:

Mustafa Ertan, Hüseyin Kırkın, Ali Fuat Özkaş, Mürtecim Oltulu, Kahraman Alsancak, Dilan Nigis, Bayram Çitak, Ercüment Gürkut, Bayram Neyir, Ömer Harhan, Hikmet Öztürkçü, Aleksandro Kotsas, Meral Özkol, Mehmet Ali Gençoğlu, Hasan Yıldırım, Garabet Ayhan, Ziya Baki, Rasim Elmas, Kadriye Duman, Ahmet Gözükara, Hamdi Toka, Hatice Altin, Ramazan Sari, Atila Özbilen, Hacer İpeksaman, Kenan Çatak, Sibel Açıkalın, Mustafa Elmas, Nazan Güladi, Niyazi Darı, Jale Yeşil Nil, Leyla Altıparmak, Ali Sırdal, Kadir Balcı, Nazmi Arı, Beyhan Sürücü.

Olaylarda, 470 kişi gözaltına alındı fakat hiçbirinin olayla ilgisi kurulamadı. Ateşi kimin açtığı tam olarak belirlenememiş, olay halen aydınlatılamamıştır. Sular idaresinin çatısından ve otel odalarından ateş açanlar

bulunamamıştır. Resmi olarak kanıtlanamayan bilgilere göre olayın planlayıcısı CIA, Intercontinetal Oteli'ni bir gün önceden boşaltıp buraya Amerika'dan getirilen CIA ajanları yerleştirmiştir. Olaydan sonra ajanlar ülke dışına çıkarılıp otel kayıtları yok edilmiştir.

O günden bu günlere kadar, failler ve işbirlikçileri bulunamadı. Yargı önüne çıkarılamadı.

Ertesi gün burjuva basınında olay türlü çeşitli çarpıtıldı. Bazı gazeteler "kızıllar kudurdu" biçiminde manşetler dahi attı. Tek bir gazetede bile olayın iç yüzüne yönelik bir aydınlatma çabası gösterilmedi.

Olayın soruşturması jet hızıyla yapıldı ve mucizevi bir şekilde 28 günde bitirildi. 30 Mayıs 1977 tarihili iddianamenin 20. sayfasındaki şu cümle bile savcıların bu soruşturmada ellerinin kollarının nasıl bağlandığının bir ifadesiydi:

"Kamu vicdanında ve evrensel adalet duygusunda mahkûm edilen 1 Mayıs kıyımı ile ilgili açılan bu davada sanıkların küçük bir bölümü yüce adaletin önüne çıkarılmış bulunmaktadır. Bu büyük ve kanlı facianın tertipçisi, uygulayıcısı yurt ve insanlık düşmanı olan asli failler er geç tespit edilecek ve tarihin ve şaşmaz adaletin önüne çıkarılıp mahkûm edileceklerdir."

Daha ilk oturumda savcılık makamı, asıl faillerin mahkeme huzuruna getirilmesi talebinde bulunmuştu. Duruşma savcısı, ayrıca, dosyada bulunan fotoğraflardan 12 tanesinin Adli Tıp Başkanlığı'na gönderilerek, "bu fotoğraflar üzerinde işaretlenmiş yerlerdeki pencere, dam ve çatı ve diğer yerlerde görülen kişilerin, mümkünse yüzleri belli olacak şekilde, bu olmadığı takdirde ne yaptıkları ve ellerinde ne bulunduğu anlaşılacak bir şekilde büyütülmesi"ni istemişti.

Bu davanın iddianamesini hazırlayan altı savcı yardımcısı ise, iddianamede cevaplanamayan şu sorulara ve şu görüşlere yer vermişti:

"Intercontinental Oteli'nin önü yüzden fazla toplum polisi memuru tarafından korunduğuna göre, bu silahlı şahısların uzun menzilli silahları ile otele nasıl girip nasıl çıktıkları suali cevapsız kalmaktadır."

Bugüne kadar cevabı verilemeyen sorular çok daha fazlaydı:

- Günün polis telsizlerinin bant kayıtları nasıl kaybolmuştu?
- Yukarıda sözü geçen panzere ısrarla kim emir vermişti?
- Taksim Sular İdaresi duvarı üzerinden, elleri başının üzerinde indirilenler kimlerdi? Neden salıverilmişlerdi?
- Sıraselviler-Gümüşsuyu yönünde çevreye ateş ederek geçen sivil plakalı beyaz Renault'ta kimler vardı?
- Emniyet aracı olduğu iddia edilen bu araçta, Samsun'da görevli Alaattin adlı bir binbaşı bulunuyor muydu?
- Intercontinental Oteli 3 gün rezervasyon kabul etmemiş olduğu halde, 1 Mayıs sabahı Yeşilköy'den otele gelip yerleşen ve olaydan sonra sah akşamı İstanbul'u terk eden yabancı bir kafile var mıydı?
- Pamuk Eczanesi'nin üst katında, sahibi tarafından pazar günü açılmayan bir otomobil acentasının kapısını anahtarla açıp giren, bir süre çekirdek yiyip, sigara içerek bekleyen, oradan dışarı ateş ettikten sonra silahları dosyalar arasına saklayıp çıkanlar kimlerdi?
- Adli Tıp'a büyütülmek üzere gönderilen fotoğraflar kayıp mı olmuştu?

Esas suçlular bu soruların yanıtlarında gizliydi. Olayın gerçek tertipleyicileri, "bu gizin" karanlığında "korunmakta", kim bilir hangi yüksek makamlarla ve hangi yeni katliamların planını yapmaktalar.

Nitekim bunların bir kısmı; Mete Altan, Mehmet Eymür, Nuri Gündeş, Hiram Abas ve Orhan Kilercioğlu yıllar sonra başka faili meçhul cinayetlerde, Susurluk'la yeniden gündeme geleceklerdi. Ama 1 Mayıs 77 katliamı ile ilgili "şaşmaz adaletin önüne çıkarılıp" hüküm giymeyeceklerdi.

O gün Intercontinental Oteli'nin 5. katında kalan ve aynı gece üstleri bir kez bile aranmadan uçakla ülkeyi terk eden CIA ajanı 10 Amerikalı hakkında ise hiçbir araştırma ve soruşturma yapılmayacaktı.

Yargı önüne çıkartılanlar ise her zaman olduğu gibi yine olayın mağdurları ve tanıklarıydı.

O tarihlerde İzmir'de DİSK 3. Bölge Temsilciliği'nde görevli olan Yalçın Ergündoğan, mahkemede nasıl, hem masum, hem mağdur, hem sanık, hem tanık olabildiklerini şu sözlerle anlattı:

"Coşku içinde 1 Mayıs'ı kutlamakta iken birden kendini 'sanık' olarak bulan doksan sekiz kişiden biriydim. Türkülerimizi, özlemlerimizi, taleplerimizi haykırıyorduk. Ben de elimde 'megafonla' kortejimizi yönlendiriyordum. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler konuşmasını tam bitirmekte idi ki, alan o günkü adıyla İntercontinental Oteli'nin çatısından açılan ateşle birlikte karışmaya başladı. Ellerimizdeki megafonlarla kitleyi dağılmamaya çağırıyorduk. Ama panik havası dağıtılamıyor, herkes kaçışıyordu. Kurşun vızıltıları arasında herkes yata kalka kaçışırken, bir yandan da polis panzerleri sirenlerini çalarak kitlenin üzerine yöneliyor, di-

ğer yandan da ses bombası kullanarak paniği daha da artırıyorlardı."

"Dağılan kitleyle birlikte panik halinde kaçmaya çalışanları ise polis bekliyordu. Bizi ağır hakaretler, tekme tokatlar ve cop darbeleri ile polis araçlarına doluşturdular. Önce Sirkeci'deki (eski 2. Şube) Polis Merkezi'nin geniş nezarethanesine attılar. Araçtan indirirken de, iki sıra polisin arasından ağzımız burnumuz kan içinde yerlerde sürüklenerek, bıyıklarımız yolunarak; 'söyle bakalım lan, Allah var mı?' naraları ile üzerimizde tepinilerek geçirildik."

8 Mayıs 1987 günkü Hürriyet gazetesinde "1 Mayıs olayı" adlı araştırma yazısında eski başbakan yardımcılarından Sadi Koçaş ile yapılan bir görüşmede Sadi Koçaş şunları söylüyordu:

"1 Mayıs olayı, 1 Mayıs günü ortaya çıkmış bir olay değil 68-69 ve 70'lerden itibaren biriken en az yedi-sekiz senelik bir olayların birikimidir." (...)

"(...) O olayın (1 Mayıs 1977 olayının) nasıl tertiplendiğini bilemiyorum. Ama tekrar ediyorum, o ve ona benzeyen 50 olay tertiplenebilirdi. Bunlardan çıka çıka bir o olay çıkmış. O çıkmazdı da bir başkası çıkardı. Bunu tertipleyenler vardı. İç ve dış mihraklı isteyenler vardı..." (...)

"Kontrgerilla, gerillaya karşı biz kontrgerillayız diyen birtakım insanlardan oluşan bir örgüt. Bunların gerilla, komando oldukları kendilerinden menkul ama bunlar bir makamdan yetki alıyorlar. Nedir o makam? Belki Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı'nın emri var, bilemiyorum, ama Milli İstihbarat Teşkilatı olduğu kesindir." (...)

"Bazı isimleri tanıyorum, bunların içinden o zaman bu işleri yapan Binbaşı, Yarbay ve Yüzbaşı gibi rütbeli kimselerden bahsedilirdi."

"Hatırladıklarım MİT'te çalışıyorlardı. Onlardan bir kısmı cezalandırıldı, ama ne şekilde cezalandırıldı, bunun mahiyetini bilmiyorum. Sanıyorum ki; yerleri değiştirilmek suretiyle cezalandırıldı..."

"Herhalde Türk toplumu ve tek tek sağduyu sahibi Türkler yararlanmadı. Faydalananlar var mutlaka. Bu işi isteyenler, örgütleyenler faydalandı gayet tabii. Ama herhalde Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Milleti yararlanmadı..." (...)

"Ben bu kişilerden bir ikisinin yüzlerini görmüştüm, tanıyordum ama nasıl tip insanlardır bunlar bilmiyorum. Hiçbiriyle irtibatım yoktu. Onlar da beni uzaktan, ben de onları uzaktan tanırdım, bir kısmını sadece isimleriyle tanırdım ve bir kısmını da şahsen görmüştüm. Fakat bunlar suçlu muydu, değil miydi? Bunlar yerlerinden atıldı, başka yerlere tayin edildi, galiba bir ikisi dışarıya gönderildi pek bilemiyorum, ama bunların suçu sadece aldıkları kanunsuz emirleri yapmak. Küçümsemiyorum suçu, kanunsuz emirleri yapmayı da emri veren kadar suçlu görüyorum, ama her insandan fedakârlık beklemeye hakkımız yoktur. Beni buradan alırlar, yarın Hakkâri'ye tayin ederler deyip, rahat rahat oturuyorum, çoluk çocuğumla başımı derde sokmayayım deyip, kanunsuz emri yapmış olanlar vardır, bunu da suç sayıyorum. Ama asıl suç, emri verenlerindir."

1 Mayıs katliamı ne yazık ki tek olay olarak kalmadı. "Faili belli" olan, ancak "meçhul" bırakılan cinayetlerin, katliamların, kanlı izleri günümüze kadar taşındı. 2 Temmuz Sivas vahşeti, Susurluk, Şemdinli olayları,

gazeteciler, yazarlar, aydınlar, öğrenciler, Abdi İpekçi, Uğur Mumcu, Hrant Dink, Kemal Türkler... Sorumluları, ya yakalanamadı ya yakalandı yargılanamadı; ya da yargılandı ama "örtülü tahliye"lerle hapisten kaçırıldı. Dahası davalar "zamanaşımı" nedeniyle düşürüldü.

1 Mayıs Taksim katliamında da, katliamı düzenleyenler değil, hedefi olanlar sanık sandalyesine oturtuldu. "Mağdurlar" türlü işkence ve çilelerden sonra beraat ettiklerine sevinemediler bile.

Peki, kimdi gerçek katiller? Daha önemlisi kimlerdir bunların ardında olanlar, bunları koruyanlar destekleyenler?

Bir eski başbakan yardımcısının "tanıyorum, biliyorum" dediği bu insanlar neden yargılanmazlar? Bu insanları teşkilatlayan, eğiten, maaşa bağlayan, her yetkilinin bildiği, yarı resmi, dış destekli bu güç neden dağıtılmaz ve sorumluları yargılanmaz?

Sadi Koçaş; 7 Mayıs 1977 tarihinde Cumhurbaşkanlığı makamına gönderdiği mektubunda, "kontrgerillayı" kastederek şu açıklamalarda bulunuyordu:

"Söz konusu örgüt, gerilla ve kontrgerilla savaşları için ve her türlü yeraltı faaliyetleri için planlar yapar ve insan yetiştirir.' (...) 'Gizlilik içinde çalışır, demokratik hukuk dışındadır. (...)

"1974'e kadar, gizli olarak, Amerikalılardan mali destek görürdü. Amerikan askeri heyetleriyle bir binada çalışırdı. Amerikan mali desteğinin 1974'te sona erdiği bildirilmiştir. 12 Mart döneminde sözü çok geçen ve 'kontrgerilla' denen kimselerin bu örgüte bağlı olma olasılığı vardır."

"Bu örgüte iyi niyetli kimselerin dışında siyasal düşünceleri yönünden yurt savunması için gördükleri eği-

timi Türkiye'deki şiddet eylemlerinde kullananların bulunabileceği güçlü olasılıktır."

"Çünkü bu eylemlerden bazıları, görünürdeki çoluk çocuk tarafından değil, ancak güçlü bir örgüt tarafından düzenlenebilecek niteliktedir. Özellikle 1 Mayıs 1977 Taksim olayı bu izlenimi vermektedir."

"Bu örgütte görev almış, yönetici olarak çalışmış kimselerden bazılarının, emekliye ayrıldıktan sonra da bilgilerini ve yetiştirdikleri elemanları siyasal nitelikteki eylemler için kullandıklarını gösteren belirtiler vardır."[2]

Dönemin İstanbul Dev-Genç Başkanı Celalaettin Can isimler vererek anlatıyor:

"Bir kısım arkadaşlarımız Sular İdaresi'nden ateş eden grubu enterne etmek için İstiklal Caddesi'nin girişindeki polis barikatını yarıp, Taksim tuvaletlerinin olduğu sokağın girişinin sağ tarafından, Sular İdaresi'nin arkasına geçmeye çalışıyordu. Ama başlarında ünlü bir polis şefinin olduğu (ki arkadaşlarımız onu tanıdı ve Mete Altan olduğunu söylediler) 20 civarında sivil bir grupla karşılaştılar. Ateş edenler onlardı! Sonradan öğrendiğimiz de; jandarmanın Sular İdaresi sorumlusu Üsteğmen Abdullah Erim, Sular İdaresi'nden kitleye ateş eden grubu enterne ediyor ve bunları Mete Altan'a teslim ediyor. Ancak Altan, emniyete götürmek üzere aldığı bu grubu hiçbir kayıt tutmadan serbest bırakıyor."

"Bir grup arkadaşımız da kitleye ateş edilen İntercontinental Oteli'nin (şimdiki The Marmara) içine girip 2. kata çıkmaya çalışırken, 2. katın başında yine silahlı bir sivil grupla karşılaşıyor, itiş kakış yaşanıyor ve kata çıkmalarını engelliyorlar. Aynı grup kata başka bir yol-

---

[2] Akt: C. Arcayürek, *Cüneyt Arcayürek Açıklıyor-7*, s. 358.

dan girebilmek için, Kazancı yokuşundan aşağı inip, 20-25 metre aşağıdaki İntercontinental'in garajından çıkmayı denediği sırada, garajdan beyaz bir Reno fırlıyor. Reno'yu kovalıyorlar ama yakalayamayınca tekrar Kazancı yokuşunun başına dönüyor, arkadaşlarımız. Aynı Reno çok geçmeden, hemen 5-6 dakika sonra bu kez Sıraselviler tarafından Taksim Meydanı'na giriyor. Arkadaşlarımız bu kez aynı Reno'nun, Kazancı yokuşunun önünden Atatürk Kültür Merkezi'ne giden yoldan süratle geçerken, uzun namlulu silahlarla kitleye ateş ettiğini görüyor ve aynı Reno ateş etmeye devam ederek. Yeniden Sıraselviler'e dönüyor."

"Öğrendiğimiz, 1 Mayıs katliamının MİT Müsteşar Yardımcısı Hiram Abas'ın, o dönem yakın çalışma arkadaşlarından Mehmet Eymür, yine MİT bölge sorumlusu Nuri Gündeş, yine MİT'te çok önemli görevlerde bulunan (askerler adına) Orhan Kilercioğlu tarafından planlamasının yapıldığı idi. Bu ekip, 1971 ve Kızıldere'den başlayarak tüm 70'li ve 80'li yıllar boyunca, toplumsal demokratik hareketin tasfiye edilmesi ve maniple edilmesi için iş başındaydı. Hiram Abas sonradan MİT müsteşarı oldu, Mehmet Eymür 93-96 kayıplar ve yok etme sürecinde, 96'da ortaya çıkan Susurluk çetesinde kilit unsurdu. Nuri Gündeş, Susurluk sürecinde gizli başbakan Özer Çiller'in danışmanı olacaktı, Orhan Karaevli 80 sonrasında general olacak, ANAP'ta siyasete atılacaktı, Özal'a dönük operasyondan sonra Mesut Yılmaz'ın yanında yer alacaktı. Mayıs 1977'de, Intercontinental'in güvenliğinden sorumlu Emniyet Müdür Yardımcısı Mehmet Akzambak'tı. Sular idaresinden sorumlu Emniyet Müdür Yardımcısı Metin Gül'dü. Mete Altan ise 90'lı yılların ortalarına doğru Antalya Emniyet Müdürü'ydü.

Kendi döneminde Mehmet Eymür, Korkut Eken, 'Yeşil' lakabıyla bilinen Mahmut Yıldırım gibi 'derin ilişkiler'in Antalya'da iş tutması tesadüfî değildi. Türk gladyosunun cenneti Kıbrıs'ın, Antalya'nın ayağının altında olmasını da bunun yanına koymak gerekiyor. Eymür, Kıbrıs ve İsrail'e yakın kesimleri hep sevdi. 1982'de Hiram ustası ile Beyrut'taydı. Şimdilerde ise Amerika'da ve yeni zamanlarda Türkiye'de yeniden iş başı yapmanın hazırlığını yapıyor."[3]

17 Kasım 1990 tarihli Cumhuriyet gazetesinde konu ile ilgili Ecevit'in sözleri şu şekilde yer alıyordu:

"Özellikle 1977 yılında çok ilginç bazı olaylar oldu. Çok kuşku uyandırıcı, karanlık olaylar oldu. Bunların en önemlisi kuşkusuz, 1 Mayıs 1977'de Taksim Alanı'nda, 30'u aşkın insanın ölümü ile sonuçlanan olaydı. Bu gözler önünde yapılan bir kışkırtma sonucu çıkmış bir olaydı. Kışkırtmanın nereden, kimlerden geldiği, herkesin gözü önünde cereyan ettiği için belliydi. Ve ciddi olarak üstüne yüründüğü takdirde bu olayın sorumlularının, kışkırtıcıların mutlaka ortaya çıkması gerekirdi."

"Biz o sırada ana muhalefet partisiydik. Bu olayları soruşturmak için bir araştırma komisyonu kurduk. Ama bir noktadan sonra izler kayboluyordu. Adeta bir bilgi boşluğu ile direnişlerle karşılaşıyorduk. Yıllarca üzerinde durduğumuz halde, olayın içyüzü anlaşılamadı. O olayın faillerinin saklanmak istediği daha ilk günlerden itibaren belli olmuştu ve çok acayip bir şekilde tezgâhlanan bir olay olduğu görülüyordu. Onun için benim

---

[3] 1 Mayıs '77: Bir kırılma noktası ve aydınlatılmamış kitle kırımı (3 Mayıs 2006, Birgün gazetesi).

aklıma bir olasılık olarak bunun, Özel Harp Dairesi'nin sivil uzantısıyla bir bağlantısı olabileceği olasılığı geldi... Ve bunu Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e bildirmeyi, bu kaygımı sunmayı görev bildim. Kendisiyle görüşerek Özel Harp Dairesi ile ilgili bilgileri aktardım. Taksim olayının arkasında bu kuruluşun sivil uzantısının bulunabileceğini söyledim. Korutürk bunu benden yazılı olarak da istedi. Korutürk, bu konuyu dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'e de açmış. Demirel buna büyük tepki gösterdi."

Gazeteci yazar Faruk Mangırcı, ise bu konuda daha ilginç iddialar ileri sürüyor:

"1 Mayıs katliamından dolayı kimse ceza almadı. Üstelik gözaltına alınanlar arasında hiçbir resmi görevli bulunmuyordu. (...) Nisan ayının son günlerinde CHP lideri Ecevit, Niksar, Şiran ve Erzincan'da düzenlediği toplantılarda saldırıya uğramıştı. 29 Mayıs'ta yine Ecevit'e İzmir Çiğli Havaalanı'nda başarısız bir suikast girişimi düzenlenirken aynı gün İstanbul'da Sirkeci Garı ve Yeşilköy Havaalanı'nda bombalar patlamış ve yedi kişi ölmüş, 40 kişi de yaralanmıştı. Emekli Orgeneral Memduh Ünlütürk, 3 Haziran tarihinde Son Havadis gazetesine verdiği demeçte, 'Bu olaylar burada bitmeyecek arkadaş, daha çok devam edecek,' diyerek bir şeylere dikkat çekiyordu. 6 Haziran'da Ecevit, kaygılarını anlatmak üzere Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e gitti. Ecevit, (...) gazetecilerin sorusu üzerine, 'Kuşkularım, Başbakanlığım sırasında edindiğim bazı bilgilere de dayanıyordu. Bunları, o bilgilerin niteliği bakımından, bütün açıklığıyla söyleme hakkını kendimde göremiyordum. Ancak, Sayın Cumhurbaşkanı'na bütün açıklığıyla arz edebilirdim,' diyerek kontrgerillanın varlığının kendisi-

ne ilk açıklanan siyasetçi olarak bildiklerini ve olaylarla ilgili görüşlerini Cumhurbaşkanı'na anlatıyordu. (...) Ancak, Ecevit, bildiklerini halkla paylaşmak yerine Cumhurbaşkanı'na aktarıyordu. Cumhurbaşkanı zaten yeterince bilgi sahibiydi. (...) Ama Ecevit, bu yürekliliği gösteremiyordu."

Ersun'un Tasfiyesi

"(...) 3 Haziran 1977'de sürpriz bir kararname ile Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun emekliye sevk edildi. 1 Mayıs'ın üzerindeki sır perdesi devleti yönetenler tarafından aydınlanmıştı. Ersun ve 200 kadar kontrgerillacı subay, 3 Haziran gecesi darbe yapmak üzere hazırlıklar yapmışlardı. Bu darbenin gerçekleştirilebilmesi için altyapı hazırlanacaktı. 1 Mayıs katliamı, patlayan bombalar, insanların suikastlere kurban gitmesi gibi olayların ardından 5 Haziran'da yapılacak seçimlerin hemen öncesinde Ersun ve arkadaşları yönetime el koyacaktı. Sır perdesi egemen güçler tarafından aydınlatıldı ancak kamuoyu bu bilgilere hiçbir zaman ulaşamadı. (...) Emekli Orgeneral Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'la (...) yaptığım söyleşide Paşa'ya 1 Mayıs katliamını ve 3 Haziran darbe girişimini sordum. (...) Paşa, (...) koltuğuna yaslandı ve gülümseyerek, 'Namık Kemal'in ihtilalci yanı olduğunu biliyorum. Sürekli olarak ihtilal hazırlığı içindeydi. Bu hazırlıklara 1972 yılından itibaren kurmay kadrosu ile başladı. Ancak katliam yapabilecek kadar hain olup olmadığını bilmiyorum. Ben senato üyesi olarak, Meclis'te kurulan 1 Mayıs olaylarını araştırma komisyonu üyeleri arkadaşlarımla beraber İstanbul'a geldik. Çok araştırma-

lar yaptık ama hiçbir sonuca varamadan Ankara'ya döndük.' dedi"[4]

1 Mayıs katliamının ve diğer katliamların hesabı bir gün mutlaka sorulacak, failleri, tetikçileri arkasındaki karanlık güçler, iç güçler, dış güçler, kontrgerillası, CIA'sı, ABD'si mercek alına alınacak. Ama bu hesaplaşmayı, bu güçlerle iç içe olanlardan bekleyemeyiz. Halkın üzerine silah sıkılan Intercontinental Oteli'ne müdahale etmeyen, edemeyen, otelden ayrılıp, ellerini kollarını sallayarak ABD'ye giden CIA ajanlarının üstlerini bile arayamayanlar elbette bunların işbirlikçileri ve suç ortaklarıdır.

İşbirlikçiler bu güçlerle iç içedir, dahası onların yönetimi altındadır. Tarihimizin bu karanlık sayfalarının, "aydınlatılmasını" karanlık ilişkiler içindeki işbirlikçi yönetimlerden beklemek aymazlık değil midir? Karanlıkları aydınlatacak tek güç halkın örgütlü gücüdür. Bu gücün siyasi iktidarıdır.

[4] Y. Faruk Mangırcı, *Çankaya Savaşları*, 2006, s. 113-114.

Önceki kısımda anlatmaya çalıştığımız gibi; 1 Mayıs katliamı egemen güçlerin bilgisi içerisinde, emperyalist güç odaklarının ve kontrgerillanın da içinde olduğu yapılanmalarla birlikte düzenlenen bir katliamdır. Gözdağı vererek, korku toplumu yaratarak, gelişen sınıf ve kitle hareketini tehdit etmeyi, önünü kesmeyi amaçlamıştır

Tüm olumsuz şartlara karşın 1 Mayıs 1976'da, yüz binlerce emekçinin Taksim'i, 1 Mayıs alanını doldurması, emek güçlerinin burada bir araya gelmesi, egemen güçleri kaygılandırmıştı. Böyle bir birlikteliği önlemek gerekiyordu.

Sol güçler arasındaki, görüş ayrılıkları, fraksiyonal kısır tartışmalar, hatta zaman zaman baş gösteren çatışmalar kullanılarak, emek güçleri dağıtılabilirdi. Solun bu zaafı kullanılabilirdi.

Nitekim 1 Mayıs 1977 öncesi, bu zaaflar kullanılarak, ayrışmalar körüklendi.

1 Mayıs'ta sol güçlerin kendi aralarında çatışacağı izlenimi yaratıldı.

Bir taşla birçok kuş vuruyorlardı. Öncelikle, çatışma çıkacak duygusuyla halkın yığınlar halinde 1 Mayıs gösterilerine katılımını engellemeyi planlıyorlar, dahası kendi planladıkları saldırıyı, solcuların kendi aralarındaki çatışma gibi göstermek istiyorlardı. Solun bir araya gelmesini önlemek, soldaki çatlağı derinleştirmek için bunu hep yapacaklardı. Yaşatılan katliam dehşetleri, korkuya dönüştürülecek, halkın yığınlar halinde bir araya gelmesinin önü kesilecekti.

1 Mayıs 1977'de de böyle bir çatışmanın yaşanması, faşist hükümete, solcuların kendi aralarında çatıştığı demagojisini yapma imkânı verdi.

Ama bu demogoji başarılı olamadı. O gün de, bu gün de 1 Mayıs 1977 katliamının, MİT, kontrgerilla, polis işbirliği tarafından gerçekleştirildiğini herkes biliyor. Ama her, "devlet" teröründe olduğu gibi, "herkesin bildiği" şeyin üzerine, hiçbir "resmi güç" gidemiyor. Ciddi bir soruşturma açılamıyor. Açılan sözümona soruşturmalardan ise hiçbir şey çıkmıyor. Ya dosya kapatılıyor, ya da zamanaşımına bırakılıyor.

1 Mayıs katliamı, faşist terörün uyguladığı ne ilk katliamdı ve ne de sonuncusu oldu. Kahramanmaraş, Sivas, Malatya, Çorum vb. katliamlarıyla sürecek, kanlı izleri günümüze kadar ulaşacaktı.

"Milliyetçi Cephe" yalnızca kan dökülmesine seyirci kalmıyor, kan dökülmesini de teşvik ediyordu. Ülkenin bölünmesi ve parçalanması, ülkede kan dökülmesi konusunda başarılıydı. Ekonomik sorunlarla ise baş edemiyordu.

15 Mayıs 1977'de Türkiye'de, ülke tarihinin en büyük döviz sıkıntısının yaşandığına ilişkin haberler çıkmaktaydı. Artan fiyatlara ve yüksek enflasyona tepkiler artıyor, bildik sahneler yeniden yaşanıyordu. Hükümet "borç arıyor"; IMF, Türkiye'ye borç vermek için koşullar ileri sürüyordu:

1- Seçimler yapılsın,

2- Yüzde 20 devalüasyon yapılsın.

Ancak seçimlerin yapılmasını istemeyen güçler de vardı. Genel seçimlere çok az bir süre kalmıştı. 5 Haziran 1977 seçimlerine doğru Türkiye'de "olağandışı" olaylar yaşanmaya başlandı. Katliamlar ve bombalama olay-

ları arttı. Henüz 1 Mayıs 1977'de yaşananlar unutulmamışken, 29 Mayıs günü İstanbul Sirkeci Garı'nda ve Yeşilköy Havaalanı'nda bombalar patladı. Sirkeci'de beş yaralı vardı. Yeşilköy'de ise beş ölü ve kırk yaralı. Olayların sorumluluğunu 28 Mayıs adlı bir Ermeni örgütü üstlenmişti. Bu haber insanın aklına, 1976 Haziranı'nda San Francisco Chronicle gazetesinde Amerika'daki özel CIA okullarında Ermeni militanların da yetiştirildiğini öne süren yazıyı getiriyordu.

Aynı gün, Ecevit İzmir'de konuşacaktı. Ege gezisine başlamak için uçakla İzmir'e geldi. Alandaki kalabalık yüzünden izdiham oluşmuştu. Bülent ve Rahşan Ecevit çifti zorlukla ilerliyordu. Ecevitler'e yardım için seçim otobüsünden çıkan Mehmet İsvan, önce Bülent Ecevit'i otobüse bindirdi, ardından Rahşan Ecevit'i almak üzere dışarı çıktı. Rahşan Ecevit'in koluna girdiği sırada bir patlama sesi duyuldu ve yere düştü. İzmir Devlet Hastanesi'nde ameliyata alındı. Mermi sol dizin hemen üzerinden, yukarıdan aşağıya doğru girmişti. Ancak çıkış deliği yoktu. Çekirdeğin içeride kaldığını düşünen doktorlar, röntgende mermiye rastlayamadı. Tekrar röntgen çekildi, mermi yine yoktu. Doktorlar bacağı açtıklarında gördükleri manzaraya inanamadılar. Ameliyat sonunda İsvan'ın bacağından 90 kadar plastik parça ve bir de 'füze' çıkmıştı. Ameliyat sürerken gelen görevli polisler, 'mermiyi' değil, çıkan bu plastik parçaları istiyorlardı. Polisler, suikastı yapanlarla ilgilenmiyorlardı bile. Emniyet Müdürlüğü ancak üç gün sonra olayın bir polis tarafından gerçekleştirildiğini kabul edecekti.

Olayda Amerikan yapımı Tengaz silahı kullanılmıştı. 67 cm. boyundaki siyah, üzerinde hedef bulmaya yarayan özel bir lamba taşıyan bu silah sadece gaz fişeği

atıyor ve kalabalıkların dağıtılması için 80-100 metre mesafeden kullanılıyordu. Silahın mermisi siyanür içeriyor ve havayla temas ettiğinde ikinci kez patlıyordu. İkinci patlama, ilk patlamayı yok ettiği için silahın nereden ateşlendiğini anlamak zordu. Silah, birbiri ardına dört iradi hareket yapılmadan ve 2.5 kiloluk bir kuvvetle tetik çekilmeden ateşlenmiyordu. Yani kazayla patlaması mümkün değildi. Ayrıca, kovan klasik silahların tersine, ateşlendikten sonra dışarı atılmamakta, içeride kalmaktaydı. Silahlardan 25 adedi Genelkurmay Başkanlığı'nın bilgisi dahilinde yurtdışından getirilmiş ve İzmir Emniyeti tarafından 27 Şubat 1977 tarihinde özel bir deftere mühürsüz olarak kaydedilmişti. Olay günü Polis memuru İsmet Çetin tarafından bu silahlardan 10 tanesi senet karşılığı alınmış ve akşam bir mermi eksiği ile teslim edilmişti.

İsmet Çetin olaydan sonra bu silahla Ecevit'in konvoyunu izlemeye devam etti. Çetin, ifadesinde "İtişkakış anında sanki birisi silahımı tutup patlattı" dedi.

Polis memuru İsmet Çetin'i, MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in yakın arkadaşı olarak bilinen emekli Albay Ali Rıza Hafızoğlu ve yine MHP eğilimli Burkay Kaynak savundu. Savcı, davayı, 'taammüden öldürmeye tam teşebbüsten' açtı. Toplum polisinden memur İsmet Çetin, Başkomiser Hüseyin Bayram, Komiser Yardımcısı Nuri Oğuz, Müdür Ayhan Özaslan, Yardımcısı Fethi Gördük, ayniyat memuru Hüseyin Sert, İzmir Emniyet Müdürü Mehmet Yalçın ve İzmir Valisi Turgut Eğilmez hakkında suç duyurusunda bulundu. Ancak mahkeme sonucu, sadece polis memuru İsmet Çetin tedbirsizlik ve dikkatsizlikten 3 ay hapis cezasına çarptırıldı. Çetin, cezasını tamamladıktan sonra polisteki görevine iade edildi ve MHP yanlısı Pol-Bir'e üye oldu.

Bütün engellemelere rağmen Bülent Ecevit, kampanyayı iyi götürüyordu. Kitlelere "umut" aşılamaya devam ediyordu. Ülkede dağa taşa "Umudumuz Ecevit", "Karaoğlan" sözcükleri yazılıyordu.

Ecevit, bu kez de İstanbul'da konuşacaktı. Demirel'e Ecevit'e suikast yapılacağına ilişkin bir duyum gelmişti. O da "gizli ve zata mahsus" bir mektupla durumu Ecevit'e iletti. Tüm illerin yöneticilerini uyardı ve gereken önlemlerin alınmasını istedi. Günlerden 2 Haziran'dı. Ecevit, radyoda yaptığı bir konuşmada Demirel'den aldığı mektubu kamuoyuna açıkladı ve mitinge gideceğini söyledi.

Açıklanan mektupta şunlar yer alıyordu:

"CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 3 Haziran 1977 günü İstanbul Taksim Meydanı'ndaki CHP mitingi sırasında, Sheraton Oteli'nin üst katlarındaki odalardan birinden uzun namlulu ve dürbünlü bir silah ile ateş edileceği, bu teşebbüsün 29 Mayıs 1977 günü İzmir Çiğli Havaalanı'nda cereyan eden olayla birlikte, 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda vukua gelen olaylardan cesaret alan... İllegal-komünist örgütlerin yanı sıra, memleketimizi iç meselelerle uğraştırmak isteyen yabancı kuruluşların ve uluslararası tedhiş teşekküllerinin muhtemel suikast ve sabotaj eylemleri ile özellikle vazifelendirilmiş kimseler tarafından yapılmak istendiği alınan haberler meyanındadır..."

Demirel'in Ecevit'e olan tüm güveni o anda yitti. Ecevit yalnızca "gizli ve zata mahsus" bir mektubu açıklamak, siyasal rant elde etmekle kalmıyor, bir süredir ülkede "daha çok karışıklık yaratmaya" çalışan güçlerin ekmeğine de yağ sürüyordu. Herkes tedirginlik, korku ve isyan duygularıyla dolmuştu. "Daha çok karışılık ya-

ratmaya" çalışanların istedikleri ortam da buydu. Güvensizlik, tedirginlik, bıkkınlık ve korku ortamı.

3 Haziran'da, CHP mitingi olaysız ve büyük bir kalabalıkla yapıldı. Ecevit'in suikast ihbarına rağmen mitinge gideceğini söylemesi mitinge ilgiyi artırmıştı.

Ecevit'e ilgi duyan başkaları da vardı. Türkiye'deki her ünlü lider gibi Ecevit de bir zamanlar Amerika'da kalmıştı. Rockefeller Vakfının bursuyla ABD'de eğitim görmüştü. Bu vakfın danışmanlarından ve Şili darbesini planlayanlardan Kissinger, Ecevit'in arkadaşıydı. O yıllarda Türkiye'de bulunan ve 1980'de ABD'nin Türkiye Büyükelçiliği'ne atanan James Spain, Ecevit hakkında şunları belirtiyordu:

"Ecevit'i anti-Amerikan ya da Batı aleyhtarı olarak değerlendirmek için bence fazla bir belirti yoktu. Nitekim ilk başbakanlığı döneminde de Türkiye'deydim ve Ecevit'in iktidara gelmesiyle Türkiye'nin Batı ittifakından uzaklaşabileceğine ilişkin en ufak bir tereddüdümüz yoktu. Amerika Ecevit'ten endişe duymadığı gibi, kendisiyle sürekli yakın temas halindeydik. Ayrıca, 1980'de büyükelçi olarak Türkiye'ye geldiğimde, o zamanın başbakanı Demirel ile üzerinde anlaşmaya vardığımız güvenlik yardımı programı benden önceki büyükelçi ve Demirel'den önceki başbakanın yani Sayın Ecevit'in hazırladığı anlaşmaydı. Amerika'nın Ecevit'ten bir korkusu olmadığı gibi, ben de Amerikan Büyükelçisi olarak Ecevit'in demokratik eğilimlerinden hiç kuşku duymuyordum. Zaten kendisi de Kissinger'in arkadaşıydı."[5]

---

[5] *Kanat Operasyonu,* Ufuk Güldemir, Tekin Yayınları, İst., 1985, s. 23-24).

FATSA HALKEVİ BAŞKANI KEMAL KARA ÖLDÜRÜLÜYOR

1. Milliyetçi Cephe hükümetinin kadrolaşma ve bazı kurumları faşist kadrolarla doldurma politikası Fatsa'da da uygulanıyordu. MHP ve ülkü ocaklı militanlarının polislerin de desteğiyle gerçekleştirdikleri sopalı, zincirli, bıçaklı saldırıların hedefinde Fatsa lisesi öğrencileri bulunuyordu.

Bu örgütlü saldırılara karşı dayanışma gereksinimi duyan devrimciler, 1975 yılında Fatsa Halkevi'ni kurdular. Halkevi'nin en önemli etkilerinden biri Fatsa'daki Alevi-Gürcü ve Sünniler arasındaki mezhep çatışmalarını azaltmasıydı. Köken itibariyle farklı mezheplerden gelen bu insanlar Halkevi çatısı altında bir araya geliyor ve ortak çalışmalar yapabiliyorlardı. Bu durum halkın birleşmesini değil, bölünmesini ve birbiriyle çatışmasını hedefleyen egemen güçlerin hiç de hoşuna gitmiyordu. Bu nedenle faşist saldırıların yönü değişiyor, Halkevi hedef seçiliyordu.

Halkevi Başkanı Kemal Kara idi. O da Fikri gibi terziydi ve aynı zamanda terzi Fikri'nin hem kalfası, hem de sağ koluydu. Kemal Kara, Fatsa halkı ve devrimci gençler tarafından çok seviliyor, onlara önderlik ediyordu. Öldürüldüğünde 27 yaşında olan Kemal Kara evli ve iki çocuk babasıydı.

Kemal Kara, 15 Haziran 1977'de kurulan bir pusuda katledildi. Pusuyu düzenleyen bir emniyet görevlisiydi. Fatsa emniyetinde görevli polis memuru Necati Budak.

Ordu MHP senatör adayı Nail Dervişoğlu[6] da, bu hazırlıkların içinde yer almıştı. Kemal Kara, yanında Celal Aslan ve Paşa Hazer adlarında iki arkadaşıyla birlikte Belediye Parkı'ndan kalkıp evine gitmekte iken, sahil istikametinde balıkçı iskelesi yanında, eli zincirli ve bıçaklı ülkücülerin saldırısına uğradı. Saldırıdan sonra koma halinde Fatsa Devlet Hastahanesi'ne kaldırıldı. Ameliyata alınmasına rağmen 3.30'a kadar yaşayabilen Kemal Kara, karaciğerinin yaralı oluşu nedeniyle kan yetersizliğinden doktorların bütün çabalarına rağmen kurtarılamayarak öldü.

Arkadaşları Celal Aslan ve Paşa Hazer ise yaralı olarak kurtuldular.

Celal Aslan olayı şöyle anlattı:

"Fatsa Belediye Parkı'ndan ayrılmıştık. Polis (Necati Budak) 52 AL 193 plakalı, Asım Devrişoğlu'na ait olduğunu sandığım bir oto ile bizi takip ediyordu. Ordu otobüs yazıhanesi istikametine geldiğimizde, Polis Necati arabanın kapısını açarak bize karşı dönüp (A...S...) çocukları kaçmayın şeklinde küfürlü bir şekilde, sizi dün akşam vuramadık bu akşam vuracağız dedi. O anda elinde bıçakla Aslan Karataş geldi ve bize engel oldu. Aralarından Ali Keskin, Ali Karataş, Nuh Küçük, Tala Sade, Nabi Keskin, Atıf İnal, bir kısmını tanıdığım halde adlarını hatırlayamadığım ve bir kısmını da tanımadığım kişiler üzerime geldiler. Atıf İnal Halkevi Başkanı

---

[6] Dervişoğlu, aynı zamanda Adalet Partisi ilçe başkanlığı yapmış bir isimdir. Sonraki yıllarda Fatsa'ya taşınan Ülkücü kesime ev sahipliği yapacaktır. Dervişoğlu, 29 Mart 09 mahalli seçimlerinde MHP'den İzmir Büyükşehir Belediyesi başkanlığına aday olan, MHP İzmir İl Başkanı Müsavat Dervişoğlu'nun babasıdır. Müsavat Dervişoğlu adı, özel harekâtçı eskisi İbrahim Şahin vasıtasıyla Susurluk paralarını İstanbul Laleli döviz piyasasında akladıkları iddiasıyla anılacaktır!

Kemal Kara'ya naylon bir muşamba içerisinden çıkardığı ve gece yıldız gibi parlayan uzun kesici bir aletle arkadan saldırdı. Kaçmaya başladık. Caddeyi Meydan Taksi istikametine doğru kaçtık. Necati polis eli silahlı olarak taksi ile bizi izlemiş olacak ki bize bakıyordu. Saldırganlardan peşimize gelen, Nuh Küçük elinde zincirle bana vurmağa yeltendi. Kendimi sakındığım için, elindeki zinciri bana raslatamadı. Bu sefer Ali Keskin, elindeki bıçakla üzerime gelerek, boynuma bıçakla vurma çabasında bulunurken kafamı geri çevireceğim anda bıçağı yüzüme sapladı. Aynı şahıs Kemal Kara'ya da dönerek, bir elindeki zincirle ona vurmaya kalkıştı. Ve vurmayı başardı da. Sonra da bana vurduğu bıçakla Kemal Kara'ya da saldırdı.. Ve onu sert bir şekilde bıçakladı. Bir ara Nabi Keskin ve tanımadığım kişiler, ellerinde tabanca gözüme iliştiler. Ve kaçmayın diye sürekli bizi tehdit ediyorlardı. Kemal Kara ile yanımızda öbür yaralanan arkadaşımız Paşa Hazer'de olduğu halde, yaralı olarak düşe kalka şehir kulübüne çıktık. Sonra aşağıya indik ve bir cip ile İsmail Aksu adındaki bir kişi bizi Fatsa Devlet Hastahanesine götürdü."

Kemal Kara'nın cenazesine büyük bir kalabalık katıldı. 17 Haziran cuma günü saat 10.30'da üç bine yakın bir topluluk tarafından hastahaneden alınarak, şehir içinde kaldığı eve getirildi. Saat 12'de de evinden alınan cenaze tören için Fatsa Cumhuriyet Meydanı'na getirildi. Burada yapılan törenden sonra Kemal Kara'nın köyü İnönü Köyü durağına kadar yüründü. Burada elliye yakın vasıta ile Kemal Kara'nın cenazesi köyü olan İnönü'ye götürülüp kalabalık bir halk topluluğu tarafından toprağa verildi.

Kemal Kara'nm katli Fatsa'da dönüm noktası oldu. Bu olaydan sonra yaşanan süreçte, Fatsa'da sol örgütlenme iyice hız kazandı.

Fatsa halkının ve devrimcilerin tepkisi karşısında, faşistler sokağa çıkamaz oldular ve kasabayı terk etmek zorunda kaldılar.

Ancak 2 sene sonra, çarşafa bürünerek kadın kılığında kasabaya gelebildiler. 2.6.1979 günü, Ülkü Yolu Derneği kurucularından Oktay Orbey, yanında üç ülkücü olduğu halde bombalı-silahlı bir şekilde kadın kılığında Fatsa'ya gelip, devrimci avına çıktı. Fatsa Halkevine baskın düzenlemek istedi. Ancak, halkevi kapalıydı. Geri dönerken, yolda rastladıkları devrimci genç İsa Aydemir'i arkadan ateş ederek ağır yaraladılar. Ancak İsa, ölmeden önce tabancasını ateşleyerek Oktay Orbey'i öldürdü. Olay o tarihteki Günaydın gazetesinde "kendi katilini kendisi vurdu" şeklinde yer aldı.

BÖLÜM 8

5 HAZİRAN 77 SEÇİMİ VE 2. MC

5 Haziran 1977'de iç savaş ortamında yapılan milletvekili genel seçimlerine katılma oranı hayli yüksek oldu: Yüzde 72.

Faşizm tehlikesine karşı; CHP'ye oy vermeyen ve daha önce sandık başına gitmeyenler de bu seçimde sandık başına gitmişler ve CHP'yi desteklemişlerdi. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi de (TSİP) bu seçimlerde CHP'yi destekleyenler arasındaydı. TSİP, seçimlere katılabilmek için gerekli, 15 ilde tüm ilçelerle örgütlenme koşulunu yerine getiremediği için 1977 genel seçimlerine katılamamış, TSİP Genel Yönetim Kurulu'nca CHP'ye oy verilmesine karar verilmişti.

Seçim sonunda CHP (yüzde 41.39) 213 sandalye, AP (yüzde 36.88) 189 sandalye ve MHP (yüzde 6.42) 16 sandalye kazanarak oylarını artırdılar.

24 sandalye ile üçüncü sıradaki yerini koruyan MSP (yüzde 8.56) oylarında ise önemli bir düşme oldu. 1973 seçimlerinde 48 milletvekiline sahip olan DP yüzde 1.85 oy karşılığı yalnızca bir sandalye kazanabildi. Alevilerin oyunu alabilmek umuduyla seçime katılan Türkiye Birlik Partisi (TBP) ise binde 39 oy alabildi ve ne Genel Başkanı Mustafa Timisi'yi, ne de Yardımcısı Celil Gürkan'ı meclise taşıyabildi. Bağımsızlar ise 4 sandalye kazandılar.

CHP en fazla oyu alan birinci partiydi, ancak parlamentoda tek başına hükümet kurmaya yeterli çoğunluğa erişememişti.

5 Haziran 1977 Türkiye Geneli Seçim Sonuçları:

Nüfus	: 41.769.000
İl	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 50,77
Seçim Sistemi	: Barajsız d'Hondt
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 4 - % 0,89
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 259 - % 57,56
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 191 - % 42,44
Toplam Sandık	: 80.443
Toplam Seçmen	: 21.206.848
Toplam Kullanılan Oy	: 15.358.710
Toplam Geçerli Oy	: 14.823.943
Katılım Oranı	: % 72,42
Milletvekili Sayısı	: 450

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları:

Siyasi Parti Adı	Oy Oranı %	Toplam Oy	M.V. Sayısı
CHP	41,39	6.136.171	213
AP	36,88	5.468.202	189
MSP	8,57	1.269.918	24
MHP	6,42	951.544	16
BAĞ.	2,49	369.592	4
CGP	1,87	277.713	3
DP	1,85	274.484	1
TBP	0,39	58.540	
TİP	0,14	20.565	

Seçim sonuçları, "sosyalist solda" sarsıntılara neden oldu. Sonuçlardan en fazla olumsuz etkilenen TİP'ti. Özelikle Genel Başkan Behice Boran'ın aday olduğu İstanbul'da bile sadece 12,989 oy alabilmesi "Sosyalizmin Bayrağını Meclise Dikeceğiz" sloganıyla seçim kampan-

yasını yürüten partide hayal kırıklığına ve tartışmalara yol açtı. Bu tartışmalar sonucu "Yürüyüş" dergisi kadrosunu oluşturan, Yalçın Küçük, Metin Çulhaoğlu, Mesut Odman ve bir kısım aydın TİP'ten ayrıldı veya uzaklaştırıldı.

13 Haziran 1977'de Demirel, Cumhurbaşkanı Korutürk'e MC hükümetinin istifasını verdi. Cumhurbaşkanı Korutürk'te seçimlerde en çok oy almış CHP'nin lideri Ecevit'e yeni hükümeti kurma görevini verdi.

21 Haziran'da Ecevit'in CHP azınlık hükümeti açıklandı:

22 Haziran'da CHP Azınlık Hükümeti TRT Genel Müdürü Şaban Karataş'ı görevinden aldı ve yerine Cengiz Taşer'i atadı.

24 Haziran'da ise gençlik kampı görüntüsü altında çalışan komando kampları kapatıldı.

3 Temmuz 1977'de, CHP'nin kurduğu azınlık hükümeti, TBMM'de 217 kabul oyuna karşılık 229 ret oyu ile güvenoyu alamadı.

Cumhurbaşkanı Korutürk, 4 Temmuz'da, bu kez hükümet kurma görevini Demirel'e verdi.

21 Temmuz'da, 2. Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti açıklandı.

31 Temmuz 1977'de Ülkü Ocakları Derneği'nin 6. Olağan Kongresi yapıldı. Üniversiteli Asistanlar Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin divan başkanlığını yaptığı kongrede Genel Başkanlığa Muhsin Yazıcıoğlu getirildi.

ODTÜ'de ise yeni bir yapılanma gözleniyordu. Öğretim üyeleri, ODTÜ-ÖTK ve ODTÜ işçilerinin bağlı olduğu Sosyal-İş Sendikası, el ele Hasan Tan döneminin kalıntılarının temizlenmesi için mücadeleye girdiler.

8 Haziran 1977'de ODTÜ, direnişinin ilk şehidini verdi. ÖTK sözcüsü Ertuğrul Karakaya, ODTÜ'ye girmek isterken jandarma tarafından vuruldu ve düştüğü yerde dipçiklendi. Bu acı kayıp karşısında daha fazla direnemeyen Hasan Tan, 22 Haziran 1977'de Rektörlük görevinden istifa etti.

27 Eylül 1977'de de ODTÜ'yü bu kâbusun içine iten Mütevelli Heyet Başkanı Ahmet Sonel, görevinden istifa etti.

5 Ekim 1977'de Rektör Vekili olarak atanan Prof. Nuri Saryal ise 7 Kasım 1977'de eğitime başlanacağını açıkladı.

ODTÜ açılmış, eğitim-öğretim başlamıştı. Ancak Tan tarafından ODTÜ'ye işçi adı altında alınan 350 faşist dehşet saçmaya devam ediyordu.

2 Aralık'ta rektörlük önünde forum için toplanan öğrencilerin üzerine Rektörlük binasının 5'inci katından bomba atıldı, ardından da yaylım ateşi açıldı. 52 öğrenci yaralanırken, İbrahim Baloğlu adlı öğrenci yaşamını yitirdi.

Bu ikinci şehit, 9 aylık kâbusun da sonunu getirdi: Hasan Tan döneminde işe alınan tüm işçilerin işine son verildi.

Yine Ali Yurtaslan'dan izlemeye devam edelim:

"2 Aralık'taki büyük çatışmada ülkücülere önderliği Vedat Alagöz ve Mustafa Sami Barsan yaptılar. Bu olaya

katılan hemen herkes gözaltına alındı. Fakat idari kesim silahları sakladığı için, silah yakalanmadı. Vedat ve Mustafa gözaltına alınmadılar. Vedat, Mustafa, ODTÜ ambar memuru Adem ve iki kişi ODTÜ'nün bir cipine binerek olay yerinden kaçtılar. Bundan sonra bize mecburi izin verildi.

Konsey bizim atılmamızı görüşmeye başladı. Bu sırada, rektör vekili Kıcıman'ın evi birkaç kere bombalandı. ODTÜ servisleri kurşunlandı. Bunları yaptıran hep Mustafa Sami Barsan'dır. Bu olaylar sırasında biri yakalandı. Emri Mustafa'dan aldığını söyledi. Mustafa Sami Barsan, Kıcıman'ın evini iki kere bombalamaya azmettirmekten 10 yıl hapis yedi."[1]

[1] Ali Yurtaslan, *İtiraflar*, Kaynak Yayınları, 3. Baskı, s. 30.

ECEVİT YENİDEN BAŞBAKAN VE "TOPLUMSAL ANLAŞMA"

2. MC hükümeti kısa ömürlü oldu. Ecevit'in Güneş Motel olayı olarak tarihe geçen, gizlice görüşmeler yaptığı 11 AP milletvekilinin partilerinden istifa etmesi ve Ecevit'e destek vermeleri sonucu 2. MC hükümeti düştü.

1 Ocak 1978 günü Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk Bülent Ecevit'e yeni hükümeti kurma görevini verdi. Ertesi gün Ecevit yeni hükümeti açıkladı. 34 bakandan oluşan hükümette, "Güneş Motel"de yapılan gizli toplantıda AP'den kopartılan 10 bağımsız miletvekili ile birlikte CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ve DP Genel Başkanvekili Faruk Sükan da Başbabakan Yardımcıları olarak yer alıyorlardı. Diğer Başbakan Yardımcısı ise CHP den Orhan Eyüpoğlu idi.

Ecevit 5 Ocak 1978'de yeniden Başbakan oldu. AP' den ayrılan 11 milletvekilinin 10'unun bakan yapıldığı bu hükümet yoğun bir şekilde yolsuzluk söylentilerine maruz kaldı.

2. MC hükümetinin düşürülmesi ve yeni hükümeti Ecevit'in kurması, emekçi kitlelerde herşeye rağmen yeni bir heyecan ve umut dalgası yarattı. Kitlelere "demokrasi havarisi", "emekçi dostu", "halkçı" ve de "Kıbrıs Fatihi" bir lider olarak tanıtılmış olan Bülent Ecevit, halkın gözünde siyasi itibarını hâlâ korumaktaydı. O hala, "umudumuz Ecevit" idi.

Gerçekte ise, o dönemde Ecevit ve CHP'si, sermaye kesiminin "umudu" idi. Yükselen sınıf mücadelesi koşullarında burjuvazinin Ecevit'ten beklediği, sendikal hareketi uzlaşmacı bir çizgiye çekmek ve işçi hareketinin daha da sola kaymasının önüne geçmekti. Zaten

"ortanın solu" hareketinin asıl amacı, solun hızını "ortalamak," düzene zarar vermesini önlemekti.

Ecevit hükümeti, kritik bir ekonomik eşikte iktidardaydı. Enflasyon hızla artmakta, reel işçi ücretleri düşmekte, buna karşın işverenlerin kârları katlanmakta ve gelir dağılımı giderek daha da bozulmaktaydı. İşçiler ücretlerini artırmak için mücadele ediyorlardı.

İşçi-işveren ilişkileri kaçınılmaz olarak sertleşmiş, grevler iyice yaygınlaşmıştı. Bu "tehlikeli gidişe dur demek", bir an önce ortamı yatıştırmak, "sosyal barışı" sağlamak gerekiyordu.

Ama bu barış için, burjuvazinin cebinden bir şey çıkmamalıydı. İşçiler "olgun" davranmalı, taleplerinden vazgeçmeli ve "zıvanadan çıkan kitleler" yatıştırılmalıydı. "Halkçı Ecevit"ten beklenen de "halkı yatıştırmak"tı.

Toplumsal Anlaşma

Enkaz devraldığını açıklayan Ecevit, "Toplumsal Anlaşma" adı altında devraldığı enkazı halka temizletecekti.

Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. İki büyük konfederasyondan Türk-İş zaten bu günler için vardı. Bir sorun çıkarmadı. Yönetimi değiştirilen, bu anlamda CHP'ye yakın sendikacıların yönetiminde olan DİSK, bu haliyle bile "toplumsal anlaşmaya" ikna edilemedi. Kırk yıllık CHP'li Baştürk bile, yönetimde kalabilmek için "sosyalist" gözükmek zorundaydı.

Nitekim gazeteci Abdi İpekçi ile yaptığı bir söyleşide şunları söylüyordu:

"DİSK, sosyalist bir örgüttür. Yani ideolojik yönü belirlenmiş, kendi yetkili karar organlarında saptanmış bir örgüttür... CHP'nin üst düzeydeki yönetimi de mil-

letvekili seçildiğim seçim çevreleri de parlamento içinde birbirimizi tanıyan milletvekilleri de ve partinin pek çok yönetici kademeleri de benim bir sosyalist olduğumu bilirlerdi."[2]

DİSK'in "Toplumsal Anlaşma"yı kesinlikle reddetmesinin ardından, "Toplumsal Anlaşma" 20 Temmuz 1978 tarihinde yalnızca Türk-İş'le imzalanabildi.

Hükümet ile Türk-İş arasında imzalanan anlaşma, Bakanlar Kurulu'nda görüşülerek kabul edildi. Bakanlar Kurulu toplantısından sonra bir konuşma yapan Başbakan Ecevit, anlaşmayı "toplumsal anlaşma" olarak nitelendirirken, anlaşmanın Türk toplumunun refahını adaletli olarak artırma yolunda bir adım olduğunu söyledi. Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç da anlaşmanın toplumda karşılıklı güven ve iyi niyete dayanan görüşmelerin ne denli başarılı sonuç vereceğinin belgesi olduğunu, ülkedeki pek çok sorunun bu yollarla çözümlenebileceğini belirtti.

DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar düzenlediği basın toplantısında "Toplumsal Anlaşma"yı eleştirerek, "DİSK, sömürünün olduğu yerde çalışma barışının olamayacağını bilir ve bu tür anlaşmalara bu gözle bakar" dedi.

MESS Genel Sekreteri İlhan Lök "Toplumsal Anlaşma" ile ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Anlaşmanın en önemli yanı ülkemizde toplu sözleşme keşmekeşinin, hükümet ve işçi kanadı tarafından da saptanmış olması ve buna bir yön verilmek ihtiyacının duyulmuş olmasıdır" dedi.

Ne "Toplumsal Anlaşma"ydı ama. Anlaşmada "işçilerin ülke ekonomisi gerçekleri ile bağdaşmayan aşırı is-

---

[2] *Milliyet*, 16 Ocak 1978.

teklerinin önüne geçileceği ve işçi işveren ilişkilerini gerginleştiren grev ve lokavt olaylarının yaşanmasına ve dolayısıyla devletin sürece müdahalesine olanak tanınmayacağı" belirtiliyordu. Ecevit bu Toplumsal Anlaşma'yı, "Türk toplumunun refahını adaletli olarak artırma yolunda bir adım" olarak nitelerken, Türk-İş Başkanı Halil Tunç "toplumda karşılıklı güven ve iyi niyete dayanan görüşmelerin ne denli başarılı sonuç verdiğini ve ülkede pek çok sorunun bu yolla çözüleceğini" belirtiyordu.

DİSK'e göre ise bu anlaşma, "işçi ücretlerini dondurmayı ve krizin yükünü işçi ve emekçilerin sırtına yüklemeyi amaçlamaktaydı."

Nitekim öyle de oldu.

Ecevit hükümeti, danışmanı Kemal Derviş tarafından empoze edilen ve IMF'nin istekleri doğrultusunda hazırlanan ekonomik tedbirleri açıklamak zorunda kaldı. Ekonomik alanda MC hükümetlerinin bile yapmaya cesaret edemediği ekonomik kararlar CHP tarafından yürürlüğe kondu.

Türk lirasının değeri yüzde 32 düşürüldü. Bir dolar 25 lira oldu. Zamlar birbiri peşi sıra yürürlüğe konuldu.

BÖLÜM 9

KAN KAYBEDEN EMPERYALİZM, KAN DÖKMEYE HAZIRLANIYOR

1978-79 yıllarında dünyada ve Türkiye'de önemli gelişmeler oluyordu. ABD emperyalizmi sürekli kan kaybediyordu. ABD Ortadoğu'daki vurucu güçlerini kaybetmek üzereydi. İran'da, ABD'nin Ortadoğu'daki en etkili müttefiki Şah Rıza Pehlevi yönetimi devrilme sürecine girmiş ve Şah, 1979 yılı Ocak ayında ülkeden kaçmak zorunda kalmıştı. Şah devrilince, "cihat"tan söz eden Humeyniciler yönetime el koymuştu. Afganistan'da ise yapılan darbe ile komünistler iktidara gelmişti. 1979 yılında da Sovyetler Birliği bu ülkeyi işgal etmiş, böylece Irak'ta, Suriye'de, Güney Yemen'de etkili olan Sovyetler Birliği nüfuz alanlarını genişletmişti. ABD'nin İsrail'e 1947 yılından beri verdiği açık, etkili destek ve İsrail'in bölgede uyguladığı vahşet nedeniyle, Arap halkları arasında da ABD karşıtlığı yükselmekteydi.

Önlem alınmalıydı. ABD önlem olarak önce "Carter Doktrini" adı verilen politikayı benimsedi. Buna göre, ABD, Ortadoğu'da Körfez ülkelerinin petrol kaynaklarına yönelik herhangi bir tehdidi savaş nedeni sayacaktı. Böyle bir tehdide karşılık vermek amacıyla da hemen "Acil İntikal Ortak Görev Kuvveti" (Çevik Kuvvet) adıyla bir askeri birlik oluşturuldu. Çevik Kuvvetin Ortadoğu'yu kontrol altına alacak şekilde konuşlanması gerekmekteydi. ABD'nin Türkiye'deki üslerinin önemi bu nedenle daha da artmaktaydı.

Ancak, Ecevit Hükümeti, tüm baskılara rağmen ABD üslerinin yeniden açılmasına izin vermiyordu. Türkiye ile ABD arasında haşhaş ve Kıbrıs konularındaki gerginlik devam ediyordu ve Ecevit hükümeti, ABD taleplerini harfiyen yerine getirmekte direniyordu. Bu direnç kırılmalıydı.

Türkiye'de silahlı eylemler arttı, bireysel cinayetler yaygınlaşmaya başladı. Bireysel cinayetler giderek kitlesel çatışmalara ve katliamlara dönüştü. Türkiye, üsleri açmamakta direndikçe, çatışmalar körüklendi. Aslında 12 Eylül 1980 darbe süreci, bu tarihten itibaren başlatılmıştı.

"Ortadoğu Anlaşmazlıklarını Çözme Planı" mimarlarından ABD Bşk. Yrd. Prof. Rostow 12 Eylülden 3 yıl evvel Türkiye'ye gelip İktisat Mezunları Cemiyeti'nde "Gelişmekte Olan Ülkelerde Demokrasi Sorunları" konulu bir panele katılmıştı. Bu panelde çok iyi bir Türkçe ile uzun bir konuşma yaparak:

"Türkiye demokrasisi ileride çok olağanüstü durumlarla karşılaşabilir. Fakat Türk demokrasisini güçlendirecek ve sağlayacak kuvvetler durdurulamaz gibi görünüyor" dememiş miydi?

CIA Türkiye'deydi.

CIA görevlisi Heorge Harris ABD tarafından Ankara'ya "diplomat" olarak atanmıştı. ODTÜ'de Bent adında bir Amerikalı öğretim üyesi ABD'nin parasal desteği ile memurlar arasında anketler yaptırıyor, ABD Büyükelçiliği Siyasi İşler Görevlisi İkinci Kâtip Donald Robert, Siirt ve Mardin bağımsız milletvekilleriyle toplantılar düzenliyordu. CIA'de çalıştığı kanıtlanan Amerikalı gazeteci Shulzberg'in Doğu ve Güneydoğu'daki 'inceleme gezileri' Cumhuriyet Senatosu'nda tartışılıyordu.

MHP Genel Sekreteri Necati Gültekin'le bağlantılı olan ABD'nin Ankara Büyükelçiliği 1. Kâtibi CIA ajanı Alexender Peck ve yine bir CIA ajanı olan "Mr. Mayle" 1978 yılı boyunca Alevi ve Sünni nüfusun dengede olduğu Anadolu kentlerini dolaşarak, bu kentlerde MHP' liler ve yerel kontrgerilla birimleriyle ortak "rapor"lar hazırlıyordu. Amasya Belediye başkanı Gündüz Türen, İçişleri Bakanlığı'm arayarak Robert Alexander Peck'in Karadeniz Bölgesinde kışkırtıcı ve karıştırıcı davranışlarda bulunduğunu belirtiyordu. İçişleri Bakanı'nın bu durumu basına yansıtması üzerine ABD Peck'i geri çekmek zorunda kalıyordu.

DARBE PLANI

Genelkurmay'da "1978'de kurulan ve iki kişiden oluşturulan "özel çalışma grubu" İkinci Başkan Saltık'ın emrinde uzun süredir Bayrak Planı'nı hazırlıyordu. Planın ana hatları tamamdı. Ayrıntıların son aşamasına gelinmişti. Çalışmaların hızlandırılması ve özel grubun 6 kişiye çıkartılması kararlaştırıldı. Genelkurmay'da, ülkenin Başbakan veya yetkili durumundaki önemli bir kişisine suikast girişimi veya bölücü nitelikteki bir harekete karşı "Devleti Kurtarma" ve "Emniyet, Asayiş, Savunma" planları vardı. Böyle bir olay patladığında kim nasıl korunacak veya nereye götürülecek, nasıl sıkıyönetim ilan edilecek ve planların nasıl uygulanacağı çok ayrıntılı biçimde saptanmıştı.

Bayrak Planı, bu çok gizli planlardaki bazı bölümlerin alınması ve gerekli yeni eklerin yapılmasıyla ortaya çıkarılmıştı. Plana Bayrak adı, ülkenin tek bir bayrak altında toplanması amaçlandığından verilmişti. Aslında kalınca olmamakla birlikte, temel noktaları 15 sayfayı geçmeyen ve belirli alarm aşamalarından geçip uygulamaya sokulabilen bir plandı. Gazetecilere nasıl ve nereden, kimin kart vereceğinden tutun da, hangi fırınların işleyeceğine kadar hazırlanmış bir çalışma. Ancak bir günlük, yani duruma müdahale edilmesi öngörülen ve bu operasyon bittiği anda son sayfasına gelinen bir plandı. Askeri harekâtın ötesinde hiçbir bilgi içermiyordu."[1]

Plan hazırdı, şimdi hızla planı uygulayabilecek zemini "olgunlaştırmak" gerekiyordu. Kaynayan kazanın altına birkaç odun daha atıldı.

---

[1] M. Ali Birand, *12 Eylül*, s. 200-201.

Şubat-Mart aylarında olaylar, daha yoğun yaşanıyordu.

1 Şubat 1978'de Ankara Emek'te faşistler, İbrahim Bozkurt adındaki öğrenciyi vurarak öldürdüler. Beşevler'de durakta bekleyen öğrencilere ateş açtılar; Atilla Acartürk'ü öldürdüler, 4 kişi de yaralandı.

6 Şubat'ta ODTÜ işçisi İsmail Şahin ağaca asılarak öldürüldü.

16 Şubat günü daha sonra Kontr gerillacı bir faşist olduğu açığa çıkan Yüzbaşı Mehmet Ali Çevikel Ankara'da kaldığı bir evde askeri malzeme ile yakalandı. Bu olay gazete manşetlerine Çevikel'in "anarşistlere patlayıcı madde sağladığı" şeklinde geçmişti.

Aslında soruşturma 1978 yılının Şubat ayında, Ökkeş Çokuçkun'un Maraş'ta yakalanması ile başlıyordu.

Ökkeş Çokuçkun, Abdullah Çatlı'dan aldığı parayla Maraş'a gider. Yanında Mustafa ve Abdullah adlı iki kişi de vardır. Polisler arama yapınca, silahını çeker ve yanındakilere "Siz kaçın" der. Polislerle çatışır ve yaralı olarak yakalanır. Sonra da Mustafa yakalanır. Ökkeş Çokuçkun'un evinde ele geçirilen patlayıcıların izi sürüldüğünde, Ökkeş'in ifadesi üzerine eski bir yüzbaşı olan Mehmet Ali Çevikel'e ve onun Ankara Mamak'taki evinde çok miktarda TNT türü patlayıcıya ulaşılır.

21 Şubat 1978'de, Çevikel'in ifadesinde ismi geçtiği söylenen bir Ermeni kuyumcu ve K.Maraş'ta bazı kişilerin kurduğu ETKO "Esir Türkleri Kurtama Örgütü"ne ait patlayıcı madde deposu bulunur, ama iki ana depo boş çıkar.

Daha sonra, 12 Eylül 1980'den kısabir süre önce 1 Ağustos 1980 tarihinde Aydınlık gazetesinde yayımlanan, Ülkücü Gençlik Derneği Genel Yönetim Kurulu Üyesi ve hukuk masası başkanı olan Ali Yurtaslan'ın "İtiraflar"

adlı kitabından alınan açıklamalarda katliamda kullanılan patlayıcıların Çevikel tarafından sağlandığı belirtilir.

Patlayıcıları İstanbul'a Abdullah Çatlı getirmiştir. Katliamda kullanılan ve daha sonra İstanbul'da MHP'ye ait yerlerde ele geçirilen patlayıcıların Mehmet Ali Çevikel'de yakalanan "Amerikan TNT'si" denilen patlayıcılarla aynı olduğu ortaya çıkar. Yine Ali Yurtaslan'ın itiraflarında emekli Yüzbaşı Mehmet Ali Çevikel'in MHP'li olduğu ve MHP milletvekili Necati Gültekin'in ve Baki Tuğ'un[2] yardımıyla ordu içinde MHP'ye ordu malı silah ve patlayıcı madde sağlayan bir örgüt kurduklarını; sağlanan TNT'lerin Yüzbaşı vasıtasıyla MHP'lilere aktarıldığını, bunlardan bir kısmının Maraş'a gönderildiğini, 16 Mart İstanbul Üniversitesi ve Kahramanmaraş katliamlarında bu "Amerikan TNT'si" denilen patlayıcıların kullanıldığını, MHP'lilerin yakalanan M. A. Çevikel'i kaçırmak veya konuşmasını önlemek için çalıştıklarını, kendisine bu konuda Muhsin Yazıcıoğlu ve Abdullah Çatlı tarafından verilen talimatları yerine getirmek için, cezaevine giderek, Yüzbaşıyla konuştuğunu anlatır ve bu konuda pek çok ayrıntılı bilgi verir.

Tekrar da olsa Ali Yurtaslan'ın verdiği bu bilgileri kendi kaleminden okuyalım.

'TNT'lerin Esrarı

"Abdullah Çatlı, ÜGD Ankara Şubesi başkanıyken, Mehmet Korkmaz ve Nevzat Bor'la, birlikte İstanbul'a gidiyor. Burada o zamanki ÜGD İstanbul Şubesi başkanıyla

---

[2] 12 Mart Askeri Mahkemelerinde savcılık yaptı, başta Denizler olmak üzere, birçok devrimci için idam talebinde bulundu, daha sonra DGM Savcılığı yaptı, emekliye ayrılarak DYP'den milletvekili oldu.

buluşuyorlar (Adı Mehmet Yıldız gibi bir isimdi). Dört kişi Ökkeş'e gidiyorlar. Ökkeş bunları arabasıyla Aksaray'a kadar götürüyor."

"Daha sonra Abdullah'ı Yüzbaşı'yla tanıştırıyor. Abdullah bunlardan otomatik silah istiyor. Ökkeş, silahlan temin edeceğini söylüyor. Bunun üzerine Abdullah, Ökkeş'e 115 bin lira veriyor."

"Bu arada Ökkeş, Abdullah'a yarım sandık kadar (25 adet civarında) TNT veriyor. 'Bunları alın, size lazım olur' diyor. Tahrip kalıplarının tutarı olan 250 bin lirayı sonra almak şartıyla Abdullah'la anlaşıyorlar. Ökkeş TNT'leri verirken Abdullah'a bunların nasıl geliştirileceğini de anlatmış. Bütün bunları daha sonra cezaevinde bir görüşmemizde bana Ökkeş anlattı. Ökkeş, verdiği TNT'lerin 450'lik ile 750'lik arasında olduğunu söylüyordu. Bunlar askeri malzemelermiş. Bunlara Amerikan TNT'si de deniyormuş. Ökkeş, Abdullah Çatlı ile mutabakatından sonra K. Maraş'a gidiyor. Buradan Abdullah'ın istediği otomatik silahları alacak. Bu arada Abdullah'ın aldığı TNT'ler ise şöyle paylaşılıyor: Abdullah bunların dört beş tanesini İstanbul teşkilatına bırakıyor. Bir miktarını Ankara'ya getiriyor. Bir miktarını Yüzbaşı'ya veriyor. Gerisini ise Ökkeş'te bırakıyor. Bunları bana Abdullah anlattı."

İstanbul'daki TNT'ler

"Bunlardan on tanesi Maraş'ta Ökkeş'in üzerinde yakalanıyor. Üç tanesi Yüzbaşı'nın evinde ele geçiyor. Bir kısmı ise, Emniyet'ten aşağı atlayarak intihar eden bir gencin üzerinde çıkıyor. Bu olay 1978 Nisan sonlarında

veya Mayıs başlarında Ankara Emniyeti'nde meydana geldi."

"Bir kişi kendini pencereden aşağı attı ve öldü. Bunun kim olduğu anlaşılamadı. Oysa bu genç MHP'liydi. Abdullah, TNT'lerin bir kısmını saklaması için bu çocuğa vermiş. Polisler de bunları bulmuşlar. Çocuk kendini aşağı atarken, 'Bunları kimin verdiğini kesinlikle söyleyemem' diye bağırmış."

"Abdullah'ın İstanbul'da bıraktığı TNT'lerden bir tanesi, bu yılın başlarında İstanbul ÜGD Şubesi'nde yapılan bir aramada ele geçti. Ayrıca İstanbul Üniversitesi'nin 16 Mart tarihinde bombalanmasında da bunlar kullanıldı. Bunu bana Abdullah Çatlı söyledi. Ayrıca Ökkeş Çokuçkun, gazetelerde İstanbul ÜGD'den çıkan bombayı görünce, "İşte bu benim verdiklerimden," dedi.

Ökkeş'in yakalanması ise şöyle oldu: Ökkeş, Abdullah'tan aldığı parayla Maraş'a gidiyor. Yanında Mustafa ve Abdullah adlı iki kişi de var. Polisler arama yapınca, silahını çekerek yanındakilere 'Siz kaçın' diyor. Abdullah kaçıyor, Ökkeş yaralı olarak yakalanıyor. Sonra da Mustafa yakalanıyor. Bunların arkasından Ankara'da Yüzbaşı da yakalandı."

Necati Gültekin, Baki Tuğ ve Ordu İçindeki Gizli Teşkilat

"1979'un Haziran ayında Abdullah Çatlı beni çağırarak, Mehmet Ali Çeviker ve Ökkeş Çokuçkun adlı şahısların Ankara Kapalı Cezaevi'nde bulunduklarını, bunlarla kimseye hissettirmeden ilişki kurmamı istedi."

"Kendilerine maddi, manevi yönden destek olacağımızı, yalnız bunu kimsenin bilmemesi gerektiğini anlattı. Poliste nasıl ifade verdiklerini öğrenmemi istedi."

"Ben 1978'in Nisan ayında cezaevine giderek Yüzbaşı Mehmet Ali Çeviker ile görüştüm. Yanımızda Selahattin Arpacı da vardı. Bana Abdullah Çatlı ile İstanbul'da görüştüğünü söyledi. Ayrıca ordudan silah ve malzeme çıkartmak için ordu içinde bir teşkilat kurduklarını anlattı. Bu teşkilatın kurulmasında MHP Milletvekili Necati Gültekin ve Baki Tuğ'dan yararlandıklarını söyledi. Kendisinin İstanbul'da öldürülen astsubaya bağlı olduğunu, onun üstündekileri bilmediğini söyledi."

"Yüzbaşı Çeviker, ayrıca ele geçmeyen malzemelerin İstanbul'da bir depoda bulunduğunu, istersek buranın adresini verebileceğini belirtti. 'Belki nemden bozulabilirler. Gidin oradan malzemeleri alın' dedi ve bana deponun adresini verdi. Yüzbaşı ayrıca kendisinin bir eniştesi olduğunu, malları kendileriyle paylaşmak istediğini söyledi. Bizden onu korkutmamızı ve bu işten vazgeçirmemizi istedi. Yüzbaşı, Ökkeş'le konuşmamızı da söyledi."

"Bir keresinde Ökkeş'le görüşmemizde de bu depodan söz edildi. Ökkeş bana 'Kimseye güvenemiyorum. Sen Gabriyel Aktürk'e git sor. Ejder Büyüksolak malların yerini değiştirmiş mi?' dedi. Ben de Gabriyel'le bu durumu konuştum. Ben, Ökkeş bunları soruyor deyince, 'Biz de ülkücüyüz. Ben İstanbul ÜGD teşkilatına şu kadar yardım yaptım' diye söze başladı. Ejder Büyüksolak'ın bir kere yanına geldiğini, malların yerinde durduğunu söylediğini, kendisinin de bir daha yanına gelmemesini istediğini, polisin durumu öğreneceğinden korktuğunu anlattı."

"Bu adresin yerini şimdi tam olarak hatırlamıyorum. Ejder Büyüksolak gayet iyi bilir. Fakat hatırladığım kadarıyla, Aksaray'da, MİSK binasının yakınında, karako-

lun hemen karşısındaydı. Üç katlı bir evdi. Depo bunun zemin katındaydı. Deponun kepenkleri kapalı bulunuyormuş. Hatırımda kaldığına göre numarası 38/C gibi bir şeydi. Burayı Ökkeş kiralamış. Depo malzeme doluymuş."

"Ben bu adresi ne Abdullah Çatlı'ya, ne de başka bir kimseye vermedim. Selahattin Arpacı adresi kaybetmememi, iyi saklamamı istedi. Bu depoda 250 adet, o zaman gazetelerin de belirttiği gibi, İstanbul'u havaya uçuracak şiddette TNT bulunduğu söylenmişti. Ayrıca MİT, polis, askeriye hepsi bunların peşindeydi. Başıma bela almaktan korktuğum için adresi kimseye vermedim."

"Fakat ben hapisten çıktıktan sonra, teşkilattan kesin olarak ayrılmaya karar verdiğimde, polis ve MİT yetkilileriyle görüşerek, güvenliğimi sağladıkları takdirde kendilerine yardımcı olacağımı söyledim. Onlar da bana, önce bazı bilgiler vermemi, bunları araştıracaklarını, gerisinin kolay olduğunu belirttiler. Ben o zaman deponun adresini ve Ejder Büyüksolak'ın ismini yetkililere verdim. Bu konuşma 1980'in Ocak sonunda veya Şubat başında oldu. Gittiler, yerleri değiştirilmiş olduğu için malzemeleri bulamadılar. Ancak halen istenirse Ejder ve Gabriyel Aktürk sorguya çekilerek bu malzemeler bulunabilir."

Esrarengiz Yüzbaşı, Ökkeş, Gabriyel ve Ejder Dörtlüsü

"Yüzbaşı Mehmet Ali Çeviker'in, Ökkeş ve Gabriyelle birlikte bir şirket kurduklarını biliyorum. Fakat bunun adını bilmiyorum. Yüzbaşı Çeviker cezaevinde MHP'li olarak geçiniyordu. Bizimkilerin sırtından yaşıyordu.

Bizden para çekmek için, sürekli, 'Maddi durumum çok kötü' diye sızlanıyordu. Teşkilattan aldığı paralara karşılık o da ülkücülere tekvando çalıştırıyordu. Hatta bir ara subay koğuşunda başkanlık bile yaptı."

"1979 Haziranı'ndan sonra onunla cezaevinde birkaç kere görüştüm. Neredeyse kafayı bozmuş gibi bir durumu vardı. Söyledikleri birbirini tutmuyordu. 'Başbuğ'a albay rütbesini ben verdim' gibi saçma sapan laflar ediyordu. Bu, daha sonra arkadaşlara şantaj yapmaya başlamış. Selahattin Arpacı'ya. "Artık dayanamayacağım, konuşacağım" gibi sözler sarf etmiş. Selahattin, raporunda bu durumu bana yazdı. Ben de Abdullah Çatlı'ya anlattım. O da bu konuyu Muhsin Yazıcıoğlu ile konuşmuş. Abdullah bana, 'Bu işi ne şekilde hallederseniz halledin. Ağzını kapatın' dedi. Ben de Selahattin'e söyledim. 'Tamam, biri ağır ceza alsın, bu işi hallederiz' dedi. Sonra Mehmet Ali Çeviker Sivas Cezaevi'ne nakledildi."

"Yüzbaşı Ankara'da bir evde yakalandı. Bunun evinde yakalandığı kadın halen Ol'de veya Şehrazat'ta konsomatris olarak çalışıyor. Şu anda Yüzbaşı'nın kardeşi Şerafettin ile birliktedir."

"Ökkeş Çokuçkun'un birkaç tane şirketi vardır. Bunlardan biri Uçkun Nakliyat'tır. Bunun İstanbul ve Maraş'ta yazıhaneleri vardır. Maraş'ta Uçkun Taksi buna aittir. Ayrıca İstanbul Kadırga'da kumarhanesi vardır. Ökkeş şu anda Mamak Askeri Cezaevi'nde yatmaktadır. Şu anda İstanbul'da bulunan Übeyde Karaman adlı bir kadın Ökkeşln yardımcısı ve mal taşıyanıdır. Fakat kendisiyle ilgili hiçbir suçlama yoktur."[3]

---

[3] Ali Yurtaslan, *Itiraflar*, s. 125-129.

1966 Harbiye mezunu olan Çevikel, 1975 yılında, MHP Genel Sekreteri emekli General Necati Gültekin aracılığıyla aralarında Abdullah Çatlı gibi seçilmiş isimlerin olduğu Ülkücülere 'özel harp eğitimi' veren subaylar arasındaydı.

11 ayrı soruşturma geçirdikten sonra 'otomobil çalarken' askerlikten atılmış, Özel Harp eğitimi almış bir yüzbaşıydı. Bir yüzbaşının 'otomobil çalması' tuhaftı. Ancak bunun üzerinde pek de durulmadı.

Daha sonra, İstanbul'un yarısını havaya uçuracak güçte patlayıcı madde, Ataköy'de bir tarlada ele geçti.

8 Mart günü Çevikel konusunda bir açıklama yapan İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı, "Emekli Yüzbaşının babasının Mamak'taki evinde TNT kalıpları, el bombaları, fünyeler ve dinamit fitilleri ele geçtiğini, Çevikel'in sahte evrak düzenleyerek İstanbul'daki askeri birliklerden 5 sandık içinde 250 tahrip kalıbı aldığını" açıkladı. Çelikel tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Bundan 8-9 ay sonra, Yüzbaşı Çevikel'in bomba ve silah naklettiği Kahramanmaraş'ta, aynı silahlarla, bombalarla düzenlenen bir gerici ayaklanma sonucu büyük bir katliam gerçekleştirildi.

Aynı günlerde Ankara'nın gündeminde Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın görev süresinin doluyor olmasıyla ilgili tartışmalar vardı. Genel beklenti Sancar'ın görev süresinin uzatılacağı yönündeydi. Ama Ecevit, beklentilerin tersine dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Kenan Evren'in ismini Genelkurmay Başkanı olarak düşündüğünü belirtti. Evren, bir yıl önce Ege Ordu Komutanlığı'ndan sürpriz bir şekilde Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmıştı.

1990 yılında Ecevit'in, Evren'le yaptığı görüşmeyi anlattığı Sabah gazetesinin haberini birlikte izleyelim:

"1978 yılının Mart ayında Türkiye her gün yeni bir cinayet ve katliam haberiyle sarsılırken Ankara'nın gündeminde Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın görev süresinin doluyor olmasıyla ilgili tartışmalar vardı. Kamuoyunun beklentisi Sancar'ın görev süresinin uzatılacağı yönündeydi. İşte tam bu sırada Bülent Ecevit, dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Kenan Evren'in ismini yeni Genelkurmay Başkanı olarak telaffuz etti. Evren, bir yıl önce Ege Ordu Komutanlığı'ndan sürpriz bir şekilde Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmıştı. Ecevit'in ısrarı üzerine Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk kararnameyi imzaladı ve Evren 7 Mart 1978 günü Genelkurmay Başkanlığı koltuğuna oturdu. Ecevit'in Evren' den ilk talebi, kontrgerilla faaliyetlerinin hemen durdurulmasıydı. Hatta Ecevit'in, Evren'i kontrgerillanın sivil unsurlarını dağıtmak ve Daire'nin faaliyetlerini kontrol altına almak şartıyla Genelkurmay Başkanı yaptığı konuşuluyordu. Ecevit, Evren'le yaptığı görüşmeyi 1990 yılında şöyle anlatacaktı:"Özel Harp Dairesi'nin demokratik hukuk devleti kurallarına ve açık rejime uygun çalışması gerektiğini söyledim. Kenan Evren kaygılarımı paylaştığını söyledi ve isteklerimi yerine getireceği sözünü verdi."

Kontrgerillayı Dağıtma Şartı

"Evren o nedenle hemen Özel Harp Dairesi ile ilgili bir inceleme başlattı. Bunun için üst düzey askerlerden oluşan bir heyet oluşturdu. Bu heyet Özel Harp Dairesi'nin tüm kayıtlarını inceledi, silah depolarını tek tek kontrol

etti. İncelemenin sonunda Özel Harp Dairesi'nin olası Sovyet işgaline karşı Trabzon'da dağlık arazide toprağa gömdüğü silah deposunun kayıp olduğunu ortaya çıkardı. Kayıtlarda silah deposu olarak gözüken yerde tek bir silah bile yoktu. Özel Harp Dairesi'nden gelen yanıt hayli ilginçti: Silah deposu heyelan nedeniyle kayboldu! Özel Harp Dairesi, silah deposunun kayıp tarihini 1970 yılı olarak gösterdi. O dönemde Özel Harp Dairesi Başkanı Tümgeneral Cihat Akyol, Kurmay Başkanı ise Kemal Yamak'tı."

Evet, Silah Deposu Kayıp

"Sonradan Özel Harp Dairesi Başkanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı yapan emekli Orgeneral Kemal Yamak, Sabah'a yaptığı açıklamada, Kenan Evren'in Özel Harp Dairesi hakkında inceleme yaptırdığını ve bu incelemede Karadeniz'de bir silah deposunun kaybedildiğinin tespit edildiğini doğruladı. Yamak şöyle dedi: "Kenan Evren, bir orgeneralin de yer aldığı bir heyet gönderdi. Her şeyi incelediler. Silahlar toprağa gömülüydü. Heyelan olunca da kayboldu ve bulamadık. Ama bunun tutulmuş zabıtları vardır. Silahlar çok aranmış ama bulunamamış. Ama kayıp silah deposu öyle yüzlerle veya binlerle silahtan ibaret değildi. 8-10 silahtı. Bütün bunların zabıtları var." Yamak'ın silah depolarında az sayıda silah bulunduğu iddiası, Avrupa'daki Gladio benzeri örgütler konusundaki araştırmalarıyla tanınan İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü Güvenlik Araştırmaları Uzmanı Dr. Daniele Ganser'in gözlemleriyle çelişiyor. Genser'e göre tüm Gladio örgütlerinin silah depoları standart silah ve mühimmatlardan oluşuyor. Yamak,

Sabah'a Özel Harp Dairesi'nin, Mahir Çayan liderliğindeki militanların öldürüldüğü Kızıldere operasyonuyla ilgisi olduğu iddialarını da yalanladı. Yamak, "Kızıldere'de Özel Harp Dairesi yoktu. Ankara'dan özel bir ekip gönderildi ama Daire'den değillerdi."[4]

Bu gelişmeleri Evren'in kendi kaleminden de izleyelim:

"19 Şubat günü sabahleyin İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı beni evine davet etti. Bir saate yakın bir görüşme yaptık. Bu görüşmede Genelkurmay Başkanı'nın Mart'ta muhakkak emekli edileceğini yerine de benim geleceğimi söyledi. Benim bir defa da Milli Savunma Bakanı ile görüşmemi tavsiye etti. Milli Savunma Bakanı Hasan Işık'ın odasında 20 dakika bir görüşme yaptık. O da aynı şeyi teyit etti ve bu iş tamamlanıncaya kadar emniyet bakımından Ankara'dan ayrılmamamı istedi. Ben kendisine teminat verdim. Müsterih olunuz dedim. Orgeneral Semih Sancar'ın böyle bir harekette bulunmasının düşünülmeyeceğini, kaldı ki Silahlı Kuvvetlerin Genelkurmay Başkanı değişiyor diye bir hareket yapacağını akla getirmenin bile doğru olmayacağını, farzı muhal Orgeneral Sancar böyle bir delilik yapsa bile arkasında kimseyi bulamayacağını, Faruk Gürler hadisesinde bile Ordunun kılını kıpırdatmadığını söyledim."[5]

9 Mart 1978'de Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na Nurettin Ersin atandı. Aynı gün kendisini ziyaret eden Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün çiçeği burnunda Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'e tavsiyesi ilginçti: "Askeri malzemelerin ve silahların anarşist ve

---

[4] www.sabah.com.tr

[5] *Kenan Evren'in Anıları*, s. 186-187.

teröristlerin eline geçmemesi için sıkı güvenlik tedbirleri al."

İki kişi arasında geçen bu konuşmayı nereden mi biliyoruz, Evren'in anılarından.

Anılarında gereksiz ayrıntılara yer veren Evren bunları yazar ama nedense ne Emekli Yüzbaşının evinde yakalanan ordu malı patlayıcılardan, ne de 16 Mart katliamından söz eder. 17 Mart 1978'de Türk Silahlı Kuvvetlerine yayınladığı ilk direktifinde de bu katliamla ilgili bir tek kelime yoktur.

Ama gazeteler İçişleri Bakanının açıklamalarına dayalı olarak verdikleri haberlerde, katliamda kullanılan bombanın sadece NATO'ya bağlı kuruluşlarda bulunan, tahrip gücü çok yüksek bir bomba olduğunu belirtirler.[6]

Evren Genelkurmay Başkanı olmuştur ama her şey "demokratik hukuk devleti kuralları" dışında gelişmektedir.

1978 Mart ayı içinde de, Gaziantep, Ankara-Dikmen ve Bülbülderesi'nde 3 kahvehane yine faşistler tarafından otomatik silahlarla taranmış, 3 kişi öldürülmüş ve pek çok kişi yaralanmıştır. Danıştay binasına patlayıcı atılmış, İstanbul'da, Haydarpaşa-Pendik arasında çalışan banliyö trenine sabotaj yapılmıştır.

Kontr gerillanın yönlendirdiği faşist terör hareketleri, artık Ecevit Hükümeti'nin başarısızlığını kanıtlamayı da amaçlayarak pervasızca sürüyordu. Kahvehaneler, otobüsler taranıyor, otobüs durağında, kahvehanede ya da başka bir yerde topluca bulunan insanların üzerine otomatik silahlarla ateş açılıyor, bombalar atılıyordu. Türkiye bir iç savaşa doğru sürükleniyordu. Ayrım ya-

---

[6] 18 Mart 1978 *Günaydın* gazetesi.

pılmadan tüm ilerici kesimler hedef alınıyor, Alevi, Kürt, esnaf, memur, aydın, sanatçı, ev kadını, öğrenci veya çocuk gözetilmeyerek herkese saldırılıyordu.

Fabrikalar, işçiler her yer ve herkes faşist terör saldırılarından nasibini alıyordu. Devrimcilerin kontrolünde olan ve ülkücülerin faaliyetine izin verilmeyen Aksu İpek Fabrikası da saldırıya uğrayan yerlerdendi.

Eski bir ülkü ocaklının, Ömer Tanlak'ın itiraflarından dinleyelim:

"Hemen silahı alarak ve üç dinamit lokumu ile hareket ettik. Altımızdaki araba Genel Müdürlüğündü. Çok hızlı bir şekilde Genel Müdürlüğü geçmiş, fabrika önüne gelmiştik. Baki Ceylan cebinden çıkardığı Kırıkkale marka 7.65 çapında silahla ateş etmeye başladı. Sıktığı üç el mermi ile iki kişiyi de vurmuş, bunlardan biri ise ölmüş olması gerekli..."[7]

2008'lerde MHP Genel Başkan Yardımcısı ve Ankara Milletvekili olan Şefkat Çetin, ÜGD'nin-5 Kasım 1978 tarihleri arasında Ankara'da yapılan İkinci Büyük Kurultayı'nda, Ülkücü Gençlik Derneği'nin Genel Başkanlığına getirilmişti.

Şefkat Çetin bir anket hazırlattı, ülküdaşlarına dağıttı.

Şefkat Çetin'in düzenleterek "ülküdaşlarına" dağıttığı ankette ilginç sorular vardı:

"- Hiç silah kullandınız mı?

- Silahınız olsa, karşınıza bir komünist çıksa hemen vurur musunuz?" vb.

Olumlu yanıt verenlerden "tetikçiler" seçildi. 20-25 kişilik gruplar ÜGD Genel Merkezi'nde toplandılar. "Ko-

---

[7] Ömer Tanlak, *İtiraflar*, s. 100.

münistleri yaşatmayın" talimatını aldılar. "Ya tam susturacaklardı" ya da "kan kusturacaklardı." "Komünistler" kendilerine karşı duran "herkes"ti. Tam susturamazlardı. "Kan kusturmak" için kolları sıvadılar.

ETKO (Esir Türkleri Kurtarma Ordusu); TİT (Türk İntikam Tugayı), TÜŞKO (Türkiye Ülkücü Şeriatçı Komando Ordusu). Hiçbir çekinceleri yoktu, sırtlarını ABD emperyalizmine ve devlete dayamışlardı. Daha doğrusu "sırtları" bunlar tarafından sıvazlanıyordu. CIA; MİT, kontrgerilla devredeydi.

16 MART KATLİAMI

Kenan Evren'in Genelkurmay Başkanlığı koltuğuna oturduğu 7 Mart 1978 günü, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi kampusunda görev yapan emniyet birimine, sağ görüşlü öğrencilerin bombalı bir saldırı hazırlığında olduğunu bildirdi.

Şükrü Balcı imzasıyla bir ve ikinci şube ile ilgili diğer müdürlüklere gönderilen yazıda, 8-10 gün içinde sol görüşlü öğrencilere dinamit atılacağı bildiriliyor, Özgün Koç adlı sağ görüşlü öğrenci liderinin ismi verilerek gerekli önlemlerin alınması isteniyordu.

Emniyet bu bilgiyi, sağ görüşlü öğrenciler arasına yerleştirdiği hukuk fakültesi birinci sınıf öğrencisi sivil istihbarat memurundan almıştı. İstihbaratçı 7 Mart 1978 günü telefonla emniyeti aramış, saldırı kararını polis memuru Halil Topraktepe'ye iletmiş; o da bu bilgiyi 1. Şube komiseri Vedat Cem'e bildirmişti. Bu bilgi "7.3.1978 tarih, 1.D.2.12780" koduyla emniyet arşivi kayıtlarına geçmişti.

Bu bilgiler Toplum Zabıtası Müdür vekili Murat Azimoğlu tarafından 8 Mart 1978 tarih, 1297 sayı ile "Müd. Mak. Nöb. Amirliğine 9, 10 ve Üniversite Brl. A. Istihb. K.'na" aynen şu şekilde gönderilmişti:

"İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 8.3.1978 günü Ülkücü gruba mensup öğrencilerin, karşıt görüşlü öğrencilere Anfi 1'de saldıracakları, sol gruba mensup öğrencilerin Fakülteye gelmeye devam etmeleri halinde, 8-10 gün içinde bu grup üzerine dinamit atılacağı, Em. Müdürlüğünün 7.3.1978 gün ve Plan ve Hrk. Şb. Ks. 1-892 sayılı yazılarıyla bildirilmiştir. Bilgi edinilmesini ve

herhangi bir olay vukuunda gerekli emniyet tedbirlerinin alınmasını rica ederim."

Hiçbir önlem alınmadı. 16 Mart 1978 günü İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden ayrılan sol görüşlü öğrencilerin üzerine atılacağı 9 gün önce bilinen "bomba" atıldı.

Okulları iki yıldır faşist işgal altında olduğu için her gün topluca gelip gitmek zorunda kalan Eczacılık Fakültesi öğrencileri 16 Mart 1978 saat 13.20'de İstanbul Üniversitesi Merkez binasından polisin eşliğinde çıkmaya başladılar. Polis her gün Süleymaniye Kapısı'ndan onları tahliye eder, olay çıkarmasınlar diye otobüs duraklarına kadar takip ederdi. O gün böyle olmadı.

Alınan ihbara rağmen güvenlik önlemleri artırılacağına azaltıldı. Daha önce faşist saldırılardan korumak amacıyla 50-60 toplum polisi tarafından merkez binadan çıkarılan sol görüşlü öğrencilere o gün 11 polis eşlik etti. Çıkışta başlarında Mehmet Gül'ün[8] bulunduğu faşist grup "Komünistler Moskova'ya" diye bağırmaya başladı. Polisler Gül'le konuşup uzaklaşmalarını istedi. Üniversitenin Polis Noktası Amiri Reşat Altay, alışılmışın aksine bu kez öğrencilerin Süleymaniye Kapısı'ndan çıkmasına izin vermedi ve Beyazıt Kapısı'nı gösterdi. Bunun üzerine öğrenciler Beyazıt Kapısı'na yönelmek zorunda kaldılar.

Beyazıt yönünden gelen esmer, kısa boylu bir kişi, elindeki bombayı, "Kahrolsun komünistler" diye bağırarak öğrencilerin üzerine fırlattı. Ardından öğrencilerin üzerine kurşunlar yağmaya başladı. Polisler, öğrenciler, seyyar satıcılar, herkes yere yattı. Yaralılar, ölüler birbi-

---

[8] 21. Dönem, 1999/2002, MHP İstanbul Milletvekili, 13 Mart 2008 günü öldü.

rine karıştı. İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakültesi öğrencilerinden 7'si (Turan Ören, Murat Kurt, Abdullah Şimşek, Baki Ekiz, Hamit Akıl, Hatice Özen) öldü, 50 öğrenci yaralandı. İktisat fakültesi öğrencisi Cemil Sönmez de bir hafta sonra hastanede yaşamını yitirdi.

Havada kopan bacaklar, kollar, parçalanan vücut parçaları uçuşuyor, tam bir vahşet yaşanıyordu. Polis Yahya Gergin ve arkadaşları saldırganların peşine düştü. Arkalarından biri "Koşmayın" diye emir verdi. Polis Yahya Gergin, emri dinlemedi koştu. Katiller silahlarını atarak kaçtılar yakalayamadı. Yahya Gergin 20.03.1978 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Orhan Cankat'a verdiği ifadesinde olayı şu şekilde anlattı:

"Olay günü ben üniversite civarında başımızda komiser muavini Zihni Okur olduğu halde ring görevini yapmakta idik. Saat 13.15 sıralarında bizim birliğe Üniversitenin çıkış kapısı önünde gerekli önlemi almak üzere görev verildi. Komiser muavini Zihni Okur ile dokuz memur bulunuyodrduk. Yedi memur ki içlerinde ben de vardım Üniversitenin Beyazıt'a çıkış kapısı önünde bulunan ve çıkışa göre sol tarafta toplanmış bulunan sağ gruba mensup öğrencilerin önünde tedbir aldık. İçimizden Adnan Yıldız ve Zeki Kurt'a Eczacılık Fakültesine doğru devriye görevi verildi. Saat 13.30 sıralarında Üniversiteden çıkan sol gruba mensup öğrenciler toplu halde bizim önümüzden geçerek Eczacılık Fakültesi istikametinde yürüyüş kolu halinde ilerlediler. Bu ilerleme sırasında arkamızda bulunan sağ grup slogan atmaya başladı, sol grup buna karşılık vermedi, sol grup tamamen kapıdan çıktıktan sonra biz de sol grubun arkasından gidecektik. Fakat sağ grubun slogan

atması üzerine biz bu sağ grubun önünde bir çatışma olmaması için bekledik. Sol grup topluluğu arkasında Kumkapı Toplum Zabıtasında görevli ve Komiser Reşat emrindeki birlikten memurlar bulunuyordu. Sol grup Eczacılık Fakültesinin karşısındaki Rektörlük Binası arasından geçen yol kavşağına gelmişlerdi ve baş taraf sokağa girdi, diğer grup da onu takip ediyordu. Topluluğun sonu Rektörlük Binasına yaklaştığı sırada bir patlama oldu. Akabinde silah sesleri geldi. Silah sesleri Kütüphanenin bulunduğu istikametten geliyordu ve birkaç kişinin şu şekilde tahmin ediyorum seri halinde ve tek tek atışlar oluyordu. Bomba patladığı an biz kendimizi yere attık, silah seslerinin kesildiği an ben kalktım. Ateş edenlerin arkasından koşmaya başladım. 3-4 kadar şahsın Ordu Caddesine doğru kaçtığını gördüm. Benden çok uzakta idiler, benim önümde devriye görevi yapan Adnan ve Zeki adlarındaki polis memurları da kaçanların peşinden koşuyorlardı. Bu kaçan şahısları Denizli Talebe Yurdu'nun arkasındaki sokağa kadar kovaladık fakat orada kendilerini kaybettik ve civarı araştırdık fakat bulamadık. Kaçan şahıslar benden çok uzak oldukları için arkadan gördüğümden eşkal veremeyeceğim. Yalnız başka bir polis arkadaşın da bu şahısları kovaladığını ve çok yakın mesafeden takip ettiğini duydum. Fakat bu polis memurunun kim olduğunu bilmiyorum. Kumkapı Birliği'nden olabilir."

Yahya Gergin, daha sonra Sıkıyönetim Mahkemesi'ne verdiği ifadede de savcılıkta verdiği ifadeyi doğruluyor öğrencileri ön kapıdan çıkmaya zorlayan kişinin Komiser Yardımcısı Reşat Altay[9] olduğunu açıklıyordu.

---

[9] Altay'ın adı, Susurluk skandalında Abdullah Çatlı'yla beş kez görüşen emni-

"Üniversitenin önünde 9 memur, 1 komiser muavini görevliydik. Sol görüşlü öğrenciler okuldan çıktı. Merdivenlerde 20-25 kişilik sağcı grup vardı. Bunlar slogan atmaya başladı. Başımızdaki amir olay çıkmasın diye slogan atanları geriye çekmemizi istedi. Öğrencilerle birlikte Süleymaniye istikametine gideceğimiz zaman merdiven başındaki iki görevli arkadaştan biri, arkasından atılan bombayı havada gördü ve 'bomba!' diye bağırdı. Bağırışı duyan kendini yere attı. Biz de attık. Üniversite Kütüphanesi'nin oradan silahlar patlamaya başladı. Herkes kaçmaya başladı. Kaçan şahısları kovalamaya başladık. Arkamızdan birisi 'Gitmeyin, geri gelin' diye bağırdı. Saldırganlar iki silahı atıp kaçmış. O silahları bulduk ve döndük. Döndüğümde arkamdan bağıranın kim olduğunu sordum; Komiser Muavini Reşat Altay olduğunu söylediler. Altay, Kumkapı Birliği'nin başındaydı. Yaralıların ve ölenlerin taşındığı arabaya bindiğimde çoraplarıma kadar kan bulaştı. Ölenlerin vücutları parçalanmıştı."

Katliamdan sonra açılan soruşturmada tanıkların ifadeleri doğrultusunda Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanı Orhan Çakıroğlu ve daha sonra Ülkü Ocakları İstanbul Başkanlığı yapan ve 1999 genel seçiminde MHP'den İstanbul Milletvekili seçilen Mehmet Gül, 21 Kasım 1978'de katledilen Politika gazetesi Yazıişleri Müdürü Ali İhsan Özgür'ü öldürme suçundan da yargılanıp 1. Ordu Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından delil yetersizliğinden tahliye edilen MHP İstanbul İl Gençlik Kolu Başkanı Kazım Ayaydın, Sıddık Polat ve Ahmet

yet müdürü olarak geçti. Gaziantep ve Bursa'da emniyet müdürlüğü yaptı. Hrant Dink öldürüldüğünde, Trabzon Emniyet Müdürü'ydü ve müdürlüğün cinayetten önceden haberdar olduğu kayıtlarda yer aldı.

Hamdi Paksoy hakkında dava açıldı. Sanıklar katliamı planlayıp uygulamak suçundan İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılandı. Sanıklar delil yetersizliği gerekçesiyle beraat ederken, sadece Sıddık Polat'a 11 yıl hapis cezası verildi. Ancak onun hakkında da Askeri Yargıtay, 5 Ekim 1982 tarihinde beraat kararı verdi.

Böylece katliam dosyası tozlu raflara kaldırıldı.

Askeri Yargıtay'ın beraat kararından sonra, 13 Mart 1988'de Nokta dergisine Sıddık Polat'ı olay anında elinde tabancasıyla kaçarken gördüğünü söyleyen Muharrem Karakuş önce tehdit edildiği için ifadesini değiştirdiğini söyledi, sonra adresinde bulunamadı.

Saldırı öncesinde ve sonrasında saldırıyı düzenleyenlerle ilgili ipuçları ortaya çıkmaya başlamıştı. Ancak gerçek, yıllar sonra tüm çıplaklığı ile gözler önüne serildi. Yine hiçbir şey yapılmadı.

16 Mart 1978'de İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencisi olup, olayı yaşayanlar, yıllar sonra 1995'te avukat olup cüppelerini giyen Cem Alptekin, Hilmi Hanta ve diğerleri, vahşice katledilen arkadaşlarının katillerinin peşine yeniden düştüler.

16 Mart Katliam, Davası'nın yeniden görülmesi için bir basın toplantısı düzenleyerek o günün tanıklarını bildiklerini, gördüklerini paylaşmaya çağırdılar. Çağrıya, 1992 yılında davanın zamanaşımından ortadan kalkmasına günler kala İsot ailesinden yanıt geldi: "Oğlumuz Zülküf İsot 16 Mart'ın katillerinden birisidir" diyorlar ve bildiklerini anlatıyorlardı.

Anne Sultan İsot, Sıddık Polat ve üç polisin evlerine geldiğini belirterek, "Zülküf beni maşa ettiler gibi bir şeyler söyledi" diyordu. Zülküf'ün kardeşi Mehmet Şakir İsot ise ilave ediyordu: "Ağabeyim emniyetin ve İçiş-

leri Bakanlığı'nın konudan haberi olduğunu anlatıyordu."

İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkamesi'nde yürütülen davanın 30.1.1996 tarihli duruşmasında sürpriz bir tanık, siyasi şube müdürü Günay Uslu, katliam yargılanmasında beraat eden Sıddık Polat'ın asli fail olduğunu açıklıyordu.[10]

Günay Uslu şöyle diyordu:

"Hadiseyi müteakip bir mektupla ihbar almıştık. Bu ihbar üzerine Karakoçan'a ekip gönderdik ve Sıddık Polat isimli şahıs o zaman yakalandı ve getirtildi. Kendisini bir hafta sorguladık. Aradan uzun zaman geçti tam olarak bilemiyorum ancak ya ihbar mektubunda ya da Sıddık Polat'ın sorgulamasında olayın içerisinde polislikten kovulmuş Mustafa isimli bir şahıstan söz edildiğini hatırlıyorum. İşin üzerinde titizlikte durmuştuk. Benim şahsi kanaatime göre Sıddık Polat'ın kesin olarak bu olayın içinde olması gerekirdi, asli fail olarak tespit etmiştik."

"Sıddık Polat'ı aldığımızda basın ve siyasi gruplar bize baskı yaptı. Hatta milletvekilleri bile şubeye geldiler. Telefonla ve mektupla bazı tehditler almıştım."[11]

1.4.1996 günlü duruşmada Zülküf İsot'un ablası Remziye Akyol'un anlattıkları da ilginçti. "Bombayı kardeşim attı" diyordu. Abla Kars'ta yaşıyordu, eylemden bir süre önce Zülküf İsot ablasının yanına gitmişti. Bir arkadaşının çağrısıyla da İstanbul'a dönmek istemişti. Ablasının 'gitme, kal' ısrarına, "Gitmeliyim" demişti, "Yoksa beni öldürürler. Başbuğ Türkeş'in emri bu, çok

---

[10] 31.01.1996, *Milliyet* gazetesi, s. 2.

[11] *Kontrgerillanın İşgal Kuvvetleri*, Mustafa Parlar, Bağdat Yayınlar, s. 347-348.

acele gitmek zorundayım." Gitmişti. Eylemden sonra da Kars'a dönmüş, ablası Remziye Akyol'a "Vahşetti abla" demiş ve eylemi Mustafa Doğan, Latif Aktı ve Sıddık Polat'la birlikte gerçekleştirdiğini anlatmıştı.

Abla Remziye Akyol "Kardeşim, Mustafa Doğan, Latif Aktı ve Sıddık Polat'ın baskısı altında kalarak bombayı kendisinin attığını, silah ve mühimmatı da polis otosuyla taşıdıklarını o dönem astsubay olan eşime söylemişti" diyordu.

Zülküf'ün, bir bölgenin Ülkü Ocakları 2. Sorumlusu olduğunu, kendisinin İGS soygunu, bir gencin işkence ile öldürüldükten sonra cesedinin polis otosu ile Adli Tıp Kurumu önüne bırakılması ve daha birçok eylem hakkında açıklamalarda bulunduğunu vurgulayarak "Kardeşim Kars'a geldiğinde her şeyi itiraf etmek istiyordu. Güvencesi yoktu. Elazığ'a dedemin yanına gitti. Orada kendisini kahveye çağıran Latif Aktı tarafından öldürüldü" diye ifade veriyordu. Kendisine gösterilen dosyadaki sanıklar Mustafa Doğan ve Latif Aktı'ya ait fotoğrafları teşhis ediyordu.[12]

ETKO üyesi olduğunu söyleyen İsot, ablası ile yaptığı son konuşmada, "Hakkını helal et bu işte ölmek de var" demişti.

Polis aracıyla eyleme gitmeleri düşünülmüş fakat sonra vazgeçilerek başka bir araçla gitmişler, hiçbir engelle karşılaşmamışlardı. Araba içinde polisler de vardı. Aslında bombayı atacak kişi Zülküf değildi, ama polisler son anda onun atacağını söylemişlerdi. Bombayı sen at demişlerdi. O da atmıştı. Ablasının; "Git katliamı ve kişileri anlat" demesine rağmen işkenceden ve "örgüt"ten korktuğu için bunu yapamayacağını belirtmişti.

---

[12] 2.4.1996, *Milliyet* gazetesi, s. 2.

Zülküf İsot 16 Mart katliamı soruşturması başladığında askerdeydi.1978 Temmuzu'nda askerden kaçıktan sonra Elazığ Baskil'de bir kahvehanede şakağına sıkılan tek bir kurşunla öldürüldü. Tetiği çeken Latif Aktı'ydı, savunmasında "Kazaydı" diyecekti.

Aileye göre, oğullarının, konuşmasından korkan ülkücü arkadaşları Zülküf İsot'u öldürmüşlerdi. Ablasına göre de "Katliamı kardeşi Zülküf İsot, Latif Aktı, Sıddık Polat ve polis memuru Mustafa Doğan yapmıştı. Bombalar Mustafa Doğan'ın bulunduğu polis otosundan atılmıştı ve emri de MHP Başkanı Alparslan Türkeş vermişti."

İsot öldürülmüştü. Mahkeme, hakkında daha önce karar verildiği için Sıddık Polat'ın da yeniden yargılanmasına gerek görmedi. Sanık iki kişiydi. Latif Aktı ve eski polis memuru Mustafa Doğan. Yakalanan Latif Aktı bir süre sonra serbest bırakılarak tutuksuz yargılanmaya başladı. Mahkeme, polis memuru Mustafa Doğan'ın yakalanması için İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne defalarca yazı yazdı. Ancak emniyetten gelen son cevapta Doğan'ın 1978'te kısa bir süre toplum polisi olarak görev yaptığı ve istifa ettiği belirtiliyordu. 1996'da gönderilen cevap yazısının altındaysa tanıdık bir isim vardı: Katliam sırasında saldırganların peşinden giden polislere geri dönmeleri talimatını veren Reşat Altay. Altay'ın görevi bu kez İstanbul Emniyet Müdür Yardımcılığı idi.

9 Aralık 1996 tarihli duruşmada müdahil avukatlar mahkeme heyetine Abdullah Çatlı ile ilgili olan itirafları vererek, konuyla ilgisi olanların tanık olarak çağrılmasını istediler.

Davanın beşinci duruşmasında polis Mustafa Doğan hakkında tutuklama kararı alındı. 1997'de İstanbul Ba-

rosu bünyesinde kurulan Susurluk Komisyonu'na gelen bazı belgelerden, dönemin Ülkü Ocakları Başkanı Lokman Kondakçı ile dönemin İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş arasında, katliamın karanlık noktalarını aydınlatacak önemli bir görüşme yapıldığı anlaşıldı. Görüşmenin içeriği ile ilgili başvuruya MİT yanıt vermedi.

Olayı planlayanlar, bombayı temin edenler, bombayı atanlar; hepsi ama hepsi belliydi. Yıllar içinde "puzzle"ın parçaları yerlerine oturtulduğunda her şey apaçık çıkıyordu ortaya.

Bu katliamda görev alan kişilerin başında Abdullah Çatlı, Mehmet Gül geliyordu. Bombayı temin eden emekli Komando Yüzbaşı Mehmet Ali Çevikel, bombayı atan kişi de Zülküf İsot'tu.

Katliamla ilgili olarak aranan İstanbul Ülkü Ocakları Derneği yöneticileri Mehmet Gül ve Mustafa Verkaya aylarca yakalanmadılar. Yakalandıklarında da tutuklanmayarak birkaç gün içinde serbest bırakıldılar.

Duruşmalarda da bir dizi hukuk skandalı yaşandı. Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nden istenilen MHP Ana Davası'nın gerekçeli kararında, başta Alparslan Türkeş olmak üzere bazı MHP yöneticilerinin isimlerinin yer aldığı sayfaların eksik olduğu; Susurluk skandalının baş aktörü Abdullah Çatlı'nın, 16 Mart katliamında kullanılan bombaları temin ettiği ortaya çıktı.

20 Ocak 1997 günkü duruşmada ise katliam günü üniversite kapısında görevli polis memuru Yahya Gergin ifade verdi. İhbardan kendisinin haberi olmadığını, ama amirlerinin haberi olduğunu, 7.3.1978 gün 1-892 sayılı Dönemin İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Şükrü Balcı imzalı yazıda, Özgün Koç önderliğindeki ülkücü öğrencilerin, solcu öğrencilere yönelik bir katli-

ama girişecekleri haberinin verildiğini öğrendiğini, ancak buna rağmen okulda her zaman görevli olan 40 polisin neden okul içinde tutulduklarını kendisinin de anlayamadığını söyledi. Polisin bu ihbara karşılık hiçbir önlem almaması, katliamda polis-ülkücü işbirliğini ortaya çıkardı. Polis memuru Yahya Gergin ayrıca, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Reşat Altay'ın, patlamadan sonra katil zanlılarını kovalamamak için emir verdiğini de yineledi. Katliamda kullanılan TNT bomba kalıplarını ise Abdullah Çatlı'nın temin ettiği öne sürüldü.

24 Kasım 1997'de tanık olarak dinlenen emekli Astsubay Oğuz Serçinlioğlu, Çatlı'ya verilen TNT kalıplarının ordu tarafından temin edildiğini söyledi. Daha sonra İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde Susurluk Davası çerçevesinde yürütülen araştırmada, katliamın ardından polisleri durduran Reşat Altay'ın Çatlı'yla beş kez telefonla görüştüğü belirlendi.

Artık her şey açıktı. İşin içinde iş vardı. Katliam, hep bilinen ama üzerine gidilmeyen, gidilemeyen, belli kurum ve kuruluşlar tarafından organize edilen malum faaliyetlerdendi.

Tüm "bu tür" katliamlarında olduğu gibi soruşturmalar gerçeği ortaya çıkarmak için değil, üstünü kapatmak için göstermelik yapıldı. Tüm belgelere, delillere ve tanıklıklara rağmen kimse yakalanmadı. Türkeş hakkında da herhangi bir dava açılmadı.

1997'de İstanbul Barosu'nda kurulan Susurluk Komisyonu'na gelen belgelerden dönemin Ülkü Ocakları Başkanı Lokman Kondakçı ile dönemin İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş arasında katliamın karanlık noktalarını aydınlatacak bir görüşme yapıldığı anlaşıldı. Avukatlar bu belgeleri mahkemeye sundu ve MİT'ten belge

ve görüşme tutanaklarının tamamının gönderilmesini istedi.

MİT mahkemenin isteğine olumsuz yanıt verdi ve İçişleri Bakanlığı'nın muhatap alınmasını istedi. Yazışmalardan sonuç alınamaması üzerine avukatlar, "MİT'in mahkemeye müdahale ettiği, savunma haklarının kısıtlandığı" gerekçesiyle davadan çekildi. Büyük bölümü açıklanan, bazı gazetelerde de yayınlanan belgeler nedeniyle Avukat Cem Alptekin 'gizli belgeleri açıkladığı' iddiasıyla İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı ve beraat etti. 16 Mart 1978'de düzenlenen silahlı-bombalı saldırı nedeniyle açılan dava, MİT'in istenilen belgeleri göndermemesi nedeniyle sonuçlanamadı, Avukatlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu.

24 Kasım 1997 tarihli duruşmada emekli Astsubay Oğuz Serçinoğlu, katliamda kullanılan TNT kalıplarının ordu tarafından sağlandığı açıklamasını yineledi. Ayrıca Abdullah Çatlı ve Meral Çatlı, Oral Çelik, Haluk Kırcı ve Yüzbaşı Vedat Öztürk'ün 1979 yılında taburun gazinosuna geldiklerini tekrarladı.

11 Mayıs 1998 tarihli duruşmada tanık olarak dinlenen dönemin 1. Şube Emniyet Amiri Süreyya San verdiği ifadede, bombanın polisin gözü önünde atıldığını söyledi.

1999'un Aralık ayında yapılan duruşmada da Av. Cem Alptekin'in, mahkemeye sunduğu delillerden dolayı, "MİT'in tahkir edildiğini" öne sürerek delil sunan avukatların "suçlu" olduğuna karar veren hâkimin değiştirilmesi talebi reddedildi. (MİT belgelerini açıkladığı gerekçesiyle Cem Alptekin hakkında 14 yıl hapis istemiyle dava açılmıştı.) Katliama katıldığı kesinleşen polis memuru Mustafa Doğan bir türlü "bulunamadı." Devle-

tin bulamadığı polis memuru Mustafa Doğan'ın ismi Susurluk kazasından sonra yedi ülkücünün itiraflarında yer aldı.

Katliamdan 15 gün sonra İstanbul Valiliği'ne ihbar mektubu gönderen Hülya Aksoy, o günden bugüne bulunamadı.

Katliamın sorumluları resmi, gayri resmi görevlerini sürdürüyorlar. Katliamda katillere destek veren, onları koruyan Komiser Reşat Altay'ın bu olaydan sonra yıldızı parladı. İstanbul Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'ne kadar yükseldi.

Altay, Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nden sonra sırasıyla Gaziantep, Bursa, Kırklareli ve 16 Mayıs 2006'da Trabzon Emniyet Müdürlüğü'ne atandı. Hrant Dink cinayetinin ardından tutuklanan 'büyük ağabey' Erhan Tuncel'in Trabzon Emniyeti'nin 'muhbiri' olduğunun anlaşılması üzerine "ihmali" olduğu gerekçesiyle 26.1.2007'de 'açığa' alındı. Cezalandırıldı mı? Ne gezer, önce 'kusuru bulunmadığı' gerekçesiyle Burdur Emniyet Müdürlüğü'ne atanan Altay, 03.09.2008'de de İstanbul Polis Başmüfettişliği'ne atandı.

Katliamın emrini verenlerden o dönemin İstanbul Ülkü Ocakları Şube Başkanı Mehmet Gül MHP milletvekili oldu. Tesadüfe bakın ki, 16 Mart 1978 katliamından tam 20 yıl sonra, 16 Mart 2008 tarihinde öldü ve TBMM'de yapılan resmi törenin ardından gömüldü.

Faşist saldırının planlayıcılarından Abdullah Çatlı da yıllarca "bulunmadı." 3 Kasım 1996'da bir milletvekili ve bir polis şefiyle Susurluk'ta kaza yapınca nerede yuvalandığı anlaşıldı. Bu kazada öldü.

Mehmet Gül, Abdullah Çatlı öldü. Zülküf İsot öldürüldü. Reşat Altay ise hâlâ yaşıyor.

Can Dündar, Altay'ın yaşamındaki renkli olayları şöyle anlatır:

"Nisan 1992 Çiftehavuzlar'da bir örgüt evi... 3 Dev-Sol militanı kıstırılıyor. İstense beklenip teslime zorlanabilirler. Ama hayır; polis evi basıyor ve 3'ünü de öldürüyor.

Bu yargısız infazın ardından 22 polis hakkında "kasten adam öldürmek" suçlamasıyla dava açılıyor. Daha sonra "Zor kullanma yetkilerini kullanmışlardır" diye beraat eden sanıklar içinde ileride Susurluk davasında tanıyacağımız isimler var:

İbrahim Şahin gibi... Ayhan Çarkın gibi...

Tanıdık bir polis daha var:

Reşat Altay.

***

Ne kadar renkli anılar bunlar...

4 yıl daha geçiyor... Sayfalar çevriliyor...

3 Kasım 1996...

Susurluk skandalı patlıyor. Kazada ölen Abdullah Çatlı'nın bütün ilişkileri ortaya seriliyor. Çatlı'nın telefon kayıtları incelemeye alınıyor. Ve şaşırtıcı sonuç ortaya çıkıyor: Kırmızı bültenle aranan Çatlı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Terörle Mücadele Şubesi'nin müdürüyle 5 kez telefonla görüşmüş.

Kim var şubenin başında?

Doğru tahmin ettiniz:

Reşat Altay..."[13]

16 Mart katliamı dosyası da, diğer benzer olaylarda olduğu gibi tozlu raflara kaldırdı. Ergenekon Davası'nın

---

[13] *Reşat Altay'ın yazılmamış anıları*, Can Dündar (Milliyet, 27 Ocak 2007).

başladığı 20 Ekim 2008 tarihinde, 16 Mart Katliamı Davası da Sultanahmet adliyesinde görüldü, sonuçlandı ve 8 devrimci öğrencinin öldürüldüğü 16 Mart davası zamanaşımından düşürüldü.

Bu karar temyiz edildi. Ancak karar Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından onandı ve dava zamanaşımından kapandı. Böylece kamu davası ortadan kalkmış oldu.

Sonuçta dava süresince gıyabi tutuklu olarak kırmızı bültenle aranan sanık Mustafa Doğan, onca yıl zarfında ifadesi bile alınamadan hakkında açılan davadan kurtulmuş oldu.

16 Mart Katliamına Tepkiler

Katliam toplumda büyük bir öfke yarattı. Üniversite Senatosu, okulu süresiz kapattı. Ertesi gün tüm gençlik örgütlerinin yanı sıra, sendikalar, barolar, meslek odaları ve derneklerinin katıldığı büyük bir cenaze töreni düzenlendi. Olay tüm yurtta şok etkisi yarattı. Hemen hemen kendisine insanım diyen herkes öfke içindeydi.

Öğrenciler, İTÜ Merkez Binasını işgal ederek, can güvenliklerinin sağlanmasını istediler.

Tüm yurtta da, yüksek okullarda boykotlar, direnişler düzenlendi. Ankara SBF'nin önünde toplanan 10 binden fazla öğrenci, vahşeti protesto ettiler.

19 Mart günü İstanbul'da 40, Ankara'da 24 demokratik dernek, olayı kınayan bildiriler yayınlarken, DİSK de 20 Mart günü 2 saatlik iş bırakma eylemi düzenleyeceğini açıkladı.

20 Mart'ta DİSK'in ülke çapında düzenlediği "faşizme ihtar eylemi" bütün sol grupların katılımıyla ger-

çekleştirilerek 16 Mart katliamı lanetlendi. DİSK'in almış olduğu karar doğrultusunda gerçekleştirilen, faşist saldırı ve cinayetleri protesto etmek üzere 2 saatlik iş bırakma eylemine tüm DİSK üyesi işçiler katılmıştı. Katılım DİSK üyeleriyle sınırlı kalmamış, TÖB-DER, TMMOB, Türk Tabipler Birliği, TÜTED, TÜMAS, İstanbul Barosu gibi çok sayıda demokratik kitle örgütünün yanı sıra, Türk-İş'e bağlı bazı sendikalar ile bağımsız sendikalar da bu eyleme katılmıştı. İşçiler, kamu emekçileri, eğitim emekçileri, sağlık emekçileri, teknik elemanlar ve öğrenciler iş bırakarak, derslerini boykot ederek, bu eyleme katıldılar. O gün, saat 8:00-10:00 arasında Türkiye'nin dört bir yanında şalterler inmiş, makineler susmuştu. Birçok ilde, belediye hizmetleri durmuş, sular kesilmiş, ulaşım durmuş, trafik kilitlenmişti. Okullarda dersler yapılmamış, mahkemelerde duruşmalara girilmemişti. Adeta bu iki saat süresince "genel greve" gidilmiş yaşam durdurulmuştu.

Egemenler eylemi 'ihtilal provası', Türk-İş üst yönetimi 'işçiler üzerinde oynanan oyun' olarak tanımlarken, CHP Genel Başkanı ve Başbakan Bülent Ecevit ise yasadışı ilan ediyordu.

ANKARA CUMHURİYET SAVCI YARDIMCISI DOĞAN ÖZ ÖLDÜRÜLÜYOR

16 Mart katliamının ardından faşist terör hızla tırmandırılmaya başladı.

24 Mart 1978'de Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz, ülkücü İbrahim Çiftçi ve arkadaşları tarafından öldürüldü.

Doğan Öz mesleğini ciddiye alan, demokratik düşüncelere sahip değerli bir insandı. Yaşamını, gericilikle, faşizmle, kontrgerillayla mücadeleye adamış ilerici, aydın, yurtsever bir hukukçuydu Doğan Öz, 1968 yılında Konya'da "Mücadele Birliği" adlı örgütün kapanmasını sağladı. Denizli'de Necmettin Erbakan'ın kardeşi Akgün Erbakan'ın yolsuzluk dosyalarını hazırladı. Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel'e Denizcilik Bankası'nca verilen usulsüz kredi olayına el koydu. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne (DGM) karşı çıktı. 1973 yılında da, DGM'lerin kapatılması için meslektaşları arasında imza topladı. Kısacası adam gibi bir adamdı.

Bu nedenle, gerici-faşist güruh tarafından "istenmeyen adam" oldu. Önce aleyhine üç bin imza toplanarak, şikâyet edildi. Ardından Komünizmle Mücadele Derneği, Milli Mücadele Derneği, Konya İslam Enstitüsü ve Eğitim Enstitüsü öğrencileri, Konya'daki evinin önünde "izinli olarak", "Doğan Öz'ü istemeyiz" yürüyüşü düzenlediler.

19 Ocak 1978 günü Ankara Opera Akşam Ticaret Lisesi öğrencilerinden ve Dev-Lis yöneticilerinden Levent Özyörük öldürülmüştü. O gün Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz nöbetçi savcı idi. Soruştur-

mayı yürüten Öz, katillerin Site Öğrenci Yurdu'na kaçtığını tespit etti. Yurdun aranması kararını çıkarttırarak, yurdu arattırdı. Öğrencilerden her birinin kendi dolaplarının önünde durmalarını istedi. Öğrencilerin dolaplarının başına geçtiler. Bir dolabın önü boş kaldı. Bu dolap açıldığında bulunan silahın Özyörük'ün öldürülmesinde kullanılan silah olduğu anlaşıdı. İnceleme başlatıldı. İnceleme derinleştikçe Öz, bu ve yaşanan kanlı diğer olaylarının basit bir sağ-sol çatışması olmadığını fark etti. Olayların arkasında karanlık ve örgütlü bir güç vardı. Eşi Sezen Öz'e "Soruşturduğum bazı olayların izi, devlet içinde üst makamlara kadar tırmanıyor. Korkmaya başladım. Ama üzerine gidilmesi lazım" dedi.

Doğan Öz, soruşturmalarını yürüttüğü cinayet dosyalarından yola çıkarak Özel Harp Dairesi hakkında bilgi toplama başladı. Amacı Özel Harp Dairesi ve yetkilileri hakkında büyük bir dava açmaktı. Bunun için ulaştığı bilgileri ön rapor haline getirdi.

Şimdi Doğan Öz'ün raporuna bakalım:

"(...) Amaç; 'şiddet ve anarşi eylemlerini yok' etmek ve en doğal insan haklarını yaşanan bir gerçek durumuna getirerek, toplumda can ve mal güvenliğini sağlamak, düşünce ve inanç özgürlüğünü korumak, demokrasiye bütün gerekleri ile işlerlik kazandırmaktır."

"Ancak, yapılan aralıksız araştırmalarımız ve çalışmalarımız sonucu; yeni hükümet döneminde de sürüp giden, ilk bakışta mal ve can güvenliğini tehdit eder gibi görünen şiddet olayları, 'anarşik eylemler' olarak nitelendirilecek kadar basit olmadığını göstermiştir."

"Gerçek olan şudur: Ülkemizde tek seçenek olarak kurulan 'Ecevit hükümetine' ve onun demokrasiye bütün gerekleri ile işlerlik kazandıracağına olan umutları

kitlelerde yok etmektir. Bu duyguların yerine, baskıcı (faşizan) düzeni gündeme getirmek ve bütün unsurlarıyla yürürlüğe koymaktır. Böylece, ABD ve çok uluslu ortaklılıklar, Ortadoğu sorununu büyük ölçüde çözmek amacını gütmektedirler."

"Bize göre, bu sonuca ulaşmada CIA, AID, İran ve İsrail gizli haber alma örgütleri, kontrgerilla gibi gizli örgütler yönlendirmekte olup; bu örgütler, 1. ve 2. MC ile devlet aygıtını geniş ölçüde kendi amaçlarına uygun bir biçimde dönüştürerek, demokrasi düşmanı akımları iktidar etmeyi öngörmüşlerdir."

"Geniş halk kitlelerine girmeyi de AP'nin şemsiyesi altında MHP ve onun yan örgütleri olan; Ülkü Ocakları, Ülkü-Bir, Ülkücü Teknik Elemanlar, İşçi sendikaları (MİSK), bazı işveren kuruluşları ve esnaf dernekleriyle gerçekleştirme çalışmaları içinde görülmektedirler. Örneğin; bir ortaöğrenim kurumu (Atatürk Lisesi gibi), yükseköğrenim kurumu (Gazi Eğitim Enstitüsü, Ticaret Turizm Yüksek Okulu, Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve bazı fakülteler gibi), yurtlar (Site Öğrenci Yurdu ile il yurtları gibi), işyerleri ve kuruluşlarda (Devlet İstatistik Enstitüsü gibi) gizli örgütlerce yönlendirilen OBA-OCAK-SANCAK gibi hiyerarşik örgüt yapısıyla, çavuştan başlayarak albaylığa kadar rütbeli kişiler çeşitli ideolojik eğitim koşullandırmalarıyla sistemli, köklü ve yaygın biçimde etkinlik göstermektedir."

"Legal yan kuruşlarda başarılı görünenler illegal çalışmalara yönlendirilmektedir. Bunlar bu işi aynı zamanda 10 bin TL'den başlayarak ayda 30-40 bin TL'ye kadar varan aylık ücretler de almaktadırlar. Bunun için mali kaynaklar:"

"a) Okul ve yurtlardaki öğrencilerden alınan ayda 50 TL ödentiler ve bağışlar.

b) Mahalle esnafından ve küçük zanaatkârdan alınan bağış ve ödentiler.

c) İşe yerleştirilenlerden alınan rüşvetler ya da maaşın belli bir miktarı.

d) Mahalle arasındaki evlerden toplanan bağışlar.

e) Devlet ihalelerinden alınan yüzdeler.

f) Silah, afyon kaçakçılığı ile beyaz kadın ticaretinden vurulan vurgunlar.

g) Bazı iş çevrelerinden alınan bağışlar.

h) CIA, AID ve SAVAK gibi kuruluşlardan yapılan desteklemeler..."[14]

"(...) şunu öncelikle bilmekte yarar var: Bütün bu çalışmalar içinde askeri ve sivil güvenlik güçleri vardır."

"Kontrgerilla, Genelkurmay Harp Dairesine bağlıdır."

"Kontrgerilla, il ve ilçelerde seferberlik işlemini yürüten kurum olarak, askerlik şubelerince yönetilmektedir. Bu konuda en çok, aşamalı eğitimden geçen astsubaylar kullanılmaktadır."

"Sivil güvenlik güçleri içinde de MİT elemanları ve 1. Şube görevlileri kullanılmaktadır."

"Her iki kesimde ortak çalışma olarak;

1. Gerillaya karşı eğitim, (O inanç vardır ki, goşist sol hareketleri de bunlar yönlendirmekte ve sonra da bu örgütlere karşı savaşım vererek, tabanı kazanmakta, böylece demokrasiye karşı olan eğilimleri geliştirip örgütlemektedir.)

---

[14] *Doğan Öz'ün Raporu (1)* Fikri Sağlar, Birgün gazetesi 1.12.2005.

2. İdeolojik eğitim,

3. Halk içinde gelişme ve halktan kadrolar oluşturma eğitimi vermektedir."

"Bütün bu çalışmalar, siyasal planda MHP ve onun kadrolarınca yönetilmektedir."

"Bu konuda bir örnek, son yerel seçimlerdir. Gerçekten de yerel seçimlerde motorize güçlerce hareketli bir grup oluşturma ve kırsal kesimde yerel yönetimlerde kazanılan mevzilerle şimdiden iktidar olmanın gerekleri, iklimi ve ortamı yaratılmaktadır."

"Bu genel çerçevede cinayetleri, şiddet ve anarşik eylem nitelendirmelerini daha iyi anlamak olasıdır."

"Konuya bu kapsamda yaklaşılmadıkça, öncelikle can ve mal güvenliğini sağlamak, şiddet ve anarşi eylemlerini kaynağında kurutmak olanak dışı olduğu gibi demokrasiyi tek seçenek olmaktan çıkartarak bütün kurumlarıyla faşizmi kökleştirmek de gündeme gelecektir."

"Gerçekten de şiddete karşı halkı örgütleme, kitleler içinde şiddeti yoğunlaştırmama ile olanaklıdır."

"Yapılan: Bazı goşist sol akımlar gerçek hedefmiş gibi gösterilerek, hedef saptırılarak sıkıyönetimi çağırma, seçimle olmazsa, darbeyle iktidar olma, demokratik yaşama biçimini yok ederek halkı sömürme seçeneğini tek seçenek durumuna getirilme çalışmasıdır."

"Durum bütün açıklığı ve acılığıyla saygı ile sunulur."[15]

Doğan Öz bu raporu Ecevit'e verdi ve bundan bir hafta sonra raporunda belirttiği cinayet örgütünün "kurbanları" arasına katıldı. 24 Mart 1978 sabahı erken saatlerde Emniyet Müdürlüğü'nü arayan bir şahıs, Do-

[15] *Doğan Öz'ün Raporu (2)* Fikri Sağlar, Birgün gazetesi 3.12.2005.

ğan Öz'ün oturduğu sokakta iki kişinin şüpheli hareketler yaparak dolaştığını iletti. Ancak ihbar tıpkı 16 Mart katliamında olduğu gibi ciddiye alınmadı, ya da alınmaması gerekiyordu. Doğan Öz, sabah işine gitmek üzere arabasına bindiği 24 Mart 1978 günü bu şahıslardan biri tarafından, diğerinin gözcülüğünde vurularak katledildi.

Doğan Öz'ün Özel Harp Dairesi'yle ilgili hazırladığı ve Bülent Ecevit'e verdiği raporun bir örneği cinayetten sonra çekmecesinde çıktı.

Katili tam 18 kişi görmüş, farklı 5 kişi arasından kesinlikle teşhis etmişlerdi. Katil MHP'li İbrahim Çiftçi idi. Cinayeti görenlerin teşhisi üzerine başka bir suçtan gözaltında bulunan İbrahim Çiftçi, Doğan Öz'ün katil zanlısı olarak da tutuklandı. Doğan Öz'ün katili olarak yargılanan İbrahim Çiftçi sorgusu sırasında cinayetini itiraf etti:

"Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz'ü (...) eski Ankara Ülkü Ocakları 2. Başkanı Hüseyin Demirel ve (...) Hüseyin Kocabaş'ın verdikleri talimat üzerine öldürdüm. Adresi bilmediğim için Hüseyin Demirel benimle geldi ve bana savcının otomobilini gösterdi. Kendisi de yanımda kaldı. Yarım saat kadar orada dolaştık. Tahminen yarım saat kadar sonra gelip arabasına bindi. Hüseyin Demirel bana, 'tamam hadi ateş et' dedi. Arabaya yaklaştım ve 6 el ateş ettim."

Cinayet yerinde yapılan uygulamada da, işlediği cinayeti ayrıntılarıyla anlattı. İbrahim Çiftçi'nin ifadeleri ve evinde bulunan kot pantolon ile mont, tanıkların anlatımları ile bire bir uygunluk göstermekteydi.

Doğan Öz cinayetinin yargılanması süreci, ülkemizdeki hukukun nasıl yönlendirildiğini göstermesi ba-

kımından ilginçti. Doğan Öz cinayeti davası sürerken 12 Eylül askeri darbesi gerçekleşti. Dava artık askeri darbe koşullarında yürüyecekti.

Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi topladığı belgelere dayanarak Doğan Öz'ün katil sanığı İbrahim Çiftçi'yi idama mahkûm etti. Dosya Askeri Yargıtay'a gitti. Askeri Yargıtay Başsavcısı kararın onanmasını istedi. Askeri Yargıtay'ın ilgili dairesi de kararı onayladı.

İdam hükmü kesinlik kazanmak üzereyken, daha önce cezanın onayını isteyen Başsavcılık, delil yetersizliği gerekçesiyle Askeri Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulu'na itirazda bulundu.

Avukatları, Çiftçi'nin Milli Savunma Bakanlığı'nda dosyası olduğunu belirten bir yazıyı Askeri Darbe Hükümeti'nin Başbakanı Bülent Ulusu'ya yollamışlardı. Bir çeşit şantaj yapıyorlar, müvekkillerinin askerler hesabına çalıştığını ima ediyorlardı.

Doğan Öz'ü "tasarlayarak öldürmekten" yargılanan İbrahim Çiftçi, Ankara Sıkıyönetim 1 No'lu Askeri Mahkemesi tarafından dört kez oybirliği ile ölüm cezasına çarptırıldı. Ancak, ilk üç seferinde Askeri Yargıtay 1. Dairesi tarafından "eksik soruşturma" bahane edilerek karar bozuldu. Dördüncü seferde ise idam kararı onaylandı. Ancak bu kez de ilk üç idam kararının onaylanması yönünde görüş bildiren başsavcılık tutum değiştirerek Ceza Dairesi'nin onama kararına itiraz etti ve dosya Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'na gönderildi. Kurul, 7'ye karşı 8'lik oy çokluğuyla, delil yetersizliğini gerekçe göstererek kararı bozdu.

Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun, 7'ye karşı 8'lik son bozulma kararından sonra, Yerel Mahkeme, "zorunluluğunu" vurgulayarak "beraat kararı"verdi.

Bu karar Türk ve Dünya Hukuk tarihine, hukukun acizliğini belirtmek adına ibretle anılacak bir karar olarak geçmişti. Beraat kararı şu ifadelerle açıklandı:

"Sanık İbrahim Çiftçi'nin maktul Doğan Öz'ü taammüden öldürdüğü mahkememizce sabit görülmüştür. 22 Temmuz 1983 tarihli 35 sayfalık gerekçeli kararda deliller tek tek tartışılmış, ret ve kabul sebepleri uzun uzadıya izah edilmiştir. (...) Ancak Askeri Yargıtay Daireler Kurulu kararlarına direnilemeyeceğinden, bir oy farka da dayansa 7/8'lik oy çokluğuna dayanan Daireler Kurulu bozma ilamına sırf bu hukuki zorunluluk nedeniyle uyulmuş sanık Çiftçi'nin beraatine karar verilmiştir."

Ve sonunda yine bir "katil" bir "devlet teröristi" hapisten ve hatta idamdan kurtarılıyor, İbrahim Çiftçi, 9 Ocak 1985 günü Mahkemenin, Askeri Yargıtay'ın uymak zorunda olduğu "kararına" uyarak verdiği kararla beraat ettiriliyordu.

Suçu sabit görülen katilleri 7/8 oy çokluğuyla beraat ettiren "12 Eylül Hukuku", aynı dönemde 17 yaşındaki 78'lileri, sırf gösteriye katılmaları nedeniyle ipe gönderiyordu. Erdal Eren 17 yaşında tüm hukuk kuralları hiçe sayılarak asılıyordu. İdam kararlarını her seferinde onaylanan Askeri Yargıtay Başsavcısı, suçu sabit görülen katilin beratını sağlamakta ise beis görmüyordu.

Beraat eden İbrahim Çiftçi, 5 yıl 1 ay cezaevinde yattıktan ve 4 defa idam cezasına çarptırıldıktan sonra, söz konusu "hukuki zorunluluk" nedeniyle 1984 yılında tahliye oldu. Çiftçi, cezaevinden çıkar çıkmaz önce İLKSAN'a müdür, ardından da patron oldu. Son olarak sahneye yeniden, 1997 senesinde Devlet Bahçeli'nin karşısında MHP genel başkan adayı olarak çıkartıldı. Ancak, başkan olmaya "kıdemi" yetmedi.

Tahliyesinin ardından kendisiyle yapılan röportajda İbrahim Çiftçi hâlâ 'hizmette kusur etmeyeceğini' söylemekteydi:

"Benimle birlikte fikriyatım da mahkûm ettirilmek isteniyordu. Çok şükür suçsuz olduğum anlaşıldı. Bir Türk milliyetçisi olarak, Türkiye'min en sadık evlatlarından biri olarak yaşayacağım ve devletime, milletime hizmet edeceğim."

Doğan Öz'ün eşi, emekli yargıç Sezen Öz de, katlediliş ve yargılama sürecini, tek cümleyle özetlemektedir: "Yaptıran ve yargılayan aynı olunca karmaşık bir tablo ortaya çıkıyor."

Çiftçi, Abdullah Çatlı, Haluk Kırcı ve MHP'li diğer bazı arkadaşları ile birlikte 7 TİP üyesi öğrenciyi hunharca öldürme olayına da katılmıştı. Bu yargılamadan da ceza almadan kurtulacaktı. Kontrgerillanın kirli eli her tarafa uzanıyor, "pisliklerinin" üstünü örttürüyordu.

Bu pislikleri bilen, halka "pislikleri" açığa çıkartacağı sözünü vererek iktidara gelen Bülent Ecevit ise yalnızca seyrediyordu. Ecevit, en azından Savcı Doğan Öz tarafından kendisine verilen rapor nedeniyle kontrgerilla konusunu ayrıntıları ile biliyordu. Ama bilmesine ve söz vermesine rağmen iktidar dönemlerinde üzerine gitmedi gidemedi. "Geçmişe sünger çekiyorum" diyerek işin içinden çıkmaya çalıştı. Çekilen süngerden fışkıran kanlar gölleşerek günümüze kadar taşındı.

NATO'nun, CIA'nın, Özel Harp Dairesi'nin, faşist kadroların oluşturduğu kontrgerilla örgütlenmesi, bugün Susurluk, Şemdinli başta olmak üzere Hrant Dink cinayetinde, her yerde yeniden karşımıza çıkıyor. İktidara gelen herkes her şeyi biliyor ve susuyor.

Susuyor veya sadece herkesin bildiği buzdağının yalnızca görünen kısmı ile meşgul oluyor. Buzdağı ise buz gibi cinayetlerini, katlkiamlarını provakosyanlarını sürdürüyor.

Türkiye işte böyle bir "hukuk devleti." Şiddete karşı çıkan hukukçuları, gençleri öldürülen, katilleri ise aklanarak baş tacı edilen, kendinden olmayan herkesi "terörist ilan eden ama "kendi teröristini" koruyan bir "hukuk devleti..."

7 TİP'Lİ GENCİN ÖLDÜRÜLMESİ

9 Ekim 1978 gecesi saat 20.00 sıralarında Ankara Bahçelievler 15. Sokak 56/2 adresinde o sırada beş TİP üyesi gencin Serdar Alten, Faruk Ersan, Latif Can, Efraim Ezgin, Salih Gevenci, Osman Nuri Uzuner ve Hürcan Gürses'in oturdukları ev, Çatlı'nın yönetimindeki ülkücülerce basılır.

Aslında bu kişiler evin konuklarıydı Bursa Yenişehir TİP İlçe Başkanı Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü öğrencisi 20 yaşındaki Latif Can, Bursa Merkez TİP İlçe Yönetim Kurulu üyesi Ankara İktisadi Ticari Bilimler Akademisi Gazetecilik Bölümü öğrencisi, 23 yaşındaki Efraim Ezgin, Bursa Genç-Öncü ve İşçi Kültür derneği üyesi Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü öğrencisi, 20 yaşındaki Osman Nuri Uzuner, TİP'in 7-8 Ekim 1978 tarihinde yapılan İl Temsilciler toplantısına katılmak üzere Ankara'ya gelmişlerdi. Ankara Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi öğrencisi, 26 yaşındaki Hürcan Gürses Bahçelievler'de başka bir evde, ODTÜ Elektrik Bölümü öğrencisi, 23 yaşındaki Serdar Alten ise Cebeci taraflarında oturuyordu. Televizyonda 'Vakıf' isimli diziyi izliyorlardı.

Silahlı dört ülkücüyü Haluk Kırcı, Ercüment Gedikli, Kürşat Poyraz, Mahmut Korkmaz'ı karşılarında görünce neye uğradıklarını şaşırırlar.

Aslında baskın aniden gerçekleşmemişti Ali Yurtaslan'a göre ilk talimat Türkeş'ten gelmişti:

"Bahçelievler'de işlenen bu cinayet Türkeş'in 'Bahçelievler bizim için çok emniyetli bir yer haline getirilmelidir' sözlerinden sonra meydana geldi. Bu konuşma-

dan sonra bizimkiler Bahçelievler'de bir araştırma yapmışlar ve TİP'lilerin kaldığı evi tespit etmişler."

"Burayı basmadan önce kim olduklarını öğrenmek için bir araştırma daha yapılmış. Bunların TİP yöneticisi olduklarını öğrenmişler. Bunun üzerine Abdullah Çatlı timin başına geçmiş. TİP'lileri öldürmeden önce, bunların sorgulanmasını Abdullah Çatlı yapmış. Olayda Mustafa MİT'in Chevrolet marka arabasıyla, Ankara Şubesi'nin Renault'su kullanılmış. Mustafa Mit'in Chevrolet marka açık mavi renkteki arabasını, ülkücü gençler 1977 seçimleri sırasında Türkeş'e hediye etmişler. O da Mustafa Mit'e vermiş. Bu olayda yer alan şahıslar şunlardı:"

"Abdullah Çatlı: Cinayetin elebaşısı. Olaya Reis lakabıyla karışmış. ÜGD Genel Başkan Yardımcısı'ydı. TİP'lilerin sorgulanmasını bu yaptı. Halen kaçaktır. Ben kendisiyle kaçakken bir kere Nevşehir'de görüştüm. Yukarıda anlattığım bilgileri ondan öğrendim.

İbrahim Çiftçi: Ulus bölgesi başkanıydı. Bu olaydan halen içeride.

Turan Demirkıran: Bahçelievler bölge başkanıydı. Halen içeride.

Mahmut Korkmaz: Ankara Şubesi İkinci Başkanıydı. Aranıyor.

Bünyamin Yıldırım: ÜGD'nin açtığı Platin Kıraathanesi'ni çalıştırıyordu. Aranıyor.

Ömer Özcan: Ankara Şubesi'nin eski yönetimindeydi. Şimdi içeride.

Ercüment Gedikli: Bahçelievler bölgesindendi. Babası albaydır ve MHP'lidir. Onun sayesinde tahliye olmuştur. Bu adam, oğlu cezaevindeyken de subaylarla irtibata geçerek onun rahat etmesini sağlamıştır.

Mehmet Kundakçı: Ankara Şubesi Yönetim Kurulu üyesiydi. Bu davadan tahliye oldu. ETKO'dan tutuklu.

Haluk Kırcı: Erzurumlu, 17-18 yaşlarında. Esmer, sarkık dudaklıdır. Nenehatun Yurdu'nda kalırdı. Mahmut Korkmaz'dan ayrılmazdı.

Ayrıca olayda yer alan tanımadığım iki kişi daha vardı."[16]

Katliam akşamı saat 20.00'de;

Haluk Kırcı ile hem Emek Bölgesi'nin sorumlusu hem de MHP Ankara İl İkinci Başkanı olan Mahmut Korkmaz'ın, kaldıkları Bahçelievler 17. Sokak'taki bir apartmanın bodrum katında, "ülküdaşlar" bir araya gelmişlerdi. "Büyük Reis" Abdullah Çatlı, Bahçelievler Bölge Sorumlusu Ahmet Ercüment Gedikli ve Kürşat Poyraz.

Daha önce hazırlanan plan, tekrar gözden geçirildi. Durumdan iyice emin olmak için, "İdi Amin" kod isimli Haluk Kırcı, Bahçelievler, 15. Sokak, 56/2 adresine tekrar gönderildi.

Haluk Kırcı, eve gidip kapıyı dinledi. Sonra koşa koşa, arkadaşlarının bulunduğu kendi evine döndü: "İçeriden iki-üç kişinin sesi geliyor" dedi.

Eylemi o akşam yapmaya karar verdiler. Ercüment Gedikli, takviye güç için Dadaş Kahvesi'ne gidip, daha önce yapacakları bu eylemle ilgili olarak bilgi toplayan Ömer Özcan ve Duran Demirkan'ı buldu: "Hareket bu akşam saat 22.00'de yapılacak, kalkın, benimle gelin" dedi.

Bahçelievler, 15. Sokak'taki 56 No'lu apartmanın üçyüz metre sağında, trafonun yanında gözcü olarak Duran Demirkan bırakıldı. Apartmanın bir köşesinde ise

---

[16] Ali Yurtaslan, *İtiraflar*, s. 138.

Ömer Özcan gözcülük yapacaktı. 16. Sokak'a giren küçük caddenin başındaki otomobilin içinde, Abdullah Çatlı vardı.

Plana göre, içeriye dört kişi girecekti: Haluk Kırcı, Ercüment Gedikli, Mahmut Korkmaz ve Kürşat Poyraz.

Bu dört kişi, ürkek adımlarla 56 No'lu apartmana girdiler. 2 Numaralı dairenin önüne gelince, bellerindeki silahları çıkardılar. Ercüment Gedikli, kapıyı zorladı, açamadı. Zile bastılar.

Kapının açılmasıyla birlikte eve daldılar. İçeride, Türkiye İşçi Partisi üyesi beş öğrenci vardı. Televizyon seyretmekte olan öğrenciler, elleri silahlı dört kişiyi görünce şoke oldular. Saldırganlar da şaşırdı. Evde beş kişi olmasını beklemiyorlardı. Bildikleri, en fazla üç kişi olduğuydu. Saldırganlar, evdekilerin sayılarının fazla olması nedeniyle aralarında biraz tartıştılar. Bir de arabada bekleyen Reis'e danışmaya karar verdiler. Kürşat Poyraz ve Ercüment Gedikli, dışarıya çıkıp durumu anlattılar.

Abdullah Çatlı, Kürşat Poyraz'ı yanına alarak: "Ben şimdi geliyorum, beni bekleyin" dedi. Çatlı ve Poyraz otomobille hareket edince, Ercüment gözcülerin yanına gidip onları uyardı: "Aman dikkat edin, sinek uçsa bize haber verin."

Kısa bir zaman geçti. Reis Çatlı, gittiği yerden döndü. Onlara bir şişe eter ve pamuk getirmişti. Kürşat Poyraz ve Ercüment Gedikli, eteri ve pamuğu alıp eve girdiler. Yere yatan beş gencin yüzüne sırasıyla, etere batırılmış pamuğu bastırdılar. Tam o sırada, kapı kısa aralıklarla üç kez vuruldu. Saldırganlar telaşlandılar, kim olabilirdi gecenin bu saatinde? Kapıyı açtılar. İki kişi daha gelmişti. Türkiye İşçi Partisi Üyesi Faruk Erşan ve

Salih Gevenci. Evde bulunanların sayısı, bir anda, 7'si TİP'li gençler olmak üzere, 11 kişi olmuştu."[17]

Bu gelişmeyi de Çatlı'ya aktarıp görüş sordular. Aldıkları talimat üzerine Kürşat Poyraz ve Haluk Kırcı son gelen iki kişiyi Çatlı'nın bulunduğu otomobile getirdi. Gençler arabaya bindirilip Eskişehir yolu 33. km de bulunan Balkuyu Köyü yakınlarındaki ıssız bir yere getirildi. Burada Kürşat Poyraz ve Haluk Kırcı tarafından arabadan indirilip kafalarına sıkılan tabanca kurşunları ile öldürüldüler.

Aynı araba ile Bahçelievler'deki eve geri dönüldü. Çatlı'nın talimatıyla evde kalan diğer beş TİP'li öğrenci de birer ikişer otomobille götürülüp öldürülecekti. Ancak Kürşat Poyraz ve Haluk Kırcı o sırada yarı uyanık olan Serdar Ayten'i, Çatlı'nın bulunduğu otomobile götürdüklerinde, Çatlı 'Hemen geri götürün, biraz önce buradan bir ekip arabası geçti, belki Eskişehir yolundaki cesetleri bulmuşlardır. İşi siz evde bitirin' talimatını verdi. Serdar Ayten eve geri götürüldü. Haluk Kırcı, Osman Nuri Uzuner'i mutfağa götürerek telle boğmaya çalıştı. Başaramıyanca banyodan aldığı havlu ile boğarak öldürdü. İçeride bulunan arkadaşlarına 'Bu böyle olmaz, siz evden çıkın, ben hepsinin kafasına kurşun sıkar çıkarım' diyerek evdekilere dışarı çıkmalarını söyledi. Ünal Osmanoğlu hariç diğerleri dışarı çıktılar. Arabanın hareket ettiğine dair sesi duyduktan sonra, Kırcı silahını, elleri arkadan bağlı olarak yerde yatan dört TİP'li gencin üzerine boşalttı.

Haluk Kırcı 8 Eylül 1978 tarihinde İstanbul'da sahte kimlikle yakalandı ve Ankara'ya getirildi. Sorgusunda Kırcı "katliamı" büyük bir soğukkanlılıkla anlatıyordu:

---

[17] *Milliyet* gazetesi, 8.10.2009.

"Kapı açılır açılmaz içeri girdik. Hepsini yere yatırdık. Ne yapacağımız konusunda talimat almak için Abdullah'a birini gönderdik. Abdullah eter ve pamuk vermiş. 'Hepsini tek tek bayıltıp öldürelim' demiş. Dışarı çıkıp arabada bekleyen Abdullah'la konuştum. 'Evde öldürmek zor olacak. İkişer ikişer götürüp öldürelim' dedim. 'Olur' dedi. İki kişiyi Büyük Reis'in arabasına bindirip Eskişehir yoluna götürdük. Müsait bir yer bulup ikisini de yere yatırıp kafalarına ateş ettik. Geri döndük. Böyle zor olacağını anlayınca Abdullah 'Tek tek boğalım bunları' dedi. Bir tanesini zorla boğdum. Diğer dördünü bu şekilde öldürmek zor olacaktı. Arkadaşları gönderdim. Sonra da sedirin üzerinde bulunan dört kişiye yakın mesafeden ateş ederek mermilerin hepsini boşalttım. Silahı götürüp Abdullah'a verdim."

Ama Serdar Alten ölmemişti. Silah sesini duyarak olay yerine gelen komşular, göğsünden ve karnından beş kurşun alarak ağır yaralanmasına rağmen ölmeyen Serdar Alten'i hastahaneye kaldırdılar. Serdar Alten bu ağır durumuna rağmen gördüklerini ve yaşadıklarını Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Mehmet Bağış ile Emniyet 2. Şube Müdürü Tahsin Gürdal'a ayrıntılarıyla anlattı.

"Eve dört kişi girdi. Birinci şahış sarışın, uzun boylu, kot pantolon giymişti. İkinci şahıs, esmer, geniş kafalı, orta boylu, kısa saçlı. Üçüncü şahıs, genç kıvırcık saçlı, 16 veya 18 yaşında. Dördüncü şahıs hakkında fazla bilgim yok. Bizi faşistler vurdu, biz ilerici gençlerdik. Bu nedenle bizi faşistler vurdu."

"Beni zorla dışarı çıkardılar. Büyük mavi renkli bir otomobilin yanına götürdüler." Otomobilde bulunan şahsın orta boylu, 23 yaşlarında biri olduğunu ve diğerlerinin kendisine "Reis" diye hitap ettiğini" söyleyebildi

ve ekledi: "Otomobilin plakası 34 PD, numarasını görmedim."

Serdar Alten 8 gün ölümle pençeleşti. 17 Ekim 1978'de saat 11.30'da, yaşama veda etti.

Polisler, 34 PD numaralı bir otomobil bulamamışlardı. Ama tesadüfi iki olay, katliamın sanıklarını ortaya çıkardı. Birincisi, polise gelen bir ihbardı:

"Nevşehir Avanos yolu üzerinde Kozaklı Benzin İstasyonu üzerinde metalik mavi renkli Amerikan tipi büyük bir otomobilin plakasının şehirleri belirleyen numarası önünden kartona yazılmış 34 numarası çıkarıldı. Aracın, 34 numaralı karton çıkarılmadan önce, plaka numarası 34 PD 137 iken, çıkarıldıktan sonra altından 06 PD 137 numarası çıktı."

Polis, bu kez 06 PD 137 numarayı araştırdı. Plaka, Ülkücü Gençler Derneği eski 2. Başkanı Mustafa Mit üzerine kayıtlıydı. Mustafa Mit, yakalanıp gözatına alındı.

O tarihte Ülkü Ocakları Başkan Yardımcılarından olan Mustafa Mit'in, Deniz Hâkim Yarbay Enis Tunga'ya verdiği bilgiler, mahkemenin hazırlık soruşturması tutanağına şöyle geçti:

"1976 yılında Ülkü Ocakları Derneği'nde yaklaşık 4-5 ay kadar süreyle ikinci başkanlık yapmıştım, Bu dönemde bizim derneğin başkanı olan Selahattin Sarı bana yaklaşık 130 bin lira vererek, 'Teşkilatı dolaşın, bakın, uygun bir araba alın' dedi. Şoför Ali Şerit'le birlikte, arabalardan iyi anladığı için, galerileri dolaştık. Metalik mavi renkte, 74 model Malibu klasik model bir araba beğendik. Bu sırada arabanın plakası üzerindeydi. Plakası 06 PD 137 idi. Görevde bulunduğum süre içerisinde araba Ali Şerit tarafından kullanıldı. Ben görevden

ayrıldıktan sonra otomobil Muhsin Yazıcıoğlu ve Abdullah Çatlı tasarrufundaydı. Otomobilin Bahçelievler Olayı'nda kullanıldığını öğrendiğimde, kendimi kurtarmak için olayı araştırdım. Olay günü, olan 9 Ekim 1978' de aracın, yani 06 PD 137 metalik mavi renkli Chevrolet Malibu'nun, Abdullah Çatlı'da olduğunu öğrendim." Ülkücü hareketin önemli isimlerinden Mustafa Mit, Cebeci'deki 51 Acem Çayevi'nde Şefkat Çetin ile yaptıkları bir sohbeti de şöyle anlatır: "Bahçelievler'de yedi kişinin öldürülmesi olayında teşkilatın katkısı olabileceğini tahmin ediyordum. Şefkat'e bu soruyu sorduğumda, bizim Çatlı'nın işleri diye bana söylemişti."

Mustafa Mit ve ülkücülerin Türkeş ile bağlantılarını da MHP itirafçısı Ali Yurtaslan'dan okuyalım:

"Bütün Türkiye'deki ülkücü hareketi MHP'de bulunan bir kurmay kadro yönetir. Bu kurmay kadro şu isimlerden meydana gelir: Muhsin Yazıcıoğlu, Türkmen Onur, Mehmet Ekici, Mustafa Mit, Şefkat Çetin, Hasan Çağlayan, Mehmet Sakarya, Taha Akyol, Haldun Taşova, Lokman Abbasoğlu, Sami Bal, Selahattin Sarı, Ali Batman ve 2. MC döneminde Ticaret Bakanı Müsteşarı olan Kemal. Bunlar Ülkü Ocakları'nın ve MHP Gençlik Kolları'nın eski yöneticileridir. Bunlar direkt Türkeş'e bağlıdır. Bunların bir kısmı Anadolu'ya dağılmıştır. Zaman zaman bir araya gelerek istişari toplantılar yaparlar. Gerekli şahısları çağırarak bilgi alırlar. Mesela beni birkaç defa çağırarak cezaevleri konusunda bilgi aldılar."

"Bütün teşkilatın başkanı Türkeş'tir. Türkeş, MHP'nin ülkücü örgütlerle ilişkisini reddetmesine rağmen, her hafta bu örgütlerin başkanlarıyla ve masa başkanlarıyla mutat toplantılar yapar. Bu toplantılara Gençlik Kolları Genel Başkanları, Gençlik Kolları Teşkilatlandırma Baş-

kanı, ÜGD Genel Başkanı, ÜGD İkinci Başkanı, masa başkanları ve muhasipler katılır. Nadir olarak da tüm yönetim kurulu üyeleri bu toplantılara katılır. Türkeş ayrıca bütün ülkücü dernek başkanlarıyla da her hafta toplantı yapar. Bu toplantıların yapılmasını bizzat Türkeş ister. Her kesim bu toplantılara raporlarıyla katılır. Ülkücü hareketin meseleleri kanuni bir çerçeve içinde konuşulur. Türkeş yönlendirme yapar."

"Mesela, 1978 Ekim'inde yapılan bir toplantıda Türkeş, 'Bahçelievler bizim için emniyetli bir hale getirilmelidir' demiş. Bundan kısa bir süre sonra Bahçelievler'de yedi TİP'li öldürüldü. Ayrıca buraya büyük güç yığılarak, semt tamamen MHP'nin hâkimiyeti altına alındı."[18]

"Şefkat Çetin 1975 yılında Ankara'ya gelişini ve teşkilatın o zamanki durumunu bana şöyle anlatmıştı: Ankara'ya geldiğinde iki okula kayıt yaptırmış, fakat devam etmemiş. Cebeci-Dörtyol bölgesinde Yozgatlılarla gezip tozuyormuş. Olaylara ilk karışması şöyle olmuş: 1975 yılında Beşevler'i kurtarma harekâtı adı altında bir harekât düzenlenmiş."

"Bu saldırı için Beşevler'e geldiğinde burada çeşitli gruplar görmüş. Hepsi ülkücü gruplar ve hepsinin liderleri başka. Grup liderlerini bize şöyle saydı: Mehmet Ekici, Mustafa Mit, Alpaslan Gümüş, Mustafa Özgümüş, Talip Gün ve Muhsin Yazıcıoğlu. Bunların hepsi ayrı telden çalıyormuş ve aralarında rekabet varmış. Bunların hepsi de o dönem ülkücü hareketin liderliğine oynuyor."

---

[18] Ali Yurtaslan, *İtiraflar*, s. 87.

"Beşevler'e gelir gelmez bunların hepsi Şefkat Çetin'i yanına çekmeye çalışıyor. Bu amaçla biri silah veriyor, diğeri bomba veya dinamit vs. O günkü olayda üzerinde üç tane silah, yedi sekiz dinamit lokumu vs. bulunuyor. O gün Teknik Öğretmen'den çıkan devrimcilerin üzerine ateş açıyorlar. Beş altı kişi yaralanıyor. Kendilerinden de bir kişi vuruluyor. Bu arada Muhsin Yazıcıoğlu ve Mustafa Mit ile arkadaş oluyor ve devamlı onlarla gezmeye başlıyor. Şefkat daha sonra Gazi Eğitim'de bir çatışma sırasında bu grup liderlerinden Alpaslan Gümüş'ün vurulduğunu anlattı."

"1978 Kasım'ından önceki ÜGD Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu idi. Muhsin Yazıcıoğlu, ÜGD kurulduğunda Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı'ndan ayrılarak ÜGD Genel Başkanlığı'na getirildi."

"Teşkilatta ÜGD ve MHP Gençlik Kolları iç içe faaliyet gösteriyor. Bir bakıma ÜGD Genel Başkanları, MHP Gençlik Kolu Genel Başkanı'na bağlı olarak çalışır. ÜGD ve MHP Gençlik Kolları genel başkanlıklarında kuvvetli isimler Muhsin Yazıcıoğlu, Şefkat Çetin, Mustafa Mit ve Mehmet Ekici'ydi. Bunlar aynı dönemin insanlarıdır. Muhsin Yazıcıoğlu ÜGD Genel Başkanı iken Mehmet Ekici MHP Gençlik Kolları Genel Başkanı'ydı. Bu dönemde Mustafa Mit, MHP Gençlik Kolları İkinci Başkanı'ydı. Daha sonra ÜGD Genel Başkanı Şefkat Çetin, MHP Gençlik Kollan Genel Başkanı Mustafa Mit'ti."

"Muhsin Yazıcıoğlu döneminde (son zamanlarda) Abdullah Çatlı İkinci Başkan oldu. Teşkilatlanma Sekreteri Şefkat Çetin'di. Bu dönemde Salih Dayan Genel

Merkez Yönetim Kurulu Üyesi'ydi ve silah işlerine bakıyordu. Silahlar bu dönemde partiden veriliyordu."[19]

Ardından Selahattin Sarı, ifadesinde Muhsin Yazıcıoğlu'nu hapisten aldıktan sonra arabanın anahtarlarını ÜGD Genel Merkezi'ne bıraktığını söyledi. Dairenin içinde bulunan ve 7 TlP'liyi bayıltmak için kullanılan Koçuntak firma çıkışlı eterin ise polisin yaptığı araştırma neticesinde Yugoslavya'dan, İstanbul'a ticaret maksatlı satıldığı öğrenilmişti. Eter şişelerinin üstünde seri numaraları bulunuyordu. Polis bu ipuçlarından hareket ederek bunun, Numune Hastanesi'ne satıldığını öğrendi, ilerleyen safhalarda eterin Numune Hastanesi'nin ameliyat eczanesi deposundan alındığı, hatta çalındığı ipucuna ulaşıldı. Daha sonra Kadir isimli bir öğrencinin söz konusu eteri aldığı söylendi. Kadir, hastane karşısındaki okulda okuyordu. Bu gencin, eteri ibrahim Çiftçi adında bir ülkücüye emanet ettiği düşünülüyordu. Aynı dava nedeniyle yargılanan İbrahim Çiftçi, olay yerinde araba içinde gördüğü kişinin Çatlı'ya benzediğini söylemişti.

Uğur Mumcu bu konuda Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde şöyle yazıyordu:

"Olayda kullanılan araba, MHP Gençlik Kolları Başkanı Mustafa Mit üzerine kayıtlıdır ve olay günü Abdullah Çatlı tarafından kullanılmaktadır. Bu alçakça ve hunharca cinayet nedeniyle ölüm cezasına çarptırılan Haluk Kırcı, cinayetin Çatlı'nın emirleri ile gerçekleştirildiğini, Çatlı'nın sağladığı eterle bayıltılan gençlerin elleri arkadan bağlanarak yine Çatlı'nın kullandığı araba

[19] *A.g.e.*,, s. 89.

ile Eskişehir yoluna götürülüp öldürüldüklerini mahkeme önünde anlatmıştır. ÜGD Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu da askeri savcıya, "olayın Çatlı'nın organizasyonu ile gerçekleştirildiğini" söylemiştir.

Yedi TİP'li genci hunharca ve alçakça öldürten Çatlı'dır; Ağca'yı cezaevinden kaçırtanların başında Çatlı vardır; Ağca'ya sahte pasaport sağlayan yine Çatlı'dır. Papa suikastında kullanılan silahı, Avusturyalı silah kaçakçısı eski Nazi'den satın alan yine Çatlı'dır; Avrupa'da ülkücülerle Ermeniler'in ortak oldukları uyuşturucu madde kaçakçılığının kilit adamlarından biri yine Çatlı'dır..."[20]

Abdullah Çatlı,[21] 8 Kasım 1978 tarihinde Adapazarı'nda gözaltına alındığında, otomobilin o tarihte cezaevinden tahliye edilen Muhsin Yazıcıoğlu'nu Sivas'tan alıp getirmek üzere oraya gönderildiğini söyledi. İfadesi doğru kabul edildi. Çatlı, Ankara Emniyeti'ne değil, İs-

---

[20] *Cumhuriyet*, 21 Eylül 1985.

[21] 1977'de Ülkü Ocakları Ankara İl Başkanı, 25 Mayıs 1978'te de Ülkücü Gençlik Derneği Genel Başkan Yardımcılığı'na seçildi. 11 Temmuz 1978'de Ankara'da Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Bedrettin Cömert'in öldürülmesi olayının faili olarak Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi'nce hakkında gıyabi tevkif kararı verildi. 23 Ağustos 1978'de Sakarya ilinde yakalandı ve gözaltına alındı. Özel Harekat Eski Daire Başkanlığı Müşaviri emekli yarbay Korkut Eken TBMM Susurluk Komisyonuna verdiği ifadede "Abdullah Çatlı'nın devlet için istihbarati çalışmalar yaptığını, yurtdışına yönelik olarak özellikle Almanya'daki PKK faaliyetlerine yönelik olarak istihbari bilgiler verdiğini, 15-16 senedir 80 öncesinden itibaren devlete çalıştığını bildiğini, kendisinin onu 1987-1988 yıllarında tanıdığını," belirtmiştir. 1979 yılında İstanbul'a yerleşen ve Hasan Kurtoğlu kimliğini kullanan Çatlı, burada silah kaçakçıları ile yakın ilişkiler kurdu. Çatlı, İstanbul'da kaldığı dönemde Ağca'nın hapisten kaçma eylemini Oral Çelik ile birlikte organize etti. Abdullah Çatlı, Mehmet Ali Ağca ve arkadaşlarına pasaport temin etti. Mehmet Ali Ağca, hapisten kaçtıktan sonra Çatlı'nın evinde kaldı. Örgütün Tunceli - Elazığ sorumlusu Cemil Çay, Kırcı ve Çatlı'yı evinde ziyaret etti.

tanbul Emniyeti'ne teslim edildi. Ve kısa bir süre sonra da, Gayrettepe'den serbest bırakıldı.

1982'de yeniden gıyabi tutuklama kararı çıkarılan Çatlı, birkaç kez gözaltına alınmasına karşın her defasında kurtuldu. Ağca'nın kaçırılmasını planlayan, Papa suikastına adı karışan Çatlı, sadece Fransa ve İsviçre'de uyuşturucu, sahte pasaport suçlarından tutuklu kaldı. 1990'da İsviçre'de tutuklu bulunduğu Bostadel Cezaevi'nden firar etti.

Türkiye'ye sahte pasaportla giren ve serbestçe dolaşan Çatlı, Susurluk'ta 3 Kasım 1996'da öldüğünde polis şefi Hüseyin Kocadağ ve DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak'la birlikteydi. Çatlı'nın üzerinden dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın imzasının bulunduğu silah taşıma belgesi ve yeşil pasaport çıktı.

Gıyabi tutuklu Mahmut Korkmaz 27 Şubat 1987'da yakalandı.

Davada, mahkeme safhasında ve sonrasında başta Av. Erşen Sansal ve Nezahat Gündoğmuş olmak üzere devrimci avukatların ve demokratik kamuoyunun ısrarlı çabalarıyla kanıtlar ortaya çıkarıldı.

Davanın gerekçeli kararında, Haluk Kırcı'nın, Mahmut Korkmaz ile aynı evi paylaştığı, Bahçelievler bölgesini ele geçirmek ve MHP İstanbul İl Başkanı Recep Haşatlı ile oğlunun öldürülmesine misilleme amacıyla plan yaptıkları belirtiliyor. Gerekçeli kararda, yedi TİP'li öğrencinin evinin saptanmasından sonra Kırcı'nın Korkmaz'a, katliam fikrini Abdullah Çatlı'ya iletme görevi verdiği, Çatlı'nın da katliamı 'cazip' bulduğundan bahsediliyor. Mahkeme heyeti de, ÜGD Ankara İkinci Başkanı ve Bahçelievler/Emek bölgesi sorumlusu Mahmut Korkmaz'ın katliama katıldığını kabul etti. Ellerini telle

bağlayıp yere yatırdıkları öğrencileri boğarak ve kurşunlayarak, ikisini de Eskişehir yolunda kafalarına kurşun sıkarak öldüren ekipte yer alan Korkmaz, katliam yapılan evde yaralı bulunan ve hastanede ölen Serdar Alten'in ifadesinde 'koca kafalı kişi' olarak geçmişti.

12 Nisan 1988'de de Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi Bahçelievler Katliamı ile ilgili davanın kararını açıkladı. Haluk Kırcı, Ahmet Ercüment Gedikli 7 kez ölüm cezasına, Ömer Özcan ve Duran Demirkıran 28'er yıl, Mahmut Korkmaz 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı.

Haluk Kırcı hapisteyken Fethullah Gülen çevresiyle ilişki kurmaya başladı. 16 Temmuz 1989 tarihinde Bursa Cezaevi'ndeki açık görüşte, üzerinde Ali Ekinci sahte kimliği ile firar teşebbüsünde bulundu. Fakat başarılı olamadı.

İdama mahkûm olan Haluk Kırcı çıkarılan İnfaz Kanunu'ndan yararlandı ve 26 Nisan 1991'de Bursa Cezaevi'nden 'yanlışlıkla' tahliye edildi. 7'şer kez idama mahkûm edildiği için tahliye olmaması gerekiyordu. Ama bir tek adam öldürmüş kabul edildi. Dönemin SHP'li Adalet Bakanı Seyfi Oktay[22] karara itiraz etti ve Yargıtay itirazı haklı gördü.

Tekrar aranmaya başlandı. "Aranırken" 1992 yılında törenle evlendi. Nikâh şahidi ise dönemin Erzurum Valisi Mehmet Ağar'dı.

25 Ocak 1996 günü Küçükçekmece'de yeniden yakalanarak Asayiş Şube Müdürlüğü'ne götürüldü. 1 Şubat 1996 günü Küçükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı'na sevk edilen Kırcı, başsavcılığın Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nin ilamı gelene kadar nezarette tutulmasını istediği Asayiş Şube Müdürlüğü' nden 6 gün

[22] Seyfi Oktay, 05 2010 tarihinde 'Ergenekon davası' nedeniyle gözaltına alındı.

sonra 'firar etti.' Firar nedeniyle dönemin Asayiş Şube Müdürü Sedat Demir hakkında dava açıldı.

Sedat Demir, Adalet Bakanı'nın kendisini arayıp "Nezarete atmayın, polislerle otursun" talimatı verdiğini söyledi ve suçsuz bulundu.

Adalet Bakanı kimdi dersiniz? Kırcı'nın 1 Ağustos 1992 tarihinde kaçakken evlendiği törende Kırcı'nın nikâh şahitliğini yapan Mehmet Ağar.

Bu arada Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Mahmut Korkmaz'a verilen 15 yıl ağır hapis cezasını az bularak kararı bozdu. Mahkeme bu kez, her bir ölüm için 15'er yıl olmak üzere 105 yıl ağır hapis cezasına hükmetti.

Yargıtay bu cezayı da bozdu. Yargılama sürerken Korkmaz da, Kırcı gibi 26 Nisan 1991 yılında Şartla Salıverme Yasası yanlış uygulanarak tahliye edildi ve kayıplara karıştı. Dava sonuçlanırken dosyası ayrıldı. İddiaya göre Korkmaz, yurtdışında Çatlı'nın evinde kaldı, Bahçelievler katliamı davası nedeniyle İnterpol tarafından kırmızı bültenle aranırken Türkiye'ye döndü.

Kırcı, yeniden cezaevine konulmak üzere aranırken 3 Kasım 1996 yılında Susurluk kazası meydana geldi. Kazada ölen Abdullah Çatlı'nın sağ kolu olan Haluk Kırcı, 10 Ocak 1999'da İstanbul Kartal'da Terörle Mücadele ekiplerinin bir operasyonu ile yakalandı. 8 Şubat 1999'da İstanbul DGM'de yeniden yargılanmaya başladı. İçerde iken "5-6-2 Tamam Reis" kitabını yazdı. Kendisiyle görüşen gazeteci Saygı Öztürk'e "Bahçelievler Katliamını ben yaptım" dedi ve katliamın detaylarını anlattı.

Haluk Kırcı, Susurluk çetesine üye olmak suçundan 4 yıl hapse mahkûm oldu. Kumarhaneler kralı olan Ömer Lütfi Topal'ın öldürülmesi olayından ise beraat etti.

"Yanlışlıklar Komedyası" sürüyordu, 18 Mart 2004'te Kırcı, her nedense yine Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesi'nin bir kararıyla 'yanlışlıkla' tahliye edildi. Öldürülen öğrencilerin avukatlarının itirazı üzerine Salihli Ağır Ceza Mahkemesi, Ödemiş'in verdiği tahliye kararını bozdu. Kırcı, yeniden aranmaya başladı.

Kaçtığı Ukrayna'da yakalanan Haluk Kırcı sorgusunun ardından kesinleşmiş hapis cezaları nedeniyle, 04 Şubat 2005 günü Kartal Cezaevi'ne gönderildi.

28 Mayıs 2010 "cezasını tamamlayarak" İstanbul Maltepe Cezaevi'nden tahliye oldu.

Bünyamin Adanalı: 10 Ocak 1999'da Pendik'te düzenlenen bir operasyon sonucu Haluk Kırcı ile birlikte yakalandı. Adanalı yakalandığında Yakacık'taki Hakteks Tekstil Limited Şirketi'nin sahibiydi. Adanalı, Ünal Osmanağaoğlu ve Haluk Kırcı gibi 7 kez idam cezasına çarptırıldı. Aynı katliamın gıyabi tutuklu sanıklarından Mahmut Korkmaz ve Kürşat Poyraz ise hiç yakalanamadı. Bünyamin Adanalı Çanakkale cezaevinde yatıyor, cezası 18 Ağustos 2028'de bitecek.

Katliamların önü arkası kesilmiyordu. "Ölüm listesi" gittikçe genişliyordu. TİP'li 7 gencin katlinin üstünden henüz 10 gün bile geçmemişti. 20 Ekim'de yine İstanbul'da İTÜ eski rektörü ve dekanı Porf. Dr. Bedri Karafakioğlu öldürüldü. Prof. Dr. Bedri Karafakioğlu Ataköy'deki evinden İTÜ'ye giderken, Bakırköy Gençler Caddesi'ndeki Sular İdaresi önünde, kendisini takip etmekte olan bir otomobilden çıkan kimliği meçhul üç kişinin açtığı yaylım ateşiyle öldürüldü. Katiller, Ataköy'de polisle silahlı çatışmaya girdiler, ancak kaçmayı başardılar. Kaçış o kaçış bir daha yakalanmadılar.

Cinayetler birbiri peşi sıra sürüyordu. Fakioğlu cinayetinin ardından, bir ay sonra 18 Aralık 1978'de Adana'da TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın Adana Bölge Şube Başkanı ve Adakobirlik Genel Müdürü Y. Ziraat Mühendisi Akın Özdemir, faşist çeteciler tarafından katledildi.

Akın Özdemir 68'li bir kardeşimizdi ve üniversite yıllarında FKF, Dev-Genç üyesiydi.

1965 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ne girdi. 1967 yılında oluşturduğu "Anadolu Grubu" ile öğrenci seçimlerine katıldı ve Talebe Cemiyeti Başkanı seçildi.

10 Ocak 1968 yılında Ziraat Fakültesi'nde yapılacak törende kendisine söz verilmek istenmeyince, kürsüye çıktı ve "İnsanı aç, toprağı aç, hayvanı aç olan bir ülkede kutlama yapılmaz, olsa olsa hesaplaşılır" diyerek indi.

1969'da Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ni bitirdi. Fakülteyi bitirdikten sonra, Ankara'da göreve baş-

ladı. Ancak, 1970 yılında Ziraat Yüksek Mühendisi olarak katıldığı ilk ZMO (Ziraat Mühendisleri Odası) Genel Kurulu'nda; "Tarımdaki sömürüden, emekten, kır yoksulundan, emperyalizmden, faşizmden" bahsettiği için hemen ertesi günü Gümüşhane'ye tayin edildi.

12 Mar'ta Dev-Genç davasından yargılandı ve bir süre Mamak Askeri Cezaevi'nde tutuklu kaldı. 1971'de cezaevine girdi, 1972'de tahliye oldu. 1974'ün Aralık ayında sonuçlanan davada ceza alınca, 1 yıla yakın kaçak yaşadı. 1974 affından yararlandı ve 1975 yılında Adana'da Kooperatifler Bölge Müdürlüğü'nde göreve başladı. 1976 yılında ZMO Adana Bölge Şubesi'nin oluşumuna büyük katkı sağladı ve ilk genel kurulunda Oda Şube Başkanı seçildi. 1976'da tekrar tayini çıkınca, memuriyetten ayrıldı. Köy-Koop'un Adana Şubesi Ada-Koop. Bir'in ve Ziraat Mühendisleri Odası'nın başkanlığını sürdürdü.

Akın, Temmuz 1978'de Kadirli ilçesinde; çeltik üretimi yüzünden küçük üreticilerin zarara uğradığını, sıtmanın yanı sıra bağırsak enfeksiyonlarının da salgın haline dönüştüğünü açıklıyor, "Bir avuç çeltik ağasının çıkarı uğruna halk sağlığı tehdit edilemez ve küçük üreticiler köylerini, tarlalarını terk etmek zorunda bırakılamaz" diyordu. Bu nedenle çeltik ağalarının boy hedefi haline geliyordu.

Bu konuda kendisini uyaran arkadaşlarını Akın Özdemir şöyle yanıtlıyordu:

"Faşizm kabadayılık olsun diye can almıyor. Sermayenin iktidarı bir günde kurulmadı ülkede. Ama sermaye iktidarına karşı yıllarca kimse ağzını açıp pek bir şey de söylemiyordu. Ama yaşadığımız son 8-10 yıl içerisinde ezilenler, sömürülenler bir şeylerin farkına var-

maya başladı. Onun için de, sermaye, komandolarını sokağa saldı. Emekten yana sendikacı mısın öleceksin, bir demokratik kitle örgütünün lideri misin öleceksin, köylüleri örgütlüyor musun öleceksin. Eh bizim de kendimize göre bir yerimiz var bu kavganın içinde, ölüm bu yüzden gelecekse, hoş geldi sefa geldi."

18 Aralık 1978 günü ölüm gelmişti ama ne hoş gelmişti ne de sefa getirmişti. Ölüm, yiğit kardeşimizi işyerinin önünde bulmuş, Özdemir, sermaye komandolarınca kahpece öldürülmüştü.

Eşi Mine, olay anını şöyle anlattı:

"Akşam saat altı sularıydı. İşyerinden çıktık, eve gidecektik. Arabaya binmeye hazılanırken, refüjde birisinin beklediğini gördüm. Tedirgin oldum. Aynı hizada iki kişi daha vardı ve çapraz ateş açıldı. Kaçışlarını görmedim, Akın bana 'Yere yat' diye bağırınca, arabanın yanına çömelmiştim. Silah seslerini duyan arkadaşları aşağıya indi. Hastaneye kaldırdık, ama yolda öldü."

Cinayetten sonra katillerin bir an önce bulunması için Köy-Koop 15 günlük iş durdurma eylemi yaptı. Ama Akın'ın katili uzun süre bulunmadı. 1979 yılının Mart ayında Adana Emniyet Müdürlüğü'ne Cevat Yurdakul'un atanmasıyla katiller aranmaya başladı. Nisan ayında şüphe üzerine yakalanan Osman Şirin'in aslında yedi cinayetin faili olarak aranan sağ eylemci Yunus Uzun olduğu, Osman Şirin sahte kimliğini taşıdığı anlaşıldı. Yunus Uzun, Akın Özdemir'i öldürdüğünü itiraf etti.

Cinayet emrini MHP Adana Merkez İlçe Başkanı Adem Eroğlu'ndan aldığını ve eylemi Mehmet Ateş ile birlikte gerçekleştirdiğini söyledi.

Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul da Yunus Uzun'un üzerinden çıkan silahın balistik incelemesi so-

nucu on bir kişinin öldürülmesi ve on beş kişinin de yaralanmasında kullanıldığının tespit edildiğini söylüyordu.

Ancak, Uzun bu ifadesini savcılık ve mahkemede reddediyor ve olay tarihinde Adana Cezaevi'nde tutuklu bulunduğunu belirtiyordu. Gerçekten de Adana Cezaevi kayıtlarında Uzun'un 28 Kasım 1978'de cezaevine girdiği, 16 Ocak 1979'da tahliye edildiği görülüyordu.

Uzun'un emniyet ifadesinde suç ortakları olduğunu belirttiği Adem Eroğlu ve Mehmet Ateş kısa sürede yakalandı.

Mehmet Ateş yakalanınca, olay aydınlanmaya başladı. Ateş ifadesinde Uzun'un cezaevinden ülkücü bir gardiyanın yardımıyla çıkıp cinayeti işledikten sonra geri döndüğünü söylüyordu.

Sorgulama sürerken bu kez Muhsin Kaya adlı ülkücü bir itirafçı, Akın Özdemir suikastını kendisiyle birlikte Mehmet Memici Çetinkurt ve Aydın Telli'nin düzenlediğini itiraf etti. Ancak, Muhsin Kaya'nın itiraflarında yer alan Aydın Telli, çoktan yurtdışına kaçmıştı bile. Mehmet Memici Çetinyurt ise cezaevindeydi.

Bir başka ülkücü itirafçı, Huzeyfe Akmaloğlu da yakalandıktan sonra "Cinayeti Aydın Telli ve Mehmet Ateş işledi" diyordu.

Bunca itiraf ve ifadeye karşın Yunus Uzun, Adem Eroğlu ve Mehmet Ateş'in yargılanmasında hiçbir sonuç alınamadı. 1987 yılında, Adana Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, sanıkları Akın Özdemir'i öldürmekten suçsuz buldu, ancak başka cinayetler nedeniyle Yunus Uzun ve Muhsin Kahya'yı ölüm cezalarına çarptırdı. Adem Eroğlu ise tüm suçlardan beraat etti. Akın Özdemir cinayeti de bunca sanığa rağmen rafa kaldırıldı.

Süreci bir de Mine Özdemir'in anlatımlarından izleyelim:

"Cevat Yurdakul'un göreve başlamasıyla bir şeyler değişti. Eli kanlı tetikçiler yakalanmaya başladı. Beni bir gün yine teşhise Emniyet Müdürlüğüne çağırdılar. Ben Yunus Uzun'u teşhis ettim. Ancak bir süre sonra, Akın'ın öldüğü tarihlerde Yunus Uzun'un cezaevinde olduğu resmi belgelerle ortaya çıkmıştı. Cevat Yurdakul ile, ölümünden yaklaşık 3-4 gün önce yaptığımız görüşmede 'Bana bir hafta daha izin verin, tüm delilleri topladım, bağlantıları buldum' demişti. Yunus Uzun'un cezaevinde iken gardiyan elbisesi giyip akşamları dışarı çıktığını, işini bitirdikten sonra geri döndüğünü, silahı MHP İlçe Başkanı'ndan aldığını ve olaydan sonra Adako Birlik binasının 50 metre ötesindeki MHP il Merkezi binasına kaçtığını, Yunus Uzun'un cezaevi müdürünün odasındaki telefondan kendisini de arayıp tehdit ettiğini anlatmıştı.

Yurdakul'un öldürülmesinden sonra, Adana Emniyet Müdürlüğü'ndeki soruşturmayı yürüten komiserler il dışına gönderildi. Diğer 2 katil dosyaya hiç eklenmedi...

Dava dosyası görevli mahkemenin belirlenmesi için, sivil mahkeme, askeri mahkeme, uyuşmazlık mahkemesi derken Ankara'daki MHP davası ile birleştirildi. Daha sonra Adana'daki MHP ve ülkücü kuruluşlar davası olarak ayrıldı.

Dava Yargıtay aşamasındayken, Yunus Uzun'un gönderildiği bir cezaevinde su ısıtırken elektrik çarpmasından öldüğünü gazete haberi olarak okudum."[23]

---

[23] *Neden Öldürüldüler*, Orhan Tüleylioğlu, Umag Yayınları, Şubat 2010, 2. baskı, s. 189-190.

BÖLÜM 10

KATLİAMLAR VE PROVOKASYONLAR

Katliamlar, provokasyonlar bütün hızıyla sürüyordu.

Faşistler, 4 Nisan 1978'de Maraş'ta kahvehane bombalayıp, tarayarak bir kişiyi katlettiler. 6 Nisan'da Tokat'ta gösteriler yaparak CHP'lilere ait işyerlerini tahrip ettiler.

Muş'ta bildiri dağıtan devrimcilere 500 kişilik bir grupla saldırarak bir öğrenciyi katlettiler. İşyerlerini tahrip edip, 3 okula ve bir karakola baskın yaptılar. Bir subay, iki er, beş kişiyi yaraladılar. Malatya'da saldırıların başladığı günlerde Elazığ'da bir öğrenciyi katlettiler.

7 Nisan 1978'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Kürsüsü Doçenti Server Tanilli, Suadiye'de evine giderken silahlı saldırıya uğradı. Ağır yaralanan Tanilli ölmedi ancak felçli kaldı.

12 Nisan sabahı Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi (Yükseliş) öğrencilerinin okula toplu olarak gittikleri yol üzerine bir arabaya yerleştirdikleri bombanın patlaması sonucu 20 kadar öğrenci yaralandı. Bombanın erken patlaması çok büyük bir katliamı engelledi. Yarım saat daha geç patlasaydı, bombanın patladığı yerde en az binbeşyüz-ikibin civarında öğrenci toplanmış olacaktı. Bu katliam girişiminden önce de okula toplu olarak giden öğrenciler Emek'te taranmış ve bir öğrenci katledilmişti.

Yine aynı günlerde ODTÜ Rektör Yardımcısı ve 2 öğretim görevlisinin evlerine patlayıcı atıldı ve aynı gün bir öğrenci daha katledildi.

Pazarcık, Adıyaman ve Malatya'da bombalı provokasyon eylemleri gerçekleştirildi. Kahramanmaraş Pazarcık'taki bombalı paketin hedefi Alevi aşiret ileri gelenlerinden CHP İlçe Başkanı Memiş Özdal'dı. Ancak, Ankara'dan gönderilen bombalı paket 14 Nisan'da hedefine varmadan postanede patlamıştı. Patlamada postanedekilerden bir kişi ölmüş, 3'ü ağır olmak üzere 4 kişi yaralanmıştı.

Malatya'daki bombanın hedefi ise Malatya Belediye Başkanı "Hamido" lakabıyla tanınan Sünni mezhepten Hamit Fendoğlu'ydu. Paket açılınca Hamit Fendoğlu, yanında bulunan gelini ve torunuyla birlikte parçalanarak öldü.

17 Nisan günü gerçekleştirilen katliamın ardından faşistler "Hamido komünistler tarafından öldürüldü" söylentisini yaydılar. Kontrgerilla provokasyonla Alevi-Sünni çatışması yaratmaya çalışıyordu. Birkaç gün öncesinde de faşistler Malatya'da 3 solcu öğrenciyi katletmişlerdi. 18 Nisan günü kışkırtma daha sistematik olarak sürdürüldü. CHP'lilere, Alevilere ait işyerleri, TÖB-DER ve TÜM-DER'in lokalleri yakılıp, yıkıldı. Aynı gün üç Alevi lise öğrencisi daha ölü bulundu. Valilik sokağa çıkma yasağı koymasına rağmen faşist saldırılar 19 Nisan günü de sürdü.

20 Nisan'da Erzurum'da üniversitede ve daha sonra şehir merkezinde saldırıya geçtiler. Birçok araç ve binayı tahrip ettiler.

21 Nisan'da Hamido'nun cenazesine Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde yer alan bütün parti liderleri katıldı. Cenazeye katılan Türkeş en büyük tezahüratı görüyordu. Provokasyon ilk adımda amacına ulaşmıştı. Sünni kesimi büyük ölçüde MHP etrafında toplamayı başarmışlardı.

Katliamdan sonra ise Adalet Partili (AP) Hamido' nun Türkeş'in politikalarını eleştirdiği, bu nedenle AP' den ayrılarak CHP'ye geçmeyi düşündüğü öğrenilecekti. Üç ayrı yere gönderilen bombalarsa aynı özellikleri taşıyordu. Katliamdan sonra bombalı paketi gönderen kişi olduğu gerekçesiyle Ülkücü Gençlik Derneği Eski Başkanı Muharrem Şemsek gözaltına alındı. Şemsek suçlamaları reddedince serbest bırakıldı. Ancak daha sonra 1980 yılında itiraflarda bulunan MHP'li Ali Yurtaslan, bombalı paketlerin Muharrem Şemsek'in sorumluluğunda Ankara'da Fen Fakültesi Atom Araştırma Merkezi'nde yapıldığını açıkladı. Muharrem Şemşek daha sonra MHP Genel Sekreterliği, MHP Çorum Milletvekilliği yapmış ve 2006 yılında yapılan MHP 8. olağan genel kurulunda Bahçeli'nin karşısına Genel Başkan adayı olarak çıkmış ancak kazanamamıştı.

5 Mayıs 1978: Erzurum Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Orhan Yavuz'u bıçaklayarak öldürmekten sanık iki kişinin Ankara'da yargılanmasına başlandı.

8 Mayıs 1978: Angola'da görevli bir CIA ajanı, CIA'nın Angola iç savasında önemli rol oynadığı, Marksist MPLA Örgütüne karşı UNITA ve FNLA örgütlerini desteklediğini açıkladı.

9 Mayıs 1978: Başbakan Bülent Ecevit düzenlediği basın toplantısında, "Geçmiş yılların sorumsuzluk anlayışı nedeniyle toplu sözleşme düzeni çığırından çıkacak hale geldi, bazı sendikalar da bunu alışkanlık haline getirdiler, kimi zaman yüzde 100'le yüzde 200 oranında istekle masaya oturdular. Bu istekleri karşılamaya imkân yoktur" dedi.

12 Mayıs 1978: Samsun Valiliği, amaçları dışında faaliyet gösterdikleri gerekçesi ile Dev-Genç ve TÖB-DER temsilcilik ve şubelerini süresiz olarak kapattı.

13 Mayıs 1978: Milli Savunma Bakanı Hasan Esat Işık, Brüksel'de NATO Bakanlar Komitesi'nin toplantısından önce verdiği demeçte, Amerikan silah ambargosuyla Türkiye'deki Amerikan üslerinin varlığının bağdaşamayacağını belirtti.

ABD Başkanı Jimmy Carter'ın, Ortadoğu'ya askeri yardım tasarısının onaylanması için Kongre üyelerini sıkıştırdığı belirtildi. Carter "Yardım onaylanmazsa Sedat'ın barış çabalarına feci darbe iner" dedi.

19 Mayıs 1978: Ankara Valiliği Ülkü Ocakları Derneği hakkında suç duyurusunda bulundu. Dernek yöneticileri Ülkü Ocaklarını feshetti ve Ülkücü Gençlik Derneği kuruldu. Ülkü Ocakları Derneği'nin başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, Ülkücü Gençlik Derneği başkanlığını üstlendi. Aynı gün Ankara Etlik Piyangotepe'de ülkücü bir grup, solculara ait bir kahvehaneyi bastı. 7 kişi öldürüldü.

14 Haziran 1978: ABD Başkanı Jimmy Carter, Washington'da düzenlediği basın toplantısında, ABD'nin ve NATO'nun Türkiye'nin zararına sürdürmekte oldukları ambargonun Kıbrıs'ta uzlaşmanın sağlanmasına engel olduğunu söyledi.

15 Haziran 1978: ABD Başkanı Jimmy Carter düzenlediği brifingde, kongre üyelerinden ambargonun kaldırılması için olumlu oy vermelerini istedi.

16 Haziran 1978: Ankara'da Anıttepe Lisesi önünde çıkan silahlı çatışmada vurulan Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencisi Celil Yıldırım öldü.

NATO Güneydoğu Avrupa Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Sam S. Walker yaptığı açıklamada, Amerikan ambargosunun olumsuzluğuna dikkati çekerek, ambargonun kalkmasını istedi.

19 Haziran 1978: İran Şahı Rıza Pehlevi, Amerika'da yayınlanan "US News and World Report" dergisine verdiği demeçte, "Komünistlerle mollalar garip bir işbirliği içerisinde" dedi.

20 Haziran 1978: Başbakan Bülent Ecevit, Resmi Sovyet Tass Ajansı muhabirine Ankara'da verdiği demeçte, Sovyetler Birliği'ne yapacağı ziyaretten büyük memnunluk duyduğunu ifade ederek, "Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki ikili ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem veriyoruz" dedi.

ABD Dışişleri Bakanı Cyrus Vance, Türkiye'ye uygulanan ambargo ile ilgili olarak verdiği demeçte, "Türkiye'ye silah ambargosunun kalkmasını sağlamak amacıyla Amerikan kamuoyunda derhal bir kampanya başlatılacağını" açıkladı.

21 Haziran 1978: Başbakan Bülent Ecevit, Sovyetler Birliği'ne yaptığı gezisinin başlangıcında ilk görüşmeleri gerçekleştirdi. İlk toplantıdan sonra bir açıklama yapan Ecevit, görüşmelerden çok önemli sonuçlar alındığını, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye buğday karşılığı petrol vermeye hazır olduğunu, siyasal belge konusunda da tam bir anlaşmaya varıldığını söyledi.

SSCB Başkanı Aleksi Kosigin de yaptığı açıklamada, iki ülke arasındaki işbirliğinin ekonomik alandan siyasal alana da yaygınlaştırılması gereği üzerinde durdu ve temaslar geliştikçe bu ilişkilerin daha sağlam ve kalıcı olduğunu söyledi.

Bu arada Sovyet basınında Başbakan Bülent Ecevit'in ziyareti ile ilgili yazılar yer aldı. Sovyet resmi ajansı Novosti, Türk-Sovyet ilişkilerinin güç kazandığını belirtirken, Sovyetler Birliği Komünist Partisi organı Pravda gazetesi, Bülent Ecevit'in Sovyetler Birliği gezisi-

nin gerek iki ülke arasındaki dostça komşuluk ilişkileriyle işbirliğinin geliştireceğini, gerekse evrensel barış ve uluslararası işbirliğinin çıkarlarına hizmet edeceğini bildirdi.

ABD Başkanı Jimmy Carter, Beyaz Saray'da verdiği bir yemekte, ambargonun kaldırılmasının önemini belirterek, güncel en önemli sorun olarak nitelediği ambargonun kaldırılması çalışmalarına öncelik vereceğini ve yönetimin bu konudaki girişimlerini kendisinin de destekleyeceğini açıkladı.

22 Haziran 1978: Bingöl'de CHP'lilere ait ev ve işyerlerine silahlı saldırıda bulunuldu. Meydana gelen olaylarda bir kişi öldü.

Sovyetler Birliği Başkanı Leonid Brejnev, Başbakan Ecevit'i Kremlin'deki çalışma odasında kabul ederek bir saat on dakika süren bir görüşme yaptı. Görüşmede, ikili ilişkiler ve Kıbrıs sorunu dahil çeşitli dünya sorunları, özellikle yumuşama politikası ile ilgili gelişmeler ele alındı. Brejnev SSCB'nin Türkiye'nin sorunlarına yardımcı olmaya hazır olduğunu söyledi ve Kıbrıs konusunda Türk tezini destekleyeceklerini açıkladı.

23 Haziran 1978: 1971 yılında Maltepe Operasyonuna katılarak Hüseyin Cevahir'i öldüren, Mahir Çayan'ı da yaralayan emekli yarbay Cihangir Erdeniz, Pendik'te av malzemeleri sattığı dükkânında, çırağı Hasan Erdem ile birlikte vurularak öldürüldü.

28 Haziran 1978: MİT Müsteşarlığı'na Emekli Orgeneral eski Birinci Ordu Komutanı Adnan Ersöz atandı.

11 Temmuz 1978: Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Bedrettin Cömert öldürüldü. Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi Abdullah Çatlı hakkında gıyabi tutuklama kararı çıkarttı.

18 Temmuz 1978: Pol-Der Genel Merkezi'nden sonra Pol-Bir Genel Merkezi de Danıştay'ın verdiği "yürütmeyi durdurma" kararı gereğince açıldı.

Elazığ'da meydana gelen olaylarda ağır yaralanan Mustafa Aslan ile Celâl Akkaya'yı Diyarbakır'a götüren taksinin sürücüsü Hanefi Çelik, kimlikleri belirlenemeyen kişilerce öldürüldü.

AET Komisyonu ile Türk Heyeti arasındaki görüşmelerde, "Türkiye yabancı sermaye politikasını kolaylaştırmalı ve açıklamalı" dendi.

EKONOMİ 70 CENTE MUHTAÇ

Bir yandan olaylar sürerken, diğer yandan ekonomik durum da dibe vurmaktaydı. Demirel'in deyimiyle, ülke "70 sente muhtaç"tı.

Ecevit Hükümeti tam bir çaresizlik içindeydi. Borç bulmalı, borç almalıydı.

Bu şartlar içinde Ecevit hükümeti, danışmanı Kemal Derviş tarafından empoze edilen ve IMF'nin istekleri doğrultusunda hazırlanan ekonomik tedbirleri açıklamak zorunda kaldı. Ekonomik alanda MC hükümetlerinin açıklamaya bile cesaret edemediği ekonomik kararlar CHP tarafından yürürlüğe kondu.

21 Temmuz 1978: ABD Dışişleri Bakanı Cyrus Vance Andrews Hava Üssü'nde düzenlediği basın toplantısında, "Türkiye'ye uygulanan ambargonun kaldırılmasını istiyoruz ve yönetim olarak çalışmalarımızı bu yöne yöneltmiş durumdayız" dedi.

23 Temmuz 1978: Devlet Bakanı Hikmet Çetin, Ankara'da yaptığı bir açıklamada, Türk-İş'le yapılan "Toplumsal Anlaşma"nın DİSK'le de yapılması için gereken çalışmanın yapılacağını söyleyerek, "Anlaşma olmasa da DİSK'le diyalogu sürdüreceğiz" dedi.

25 Temmuz 1978: ABD Senatosu, Türkiye'ye uygulanan silah ambargosunun kaldırılmasına 42'ye karşı 57 oyla karar verdi.

26 Temmuz 1978: Başbakan Bülent Ecevit, ABD Senatosu'nda Türkiye'ye uygulanan ambargonun kaldırılmasıyla ilgili karar hakkında Ankara'da verdiği demeçte, bu kararın çıkması için ABD yönetimi ve bazı kongre üyelerinin gösterdikleri çabanın Türkiye ile dostluğa ve-

rilen önemin bir göstergesi olduğunu belirterek, "Ancak, Senato'nun bir değişiklik önergesini de içerir biçimde aldığı kararın uygulanışı, ABD'de sübjektif değerlendirmelere dayanırsa bazı sakıncalar ortaya çıkabilir" dedi.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, ABD Senatosu'nda ambargonun kaldırılmasıyla ilgili olarak verdiği demeçte, "Ambargo şartsız kalkmalı idi. Ortaya koydukları şartlar uygulanınca ambargo devam ediyor demektir" dedi.

Sosyalist Devrim Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar da bu konuda verdiği demeçte, "Ambargonun şartlı kaldırılması, ilişkilerin gerçekçi biçimde değerlendirilmesi için bir uyarıdır" dedi.

Kırıkhan'da elinde bomba patlayan öğrencinin İslâhiye'de cenazesi kaldırılırken çıkan olaylarda, CHP ve TÖB-DER binaları ile bazı işyerleri ve belediye binası tahrip edildi.

ABD Dışişleri Bakanlığı, Senato'nun, ambargo oylamasında övülmeye değer devlet yöneticilerine özgü bir şekilde hareket ettiğini bildirirken, Beyaz Saray sözcüsü Jody Powell de basına bir açıklama yaparak, "Başkan memnun oldu. Bu Amerika'nın güvenliğini ve NATO ittifakının dayanışmasını güçlendirecek, yapıcı ve devlet adamlarına yakışan bir davranış olmuştur" dedi.

ABD Senatosu'nun Türkiye'ye uygulanan silah ambargosunu bazı koşullara bağlı olarak kaldırma kararı Kıbrıs Türk toplumunda genellikle olumlu karşılanırken, Rumlar arasında hoşnutsuzluk yarattı. Kıbrıs Rum yönetimi sözcüsü bu konuda yaptığı açıklamada, kararın Türk tarafının uzlaşmazlığını artıracağını öne sürerek, "Ümit ederiz ki Temsilciler Meclisi de, Senato'nun düştüğü hataya düşmeyecektir" dedi.

Yunan Hükümeti, ABD Senatosu'nun Türkiye'ye uygulanmakta olan ambargonun kalkması ile ilgili olarak aldığı karara karsı üzüntülerini ifade etmekle yetindi.

28 Temmuz 1978: Elazığ'ın Kırklar semtinde Sivrice Azot Fabrikası işçilerinden Sanayi Tan bir grup tarafından açılan ateş sonucu öldü.

1 Ağustos 1978: ABD Temsilciler Meclisi'nde 205'e karşı 208 oyla Türkiye'ye uygulanan Silah Ambargosunun şartlı olarak kaldırılmasına karar verildi. Ancak Kıbrıs'tan Türk askerinin çekilmesi istendi. Silah Ambargosunun kaldırılması için önerge veren Demokrat Parti Temsilcisi Jim Wright yaptığı açıklamada, "Türkiye ve Yunanistan'ı kaybedemeyiz, iki ülke de ABD ve NATO çıkarları için önemlidir. Türkiye ve Yunanistan'a yeni bir şans tanımalıyız. Kıbrıs'ta görüşmelerin başlamasını oluşturmalıyız" dedi.

2 Ağustos 1978: ABD Temsilciler Meclisinde ambargonun "şartlı" olarak kaldırılmasıyla ilgili olarak Ankara'da bir demeç veren Başbakan Bülent Ecevit, "Senato ve Temsilciler Meclisi'nde alınan kararların olumlu yönleri bulunmakla beraber, gerek bu kararlar arasında, gerek her iki kararın kendi içinde, bazı çelişkiler de vardır. Kongre'den çıkacak nihai kararın, bu sakıncaları giderir nitelikte olacağını umarım" dedi.

ABD Temsilciler Meclisinde ambargo konusunda alınan kararla ilgili olarak Ankara'da bir açıklama yapan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, "ABD'nin Senato ve Temsilciler Meclisi'nin ambargo ile nereye varmak istediğini bilemiyoruz, Türkiye büyük bir devlettir. Kendi gücü ile ayakta duruyor ve durmaya da devam edecektir" dedi.

ABD Başkanı Jimmy Carter, Türkiye'ye uygulanmakta olan silah ambargosunun şartlı olarak kaldırılmasını

öngören karardan sonra yaptığı açıklamada, "Meclisin kararı Türkiye'deki üslerin açılmasını olanaklı kılacak" dedi.

3 Ağustos 1978: Yozgat Kapalı Cezaevi'nde bulunan hükümlü ve tutuklulardan 12'si cezaevinin çatısını delerek kaçtılar. Firar edenlerden 6'sı operasyon sonucu yakalandı.

8 Ağustos 1978: Antalya'da Ant-Birliğe bağlı Aksu İplik Fabrikası'nda çalışan işçilere yapılan silahlı saldırı sonucu bir işçi öldü, ikisi ağır 4 işçi de yaralandı.

15 Ağustos 1978: ABD Senatosu ve Temsilciler Meclisi üyelerinden oluşan "Uzlaştırma Komisyonu" yaptığı toplantıda, Türkiye'ye uygulanan silah ambargosunun kaldırılması konusunda daha önce Temsilciler Meclisi'nden çıkan şartlı kararı esas alan yeni bir metin üzerinde anlaşmaya vardı.

16 Ağustos 1978: Başbakan Bülent Ecevit Ankara'da yaptığı basın toplantısında, Türk-ABD ilişkilerine, Türkiye'nin ekonomik durumuna ve asayiş olaylarına değinerek, "Ekonomide darboğaza sürüklenmemizde müttefiklerimizin sorumluluğu küçümsenemez" dedi.

TİP Genel Başkanı Behice Boran ve SDP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar ayrı ayrı verdikleri demeçlerde, ambargonun kaldırılması konusunda Uzlaştırma Komisyonu'nun aldığı kararı eleştirdiler.

18 Ağustos 1978: İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı, 10 ilin emniyet müdürleri ve il jandarma alay komutanları ile İzmir'de düzenlediği "asayiş" toplantısında, 11.750 kişinin gözaltına alındığını, bunlardan mahkemece 1619'unun tutuklandığını belirtti.

19 Ağustos 1978: İzmir Buca Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlüler, cezaevinin bazı bölümlerini ateşe vere-

rek ayaklandı, panik sırasında bir tutuklu öldü, beş kişi de yaralandı.

Frankfurt'ta yayınlanan haftalık Süddeutsche Zeitung'un gazetesinde, "Türkiye'deki şiddet olaylarındaki tırmanışın amacı Başbakan Bülent Ecevit'i olaylar karşısında aciz göstermektedir" başlığı altında bir yorum yapıldı.

21 Ağustos 1978: Washington'dan yurda dönen Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu, Yeşilköy Havaalanı'nda basına verdiği demeçte, "Türk ekonomisinde kötüye gidiş durdurulmuştur. Devalüasyon büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır" dedi.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Jandarma Genel Komutanlığı'na Orgeneral Sedat Celasun, Harp Akademileri Komutanlığı'na Orgeneral Bedrettin Demirel, Ankara Garnizon Komutanlığı'na Korgeneral Nihat Özer atandı.

Sivrice Savcısının evi otomatik silahlarla tarandı. Konya'da silah kaçakçısı bir şebeke ortaya çıkarıldı. Batman'da bir grup genç karakolu basıp iki polis otomobilini yaktı, bir polis yaralandı. Urfa ve Nizip'te iki sinemaya patlayıcı madde atıldı, can kaybı olmadı.

22 Ağustos 1978: AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, TÖB-DER'in devam etmekte olan büyük kongresi hakkında verdiği demeçte, Derneğin açıkça rejim suçu işlediğini iddia ederek, hükümeti de bu konuda eleştirdi.

24 Ağustos 1978: İstanbul'da Atatürk Öğrenci Yurdu Müdürü Avukat Devrim Çelenk, Beyazıt'ta resmi makam otomobiline açılan ateş sonucu öldürüldü.

25 Ağustos 1978: Ankara'da Abidinpaşa Asım Gündüz Caddesi'nde bir eve gelen kimliği belirlenemeyen 4 kişinin açtığı ateş sonucu Veli Karlı adlı şahıs öldü, iki kişi de ağır yaralandı.

26 Ağustos 1978: TÖB-DER Merkez Yürütme Kurulu Genel Merkez'de toplanarak görev bölümü yaptı, Genel Başkanlığa Gültekin Gazioğlu getirildi.

27 Ağustos 1978: Isparta Senirkent'te CHP binası ve bazı işyerleri tahrip edildi, 2 kişi yaralandı.

Ağrı-Panos yolunda ateş açılan takside Necmettin Yağmur adlı kişi öldü.

28 Ağustos 1978: Urfa'da MHP Merkez İlçe Başkanı Kemal Bayık, bir saat sonra taranan kahvede ise liseli Cemal Çobanyıldız öldürüldü, 4 kişi de ağır yaralandı.

Mardin Ticaret Lisesi önünde meydana gelen olayda, Ahmet Hatipoğlu adlı kişi öldü, 3'ü ağır 4 kişi de yaralandı.

29 Ağustos 1978: IMF Heyeti ile Maliye Bakanlığı arasındaki görüşmeler Ankara'da başladı. Türkiye'nin IMF'den, gerekli bazı önlemlerin alınabilmesi için uzun bir süre verilmesini ve daha esnek davranılmasını isteyeceği bildirildi.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Deniz Baykal, İzmir Aliağa Rafinerisinde ek olarak yapılan FCC (Likit gaz) ünitesinin açılış töreninde yaptığı konuşmada, ulusal rafinerlerimizin ve ATAŞ'ın 1979 yılı ham petrol gereksinmesinin hemen tümünün şimdiden karşılandığını bildirdi.

TÖB-DER'in ikinci kez yapılan 4. Olağan Genel Kurulu'nda, Talip Öztürk Genel Başkanlığa seçildi. Böylece daha önce tamamlanan ilk 4. Olağan Genel Kuruldan sonra. Genel Başkan olan Gültekin Gazioğlu ile birlikte TÖB-DER'de iki başkan ve iki yönetim ortaya çıktı.

ABD güdümlü kontrgerilla hızla ülkeyi bir iç savaş ortamına sürüklüyor, düşündüğü bir askeri darbeye uygun zemin hazırlamak istiyordu. ABD ajanları ülkede cirit atıyordu. ABD'nin Ankara Başkonsolosluğu'nda 2. Kâtip olarak gözüken ve MHP üst yöneticileriyle yakın ilişkisi olan CIA ajanı Aleksander Peck, MC'nin kurulduğu tarihlerde Türkeş'in 'Altın Hilal' diye adlandırdığı kent ve ilçe merkezlerinde dolaşıyordu. Alevi Sünni halkımızın iç içe yaşadığı bölgelerle, Maraş, Çorum gibi yerlerde, incelemeler yapmaktaydı. Büyük oyunda rol alacak tetikçiler önceden hazırlanmış ve eğitilmişti. Figüranlar hazırdı. Ülkücüler ve İslamcılar, diğer tanımlarıyla milliyetçi-mukaddesatçılar.

Sivas, Erzincan, Malatya, Maraş, Türkeş'in "Altın Hilal" diye adlandırdığı kentlerdendi. Ama nedense yine Türkeş'in "Altın Hilal" diye nitelendirdiği ve olayları kışkırttığı Çorum, Amasya, Tokat'ta sıkıyönetime gerek görülmemişti.

Türkeş'e göre 'Altın Hilal', tarihsel ve kültürel olarak Türklüğün köklerini derinlere saldığı topraklardan oluşmuştu. 'Komonist ideoloji' ve 'Kızılbaşlar' bu kökleri bozuyordu. Etnik temizlik ve öze dönüş şarttı. Ona göre 'Türklüğün ve Türk milliyetçiliğinin Anadolu'daki bekası bir yerde buna bağlıydı. 'Yaşanmış tarih', bu kanlı hesabın yalnızca Türkeş'in ideolojik sapkınlığından kaynaklanmadığını gösterdi. Türkeş ipleri Pentagon'un elinde olan sistemin unsurlarından biriydi sadece.

AP ve MHP'li il başkanları, yöneticileri, milliyetçi iş adamlarıyla, eşraftan ileri gelenlerle, toprak sahipleriyle

toplantılar düzenliyor, tam da Türkeş'in söylediği gibi 'Altın Hilal'de 'etnik temizlik'ten bahsediyorlardı. Bu topraklar binlerce yıldır farklı mezheplerden kesimlerin iç içe yaşadığı, dinsel duyarlılıkları hassas topraklardı.

Milliyetçi-mukaddesatçıların CIA güdümlü, iç savaş aygıtı Kontrgerilla kontrolünde yürüttüğü katliam ve provokasyonlar ardı arkasına sahneye konuluyordu. Hemen hemen her gün onlarca insan bu saldırılarda yaşamını kaybediyordu.

Can güvenliği sorunu halkın en yakıcı sorunu haline gelmişti. Halk akan kanın durdurulmasını, can güvenliğinin sağlanmasını istiyordu.

Akan kan durmuyor, olaylar devam ediyordu.

Akın Özdemir'in katliamından bir gün sonra, 19 Aralık 1978'de katliamların en büyüğü, en korkuncu ve en acımazısı gerçekleştiriliyordu: Maraş Katliamı.

İşte, katliamla ilgili Gündem dergisinin ele geçirdiği soruşturma raporundaki bazı tanık ifadeleri:

"Ellerinde Alman tüfeği, mavzer, makineli tüfekler vardı. Kadınlarımızın memeleri kesildi. Altı aylık çocuğumuza kurşun sıkıldı. Kolları kesildi, kafaları ezildi. Kadınlarımızın hem ölüsüne hakaret ettiler, hem dirisine. Kocasının yanında yaptılar. Kocası dedi 'Allah'tan korkun.' Kocasını çektiler öldürdüler. Ardından kadını öldürdüler. 20 yaşında bir babayı oğluyla birlikte öldürdüler. Gözlerine şiş soktular insanların. Seyrantepe'de Kaşanlı ...'ün karısının ırzına geçip, kurşuna dizdiler. Daha sonra külotunu çıkarıp sokağa attılar. Kalaycı Şah İsmail'e de baltayla vurup beynini parçaladılar..."

"Mağdur Kemal Yıldız'ı bir tepeye çıkarttılar. İşin zevkine varmak ve nişancı olduklarını göstermek için önce bıraktılar, biraz uzaklaşınca arkasından ateş ettiler..."

"Müfettiş Süleyman Metin'i öldürenler, karısının ve çocuklarının cesedin üzerine atılıp ağlamalarına el çırparak, kahkahalar atıyorlardı."

"Öğleden sonra yeniden geldiler. Benzin şişeleri vardı ellerinde, evlerimize saldırdılar, gazlı bezleri ateşleyerek içeri attılar. Evleri ateşe verdiler. 'Maraş size mezar olur, vatan olmaz; Yaşasın Türkeş, Yaşasın MHP' diye bağırıyorlardı. Ellerindeki uzun menzilli silahlarla evlerimize ateş etmeye başladılar. Korkudan kaçıp kurtulmak isteyenlere arkadan ateş edip öldürüyorlardı..."

"Gazipaşa semtinde, iki kişi saldırganların elinden kurtularak, yakınında bulunan askeri birliğe sığınmış. Saldırganlar, bu iki kişiyi, askerlerin elinden alarak kurşuna dizdiler. Sağlık ocağında görevli iki yaralıyı da zorla dışarı çıkararak kurşuna dizdiler. Devlet Hastanesi'nin yolunu ve etrafını çeviren saldırganlar, hastaneye getirilen yaralılara silahla ateş ediyor, öldürüyorlardı. Yaralıları hastaneye taşıyan cankurtaranın şoförünü de silahla öldürdüler. Yüzleri maskeli bir grup, yurttaşların korkudan sığındıkları bir apartmanı yaylım ateşine tutarak bazılarını yaraladılar..."

"Babam kanlar içinde yerde yatıyordu. Saldırganlar, küçük kız kardeşim Hürriyet'in, babama sarılarak ağlamasıyla alay ederek gülüşüyorlardı. Sonra evin her tarafına gaz, benzin dökerek ateşe verdiler. Odalar ve salon alev alev yanıyordu. Babamın cesedini yanmaması için dışarı çıkarmaya çalışıyorduk. Saldırganlar ise 'Bırakın kafir yansın' diye bağırıyorlardı. Sonra cesedi ateşe doğru çektiler. Bizi de sopayla dövmeye başladılar..."

"Kocamı, gözlerimin önünde işkence ederek öldürdüler. Öldürülürken kocama sarıldım, üstüm başım hep kan oldu..."

"Aşağıdan odunları yakarak evi ateşe verdiler. Taşlarla camları kırarak içeriye ateş ettiler, dinamit attılar. Şişelere gaz doldurup attılar. Evin içi yanmaya başladı. Dumandan duramaz hale geldik. Balkona çıkmak zorunda kaldık. O sırada damın üstünde bulunan Recep Esenceli, 'Gelin sizi kurtaracağım' diyerek Ali Bilmez'i ve beni elimizden tutarak damın üstüne çekti. Ali Bilmez, dama çıkar çıkmaz vuruldu. Ben de yaralandım ve tekrar balkona düştüm. O sırada saldırganlar, 'Siz kadınlar aşağıya inin, erkekleri öldüreceğiz' diye bize bağırdılar. Teyzem Fatma Bilmez; 'Kocamı da öldürdünüz, oğlumu da öldürdünüz, daha ne istiyorsunuz?' diyerek saçını başını yoluyordu. İçerideki ateş biraz sönmüştü, tekrar içeri girdik. O sırada, damda bulunan Hasan Ildırcan'ı da vurdular. Evin içine yine dinamit atmaya başladılar. Saldırı sabahtan akşama kadar devam etti. Mecburen balkona çıktım ve 'Teslim oluyoruz' diye bağırdım. Evde erkek olarak yalnız Hasan Bilmez sağ kalmıştı. Onu da silahla yaraladılar. Teyzem Fatma Bilmez ile Selda Bilmez, yaralı olan Hasan'ı dama çıkardılar. Saldırganlar pencereye demir direk dayadılar ve eve bir sürü saldırgan doldu. Birisi beni merdivenlerden, yanan odunların üstüne attı. Ağzım ve yüzüm yandı. Biri 'kız yanıyor' diyerek beni ateşten aldı."

"Babam, bizi banyoya sokarak saklamaya çalışıyordu. Evin iç kapısını zorluyorlardı ki, babam kapıyı açtı. 'Tamam, ben sizinle geliyorum, çocuklarımı ellemeyin, ne yapacaksanız bana yapın' dedi. Babamın kollarından tutarak aralarına aldılar. Bize de, 'Anneniz var mı?' diye sordular, 'Yok' dedik. Bize dokunmadılar. Karşımızdaki komşumuz Gülizar bizi evlerine götürdü. O sırada sal-

dırganlardan bir kısmı arkadan bize saldırdılar. Gülizar kapıyı zorla örttü. Pencereden baktık; evimizin önünde babamın alnı kan içindeydi. İki saldırganın arasında dışarıya çıkardılar. Babam, 'Yavrularımı, çocuklarımı gösterin' diye bağırıyordu. Dayanamadık ve balkona çıktık, babam bize bakıyor ve ağlıyordu. O sırada babamızın kolundan çekerek ileriye doğru götürdüler. Saldırganların hepsinin elinde gaz şişesi, sopa, torbalar, silah vardı. Biz Gülizar'ın evinde hep ağlıyorduk. Akşam karanlığı çöktüğünde babamızı aramaya çıktık. Evimizin 30 metre uzağında bulunan sokakta cesediyle karşılaştık. Göğsünden vurmuşlardı. Kafasının ve yüzünün yaraları daha kötüydü. Korkuyorduk, kaçarak askeri birliklere sığındık. Orası yaralı, çocuk ve kadınlarla doluydu. Babalarını, kardeşlerini ve evlerini kayıp etmişlerdi."

"Oğlum Ali ile afet evlerine doğru kaçmaya başladık. Yolda bir saldırgan grup oğlum Ali'yi yakaladı. Ben Karamaraş'a kaçtım. Öğleden sonra dayanamadım, oğlumu aramaya çıktım. Mahalleye geliyordum, Kalender Toklu ve Hüseyin Toklu'nun cesetlerini evlerinin önünde gördüm. Tüm aramalarıma rağmen oğlumu göremedim. Askerlere sığındım, olaydan dört gün sonra askerlerle birlikte oğlumu aramaya çıktık. Mahalleye geldiğimde oğlum Ali'nin cesedini, Dilber Yılmaz'ın evinin bodrum katında bulunan bir kazan içinde yakılmış bir vaziyette buldum."

Anlatılan bu vahşet, ne Hitler Almanyası'nda ne Pinoşe dönemi Şili'de yaşandı. Bu vahşetin yaşandığı yer Maraş, tarihi ise 1978'in aralık ayıydı. Üstelik bu anlatılanlar, yıllar boyu "gizli" kaydıyla devletin "karanlık" mahzenlerinde saklanan resmi bir raporun içerdiği tüyler ürpertici kayıtlardan sadece biriydi.

Kahramanmaraş olaylarını değerlendiren Radio France Internationale, 27.12.1978'de, "Türkiye'de meydana gelen olaylarda yabancı gizli servislerin, özellikle CIA'nın rolü var" şeklinde yayın yapmıştı.

25 Aralık 1978'de BBC'nin yorumunda şu görüşlere yer verilmişti:

"Kahramanmaraş olayları, Pakistan, Afganistan ve İran'dan sonra belki de kaos ve belirsizlik içine düşme sırasının Türkiye'ye geldiğini gösteriyor. (...) Siyasal şiddet olayları da artıyor. (...) Hükümetin, bir önceki hükümetten devraldığı sorunların oluşturduğu Türkiye tarihinin en kötü ekonomik bunalımı, geçen yıl olduğundan daha iyi değil. Siyasal şiddet olayları artıyor. Bu yıl daha şimdiden 700'den çok kişi siyasal şiddet olaylarında yaşamlarını yitirdiler. Siyasal şiddet olayları şimdi büyük kentlerin dışındaki yerleşme bölgelerine de yayıldı. Bu bölgelerde Sunniler ile Şiiler ve Türkler ile Kürtler arasındaki ayrılık egemen. (...)

Başbakan Bülent Ecevit dahil olmak üzere, giderek artan sayıda kişi, bir iç savaş tehlikesine dikkati çekiyorlar. (...) Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir kez daha kendisini müdahale zorunda hissetmesi - eğer durum düzelmez ise - olasılığı güçlü durumda..."[1]

Aynı günlerde Türkiye'ye gelen Dünya Bankası yetkilisi Charney, "Bugünkü Türk hükümeti, ekonomik darboğazı geçiştirecek önlemleri alamıyor. Askeri yönetim gelirse, bu güçlükleri önleyebilir" diyordu.

Katliamın CIA ve Kontrgerilla gibi gizli örgütler tarafından yönlendirildiği açıktı. Amaç, önce bir sıkıyönetime, sonra da askeri bir darbeye zemin hazırlamaktı.

---

[1] *C. Arcayürek Açıklıyor - 8*, Bilgi Yayıevi, Kasım 1985, s. 11.

Bugün tüm bu gerçekler unutturulmaya daha kötüsü tersyüz edilmeye çalışılıyor.

Bu katliamları unutmak, unutturmak, güneşi balçıkla sıvamak, kimin çıkarınadır? Bu gerçekleri tersine çevirmek mümkün müdür? Elbette değildir.

Nitekim, 23 Kasım 1986'da uzun yıllar saklanan; dönemin İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'nın, Kahramanmaraş olayları ile ilgili kurduğu özel ekibin hazırladığı ve Maraş Katliamı dosyasına konulmayan raporunun bazı bölümleri Yeni Gündem Dergisi'nde yayınlanıyordu.[2]

Rapora göre; MHP'li ülkücülerin ünlü tetikçileri Haluk Kırcı, Ahmet Ercüment Gedikli, Ünal Osmanağaoğlu, Bünyamin Adanalı, Mustafa Korkmaz, Hüseyin Yıldız, Mustafa Özmen, Mustafa Dülger, Mustafa Demir, Remzi Çayır, İsmail Ufuk, Mehmet Gürses, Hayri Kuşçu ve Tuncay Terekli olaylardan kısa bir süre önce Maraş'a gönderilmişti. Yakıp yıkılacak evler, işyerleri bir bir işaretlenmiş, MHP merkezi tarafından çevre il ve ilçelerden de faşist gruplar Maraş'a getirilerek katliam güçleri organize edilmişti.

Her şey hazırdı. Perde açılabilirdi.

Aydınlık gazetesinin 12 Ocak 1979 tarihli sayısında, katliamın, Edem (Yağ Fabrikası) toplantısında kararlaştırıldığı belirtilmiştir. Katliamdan 15 gün öncesine rastlayan toplantıya, Edem ortağı Faruk Arıkan, Fabrikatör ve Hacı Çiftliği'nin sahibi Muammer Pakdil, kardeşi Cahit Pakdil, Faruk Arıkan'ın ağabeyi Hacı Osman Arıkan, Pişkinler İplik Fabrikası sahibi Abdurrahman Pişkin, Çırçır ve Prese Fabrikatörü Sıddık Akdişli, Tan-

---

2 *Yeni Gündem* dergisi, 23 Kasım 1986.

rıverdi Çırçır Fabrikası sahiplerinden Zekeriya Tanrıverdi, Yağlıca kardeşler Kooperatif şirketi sahipleri Kasım ve Ali Yağlıca, Fabrikatör Tarık Sarıkatipoğlu, Çırçır Fabrikatörü Mehmet Vakkasoğlu, AP İl Başkanı ve Kadıoğlu Çiftlikleri sahibi Faruk Kadıoğlu, Belediye Başkanı Ahmet Uncu, MİSK Bölge Temsilcisi Cemil Tozkoparan katılmışlardır.

Toplantının açış konuşmasını yapan Hasan Balcı, "Bugüne kadar bizleri koruyabilmeleri için ülküdaşlarımıza her ay 250 bin lira para veriyorum. Sizler ise bugüne kadar bir kuruş yardım yapmadınız. Hükümete haddini bildirmek ve Alevi komünistleri yok etmek istiyorsak mutlaka birleşip bütün gücümüzü ortaya koymalıyız. Elbirliği yapalım, Maraş'ı komünistlerden, POL-DER'cilerden, TÖB-DER'cilerden temizleyelim"
demiş ve gazetenin bu haberi yalanlanmamıştı.

Haftalık Tempo dergisi, 'Maraş Katliamında MİT'in Parmağı Var: Dönemin tanıkları ve mağdurları konuştu' başlığıyla K. Maraş Olaylarını irdeleyen bir dosya hazırladı. 996 sayılı 4 Ocak 2007 günlü Tempo dergisi bu manşetle çıktı.

Dergide, 'Ecevit arşivindeki gizli belge diyor ki: Maraş olaylarını MİT organize etti' başlıklı yazıda:

"Ankara'daki ABD Büyükelçiliği İkinci Kâtibi Alexander Pack, kanlı olayların başlangıç tarihi olan ve resmi rakamlara göre 111 kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin de yaralandığı 19 Aralık 1978'den kısa bir süre önce Kahramanmaraş'taydı.

Alexander Peck yine benzeri bir senaryonun ortaya konduğu, onlarca kişinin öldüğü, yüzlerce Alevi'nin kenti terk ettiği 28 Mayıs 1980'den önce de Çorum'daydı. Malatya ve Amasya'yı da ziyaret etmişti. Tercümanıyla

birlikte ziyaret edip görüştüğü kişilere yönlendirdiği sorular ise aynıydı:

"Bu ilde Sünni-Alevi çatışması çıkar mı? İran tipi, dine dayalı bir siyasi irtica olasılığı nedir?" Bu soruları yönlendirdiği kişilerden biri olan dönemin AP Çorum İl Başkanı Ali Ayhan Çetin: "Bana, 'İran'da siyasi atlama yapıp, İran'ı kaybettik. Türkiye'yi kaybetmek istemiyoruz' anlamında görüşlerini belirtti" diyordu.

Söz konusu "gizli belge" 11.11.2006 tarihli Milliyet gazetesinde yayınlanmış bir rapordu. Rapor Maraş olaylarından 10 gün sonra yazılmıştı ve 3 Ocak 1979 tarihliydi.

Gazeteciler Rıdvan Akar ve Can Dündar tarafından hazırlanan Milliyet'teki haber şöyleydi:

"Ecevit'e MİT'ten gelen belgelerdeki müthiş sır!

Bülent Ecevit'e 1979 yılında ulaştırılan MİT belgesine göre, 105 kişinin hayatını kaybettiği Kahramanmaraş olaylarında MİT parmağı var. Ecevit, MİT'teki kendi kaynaklarından gelen imzasız belgeye "Çok ciddi bir kaynaktan gelmiştir. Değerlendirilmelidir" notu düşmüş...

Ecevit'in çok özel belgeleri

Bülent Ecevit, 1978'de başbakan olduktan sonra, birden olaylar, suikast girişimleri ve provokasyonlar çoğaldı.

Ecevit, devlet içinde daha derin bir devlet olduğundan kuşkulanıyordu. MİT'ten gelen imzasız raporlar kaygılarında haksız olmadığını ortaya koydu.

Ecevit, bu raporları, "Ekli bilgi çok ciddi bir kaynaktan verilmiştir" notu düşerek güvendiği kişilere dağıttı ve arşivinde sakladı. O raporlar, 30 yıl sonra bugün ilk kez arşivden çıkıyor.

1977, Türkiye için olduğu kadar Ecevit için de zor bir yıldı. Mayısta İzmir'de bir suikast girişiminden kıl payı kurtuldu. Çiğli saldırısından 5 gün sonra Taksim'de suikasta uğrayacağını bizzat Başbakan Demirel'den öğrendi.

Buna rağmen hazirandaki seçimlerden 1. parti olarak çıktı. 1978 Ocak ayında hükümeti kurdu. Gündem, "kontrgerilla"ydı.

Aralıkta Maraş'ta iç savaş provası yapıldı: 111 kişi öldü.

Ecevit, başında oturduğunu sandığı devletin içinde daha "derin" bir devlet olduğunu fark ediyor, ama bir şey yapamıyordu.

Araştırma sürecinde Ecevit'e MİT'teki kendi kaynaklarından gelen imzasız raporlar yardımcı oldu. Ecevit bu raporları özel arşivinde saklıyor, bazılarını, "Ekli bilgi çok ciddi bir kaynaktan verilmiştir. Değerlendirilmesinde yarar vardır" notuyla yakınlarına yolluyordu. İşte biri: Ecevit arşivindeki 15 No'lu belge, başbakan olduğu dönemde kendisine gönderilen "MİT Hakkında Özel Not..." Çok çarpıcı bir cümleyle başlıyor:

"Teşkilatı, Atatürk'ün milli yolundan saptıran, birkaç cuntacının oyuncağı olmasıdır. (..) 3 yıl içinde 70'e yakın Atatürkçü uzman personel bu zihniyettekilerce, kimisi korkutularak istifaya zorlanmış, cesaretle karşı koyanlar da resen emekliye sevk edilmiştir."

Raporun yazarı, iddialarını örneklerken dönemin asker kökenli MİT müsteşarının, (Emekli orgeneral Adnan Ersöz T.Ç.) İstihbarat Başkanlığı'nın brifing salonundaki toplantıda söylediklerini Ecevit'e iletiyor. Müsteşar o toplantıda kendisinin Başbakan'a gitmediğini, yardımcısını da göndermediğini belirterek, şöyle diyor:

"Biz şeklen başbakanlığa bağlıyız. Biz müstakil çalışırız ve istediğimiz makama istediğimiz bilgiyi veririz, istemediğimizi vermeyiz. Bizi kimse zorlayamaz. Bunu böylece biliniz ve hareketlerinizi ona göre ayarlayınız."

Raporda, "Son 3 yılda MİT'i tarikatçı, tutucu, kafatasçılarla doldurarak Türkeşleştirmeye çalışan cuntacıların" tek tek adları veriliyor. Bir hukuk müşaviri "Türkeş'in dünürü, koyu kafatasçı" olarak tanıtılıyor. (Şahap Homriş-T.Ç.)

Psikolojik Savunma Başkanı'nın (Ali Kuralı-T.Ç.) "Nakşibendi" olduğu ve Türkeş'le öteden beri sıkı bir işbirliği sürdürdüğü kaydediliyor. İstanbul Bölge Daire Başkanı'ndan, "Beyrut'ta, Filistinlilere silah kaçakçılığı yapanlara yardım ettiği için para almış ve İsviçre bankalarına yatırmıştır" diye söz ediliyor.

Ankara Bölge Daire Başkanı'nı tanıtan paragraf ise çok çarpıcıydı:

1972'de Ecevit'in otosunu sabote etmeyi planlayan ve uygulaması için emir veren kişi... İstanbul'da işkencelerinde başarılı olduğundan Ankara'ya atanmıştır." Aynı raporda, olaylarda MİT'in gerekli bilgiyi hükümete iletmediği kanısı dile getiriliyor ve amaç şöyle vurgulanıyordu: "İktidara kendilerini kabul ettirerek statükolarını koruma gayreti içindedirler."

Ecevit'in arşivindeki 3 Ocak 1979 tarihli rapor, MİT'teki MHP hâkimiyetine dair daha somut veriler içeriyor. Okuyoruz:

"Bugün MİT, MHP ve kontrgerilla ile müşterek bir çalışma içerisine girmiş, asıl görevini yapmayıp tamamıyla MHP yanlısı bir kuruluş haline gelmiştir. Diyarbakır ve Bölgesi Daire Başkanı, bölgesindeki MHP'lilere gelen kaçak silahların yurda sokulmasında her türlü ko-

laylığı sağlar. Karı koca müthiş ülkücü olduklarından yaptıkları bu hizmete karşılık MHP'lilerden ve silah kaçakçılarından bol para alırlar. MİT Hukuk Müşaviri ve Psikolojik Savunma Başkanı, Türkeş'in talimatıyla hareket eder. 1968'de Ecevit'in geçmişi hakkında bir broşürü Ankara Kardeşler Matbaası'nda bastırıp MHP, AP ve MSP'lilere gizlice dağıtmışlardır.

CHP iktidarı devraldıktan sonra vuku bulan büyük olayların (Malatya, Sivas ve Kahramanmaraş) çıkacağına dair 1-2 ay evvelinden haber verilmediğinden yüzlerce vatandaşımızın can ve mal kaybına sebebiyet vermişlerdir. Önceden haber vermek bir tarafa, olayın yaratılmasında en etkin rolü oynamışlardır. Nitekim Kahramanmaraş olayı MİT'ten ...'in (isimler yazarlarca gizlendi. R.A.-C.D.) müşterek planlamaları ile çıkarılmıştır. (...) "Türkeş, oraya ...'in tavassutuyla ...'u tayin ettirerek Güney Bölgesi'ni ele geçirmiş ve Kahramanmaraş olayını rahatlıkla tertip ettirmiştir. Eğer MİT olayın içinde olmasaydı, Kahramanmaraş'tan her türlü istihbaratı aylar evvel alır ve olayın zuhur etmesine meydan vermezdi.

MHP'nin bir organı haline gelen MİT, CHP zamanında meydana gelen büyük olayları yapan ve yaptıran MHP'lilere ait hiçbir istihbarat ve bilgiyi vermeyip saklamış, sadece sola ait bilgiler aktarmak suretiyle olayları sola mal etmiştir.

Kurulan sıkıyönetim mahkemelerine sağa ait raporların verilmemesi, sadece sola ait raporların verilmesi hususunda Türkeş, MİT'teki elemanlarına talimat vermiştir."

Aynı raporda, olaylarda MİT'in gerekli bilgiyi hükümete iletmediği kanısı dile getiriliyor ve amaç şöyle vurgulanıyor: "İktidara kendilerini kabul ettirerek statükolarını koruma gayreti içindedirler."

12.1.2006 - 16.1.2006 tarihleri arası Evrensel gazetesinde yayınlanan ve Kürşat Yılmaz, Cihan Çelik tarafından hazırlanan "CIA Dosyası" adlı yazı dizisinde de, gazeteci Abdi İpekçi'nin Kahramanmaraş olaylarına bir CIA ajanının karıştığını tespit ettiği ve bunun için öldürülerek susturulduğu belirtiliyordu:

"Çok tanınmış, etkili bir gazeteci olan Abdi İpekci, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden kısa süre önce öldürülerek susturulmuştur. İpekçi, Türkiye'de görev yapan ünlü CIA ajanı Paul Henze'ye görüşlerini açıklamasının hemen ardından, 1 Şubat 1979 tarihinde öldürülmüştür. Görüşme istemi Paul Henze'den gelmiştir ve İpekçi ile Henze 13 Ocak 1979 günü İstanbul'da görüşmüşlerdir. Genel kanıya göre İpekçi, antifaşist bir düşünce yapısına sahipti ve askeri darbelere karşıydı. MHP'yi de şiddetle eleştiriyordu. İpekçi, 19-26 Aralık 1978'de Türkiye'nin doğusundaki Kahramanmaraş kentinde Kürt ve Alevi inancına sahip halka yönelik katliamın, 'Kontrgerilla' adlı CIA bağlantılı NATO kuruluşu tarafından örgütlendiği kanısındaydı. Söz konusu provokasyona bir CIA ajanının karıştığı, İpekçi tarafından tespit edilmişti. Yine İpekçi, 'Özel Harp Dairesi' veya 'Kontrgerilla' olarak adlandırılan NATO kuruluşunun MHP ile iç içe çalıştığını kanıtları ile biliyordu. Kontrgerillanın yasalarla belirlenmiş resmi bir varlığı olmadığı için, toplum bu silahlı örgütün varlığından henüz habersizdi. Buna karşın yasadışı kontrgerilla, 37 kişinin ölümü ile sonuçlanan kanlı 1 Mayıs saldırısını 1977 yılında gerçekleştirmişti. Maraş'ta olduğu gibi, bazı MHP üyeleri kontrgerilla kimliğiyle bu saldırıya katılmışlardır. Kontrgerilla ve MHP, 1978 yılında daha başka birçok kanlı eyleme birlikte imza atmışlardı. Aynı yıllarda silahlı saldırılarda ölenler

artık binli sayılarla hesaplanmaya başlanmıştı. İpekci, ülkenin gizli bir CIA planı çerçevesinde adım adım askeri darbeye sürüklendiğini görecek ve hata edip tüm bilgilerini ve düşüncelerini Paul Henze'ye açıkca anlatacaktı... Çetin Altan, İpekçi'nin ölümünden hemen sonra emekli Amiral Sezai Orkunt ile karşılaştığını ve emekli Amiral'in İpekçi cinayeti ile ilgili olarak şunları söylediğini anlatmaktadır: "Abdi, askerlerin arazide bazı sivillere kontrgerilla eğitimi verdiğini öğrenmiş. CIA şefi ile bunu konuşmuş. Ardından vuruldu. Hâlbuki Genelkurmay'ın haberi olmadan böyle talimler yaptırılmayacağını bilmesi lazımdı."

"18.12.1978 günü, ÜGD Maraş şubesi ikinci başkanı Mustafa Kanlıdere, Ökkeş Kenger ve üçüncü başkan Mustafa Tecirli'ye "Halkı kışkırtmak, tahrik etmek ve isyanını sağlamak için solcuların attığı süsü verilmek kaydıyla, tahrip gücü az bir dinamit atılmasını emretmiştir. Atılacak dinamit için Başkan Mehmet Leblebici ile görüşür ve bir köye gelir, aynı gün birinci başkan Leblebici Ankara'ya hareket eder. Olaylardan önce, Ankara İli Bahçelievler, Karşıyaka ve Keçiören semtlerinde oturdukları bilinen Hüseyin Yıldız, Ünal Ağaoğlu, Haluk Kırcı, Mustafa Özmen, Mustafa Dülger, Remzi Çayır, Mustafa Demir, Bünyamin Adanalı, Ahmet Ercüment Gedikli, Mustafa Korkmaz ve İsmail Ufuk ile Mehmet Gürses isimli şahısların Kahramanmaraş iline gittikleri öğrenilmiştir. Yine İskenderun Demir Çelik İşletmesi'nde Fabrika Stok Kontrol Müdür Muavini olan Hayri Kuşçu, Çelik-İş Sendikası yetkililerinden Tuncay Terekli isimli şahısların olaylardan önce ve olaylar sırasında Maraş'a gittikleri öğrenilmiştir."

Olay Nasıl Başladı?

19 Aralık 1978 akşamı saat 20.00'de, Ülkücü Gençlik Derneği tarafından getirilen "Güneş Ne zaman Doğacak" adlı filmin Çiçek Sineması'nda gösterimi sırasında tesiri az patlayıcı patlatılır. "Müslüman Türkiye" "Milliyetçi Türkiye" "Komünistler Moskova'ya", "Başbuğ Türkeş" gibi sloganlar atılır. Filmi izleyenler arasında bulunan bir grup Ülkü Ocağı mensubunun, "Bunu solcular attı" yollu söylemleriyle diğer izleyiciler de galeyana getirilir. Faşistler kitleyi PTT ve CHP binalarına yöneltir ve saldırıları başlatırlar.

CHP'li İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'nın "Bombayı solcular atmıştır" şeklindeki beyanatı ise, ülkücülerle ümmetçilerin ekmeğine iyice yağ sürer. Sonradan bombanın sağcılarca atıldığı ortaya çıkar ama, iş işten geçmiştir bir kere.

Polis olaya el koyar ve olayın ülkücüler tarafından gerçekleştirildiğini kanıtlar. Patlamanın arkasındaki kişinin ÜGD'de çaycılık yapan Ökkeş Kenger (Şendiller) olduğu anlaşılır. ÜGD Başkanı Mehmet Leblebici ve 2. Başkan Mustafa Kalkandere görevi Ökkeş Kenger'e[3] verirler. Film oynatılırken Ökkeş Kenger sinemaya girer ve salona bombayı atar.

Ecevit Hükümeti'nin olaylara doğru tanı koyamaması ve İçişleri Bakanı'nın "bombayı solcular attı" gafı suçluları daha da cesaretlendirmiş ve birçok masum va-

---

[3] Ökkeş Kenger, bu katliamdan sonra idamla yargılanacak ve berat edecek, böylece çaycılıkla başlayan faşist kariyeri milletvekilliğine kadar gidecektir. Ökkeş Kenger, daha sonra soyadını Şendiller olarak değiştirmiş, XIX. Dönem MHP Kahramanmaraş milletvekilliği yapmıştır. Daha sonra MHP' den ayrılarak Büyük Birlik Partisi BBP'ne geçmiştir.

tandaşın ölümüne ve yaralanmasına neden olmuştur. Gözü dönmüş ülkücüler, önceleri "yardımcı olduklarını" belirttikleri "güvenlik güçlerine" bile saldırıyorlardı artık.

Savcı Dündar Saner'in hazırladığı dosyaya geçen "kamu tanıkları"nın ifadelerine göre, olayda solcuların "parmağı olmadığı", ülkücülerin ise güvenlik kuvvetlerine hiç de yardımcı olmadıkları açıklıkla yer alıyordu.

20 Aralık'ta akşam saatlerinde "Alevi ve Solcuların çoğunlukla gittiği Yeni Mahalle'de bulunan Akın Kıraathanesi'ne patlayıcı madde atılır ve iki kişi yaralanır. Aynı akşam (21 Aralık 1978) Maraş Meslek Lisesi öğretmenlerinden Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu okuldan evlerine giderken silahlı saldırıya uğradılar. Hacı Çolak olay yerinde yaşamını yitirirken Mustafa Yüzbaşıoğlu'da hastaneye götürülmesine rağmen kurtarılamadı.

Faşistler 22 Aralık'ta Ulu Cami'de yapılacak cenaze törenine saldırmak için geceden hazırlıklara başlarlar. Çevre il, ilçe ve köylerden adam getirmek için "Komünistler, Aleviler Cuma namazında camileri bombalayacaklar, Müslüman kardeşlerimizi katledecekler. Müslüman kardeşlerimizi katliamdan korumak için toplanalım" yollu propagandalarda bulunup halka silah dağıtırlar. Maraş Müftüsü de resmi araçlarla kenti dolaşarak Sünni halkı kışkırtır. Aynı gün Cuma namazında Bağlarbaşı İmamı Mustafa Yıldız'ın söyledikleri olayın dincilerle, faşist ülkücülerin nasıl bir araya geldiklerini ve ortak hedeflerini nasıl örtüştürdüklerini göstermektedir. İmam, Cuma vaazında "Oruç ve namazla hacı olunmaz, bir Alevi öldüren beş sefer hacca gitmiş gibi sevap kazanır" derken, halkı tahrik etmeye çalışan diğer faşist

ve dinciler ise, "Allah için Alevileri, gavurları vurun, evlerini yakın. Solcuları öldürün. Polis ve asker durdurursa dönün onları da vurun" diyorlardı.

Cenaze korteji camiye doğru giderken polis ve askerler pankartlara kadar her şeyi topladılar. Cenazeler camiye yaklaştığında toplanan saldırganlar, "Komünistler Moskova'ya, Katil İktidar" sloganlarıyla saldırıya geçtiler. Üzerlerinde bulunan taş, sopa, kiremit parçaları ve patlayıcı maddelerle korteje saldırmalarının ardından polis grupların arasından çekildi. Jandarmanın da yetersiz olmasıyla cenaze korteji dağıldı ve cenazeler sahipsiz kaldı. Cenazeler askerler tarafından Devlet Hastanesi morguna kaldırıldı. Aynı gün faşistler gruplar halinde kent içine yayılarak Aleviler'in yoğun olarak bulunduğu mahallelere saldırdılar. Önlerine çıkanları dövmeye, ev ve işyerlerini tahrip etmeye başladılar. DİSK, TÖB-DER, POL-DER, CHP, TİKP, Tekstil Sendikası ve Sağlık Müdürlüğü binaları yıkılıp yakıldı. Av tüfeği satan dükkânları talan edilerek silahları alındı.

"22 Aralık 1978 günü Maraş'ta olaylar patlak verdiğinde iki ayrı telefon görüşmesi daha yapılmıştır.

"İskenderun Demir-Çelik İşletmesi'nde çalışan Alaattin Eryaman isimli şahıs, Kahramanmaraş İli 3050 numaradaki şahıs ile konuşurken, 3050 numaradaki kişinin, 'Benzinlikte toplandık, mahallelere saldırdık' dediği öğrenilmiştir.

"Adana ilinden bir şahıs, Malatya Özel Doğu Kliniği Doktoru Muhittin Turgut'u telefonla aramıştır. Yapılan bu telefon konuşması sırasında, Adana'daki şahıs, 'Kahramanmaraş'tan oraya yaralılar gelecek, dikkatli olun' demiştir. Muhittin Turgut, 'Orasını bana bırakın. Malatya olaylarında bir açık verdim mi ki bunda vereyim.

Malatya olaylarında ne şekilde çalıştığımı siz de bilirsiniz' karşılığını vermiştir."

Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, gerekçeli kararında katliamı planlayıp, uygulayanlar olarak MHP, Ülkücü Gençlik Derneği, MİSK gibi yasal parti ve örgütlerle ETKO, kontrgerilla gibi illegal örgütlerin adı geçmiş, bu isimler sanık ifadelerinde, tanık beyanlarında ve güvenlik görevlilerinin raporlarında, basında çıkan haberlerde de yer almıştır. Olaylar sırasında Kahramanmaraş Vali Vekili de, sonradan T. Özal, M. Yılmaz ve Recep Tayip Erdoğan Hükümetlerinin İçişleri Bakanı olan Abdülkadir Aksu idi. (1 Eylül 1976 - 9 Ekim 1977 tarihleri arasında K. Maraş'ta bu görevde idi. T.Ç.)

23 Aralık günü yapılması planlanan saldırıda halkın da yer alması için cami ve belediye hoparlöründen, "Dünkü olaylarda komünist ve Aleviler tarafından şehit edilen üç din kardeşimizin cenazesi kalkacaktır. Bütün din kardeşlerimiz buna katılsınlar, son görevlerini yapsınlar" yönlü çağrılar ve duyurular yapıldı.

Alevilerin yaşadığı mahallelerde otomatik silahlarla saldırıldı. Önceden işaretlenen evlere benzinli gazlı, yanıcı maddeler atıldı. Ardından evlere girilerek kadın, çocuk demeden linç, tecavüz ve işkence dahil her türlü vahşet uygulandı.

Katliamı gerçekleştirenler, kadınlara tecavüz ettiler, hamile kadınların karınlarını deştiler, kundaktaki çocukları boğazladılar.

Saldırganların "Aleviler, diğer mahallelerde Müslüman kardeşlerimizi, kadınlarımızı katlediyorlar, camileri ateşe veriyorlar" biçimindeki propagandaları yüzünden daha önce tarafsız kalan birçok Sünni kökenli vatandaşlarımız da olaylara katılmaya başladılar. Bu saldı-

rılarda İsadivanlı ve Durak Mahallelerinde bulunan cami imamları da propaganda ve saldırılarda yer aldılar. Belediye araçları saldırı sırasında mühimmat ve silahlar taşıdı mahallelere.

Birçok mahallede, sokakta ve evde, polisler hiçbir şeye karışmazken, askerler son anda saldırıya uğrayanları kurtarmaya çalıştılar. Askerlerin ellerinden sığınanları alıp kurşuna dizen saldırganlar, Sağlık Ocağından, Devlet Hastanesi'ne getirilen yaralıları kurşuna dizmeyi, öldürmeyi de sürdürdüler. Katliam devletin tüm kurumları, yetkilileri ve güvenlik güçlerinin gözleri önünde gerçekleştirildi.

24 Aralık sabahı sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti; ama bütün katiller hâlâ sokaktaydı. Yakın köylerden ve ilçelerden getirilen ülkücüler şehre doluştular. Sabahın erken saatlerinde kentin çeşitli kesimlerinde gruplar "Müslüman Türkiye" sloganlarıyla harekete geçtiler. Çoğunluğunu 18 yaşından küçük kişilerin oluşturduğu gruplar, av tüfeği ile malzemelerini satan dükkânların kapılarını kırarak silahlandılar. Ellerinde dinamit ve uzun menzilli silahlar da bulunan saldırganlar, CHP'li ve Alevi yurttaşların işyerlerini, gaz-mazot-benzin dökerek ateşe verdiler. Öğle saatlerinde CHP, TİP, TİKP, POL-DER, TÖB-DER binaları ve Sağlık Müdürlüğü yıkılıp yakılmıştı.

Canını kurtarabilen bir kısım yurttaş vilayete sığındı. Bu arada Gazipaşa semtinde askere sığınan 2 yurttaş, saldırganlar tarafından askerlerin elinden geri alındı; bunlardan biri öldürüldü, diğeri de ağır yaralı olarak sokakta bırakıldı. Sağlık Ocağı'nda bulunan 2 yaralıyı ise, zorla dışarı çıkararak kurşuna dizdiler. Devlet Hastanesi'ni de kuşattılar ve hastaneye getirilen yaralılara

ateş açtılar. Yaralı taşıyan bir cankurtaran şoförü kurşunlanarak öldürüldü.

Öğleden sonra; yüzleri maskeli bir grup evleri yanan yurttaşların sığındığı bir apartmana yaylım ateş açtı. CHP yöneticisi Ali Doğan'ın çırçır fabrikasını yaktılar. Şehirdeki durum tam anlamıyla gerici bir isyana dönüşmüştü. Şehrin çeşitli yerlerinde yangınlar çıkarılıyor, evler otomatik silahlarla taranıyor, basılıyor; kadın, çocuk, genç, ihtiyar çok sayıda insan topluca katlediliyordu. Alevilerin oturduğu Yörükselim, Yenimahalle ve Karamaraş gibi semtlerin yanı sıra, Sünnilerin çoğunlukta bulunduğu semtlerde bulunan Alevi ailelerin yaşadıkları evler, katliamın doruğa ulaştığı yerler oldu. Faşistler bu mahallelere ve evlere uzun menzilli silahlarla saldırdılar; evleri ateşe verdiler, bebeleri, çocukları satırlarla doğradılar. Hamile kadınların karınlarını deştiler, yaşlı kadınların gözlerini oydular, tecavüz ettiler.

Hükümet binasını korumakla görevli askeri birliğin komutanı Yüzbaşı Mustafa Peker, 24 Aralık gününü şu cümlelerle anlatıyordu:

"Kıbrıs Meydanı'ndan vilayet binasına doğru 2000 kişinin üzerinde bir kalabalığın önünde ve yanında yürüyen bazı kişilerin pardösülerinin altında tabancalar olduğunu, topluluğun 'Kahrolsun komünistler, Müslüman Türkiye, din elden gidiyor, Vali istifa, İçişleri Bakanı'nın kellesini istiyoruz' şeklinde sloganlar attığını..."

"Merkez"den aldıkları emirlerin rahatlığı ile Jandarma İl Alay Binasına bile saldıracak gücü bulan ülkücülerin cüreti ise görevli jandarma astsubay Ali Köşnek ve Ramazan Ünal'ın "Alay binasının etrafında bulunan eli sopalı, baltalı, silahlı şahısları yakalamaya başladıkla-

rını, bundan sonra Alay binasına otomatik tüfeklerle hedef gözetmeksizin ateş edildiğini..."

"Siper al diye talimat verildiğini, bunun üzerine gizlendiğini, o sırada elinde fotoğraf makinesi olan bir kişinin kendisini görünce kaçarak yakındaki bir eve girdiğini, bu şahsı elinde fotoğraf makinesi, tabanca ve dinamit lokumu ile yakaladığını, bu şahsın kendisine gazeteci süsü verdiğini ve amacının Jandarma Alay Komutanlığı binasına dinamit koyarak hadise çıkarmak olduğunu..." ifadeleriyle tutanaklara geçiyordu.

Hükümet Konağı'na girmeye çalışırlarken askerlerin ateş açarak durdurduğu ve yaralı olarak yakaladığı 8 saldırgan ise tedavi edildikleri hastaneden kaçmayı nasılsa başarıyorlardı.

Görevli asker ve subayların anlattıkları elbette bununla sınırlı değildi. Resmi görevlilerin ağzından, katliamın bütün dehşeti kayıtlara geçiyordu.

Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Hatay İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı 1 numaralı Askeri Mahkemesi'nde ifade veren Yüzbaşı Timur Şen, belediyeden yapılan anonsu da doğruluyordu:

"Gün yeni ışımaya başlarken Belediye hoparlöründen, 'Dünkü olaylarda şehit edilen 2 din kardeşimizin bugün cenazesi kaldırılacaktır. Bütün din kardeşlerimiz buna katılsınlar, din kardeşlerimiz son görevinizi yapın' şeklinde ve genel mahiyeti itibarıyla sağ görüşlü kişileri toplamayı amaçlayan anonsların yapıldığını; anonsların arkasından da anonsu yapan dernek veya partinin isminin söylendiğini; bu anonsların 08.00'e kadar devam ettiğini; durumu telsizle Tabur Komutanı'na bildirerek anonsların önlenmesini istediğini, Tabur Komutanı'nın Vali ile temasa geçtiğini söylediğini; bu anonslar üzerine

köşe başını tuttuğu yollardan şehir merkezine doğru şahısların birer ikişer inmeye başladığını."

"Saat 09.00 civarında Uzunoluk Caddesi'nden yukarıya tertibat aldığı yere doğru ellerinde kalın sopalar ve taşlar olan, 'Kahrolsun komünistler, Şehitlerimizin kanını yerde bırakmayacağız, hesap soracağız' diye bağıran, yol üzerindeki işyerlerini tahrip ederek ilerleyen 15.000 kişi civarında bir topluluğun gelmekte olduğunu; grubun hareketlerini devamlı olarak Tabur Komutanı'na rapor ettiğini; yolun ortasına bir makineli tüfek yerleştirerek beklemeye başladığını; grupla arasında 100 metre kalınca gruba doğru giderek daha fazla ilerlememelerini, bağırmamalarını, aksi halde ateş açacağını söylediğini; grubun bu ihtar üzerine durduğunu; liderleri kimse onun gelip konuşmasını söyleyince, grubun önünde lider pozisyonundaki 3 kişinin gayet küstahça ve ellerindeki sopalarla kendisine doğru ilerleyerek, 'Söyle biziz' dediklerini; bu 3 kişiyi bir gün önceki cenaze töreni olayları sırasında Ulucami önündeki sağ grubun en ön saflarında görmüş olduğunu ve tahrik edici davranışlarda bulunduklarını fark ettiğini; bu 3 kişiden birisinin olaylardan sonra yakalandığında teşhis ederek hakkında ifade verdiğini ve isminin Şaban Denizdolduran olduğunu..."

Jandarma Önyüzbaşı Günay Güneri ise saldırganların yakıp yıktığı mahallerden Yörükselim'de tanık olduğu vahşeti anlatırken, güvenlik görevlilerinin aczini de beraberinde anlatmış oluyordu:

"Bu sırada büyük bir grubun, hemen aşağılarındaki Yörükselim Mahallesi'ndeki evlere saldırdığını, içindeki insanları çıkarıp yaktıklarını görerek, erleri tepede bırakarak olay yerine yalnız gittiğini, orada bulunan piyade

taburuna ait bir miktar erle beraber havaya ihtar atışı yaparak topluluğun üzerine yürüyüp 50 metre kadar gerilettiklerini; topluluğun hemen hemen hepsinin elinde sopa, demir, nacak gibi şeyler olduğunu; bu toplulukla uğraştığı sırada Yzb. Teoman Saraç'ı da bir kariyerin üzerine çıkmış toplulukları dağıtmaya çalışırken gördüğünü; kariyerlerin gelmesiyle topluluğun saldırılarının o bölgede durduğunu ve topluluğun başka bir yere gittiğini; öğle vakti yolların kapalı ve ateş altında olması nedeniyle, tabur arazisinden geçerek alaya geldiğini; alaya giderken Piyade Tabur Komutanı Bnb. Kemal Gündüz'ün ve yanındakilerin Yörükselim Mahallesi'nde ateş altında olduklarını, kendilerini gizleyecek birer siper seçtiklerini gördüğünü..."

Vahşet, 25 Aralık 1978 gecesi ancak durdurulabildi. Askeri birlikler, mahallelerden cesetleri toplamaya başladı. Kahramanmaraş, yıkılmış, harabeye dönmüştü. 552 ev, 289 işyeri ve 8 otomobil tahrip edilmişti. Kış ortasında, kıtlık ve göç başladı.

Katliamın bilançosu: 111 ölü, yüzlerce yaralıydı.

Katliam, haftalarca önce hazırlandı, planlandı. Ne Maraş'taki askerin, polisin, ne de mülki idarecilerin bu hazırlıklardan, planlardan habersiz olması mümkün değildi. Zaten hazırlıkların bir bölümü, "gizli" de değildi.

İsterseniz şimdi de oyunun perde arkasına göz atalım:

"19-25 Aralık 1978 tarihleri arasında Kahramanmaraş ili otellerinde kalan kişilerin günlük kayıtlardaki isim listesine göre aynı isme sahip kimi kişilerden, meslekleri bir seferinde terzi, bir seferinde çiftçi gibi değişik kayıtlar alınmıştır. Bunun dışında raporda, o günlerde herkesin dikkatini çeken Milli Piyangocularla ilgili il-

ginç bilgiler vardı. 'Adıyaman ilinden gelerek Çelik Palas Oteli'nde 19-20 Aralık 1978 günlerinde yatan ve kendilerini Milli Piyangocu olarak tanınan 26 değişik isimli şahısların Milli Piyango İdaresinden alınan, 26 Ocak 1979 gün ve 013/653 sayılı yazıları ve ekinde bulunan belgelerden, ne sabit ne de seyyar bayii olmadıkları anlaşılmıştır. Yine ekte bulunan 013 sayılı yazıdan, yalnız 9 ve 31 Aralık günlerinde çekiliş yapıldığı anlaşılmıştır. Kahramanmaraş ilinde de yeteri kadar Milli Piyango bayii vardır. Ve 19-22 Aralık günlerinde çekiliş olmayacağına göre, sahte meslek göstererek kalan bu kişilerin, olaylardan haberdar olarak gelmiş militanlar oldukları kanısı uyanmaktadır."

"Milli Piyangocuların Kahramanmaraş'a doluştuğu bu günlerde bazı evler ve işyerleri üç hilal çizilerek, bazıları ise üzerlerine çarpı konularak işaretleniyor, şehirde çeşitli yerlerde solcular, Aleviler ve hükümet aleyhine slogan yazılıyordu." "Maraş olayları sırasında, Kahramanmaraş ile genel merkez arasında sürekli telefon görüşmesi yapılıyordu. Buradan konuşanlar Şevket Çetin ve Burhan Kavuncu idi. Bu konuşmalarda Maraş'ta cihadın açıldığı, inşallah ülküdaşlarımızın başaracağı söyleniyordu." (MHP itirafçısı Ali Yurtaslan, 'İtiraflar' kitabı, s. 143)

Evlerin işaretlenmesi konusu mahkeme tutanaklarına da geçiyordu.

Ali Korkulu, mahkeme huzurunda verdigi ifadesinde şöyle dedi:

"24.12.1978 pazar günü evinde bulunduğu sırada komşularının öğleye doğru kaçmaya başladıklarını; 'nereye kaçıyorsunuz, ne var' diye sorduğunda, 'Namık Kemal Mahallesi'nde sağ, sol çatışması var, bundan kor-

kup kaçıyoruz' dediklerini; bu komşular mahalleyi terk etmeden önce Namık Kemal Mahallesi tarafından büyük bir topluluğun gelmekte olduğunu; bu topluluğun evin ön tarafındaki odanın penceresinin önüne yığıldığını; burada 'üzerinde yazı bulunan evleri yakın, diğer evlere dokunmayın' diye bir ses geldiğini; bunu söyleyenin kim olduğunu bilmediğini; olay öncesinde evlerin duvarlarında böyle yazılar gördüğünü..." (Maraş Davası Gerekçeli Hükmü, s. 246)

Ökkeş Yılmaz ise:

"Olaydan 15-20 gün önce, 3 memurun gelerek kapılara tebeşir ile işaret vurduklarını; kendilerine nedenini sorduğunda 'ilerde mektuplarınız geldiğinde sizi kolay bulsun' diye yazıyoruz dediklerini; ertesi gün bu defa 4 kişinin geldiğini; üçünün önceki, 4'üncünün ise yabancı olduğunu; bunlardan bazılarının yazı yazdığını, bazılarının da evde kaç kişi var diye sorduklarını" (Maraş Davası Gerekçeli Hükmü, s. 246) söylüyordu.

Olaylar sırasında Alparslan Türkeş'i kollayan açıklamalarıyla tepki çeken CHP'li İçişleri Bakanı emekli orgeneral İrfan Özaydınlı baskılar üzerine istifa etmiş, yerine Hasan Fehmi Güneş getirilmişti.

12 Mart döneminde Eskişehir Sıkıyönetim Komutanlığı, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı ve Yüksek Askeri Şura üyeliği görevlerinde bulunan. Özaydınlı, 1977 yılında kendi isteği ile ordudan ayrılmış, aynı yıl CHP'den Balıkesir Milletvekili seçilmiş ve 1978 yılında İçişleri Bakanı olmuştu. Özaydınlı, 5 Ağustos 1999 tarihinde 75 yaşında iken öldü.

Hasan Fehmi Güneş, Maraş katliamının "örgütlü bir kalkışma" olduğunu belirtiyordu:

"Ben göreve gelir gelmez, Ankara'dan yetkili, güvenilir dedektiflerden oluşan bir ekiple araştırma yaptır-

dım. Olayların öncesi, sonrası ve olaylara karışan isimleri tek tek belirledim. Hazırladığımız bu raporları başbakanlık, Milli Savunma Bakanlığı, Genelkurmay, Sıkıyönetim gibi ilgili makamlara ilettim."

Güneş, "bu araştırmada 'örgütlü kalkışma' diye tanımladığınız katliamı örgütleyenler kimdi? sorusuna ise "devlet içindeki örtülü bir örgütlenme" olduğunu, halen de devletin bu bölümünde "şeffaflık" olmadığı yanıtını verdi.

"Peki sözünü ettiğiniz yapının bir adı yok mu?" sorusunu ise "Söyleyebileceklerim bu kadar" diye yanıtlayan Güneş, devlet içinde, siyasi iktidarın denetimi dışına çıkmış bir bölüm olduğunu ve bu işleyişin mutlaka şeffaf hale getirilmesi gerektiğini açıklamakla yetindi.

Bütün bu olup bitenlerden sonra, olaya müdahale edenler; saldırıya uğrayanları değil, saldırganları korumak için gereken "özeni" gösterdiler.

12 Eylül darbesinin liderlerinden, dönemin Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun Maraş katliamını şu sözlerle açıklıyordu:

"Olayların oluşu detaylı bir şekilde incelenirse, bunun uzun süre devam eden yanlı yönetimlerin taraflarda oluşturduğu isyan hissinin patlama noktasına gelmesinden kaynaklandığı anlaşılacaktır. Taarruz edilen devletin polisi değil, kendi yasal amirini tanımayan Pol-Der'in polisidir. Yansız ve etkin bir şekilde görev yapan devletin polisi saygınlık görmektedir... Sokak kavgasını tahrik edenler ve yönetenler... aşırı solun militanları olmuştur. Gece komşu ev ve mahalleye sızarak öldürmeleri başlatan bidayet de Alevilerin temsilcileri militanlardır. İrticanın temsilcisi gösterilmek istenen kısım, katliamın haber alınması üzerine karşı harekete geçmiştir." (Kenan Evren'in Anıları, cilt 1, Milliyet Yayınları)

"Maraş Olayları" ile ilgili olarak, dönemin Kahramanmaraş CHP Milletvekili Hüseyin Doğan, katliamdan hemen sonra yapılan CHP grup toplantısında, şu görüşleri ifade eder:

—"Kahramanmaraş'ta olan bir savaş değildir. İç savaşın silahlı iki tarafı olur. Kahramanmaraş'ta olan bir katliamdır. Bunun adına anarşi denmez. Sağ-sol çatışması da denmez. Bu, Alevi-Sünni çatışması da değildir. Bunlar içinde aransa bile bu planlı ve örgütlü bir faşist saldırıdır. Çevre illerden Maraş'a getirilen katil çetelerine belli hedefler gösterilerek, her şeyi hesaplanan bir planla yürürlüğe konan bir faşist eylemdir. Kin ekip, kan çiçeği büyütenlerin, direnme hakkından söz edip 'Milli direnme hakkı doğmuştur' diye bildiri yayınlayanların eseridir. Maraş katliamı 'Müslüman Türkiye-Milliyetçi Türkiye, Allah için Cihad başına' sloganlarıyla kadın demeden, çocuk demeden vuranlar karşısında 'Bana sağcılar ve milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz' diyenlerden destek görenlerin eseridir..."

Kahramanmaraş olaylarının ardından 13 ilde (Adana, Ankara, Elazığ, Bingöl, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas, Urfa ve Hatay illerinde) sıkıyönetim ilan edildi.

Sivas, Erzincan, Malatya ve Maraş, Türkeş'in "Altın Hilal" diye adlandırdığı kentlerdendi. Ama nedense Türkeş'in "Altın Hilal" diye nitelendirdiği ve olayları kışkırttığı Çorum, Amasya ve Tokat'ta sıkıyönetim ilanına gerek görülmemişti.

Sıkıyönetim ilanından, (26 Aralık 1978), Ecevit'in başkanlığında oluşturulan CHP, DP, CGP koalisyonunun sona ereceği 13 Kasım 1979'a kadar, 995 kişi; Demirel'in MHP ve MSP'nin dışardan desteklendiği ve 12

Eylülde (1980) sona erdirilecek olan azınlık hükümeti döneminde 2 bin 734 kişi olmak üzere, sıkıyönetim döneminde toplam 3 bin 729 kişi öldürüldü.

Maraş Katliamı ve ilan edilen sıkıyönetim konusunda Bülent Ecevit 1985 yılında gazeteci Cüneyt Arcayürek'in sorularını şu şekilde yanıtlıyordu:

"Mezhep kavgalarıyla ilgili kışkırtmaların büyük ölçüde sağ eylemcilerden geldiği, sonraki yıllarda, özellikle de 12 Eylül sonrasının duruşmalarında kanıtlandı."

"Biz 1978 başında hükümet kurduğumuzdan itibaren, özellikle sağdaki küçük bir parti, kamuoyu önünde bizi, her vesile ile, sıkıyönetim ilanına zorlamaya başladı. Bu, giderek, bir kampanya halini aldı. Eylemler kışkırtılıyor, kanlar dökülüyor, hemen ardından 'işte, hükümetin olaylarla başa çıkamayacağı belli, sıkıyönetim ilan edilmeli' diye bir kampanya açılıyordu. Yani rejimi askerleştirme sürecinin başlatılması isteniyordu."

"Evet. Ben bu baskılara karşı direnebildiğim kadar direndim. Çünkü sıkıyönetim ilan edilirse, bunun uzun bir sıkıyönetim dönemi olacağı belliydi... Uzun bir sıkıyönetimin de, Türkiye'nin gelenekleri ve dönemin koşulları içinde, sivil yönetimi ve demokrasiyi engelleyici gelişmelere yol açabileceğinden kaygı duyuyordum."

"Fakat Kahramanmaraş olayları o kadar can kaybına neden oldu ki, sıkıyönetim ilanından daha çok kaçınamadık. Kahramanmaraş olaylarına sağdan gelen kışkırtmaların yol açtığı da, mahkemelerde aydınlığa çıktı.(...)"

"Sıkıyönetim ilan edilenler dışında, bizim hükümet olarak özellikle kaygı duyduğumuz başka iller de vardı. Hele Orta Anadolu'nun, o sırada genellikle 'hilal' denilen kesiminde, çok tehlikeli bir durum vardı. Buraları

içten içe kaynıyordu. Hem sağ, hem sol eylemler oluyordu. Fakat daha çok sağ eylemcilerin yuvalandığı ve mezhep kavgası kışkırtmacılığına çok elverişli illerdi bunlar.(...)"

"Durumu bildiğim için, o bölgenin bazı illerinde de sıkıyönetim ilanını istedim. Hükümet olarak istedik. Fakat Genelkurmay yetkilileri, ellerinde, o bölgeleri de sıkıyönetim kapsamına alacak kadar kuvvet olmadığını söylediler. Ben de, Silahlı Kuvvetlerin olanaklarını Genelkurmaydan daha iyi bilebilecek durumda olmadığım için, fazla ısrar edemedim. Fakat sonraki yıllarda, ne olduysa, 67 ilde sıkıyönetim ilanına yetecek kadar kuvvet bulundu."[4]

Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Hatay İlleri Sıkıyönetim Askeri Komutanlığı 1. Nolu Askeri Mahkemesi'nce, 804 kişi hakkında dava açıldı. Kararda, katliamı planlayanlar olarak MHP, Ülkücü Gençlik Derneği ve MİSK gibi parti ve örgütler ile ETKO, Kontrgerilla gibi illegal örgütlerin adının geçmesine rağmen, mahkeme soruşturmanın genişletilmesine ilişkin talepleri reddetti.

Dava da "hukuk skandalı" olarak tarihe geçti. Haftanın 5 günü yapılan duruşmalarda, yargılananlar arasında MHP Milletvekili Mehmet Yusuf Özbaş'ın oğlu avukat Edip Özbaş'ın da bulunması üzerine yargıçlara saldırı düzenlendi. Davanın müdahil avukatlarından Ahmet Albay, Ceyhun Can, Halil Güllüoğlu peş peşe öldürüldü. Eksiklerle dolu soruşturma ve gizlenen bilgiler nedeniyle davanın üstü adeta örtüldü. Davanın bir numaralı sanığı, sinemaya dinamit attığı tanık ifadeleriyle söylenen Ökkeş Kenger'di.

---

[4] *Cüneyt Arcayürek Açıklıyor-8*, s. 360-363.

Ökkeş Kenger'in, yakalandıktan sonra Tugay Komutanı Tuğgeneral Mahmut Boğuşlu'ya ağlayarak 'beni kullandılar' dediği, tutanaklarda yer almadı. Kendisini kullandıklarını söylediği kişilerin kimler olduğu kendisine hiç sorulmadı.

Tahliye olduktan sonra Şendiller soyadını alan ve daha sonra MHP-BBP milletvekili olarak Meclis'te bulunan Şendiller davada beraat etti.

Avukat Senem, sanık ifadelerinde, tanık beyanlarında, devletin güvenlik görevlilerinin raporlarında, basının olaylara ilişkin haber ve fotoğraflarında, iddianame ve yargılamayı yapan Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi Gerekçeli Karar'ında, katliamı planlayıp uygulayanlar olarak MHP, Ülkücü Gençlik Derneği ve MİSK gibi yasal olarak kurulmuş parti ve örgütler ile ETKO, Kontrgerilla gibi illegal örgütlerin adının geçtiğini vurgulayarak, davaya ilişkin şu değerlendirmeleri yapar:

"Yapılan yargılamalar neticesinde MHP ve diğer ülkücü kuruluşlar hakkında suç duyuruları reddedildi. Sıkıyönetim Mahkemesi ortaya çıkan kanıtları görmezden geldi. Yeterli kanıt bulunmadığını ileri sürdü. Mahkeme, sanıkların olay tarihlerinde MHP'ye kayıtlı olduğu konusunda araştırma yapılması taleplerini reddettiği halde, 'sanıkların üye olduklarına dair dava dosyasında herhangi bir bilgi bulunmadığından; müdahil vekillerinin adı geçen parti hakkında C. Başsavcılığına başvurması konusunda istemlerinin reddine' karar verdi."

Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Hatay İlleri Sıkıyönetim Askeri Komutanlığı 1. Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen davada yargılanan 804 kişinin 29'u ölüm cezasına, 7'si müebbet hapse; 7'si 15-24

yıl arasında, 29'u 10-15 yıl 259'u da 5-10 yıl arasında, 26'sı ise 1-5 yıl arasında hapis cezasına mahkûm oldular. 379 kişi beraat ederken 68 kişi firarda olduğu, veya dava sırasında ölmüş olduğu için davadan düştü. Öte yandan ölüm ve müebbet hapis cezaları dışındakilere 1/6 oranında cezai indirim uygulanarak cezaları azaltıldı. 29 kişi hakkında verilen idam ve 7 kişi hakkında verilen müebbet hapis cezası da Yargıtay tarafından bozuldu. 1991'de çıkan Terörle Mücadele Yasası'nda yapılan değişiklikle de katliam sorumlularının hepsi salıverildi.

Böylelikle kanlı Maraş dosyası da sessizce kapatıldı.

Yargılananlar, katliamın planlayıcıları olmaktan çok kullanılan tetikçilerdi. Bu yönüyle bakıldığında, Kahramanmaraş katliamına karar verenler ve yönetenler aynı Sivas, Malatya, Çorum katliamları gibi, aynı Abdi İpekçi, Bedrettin Cömert, Kemal Türkler, Cevat Yurdakul suikastları gibi karanlıkta kalmıştı. Ne Susurluk tartışmaları sırasında ortaya çıkan bağlantılar, ne İrfan Özaydınlı'nın raporu, ne de Ecevit'in kasasından çıkan sır belge katliamın asıl planlayıcılarının ortaya çıkarılması yönünde bir irade oluşmasına yetti.

BÖLÜM 11

79 YILINA GİRİLİRKEN

1979 yılına girilirken, yaşanan ekonomik ve siyasal kriz, yükselen işçi hareketi, devrimci mücadelenin yeniden yükselişi ve kitleselleşmesi, çeşitli uluslararası gelişmeler emperyalistler ve işbirlikçilerini yeni önlemler almaya zorluyordu.

Türkiye'de emperyalizm Alevi-Sünni çatışması yaratmak için, provokasyon düzenler, Maraş vahşetiyle yüzlerce vatandaşımızı katlederken, komşumuz İran'da farklı gelişmeler yaşanmaktaydı. Türkiye 1979 yılına sıkıyönetimle girerken İran'dan Türkiye'yi ve Ortadoğu'yu etkileyecek olaylarla ilgili haberler geliyordu.

Maraş vahşetinden sonra 13 ili kapsayacak şekilde sıkıyönetim ilan etmek zorunda kalınmıştı. Bu ilanla 12 Nisan 1976'da Türk-İş toplantısında:

"Eğer Türkiye günün birinde gerçekten sıkıyönetim iç nedenlerle kaçınılmaz olduğu bir ortama gelecek olursa, bunun sorumlusu, Türkiye'de yönetimin başında olarak ülkeyi o noktaya getirenler olacaktır." diyen Başbakan Ecevit, kendisiyle yüzleşme noktasına geliyordu.

2 Ocak'ta İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'nın istifası kabul edilerek, yerine vekâleten Orhan Eyüboğlu atandı.

Aynı gün yurtdışından da bir istifa haberi geldi. İran başbakanı istifa etmişti. İran Şahı, yeni başbakan olarak Ulusal Cepheden Şahbatur Bahtiyar'ı atadı.

3 Ocak'ta, New-York Times gazetesi Türkiye ile ilgili geniş bir haber yorum yayınladı. Yazıda, "NATO'nun

güneydoğu kalesi Türkiye'nin, müttefiklerin yardıma koşmalarını gerektiren ciddi sıkıntı içinde bulunduğu" belirtiliyordu.

Aynı gün İran'ın yeni Başbakanı Şahpatur Bahtiyar düzenlediği basın toplantısında, CENTO'nun[1] askeri açıdan "ölmüş" olduğunu söylüyordu.

4 Ocak'ta; NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General Haig, Belçika'nın Mons kentinde düzenlediği basın konferansında Türkiye'nin ekonomik yönden kalkınması için NATO'nun Türkiye'ye yardımda bulunması gerektiğini belirtti.

---

1 CENTO (Central Treaty Organization - Merkezi Antlaşma Teşkilatı), önceki adı: Bağdat Paktı (1955-1958), Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve Birleşik Krallık arasında, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da nüfuz kurmasını önlemeye yönelik olarak kurulan güvenlik ve savunma örgütü. Şubat 1955'te Bağdat Paktı adıyla kurulmuş, 1958'de Irak'ın paktıtan çekilmesi üzerine ABD'nin de dahil olduğu yeni bir antlaşma yapılmıştır.1979'da önce İran'ın ardından da Pakistan'ın çekilmesiyle CENTO'nun varlığı sona erdi.

Aynı gün, Türkiye'ye ekonomik yardım konusunun da ele alınacağı ABD adına Başkan Carter, İngiltere Başbakanı James Callaghan, Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard D'Estaing ve Batı Almanya Başbakanı Helmut Schmidt'in katıldığı, dörtlü zirve toplantısı Guadelup'da Hamak Oteli'nde başladı.

Toplantının asıl gündemi kapitalist-emperyalist sistemi tehdit eden gelişmeleri görüşmek ve alınması gereken tebdirleri kararlaştırmakdı. Sorunlar birikmişti:

Dünyada 1973 yılında yükselmeye başlayan petrol fiyatlarının yarattığı ağır ekonomik çöküntünün fırtınası esmekteydi. Batı ekonomileri yükselen enerji ve gıda fiyatlarının tetiklediği yüksek enflasyon karşısında zor duruma düşmüşlerdi.

Yunanistan NATO'nun askeri kanadından çekilmişti. Yeniden geri dönmesi isteniyordu. Böyle bir dönemde Türkiye de veto kartını kullanarak, Yunanistan'ın dönmesini engelliyordu.

Ortadoğu'da ve Güney Asya'daki gelişmeler kapitalist-emperyalist sistem için siyasal ve ekonomik sorunlara ve giderek bir bunalıma neden olabilirdi. Türkiye her iki bölgede de stratejik önemi olan ülkelerden biriydi. Bu nedenle zirvede Türkiye de masaya yatırıldı.

Ortadoğu ülkelerine saldırmak için emperyalizm, Türkiye'yi de içine alan yeni planlar hazırlıyordu. ABD' nin en yetkili ağızları "Ortadoğu'daki yeni güçler dengesi içinde, batının çıkarları açısından Türkiye'ye önemli görevler düştüğü"nü belirtiyor ve ekliyorlardı: "ABD, İran'da düştüğü hataya Türkiye'de düşmeyecektir."

4'lü zirvede İran konusu da görüşüldü. Bu konuda Carter eleştiri yağmuruna tutuldu. Göstericileri "baldırı çıplaklar" diyerek önemsememiş, Şah'ı koşulsuz desteklemeyi sürdürmüştü. Milyarlarca dolarlık yatırımları, iş bağlantıları, sanayilerinin can damarı olan petrol avuçlarının içinden kayıyordu. ABD Başkanı, Şah'ın desteklenmesinin artık olanaksız olduğunu ve Şah'ın ülkeyi terk etmesi gerektiğini kabul etti. Hangi hükümet gelirse gelsin, bir süre sonra kendileri ile ilişkilerini sürdürmeye devam etmek zorunda olduklarını belirtti.

Konu Türkiye'ye gelince, gelişmeler karşısında Ankara'nın kendilerine bağlılığının öneminin daha da arttığı, ekonomik ve siyasi yapılanmasında bu bağımlılığı pekiştirecek tedbirlerin alınmasının gerekliliği konusunda görüş birliğine varıldı. Bu görüş doğrultusunda; Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardım yapılmalıydı. Neden yapılmalıydı Türkiye'ye yardım? Neydi bu Türkiye sevdası?

Yıllar sonra çıkan bir gazete haberinden okuyalım.

"Türkiye sevdası korkudan

Gizliliği kalkan İngiliz Devlet Arşivi belgeleri, Batı'nın, Türkiye'nin aşırı İslam veya komünizme teslim olmasını önlemek için 1979 başında zirve düzenlediğini ve Türk ekonomisini kurtarmak için acil mali yardım kararı aldığını ortaya koydu."

"İngiltere Devlet Arşivleri, ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'nın 1970'lerde, Türkiye'ye gösterdiği ilginin, İran'da kurulmak üzere olan İslam rejiminin Türkiye'ye sıçraması ve komünizm korkusundan kaynaklandığını ortaya koydu."

"Arşivlerin 1978-79 bölümünde Türkiye de önemli yer tutuyor. Belgelerde, 6 Ocak 1979'da ABD Başkanı

Jimmy Carter, İngiltere Başbakanı James Callaghan, Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard D'Estaing ve Batı Almanya Başbakanı Helmut Schmidt'in bir araya geldiği zirvenin gündeminde Türkiye vardı. Karayipler'de Fransa'ya ait Guadeloupe'deki Hamak Oteli'nde yapılan 4'lü zirvede Türkiye'nin siyasi ve ekonomik olarak çok kötü durumda olduğuna dikkat çekildi."

"Türkiye'nin sıkıntıdan kurtulması için dönemin siyasi liderleri Bülent Ecevit ile Süleyman Demirel'in bir koalisyon hükümeti kurması fikrinin de tartışıldığı zirvede, bu fikrin hayata geçirilmesinin imkânsız olduğu görüşü benimsendi."

"Türkiye'ye yardım kararı alınan zirvede, yardıma gerekçe olarak, her gün sağ-sol çatışmalarına sahne olan ve ekonomisi her geçen gün daha kötüye giden Türkiye'nin İslam rejimi veya komünizm tehlikesiyle karşı karşıya olması gösterildi; 'Müthiş bir Sovyet baskısı var ve İran'ın iç durumu Türkiye üzerinde tehlike yaratıyor' denildi. Carter yardımla ilgili bir konsorsiyum kurulmasını istedi; ancak ABD'nin bu konsorsiyuma liderlik edemeyeceğini açıkladı. Buna neden olarak da Yunan lobisinin baskısını gösteren Carter, Schmidt'ten konsorsiyuma başkanlık etmesini istedi."

"Zirvenin ardından Carter'ın, ülkesinin Türkiye'ye yapacağı yardımların miktarıyla ilgili Callaghan'a gönderdiği 24 Mart 1979 tarihli mektuba göre ABD, Türkiye'ye 98 milyon dolarlık ekonomik yardım ve 50 milyon dolarlık ihracat kredisine ek olarak 150 milyon dolar daha yardım yapmaya karar verdi. Carter, mektubunda ayrıca 200 milyon dolarlık askeri yardım yapacaklarını bildirdi."

"Dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı David Owen'ın, sanayisi durma noktasına gelen Türkiye'nin ekonomik

sıkıntısını çözebilmek için acilen 1 milyar dolarlık yardım yapılmasına ilişkin İngiltere Başbakanı Callaghan'a yazdığı mektup da, yayımlanan arşiv belgeleri arasında yer aldı." (Nevsal Elevli, 19.1.2010, Milliyet)

Türkiye'ye, yardım yapacaklardı yapmasına ama yine de dayatıyorlardı: Türkiye IMF ile anlaşsın.

ABD Başkanı Carter, toplantıda şunları söylüyordu:

"Burada önemli olan bu ilke kararıdır. Zira bugün iflasını açıklayan Türkiye'dir, ancak asıl arkada 300 milyar dolarlık borcuyla Latin Amerika ülkeleri geliyor. Bir süre sonra onlar da kapımızı çalacaklar ve hem borçlarının ertelenmesini, hem de taze kredi isteyecekler. Onların durumu çok daha değişik. Eğer bu sorunu iyi yönlendirmezsek sayısız Amerikan bankası batar. Kapitalist sistemini dahi sarsabilecek bir olaya dönüşür. Bu nedenle Türkiye ilk örnektir. İşi başından sıkı tutmamız gerekir. IMF ile anlaşma yapmadan, Fon'un yeşil ışığını almadan ne borç ertelemesi, ne de taze para verilebilir..."

İşin bir de siyasi yanı vardı.

Zirveden aylar sonra 14 Mayıs 1979'da ANKA Ajansı tarafından, Guadeloupe Zirvesi tutanaklarından hazırlanan ve ilgi çekici bir iddia olarak nitelenen yorum haberde şu görüşlere de yer veriliyordu:

Guadeloupe Zirvesi'nde Türkiye'ye acil yardım için iki şart tesbit edildi:

1. Türkiye, Batı bloku içinde Sovyetler Birliği'ne karşı bir baraj vaziyeti alışını açıklamalıdır.

2. Mısır İsrail anlaşmasından sonra Türkiye red cephesinin yanında olmadığını kesinlikle belirlemelidir.

Zirvede "Carter Doktrini"ne uygun şekillenen planlamalarla, emperyalizmin Ortadoğu ve Doğu-Batı ilişkileriyle ilgili yeni düzenlemelerde öngörülüyordu.

Basra Körfezi, emperyalist çıkarlar için "hayati bölge" olarak saptanmıştı. Sovyetler Birliği'nin bu bölgede etkinleşmesi önlenecekti.

Bunun için yeni bir askeri güç "Çevik Kuvvet" oluşturulacaktı. "Yeşil Kuşak" teorisine uygun olarak, İran'ın "radikal İslam" anlayışına alternatif olarak S. Arabistan merkezli "ılımlı İslam"ı benimseyen ülkelere destek verilecek, SSCB "ılımlı İslam"la kuşatılacaktı. Böylece bir taşla iki kuş vurulacak, hem SSCB'yi çevreleme politikası yürürlüğe konulacak, hem de radikal İslam'ın Ortadoğu'da yayılması önlenebilecekti.

Pakistan, S. Arabistan, Bahreyn, Umman, Katar, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye ve Mısır'ın yer alacakları Yeşil Kuşak'ta Türkiye'nin önemi daha da artıyordu.

Carter'in Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniev Brzesinski, Ayetullah Humeyni'nin iktidara geldiği İran'daki durum Ulusal Güvenlik Konseyi'nde ele alındığı sırada "Gerek Türkiye gerekse Brezilya için en iyi çözüm askeri bir darbe olacaktır" görüşünü dile getiriyordu.[2]

Sıra alınan kararların yürütülmesine gelmişti.

---

[2] Daniele Ganser, *NATO'nun Gizli Orduları*, s. 421.

ABDİ İPEKÇİ ÖLDÜRÜLÜYOR

Milliyet gazetesi Başyazarı ve Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi Türkiye'de görev yapan ünlü CIA ajanı Paul Henze'ye görüşlerini açıklamasının hemen ardından, 1 Şubat 1979 saat 20.00 sıralarında, İstanbul Nişantaşı'nda evinin önünde bir kişinin açtığı ateş sonucu öldürüldü. Abdi İpekçi'nin BMW marka otomobili bir elektrik direğine vurarak durmuştu. Vücudunda 9 kurşun yarası olan Abdi İpekçi, hastaneye kaldırılırken yaşamını yitirdi.

"Görüşme istemi Paul Henze'den gelmiştir ve İpekçi ile Henze 13 Ocak 1979 günü İstanbul'da görüşmüşlerdir.

Genel kanıya göre İpekçi, antifaşist bir düşünce yapısına sahipti ve askeri darbelere karşıydı. MHP'yi de şiddetle eleştiriyordu.

İpekci, 19-26 Aralık 1978'de Türkiye'nin doğusundaki Kahramanmaraş kentinde Kürt ve Alevi inancına sahip halka yönelik katliamın, "kontrgerilla" adlı CIA bağlantılı NATO kuruluşu tarafından örgütlendiği kanısındaydı. Söz konusu provokasyona bir CIA ajanının karıştığı, İpekçi tarafından tespit edilmişti. Yine İpekçi, "Özel Harp Dairesi" veya "Kontrgerilla" olarak adlandırılan NATO kuruluşunun MHP ile iç içe çalıştığını kanıtları ile biliyordu.

Kontrgerillanın yasalarla belirlenmiş resmi bir varlığı olmadığı için, toplum bu silahlı örgütün varlığından henüz habersizdi. Buna karşın yasadışı kontrgerilla, 37 kişinin ölümü ile sonuçlanan kanlı 1 Mayıs saldırısını 1977 yılında gerçekleştirmişti. Maraş'ta olduğu gibi, ba-

zı MHP üyeleri kontrgerilla kimliğiyle bu saldırıya katılmışlardı. Kontrgerilla ve MHP, 1978 yılında daha başka birçok kanlı eyleme birlikte imza atmışlardı. Aynı yıllarda silahlı saldırılarda ölenler artık binli sayılarla hesaplanmaya başlanmıştı. İpekçi, ülkenin gizli bir CIA planı çerçevesinde adım adım askeri darbeye sürüklendiğini görüyordu ve hata edip tüm bilgilerini ve düşüncelerini Paul Henze'ye açıkça anlatacaktı.

Çetin Altan, İpekçi'nin ölümünden hemen sonra emekli Amiral Sezai Orkunt ile karşılaştığını ve emekli Amiral'in İpekçi cinayeti ile ilgili olarak şunları söylediğini anlatmaktadır: "Abdi, askerlerin arazide bazı sivillere kontrgerilla eğitimi verdiğini öğrenmiş. CIA şefi ile bunu konuşmuş. Ardından vuruldu. Halbuki Genelkurmay'ın haberi olmadan böyle talimler yaptırılmayacağını bilmesi lazımdı."[3]

Tercüman gazetesi vb. basın organları ise olayı THKO ya da "aşırı sol örgütlere" mal ederek verdiler.

Katiller olaydan sonra çalıntı beyaz bir Anadol otomobille kaçtılar. Dört kişiydiler. Gazetelerde katilin temsili resimleri yayınlandı. Abdi İpekçi'nin katil zanlısı Mehmet Ali Ağca, 25 Haziran 1979 tarihinde İstanbul'da faşistlerin gidip geldiği Beyazıt'taki bir kahvehanede ihbar üzerine yakalandı.

İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş, bir basın toplantısı düzenledi. Bu basın toplatısında Ağca, İpekçi cinayetini kendisinin işlediğini özgür iradesi ile gazetecilerin karşısında anlattı. "Abdi İpekçi'yi ben öldürdüm. Ne sağcıyım, ne solcuyum. Bağımsız teröristim. Silahımı çektim ve sağ ön camdan elimi içeri sokup ateş ettim.

---

[3] *CIA dosyası -2-* Hazırlayanlar: Kürşat Yılmaz, Cihan Çelik, www.evrensel.net.

Daha önce bir tek el ateş etmeyi, insana yaraşır bir şekilde öldürmeyi amaçlamıştım, ama kontrolümü kaybettim." Mehmet Ali Ağca, 11 Temmuz 1979'da tutuklandı. 11 Ekim 1979'da yargılanmaya başladı.

Ağca, basın önünde yaptığı açıklamasını, aynen ifade olarak askeri mahkemedeki ilk duruşmalarında da tekrarladı. Daha sonra sürekli ifade değiştirdi. Sonunda, cinayeti Mehmet Şener, Oral Çelik ve Yavuz Çaylan ile birlikte işlediğini açıkladı. Mehmet Şener ile Oral Çelik Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ile ilişkisi olan kişilerdi.

Buna karşın, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Necdet Üruğ'un emrinde çalışan askeri savcı, soruşturmayı derinleştirmedi.

Ağca, 5 Kasım 1979'da Adli Tıp'a sevk edildi. Burada beraber sevk edildiği "ülkücü" Atilla Serpil ile görevlilere tabanca çekerek kaçma girişiminde bulundu ancak başaramadı. Ama kaçma fikrinden de asla vazgeçmedi. 18 gün sonra dilekçe vererek kendini naklettirdiği İstanbul Kartal Askeri Cezaevi'nden, Oral Çelik ve Abdullah Çatlı tarafından organize edilen bir planla kaçırıldı. 23 Kasım 1979 gecesi Ağca, er elbisesi giyerek cezaevi kapısından elini kolunu sallayarak çıkıp gitti. 28 Nisan 1980'de ise gıyabında idama mahkûm edildi.

Ağca'nın yakalanması ile birlikte, onunla bağlantılı olan Mehmet Şener ve Abdullah Çatlı yurtdışına kaçtılar, ancak Federal Almanya'da yakalandılar. Türkiye bu kişilerin iadesini talep etmesine rağmen, Alman yönetimi tarafından korundular ve iade edilmediler.

ECEVİT GÖZDEN ÇIKARILIYOR, FAŞİST DARBEYE DOĞRU...

İpekçi'nin öldürülmesi tam bir şok etkisi yaratmıştı. İstenilen de buydu. Cadı Kazanı kaynatılmaya devam ediliyordu. Kamuoyu, "Sıkıyönetime rağmen, terör devam ediyor. Sivil hükümetler terörü durduramıyor... Ne olacak şimdi?" sorusunu sormaya yönlendiriliyordu. Cinayetler ve katliamlar "askeri darbe"yi toplumun bilincinde meşrulaştırmaya dönüktü. "Umutları Ecevit", devreden çıkarılıyor, toplum bir umutsuzluk içine çekiliyordu.

Türkiye ekonomik alanda da batma noktasındaydı. Döviz yokluğundan petrol alınamıyor, bakanlar, petrol tankerlerinin rotalarını telefonla değiştirip Türkiye'ye getirmeye çalışıyorlardı.

Sıkıntı sadece petrol değildi. Gıda maddeleri de karaborsadaydı. Tüpgazdan ampüle kadar her şeyin kuyruğu vardı ve acil kredi ihtiyacı gerekliydi. Ancak IMF' nin öne sürdüğü koşullar, Ecevit Hükümeti'nce kabul edilebilecek koşullar değildi. Ecevit Hükümeti IMF'nin koşullarını kabul etmiyor, IMF de kredi musluklarını açmıyordu.

Ekonomik kriz, kıtlık, yokluk, karaborsa ve bitmek bilmeyen terör, tüm umutları tüketmişken bu kez de Güneydoğu'da olaylar patlak verdi. Hilvan'da bir PKK'lının cenaze töreni gövde gösterisine dönüştü. İlçe kontrol altına alındı.

Dönemin Genelkurmay Başkanı ve 12 Eylül faşist darbesinin başı Kenan Evren yaşananları yıllar sonra şöyle değerlendiriyordu:

"Kürtçüler, Apocular oralara hâkimdi. Diyarbakır'ı kendi başkentleri ilan etmişlerdi. Olaylar hiç eksik olmuyordu. O topraklar bizden gidiyordu. Korktuğumuz nokta buydu."

Aslında emperyalist odakların "planları" yürürlüğe konuluyordu. İran'daki gelişmelerden sonra önemi daha da artan Türkiye'de işi şansa bırakmak istemiyorlardı. Kendi kontrollerinde, "askeri bir faşist yönetimin" işbaşına geçmesini istiyorlardı. "Onların çocukları" yönetime el koymalıydı. Herkes "terör"den bıkmalı; "Artık asker gelsin" demeliydi. Aslında gören gözler için, emperyalizm desteğinde gelişen faşişt hareketin, faşist cinayetlerin ve kitle katliamlarının ardındaki siyasal gerçek tüm çıplaklığı ile ortada idi.

Yakalanabilen faşist katillerin hemen hepsi aynı partinin ya da yan örgütlerinin üyeleri idi. Kullanılan silahlar kişilere değil, bu örgütlere aitti.

Buna rağmen, CHP ağırlıklı hükümet bu örgütlerin üzerine kararlılıkla gidemedi. Gitmedi. Tersine sıkıyönetim ilan edilen bölgelerde "sol örgütler" baskı altına alındı.

14 Şubat 1979'da Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, "ülkenin ve milletin bütünlüğünü bozucu, milli duyguları zayıflatıcı, devletin silahlı kuvvetlerini alenen tahkir, halkı suç islemeye teşvik ve tahrik edici yayınlarına devam ettikleri" gerekçesi ile Arkadaş, Kon, Kurtuluş, Devrimci Gençlik, Dev-Genç, İlerici Yurtsever Gençlik, Liseli Gençlik, Partizan, Halkın Birliği, Halkın Kurtuluşu Yolunda Gençlik, Özgürlük Yolu, Devrimci Proleterya, Parti Bayrağı, Savaş Yolu, Bora, Sürekli Devrim, Bağımsız Türkiye, Genç Öncü, Genç Sosyalist, Devrimci Demokratik Gençlik, Genç İşçi, Kitle, Güney, Devrimci

Militan adlarındaki dergi ve gazetelerin Ankara ili içine sokulmasını yasakladı.

15 Şubat 1979'da Adana'nın Narlıca semtinde bir kahvehaneye yapılan silahlı saldırı sonucu 4 kişi öldü, iki kişi de ağır yaralandı.

16 Şubat 1979'da Bandırma'da Ülkücü Gençlik Derneği (ÜGD) yanlısı yayın yapan Bengi gazetesinin bürosunda yapılan aramada ele geçirilen suç araçları ile ilgili olarak yakalanan 15 kişi tutuklandı.

17 Şubat 1979'da Türkiye'ye yapılacak acil yardımla ilgili olarak Hürriyet gazetesine bir açıklamada bulunan Federal Almanya Başbakanı Helmut Schmidt, Guadeloupe'da kararlaştırılan yardım kararının gecikilmeden yerine getirilmesi gerektiğini söyledi. Schmidt, "Ancak, Başbakan Ecevit'in istekleri, bizim verebileceğimizin çok üstünde" dedi.

21 Şubat 1979'da CHP Genel Merkez binasının arkasında tahrip gücü fazla yüksek olmayan bir bomba patladı. Can kaybı olmadı ancak, bina hasar gördü.

9 Mart 1979'da İstanbul'da banliyö treni kundaklandı. Konya'da bir kahvehane tarandı. 1 kişi öldü, 3 kişi yaralandı. Demirel, Ecevit hükümeti için, "Bu gidiş Allende gidişidir" dedi.

10 Mart 1979'da Kahramanmaraş'ta bir öğrenci, ağzına kurşun sıkılarak öldürüldü.

EKONOMİYİ GÜÇLENDİRME PROGRAMI

Oltaya yakalanmış Türkiye'nin "yeme" ihtiyacı yoktu. "Yem" için bile Türkiye kendisinden istenenleri yapmalıydı. "Oltayı" koparıp atmadan, "oltaya yakalanmış balığın" çırpınışları faydasızdı. İçinden ve dışından gelen itirazlara rağmen, bir iki çırpınıştan sonra Ecevit hükümeti havlu attı ve emperyalist isteklere boyun eğdi. Neydi bu istekler?

Türkiye'nin ekonomik ve siyasi yapısını kökten değiştirmek, denetimini tümüyle emperyalist ülkelerin denetimine vermek için 5 Ocak 79 Guadeloupe Zirvesi'nde alınan kararlar neydi? Anımsayalım:

a) Türkiye'de uygulanan karma ekonomi anlayışının tamamen terk edilmesi,

b) kamunun ekonomiden tamamamen çekilmesi,

c) KİT'lerin özelleştirilmesi,

d) tüm sübvansiyonların, devlet desteklerinin kaldırılması,

e) sermayenin tamamen özgürleştirilmesi,

f) kapitalist piyasa ekonomisinin önündeki tüm engellerin kaldırılması.

Bütün bunlar, emperyalizmin "globalleşme", "neoliberalizm" dediği, başına "yeni" sözcüğü ekleyerek "yeniden" piyasaya sürdüğü, ama eskisinden çok daha fazla "emek sömürüsüne" dayanan, "emeğe kölelik", "sermayeye sınırsız özgürlük" getirmeyi hedefleyen uygulamalardı.

Bu uygulamalar ne yazık ki, "işçi babası" Ecevit'in başbakanlığında Türkiye'de de başlatılıyordu.

"Ekonomiyi Güçlendirme Programı" adı altında sunulacak bu program, ileride Özal'ın "24 Ocak Kararları"

olarak adlandırılacak ve ancak tümüyle 12 Eylül 1980 de ABD yönlendirmesi ile gerçekleştirilen askeri faşist cunta döneminde uygulanabilecekti. Bu program bugün de en gerici, en işbirlikçi AKP iktidarınca eksiksiz olarak uygulanmaktadır.

"Ekonomiyi güçlendirme programı" 10 Mart 1979' da CHP Genel Yönetim Kurulu'nda görüşülmeye başlandı. Eleştiriler karşısında Başbakan Bülent Ecevit, "Beni asıl düşündüren önlem paketinin ne kadar süre içinde sonuç vereceğidir. Halkımız tünelin ucundaki ışığı görmelidir. O zaman daha özveriyle davranacaktır" diyordu. Aslında tünelin ucundaki ışık, hızla üzerimize gelen askeri cemselerin far ışıklarıydı.

Ecevit, 13 Mart 1979'da sanayi ve ticaret odaları başkanlarıyla ekonomik önlemler konusunu görüştü. Toplantıdan sonra bir açıklamada bulunan Türkiye Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği Başkanı Sakıp Sabancı, "Hükümete ekonomik durum hakkında kaygı ve endişelerimizi bildirdik" dedi. Aynı gün, Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç, görüşmeden sonra yaptığı açıklamada, "ülkenin yararına gördükleri her girişimde Hükümeti destekleyeceklerini" söyledi. DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk ise, görüş ve önerilerini kapsayan 14 sayfalık bir mektubun Başbakan'a sunulduğunu bildirdi.

ABD Başkanı Jimmy Carter'ın, büyükelçilikleri aracılığı ile Başbakan Bülent Ecevit ve Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis'e gönderdiği kişisel mesajında, NATO'nun Güneydoğu kanadındaki sorunların çözümlenmemiş olmasından duyduğu kaygıyı belirtiyor ve Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına döneceği umudunda olduğunu açıklıyordu.

Bu arada, Washington'da bir açıklama yapan ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, İran ve Pakistan'ın ayrılma-

sıyla dağılan CENTO'nun yerine başka bir bölgesel teşkilat kurulmasının düşünülmediğini, ancak ABD ile Türkiye, İran ve Pakistan arasındaki ekonomik işbirliğinin geliştirileceğini bildirdi.

Ertesi gün (15 Mart 1979), Başbakan Bülent Ecevit'in başkanlığında Türk-İş, DİSK, MİSK ve sanayi odaları başkanlarının katılmasıyla gerçekleşen ve ekonomiyi güçlendirmek için alınacak önlemlerin görüşüldüğü toplantı tamamlandı. Başbakan Ecevit, görüşmeden sonra toplantıya katılan kuruluşların ortak açıklamaları olan metni okudu. Metinde, toplantıya katılan kuruluşların ekonomiyi güçlendirme programını amaçları, kuralları ve temel ilkeleri konusunda bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullarda ana çizgileriyle doğru ve uygun buldukları kaydedildi Ecevit, anlaşmaya varılan konuları şöyle sıraladı:

- Üretimin artırılması,
- üretim potansiyelinin tam değerlendirilmesi,
- dış ödemeler darboğazının hızla aşılması, enflasyona karşı etkin önlem alınması ve istihdam sorununun çözümlenmesi,
- istikrar sağlanırken Türk ekonomisinin dinamizminden de yararlanılması,
- gelir dağılımında dengenin gözetilmesi.

Uzun süredir üzerinde çalışılmakta olan 'istikrar önlemleri' veya resmi adıyla "Ekonomiyi Güçlendirme Programı" nihayet açıklanmıştı. Adı ne olursa olsun, bu tür paket ve programların en büyük özelliği, büyük ölçüde zamlara ve 'kur ayarlamalarına' dayanmaları idi. Türkiye'ye yeni dış krediler ve borç erteleme olanaklarının sağlanmasını amaçlıyordu.

Ecevit programın ana hatlarını açıklarken dış yardıma umut bağlamadığını, programın hareket noktasının "dinamik istikrarı" sağlamak olduğunu söylüyordu.

Ecevit'in bilmediği, unuttuğu veya halktan saklamak istediği şey, son iki yıldır had safhaya varan enflasyon ve döviz darboğazının, yalnızca Türkiye'de uygulanmakta olan yanlış politikaların sonucu olmadığıydı. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik ve siyasi olarak emperyalist-kapitalist sisteme bağımlılığının da bir sonucuydu.

Ama tüm bu yapılanlar, emperyalistleri tatmin etmiyordu. 7 Mayıs 1979 günü Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Warren Christopher, Ankara'ya gelerek Başbakan Ecevit'le görüştü. Görüşmede zamanın ABD Büyükelçisi Macomber de vardı.

Bu görüşmeyi Ecevit'ten dinleyelim:

"Ziyaretin temel nedeni şu idi: ABD'yle, Sovyetler Birliği uzun görüşmelerden sonra, SALT - 2 Anlaşmasını, yani stratejik nükleer silahların sınırlandırılması ile ilgili ikinci anlaşmayı, imza aşamasına getirmişlerdi. Taraflar bu anlaşmaya uyulup uyulmadığı konusunda birbirlerini karşılıklı denetleme ilkesi üzerinde de görüş birliğine varmışlar ve bunu anlaşmaya koymuşlardı. Sovyetler Birliği, kendi nükleer silahlı denemelerini, büyük ölçüde, Orta Asya'daki Duyuratam yöresinde yapıyordu. Eskiden İran'daki ortak tesislerle (ABD Üsleriyle T.Ç.) Amerika, bu yöreyi denetleyebilecek durumda olduğu halde, İran'da ki rejim değişikliğinden sonra, artık o ülkedeki elektronik gözetleme tesislerini kullanamıyordu. Araya giren dağlar dolayısıyla bizdeki benzer tesisler (ABD üsleri T.Ç.) de bu bakımdan işe yaramıyormuş. Uzaydan denetim olanakları da henüz yeterli

düzeye erişememişmiş. Bu nedenlerle, ünlü U-2 uçaklarının (casus uçakları T.Ç.) geliştirilmiş modellerini Türkiye'den havalandırarak, Sovyetler Birliği'nin Duyuratam bölgesi üzerinde sürekli 'casus uçuşları' yapmaları gerekiyormuş. 'Casus uçuşları' deyimi, Bakan Yardımcısının kendi kullandığı deyim. İşte bunun için bizden izin istiyorlardı."

"Ben kendisine özetle şunları söyledim: (...)"

"Bir yabancı devletin toprakları üzerinde izinsiz uçuş yapmak uluslararası kurallara aykırıdır. Kaldı ki bunların 'casus uçakları olacağını söylüyorsunuz. Geçmişte de Türkiye'den kalkan U-2 uçaklarıyla, Sovyetler Birliği üzerinde 'casus uçuşları' yapmıştınız; ve bunlardan birinin Ural Dağları üzerinde düşürülmesi üzerine büyük uluslararası sorunlar çıkmıştı, uluslararası ilişkilerde ciddi bir bunalıma yol açılmıştı. Biz, tüm komşularımızla olduğu gibi, Sovyetler Birliği'yle ilişkilerimizde de karşılıklı güvene önem veririz. Güven sarsıcı bir davranışın bizden gelmesini istemeyiz. Onun için sizden ricam şudur... Mademki karşılıklı denetim konusunda, ilke olarak, görüş birliğine varmışsınız; bunu biraz ayrıntıya kavuşturup, karşılıklı denetime Türkiye'nin katkısı konusunda da iki büyük devlet olarak aranızda anlaşın. O zaman bizde, Duyuratam bölgesine istediğiniz uçuşların yapılmasına izin verir, her kolaylığı gösteririz."

"Christopher, bu sözlerime sert tepki gösterdi.

'Biz sizden müttefikimiz olarak yardım ve işbirliği istiyoruz. Bunun için karşı taraftan, karşı ittifak sisteminin başında bulunan devletten, izin istememizi bizden nasıl talep edebilirsiniz' dedi."

"Evet, biz sizinle müttefikiz' dedim... 'Ama bu konuda bizden istediğiniz yardım ve işbirliği, Türkiye ile

ABD arasındaki ittifak anlaşmasına veya iki ülke arasındaki bir başka anlaşmaya dayanmıyor. Siz, bizimle değil, Sovyetler Birliği'yle bir anlaşma yapmışsınız. O halde bunu bizden beklenen konusunda da, iki büyük devlet olarak aranızda anlaşmanız lazım. (...)"

"Cristopher, söyleyecek bir şey bulamayınca, tehdidini savurdu ve 'Eğer siz bize istediğimiz izni vermezseniz dışardan yardım beklemeyin' dedi."

Christopher, ABD'ye döndü ve raporunu verdi: *Olacak şey değil. Ecevit, gidip bizim 'düşmanla' pazarlık etmemizi istiyor."* Ecevit'in bileti kesilmişti.[4]

[4] *Cüneyt Arcayürek Açıklıyor-8*, s. 372-374.

Bu görüşmeyi 12 Mayıs 1979'da ABD'de yayınlanan Washington Post gazetesi "Türkiye, ABD üslerinin kullanımı için daha fazla yardım istiyor" şeklinde yansıttı. Bu başlığı taşıyan bir haber yorumunda "Sovyetler Birliği'ni denetim altında tutan dinleme istasyonlarının, İran tarafından kapatılmasından sonra Türkiye'deki üslerin son derece önem kazandığını" yazdı.

Evet, ABD açısından Türkiye'nin önemi artıyordu. ABD, İran boşluğunu doldurmak, Ortadoğu'daki durumunu Türkiye ile güçlendirmek, Türkiye'yi Ortadoğu'da güvenilir, tahkim edilmiş, ileri bir üs; Amerikan politikasını gerçekleştirmede doğrudan bir araç haline getirmek zorundaydı. Türkiye'de hiçbir muhalefet hareketine tahammülü yoktu.

12 Mart darbesiyle tamamlanamayan, muhalefeti ezme hareketi tamamlanmalıydı.

ABD'nin Türkiye'de çok işi vardı: Yeni üsler açmak, mevcutların kapasitesini ve teknik donanımını artırmak; İran'daki üslerin kapanmasıyla ortaya çıkan boşluğu doldurmak; U-2 casus uçaklarının Türkiye'de üslenmesi ve uçmalarını sağlamak gibi.

Bir yandan mevcut hükümetle bu konularda görüşürken, diğer yandan da sonraları "bizim oğlanlar" dediği "kendi has oğlanlarını" iktidara taşıyacak gerekli ortamı yaratmak için kolları sıvamıştı. Türkiye'deki tüm güçlerini de süratle harekete geçirdiler.

Çıkarları emperyalizmle bütünleşmiş, yaşamlarını emperyalizmin halkımız üzerindeki sömürüsünden pay-

lar alarak sürdüren işbirlikçiler, gazetelere çarşaf çarşaf ilanlar vermeye başladılar.

Tirajı yüksek gazetelerde tam sayfa yayınlanan ilanlarda, enflasyonun düşürülmesi, ekonominin kayıt altına alınması gerektiği vurgulanarak zorlayıcı önlemlerle üretimin artmayacağı, olsa olsa ekonomik yapının çarpılacağı bunun da giderek rejimi değiştireceği vurgulanıyordu. Ülkeyi "hürriyetçi demokrasi" içinde refaha götürecek temel gücün hür teşebbüs olduğunun altı çizilerek, Ecevit Hükümeti'nin çekilmesi isteniyor ve:

"Şiddetle ihtiyaç duyduğumuz dış kredilerle, uyguladığımız ekonomik sistem birbirine çok yakından bağlıdır. Pazar ekonomisinden gitgide uzaklaşan bir anlayışla ne Batı dünyasında hak ettiğimiz yeri, ne yeterli kredileri, ne de yatırımlara gerekli dış sermayeyi bulabiliriz" denilerek, hükümete emperyalizme tereddütsüz teslim olun çağrısı yapılıyordu.

Ecevit bu çağrıyı, "sırtlarından bıçaklanma" olarak niteledi.

13 Mayıs 1979'da Ecevit, Gönen Barajı ve Orhaneli Termik Santralının temel atma törenlerinde yaptığı konuşmalarda TÜSİAD'ın yayınladığı bildiri konusuna değinerek:

"Dış kredilerin sonuç alınması eşiğine gelindiği bir sırada hücuma geçilmesi çok ilginçtir. Bu devlet iş adamlarının muhtırası ile hükümet kurmaz, hükümet düşürmez. Bu ülkede halkın dediği olur, halkı sömürenlerin değil."

"(...) Ankara'da IMF temsilcileri hükümetle görüşürken, Fransa'da OECD temsilcileri hükümetle görüşürken ve Türkiye kendi gücüne katmak üzere yeterli yardım ve kredi sağlamanın eşiğine gelmişken sırtımız-

dan bıçaklanıyoruz" diyor ve ilave ediyordu: "TÖB-DER, POL-DER siyaset yaparsa suç, sanayici kuruluşları yaparsa değil. Olmaz böyle şey." Bu kuruluşları savcılığa vereceğim."

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ise, İstanbul'da düzenlediği basın toplantısında, sanayicilerin gazetelerde yer alan duyurusunu, "Hükümet'in cenaze ilanı" olarak niteliyor ve Başbakan Ecevit'in bu konu ile ilgili sözlerini eleştirerek, "Hükümet Başkanı bu beyanı ile suç işlemiştir. Sözlerinde suça teşvik vardır, tehdit vardır" diyordu.

MESS Genel Başkanı Turgut Özal yaptığı açıklamada, sanayici ve işadamlarının kamuoyuna açıkladıkları teklif ve şikâyetleri haklı gördüğünü bildirerek, "Bu iktisadi politikalarla, Sayın Başbakan'ın iddia ettiği gibi Türkiye'nin çıkmazdan kurtulabileceğini sanmıyorum" diyordu.

Aynı günlerde Milliyet gazetesinde yayınlanan bir haberde, U-2 uçaklarının Türkiye üzerinden uçması için ABD ve Türk yetkilileri arasında bir ayı aşkın bir süredir gizli görüşmelerin sürdürüldüğü, ABD'nin SALT-2 kararının denetlenmesi için, Türkiye'den U-2 uçaklarının uçuşuna izin vermesini istediği ve Türkiye'nin ise bu uçuş için Sovyetler Birliği'nden güvence alınmasını şart koştuğu bildiriliyordu. Türkiye'nin, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşünü "Ege'de komuta ve Kontrol sahalarının kaldırılması ve tarafların şartlara göre hareket etmeleri şartı ile" kabul ettiği ve bu görüşünü NATO yetkililerine bildirdiği de Tercüman gazetesinde yayınlanan bir haberde yer alıyordu.

ABD Demokrat Parti Grup Başkanı Senatör Byrd, düzenlediği basın toplantısında "Türkiye'deki üslerin

SALT anlaşmasının can damarı olduğunu" belirterek "Türkiye yalnızca askeri üsler bakımından değil, diğer birçok sebepten ötürü de ABD'nin değerli bir müttefikidir" demekteydi.

AP de esnafı kışkırtıyordu. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu'nu kontak ve kepek kapatmaya çağırıyor, Ecevit'i Allendeye benzetiyordu: "Bunların sonu da Allende gibi olacak. Bunların gidişi Allende gidişi, O da Şili'yi aynen böyle idare etti." diyordu. Bu konuşmalar üzerine şoförlerin kontak, esnafın kepenk kapatma eylemleri başlıyordu.

Ecevit bu gelişmeleri şöyle anlatıyordu:

"Bu duyurular, IMF ile ve OECD ile yardım görüşmelerinin somutlaştığı bir noktada yayımlanıyor ve hükümetimizin tutumu eleştirilerek, bu tutumla 'ne Batı dünyasında hak ettiğimiz yeri, ne yeterli kredileri, ne de yatırımlara gerekli dış sermayeyi bulabiliriz."

"Oysa daha kısa bir süre önce, uygulamaya koyduğumuz yeni ekonomik politikalar konusunda, aynı iş çevrelerinin üst düzey yetkilileri destek sözü vermişlerdi.(...)"

"Ama 1978 sonlarından itibaren, Türkiye'de hükümete karşı çok yönlü ve çok yoğun bir kampanya başlatılmıştı... 'Allende' benzetmeleri sürekli hale gelmişti. (...) Terör alabildiğine körüklenirken, şoförlere 'kontak kapatma' esnafa 'kepenk kapatma' çağrıları, kadınlara, tencerelerle tavalarla sokaklara dökülme çağrıları yapılıyordu. Sıkıyönetim ilanı ardından, bazı çevreler, hükümete 'muhtıra' verileceği beklentisini içeriye ve dışarıya, dışarıda da özellikle Amerika'ya, hükümetin mutlaka değiştirileceği ve onunla da kalınmayıp, bir rejim

veya düzen değişikliği yapılacağı yolunda, açıktan, güvenceler, işaretler veriyorlardı."[5]

Ecevit daha fazla dayanamadı. Dayatmaları kabul etmek zorunda kaldı. *11 Haziran 1979'da IMF'nin şartları kabul edildi.*

IMF'nin Türkiye'ye dayattığı politikanın temel hatları ise şunlardı:

1) Enflasyonu yavaşlatmak için sıkı para politikasının uygulanması ve KİT sorununa çözüm bulunması, kamu ve özel sektörde çalışanların ücret artışlarının durdurulması.

2) Devalüasyon yapılması, Türk Lirası'nın değerinin korunması.

3) Yatırımlara kaynak ayrılmaması, kalkınma hızının düşürülmesi.

4) Emperyalist kurum ve devletlere güvenilmesi, darboğazdan çıkış için başka hiçbir kurum ve kuruluştan yardım istenmemesi, vb.

---

[5] *Cüneyt Arcayürek Açıklıyor*, 8. Cilt, s. 374-376.

IMF'YE TESLİM OLAN "KARAOĞLAN" ZOR DURUMDA

Halkın "umudu", "Karaoğlan"ı Ecevit de sonunda, tüm düzen siyasetçileri gibi IMF'ye boyun eğmek zorunda kalmıştı. O da tıpkı diğerlerinin yaptığı gibi, bu teslimiyeti başarı gibi sunuyordu.

12 Haziran 1979 günü CHP ortak grubunda yaptığı konuşmada:

"IMF ile yapılan anlaşma sonunda 1 milyar 756 milyon dolarlık kredi alınacağı" müjdesini vererek, "sıkıntıyı hakça dağılıma dönüştüreceğiz. Tünelin ucundaki ışık görünmüştür" diyordu.

Ecevit'in bu sözlerine karşılık, 17 Haziran 1979 günü Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran, partisinin 9. Ankara İl Temsilciler Meclisi toplantısında yaptığı konuşmada, "Başbakan sıkıntının hakça dağıtılacağından söz etmektedir. Gelirin hakça dağıtılmadığı bir toplumda, sıkıntının hakça dağıtımı nasıl olur?" diye soruyordu.

Aynı gün Sosyalist Devrim Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, partisinin Kırıkkale il toplantısında yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Ecevit efsanesi iflas etmiştir. Bundan sonra tek kurtuluş yolunun sosyalizm olduğu ortaya çıkmıştır."

"Hakça" dağıtım, kazancın sermaye kesimine verilmesi, yükün halkın sırtına yüklenmesiydi.

"Hakça dağıtımdan" halka düşen, zamlar, düşük maaşlar ve düşük taban fiyatlarıydı.

Devalüasyon yapılarak Türk parasının değeri diğer ülke dövizleri karşısında düşürüldü. Destekleme alımı

kapsamına giren tarım ürünlerinin dış alım ve satımından ham petrol ürünleri ve gübrenin dışalımlarında kullanılacak bir doların değeri 35 liraya, bunun dışında dış alım ve satımlarda 47.10 liraya yükseltildi. Bunun sonucu olarak normal benzinin satış fiatının 22 lira, süper benzinin fiatının ise 25 lira olarak işlem görmesi Bakanlar Kurulunca saptandı. İğneden ipliğe, çimentodan demire, hemen her şeye zam yapıldı.

Tüm bunlar, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlılığı ve daha kötüsü muhtaçlığı artırmaktan başka bir sonuç vermedi, vermeyecekti. Nitekim emperyalist finansman kuruluşlarına verilen tüm ödünlere karşın ekonomide vaat edilen "ferahlama" bir türlü sağlanamadı. Emperyalizmin ve tekelci sermayenin emekçileri saran kıskacı daha da daraldı. Birçok temel mal piyasada bulunmazken, stokçuluk ve karaborsa alabildiğine körüklendi. Fiyat artışları bir yıl içinde yüzde 75'i buldu. İşçilerin, emekçilerin, halkın sırtındaki yük büyüdükçe büyüdü.

Zamlar ve devalüasyonlar birbirini izliyor, enflasyon-devalüasyon sarmalına takılıp kalınıyordu.

Bu ise, emperyalizme daha fazla bağımlılık, emperyalizmin ezilen ülke halkları üzerindeki denetim aygıtı IMF'nin denetimine daha fazla girmekti. Mevcut sistem içinde iktidara hangi düzen partisi gelirse gelsin ekonomide IMF'nin, askeriyede NATO'nun, siyasette ABD'nin koyduğu kurallarla hareket etmek zorundaydı. Çıkış yok muydu bu sarmaldan? Elbette vardı. Emeği iktidara taşıyarak, düzeni değiştirmek, "düzenbazlarla" mücadeleyi göze almak.

Ecevit hükümeti doğası gereği, "düzenbazlarla" mücadeleyi değil, "uzlaşmayı" seçiyordu.

Tercihini tekelci sermayeden yana yapıyor, IMF'nin isteklerini yerine getirmeye karar vererek, emekçi halkı her geçen gün daha fazla yoksulluğa itiyordu. Yapılan zam ve devalüasyonlara bir de temel gereksinim maddelerinin stokçuluk nedeniyle karaborsaya düşmesi eklenince sömürü iyice katmerleşiyordu.

Emekçi halkın "umudu" bir kez daha suya düşüyordu. "Umutları" Ecevit iktidarı döneminde, alım güçlerini yüzde 100'den fazla yitiriyorlar, umutsuz bir sefalete sürükleniyorlardı.

Ama bütün bunlar önemli değildi. Önemli olan borçların ertelenmesi, sermayedarların ihtiyacı olan yeni dış borçların bulunmasıydı. Bunun içinse IMF'nin gözüne girilmesi gerekliydi. Gerekenler yapıldı.

1 Temmuz 1979'da IMF Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan "niyet mektubu" Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu tarafından imzalandı.

4 Temmuz'da Avrupa Yatırım Bankası'nın Türkiye'ye 74,4 milyon dolarlık kredi açmasına ilişkin anlaşma imzalandı.

13 Temmuz 1979'da IMF ile Londra'da anlaşma imzalandı. Borçlarımız ertelendi.

19 Temmuz 1979'da: IMF, 320 milyon dolar krediyi onayladı.

Dönemin Adana MHP Gençlik Kolları yöneticisi Osman Balcı, Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul için, "Bu şahıs MHP'ye çok zarar verdi, birçok arkadaşımızı cezaevine attı, neredeyse Adana'da MHP'yi çökertecekti" demekteydi.

Yurdakul, katledilen sevgili 68'li arkadaşımız Akın Özdemir'in eşi Mine'ye "Bana bir hafta daha izin verin, tüm delilleri topladım, bağlantıları buldum" dedikten bir hafta sonra 28 Eylül 79'da makam arabasının içinde katledildi.

Cevat Yurdakul, o sabah 08.20'de Reşatbey Mahallesi'ndeki lojmanından görevine gitmek üzere, yanında kayınpederi Muammer Önen olduğu halde, makam arabasına binerek yola çıktı. 01 AA 301 plakalı arabayı şoför polis memuru Ethem Kurtlapa kullanmaktaydı. Kendilerini takip eden otonun farkında değillerdi. Otomobilin içinde bulunanlar daha önce 01 EN 511 plakalı bu Murat marka taksiye müşteri gibi binmişler, taksinin şoförü Hanefi Bilen'i katlederek arabayı gasp etmişlerdi.

Adalet Caddesi'nin Cumhuriyet Caddesi'yle kesiştiği kavşakta, emniyet müdürünün arabasının yavaşlaması üzerine, önünü kestiler.

Daha sonra iddianamede belirtildiğine göre ÜGD Adana İl İkinci Başkanı Kadir Akgöllü, kendisine Mehmet Ateş tarafından verilen MAT marka otomatik silahla, Mustafa Gülnar ve Halil İbrahim Altınışık 14'lü tabancalarla, Yücel İrik de 7.65 mm tabancayla Cevat Yurdakul'un arabasını yaylım ateşine tuttular. Cinayette kullanılan silahlar ise daha sonra Kenan Deveci adlı ülkücünün evinde bulundu.

Yurdakul başından ve göğsünden yediği kurşunlarla hemen öldü. Kayınpederi ve makam şoförü ağır yaralandı. Dükkânının önünde oturmakta olan 80 yaşındaki hızarcı Ali İğneci açılan ateş sonucu öldü. Katillerden ikisi aksi yönlere yaya olarak kaçtılar. Diğerleri ise; kendilerini bekleyen bir otomobile binerek olay yerinden uzaklaştılar. Şoförünü öldürerek gaspettikleri taksiyi Gülbahçe semtinde terk ettiler. Silahları Halil İbrahim Altınışık'a verip birbirlerinden ayrılarak bölgeden uzaklaştılar. Halil İbrahim Altınışık da silahları bir çanta içerisinde saklaması için Kenan Develi adındaki birine bıraktı.

Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul'un, öldürülme nedenini ve öldürülüş şeklini MHP itirafçısı Ali Yurtaslan'dan dinleyelim:

Adana'daki Cinayetlerin Ardındaki İsimler

"Adana'daki cinayet ve kahve taraması olayları 1978 Haziranı'ndan sonra birdenbire arttı. Bunun sebebi, MHP' nin cinayetlerine muhalefet eden Adana sorumlularının değiştirilmesiydi. Bunların içinde Cevat Yurdakul cinayetinde ortaya sürülen Av. Âdem Eroğlu da vardı.

Taramalardan önce Osman Balcı Adana'ya gönderilmişti. Ben kendisini 1978 Haziranı'nda Ankara Cezaevi'nden çıktığı zaman tanımıştım. Osman Balcı Adana Ziraat Fakültesi'nde okuyordu ve halen o bölgede MHP' nin en kuvvetli adamı durumundadır. Balcı, önce MHP Gençlik Kolları'nda resmi yöneticiydi, daha sonra istifa etti, başkanlığı illegal olarak yürütüyor. Kendisinin Adana MHP Gençlik Kolları'nda odası vardı. Gençlik Kolları'yla ÜGD Yönetim Kurulu üyeleri için "Bunlar çocuk-

tur. Bir şeyden anlamazlar. Burada oturup, particilik, dernekçilik oynarlar. İşleri de bizler idare ediyoruz" diyordu.

1978 Haziran'ında ÜGD Başkanlığı'na da Recai atandı. Çok sadist bir adamdır. Galip de Adana ÜGD İkinci Başkanı oldu. O da çok gaddardır. Aynı sırada Tarsus'a da MHP Gençlik Kolları Başkanı olarak Mahmut Tat getirildi. Bu kadronun işe başlamasıyla birlikte cinayetler hızla arttı. TİT adına cinayetler işlenmeye başlandı. Bu işleri Osman Balcı ve Recai yönetti. Cevat Yurdakul Adana'ya gelene kadar kimse olan bitene müdahale etmedi.

Cevat Yurdakul'un Öldürülmesi

Cevat Yurdakul ben hapisteyken öldürüldü. Yurdakul'u öldürmekten sanık olarak aranmakta olan şahısların hepsi de sıkıyönetim olduğu için illegal faaliyet gösteren ÜGD Yönetim Kurulu üyeleridir. Bu şahısların hiçbiri yakalanmadı. Yakalansalar, bu olayın arkasında Osman Balcı, Recai ve Galip olduğu ortaya çıkar.

Bu konuyla ilgili olarak Adana'da karşılaştığım Osman Balcı bana şunları söylemişti: "Cevat Yurdakul'u bizim arkadaşlar öldürdü. Bu şahıs MHP'ye çok zarar vermişti. Birçok arkadaşımızı cezaevine attı. Neredeyse Adana'da MHP'yi çökertecekti. Bu yüzden öldürüldü."[6]

Yurtaslanın itirafında adı Recai olarak geçen MHP'li ülkücü Recai Yıldırım'dı.[7]

---

[6] Ali Yurtaslan, *İtiraflar*, s. 121.

[7] Recai Yıldırım MHP Adana Milletvekili. MHP Başkanlık Divanı Üyesi ve Genel Başkan Yrd.

Adana ÜGD başkanlığını yapan Recai Yıldırım, patlayıcılara meraklıydı. Kimi zaman öğretmen kürsüsü altına "arkadaşı Abdurrahman Kurtoğlu ile birlikte tahrip kalıbı" yerleştiriyordu. Kimi zaman "kendi hazırladığı bombayı Halkevi merdiveninin altına yerleştirilmesi için" emir veriyordu. Öğretmen Yalçın Kahraman'ın Yeşilevler Mahallesi'ndeki evinin mutfak penceresinden atılan tahrip kalıbını hazırlayan da oydu.[8]

Osman Balcı'nın Cevat Yurdakul hakkında söyledikleri doğruydu.

Gerçekten de o günlerde Adana, faşist terörün en yoğun biçimde sürdürüldüğü illerden biriydi. Faşistler Adana'da çok sayıda cinayet işlemişlerdi. Özellikle kahve taramalarında ölenlerin sayısı bir hayli fazlaydı.

Yurdakul, Adana'daki faşist terör hareketlerine karşı etkili bir mücadele yürütmeye çalışıyordu. MHP Adana davasında Yurdakul'un öldürülmesi nedeniyle yargılanan sanıkların ifadelerinde, Yurdakul'un Adana'daki ülkücülere baskı yaptığı, bu nedenle Türkeş'in verdiği emirle öldürüldüğü anlatılmaktaydı.

Yurdakul Pol-Der'liydi. Adana Emniyet Müdürlüğü görevini yürüttüğü altı aylık süre içerisinde 50'den fazla silahlı eylemciyi yakaladı. Bunların arasında altı kişiyi öldürme, silahlı tarama ve bombalama suçlarından aranan ülkücü militan Ferhat Tüysüz, yedi cinayet zanlısı Yunus Uzun ve arkadaşları, yedi kişiyi öldürmek, bombalama ve kurşunlama zanlısı Derviş Kıpçak ve arkadaşları da bulunuyordu. Adako Birlik Genel Müdürü Akın Özdemir, Prof. Dr. Fikret Ünsal ve TİP kurucularından Avukat Ceyhun Can'ın katillerinin yakalanması da an meselesiydi.

---

[8] *MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Iddianamesi*, Adana Olayları, s. 639-658.

MHP Gaziantep Milletvekili Cengiz Gökçek ve Sivas Milletvekili Ali Gürbüz, 31 Ağustos 1979 günü Adana'da basın toplantısı düzenleyerek, "Yurdakul görevi bıraksa da yurtdışına kaçsa da yakasını elimizden kurtaramayacak" diyorlardı.

Eylül ayında Ankara'dan dönen ve Adana bölgesinde MHP'nin eğitimcisi olarak faaliyet yürüten Mehmet Sakarya'nın, partide bulunan Adem Eroğlu ve Hasan Sabri Erdem'e Başbuğ Alparslan Türkeş'in Adana Emniyet Müdürü'nün öldürülmesi için emir verdiğini söylediği ve planlar yapıldığından söz ediliyordu.

MHP ve yan kuruluşlarıyla ilgili davada askeri savcılık iddanamesinde, şu iddialara yer veriliyordu:

"Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul'un Adana'da ülkücülere ve ailelerine baskı yaptığı söylentileri MHP il teşkilatında yayılınca bu durum abartılarak Ankara eğitimcilerinden Mehmet Sakarya tarafından Alparslan Türkeş'e ulaştırılmış, Alparslan Türkeş'in Cevat Yurdakul'un öldürülmesi hususundaki emrini, Adana'ya dönüşünde Hasan Sabri Erdem'e iletmiştir. Bu emir gereği Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul 28 Eylül 1979 tarihinde evinin çok yakınında pusuya düşürülerek öldürülmüştür.[9]

Yargılama belgelerinde geçen iddialara göre, 27 Eylül 1979 günü Hasan Sabri Erdem ve Mehmet Sakarya MHP il merkezinde bir toplantı yapmışlar ve ertesi gün Cevat Yurdakul; Kadir Akgöllü, Mustafa Gülnar, Halil İbrahim Altınışık, Yücel Yirik'in dört koldan açtıkları ateş sonucu öldürülmüştü.

MHP'li ülkücüler "Cevat Yurdakul görevi bırakıp yurtdışına kaçsa da yakasını elimizden kurtaramayacak"

---

[9] 09.09.1981 tarihli *Milliyet* gazetesi.

diyen MHP milletvekilleri Cengiz Gökçek ve Ali Gürbüz'ün sözünü dinlemişlerdi.

Evet, Yurdakul öldürülmeliydi. Birilerinin çıkarlarına çomak sokuyordu. Adana'daki yağ sıkıntısına yağ fabrikalarının stok yapmasının neden olması üzerine, yaptığı baskınlarla 500 ton margarin ve 10 bin ton ham yağ stoku ele geçiriyordu. Büyük boyutlu bir ehliyet yolsuzluğunu ortaya çıkarıyor ve olaya karışan polislerle Adana Belediye Başkanı Selahattin Çolak'ın akrabalarını gözaltına alıyordu. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel de Yurdakul'a sert tepki gösterenlerden biriydi.

Sonunda Yurdakul katledildi. Cevat Yurdakul'un katline Adana polisi ve halkının tepkisi çok büyük oldu. Pol-Der'li polisler göreve çıkmadı. Telsizlerden, "Katilleri sıkıyönetim yakalasın" anonsları yapıldı. Halk birçok yerde yürüyüş yaptı. Yurdakul'un cenazesi tepkilerden çekinilerek Ankara'da törensiz olarak toprağa verildi.

27.10.1979 tarihinde 6. Kolordu ve Adana Kahramanmaraş Gaziantep Adıyaman Sıkıyönetim Komutanlığı Cevat Yurdakul'un öldürülmesi olayı zanlılarının; Aydın Telli, Abdurahman Kıpçak, Yusuf Kenan Namık, Halil İbrahim Altınışık ve Mehmet Karaçil'in aranmakta olduğunu duyuruyordu.

"Arananlardan Abdurrahman Kıpçak, davanın düşmesine 1 ay kala, İstanbul'da, 47 kilo eroinle yakalandı.

Ümraniye'deki bir tamirciye baskın düzenleyen polisler, bir kişiyi 47 kilo eroinle yakaladı. Bu kişinin kimliğinin sahte olduğunu belirleyen polis, soruşturmayı derinleştirdiğinde, ilginç bir gerçekle karşılaştı. Gözaltındaki kişi, 20 yıldır Türkiye'de, kırmızı bültenle de

İnterpol tarafından tüm dünyada aranan Abdurrahman Kıpçak'tı.

Kahve taramak suçu

"Adana Emniyet Müdürlüğü ile de irtibata geçen Narkotik Şube Polisi, Kıpçak'ın, 28 Eylül 1979'da Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul'un öldürülmesi olayına karıştığını belirledi. Kıpçak'ın ayrıca, adı işlediği cinayetlerden dolayı ölüm makinesine çıkan sağ eylemci Ferhat Tüysüz ile birlikte kahve taramak, adam öldürmek gibi suçlardan arandığı da anlaşıldı. Kıpçak'ın adı, 1981'de açılan MHP Ana Davası'nda ve Adana MHP Davası'nda da 2 numaralı sanık olarak geçiyordu.

Çatlı bağlantısı

"Sanık hakkında yapılan incelemede Abdullah Çatlı ile irtibatının bulunduğu da öğrenildi. Sanığın sorgusunda, 12 Eylül 1980'den sonra sahte pasaportla Avrupa'ya gittiği, burada aynı görüşten arkadaşlarıyla Hollanda, Belçika, Almanya gibi ülkelerde kaldıkları, daha sonra uyuşturucu işine girdiğini söylediği öğrenildi. 47 kilo uyuşturucuyu Hollanda'ya götüreceğini de itiraf eden Kıpçak, çıkarıldığı DGM'ce tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi."

Arkadaşları aranıyor

"12 Eylül öncesinde işlediği cinayetlerin davasının zamanaşımına uğramasına 1 ay kala yakalanan Kıpçak, işlediği cinayetler nedeniyle hesap verecek. Sanığın diğer

suç ortakları **Aydın Telli** (37), Yusuf Kenan Namık (46), Halil İbrahim Altınışık (45) ve Mehmet Karaçil'in (42) de 20 yıldır arandığı öğrenildi. Bu arada Adana Emniyet Müdürlüğü'nün, Adana'daki cinayetlerinden dolayı sanığı henüz teslim almadığı da bildirildi."[10]

Kıpçak'ın 12 Eylül darbesinden önce "kafası estiğinde solcu öldüren" Ferhat Tüysüz ile birlikte birçok cinayete karıştığı öne sürülüyordu. MHP ana davasından yargılanırken Aydın Telli ile birlikte cezaevinden kaçan "Köylü" lakablı Kıpçak, "Doğunun Başbuğu' Yılma Durak'ın sağladığı sahte pasaport sayesinde yurtdışına kaçmıştı. Ülkenin öldürülen ilk emniyet müdürü Cevat Yurdakul cinayetinde adı geçmesine rağmen Kıpçak'a sorgusunda Cevat Yurdakul'la ilgili tek bir soru dahi yöneltilmedi. Bir süre sonra da serbest bırakıldı.

Kıpçak, 2 Mayıs 2006 tarihinde, İstanbul Ümraniye'de silahlı saldırı sonucu öldürüldü. Ümraniye'deki Hazreti Hamza Camisi'nde ailesi ve arkadaşlarının katıldığı cenaze töreninden sonra, Hekimbaşı Mezarlığı'nda toprağa verilirken, cenaze töreninde fotoğraf çekilmesine izin verilmedi.

Cevat Yurdakul'un katledilmesini de içeren Adana Ülkücü Gençlik Derneği davası 20 yıl sonra tamamlanabildi. Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi, Yurdakul'un katillerinin ülkücüler olduğunu kesinleştirdi. Olayın faillerinden dördüne önce idam verdi, daha sonra bu cezaları 36 yıla kadar değişen ağır hapse çevirdi.

Sıkıyönetimin ardından sivil yargıya devredilen Adana ve çevresi ÜGD davasında, sonunda, mahkemenin oybirliğiyle verdiği kararda, Yurdakul'un öldürül-

[10] İhsan Demir, 5 Ekim 1998 *Sabah* gazetesi.

mesinde bizzat tetik çektiği saptanan sanık Kadir Akgöllü ile olaya katıldıkları belirlenen ülkücüler Sezai Durmaz, Halil İbrahim Altınışık ve Yücel İrik'e önce idam cezası verildi. Daha sonra mahkeme, yaş küçüklüğü vb. nedenlerle sanıklardan Akgöllü ve İrik'in bu suçla ilgili cezalarını 20'şer, Durmaz ve Altınışık'ın cezalarını 12'şer yıla indirdi. Bu sanıklar, başka suçlara da katıldıklarından toplam cezaları ayrıca yükseltildi.

Kararda şöyle denildi:

"Sanıkların mensubu oldukları Ülkücü Gençlik Derneği'nin (ÜGD), başlangıçta yasal kurulmuş dernek olduğu, bilahare mensuplarının zaman içinde silahlanarak eylemleriyle yasallıktan uzaklaşıp halk arasında korku, endişe, panik yarattıkları, siyasi görüşlerinden kaynaklanan amaçla Adana ili ve ilçelerinde çok sayıda adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs, gasp, ev kurşunlama, patlayıcı atma ve silah yasasına muhalefet suçlarını işledikleri, bu suçları işlerken de organize şekilde hareket ettikleri, olaylarda kullanılan silah mermi, boğma ipleri gibi suç aletlerini temin ettikleri, ikrar, tanık beyanları, tutanak-ekspertiz raporlarıyla Yargıtay bozma ilamından anlaşılmaktadır."[11]

Yine, Cevat Yurdakul'un öldürülmesi dahil, 36 kişinin öldürülmesiyle ilgili hakkında 6 kez idam ile 36 yıl hapis cezası verilerek çeşitli cezaevlerinde kalan, "firar teşebbüsü ve isyan" suçlamalarıyla da yargılanan Kemalettin Koca da 08.05.2009 tarihinde Fatih Mahallesi'ndeki saklandığı bir evde yakalandı.

"Taammüden adam öldürmek" suçundan Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 2002 yılında hakkında

[11] *Radikal* gazetesi, 13 Temmuz 2000.

kesinleşmiş müebbet hapis kararı verilen ve yakalanmamak için sürekli adres değiştiren Koca, gözaltına alınarak, 14 Mayıs 2009'da yeniden hapse atıldı.

Kemalettin Koca, ilk kez Ülkücü Gençlik Davası'nda 3 kişiyi öldürmek suçundan 12 Eylül'den sonra, 1980'in Kasım ayında tutuklanmış ve 1991'in Ekim ayında tahliye edilmişti.

04.10.2000 tarihinde "yanlış hesap nedeniyle cezanın eksik yatılması" gerekçesiyle Yargıtay tarafından yapılan değerlendirmeyle yeniden yargılanmasına karar verilmiştir. Kalan cezasını çekmek üzere cezaevine konulan Koca, 16.12.2002'de Nevşehir E tipi kapalı cezaevinden tahliye olmuştu.

İstanbul'daki 1980 öncesi eylemleri nedeniyle MHP davasında yargılanıp dört yıl hapis yattığını iddia eden eski ülkücü Veysel Kaya da, yaptığı açıklamalarda, Muhsin Yazıcıoğlu'nu 'birçok aydının ölüm emrini vermekle' suçladı.

Kaya, faili meçhul cinayete kurban giden Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul cinayetiyle ilgili iddialarda da bulundu.

Kaya, Yurdakul'un öldürülmesinin organizatörünün Çatlı, tetikçilerin ise Abdulsamet Karakuş ve Mehmet Ali Şener olduğunu savundu. Kaya, ekibin başındaki kişinin ise Yazıcıoğlu olduğunu iddia etti.

Kaya, Aydınlık dergisinde yer alan iddialarında ise, Yazıcıoğlu'nun başkanlığındaki merkezde Yılma Durak, Haluk Pirimoğlu, Kemal Bey, Sami Bal ve Kadir Geraslan'ın yer aldığını söyledi. Büyük eylemleri İstanbul ve Ankara ekiplerinin yerine getirdiğini belirten Kaya, Kemal Bey'e bağlı Ankara grubunda Ağca, Kırcı, Şener, Karakuş ve Mustafa Kıvılcım'ın bulunduğunu, Durak'a

bağlı İstanbul grubunda ise Mustafa Verkaya, Celal Adan ve Mustafa Mit'in yer aldığını iddia etti.[12]

Peki, sonunda Cevat Yurdakul'u öldürenlere, katliama ortaklık edenlere ne oldu? Ne olacak, kaçanlar kaçtı, arananlar ve yakalananların büyük bir kısmının da davaları zamanaşımı nedeniyle düştü. Diğerleri, örneğin Kadir Akgöllü ve Mustafa Gülnar, gibi 'şansız' katiller ise birkaç yıl cezaevinde kaldıktan sonra, 12 Nisan 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile aftan yararlanarak yeniden 'topluma kazandırıldı.'

[12] *Milliyet*, 13.01.1999.

BÖLÜM 12

14 EKİM 79 SEÇİMLERİ

14 Ekim 1979 tarihinde milletvekili ara ve senato üçte bir yenileme seçimleri yapıldı. Seçimlerin galibi bu kez AP oldu. Açık bulunan 5 milletvekilinin tümünü ve 33 senatörlüğü Adalet Partisi kazandı. CHP 12, MSP 4, MHP 1 senatörlük kazanabildi. CHP'nin oyları yüzde 41'den yüzde 29'a düşmüştü. AP'nin oyu ise yüzde 54'ün üzerinde idi.

Bu başarısızlık üzerine Ecevit, 16 Ekim 1979'da başbakanlıktan istifa etti. 19 Ekim 1979'da Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Hükümeti kurma görevini tekrar Ecevit'e vermek istedi ama, Ecevit bunu kabul etmedi. Bunun üzerine 24 Ekim 1979'da Demirel yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi.

Ara seçim yenilgisinin ardından 4 Kasım 1979'da CHP 8. Olağanüstü Kurultay'ı toplandı. Genel Başkan Ecevit güvenoyu istedi. Parti içi muhalefetteki Deniz Baykal ve Ali Topuz grupları yönetimi çok sert bir biçimde eleştirdiler. Güvenoylamasında Ecevit, 4 çekimser, 20 ret oyuna karşılık 1341 oy ile delegelerin güvenoyunu aldı. Genel Sekreterliğe Mustafa Üstündağ getirildi

Hükümeti kurma görevini alan Süleyman Demirel ise MHP ve MSP'nin dışarıdan desteğini alarak 12 Kasım 1979'da azınlık hükümetini kurdu. 25 Kasım'da da Demirel Hükümeti 208'e karşı 229 oyla meclisten güvenoyu aldı.

MECLİSTE İLGİNÇ BİR KAVGA VE YERE SAÇILAN BELGELER

27 Kasım 1979'da TBMM genel kurulunda ilginç bir olay yaşandı. Kürsüye çıkan bir MHP milletvekili, CHP senatörü Hasan Fehmi Güneş'in İçişleri Bakanlığı döneminde, makam otomobiline aranmakta olan bir solcuyu alarak Harp Akademileri Toplantısı'na götürdüğünü söyledi.

Senatör Güneş senato genel kurulunda gündem dışı söz alarak olayın yalan olduğunu belirtti.

Sözünü bitirip kürsüden inerken AP'li Senatör Ömer Naci Bozkurt, "ya doğruysa" diye laf atınca, ortalık karıştı. Oturuma ara verildi. Ama kavga kuliste de sürdü. Bir grup AP'li küfür ederek Güneş'e saldırdılar. Saldırıdan korunmak için, Güneş belindeki Smith Wesson tabancasını çıkarıp AP'li Bozkurt'un kafasına vurdu. AP senatörü Bozkurt da, elindeki çantayı Güneş'in yüzüne fırlattı.

İşte ne olduysa o zaman oldu. Çarpmanın etkisiyle çanta açıldı ve içinden çıkan belgeler her tarafa dağıldı. Uzun yıllar Emniyet Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü yapan AP'li Ömer Naci Bozkurt'un çantasından çıkan bu belgelerde; valiler, kaymakamlar, emniyet müdürleri, emniyet amirleri vs personel, "müspetler" ve "menfiler" diye fişlenmişti.

Müsbetler listesinde 86 isim vardı. Bu isimlerin nereye atanabileceği de not edilmişti:

Saffet Arıkan Bedük; Merkez Em. Md.; cesur, atak; Em. Gn. Md. veya Em. Gn. Md. Yrd. ya da büyük bir ile verilebilir.

Abdulkadir Aksu; Merkez Em Md; cesur atak, ehil; Em. Gn. Md. veya Em Gn. Md. Yrd. ya da büyük il verilebilir.

Hamdi Ardalı; Merkez Em. Md.; cesur, tecrübeli; Em. Gn. Md. Mv. ya da büyük il.

Reşat Akkaya; Merkez Em. Md.; tecrübeli, ehliyetli, Em. Gn. Md. Muavini veya büyük bir il.

İsmet Şatıroğlu; Merkez Em. Md.; dürüst ehliyetli, Polis Enstitüsü Bşk. olabilir.

Polat Bolatoğlu; Uşak Şb. Md.; atak dürüst büyük veya orta il Em. Md.

Nevzat Fırat; Merkez Em Md; dürüst, tecrübeli, küçük ya da problemsiz il.

Nusret Miroğlu; Eski Em. Md. ve kaymakam; dürüst ehil, orta veya kritik il.

Ali Akan; Müfettiş; dürüst ehil, merkezde D. Bşk.

Sabri Yıldırım; Müfettiş; dürüst ehil, orta il.

Ertuğrul Ogan; Bütçe Şb. Md.; dürüst bilgili, yerinde kalabilir ya da orta ya da kritik bir il.

Ünal Erkan; Merkez Em. Md.; atak kritik il veya merkezde Daire Bşk.

Taner Arda; Isparta Şb. Md.; ehliyetli, Ankara 2. Şb. Md. ya da kritik il Em. Md.

Sadettin Tantan; İst Turizm Polis Em. Amiri; atak dürüst ehliyetli, İstanbul 2. Şb. Md. vekâlet ya da kritik il.

Uğur Gür; Kocaeli Em. Amiri; cesur atak, ehliyetli; İst. 2. Şb. ya da 1. Şb. Md. Muavin Vekili.

Atilla Aytek; Narkotik Şb. Md.; çok sert, atak, kritik veya küçük il Em. Md. (Valisi dirayetli olmalıdır).

"Müspet" isimler yıllar içinde yükseltildiler. Örneğin:

Vecdi Gönül (Emniyet Genel Müdürü, AKP'nin Savunma Bakanı), Abdulkadir Aksu (ANAP ve AKP'nin İçişleri Bakanı), Sabahattin Çakmakoğlu (MHP'nin İçişleri Bakanı), Sadettin Tantan (ANAP'ın İçişleri Bakanı), Saffet Arıkan Bedük (Emniyet Genel Müdürü), Oğuz Kaan Köksal (Emniyet Genel Müdürü), Hamdi Ardalı (İstanbul Emniyet Müdürü), Reşat Akkaya (Ordu Valisi), Nusret Miroğlu (Hatay Valisi), Ertuğrul Oğan (Emniyet Genel Müdür Yardımcısı), Uğur Gür (Bolu Emniyet Müdürü) oldu.

"Menfiler"in ise hemen hepsi 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra tasfiye edildiler; kimi ihraç edildi; kimi resen emekliye sevk edildi.

12 Eylül'de 89 vali, 226 emniyet müdürü, emniyet amiri ve 550 emniyet görevlisi resen emekli edildi. Kimilerine göre tasfiye edilenlerinin sayısı on bini buldu.

3. MC döneminden başlanarak, 'idari kadro'nun atamalarında işte bu liste esas alındı.

TURGUT ÖZAL BAŞBAKANLIK MÜŞTEŞARI

Bir kez daha başbakanlık koltuğuna resmen oturan Süleyman Demirel'in ilk işi, 3 Aralık 1979 tarihinde Turgut Özal'ı Başbakanlık Müsteşarı olarak atamak oldu. Aynı gün Emniyet Genel Müdürlüğü'ne de Rafet Küçüktiryaki getirildi. Turgut Özal, Süleyman Demirel'in hem eski mahalle komşusu, hem de asker arkadaşıydı.

Turgut Özal, 1952 yılında gönderildiği ABD'den, 1953 yılında Türkiye'ye döndü. EİEİ'de (Elektrik İşleri Etüd İdaresi) çalışmaya devam etti. Genel Müdür Teknik Müşaviri oldu.

1955 yılında Demirel de, Özal da Ankara'da Güniz Sokak'ta oturmaktadır. Karşılıklı olarak aile ziyaretlerine başlarlar. Dost olurlar. Turgut Özal, 1959 yılında yedeksubay olarak askere gider. Askerliğini Ankara'da Ordonat Okulu'nda yapmaktadır.

O dönemde DSİ (Devlet Su İşleri) Genel Müdürü olan Süleyman Demirel de, 27 Mayıs 1960 İhtilalinden sonra görevinden ayrılır ve askere gider. Ne ilginçtir; Demirel askerliğini yaptığı yedeksubay Ordonat Okulu'nda, Özal'ın öğrencisi olur. Özal, yedeksubay öğrenci Demirel'in komutanıdır.

27 Mayıs Yönetimi, 30 Eylül 1960'ta Devlet Planlama Teşkilatı'nı (DPT) kurmuştur. Bu teşkilat, ekonomik ve sosyal politikaların ve hedeflerin belirlenmesinde, ekonomik politikayı ilgilendiren çalışmaların koordinasyonunda hükümete yardımcı olacak ve müşavirlik yapacaktır. Ayrıca kısa ve uzun vadeli kalkınma plan ve programları hazırlamak ve uygulamakla görevlidir.

DPT Müsteşarlığı'na emekli Albay Şinasi Orel getirilir. Atilla Karaosmanoğlu, Osman Nuri Torun ve Nejat

Erder gibi isimler daire başkanı olarak görev alırlar. Bu arada, yedeksubay öğretmen olan Turgut Özal ve Süleyman Demirel de Planlama'da göreve çağrılırlar. DPT' de aynı odada birlikte çalışan Demirel ve Özal'ın dostluğu daha da artar. İkili, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde ders vermeye de başlarlar. Özal, İdari İlimler Fakültesi'nde matematik, Demirel ise Mühendislik Fakültesi'nde su mühendisliği dersleri verir.

1965 yılında yapılan genel seçimlerde, Süleyman Demirel'in Genel Başkanı olduğu Adalet Partisi iktidara gelir. Demirel'in AP'ye Genel Başkan oluşu da ilginçtir. Demirel 1962 yılında bu partiye kaydını yaptırmıştır. AP'nin ilk genel başkanı olan ve 3 Haziran 1960 - 4 Ağustos 1960 tarihleri arasında çok kısa bir süre Genelkurmay Başkanlığı da yapan emekli orgeneral Ragıp Gümüşpala 5 Haziran 1964 tarihinde ölür.

Demirel o tarihte ABD'nin Morrison Şirketi'nin yöneticisi olarak çalışmaktadır. Bir anda gazetelerin ilk sayfalarında ABD Başkanı Johnson'un yanı başında, mütebessim çehresi ve dolgun cüssesi ile "Muhteşem Süleyman" namı diğer "Çoban Sülo" arzı endam eder.

Ve AP Genel Başkanlığı'na getirilir. Demirel'e takılan birçok sıfat vardır. Ama ona en çok, devrimci gençlerin koymuş olduğu isim "Morrison Süleyman" yakışır. 1965 seçimleri sonucu "Morrison Süleyman" 42 yaşında Başbakanlık koltuğuna oturur. İlk işi, o sırada EİEİ'nde (Elektrik İşleri Etüt İdaresi) Genel Müdür Yardımcısı olan Turgut Özal'ı Başbakanlık Müşavirliğine getirmek olur. 1966 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Memduh Aytür, bütçe görüşmeleri sırasında hükümetle anlaşmazlığa düşüp istifa edince de, Turgut Özal'ı DPT Müsteşarı olarak atar. Özal, DPT Müsteşarlığıyla birlik-

te, Ereğli Demir-Çelik Fabrikaları Yönetim Kurulu Üyeliği, Para Kredi Başkanlığı, Ekonomik Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, AET ve RCD Kurul Başkanlığı görevlerini de yürütecektir.

Ancak, İlhami Soysal'ın Akşam gazetesindeki bir yazısında belirttiği gibi Turgut Özal'ın Müşteşarlığa atanmasından sonra "DPT'ye takunyalılar takımı hâkim olmuştur." Koridorlarda namaza duran uzmanlar vardır ve mescitte toplu namazlar kılınmaktadır. DTP "irticanın karargâhı" olmuştur. Demirel ise dostu Özal'ı korur.

"Ben göreve getirdiğim kişiyi kimseye ezdirmem. Din ve vicdan hürriyetini irtica olarak göstermeye siyasi baskı denir" diye kestirip atar.

12 Mart 1971 darbesinden sonra 1973 yılına kadar Dünya Bankası Sanayi Dairesi'nde danışman olarak çalışan Özal, yurda döndükten sonra başta Sabancı Holding olmak üzere birçok sektördeki, birçok şirket için yönetici olarak çalışır.

Demirel 6. kez yeniden başbakanlık koltuğuna oturmuştu ama, terör eylemlerinin ve suikastların önü bir türlü alınamamıştı. Daha hükümetin kurulduğu günlerde İstanbul'da Prof. Ümit Doğanay 21 Kasım'da, arkasından da Prof. Cavit Orhan Tütengil 8 Aralık'ta öldürülmüşlerdi.

4 Aralık 1979 tarihinde Genelkurmay ile hükümetin ortaklaşa yaptıkları sıkıyönetim koordinasyon toplantısında konuşan İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Necdet Üruğ "eylemcilerden büyük miktarı, aşırı sol kesime mensuptur" dedikten sonra sözlerine şöyle devam ediyordu: "İdeolojik ve örgütsel nitelik taşıyan olaylara karıştığı saptanan 35 sol, 6-7 sağ örgüt vardır... Eylemci sağ ise; ideolojik hedeflerini, ülkeyi komünistlerden temizlemek ve ülkenin komünist olmasını önlemek olarak belirlemektedir."

Aynı toplantıda "işkence" olaylarının tartışılmasından da yakınıyor: "suçluyu konuşturmak için... Yapılan en küçük bir müdahale işkence avazelerine sebep olmaktadır...[ve] işkence avazeleri karşısında derhal polis aleyhine soruşturma açılmaktadır" diye polisin "rahat" çalışamamasından şikâyet ediyordu.[1]

Anlaşılıyordu ki, 12 Eylül faşist diktasının kilit isimlerinden olan ve 12 Eylül'den sonra Genelkurmay Başkanlığı'na yükselen Üruğ da "eylemci sağ" örgütler gibi düşünüyor, "ülkeyi komünistlerden temizlemek ve ülkenin komünist olmasını önlemek" için her şeyi mübah görüyordu.

---

[1] *Kenan Evren'in Anıları*, İstanbul, 1990, s. 311-319.

13 Aralık 1979'da dönemin Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, 1. Ordu Komutanlığı'nı denetliyordu. Evren, 1. Ordu Komutanı Necdet Üruğ'un odasında tüm kuvvet ve kolordu komutanlarıyla birlikteydi. Önemli bir konu tartışılıyordu. Ülkenin durumu ve ordunun müdahalesi. Akademiler Komutanı Bedreddin Demirel de müdahalede geç kalındığını belirtiyordu.

"Her geciktiğimiz gün yeni insanlar ölüyor. Evren Paşa göreceksiniz millet bizimle olacaktır. Bizim çevremiz sizden geniş. Akademistleri, gazetecisi, politikacısı her biri geliyor. CHP'lisi olsun AP'lisi olsun açık biçimde ne yapacaksanız yapın diyorlar. Gidişi durdurma sorumluluğu hepimizin üzerinde. Özellikle sizin omuzlarınızda. Bu sorumluluktan kaçamayız' diyordu."[2]

5. Kolordu Komutanı Süreyya Yüksel ise aynı kanıda değildi:

"Bir süre daha beklemek gerekir; şartlar daha olgunlaşmadı."[3]

Evet, henüz "şartlar" olgunlaşmamıştı; yeteri kadar insan ölmemiş, öldürülmemişti; biraz daha beklenecekti.

12 Eylül öncesi, ne işbirlikçi egemen güçlerin ne de komutanların "şiddeti önlemek" diye bir kaygıları yoktu. Tam tersine alttan alta CIA'sıyla MİT'iyle "şiddet" körükleniyordu. Ne zamana kadar?

Yanıtını yıllar sonra 12 Eylül cuntasının başı Evren veriyordu:

"Artık vatandaş öyle bir hale gelecekti ki, 'Lanet olsun, ne gelirse gelsin, yeter ki sokağa rahat çıkalım, rahat gezelim, rahat ticaret yapalım,' diyecekti."[4]

---

2 Vedii Bilget, *Girdap II,* Kastaş Yayınevi, Ocak 2004 s. 275.

3 *A.g.e.*, s. 397.

4 *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in Söylev ve Demeçleri,* Ankara, 1981, s. 22-23.

"Fakat ne derlerse desinler, en son dakikaya kadar, meşhur tabirle, bıçak kemiğe dayanıncaya kadar sabretmeye kararlı idim. İstiyordum ki; eğer müdahaleden başka bir yol kalmadığından dolayı müdahale gerçekleştirilecek olursa, millet de buna inanmalı ve kabul etmeliydi."[5]

Bu bir yıllık "olgunlaşmayı bekleme" döneminde Meclis'te de Cumhurbaşkanı seçim turları devam ediyordu. 6 Nisan 1973 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı Cumhurbaşkanı olarak seçilen, Fahri Korutürk'ün 7 yıllık görev süresi 6 Nisan 1980 tarihinde dolmuş ve görevinden ayrılmıştı. Aynı gün Cumhuriyet Senatosu Başkanı İhsan Sabri Çağlayangil Cumhurbaşkanı Vekili olarak Köşk'e çıkmıştı. Meclis yeni Cumhurbaşkanı'nı seçecekti ve Cumhurbaşkanlığı seçim turları, 22 Martta başlamıştı. Her gün, onlarca kişi sokaklarda öldürülüyor, Meclis ise sayısız tura rağmen bir türlü Cumhurbaşkanını seçemiyordu.

3 Haziran 1980 tarihinde yapılan 87. tur oylamada Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayı Muhsin Batur 293; Adalet Partisi'nin adayı Faik Türün 211 oy alıyor; yine kimse seçilemiyordu.

Peki, kimdi bunlar?

Türkiye, Muhsin Batur'un adını ilk kez, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra duydu. 27 Mayıs sabahı, Eskişehir'de, Adnan Menderes ve Hasan Polatkan'ın yolunu kesen askerlerden biri de Batur'du. Bu olaydan sonra, Uçuş Grup Komutanlığı'ndan, 1. Hava Üs Komutanlığı'na yükseldi ve tuğgeneralliğe terfi etti. 1963'te tümgeneral, 1966'da korgeneral oldu ve Genelkurmay Lojistik Başkanlığı'na atandı.

---

[5] *Kenan Evren'in anıları*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990, c. 1, s. 428.

1969 yılında orgeneralliğe yükselerek Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na atanan Batur, kendini "solcu" ve "devrimci" göstererek, devrimci askerlerle ve aydınlarla toplantılar yaparak, tarihe 9 Mart; MİT dosyalarına ise "balon" olayı olarak geçen sözümona "sol darbe"nin kudretli komutanlarındandı.

9 Mart'ta kendisine inanan "devrimci" aydın ve askerleri, 12 Mart'ta "şoka" uğratarak karşı devrimciliğini açığa çıkartan; 27 Anayasasını "tebdil ve ilga eden" 12 Mart 1971'in muhtıracı beş generalinden biriydi o.

Birlikte toplantı yaptığı arkadaşları, "Anayasayı tebdil ve tağyir"den gözaltına alınıp, işkencehaneye çevrilen Ziverbey Köşkü'nde işkence görürken, o ülke yönetimine el koyan generalden biri oluyordu.

Hani Denizler'in -işlemedikleri halde- idamına neden olan, TCK 146/1 maddesinde öngörülen suçu, fiilen işleyenlerden biriydi.

Muhsin Batur 30 Ağustos 1973 tarihinde emekliye ayrılmış ve ardından Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından kontenjan senatörü olarak atanmıştı. TBMM'deyken CHP'ye girmiş; CHP, Batur'u cumhurbaşkanlığına aday göstermişti ve 13 oy eksik aldığı için seçilememişti.

Faik Türün'e gelince...

Başta Ziverbey olmak üzere İstanbul'daki işkencelerin, yaşatılan devlet terörürün baş sorumlularından birisiydi.

Kore Savaşı sırasında İkinci Türk Tugayı'nda görevli olarak Kore'ye gitti. Harekâttan sorumlu olarak Amerikalılarla, esir alınan Koreli yurtseverlerin sorgulanmasında çok yakın çalıştı. Amerikan özel harp tekniklerini de öğrendikten sonra ABD tarafından 'gümüş yıldız' nişanıyla ödüllendirildi.

Genişletilmiş Komuta Konseyi toplantılarında, "Anayasa bize uygun değildir. Öğretmen kadrosu aşırı sola kaymıştır. Yargı organı aşırı sola hizmet etmektedir. Gençlik sol eylemlerin mihrakı olmuştur. Sendikalar sola kaymıştır. Subaylar solcu olmuştur. Basın ve TRT memleketin parçalanmasında rol almaktadırlar. Solun beli kırılmalıdır. Öğretmen kadrosu tasfiyeye tabi tutulmalıdır. Basın susturulmalıdır. Gerekirse birçok subay tasfiye edilmelidir. Ben milliyetçiyim ama siz faşist de deseniz gocunmam" diyen Türün.

Gazeteci Hasan Pulur'a şunları söylemişti:

"Mahir Çayan ve arkadaşlarının kaçmasından sonra başlayan soruşturmaya, bazı subayların da adı karıştı, hatta Çayan'ı bir general arabasının gelip aldığını söyleyenler de vardı. Bu subayların ifadesinin alınması lazımdı. Polisin bu işleri nerede yaptığını biliyordum, Sirkeci'de bir yerleri vardı, hücreler vardı, orada belki de dövüyorlardı. Subayları oraya göndermek istemedim. MİT'ten gelen Süleyman (...) bizim Erenköy'de bir yerimiz var, dedi, orayı gözetim evi olarak kullandık, ben de bir iki kere oraya gittim."[6]

İsterseniz bir de Çetin Emeç'le ilgili bir haberin alıntısında Çetin Altan'dan aktarılanlara bakalım:

"Amerikalı general zafer kazanmış gibi bakıyordu.

Özel Harp Dairesi, Türkiye'nin gündemine ilk kez 12 Mart 1971 darbesinde, aydınlara yönelik kontrgerilla sorgulamalarıyla geldi. Çetin Altan, İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, Doğan Avcıoğlu, Talat Turhan, Azra Erhat, Celil Gürkan, Adnan Çakmak gibi aydınların aralarında bulunduğu yüzlerce kişi İstanbul'da

---

[6] 22.02.2003, *Milliyet*, Hasan Pulur.

Ziverbey Köşkü'nde ve Selimiye'de Kontrgerilla tarafından sorgulandı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün, daha sonra 'Kadıköy'deki Ziverbey Köşkü'nü kontrgerilla örgütüne özel olarak hazırlattım' dedi. O denemde sorgulananlardan biri, gazeteci Çetin Altan'dı. Altan, sorguya alındığı Selimiye Kışlası'nda yaşadıklarını Sabah'a şöyle anlattı: "Beni götürüp işkence odasına koydular. Kapısında sorgu odası yazıyordu. Kimse bilmiyordu nereye götürdüklerini. Çocuklarım idam edildiğimi sanmışlar. İlk önce işkence sesleri dinletiyorlardı. Ardından dipçiklerle vurmaya geliyorlardı. Gündüz ise hiçbir şey olmamış gibi Albaylar benimle sohbete geliyordu. Psikolojik işkence olsun diye, birgün beni idama götürüyorlarmış gibi yaptılar. Faik Türün ile Amerikalı bir General Selimiye Kışlası'nın koridorunda birlikte dolaşıyordu. Amerikalı ve Türün bana yan gözle, sanki büyük bir zafer kazanmışlar gibi bakıyorlardı... Faik Türün ve benzerleri için 'Lanetliler Bahçesi' diye bir yer yapıp, adlarını siyah taşlar üzerine beyaz harflerle yazmalı..."[7]

Komutanlar 21 Aralık 1979 günü İstanbul'da Selimiye Kışlası'nda yeniden bir araya gelirler. Parlamento, siyasal partiler ve tüm anayasal kuruluşların uyarılması kararına varırlar. 26 Aralık günü bir mektup hazırlanır. Cumhurbaşkanı'na hitaben yazılan mektupta şöyle denilmektedir:

"Türk Silahlı Kuvvetleri ülkemizin bugünkü hayati sorunları karşısında siyasi partilerimizden bir an önce, milli menfaatlerimizi ön plana alarak, Anayasa'mızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya

---

[7] 10.10.2007, *Sabah*.

gelerek anarşi, terör ve bölücülük gibi devleti çökertmeye yönelik her türlü hareketlere karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir."

Mektubu imzalayanlar: Kenan Evren (Orgeneral - Genelkurmay Başkanı), Nurettin Ersin (Orgeneral - KKK), Bülent Ulusu (Oramiral - DKK), Tahsin Şahinkaya (Orgeneral - HKK), Sedat Celasun'dur. (Orgeneral - JGK).

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk mektubu aldıktan bir hafta sonra 2 Ocak 1980'de Başbakan Demirel ve CHP Lideri Ecevit'i Çankaya'ya çağırarak, durumu açıklar.

Cumhurbaşkanı Korutürk'e verilen Uyarı Mektubu'nun umulan etkiyi yaratmaması karşısında Genelkurmay Başkanlığı'nda olası gelişmelere karşı bazı hazırlıklara girişilir. Kenan Evren'in sonradan açıkladığına göre Doğu ya da Güneydoğu Anadolu'da bir ayaklanmanın patlak vermesinden kuşku duyulmaktadır. Bu nedenle Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Haydar Saltık başkanlığında bir çalışma grubu oluşturularak olası gelişmelere göre gereken hazırlıkların yapılmasına karar verilir.

Erzurum'daki Kış Tatbikatı'nda Orduevi'nde konuşan Evren, "Kan dökmeyi göze alırsak, bunların hakkından bir ayda geliriz" der. Evren'i dinleyen subaylar, ayağa kalkıp hep bir ağızdan Harbiye Marşı'nı söylerler.

BÖLÜM 13

FİKRİ SÖNMEZ BELEDİYE BAŞKANLIĞINA ADAY OLUYOR

Fatsa Belediye Başkanı Nazmiye Komitoğlu'nun ölmesiyle boşalan Belediye Başkanlığı için seçimlerin yapılmasından önce halk, Fikri Sönmez'in aday olmasını istedi.

AP'li Hikmet Altıntaş'ın sahibi olduğu Güneş gazetesinin 29 Haziran 1979 tarihli sayısı bu durumu halka şöyle duyuruyordu:

"Nazmiye Komitoğlu'ndan boşalan Belediye Başkanlığı için 26 Ağustos'ta seçim yapılacaktır. Partilerin adayları henüz belli değildir. Ancak, kamuoyunda halkın ilan etmiş olduğu tek bir aday gözükmektedir.

Yaptığımız incelemelerde pek çok kişi, Terzi Fikri Sönmez'in yıllardan beri halkın sorunlarıyla ilgilendiğini ve halkın da belediye hizmetlerinde Fikri Sönmez'in tarafsız ve adil bir şekilde başkanlık yapacağına inancı olduğunu belirtmektedir."

Adaylığını ve seçim sürecini bir de Terzi Fikri'nin kendisinden dinleyelim (Mahkeme tutanaklarındaki ifadelerinden):

"Fatsa Belediye Başkanlığı'na Aday Oluşum

Fatsa Belediye Başkanlığı'na, Belediye Başkanı Nazmiye Komitoğlu'nun ölümüyle boşalan yere yapılacak bir seçim gündeme geldi. Bu dönemde Nazmiye Komitoğlu 1977 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayıydı. Komitoğlu, seçimler döneminde hastalandı. An-

kara'da ameliyat geçirdi. Seçim kampanyalarına kendisi katılamadı, seçimi hastanede yataktayken kazandı. Bu seçimde Komitoğlu'nu Fatsa'da Cumhuriyet Halk Partisi'nin dışında devrimci, demokrat, ilerici kesim de desteklemiştir. Desteklemesinin nedeni, Komitoğlu, emekli bir öğretmendi ve demokrat bir kişiydi. Bundan dolayı desteklenmiştir. Ancak, Nazmiye Komitoğlu hastaneden geldikten birkaç ay sonra belediyeye gelip-gittiyse de, rahatsızlığı kanser olduğu için, uzun zaman belediyeye uğrayamadı. Ve kendisi yatağa düştü. Komitoğlu'nun yerine Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Başkanı Kemal Burnaz başkan vekili oldu. Ve görevi Kemal Burnaz yürütüyordu. (Komitoğlu gelemiyordu göreve) Kemal Burnaz partizan, çıkar çevreleriyle çok iyi ilişkisi olan ve çıkarı için her türlü işe bile girebilen bir zihniyetteki kişiydi. Bu kişiliği, Cumhuriyet Halk Partisi içinde belediyedeki kötü yönetiminden dolayı ayrılık getirdi. Ve Cumhuriyet Halk Partisi Fatsa'da ikiye bölündü. Yani bir muhalefet grubu, bir iktidar grubu olmuşlardı. Ve tam bu seçimlere yakın dönemde kıyasıya bir parti içi muhalefet-iktidar mücadelesi başlamıştı. Bu dönemde seçilen Nazmiye Komitoğlu birkaç kere istifa ediyordu; hastalığından kurtulamayacağını artık kendisi de anlıyordu. Fatsa halkı hizmetten yoksun kalmasın, bir belediye başkanı seçilsin diye, istifa dilekçesini gönderiyor evinden, Kemal Burnaz işleme koymuyor. Peşinden bir ay geçiyor, kadıncağız bir daha gönderiyor, tekrar koymuyor. Sekiz ay durmadan istifa kabul edilmiyordu. Komitoğlu, hasta yatağında can çekişiyor ama yönetim bir türlü reisin istifasını ilgili yerlere vermiyordu. Çünkü verse seçim gündeme gelecek. Seçim gelince de Cumhuriyet Halk Partisi Fatsa'da seçimi ilk defa kaybedecek. Buna kesin gözle bakılıyordu. En sonunda Naz-

miye Komitoğlu öldü ve 26 Ağustos günü İlçe Seçim Kurulu seçim ilan etti. Yani, seçim tarihini belirledi. (...)"

"1979'da bu seçimde çalışmalar çok önceden başladı. Yani, Nazmiye Komitoğlu'nun artık yatağa düştüğü 1978'in sonlarından itibaren Fatsa Belediyesi seçimleri konusunda laflar edilmeye başladığı için seçimler gündemde idi. Halkın gündeminde tartışıldı. Ancak, CHP' nin içindeki bu ayrılık ve uyumsuzluk sonunda, halkın gönlünde yeniden bir bağımsız aday çıkartma işi söz konusu oldu. 1979'un Mart aylarında eğer yanlış hatırlamıyorsam birçokları tanıdığım, Cumhuriyet Halk Partili olduklarını bildiğim bir kısım insanla, halktan birçok insan yanıma geldiler. Ve Cumhuriyet Halk Partisi içinde ayrılık olduğunu, iyi bir aday çıkaramadıklarını ve partinin adaylarını desteklemeyeceklerini, kendilerinin ayrıca bir aday aradıklarını, eğer, bağımsız olarak adaylığımı koyarsam destekleyeceklerini söylediler. Ben de kendilerine "Bu rizikolu bir iştir, ben hiç şimdiye kadar seçime katılmış bir insan değilim. Fatsa halkı beni tanır. Mücadelelerimden dolayı, tanır. Ancak, böyle bir seçim arifesi hiç ben yaşamadım. Bunun için düşünmem lazım. Var mı böyle bir eğilim? Varsa düşünürüm" dedim. Bu anlamda çeşitli mahallelerde, semtlerde, bazı toplantılar yaptım. Kahvelerde insanlarla. Ve baktım Fatsa'da karaborsacı, tüccar, faizci, vurguncu haricinde belediyeden çıkarı olmayan geniş bir kesimin desteğini gördüm. Yani, Fatsa'da belediye reisliğini yaparsa Fikri Sönmez yapar, yıllardan beri karaborsaya karşı mücadele veren haksızlığın karşısında direnen bir adamdır, hayatını bu yola koymuştur. Belediye başkanı olursa yararlı olur inancıyla halk bu konuda bir eğilim göstermişti.

Bunu tespit ettim. Ve daha sonra adaylık zamanı gelince, adaylığımı açıkladım. Resmi adaylığımı ise zamanı gelince açıkladım. Adaylığım bu şekilde oldu."

Bağımsız devrimci aday Fikri Sönmez'den başka CHP'den Zeki Muslu, AP'den Ali Rıza Özmaden de belediye başkanlığı için aday oldular.

CHP'li Belediye Başkan Vekili Kemal Burnaz ve arkadaşları, 26 Ağustos'ta yapılacak seçimleri erteleme girişiminde bulundular. Başbakan Ecevit'ten yardım istediler. Sonunda seçimler Bakanlar Kurulu'nun kararıyla 14 Ekim 1979 tarihine ertelendi.

Yine Terzi Fikri'den dinleyelim:

"Fatsa'da benim belediye başkanı olmamı istemeyen ve olduktan sonra çıkarı bozulacak olan çevreler, bu engellemeyle başarılı olamayınca, bu sefer Ankara'nın yolunu tuttular."

"Ankara'da Bülent Ecevit'e kadar çıktılar. O zaman Başbakan Bülent Ecevit idi. Ve Cumhuriyet Halk Partisi yöneticileri Ecevit'e kadar çıktılar. "Fatsa Belediye seçimlerini biz kaybediyoruz, Fatsa'da ve önümüzde 14 Ekim seçimleri var. Fatsa gibi yerde biz seçimi kaybedersek, Türkiye çapında çok olumsuz bir propaganda olur bu, seçimin süresiz engellenmesi lazımdır." şeklinde meseleyi Bülent Ecevit'e dayatıyorlar ve Malatya'daki süresiz ertelenen Malatya Belediye Başkanlığı seçimleri gibi, Fatsa Belediye seçimlerinin de süresiz ertelenmesini Bülent Ecevit'ten istiyorlar. Ecevit kendilerine -sonradan öğrendiğime göre- 'Malatya'da Belediye Başkanı öldürüldüğü için; yakın bir zamanda seçim yapılması sonucunda olaylar çıkabileceği nedeniyle süresiz bir erteleme söz konusudur; ama Fatsa'da böyle bir

durum yok; Fatsa'da belediye başkanı kendi eceliyle ölmüş, koltuk boşalmıştır, yasalara göre seçim günü ilan edilmiştir, seçimin yapılması gerekmektedir," demiştir.

"Ecevit, 'Ancak size bir iyilik yapabilirim, önümüzde 14 Ekim ara seçimleri vardır. Türkiye'de 5 tane daha ilçe boşalmış, belediye seçimleri var, onların hepsiyle birlikte 14 Ekim'e uzatabilirim; size de bu arada bir çalışma fırsatı verebilirim, gidin çalışın kazanın seçimi. Ben ne yapayım' diyor ve geri gönderiyor bunları."

Ertelenmeye rağmen, Fikri Sönmez, "Ben partililere değil bütün Fatsa halkına hizmet etmek için adaylığımı koyuyorum," açıklamasıyla seçim çalışmasına başladı. 13 Temmuz 1979 tarihinde yaptığı bir seçim konuşmasında Terzi Fikri şunları söylüyordu:

"Benim belediye başkanlığını kazanmam yıllar boyu halkım için verdiğim kutsal mücadelenin Fatsa halkı tarafından onaylanmasıdır... Önümüzdeki seçim daha önce söylediğim gibi bir avuç çıkar çevrelerinin çıkartacağı kukla adaylarla halkımızın adayı arasında geçecektir."

Nitekim AP yanlısı Güneş gazetesinin yazarı Sıtkı Pazarbaşı bu durumu teyit ediyor ve 20 Temmuz 1979 tarihli gazetesinde şöyle yazıyordu:

"Fikri Sönmez bu kasabada, Bir gün evvel on liraya sattığı malı bir gün sonra 'yok' deyip, üçüncü günü 50 liraya satan ticaret ahlakı yoksunu vurguncular, kış aylarının dondurucu soğuğundan çoluk-çocuğu tirtir titreyen halkın başvurularına rağmen bir çuval kabuğu çok görüp, yok diyerek, belediye rayicinin çok üstündeki fiyatlarla kamyonlar dolusu kabuğu başka ile ve ilçelere sevk eden fabrikatörler, bir kilo yağ için fırsatı ganimet bilerek, Ramazan ayının kutsiyet ve mukaddesatını unutarak, vicdanlarını körleştiren stokçu kara-

borsacılar, hastalarını doktora yetiştirebilmek için benzin bulamayan şoförlere rağmen benzin kaçakçılığı yapan benzin istasyonu sahipleri, gaz kuyruklarında geç saatlere kadar sıra bekleyip, sonunda 'gaz bitti' diyerek, halkı dağıtıp karaborsa gaz aktaran şirketler, en önemli gıda maddelerine 'yok' diyerek, zaman zaman suni buhran yaratıp, depolara dolduran istifçiler, hele hele rayiç vermekle sanki bütün işleri bitmiş gibi, verdiği rayiçleri dahi kontrol etme lüzumunu duymayan belediye yetkilileri ve diğer ilgililer,

(...)

İşte bunlar Fikri Sönmez'i Belediye Başkanı seçtireceklerdir."

Bütün bunlar ortadayken, Ortadoğu, Hergün ve Tercüman gazeteleri aracılığıyla yalan ve demagojiye dayalı özellikle Fatsa'yı hedef alan aleyhte bir kampanya başlatılır.

Kampanya etkili olmaktadır. Fatsa'ya Kaymakam olarak atanan Teoman Ünüsan, 21 Eylül 1979 tarihli Güneş gazetesine verdiği demeçte bakın neler söylüyor:

"Fatsa'ya gelirken çeşitli kişilerle yaptığım temaslarda Fatsa'nın çok kötü bir durumda olduğunu, fiili durumun devletin güçlerinde değil, illegal örgütlerin elinde olduğu sonucuna varmıştım.

Göreve başladıktan sonra edindiğim izlenim ise aksi oldu. Halkın huzursuz olmasını gerektiren bir duruma şahit olmadım..."

Halkı sömüren, vurguncular, stokçular, karaborsacılar, fabrikatörler kısaca sömürü düzeninden yana olanlar ve onların iktidardaki ve muhalefetteki siyasi partileri Fikri Sönmez'in Fatsa Belediye Başkanı olması ihtimalini bile düşünmek istemiyorlardı. Terzi Fikri'nin Başkanlığı engellenmeliydi.

Kemal Kara'yı öldürten güçleri yeniden harekete geçirdiler. Tetikçileri hazırdı. Kara'nın öldürülmesinden sonra, halkın tepkisinden korkup, Fatsa'nın Kurtuluş Mahallesi'ne sığınan ve uzun süre hareketsiz kalan "ülkücüler".

5 Eylül 1979 tarihinde evine dönen Fikri Sönmez'e tam kapısının zilini çaldığında, faşistler üç ayrı noktadan 9 mm'lik tabancalarla ateş açtılar. Açılan ateş sonucu Fikri Sönmez bacağından yaralandı.

Faşistler 3 Ekim'de saldırılarını yinelediler ve taksiyle evine dönen kalfası Celal Aslan'ı, Fikri Sönmez zannederek, yaylım ateşe tuttular. Taksi şoförü Adnan Güvenkaya yaralandı.

Bu olaydan iki gün sonra 5 Ekim 1979 tarihinde saat 20.30 sıralarında faşistlerin saldırıları bu defa da kahvedeki halka yöneldi. Kahveyi maskeli olarak basan faşistler Tevrat Güler'i öldürdüler. İkisi ağır olmak üzere üç kişiyi de yaraladılar. Fakat bu saldırıda Sezai Güngör adlı maske takmış faşist de öldü.

13 Ekim 1979'da Fatsa'da içinde MSP Yozgat Milletvekili Hüseyin Erdal'ın da bulunduğu bir otomobilde yapılan aramada, 3 tabanca, 6 dinamit lokumu, 10 metre saniyeli dinamit fitili bulundu. Devriye gezen Jan-

darına, gece geç saatlerde Terzi Fikri'nin dükkânı yakınlarında içerisinde şüpheli dört kişi bulunan bir otomobili durdurdu. Şüpheli şahısların üzerlerinde ve otomobilde, silahlar bulundu. Hüseyin Erdal milletvekili olduğunu söyleyerek, elindeki çantayı aratmak istemedi. Kimse onun orada ne aradığını, silahlarla ne yapacağını, aratmadığı çantada ne olduğunu sormadı.

Fikri Sönmez bu saldırıları yargılanması sırasında duruşma tutanaklarına şu şekilde geçirtir:

"Seçim için müracaatlar yeniden yapıldıktan sonra, adaylığım kesinleştikten, iki akşam sonra, evime araba ile gelip kapının zilini çaldığım zaman, üç ayrı yerden yaylım ateşine tutuldum. Büyük bir tesadüfle yani orada bir yere yatmakla mı, elimde olmayarak bir hareketle nasıl kurtulduğumu ben bilmiyorum- bacağımdan iki yerden yara ile kurtuldum. Daha sonra kendi kendime karar aldım. Yani eve gitmeme kararı. Seçimler boyunca eve gitmeme kararı aldım. Yakınlarıma, akrabalarıma ve her akşam değişik bir eve gitme şeklinde bir önlem aldım. Baktım adamlar vuracaklar beni. Bir hafta sonra, bu saldırıdan bir hafta sonra, aynı yerde gene taksiyle içinde kayınbiraderim -çünkü ben eve gitmiyorum- ben zannedilerek evimin önünde tekrar araba tarandı. Bu sefer arabadan inmeye de fırsat tanınmıyor, araba taranıyor. Ve arabanın şoförü hafif yaralı kaçabiliyor ve o şekilde kurtuluyorlar. Bununla da yetinmiyorlar. Durmadan Fatsa'da olay yaratma peşindeler. İlle seçimleri erteleyecekler. İlle insan katledecekler. Ve seçim ortamını kaldıracaklar ortadan. Bu anlamda, bu olaydan bir hafta sonra- yahut üç, dört gün sonra bilemeyeceğim -hatırlayamıyorum o kadar- Kurtuluş Mahallesi'nde bir kahve toplantım var. Ki, yasal bir toplantı. Adayım, bütün

adaylar istediği kahvede, istedikleri gecede, istedikleri saatte toplantı yapıyorlar. Ben de Kurtuluş Mahallesi'nde bir kahvede toplantıya gittim. Konuşmamı yaptım. Ayrıldım oradan. Evim Kurtuluş Mahallesi'nde olmasına rağmen ben, gene bir başka tarafta bir yakınımın evine gittim. Çünkü, eve gidemiyorum. Ancak, bu arada anlatmak istediğim bir önemli husus var."

"Bu birinci saldırının hemen peşinden Kaymakam, Emniyet Amiri, Jandarma Bölük Komutanı ve Savcı, dördü beni Kaymakamlığa çağırdılar. Gittim, dördü bir aradaydılar. Olayı benden dinlemek istediler. Yaralıydım zaten. Ben olayı anlattım ve olayda saldırganları tanıdım. Çünkü mahallemin çocukları, aynı mahallede oturuyoruz o insanlarla ve tanıdım. Çok yakın mesafeden atmışlardı. Yani, benim silahım olsaydı, tertipli olsaydım vururdum da. Bugün de burada bir adam öldürmekten yargılanabilirdim. Ama öyle bir şeyi o saate kadar düşünmediğim için öyle bir niyetim olmadığı için silahsızdım. Silah da taşımıyordum zaten ve anlattım. Kimlerin olduğunu ve bunları kimlerin tertiplediğini de. İsimle, yani kurşunu bunlar bunlar attılar, ama suç esasen bu çocukların değildir, bunu tertipleyenler şunlar şunlardır diye kaymakama da, savcıya da, jandarma komutanına da, emniyet amirine de anlattım. 'Siz gidin, biz hallederiz' dediler. İkinci saldırı oldu, tekrar çağırdılar. Tekrar aynı şeyleri bir daha anlattım. Gene 'Gidin biz bakarız' dediler. Ancak, o arada bir gelişme oldu. Gelişme oldu da nasıl bir gelişme oldu? Giresun'dan, Samsun'dan toplum polisi ve komando birliği getirdiler. Ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin yöneticileri 'Biz seçimleri normal yoldan olmazsa, süngü ile, zorla, baskı ile alacağız, sandık başına beş asker koyacağız, genede bu

seçimi biz alacağız' diye, onu bir baskı aracı olarak kullanmaya çalıştılar. Ancak ilçe yetkilileri -orada kimsenin hakkını yemek istemem-, benim evime en az beş-altı asker bekçi, polis de koydular. Muhasaraya aldılar, yani 'güvence'ye aldılar. Buna benzer bazı yerleri de aldılar. Halkevi binasını, TÖB-DER binasını, bankaları, çünkü gelişmeler iyi değildi. Bir şeyler olabilirdi her an karşı taraftan, bu endişeyi biraz ben anlatmıştım kendilerine. O endişeden bu tedbirleri böyle aldılar. Ama bu gelen birliği bazı çevreler daha kötü amaçlarla kullanmaya çalıştılar, Fatsa'da. Neticede, bu anlattığım kahvede toplantı bittikten sonra, ayrıldıktan hemen yarım saat sonra, kahve basmaya üç maskeli geliyor. Ancak, toplantının bitmiş olduğunu görüyorlar. 10-15 dakika bir zamanlama oluyor bu arada. Gelmişken herhalde boş dönmeyelim, diyorlar. Orada bir ara kahvesi, bir çayhane var, ben de o mahalleden olduğum için, tanıyorum o kahveyi, biliyorum yerini. O kahvede insanlar televizyon seyrederken kahveye dalıyorlar. Maskeli hepsi zaten. İki kişi dalıyor içeriye. Kahveyi tarıyorlar. Orada Tevrat Güler isminde birisi ölüyor. İki kişi halen felçli, yatıyor. Saldırganlardan biri orada kendi arkadaşlarından mı, yoksa oradaki insanlar tarafından mı orasını ben bilemem orada olmadığım için, bir saldırgan da orada ölüyor. Maskesi ile her şeyi ile orada kalıyor. Bunun üzerine gece hemen, bu olayın peşinden, gece aynı ilgililer beni çağırdılar. Buldurdular beni. Ve Kaymakamlık odasında 'Geçenlerde biz sizin anlattığınızı seçim manevrası yapıyor, işte politikacılar böyle yapar, öbür tarafa baskı yapsın diye, bize böyle böyle lafları söylüyor diye değerlendirdik. Yanıldığımızı anladık. Eğer bu insanlar kimse, kim olabileceklerini biliyorsan, bize

anlat, bu sefer biz ciddi olarak üzerine gideceğiz. Geçen iki anlatımını böyle değerlendirmiştik' dediler. Yani ben, öbür gruba baskı yapsın kaymakam, amir, memur; ben de ortadan seçimi kazanayım, şeklinde yorumlamışlar. 'E, politikacısınız' gibi laf ettiler ancak, 'Cidden bu işler kötüye gidiyor, senin de bu konularda araştırmaların, bildiğin var, geçen söyledin bazı isimler, bunları biz nerede bulabiliriz?' dediler. Ben baskını yapanları anlattım. İsim, isim, birisinin Sezai Güngör olduğunu, zaten ölü olarak orada kaldığını, o akşam bana saldıranlardan birinin de o olduğunu, Recai Genç ve İsmail Yılmaz olduğunu, üçünün bana saldırdığını, bu üç eylemin de failinin bunlar olduğunu anlattım ve bunları bulmak istiyorsanız Konakbaşı Köyü'nde falanca ev, gidin silahı ile beraber alın gelin, ben de burada oturuyorum, dedim. Ve atladılar arabaya gittiler, yarım saat, bir saat sonra geldiler. Ve eylemde kullandıkları silahla beraber geldiler. Buldular, aldılar, geldiler, basit, zor bir iş değil, açık açığa yapıyorlar. Ve bugün Erzincan 2 numaralı Askeri Mahkemesi tarafından biri idama, biri 36 yıla mı bilmiyorum, Yargıtay'dan herhalde temyizde bozulmuş, tekrar yargılanıyorlar. O konuda bir şey demek istemiyorum. Böyle bir cezaya çarptırılıyorlar."

"Bu eylem de bu şekilde bittikten sonra iş bitmedi bir türlü rahat edemiyoruz. Seçimlerin yapılmasına dört gün kala bir gece, bir baktık bir patırdı daha: Fatsa'da Yozgat Milletvekili Hüseyin Erdal yanında dört tane Çorum, Yozgat illerinde aranan, bir sürü eylemlerden aranan dört tane militanla beraber silahlı bombalı yakalanıyorlar. Gece yarısı saat 1 sıralarında benim olan, eskiden bana ait olan terzi dükkanının 100-150 metre önünde taksiyi durdurmuşlar ve -daha önce söylemiş-

tim işte, tedbir alınmıştı bazı yerlerde jandarma ve komando birliği tarafından- askerler, jandarmalar gezerken şüpheleniyorlar iki kişiden, benim terzihanenin ara sokağında; 'Kimsiniz, necisiniz' derken, jandarmalar arama yapmak istiyor, üstlerini aratmak istemiyorlar. "Biz ileride milletvekili var O'nun arkadaşıyız" falan diyorlar. Emniyete getiriyorlar. Emniyette üst-baş araması yapıyorlar. Hepsi silahlı çıkıyorlar, arabayı arıyorlar, arabada altı tane patlamaya hazır bomba, dinamit, bir tane saatli bomba, çok miktarda bomba yapımında kullanılan malzeme ile yakalanıyorlar. Hüseyin Erdal elindeki çantayı aratmak istemiyor, Kendisinin Yozgat MSP milletvekili olduğunu, Rize'den Erbakan Hoca'nın mitinginden geldiğini, gece uykusu gelip, otel aradıklarını falan söylüyor. Ancak, yetkililer diyorlar -savcısı falan- 'Kardeşim bombayla otel mi olur, ne oteli? olmaz böyle şey. Sen milletvekili falan da değilsin' diyorlar. O gün CHP'nin, seçimleri yürütmek için Fatsa'da bulunan Ordu Milletvekili Ertuğrul Günay'ı olduğu yerden kaldırmışlar, gece getirmişler, yüzleştirmişler. Cidden Hüseyin Erdal olduğunu, MSP milletvekili olduğunu Ertuğrul Günay söylüyor ilgililere, güvenliğini alıyorlar. Samsun'a kadar yolcu ediyorlar. Şimdi bu noktada düşünmek lazım. Bu, alelade sokakta bir insan değil, çocuk da değil. Bir milletvekilinin bu durumda seçimlerden önce, bu kadar da olayların aniden geliştiği bir Fatsa'da böyle dolaşması bir tesadüf olamaz."

"Bunu ben öğrendikten sonra Kaymakam'a gittim. 'Ben, seçim çalışmalarımı durduruyorum' yani, bundan böyle ne meydanda ne kahvede ne bir yerde seçim toplantısı yapmıyorum. Çünkü, koyarlar bir yere saatli bomba, bir toplantıda bir sürü insan ölür. Ben belediye

başkanı olsam da olmasam da olur. Ama bu insanların katledilmesine göz yumamam. Bu şekilde seçim faaliyetlerimi dört gün kala durdurdum."

Bütün engellemelere rağmen Fatsa'da seçimler yapılır ve sandıklar açılır.

Türkiye'de Cumhuriyet Senatosu'nun üçte bir yenileme seçimlerini AP kazanmışken Fatsa'da devrimci bir bağımsız belediye başkan adayı, neredeyse tüm Fatsa halkının oyunu alarak belediye başkanı olur. Fikri Sönmez seçime katılan diğer partilerin adaylarının aldığı oy toplamından bile fazla oy almıştır.

1977'deki ve 1979'daki seçim sonuçları arasındaki fark, bu kitleselleşmeyi gözler önüne sermektedir:

1977

CHP Adayı - Nazmiye Komitoğlu	: 2515
AP Adayı	: 1265
MSP Adayı	: 169

1979

AP Adayı	: 859 Oy
CHP Adayı	: 1133 Oy
Bağımsız Aday Fikri Sönmez	: 3096 Oy[1]

Terzi Fikri, belediye başkanlığını kazanmıştır ama belediyenin ve kentin durumu içler acısıdır.

Kendinden önceki CHP'li belediye başkanı yatalak hasta olduğundan Fatsa vekâletle yönetilmişti. Kanalizasyon çalışmalarının kazısı yapılmış, ödenek yokluğundan yarım kalmıştı. Fatsa sokakları müteahhitlerin

[1] Pertev Aksakal, *Bir Yerel Yönetim Deneyi*, s. 14.

keyfince sürdürülmüş plansız kanalizasyon çalışmaları nedeniyle köstebek yuvasına dönmüştür.

Her yer çamur içindedir. Kenti sivrisinekler istila etmiştir. Kolera salgınından onlarca insan ölmüştür. Belediyenin kasası tamtakırdır ve belediye çalışanları 7-8 aydır maaşlarını alamamaktadırlar.

"Belediye çalışanlarını disiplin altına almışımdır. Yani, Fatsa'da belediye çalışanları onurlarını yitirmişti. 7-8 ay maaş alamayan belediye görevlileri, çalışanları piyasada gezemez durumdaydılar. Bakkala, kahveye, manifaturacıya ve çeşitli yerlere borçlandırılmıştı. Ve borçlarından dolayı belediye görevlerini, belediyenin uygulamak istediği şeyleri bu memurlar, bu çalışanlar götürememekteydi. Çünkü borçlu olduğu adamın kapısına gidip onun yasadışı davranışını engelleyici bir davranışa ve cezai yönüne, ikna yoluna gidememekteydi. Çünkü belediye personeli borçluydu. Bundan dolayı da durumları görev götürmelerine el vermiyordu

Eskiden belediye çalışanlarına 5-6 ay hiç maaş verilemezken, benim dönemimde hiçbir ay ikinci güne aylık kalmamıştır. Ayakkabı, parka, kanal işçilerinin kanal elbiseleri, diğer görevlilerin görev elbiseleri, zabıtanın elbiseleri zamanında verilmiştir."

Yağ, şeker, sigara, benzin karaborsadır.

Belediye meclis üyeliklerini AP, MSP ve CHP paylaşmıştır. Belediye meclisinde yalnızdır. Tek bir yandaşı yoktur.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Terzi Fikri mazbatasını alır almaz kolları sıvar. Öncelikle para bulması gerekmektedir. CHP ilçe başkanıyla birlikte para bulmak için Ankara'ya gider. Bulabildiği miktar ancak 8 milyon TL'dir.

"(...) Benden önceki belediye reisleri de elbette ki halka hizmet için gelmişlerdir. Onlar da bir şeyler yapmak istemişlerdir. Ancak, yönetim hep eski yönetim olmuştur. Hep anlayış aynı olmuştur, Ankara'dan para gelecek, onlar iş görecekler. Ben Ankara'ya gitmedim, bir tek Ankara'ya gittim, o da ilk belediye reisi seçildiğimin ilk haftası gittim. O da, Cumhuriyet Halk Partisi iktidardan düşüyordu, düşerken de Cumhuriyet Halk Partili belediyelere para dağıtılıyordu. Ankara'ya gittiğimizde o zaman Yerel Yönetim Bakanlığı vardı, içeri girdiğimde, belediye reislerinden geçilmiyordu. Ben de gittim. Selden bir kütük de biz kapalım, yeni belediye reisi olmuşun, ondan sonra yardım verirler mi, vermezler mi bilemem. Hatta Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Başkanı Feridun Karamolla ve benden önce belediye Başkanvekili olan Günay Yeğenoğlu'nu da yanıma aldım, onlarla beraber gittim. 8 milyon lirayı bazı zorlamalar sonucunda bana da verdiler. Onun dışında ben Ankara'ya hiç gitmedim. Ancak, evraklarımı gönderdim. Yaptığım hizmetlerin projelerini çizdirdim. Belediye yasalarına göre milyonlar tutan o hizmetler karşılığında para ödemesi gerekiyor devletin. Yasal formaliteleri tamamladım, gönderdim. Verirler verirler, vermezlerse ben ne yapayım?' dedim."

Parasızlık ilk engelidir. İkinci engeli Belediye Meclisi'ndeki yalnızlığıdır. İlk toplantıda Meclis üyelerinin muhalefeti ile karşılaşır. Terzi Fikri "O halde halka gidelim, halk ne derse, neyi nasıl yapmamızı isterse öyle yapalım" der.

"Halka gidilir." Her mahallede bir mahalle meclisi ve bu meclislerin gizli oy, açık sayım esasına göre seçtiği üyelerden "mahalle komiteleri" oluşturulur. "mahalle

komiteleri" üyeliğine tefeciler ve faşistler dışında herkesin; CHP'li, AP'li, MSP'li, demokrat, devrimci insanların seçme ve seçilme hakkı vardır.

"Belediyede Halk Yönetimi", "yönetimde halkın söz ve karar sahibi olması", Fikri Sönmez'in daha başkan seçilmeden önce, altını çizdiği kavramlardı.

Belediye seçimleri yapılmadan önce aday Fikri Sönmez, şunları söylüyordu:

"... Biz devrimciler halkın kendisinin *Söz ve Karar Sahibi Olduğu* bir belediyecilik anlayışını savunuyoruz. Ve diyoruz ki: *Belediyede Halk Yönetimi.*"[2]

7 Mahallesi olan Fatsa, yerleşim ve toplanabilme özelliklerine, ihtiyaçların kolayca karşılanabilme koşullarına göre 11 birime ayrıldı. Her birim, nüfusuna göre üç ile yedi arasında Halk Komitesi temsilcisi seçti.

Mahallelerde halkın katıldığı toplantılarda belediye çalışma programı taslağı tartışıldı.

Halk Komiteleri esas olarak mahallelerde yapılan toplantılarda kararlaştırılan belediye hizmetlerini yürütecek, halkın yakacak, yağ, gaz vb. ihtiyaçlarının rayiç fiyatlarla eşit olarak dağıtımını sağlayacak, mahallelerin yol, su, elektrik, kanalizasyon vb. belediye ile ilgili her türlü sorunun çözümünde Söz ve Karar Sahibi olacaklardı.

Birimlerde yapılan halk toplantılarına Belediye Başkanı, belediye çalışanları, Halk Komiteleri üyeleri de katılıyordu. Belediye Başkanı ve belediye çalışanları belediyenin maddi kaynaklarını, mali durumu, mahallelerin sorunlarını hazırlanan program çerçevesinde yapılanları, yapılamayanları anlatıyorlardı. Yapılan ve yapılacak

---

[2] *Güneş* gazetesi, 27.7.1979.

olanlar bu toplantıda kararlaştırılıyordu. Mahalle toplantılarında belirlenenler, belediyenin organlarından, Belediye Meclisi'nden, Belediye Encümeni'nden geçtikten sonra Belediye Başkanı tarafından yürürlüğe konuluyordu.

Nitekim Sıkıyönetim Askeri Savcısı Kerim Koçer bu gerçeği kabul etmek zorunda kalıyor, ancak "mahalle komiteleri"nin, daha sonra "Direniş Komiteleri"ne dönüştüğünü iddia ediyordu:

"(...) Fatsa İlçesi 11 mahallede mahalle komiteleri şeklinde teşkilatlandırılmıştır... Halk içerisinde taban oluşturmak amacıyla mahalle komitelerine çevresinde sayılan sevilen kişiler de seçilmiş, Dev-Yol örgütünün amaçlarını benimsemeyen kişiler başka ilçelere göç etmiş ya da bu komitelerden değişik şekilde uzaklaştırılmıştır. Bu komiteler eliyle Dev-Yol örgütü mahalle sorunlarına el atmış, halkın o zamanlar az bulunan temel gıda maddelerinin halka dağıtılması, fındıkkabuğu fişi vermek suretiyle halkın yakacak ihtiyaçlarının karşılanması, halkın hoşuna gidecek yol, kanalizasyon yapımı gibi işlerle uğraşmış, bilahare 1979 yılı Mart ayında yapılan ikinci seçimlerle mahalle komitelerindeki Dev-Yol örgütünün amaçlarını benimsemeyen kişi ve şahıslar komite dışında bırakılmak suretiyle, mahalle komiteleri militanlaştırılmak suretiyle Direniş Komiteleri'ne dönüştürülmüştür..."

Askeri Savcı görevi gereği, halkın ve seçtiği insanların, belediye çalışmalarını denetlemesini, yol, su, elektrik çalışmalarını belediye ile birlikte yürütmesini, karaborsaya düşürülen temel gıda maddelerinin Halk Komiteleri eliyle rayiç fiyatlarla temin edilmesini suç unsuru saymaktadır. Yolsuzluk yapan, yakacak ve yağ gibi hal-

kın temel gıda maddelerini kendi çıkarları için kullanan Komite üyelerinden bir-iki tanesinin yetkilerinin, kendilerini seçenler tarafından geri alınarak, yerine yeni üyelerin seçilmesini ise, gerçeğinden saptırarak "Direniş Komitelerine" dönüştürülmesi şeklinde yansıtmak istemiştir.

"Mahalle komiteleri" mahallenin ve mahalle halkının sorunlarını belediyeye iletme, belediye çalışmalarını denetleme, halkın belediyece karşılanan ihtiyaç maddelerinin dağıtımını düzenleme gibi görev ve yetkilere sahiptir.

Fikri Sönmez'in Belediye Başkanlığı döneminde 1979 yılında Fatsa'da uyguladığı "mahalle komiteleri", 26 yıl sonra "Kent Konseyleri" olarak karşımıza çıkıyordu.

Şu ifadeye bakın: "Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır." "Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular."

Nerdeyse, Fatsa'da oluştulan "mahalle komiteleri" değil mi?

Belediyenin "katılımcı yönetim" anlayışı "Mahalle Komiteleri" ile sınırlı değildi. İki ayda bir yapılan halk toplantılarıyla Fatsalıların yönetime doğrudan katılımı

da sağlandı. "Belediye Çalışma Programı"nın son şekli, bu toplantılarda tartışılarak verilmekteydi. Yine bu toplantılarda, bir önceki toplantılarda oluşturulan "çalışma programı" doğrultusunda yapılan işler Belediye Başkanı ve görevlilerce halka anlatılmakta, programın aksayan yanları ve varsa yapılan yanlışlıklar açıkça tartışılmakta; önemli hataları görülen komite üyelerinin görevlerine son verilebilmekteydi. Halk seçtiği kişileri sürekli denetleme, hesap sorma ve görevini yapmayanları görevden alma hakkına sahipti. Bu toplantılarda yalnızca kent sorunları değil, aynı zamanda ülke sorunları da tartışılmaktaydı. Ama ne yazık ki, ülkeyi kötü yönetenler görevden alınamamaktaydı.

Fikri Sönmez'in anlatımıyla:

"Belediye'nin aldığı tüm kararlar halkla tartışılmıştır; halkın onayı olmayan hiçbir iş belediye tarafından yapılmamıştır. Tek cümleyle halk belediyede söz ve karar sahibi kılınmıştır. Demokrasinin gereği budur."[3]

Belediyesine giden her kuruşun kendisine hizmet olarak döndüğünü yaşayarak gören, belediye bütçesini, gelir ve giderlerini her an denetleyebilen Fatsa halkı, kendi "belediyesini" sahiplenmiştir. Kaçak elektrik, kaçak su, rüşvet ve karaborsayı zabıtaya bırakmadan artık kendisi denetlemektedir. Fatsa halkı belediye bütçesini yalnızca denetlememekte, Fatsa'dan yıllar sonra ancak Brezilya'nın Porto Alegre kentinde 1989 yılında uygulama alanı bulabilen "katılımcı bütçe" anlayışını yıllar önce hayata geçirerek, belediye "bütçesi"nin, "programının" yapılmasına da bizzat katılmaktadır.

Gelişmeleri Terzi Fikri'den dinlemeyi sürdürelim:

---

[3] Fikri Sönmez'in mahkeme tutanaklarındaki savunmasından.

"Fatsa Belediyesi'nin benim dönemimde gelir kaynaklarında büyük artışlar olmuştur... Belediye'de halkın yönetime katılmasının, gelirlerin artışında ne gibi payı olduğunu, kısa bir örnekle anlatmak istiyorum. Eskiden halk, belediyeye ödediği parayı sormazdı. Memurun para karşılığında makbuz kesip kesmediğine bile bakmazdı. Çünkü para belediyenin eline geçse de geçmesede kendisine bir yararı olacağına inanmazdı. Bundan dolayı konu kendisini hiç ilgilendirmezdi. Ancak, benim dönemimde halk, belediyeye giden parayı takip etmeye başlamıştı. Çünkü belediyeye giden her kuruşun dönüp ertesi gün hizmet olarak önüne dikildiğini görmüştü. Artık halk, belediye gelirlerinin artması için belediye yöneticilerinden daha aktif görev içine girmişti. Ve bu anlayış tüm Fatsa halkının ortak ülküsü haline gelmişti. Fatsa halkının bu konudaki duyarlı davranışı sonucunda, benim başkan olmamdan önce, ekonomik krizden çıkamayan hiçbir yatırım yapamayan, hatta belediye çalışanlarının aylıklarını 7-8 ay hiç ödeyemeyen belediye, benim dönemimde siyasi iktidarın siyasi ve ekonomik baskılarına karşın, para sıkıntısı çekmediği gibi, birçok hizmetleri yerine getirmiş, yeni yatırımlara da para ayırabilmiştir. Bu, Fatsa halkının yönetime katılımının küçük bir göstergesidir."

"Ben, gerçek demokrasiyi böyle anlıyorum. Demokrasinin doğrusu budur. Fatsa Belediyesi'nde bu demokrasiyi uyguladım. Bu anlayışın altında başka şeyler aramak, demokrasiden anlamamak anlamına gelir. Veya art niyet mahsulü olabilir. Demokrasi düşmanı bazı çevreler bu uygulamalarımdan rahatsız olmuşlardır. Belediyede çıkarları bozulmuştur. Benim başkan olmamdan dolayı bu çevrelerin ekonomik ve siyasi büyük zararları

olmuştur. Bunların rahatsızlıkları benim belediye başkanı olarak toplumsal hizmetleri yerine getiremeyişimden değildir. Kendi özel çıkarlarıyla ilgilidir. Şu ana kadar gerek tanık ifadelerinde, gerekse uydurma birçok belgelere bakıldığında, durum çok net görülecektir. Hiç kimse Fikri Sönmez zamanında belediye hizmetleri yapılamadı, yapılanlar da taraflı yapıldı, partizanlık yapıldı, yolsuzluk yapıldı, adam kayırıldı, rüşvet olayı oldu diyemez."

NEDİR KATILIMCI BÜTÇE, KATILIMCI BELEDİYECİLİK?

"Katılımcı bütçe" yöneticilerin halka danışarak oluşturdukları, önceliklerin halk tarafından belirlendiği bütçelerdir. Katılımcı Belediyecilik ve Katılımcı bütçe; Belediye bütçesinin yapılmasına mahallelinin ve onun örgütlerinin, belediye görevlilerinin, seçilmiş meclis üyelerinin bütçe kararlarının alınmasında birlikte çalışması demektir.

Yönetici halka soruyor, "Şu kadar param var. Şu kadarını yatırıma ayırabiliriz. Önceliğiniz nedir"?

Halk kendi parasını harcarken, nerelere ne kadar harcayacağına kendisi karar veriyor. Nereye ne harcayacağız? Hangi işlere, hizmetlere öncelik vereceğiz? Bunları karşılayacak kadar paramız var mı? Yoksa ne yapacağız? Vatandaşlar olarak yeni yükümlülüklere evet diyebilecek miyiz? Yoksa borçlanacak mıyız? İleride bu borçları ödeyebilecek miyiz? Yoksa bütçemizin yetmediği bazı projeleri sonraya mı bırakacağız?

"Katılımcı bütçe" bu gibi kararların alınmasında kent halkının söz sahibi olması demektir.

Fatsa halkı, katılımcılığını yalnızca belediye bütçesinin oluşumunda değil, belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde de yaşama geçirmiştir.

Kentin önceliklerini belirlemiş, biriken sorunlarını bu anlayışla çözmeye başlamıştır. Kentin öncelikle çamurdan, rüşvetten ve karaborsadan kurtarılması gerekmektedir.

"Çamura Son" kampanyası başlatılır. Herkes kendi sokağındaki çamuru temizleyecektir. Gerekli araç gereci Terzi Fikri, YSE (Yol Su Elektrik), DSİ (Devlet Su İşleri)

ve Karayolları gibi devlet kurumlarından, Ordu ve Ünye'den temin eder. Çevre ilçelerden Fatsa'ya yardıma gelenler olur. Bu kişileri Fatsalılar kendi evlerinde ağırlarlar.

Herkes varını yoğunu, emeğini aracını ortaya kor. Fatsalılar ve çevre ilçelerden gelenlerle birlikte, emeğiyle, el arabasıyla, kazması küreğiyle, traktörü, kamyonu, kamyonetiyle, neyi varsa onunla "Çamura Son" kampanyasına katılır. Bütün Fatsa'nın sokaklarının temizlenerek yeniden yapılması işine teknik adamların "yıllar sürer" demelerine rağmen; çamur Fatsa'dan 2-3 ay içinde sökülüp atılır ve ilçeye 4 km.lik yeni bir cadde yapılır.

Terzi Fikri anlatıyor...

Çamura Son Kampanyası

"Fatsa'da belediye başkanı olmamdan önce Fatsa Belediyesi'nin bir kanalizasyon sorunu vardı, bu kanalizasyon da bir müteahhide verilmişti. Müteahhit bütün yolları açmış, belediye ile anlaşma yapmış. Hendekleri açıp, büzleri döşeyecek, belediye de arkadan hendekleri doldurup, döşemeyi yapacak, çamuru kaldıracak. Ancak, müteahhitten aldığı parayı belediye ilgilileri başka alanlarda kullanmışlar. Bu yollar yapılmamış ve müteahhit kendi çıkarı doğrultusunda bütün şehri ve her tarafı hendeklemişti. Yani, Fatsa'da tek bir cadde yoktur ki hendek açılmamış, hiçbirinin üstü kapanmamış, olsun. Sökülen parke taşları yolun bir tarafına, çıkarılan çamurlar da öbür tarafına yığılmış yollarda. Ve bir de bölgemizin yağışlı olduğunu düşünürsek, yağışların da doldurduğu bu çukurlar, aylarca, günlerce ortada kalmıştır. Buralar, sivrisinek yatağı olmuştur. Kurbağalar

ve yılanlar dolmuştur. Ve Fatsa barikatlanmıştır. Araba, taksi herhangi bir yere gidecek durumda değildir. O dönemde Fatsa'da bir yangın çıksa, itfaiyenin söndürecek, müdahale edecek durumu yoktur. Mahallede ani bir yaralı yahut, hasta olsa, hastaneye kaldırmak için, herhangi bir aracın mahalleye girme imkanı yoktur. Fatsa'da giriş yoluyla beraber, her taraf barikat içinde, çamur ve göl içindedir."

"Belediye reisi olduğum zaman, zaten belediye seçimlerinde halka ben bir program sunmuştum. Bu programda, belediye sorunlarını halkla birlikte çözeceğimi ve bu sorunları çözerken, tüm mahallelerde komiteler oluşturacağımı halka anlatmıştım. Bu vesileyle hem program çizmek açısından, hem de bu komitelerin ön çalışmalarını yapmak maksadıyla, belediye başkanı olduğumun ilk haftası, Fatsa'nın çeşitli mahallelerinde seri toplantılar düzenledim. Bu toplantılarda, halkın ilk çözülmesi gereken sorununun ne olduğunu bizzat halktan tespit etmeye çalıştım. Kimi mahallelerde yol önemli. Kimi mahallelerde elektrik ön sırada, Kimi mahallelerde su önde. Ama Fatsa halkının tek ortak olduğu bir nokta var. Ve bir an önce belediyeden bekledikleri tek hizmet var, o da kanalizasyon. Dolayısıyla harap olan Fatsa'nın kurtarılması olayı. Çamur derya, çocuklar okula gidemiyor. Esnaf birbirlerine tahtalar üzerinden geçiyor. Çocuklar boğulacak. Yaz, sivrisinek başladı. Yılanlar oluştu, Kurbağalar oluştu. Böyle bir felaketin karşısındayız."

"Bu konuda tüm Fatsa'da yaptığım toplantılarda halk 'Bu sorunu hallet Başkan, başka bir şey istemiyoruz. Yeter ki, bizi kurtarın bundan. Kolera olacağız, öleceğiz' demekteydi."

"Bir de kanalizasyonlar patlamış, bu pislik suların içine karışmış... siz düşünün işte. Ben anlatıyorum. Bu durumda bir şehir teslim aldım. Ve bu anlamda halk, bu görevi yapmamızı istiyor. Ancak, bu toplantılardan sonra belediyeye geldim. Belediyenin bu konuyla ilgili Fen İşlerindeki teknik elemanlarını ve mühendislerini çağırdım. Bu sorunun halli için bana bir rapor sunmalarını istedim. Bu konuyu, hangi zaman içinde, hangi imkânlarla ne kadar parayla halledebileceğimizi bana rapor edin, çünkü ben doğma-büyüme belediyeci değilim dedim. Ancak, bu nasıl olacak? Nedir bunun kolayı? Onlar eski yönetim anlayışına alışmışlar. Yani salla başı, al maaşı. Adamların kafasında, 'Reis bey bunu hesaplamaya lüzum yok, Fatsa Belediyesi bütün imkânlarını seferber etse, bu dört senede yapılmaz. Devlet de para yağdırsa Ankara'dan, dört senede bu senin dediğin işler gerçekleşmez.' Ben, aptallaştım. Dört senede insanlar ölür, kolera olur. Bu anlamda bu sorunu tekrar halkla beraber tartışma ihtiyacını duydum. Ve kendimde, kafamda belli bir belediyecilik anlayışım var. Çözebilirsem halkla çözeceğim. Sorunu anlattım. Yani, 'Belediye imkânlarıyla bu işin üç-dört senede zor yapılacağını söylüyorlar. Nasıl yapabiliriz? Düşünceleriniz nedir?' Öyle ya, yıllardan beri Fatsa Belediyesi'nde encümen üyeleri, meclis üyeleri de var bu halkın içinde, onları da topladım. Onlarla da tartıştım. Ve en sonunda Fatsa halkının ortak vardıkları bir nokta oldu. İmkânlar yoksa eğer, herkes kendi evinin önünü temizlerse bu iş biter şeklinde bir anlayış üzerinde tartışırken, bir kampanya oluştu kafamızda. Ve halkla tartışarak bu kampanyayı, 'Çamura Son Kampanyası' adıyla anılan bir kampanyayı halkla beraber tespit ettim. Ve bunun programını hazır-

ladım. Ve belediyenin teknik elemanlarını topladım. Bir arada kampanyanın programını açıkladım."

"Bu programa göre, civar belediyelerin Ordu Belediyesi, Perşembe, Ünye, Yalıköy, Medreseönü, Bolaman, Ilıca, Gürgentepe, Yukarı Çamaş, Aşağı Çamaş, Çatak, Çatalpınar, Aybastı, Korgan, Kumru. Yani, Ordu ve yakınında bize yakın olan tüm belediyelerin araçlarını 6 günlüğüne Fatsa Belediyesi'nin hizmetine aldık."

"İkincisi, devletin güçlü kuruluşları olan Kara Yolları, DSİ gibi kuruluşlarına da haber vererek onların da elindeki güçlü araçlarını altı günlüğüne Fatsa Belediyesi hizmetine aldık. Bunun yanı sıra Fatsa'da arabası bulunan tüm araba sahiplerinden bir günlüğüne Fatsa Belediyesinin hizmetine arabalarını vermelerini ve benzini belediyeden olmak kaydıyla bu kampanyaya bir günlüğüne katılmalarını istedik. Dar olan yollara büyük arabaların girip çalışamayacağı düşünülerek traktörleri olanlardan traktör, el arabası olanlardan el arabası temin ederek o dar sokaklarda kullanımını sağladık. Bunun dışında her köyden onar kişi bu kampanyaya kazmalı, kürekli olarak katıldı."

"Fatsa Belediyesi, kazma işinde çalışacak, mahallelerden insanları, okullardan öğrencileri teşkilatlandırdı."

"(...) Bu kampanya benim umduğumdan daha fazla bir ilgi gördü ve Fatsa'nın içi araçlarla doldu. Bırakın siz Fatsa'daki vatandaşların araçlarını bir gün vermesini, Ünye'den, Ordu'dan araba sahipleri bile, arabalarını birer günlüğüne Fatsa Belediyesi'ne göndererek, bu kampanyaya katıldılar. Civar belediyelerin teknik elemanları, diğer belediyelerin işçileri, Belediye Reisleri de dahil kampanyamıza gelip, katıldılar. Bu kampanyada Fat-

salılar gelen misafirleri evlerinde ağırladılar. Yemek yedirdiler. Yollarda akşama kadar kazmayla, kürekle araba yükleyen, boşaltan insanlara Fatsa halkı, misafirperverlik gösterdi. Halk, civarın il ve ilçe insanlarıyla Fatsa halkının kaynaşmasını, birliğini, beraberliği, kardeşliği ve ortak çalışmanın ne gibi şeyler kazandıracağını orada yaşayarak gördü (...)"[4]

Son üç yıldır çamura, sivrisineğe ve koleraya mahkûm edilmiş kent kısa bir zamanda temizlenmiş, yarım kalmış kanalizasyon çalışmaları tamamlanmıştır. Çamurdan arındırılmış, cadde ve sokaklar temizlenip yıkanmış, Kentin çehresi bir anda değişmiş, eli yüzü açılmıştır.

Sırada; karaborsayla, kaçakçılıkla ve tefecilikle mücadele vardır. Eski kötü alışkanlıkları ortadan kaldırmak kolay değildir. Belediye zabıtalarınca dükkânında karaborsa mal yakalanan birisi belediye meclis üyesidir. "Ben belediye meclis üyesiyim, bana işlem yapamazsınız" der. İşlem durdurulur. Başkan aranır. Terzi Fikri'nin yanıtı nettir:

"Halk bizi karaborsayı önlemek için seçti. Kimseye ayrıcalık tanımayın, tüm karaborsa mallarına el koyun."

Belediye Meclis üyesinin tüm karaborsa mallarına el konulur. Normal fiyatından halka satılarak, bedeli kendisine ödenir. Yakalanan tüm "karaborsa mallar" için de aynı işlem yapılır. Halk durumdan hoşnuttur. Kendisine "karaborsa mal" satmak isteyenleri belediyeye bildirir. Belediye ekiplerinin olaya el koymasıyla, malları karaborsa fiyatından değil; gerçek piyasa değeri üzerinden satın alabilme olanağına kavuşur. Karaborsa kaçakçılık ve rüşvetin önü kesilmiş, halkın belediyeye olan güveni artmıştı.

---

[4] Mahkeme tutanaklarından.

Karaborsaya Karşı Mücadele

"Belediyemiz benim dönemimde karaborsaya karşı aktif bir mücadeleye girmiştir. Bu aktif mücadele sonucunda Fatsa'da o günlerde karaborsada bulunmayan temel ihtiyaç maddelerinin temininde belediyemiz TANSA kanalıyla halka temel ihtiyaç maddelerini ulaştırmak için, yoğun bir çalışmaya girmişti. Bunun yanı sıra temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki karaborsaya karşı da aktif bir mücadele sürdürmüştür. Fındıkkabuğu, demir, kömür, çimento, margarin, omo, sigara, gaz, benzin, mazot, et ve benzeri temel ihtiyaç maddeleri, hepinizin bildiği gibi 1978'lerin, 1979'ların Türkiye'sinde bulmak mümkün değildi. Bulunanlar da bilindiği gibi fahiş fiyatla satılmaktaydı. Bu konuda belediyemizin başarılı çalışması yukarıda anlattığım belediye hizmet komitelerinin katılımıyla sağlanmıştı. Şehir tamamen denetim altına alınmıştı. Her şey karaborsaydı, kenar mahallelerde alaf yığınlarının altında benzin bidonlarına belediyemiz el koymuştu. Bunların tutanakları Fatsa Belediyesi Encümen tutanaklarında mevcuttur. Ki, bir şehir yakılabilir o miktarda benzin ele geçirilmişti. Bu benzin, ayrıca benzin istasyonları sahipleri tarafından buralara stok edildiği belediyemizce tespit edilmiş, stokçular çok ağır cezalara çarptırılmıştı."

"Bunun dışında bir tek örnekle karaborsa olayını açıklayacağım. Örnek yüzlercedir. Ancak, mahkemenin fazla zamanını almamak için çok çarpıcı bir tek örnek vermekle yetineceğim:"

"Bilindiği gibi belediye başkanlarının en çok mesai kurdukları beraber çalıştıkları ve sorumlusu olduğu encümen üyeleridir. Fatsa Belediyesinde CHP'li encümen

üyesi vardı. Cumhuriyet Halk Partisi çoğunluğunda olduğu için mecliste Cumhuriyet Halk Partili iki tane üye temsil ediyordu. Bunlardan Cevat Biricik isminde encümen üyesinde de karaborsa yağ yakalanmıştı. Bir tek Cevat Biricik hakkımda karalamalara yönelmiştir. Bunun nedeninin anlaşılması bakımından ben o evrakı istemiştim. Kendisi, belediye ilgilileri tarafından mağazasında 110 koli yağ yakalattığında, belediye zabıta memurlarına şöyle diyor; 'Ben Cumhuriyet Halk Partisi'nin ileri gelen bir insanıyım, ben bunları esasında karaborsa için getirmemiştim. Köylerdeki bakkallara dağıtacaktım. Ben, reis beyle görüşürüm, siz bu malları müsadere etmeyin', şeklinde bir talepte bulunuyor. Memurlara ben daha önce tembih ettiğim için, memurlar bu konuda herhangi bir 'geri adım atmayacaklarını, belediye reisinin makamında olduğunu, kendisine telefonla durumun bildirilmesini' istiyorlar. Cevat Biricik, telefon ederek benden bu işin idare edilmesini istemişti. Ancak, ben tekrar görevlileri telefona istedim. Ve malın derhal müsadere edilip, belediyeye getirilmesini istedim. Bu konuda encümen toplantısında Cevat Biricik'e para cezası kesildi. Daha sonraki Haziran dönemindeki encümen seçiminde de Cevat Biricik Halk Partisi tarafından encümen üyeliğinden düşürüldü."

"Burada anlatmak istediğim, hiçbir belediye reisi, Türkiye'de encümen üyesine ceza veremez. Encümen üyesini karşısına almaz. Türkiye'de görülmemiştir, bu mümkün değildir. Çünkü belediye reisi imza olarak ona muhtaçtır. Birçok işlerini onunla beraber görmek durumundadır. Onlar birbirlerine destek olmak durumundadır. Diyeceksiniz ki, 'Siz hangi şartlar altında buna ceza verebildiniz?' Benim diyeceğim cevap şu olacaktır:

'Çünkü, benim belediyede hiçbir haksız önerim söz konusu olmayacağı için, encümen üyesinin benim karşımda yer alması mümkün değildir.' Ancak ben yasal olmayan teklifleri encümene getireceğim ki onlar bu yasal olmayan teklifleri idare edecekler. Benim öyle bir derdim hayatım boyunca olmadığı gibi, belediyede de olmamıştır. Bundan dolayıdır ki, hiç kimseye de taviz vermek durumunda olmadım."

"Karaborsa anlayışı, karaborsacılık zihniyeti tamamen Fatsa'da öldürülebilmiş midir? Hayır, öldürülememiştir. Yine zaman zaman bu işlere tevessül eden insanlar olmuştur. Örneğin, et dağıtımında, demir dağıtımında eski alışkanlıklar sürdürülegelmiştir. Ancak, hepsi zamanında belediyenin müdahalesiyle önlenmiştir. Belediye bu müdahalelerini mahalle komitelerine borçludur. Yani, belediye hizmet komitelerine... Çünkü tüm Fatsa'yı bu komite kanalıyla ben denetime aldım. Ev ev, bakkal bakkal, her tarafı bu komiteler, temizliğinden tutun, gıda maddelerine varıncaya kadar, patlayan kanalizasyonlardan, akmayan sulara kadar belediyenin gözükulağı olmuşlardır."[5]

Bu gelişmeler, Terzi Fikri'ye muhalif olanları bile hem şaşırtır, hem heyecanlandırır. En katı muhaliflerden biri, Terzi Fikri'yi arayarak 'gördüm ki sen bizim için doğru ve güzel şeyler yapıyorsun. Al şu tapumu ve bize bir park yap' der. Böylece şehrin merkezine bir park yapılır.

Ama memnun olmayanlar da vardır. Kimdir bunlar? İşledikleri cinayetler sonucu Fatsa'dan kaçan ve bir daha dönemeyen faşistler, çıkarları zarar gören tefeci-

[5] Mahkeme tutanaklarından.

tüccarlar, tatlı kârlar elde edemeyen karaborsacılar. Bunların sözcülüğünü yapan sağcı yayın organları. Her gün, Ortadoğu, Tercüman gibi gazeteler. Bunlar, Fatsa'da yaşanan gerçekleri anlatmak yerine, gelişmeler "komünist kurtarılmış bölge", "küçük Moskova" ifadeleri ile gündeme getiriyorlardı. İşin kötüsü bu yayınlar kimi çevrelerde etkili de oluyordu.

14 Ekim 1979 seçimleri sonrasında Demirel'in başbakanlığında kurulan azınlık hükümeti Ordu Valisi Cafer Eroğlu'nu görevden alarak, yerine Hikmet Gülsen'i atadı. Yeni Vali Hikmet Gülsen kanalıyla, AP azınlık hükümeti, Fatsa üzerindeki baskıları arttırdı. Bu dönemde Fatsa Belediyesi hükümet tarafından ekonomik ablukaya alındı.

BÖLÜM 14

24 OCAK KARARLARI

Aslında 24 Ocak Kararları olarak bilinen, IMF tarafından tüm yeni-sömürge ülkelere "ihracata dönük sanayileşme" adı altında dayatılan "Friedman Modeli"nin Türkiye uyarlamaları 3 Ocak 1980'de açıklanacak ve 3 Ocak Kararları adını alacaktı. Özal'a mal edilen bu kararlar, daha önce de belirttiğimiz gibi bir yıl önce 4 Ocak 1979'da, Guadelup'da Hamak Oteli'nde ABD adına Başkan Carter, İngiltere Başbakanı James Callaghan, Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard D'Estaing ve Batı Almanya Başbakanı Helmut Schmidt'in katıldığı, dörtlü zirve toplantısında alınmıştı.

Bu toplantıda alınan ve Türkiye'ye dikte ettirilen kararlar, "sermayeye" ve "emperyalizmin" sömürüsüne mutlak "özgürlük" tanıyan, "ülkeleri sömürgeleştirirken, emekçileri köleleştiren" ekonomik tedbirlerin açılımından başka bir şey değildi. Başbakan Demirel'in çiçeği burnunda müsteşarı Turgut Özal ve ekibi işte bu kararları uyarlayarak hazırladıkları "Ekonomik Tedbirler Paketi"ni 3 Ocak'ta yapılacak Bakanlar Kurulu toplantısına götürecekler ve onaylatarak açıklayacaklardı. Ama askerlerin "Uyarı Mektubu" araya girince bu iş aksamıştı.

2 Ocak 1980'de yılbaşı hediyesi olarak "Uyarı Mektubunu" alan Demirel, Özal'a:

"Dur bakalım Turgut, dedi. Önce hükümette kalıp kalmayacağımızı bir görelim. Hükümette kalmayacaksak ne diye tedbir ilan edelim? Tedbir ilan etmek yeterli

değil ki... Tedbir tek başına bir şey değildir. Bunun kadar önemlisi, bunları uygulayacak kadrodur. Eğer ben siyasi kadro olarak hükümete devam etmeyeceksem, sorumluluğu bende olmayan bir işin tedbirini niçin ilan edeyim?"[1]

Gelişmeleri Vedii Bilget'in kitabından takip edelim:[2]

"4 Ocak'ta Cumhurbaşkanı Korutürk, Cumhuriyet Senatosu Başkanı İhsan Sabri Çağlayangil ve TBMM Başkanı Cahit Karakaş'ı Çankaya Köşkü'nde kabul ederek "Uyarı Mektubu" üzerinde görüştü. O sırada AP Grup toplantısı yapılıyordu. Genelkurmay Başkanı Evren'den görüşme isteği gelmesi üzerine Demirel toplantıdan ayrıldı ve Evren'i Başbakanlık Konutu'nda kabul etti.

"Bu mektup konusunu konuşmak isterim, dedi Demirel. Siz ordunun savaşa karşı hazırlanmasından sorumlusunuz. Ben de Meclis'e karşı sorumluyum. Hükümet biziz. Ancak bizim ne kabahatimiz var? Daha 35 günlük hükümetiz. Ne istiyorsanız söyleyin bize, çaresini bulmaya çalışalım."

Evren, sıkıyönetim nedeniyle ordunun çok bunaldığını, karşılaştığı yakınmaları anlattı ve "Böyle bir uyarıda bulunmak zorundaydık. Mektup ordu komutanlarının düşüncelerini topluyor. Herkesin el ele verip bu sorunu halletmesi arzusunu belirtiyor" dedi.

"İyi ama, 35 günlük bir hükümet nasıl sorumlu tutulabilir? Ben kendim buraya gelmedim ki. Seçimle geldim. CHP bile hükümeti AP kurmalı diye açıklama yaptı. Bir adam yakaladınız da ben size bırakın mı dedim? Bir cezayı mı indirttim?"

---

[1] Yeni Ortam *-24 Ocak'tan 12 Eylül'e -1* www.yeniortam.org.

[2] *Girdap 2*, Vedii Bilget, Kastaş Yayınevi, s. 292-296.

Evren duraksadı. "Bu mektubu hükümete vermedik, dedi. Hele hükümet değişsin diye hiç vermedik. Bütün partilere, bütün Anayasal kuruluşlara verdik."

Demirel rahatladı. Amaçlanan bir müdahale değildi ona göre. Sıkıyönetimden kaynaklanan sıkıntılar vardı.

8 Ocak'ta Turgut Özal, Genelkurmay Başkanlığı'na gitti. Evren ile birlikte Kuvvet Komutanları ve çok sayıda general ve amiral önünde kürsüye çıktı ve hazırlanan "Ekonomik Tedbirler Paketi"ni anlattı. "Ekonomi bir ilimdir, bir tekniktir. Siyasete de, askerliğe de benzemez. Bu gibi konularda çok dikkatli olmak lazımdır" dedi. "Hep dışarıdan yardım istiyoruz. Ancak bu böyle gitmez. Ne yaparsak Türk milleti olarak yapacağız. Yardım alacaksak sadece ayağa kalkmak için alacağız" sözlerinden sonra boğazı kurudu. Su içmek için kürsüde bardak aramaya başladı. Deniz Kuvvetleri Komutanı Ulusu ayağa kalktı, koştu bir bardağa su doldurdu ve Özal'a götürdü.

9 Ocak'ta Türkiye ile ABD arasında imzalanacak yeni "Ekonomik ve Savunma İşbirliği Anlaşması" üzerinde üç gündür Ankara'da sürdürülen görüşmeler sonuçlandırıldı ve temel anlaşma metni ile ekler üzerinde görüş birliği sağlandı. İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Carrington ve beraberindeki heyet, İngiliz Hava Kuvvetleri'ne bağlı bir uçakla Ankara'ya geldi. Konuk bakan, Türkiye'nin politik ve coğrafi konumuna değinerek, "Türkiye NATO için önemli değil, gerekli hale gelmiştir" dedi. "Önem" ve "gerek" arasında kurulan bu ilişki, Türkiye'nin NATO için yalnızca savaşacak asker kaynağı olmaktan öte bir değeri olmadığının da somut vurgulamasıydı aslında.

Komutanlar Özal'ın kendilerine verdiği brifingden hoşnuttular. Ulusu, "Enflasyon, devalüasyonların sonu-

cu değildir. Tam tersine, devalüasyonlar enflasyonun sonucudur" sözlerine hayran olmuştu. "Ali Veli, Veli Ali" taktiği tutmuştu anlaşılan. Şahinkaya ise, "Devlet ekonomik meselelere biraz yukarıdan bakmalı ve ayrıntılara girmemelidir" savına katılıyordu. Demirel gülümsedi. Daha sonraki saatlerde Türkiye-ABD Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması ile savunma desteği, savunma sanayii ve tesisler alanlarında işbirliğini düzenleyen üç tamamlayıcı anlaşma, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Ortak Güvenlik İşleri Yardımcısı Faruk Sahinbaş ve ABD Büyükelçisi Ronald Spiers tarafından parafe edildi.

18 Ocak 1980 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan bir habere göre; "Carter Doktrini" adıyla şekillenen Amerikan dış politikası çerçevesinde Türkiye'nin stratejik önemi artarken, Amerika'nın isteği üzerine Almanya, Türkiye'ye yapılacak ikinci acil yardım planının öncülüğünü üstlendi. 1979 sonlarında Sovyetler'in Afganistan'a askeri müdahalede bulunarak ülkeyi kontrol altına alması üzerine, ABD bu hareketin Basra Körfezi'ne ve petrol bölgesine yayılmasından kuşkulandığından, Başkan Carter bir açıklama yaparak, herhangi bir yabancı devletin bu körfezin kontrolünü ele geçirmeye çalışılmasının ABD'nin hayati menfaatlerine saldırı sayılacağından, askeri kuvvet kullanılması da dahil her türlü tedbiri alacaklarını ilan etti."

"Carter Doktrini"ne adını veren Amerikan Başkanı Carter 22 Ocak 1980'de, Amerikan Kongresi'ne yazılı olarak sunduğu "Birlik Mesajı"nda, "NATO çerçevesi içinde, ABD'nin Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik sorunlara çözüm bulabilmek için harekete geçtiğini, böylece NATO'nun güney kanadı için büyük önem taşıyan Türkiye'nin güçlendirilmesinin amaçlandığını" belirtiyordu.

Kongrede açıkladığı yıllık raporunda ise, Körfez ve Hint Okyanusu'nda egemenlik kurmayı hedeflediklerini bildirmekteydi. Raporda şu ifadeler yer alıyordu:

"Yabancı güçlerin Körfez'e nüfuz ederek egemen olma teşebbüsünde bulunması ve ABD'ye karşı bir harekete ilişkin tutumumuzun çok açık olması gerekir. Böylesi bir saldırının, askeri alternatif başta olmak üzere her tür imkânı kullanarak bertaraf edilmesi lazım gelir. Hint Okyanusu'nda bulunan deniz güçlerimizi arttırdık ve şu anda biz, Kuzey Afrika ve Körfez bölgelerinde güçlerimizin kullanabileceği deniz ve hava lojistik kolaylıklarının hazırlıklarını yapıyoruz. Körfez bizim için önem kazandığı gibi birçok dostlarımız ve müttefiklerimiz için de önem arz etmiştir. Petrol kaynakları bize veya başkasına akmadığı takdirde doğrudan güvenliğimizi tehdit edecektir. Zira petrolün akmasında tehlike arz eden iki durum vardır:

Birincisi; Körfez'de istikrarsızlıktan doğan durum.

İkincisi ise; Sovyetler Birliği'nden kaynaklanan durum."

Yoruma gerek var mı? Ortadoğu bölgesi ve petrol içeren bölgeler Amerika'nın hayati ve ulusal çıkarlarından sayılıyordu. Bu çıkarlar için her şeyin yapılması "mübahtı."

Yapıldı da. Çöl Tilkisi adı verilen operasyonun komutanı Norman Shfarskof, Amerika'nın 1991'de Irak'a düzenlediği saldırı ile ilgili olarak kendisine bir gazeteci tarafından sorulan, Amerikan güçlerinin Körfez'e gelmelerinin nedenini şöyle açıklıyordu:

"Biz, Allah'ın yaptığı hatayı düzeltmek için geldik. Bu hata ise petrolü Araplara vermesidir. Güçlerimiz bu bölgeden artık ayrılmayacaktır."

"22 Ocak 1980 günü MGK toplantısından sonra Demirel, bir süre Korutürk'le konuştu. Özal ekibinin hazırladığı "Ekonomik Tedbirler Paketi" hakkında bilgi verdi. "Burada alınan kararlar acı reçetelerdir. İnciticidir ama başka çare bulamadık. Sonunda inşallah ülkeye rahatlık gelecektir" sözleriyle başladığı konuşmasında alınacak kararları anlattı. Korutürk'ün tutumu olumluydu. Demirel, "Ben sizi Bakanlar Kurulu bu konuyu ele aldığı zaman yine haberdar edeceğim. Bu toplantı geç saatlere kadar sürebilir. Gecenin geç saatlerinde bile önünüze imza için kararnameler gelebilir. Sizden istirham ediyorum. Zatıâlinizin bunları hiç bekletmeden, aynı anda imzalaması ve Resmi Gazete'de yayınlanmak üzere derhal bize iadesi şarttır" dedi.

Korutürk bunu da olumlu karşıladı. Ecevit Hükümeti sırasında Demirel, Korutürk'e "Çankaya Noteri" diyordu. Şimdi de kendisi ondan bakmadan, okumadan, acil imza için "noterlik" istiyordu.

24 Ocak Perşembe sabahı Demirel, Çankaya'daki Başbakanlık Konutu'na geldi. O gün, Bakanlar Kurulu toplantısı vardı. Danışmanları Mehmet Dülger ve Atilla Peynircioğlu'nu çağırdı. "Çocuklar bugün önemli gün. Kurul toplantısı herhalde çok uzun sürecek. Memlekete hayırlı olur inşallah" dedi ve onların hiçbir şeyden haberi olmayan şaşkın bakışları arasında Turgut Özal'ın evini aradı. Saat 09.30'du.

Özal'ın makam aracına binip Demirel'in yanına gitmesi sadece on dakika aldı. Yüzü heyecandan kıpkırmızı olmuştu. Çünkü Demirel, "Bak Turgut kardeşim, kararları bugün Kurula getiriyorum. Sabah gazetelere baktım devalüasyon lafı falan da yok. Ortam müsait. Sen adamlarını Başbakanlıkta topla, hazırlıklarını yapsınlar" diyordu.

"Tamam abi," dedi Özal. "Kurulda işin taktiğini nasıl ayarlayacağız?"

"Önce ben yarım saat kadar konuşup durumu anlatırım, sonra sözü sana veririm. İşin teknik yönünü sen götürürsün. İtiraz falan olursa ben sana destek veririm."

Özal çıkınca Demirel, Devlet Bakanı Ekrem Ceyhun'u çağırdı ve durumu bildirdi. Şimdi kendisi de heyecanlanmıştı.

Bakanlar Kurulu'nda ilk konuşmayı Demirel yaptı. Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu irdeledi, nasıl bir ekonomi devraldıklarından söz etti, CHP Hükümeti'ni eleştirdi. Sonra alınacak kararlara değindi ve "Açık söyleyeyim, bu kararlar acıtıcı kararlardır. Hakk-ı vukufunuza saygı duyarak sizlere her şeyi açıkça anlatacağız" diyerek sözü Turgut Özal'a verdi.

Özal Genelkurmay'daki brifingde yaptığı gibi uzun uzun konuştu. Bu kararların alınmasının zorunlu olduğunu yoksa Türk ekonomisinin batacağını söyledi. "Eğer anarşi ile mücadelede başarılı olmak istiyorsak, ekonomik alanda başarılı olmak zorundayız" diye bitirdi konuşmasını. Ancak alınacak kararların neler olacağının ayrıntısına girmedi. Demirel, "Haydi, aç bakalım dosyaları" dedi.

İlk dosya açıldı: "Türk parasının Amerikan Doları karşısındaki değeri yeniden belirlenmiş ve bir dolar 70 lira olmuştur."

Bakanlardan homurtular ve söylenmeler yükseldi. O ana değin resmen 35 lira olan doların değeri yüzde yüz artışla 70 lira oluyordu. Tepki gösterdiler. Sesler yükseldi. Tartışmalar alevlendi.

Yoğun itirazlar, bağırış çağırışlar, kavgalar, Demirel'in "Bu kararları imzalamayan Bakanlığı bırakır" tehditleri, sinirli sataşmalar...

Gece saat iki dolaylarında Bakanlar Kurulu dağılırken Çankaya'ya apar topar imzalatılan kararlar Resmi Gazete'nin mükerrer sayısına yetiştiriliyordu.

Yalnızca doların değeri 70 liraya yükseltilmemişti. Akaryakıt, kömür ve diğer ürünlere de olağanüstü zamlar yapılmıştı. 22 lira olan normal benzinin satış fiyatı 32 liraya, 25 lira olan süper benzinin fiyatı 36 liraya, daha önce tonu 2 bin 300 lira olan çimentonun tonu 3 bin 500 liraya, 21 liradan satılan demirin taban fiyatı 65 liraya, 4000-5000 kalorilik linyit 2 bin liraya, taş kömürü 7 bin liraya kok kömürü ise 11 bin liraya çıkmıştı. Öte yandan gazete kâğıdına da yüzde 354 oranında zam yapılmış ve bugüne kadar tonu 9 bin liradan satılan gazete kâğıdının, 12 sahifeye kadar olanının fiyatı 40.900 liraya çıkarılmıştı.

Ülke tarihine "24 Ocak Kararları" diye geçecek "Ekonomik Tedbirler Paketi"nin daha ilk aşamasıydı bu. Bakanlar Kurulu ertesi gün yeniden toplanacaktı ve arkası gelecekti."[3]

IMF'nin daha önce yaptıramadığı, işbirlikçi sermayenin gazetelere çarşaf çarşaf ilan vererek ilan ettiği istekleri nihayet yerine getiriliyordu. 24 Ocak Kararları, Türkiye'yi tek taraflı olarak yabancı sermayeye açacak, emeği "köleleştirirken", sermayeye tam bir "özgürlük" sağlayacak olan "vahşi kapitalizme" geçişin temellerini atıyordu.

24 Ocak Kararları'yla Türkiye'de kuruluşundan beri uygulanan karma ekonomik model kökünden değiştiriliyor, yerine serbest piyasa ekonomisi geliyordu.

---

[3] *Girdap 2*. Vedii Bilget, Kastaş Yayınevi, s. 305-308.

Kararlar şunlardı:

• "İthal ikamesi" (ithal etme içeride üret) yöntemi yerine "ihracata yönelik sanayileşme" yöntemine geçiş, aşırı değerlenmiş kurun gerçekçi kur seviyesine düşürülmesi.

• Mal fiyatlarının mümkün olduğunca serbest piyasada belirlenmesi (Devletin ekonomiden elini çekmesi).

• KİT reformu (Aşırı istihdamın önlenmesi, temel mallarda sübvansiyonların kaldırılması).

• Yabancı sermayenin ülkeye girişinin kolaylaştırılması (Devlet tekelindeki çeşitli üretim alanlarının yerli ve yabancı özel sermayeye açılması).

• Faizi devletin değil, piyasadaki arz ve talebin belirlemesi.

Faizler serbest bırakılmıştı. Faizlerin başıboş bırakılması, "faizlerde rekabete", çoğu bankanın bankerler yoluyla para toplamasına neden oldu. Bankerlerin aylık yüzde 10 gibi akıl almaz faizlerle hesapsız kitapsız, denetimsiz para toplaması sonucu, bir müddet sonra ne anaparasını ne de faizi alamayan "bankerzede"ler ortalığı kapladı. "Saadet zinciri" kopmuş, "devlet"in gözleri önünde "uyanık" vatandaşlarımız "dolandırılmış"tı.

İşin ilginç yanı, bankerlere para kaptıranların yüzde 90'ı üniversite mezunu; bankerlerin yüzde 90'ı ise ortaokul mezunu idi. Sonuçta bankerler vatandaştan topladıkları paralarla kayboldular.

Bunu banka batışları izledi. On binlerce insan "batık" paralarının peşinde süründüler. Uyanık işadamları, "teşvik"ten yaralanma adına "hayali ihracat" yaparak köşeyi döndüler. Bu dönemde ihracat yapacak şirketlere çok büyük olanaklar sağlanmıştı. Bunlar; çeşitli vergi muafiyetleri, kredi kolaylıkları, döviz tahsis etmek, ih-

racat sonucu ele geçen dövizin yüzde 50'sini belli bir süre elde tutabilmek gibi maddelerdi. Çoğu şirket ihracat yapmadan hayali ihracat yapıyor, belgesi ile beraber giderek ihracatı üzerinden belli bir miktarı devletten alıyordu.

İhracat hayaliydi, ama ithalat gerçekti ve tüm kalemlerin (silah, cephane, uyuşturucu gibi kalemler hariç) ithalatı serbesti. Yabancı sermaye girişi kolaylaştırılmış, vergi kolaylıkları, yatırımın yüzde 50'sinin vergi iadesine konu olması, sermayenin yönünü ve miktarını belirleyen kuralların olmaması, yatırım ve ihracat teşvik kredileri bu konuda etkin rol oynamıştı.

24 Ocak Kararları'ndan sonra Özal, Şubat'ın ilk haftasında, alınan kararların uygulanabilmesi için borç bulmak ve mevcut borçları erteletmek için Washington'a gitti. Özal ve heyeti, ABD Hazine Bakanı Miller ile görüştü. IMF ve Dünya Bankası nezdinde Türkiye'ye yardım konusunda ağırlık konulmasını istedi. Daha sonra IMF Başkanı Larosiere ve Avrupa Masası Şefi Whittom ile görüştü. Ancak, Dünya Bankası'nın başındaki -ABD eski Savunma Bakanı- Vietnam katili McNamara bazı taahhütler karşılığında krediyi verebileceklerini belirtti.

Dünya Bankası Başkanı McNamara, "Bu konuda Türk Hükümeti'nden bazı taahhütler isteriz" diyordu ve ekliyordu: "Türkiye üstesinden gelemeyeceği kadar çok sayıda yatırım projesine başlamış durumdadır. Bu projeler ülkeniz için fazladır. Bunlardan önemli bir bölümünden vazgeçmeniz gerekmektedir. İstediğiniz krediyi alabilmek için bu konuda hazırladığımız bir taahhütnameyi imzalamanız gerekmektedir."

McNamara'nın tutumu buydu: Türkiye kredi istiyorsa bir taahhütname verir ve artık ulusal yatırımların-

dan vazgeçerdi. Bundan sonra topu Türkiye Masası Başkanı Adi Davar'a attı. Özal ve Türk heyeti ile görüşmeleri o sürdürecekti. Davar, hazırlanan taahhütname örneğini gösterdi. "Bu bir güvence mektubudur. İmzalayın ve krediyi alın" dedi. Belge, Türk ekonomisinin tüm denetimini Dünya Bankası'na devretmesini öngörüyordu. Hükümet alacağı her ekonomik kararı önceden Dünya Bankası'na bildirecek ve onayını alacaktı. Bundan sonra bazı sanayi dallarına yatırım yapılmayacaktı.

Özal yanındakilere, *"Yahu bunu imzalayanı ipe gönderirler"* dedi ve Adi Davar'a döndü:

"Ben hükümetimden imza yetkisi almadım."

"O zaman alın ve imzalayın. Ya da başka bir yetkili imzalasın. Başka yolu yok!"

Özal hemen Ankara'yı aradı ve durumu Demirel'e iletti. Aldığı yanıt, "Turgut kardeşim, sen nasıl münasip görürsen öyle yap. Karar senindir. Tam yetkilisin" oldu.

Ama Özal hâlâ çekiniyordu. Hazine Genel Müdürü Tunç Bilget, "Bana sorarsanız, imzalayın efendim. Biz Türkiye olarak bundan daha ağır belgelere de imza koymuştuk" dedi.

Bu aşamadan sonra Adi Davar ile yoğun pazarlıklara girişildi. Bazı maddeler hafifletildi ve 7 Şubat 1980 günü, Turgut Özal taahhütnameyi -ya da inceltilmiş adıyla güvence mektubunu- imzaladı.

Ama ne o, ne Süleyman Demirel, ne de Hazine Genel Müdürünün deyimiyle "bundan daha ağır belgelere imza koyanlar" "ipe gitti." Tam tersine ABD'ye ve emperyalizme hizmet edenler, ödüllendirildi, en üst makamlara taşındı. "Çankaya'ya oturtuldu."

İpe gidenler, cezalandırılanlar ise hep ABD emperyalizmine karşı mücadele edenler oldu.

Ve atılan o imzayla birlikte, Türkiye'nin uluslararası mali sermayeye bağımlılığı en üst düzeyde pekişmiş oldu. Türkiye'nin çokuluslu mali sermayenin hiçbir engel tanımadan at koşturacağı, bir alan olmasının yolu açıldı. Ancak, hâlâ çok önemli bir engel vardı.

Sol muhalefet, devrimci direniş, işçi-gençlik ve üretici köylü hareketleri.

24 OCAK KARARLARI, DEVRİMCİ MUHALEFET EZİLMEDEN UYGULANAMAZDI

24 Ocak Kararları alınmış, ülkeyi tamamen emperyalist güçlere teslim eden "adamı ipe" götürecek imzalar atılmış, taahhütler verilmişti.

Ama, devrimci mücadele ezilmeden, halk muhalefeti susturulmadan ne 24 Ocak Kararları uygulanabilir, ne de taahhütler yerine getirilebilirdi.

Nitekim bunların tümüyle hayata geçirilebilmesi ancak 12 Eylül 1980 faşist cuntası ile mümkün olabilecekti.

Bu "imzalar"dan sonra, bir yandan kredi musluklarının açıldığına dair haberler gelmeye başlamış, diğer yandanda devrimcilerin, işçilerin, işçi örgütlerinin ve muhalif siyasi partilerin tepkisi artmaya başlamıştı.

DİSK, 26 Ocak'ta İzmir'de, 9 Şubat'ta Antalya'da, 23 Şubat'ta Ordu'da, 22 Mart'ta İzmit'te "İşçi Kıyımına, Zamlara, Pahalılığa, Sürgünlere, Anti-demokratik Baskı ve Uygulamalara, Faşist Saldırılara Karşı Demokrasi Mitingleri" gerçekleştirdi. On binlerce işçinin katıldığı bu mitinglerde konuşan DİSK Başkanı Abdullah Baştürk:

"Burjuvazi bizi açlığa, yokluğa, işsizliğe, sefalete boyun eğmeye çağırdı. Bizi teslim olmaya çağırdı. Ya teslimiyet ya da mücadele. Teslim olacak mıyız? Hayır. Elbette ki hayır. Bin kere hayır... Meydanı egemen sınıflara bırakmayacağız. Onlar bir avuç biz ise milyonlarız" diyordu.

28 Ocak'ta Ecevit düzenlediği basın toplantısında, hükümetin almaya başladığı ekonomik ve mali kararların, devalüasyonun ve fiyat artışlarının da sorunlar ve bunalımlar yaratacak nitelikte olduğunu, bu tutumla

sosyal devlet kavramının bir yana bırakıldığını, devletin de devlet olmaktan çıkarıldığını söyledi ve ekledi:

"Devlet, kapitalizmi en ileri biçimde uygulayan ülkelerde bile görülmedik ölçülerde devreden çıkarılmaktadır. Bu model, Türkiye'yi bir Güney Amerika ülkesi durumuna getirir. Gelişme sürecindeki bir ülkede bu model demokrasiyle bağdaşmaz" dedi.

Ertesi gün parti ortak grubunda yaptığı konuşmada da, "Bundan böyle dikkatimizi ve kararlılığımızı daha titiz bir biçimde göstermek zorundayız. Çünkü Hükümet, modası geçmiş bir Güney Amerika modelini, üstelik daha sakıncalı ölçülerle Türkiye'ye uygulamak istemektedir. Artık böyle bir model, demokratik işçi hakları yok edilmedikçe herhangi bir ülkede uygulanamaz. Artık kartlar açıktır. Tehlike gözler önündedir" diyordu.

30 Ocak 1980'de Türk-İş'e bağlı 14 sendika yöneticisi tarafından yapılan açıklamada, "Anayasa ve yasa dışı antidemokratik uygulamalara karşı işçi sınıfının suskun kalmayacağı" belirtilerek, "Hükümet, meclislerin çıkartmış olduğu yasaları, 27 Mayıs Devrimi'nin getirdiği Anayasa'yı ve anayasal kuruluşları bir kenara iterek, Türkiye'yi uçuruma götürmekten başka hiçbir sonuca ulaşamaz" denildi.

31 Ocak-1 Şubat 1980 tarihlerinde Ören'de DİSK ve bağlı tüm sendika yöneticilerinin katılımı ile yapılan toplantıda, geçmiş eylemlerden elde edilen dersler vurgulanarak bölgesel çapta grevler yapılması, Ortak Davranış Komiteleri'nin güçlendirilmesi ve DİSK Merkezi Eylem Komitesi kurulması kararı alındı.

1 Şubat'ta Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar, alınan son ekonomik önlemleri, ülkede beklenilen istikrarı gerçekleştirecek tutarlı önlemler olarak niteledi.

2 Şubat'ta DİSK'in Genişletilmiş Yönetim Organları toplantısı sonunda yayınlanan ortak açıklamada, "DİSK egemen, sömürücü sınıfların saldırısını en etkin ve kitlesel biçimde göğüsleyecektir. Bu politik ve ekonomik saldırılar, baskılar karşısında Türkiye çapında genel grev yapılacaktır" deniliyordu.

3 Şubat'ta Cumhuriyet Senatosu'nda 1980 Mali Yılı Bütçesi görüşülmeye başlandı. Milli Birlik Grubu adına konuşan Fahri Özdilek, "Devaülasyon ve zamlar hayat pahalılığını artıracak, ülkemiz Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi ekonomik, sosyal ve siyasal bunalımlara sürüklenecek"; CHP Grup Başkanvekili Erdoğan Bakkalbaşı ise, "Türkiye'de ekonomik bünye üzerinden devlet müdahaleciliği ve etkinliğini kaldırmak, sosyal bünyeyi alt-üst edecektir. Bu modelin, demokratik kuralları askıya almadan başarıya ulaşması mümkün değildir" dediler.

4 Şubat'ta CHP Genel Sekreteri Mustafa Üstündağ, "Türk ulusu, 6. kez başbakan olarak denediği Demirel'in ekonomimizde ve toplumumuzda yaptığı olağanüstü yıkımı, olağanüstü bir gayretle onarma zorunluluğu ile karşı karşıyadır" dedi ve DİSK'in genel grev kararını ise desteklemediklerini söyledi.

5 Şubat'ta Türk-İş Genel Sekreteri Sadık Şide, "DİSK'in eylem birliği çağrısına kesinlikle hayır denilme kararı alındığını, aksi davrananlar hakkında tüzükte yer alan disiplin hükümlerinin uygulanacağını" söyledi.

6 Şubat'ta DİSK'in aldığı genel grev kararı ve yaptığı çağrının siyasi grev niteliğinde olduğu iddiasıyla Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, DİSK Yönetim Kurulu ile DİSK'e bağlı diğer sendikalar hakkında soruşturma açtı.

8 Şubat'ta Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu'nca yayınlanan bildiride hükümetçe alınmış istikrar önlemleri, tutarlı ve isabetli olarak nitelendirildi.

9 Şubat'ta DİSK'in "Hayat pahalılığını, zamları ve işçi kıyımını protesto" mitingi, Antalya'da yapıldı.

11 Şubat'ta Ankara Belediyesi EGO işyerlerinde çalışan 2 bin 660 Genel-İş üyesi, 7 bin 500 belediye işçisinin bir haftadır sürdürdükleri direnişi desteklemek için 2.5 saat süreyle işi bırakma eylemi yaptı ve 440 toplu taşıma aracı sefere konulmadı.

16 Şubat'ta Ecevit, bütçe görüşmeleri sırasında söz alarak "Türkiye'de oluşturulmaya çalışılan yeni ekonomik modelin birtakım sosyal patlamalara neden olacağı görülüyor. Biz, bu modele maceracı ve sözde devrimcilerle birlikte değil, halkla birlikte karşı çıkacağız" şeklinde konuştu ve sosyalist sola yüklendi.

Aynı günlerde, Turgut Özal yine Genelkurmay'a koştu. Direnişlerden rahatsızdı. Şikâyetlerini bildirdi:

"Türkiye'nin bugünkü duruma gelmesinin sebepleri arasında 12 Mart sonrasında uygulanan yanlış politikalar var. Buna bir de bu dönemde rağbet bulan sol fikirleri eklemek lazımdır."

"Kısa vadede iç yatırımların fazla artması enflasyon yaratır. Bu yüzden dış sermayeye ihtiyacımız vardır. Ben sermayenin milliyeti olduğuna inanmıyorum."

"Tarihi bağlarımız olan Arap ülkelerinde büyük para vardır. Bunlara özel imtiyazlar verilmelidir."

"Yabancı petrol şirketlerini gücendirmeyelim artık. Milli politika TPAO'yu değil memleketi güçlendirmek olmalıdır."

"Demokrasi bir başıbozukluk değil, disiplin rejimidir."

Deniz Kuvvetleri Komutanı Bülend Ulusu, tümüyle destekledi Özal'ı ve ekledi:

"Türkiye'yi bu toplusözleşme düzeni batırmadığı takdirde hiçbir şey batıramaz. Bunu iyi bilelim. Hiçbir ülkede denizcilik işletmeleri devlete ait değil. Devletin görevi değil bu işletmecilik."

Özal hemen konuya atladı ve "Çok haklısınız efendim," dedi. "Deniz Nakliyat başımızın belasıdır. Bu devletçilik anlayışı bırakılmalıdır."[4]

Ne diyelim. Hani günümüzde asker, sivil tartışması yapılıyor ya, işbirlikçilikte birbirleriyle yarışıyorlar ya, al birini vur ötekine.

[4] *Girdap 2.* Vedii Bilget, Kastaş Yayınevi, s. 308-311.

TARİŞ DİRENİŞİ

MC iktidarı 1980 yılına yalnızca 24 Ocak Kararları'yla ekonomik bir dayatmayla girmiyordu. Kamuya ait işyerlerindeki devrimci işçilere ve örgütlere karşı başlattığı savaşı da hızlandırmıştı. Kamu işyerlerinde devrimci işçilerin tasfiyesi ve yerlerine MHP militanlarının işçi olarak yerleştirme operasyonu da sürmekteydi.

Bu operasyona karşı, işçiler ve sendikaları direnmekteydi. Bu anlamda Tarım Satış Kooperatifi Birliklerine (TARİŞ) çok sayıda MHP militanının işçi olarak yerleştirilmek istenmesi çeşitli olaylara yol açtı.

TARİŞ, Ege bölgesinde 80 bin üzüm, incir, zeytin ve pamuk üreticisinin tarım satış kooperatifleri şeklinde örgütlendiği dört birliğin kısaltılmış adıdır. TARİŞ'in yanısıra Antbirlik, Çukobirlik, Trakya Birlik, Fiskobirlik gibi birlikler, 1935 yılında çıkarılan yasa ile oluşturulmuşlardır. Ürünlerin iç ve dış pazarlarda satışını yapan aracı ve tefecilere karşı mücadele etmek, üreticileri korumak amacı ile oluşturulmuşlardı. Ama kısa bir süre sonra işlevini büyük ölçüde yitirmiş, yönetim kurullarına, büyük toprak sahipleri ve kooperatifin büyük hissedarları doluşmuştu. Kooperatif ve birlikler, devletin ve değişen siyasi iktidarların vesayeti altına girmişti. Fabrika müdürleri, genel müdür ve diğer yöneticileri, siyasal iktidarlar tarafından atanıyordu. Kooperatif ve birlik genel kurullarının kararları, ilgili bakanlığın onayına bağlı idi. Ekonomiye sağladıkları katkılara karşın, yaratılan artı değer üreticilere ve emekçi halka yansıtılmıyordu. Üzerlerindeki devlet vesayeti sayesinde, sermayenin çıkarlarını savunan iktidarlar tarafından TARİŞ ve diğer birlikler, üreticilerin daha çok sömürülmesinin

aracı oldular. Ekonomideki rolleri nedeniyle de, birer siyasal mücadele üssü haline getirilen TARİŞ ve diğer birliklerde çalışan işçiler, sürekli olarak bütün hükümetler döneminde baskı ve kıyıma uğradılar. 3. MC döneminde ise yeni bir kıyım başlatılmıştı.

Başta TARİŞ olmak üzere Antbirlik, Çukobirlik ve Trakyabirlik'te yöneticiler değiştiriliyor, işletme ve fabrikaların yeniden MHP'lileştirilmesi için mevcut işçiler işten çıkartılmak isteniyordu.

TARİŞ'te de, eski TARİŞ Genel Müdürü Erdinç Gönenç görevden alınıp, yerine Hakkı Gürün atandıktan sonra, sıra işçilere gelmişti.

İşçiler, DİSK'e bağlı Tekstil ve Gıda-İş sendikalarında örgütlenmişlerdi. Antbirlik ile Trakyabirlik'te de DİSK büyük oranda örgütlüydü ve DİSK tarafından imzalanan toplu iş sözleşmelerinde iş güvencesi yer alıyordu. Sözleşmeye göre; gerekçesiz olarak işveren tarafından işe son verme halinde, her işçi için 36 maaş tutarında tazminat ödemesi zorunlu kılınmıştı. İşverenin, işçiye tazminat ödemesinden kurtulmasının tek yolu ise, baskı ve yıldırma hareketi ile işçileri ayrılmaya zorlamak ya da direnişe teşvik ederek işi durdurma gerekçesi altında tazminatsız olarak işe son vermekti.

TARİŞ'te başlayan işçi çıkarmaları ve ardından MHP'li militanların toplu sözleşme ve yasa hükümlerine aykırı olarak işe alınmak istenmesi ortamı iyice gerdi. Üstüne üstlük, Genel Müdürlük 22 Ocak 1980'de "arama" adı altında bir polis operasyonu gerçekleştirdi. Jandarma desteğinde panzerler TARİŞ'e girdi. Bardak taşmıştı. İplik işçileri başta olmak üzere, işçiler direnişe geçtiler. Üzerlerine ateş açıldı. 50 kadar işçi yaralanırken 600 kadarı da gözaltına alındı.

Genel Müdür İsmail Hakkı Gürün, DİSK'e bağlı Tekstil Sendikası ve Gıda-İş üyelerini sindirmek, arama bahanesiyle polisle, işçileri çatıştırarak istenmeyen işçilerin atılmasını kolaylaştırmak için uygun bir zemin oluşturmak istiyordu.

Pamukyağında işçilerin çıkarılması için bölümün müdür ve teknik müdüründen, yazılı olarak işçi çıkarma istemi bildirilmiş ve bu iki müdür de bu talebe sert bir şekilde karşı çıkarak, işçi çıkartmanın yasadışı olduğunu Gürün'e bildirmişlerdi.

Olayları izleyen CHP ve AP yetkilileri, "İzmir olaysız bir kent, üretimin aksaksız sürdüğü TARİŞ'te kimi çıkar çevreleri işçiyle polisi karşı karşıya getirmek istiyorlar" diyerek birleştikleri tek konuyu belirtiyorlardı.

Ertesi gün TARİŞ'te üretim dururken, birçok kuruluş TARİŞ olaylarını protesto ediyordu. İzmir'de Çimentepe ve Gültepe gibi gecekondu bölgelerinde halk sokağa döküldü. Ege Üniversitesi öğrencileri, üniversiteyi işgal ederek, TARİŞ işçileriyle dayanışma içinde olduklarını ve güvenlik kuvvetlerinin tavrını protesto ettiklerini bildirdiler. Polis, öğrencilere, gaz ve sis bombalarıyla saldırdı. Çatışma 4 saat sürdü. Çatışmalarda 3 jandarma eri, 10 polis ve 70 öğrenci olmak üzere 83 kişi yaralandı. 200 öğrenci gözaltına alındı.

11 bin işçinin katıldığı direnişi destekleme gösterileri bir gün sonra da İstanbul'a sıçradı.

25 Ocak'ta TARİŞ Genel Müdürü Hakkı Gürün, işçileri işbaşı yapmaya çağırdı. İşe başlamayanların İş Yasasının 17. maddesi uyarınca bildirimsiz ve tazminatsız olarak işten çıkarılacaklarını bildirdi.

Aynı gün İzmirli işçiler 2 saatlik iş bırakma ile dayanışmalarını gösterdiler.

30 Ocak'ta DİSK Genel Başkanvekili Rıza Güven'in TARİŞ işçilerinin üyesi bulundukları sendikaların İzmir temsilcileriyle yaptığı toplantıda, direnişin kaldırılması yolunda karar alındı.

31 Ocak'ta direniş kaldırıldı.

1 Şubat 1980'de tekrar işçiler işbaşı yaptı.

Ancak polis operasyonu yeniden başladı. Çatışma 3 saat sürdü. "Boşaltma" operasyonları sürdürülürken, Pamukyağı kombinası, Çiğli İplik Fabrikası ve Gültepe'de meydana gelen olaylar sırasında polis ve işçilerden yaralananlar oldu. Polis fabrikayı boşaltarak yaklaşık 700 işçiyi Alsancak Stadyumu'na götürdü. İfadeleri alınan işçilerden yalnızca ikisi tutuklandı. Ardından gazetelerde Genel Müdürlüğün işten çıkardığı işçilerin listesi yayınlandı.

Bu gelişmelerden sonra, iplik ünitesini boşaltmak isteyen güvenlik kuvvetleri, Çiğli-Çimentepe halkının barikatıyla karşılaştı.

Gültepe ve Altındağ'da halk protestoya başladı. DİSK üyesi diğer işçiler bir günlük direnişe geçti. Gültepe'de Belediye Başkanı ile birlikte 400 kişi gözaltına alındı. Yağ kombinası işçilerle polis arasında bir kere daha el değiştirdi. İplik Fabrikası işçileri barikatlar kurarak "TARİŞ'te faşistlere yer yok" sloganı ile direnmeye devam etti.

6 Şubat'ta, TARİŞ Genel Müdürlüğü bazı gazetelere ilan vererek, zarar tespiti yapmak amacıyla kuruluşa bağlı tüm işletmelerin bir hafta süreyle kapatıldığını ve direnişe katılan işçilerin iş akitlerinin feshedileceğini ilan ederken, sendikalar bu kararı tanımadıklarını bildirdiler. Bunun üzerine işçiler üretimi sürdürerek fabrikadan çıkmama kararı aldılar.

Ertesi gün 3 bini aşkın işçinin çıkışı yapılırken, bazı üniteler de polisin yardımıyla boşaltıldı. Üzüm işletmesinde işçinin yoğun direnişiyle karşılaşan polisin yaptığı operasyon sonucu 50 kişi yaralanırken, aralarında kadın ve yaşlıların da bulunduğu 600 işçi gözaltına alınarak Atatürk Stadyumu'na götürüldü.

Bunun üzerine İzmir'de 55 bin üyesi bulunan DİSK'e bağlı sendikalar, TARİŞ çalışanlarını desteklemek amacıyla direnişe geçtiler. Gültepe'de izinsiz yürüyüş düzenlendi. 100 kadar kişi gözaltına alınarak Atatürk Stadyumu'na götürüldü. Gözaltına alınanlar arasında CHP'li Gültepe Belediye Başkanı Aydın Erten de vardı.

7 Şubat'ta TARİŞ Genel Müdürlüğü'nün kapatma kararına rağmen 2 gündür işyerlerini terk etmeyen işçiler, saat 16.00'dan sonra savcılık kararıyla boşaltıldı. Bu arada direnmeyi sürdüren üzüm işletmesi işçilerinden 600 kişi gözaltına alındı.

8 Şubat'ta TARİŞ'te üretimi bir hafta durdurma kararını protesto eden işçilerin işbaşı yapması üzerine tekrar "Boşaltma" operasyonları başlatıldı. Pamukyağı Kombinası, Çiğli İplik Fabrikası ve Gültepe'de meydana gelen olaylar sırasında polis ve işçilerden yaralananlar oldu, olaylarla ilgili olarak 400 kişi gözaltına alındı. Aynı gün, Antalya'da tüm işçiler, direnen Antbirlik işçileri ile dayanışma içinde olduklarını göstermek için 2 saatlik işbırakma eylemine giriştiler.

10 Şubat; çatışmalar barikatlar arkasında giderek şiddetlenerek devam ediyordu. Çiğli İplik Fabrikası'nı boşaltmak isteyen polis ve askeri ekiplerle, yollarda barikat kuranlar arasında yer yer çatışmalar oluyordu. Çatışmalarda, 1'i polis 14 kişi yaralandı Bir grup, çatışma-

dan sonra Çimentepe Mahallesi içinden geçerek yüksek tepelere doğru kaçmaya çalışınca polis 100 bin nüfuslu mahalleye girmeye çalıştı. Güvenlik kuvvetleri, karşılarında bu kez yollarda barikat kurmuş, ellerindeki sopalarla kadın ve çocukları buldu. Yaklaşık 3,5 saat süren çatışmanın ardından güvenlik kuvvetleri büyük çapta bir operasyona giriştiler ve tek tek her evin aranmasından sonra aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 500 kişiyi gözaltına aldılar.

11 Şubat; TARİŞ'in tüm ünitelerinde üretime ara verilmesinden sonra güvenlik güçleriyle işçiler arasında çıkan çatışmalar sürdü. Olayların kentin çeşitli kesimlerinde yaygınlaşmasından sonra güvenlik güçleri Karşıyaka ve Konak'ta yaklaşık 300 kişiyi gözaltına aldı.

Öte yandan, Gültepe halkını güvenlik kuvvetlerine karşı kışkırtmak ve makam odasında patlayıcı madde bulundurmak iddiasıyla, bir süre önce gözaltına alınan Gültepe Belediye Başkanı Aydın Erten, tutuklanarak Buca Cezaevi'ne gönderildi.

Demirel, "Türkiye'yi Vietnam'a çevirmek isteyenlerin burunlarını sürtmezsek namertiz" dedi.

14 Şubat'ta TARİŞ'in Çiğli İplik Fabrikası, Foça ve Bergama'dan gelen jandarma komando ve piyade birliklerinin denetiminde boşaltıldı. Boşaltma sırasında çıkan olaylarla ilgili olarak 1500 kişi gözaltına alındı, kadın ve çocuklar daha sonra serbest bırakıldı. Olaylar nedeniyle DİSK 3. Bölge Temsilciliği, İzmir'de üyesi bulunan tüm işyerlerinde 2 günlük grev kararı aldı. Aynı gün TARİŞ olaylarını Erzurum'dan izleyen Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, "Biz dış düşmanlarla değil, iç düşmanlarla uğraşıyoruz. Açık konuşuyorum. Diyebilirsiniz ki, sıkıyönetime rağmen niye bunların hakkından gelemiyor-

sunuz?.. Şundan dolayı, kan dökmek istemiyoruz. Yoksa bunu göze alsak bir ayda hallederiz.."[5] dedi.

Haksız yere işlerinden çıkarılmalarına karşı direnen işçileri "düşman" olarak gösterdi.

15 Şubat; TARİŞ İplik Fabrikası'nın boşaltılmasından sonra Çimentepe'de güvenlik kuvvetlerinin düzenlediği geniş operasyon sırasında yer yer çatışmalar oldu, Gültepe'deki olaylarda ise bir öğretmen öldürüldü. İki kişi de yaralandı.

16 Şubat'ta Gültepe'de yapılan operasyonlar sırasında çıkan silahlı çatışmalarda 3 polis öldü, 3'ü polis, 2'si asker 15 kişi ağır, çok sayıda kişi de hafif yaralandı.

19 Şubat'ta polisin gözetiminde açılan birçok işletmede üretim yapılmadı ve çatışmalar devam etti.

Olaylardan sonra işçilerin çoğunluğunun işlerine son verildi ve yerlerine MHP'li faşist militanlar doldurudu. İşine geri alınmayarak 4 çocuğu ve ailesiyle birlikte aç bırakılan Nesimi Çınar isimli işçi, kendini asarak intihar etti. İşçiler aleyhine açılan davada ise 135 işçiye direnişe katıldıkları gerekçesiyle 25'er ay ceza verildi.

---

[5] *Cüneyt Arcayürek Açıklıyor 9*, s. 391.

24 Ocak Kararları'nın açıklandığı ilk gün iktidarın Fatsa'ya fiili müdahalesi de başlatılmıştı.

08.12.1979 tarihinde AP azınlık iktidarı tarafından Ordu'ya Vali olarak atanan Hikmet Gülsen tarafından 24 Ocak 1980 tarihinde Fatsa'ya bir operasyon düzenlendi. Bu operasyonu, 8 Mart 1980 tarihinde yapılan ve belediyeye yönelen ikinci bir operasyon izledi. Fatsa'ya yapılan operasyonlarda, evler basıldı. Özellikle belediye, soruşturma konusu olabilecek bir şeyler bulunabilir umuduyla didik didik arandı. Baskılar bununla da sınırlı değildi. Fatsa, adeta İsrail'in Filistin'i kuşattığı gibi kuşatılmıştı. Yalnız siyasal anlamda değil, ekonomik anlamda da kuşatılmıştı. İlçeye ambargo uygulanıyordu.

25 Ocak 1980 tarihli yerel Güneş gazetesi; operasyonu "Dün Gece Başlayan Operasyon Devam Ediyor" şeklinde manşetten duyurdu.

Fikri Sönmez bu ambargo ve baskılar hakkında şunları söylüyordu:

"- Fatsa'ya karşı ekonomik ambargo uygulaması yapıldı.

Tekel, Fatsa'ya normal hakkı olan sigarayı getirmedi. Kumru, Korgan, Ünye vb. komşu illere Tekel sigara veriyor, Fatsa'ya bir gram vermiyor.

Bakanlığın tahsis ettiği yağ diğer ilçelere verilirken Fatsa'ya verilmiyor.

Benzin, gaz vb. petrol ürünleri Fatsa'ya verilmiyor. Fatsa Belediyesi yasal hakkını almak için Samsun'a T.P.O depolarına tankerini gönderdiğinde "Siz niye geldiniz Samsun'a?" diyorlar. Fatsa Belediye görevlileri de

'Benzin almaya geldik' diyor. Samsun'dakiler de "Yahu sizin işiniz yok mu? Sizin Belediye Başkanı'na Rusya'dan vapurlarla geliyor benzin, mazot." Diyorlar, işte zihniyet!"

.....

"Ekonomik baskılardan daha öteye gidilerek; genel aramalarla, Fatsa kuşatılmış, Belediye saatlerce kuşatma altında tutulmuştur. Belediye'de işi olan vatandaşlar giriş çıkışlarında dipçiklenmiştir. Belediye başkanı olarak, yetkililere 'Burası belediyedir, ben de belediye başkanıyım, en azından bana haber verilip, öyle aranması icap eder" dediğimde, aramaları yöneten yüzbaşının, 'Biz burayı belediye olarak görmüyoruz' demesinden anlaşılacağı gibi, Fatsa Belediye Başkanı ve yönetimindeki belediye üzerinde oynanmak istenen oyunları anlamak o kadar güç olmasa gerek."

"Milli iradeden söz edenler Fatsa halkının yüzde 80'inin oyunu alarak, Belediye yönetimine gelen bir belediye başkanına 'Biz burayı belediye olarak görmüyoruz.' denmesinin hangi düşüncenin mahsulü olduğu bellidir. (..) kendileri yönetimde ise milli iradedir. Halkın çocuklan yönetimde ise milli irade değildir. Belediyenin bütün kaynakları egemenlerin soygun ve sömürüsüne bırakılırsa, milli iradedir. Ama belediyenin tüm imkânları halkımıza sunulursa o zaman milli irade değildir. İşte bugün ülkeyi böyle bir anlayış yönetiyor. Ve kendileri yasa dinlemeyecekler ve yasayı çiğneyecekler, ondan sonra, işçileri, gençleri suçlayacaklar ve onlardan saygı bekleyeceklerdir."

"Fatsa halkının ihtiyacı, baskı ve terör değildir. Mazottur, benzindir, çimentodur, demirdir, yağdır, gazdır, yoldur, sudur, elektriktir vb.dir. Ve halkımız belediye-

den hizmet beklemektedir. Belediyenin üstünde uygulanan ekonomik ve siyasi baskının kaldırılmasını istemektedir. Fatsa Belediye Başkanı olarak bütün bu baskılara, yokluklara rağmen halktan alacağım güçle doğru bildiğim yoldan hiçbir güç bizi alıkoyamayacaktır."[6]

"8 Mart 1980 tarihinde özellikle belediyeye yönelen ikinci bir operasyon yapıldı. Belediyemizin yasalara aykırı şekilde arandığını daha önce basına açıklamıştık. 8 Mart Cumartesi günü belediyemiz hiçbir gerekçe gösterilmeksizin tekrar kuşatılıp, Fatsa halkının gözleri önünde aranmıştır."

"Bu aramada da geçen aramada olduğu gibi belediye başkanına haber verilmedi. Belediye çalışanlarına hakaret edildi, çalışanlar tokatlanarak dışarı çıkarıldı, yasalara aykırı bir biçimde arandı..."

"Bu belediyenin bir başkanı vardır.

Bu belediyenin encümeni ve meclis üyeleri vardır.

Hiç kimseye haber vermeden yapılan bu aramalardan sorumlu kim olacaktır?"

"Yasalara uygun biçimde arama yapılır. Bu tür aramalar için yüzlerce asker ve polise ihtiyaç yoktur. Beş on polis bu işi yapabilir."

"Belediye çalışmaları aksatılmak isteniyor.

Belediye başkanının moralini bozma eğilimindeler.

Ancak Fatsa halkı bu olayları iyi izliyor. Yıllardan beri hasretini çektiği belediye yönetimine karşı yapılan bu baskıyı, aramalardan sonra başkanlığa gelerek 'Nedir Başkan bu olaylar, ne yapmak istiyorlar?" şeklinde sorular sorarak üzüntülerini belirterek kınıyorlar..."

---

[6] 22 Şubat 1980, *Güneş* gazetesi.

"Sonuç olarak Fatsa Belediyesi'ne karşı yapılan bu uygulamayı Fatsa halkı adına kınıyorum."[7]

Fatsa'ya operasyonlar düzenlenirken, Ünye'de, Ordu'da, Samsun'da faşistler Fatsalı olan herkese saldırıyorlardı. Hatta Samsun'da, Fatsalı bir imam "Fatsalı komünist" olduğu için faşistler tarafından hastanelik edilene kadar dövülmüştü.

8-14 Nisan 1980 Fatsa Kültür Şenliği

Ama bütün bunlar, Fatsa'da 8-14 Nisan 1980 arası "Fatsa Halk Kültür Şenliği" düzenlenmesini engelleyemedi.

Şenlik boyunca her türden sanatsal ya da kültürel etkinliklere halk doğrudan katıldı. Büyük kentlerde yaşayan aydınlar, demokratlar, sosyalistler, sanatçılar şenliğe çağrıldılar. Fatsa'da olup bitenlere tanıklık ettiler.

Şenlik, dillere destan oldu. Bir hafta boyunca; sinema gösterimi, konser, folklor, horonlar, halaylar, dans gösterileri aklınıza ne gelirse ilçenin her yerinde, deyim yerindeyse her metrekaresinde bir etkinlik düzenlendi. Fatsa halkı şenlik organizasyonuna sahip çıktı. Her türlü katkıyı sundu. Şenlikler için ilçeye akın eden, neredeyse ilçe nüfusunun iki katı insanı evlerinde konuk ettiler. Evine konuk verilmeyenler, organizasyonu düzenleyenlere "Bizim eve niye konuk vermediniz? Evimizde yiyecek mi yok, konukları ağırlama olanaklarımız mı yok?" diye sitem ettiler.

Fikri Sönmez anlatıyor:

---

[7] 14 Mart 1980, *Güneş* gazetesi.

Fatsa Halk Kültür Şenliği

"Fatsa "Halk Kültür Şenliği" için Fatsa Belediyesi, Belediye Meclisinin 1980 Şubat dönemi hazırladığı belediye bütçesinde kararını almış ve bütçeye bu konuda ödenek koymuştu. Belediyeler yasasına göre, belediyenin faaliyetlerini, belediye reisinin icraatlarını belediye meclisi ve ilgili organlar tayin eder, karara bağlar. Belediye Başkanı da bunları hayata geçirir. 1980 Şubat döneminde meclis toplantısındaki bu karar dosyanızda mevcuttur. Belediye meclis tutanaklarında -paragrafını şu anda bilmiyorum- bu konuda alınmış belediye meclisinin kararı vardır. Bu karar gereğince, bir belediye başkanı olarak, her sene 8-14 Nisan arasında süreklilik kazandırılarak böyle bir şenliği gündeme getiren Fatsa Belediye Meclisi kararını uyguladım."

"(...) Fatsa Halk Kültür Şenliği'nde neler yapılmıştır? Bu şenlik, kapalı kutular içinde yapılmamıştır. Şenlik bu, ismi üstünde. Fatsa Halk Kültür Şenliği'ni en geniş kitlelere duyurmak için, ülkemiz sınırları içindeki tüm belediyelere davetiye çıkartılmıştı. Şenliğimizin propagandasını TRT ile basında yapmışızdır. Bu konuda bir sürü demeçler vermişizdir, bildiriler yayınlamışızdır. Şenliğimizin görkemli olması için çeşitli afişlemeler yapmışızdır. Ve bu şenlik bu şartlar altında düzenlenmiştir. Bu şenlik aracılığıyla Fatsa'da Marksist-Leninist bir propaganda sergilendiği iddiası vardır. Bu, tamamen hayal ürünü bir iddiadır. Çünkü, olacak şey midir, bir belediye başkanı bölgesinde Marksist-Leninist bir propaganda çalışması düzenleyecek, Reisicumhur'a davetiye çıkartacak şenlik için. Bu belediye başkanı Adalet Bakanlığı'na,

şenliğimiz var, buyrun diyecek, İçişleri Bakanı'na davetiye çıkaracak, Kültür Bakanı'na davetiye çıkaracak, Türkiye'nin en büyük belediyeleri Ankara, İstanbul, İzmir belediye reislerine davetiye çıkartacaktır. Çeşitli demokratik kitle örgütlerine davetiye çıkartacaktır. Gelin ben Fatsa'da ne haltlar yiyorum, gelin, görün. Olmaz... Ve bu adı geçen kurumların birçoğu şenliğe katılmış, heyet göndermişti. Birçoğu da tebrik göndermişti. Ve bu şenlik münasebetiyle düzenlenen gecelerde Kültür Bakanlığı'ndan, Başbakan'dan veya onun adına bir başkasından, Meclis Başkanı'ndan tebrikler gelmiştir. Meclis Başkanı'nın tebriği halka okunmuştur. Başarı dileğinde bulunulmuştur. Ve böyle bir şenlik, böyle bir amaçla düzenlenecek ve o belediye başkanı kalkacak, buyrun diyecek, ben böyle işler yapıyorum (...)"

"Şenlik, kaymakamın, Fatsa Kaymakamı'nın açış konuşmasıyla başlamıştır. Peşinden Belediye Reisi olarak, şenliğin amaçlarını anlatan konuşma yapmışımdır. Bu konuşma, Trabzon Bölge Radyosu'nda yayınlanmıştır. Orada tutanaklarda mevcuttur. Hiç başka yere bakmaya gerek yoktur. Trabzon Bölge Radyosu açış konuşmasını benim kendi sesimden orada yayınlamıştır. Bu konuda en küçük bir tutanak, en küçük bir yasa dışı davranış söz konusu olmamıştır."

"Evet, Fatsa Halk Kültür Şenliği yurdumuzdaki diğer belediyelerin düzenlediği festivallerden farklı olmuştur. Fatsa'daki şenlikte halka toplumsal içerikli filmler gösterilmiştir. Yani, araştırılmıştır. Ülkemizde sinemalarda oynayan en iyi filmler, toplumsal içerikli, insanları eğitecek, öğretecek, ileriye dönük yetiştirecek, yeni nesile hitap edecek toplumsal içerikli filimler oynatıl-

mıştı. Burada Dallas, Şahin Tepesi gibi, kültürümüze yabancı olacak filmler gösterilmemişti. Bu şenlikte Hamsi Güzeli seçilmemişti. Bu şenlikte Fındık Güzeli de, Kiraz Güzeli de seçilmemişti. Ancak, bu şenlikte Fatsa köylerinden gelen folklor gruplarına etkinliklerini sergileme fırsatı tanınmıştı. Fatsa'nın mahallelerinde, yoksul kesimden insanların gelip tiyatro, koro ve benzeri faaliyetlerde bulunmasına imkân sağlanmıştı. Bu şenlikte spor karşılaşmaları yapılmıştı. Voleybol, atletizm, bisiklet yarışmaları, futbol karşılaşmaları ile halkın spora eğilimi geliştirilmişti. (...)"

"...en büyük basın mensupları davet edilmiştir. Yazarlar, sanatçılar çağrılmıştır. Ve onlar da bu şenliği yakından izlemişlerdir. Ve bunun dışında bu şenliğe Halkevleri Genel Merkezi, folklor ekibiyle, korosuyla, tiyatrosuyla katılmıştır. Yine bu şenliğe ODTÜ, folkloruyla, korosuyla, tiyatrosuyla ve çeşitli etkinlikleriyle katılmıştır. Giresun Aksu Şenliği folklor ekibi gelmiş, şenliğimize katılmıştır. Ordu Belediyesi Tiyatrosu gelmiş, şenliğimizde gösteride bulunmuştur. Buna benzer birçok folklor ekipleri, korolar, sanatçılar, halk türküleri okuyan sanatçılar, ozanlar gelmiş, şenliğimize katılmıştır. Ayrıca, resim sergisi açılmıştır. Kitap kampanyası düzenlenmiştir. Ankara Belediyesi çocuk kitapları göndermiştir. Köydeki yoksul çocuklara bu kitaplar ulaştırılmıştır. Şenlik bu amaçla, bu biçimde yapılmıştır. Bunun dışında herhangi bir faaliyetimiz söz konusu değildir. Tabii ki, bu faaliyetler, bazı çevreleri rahatsız edecektir. Onlar alışmışlardır kiraz güzeli seçmeye, fındık güzeli seçmeye. Ben belediyeyi o tür faaliyetlere alet etmedim. Ancak, halkın kendi görenek, gelenek ve kültürüne uygun bir düzeyde bu Şenliği yönettim."

Can Yücel anlatıyor:

"Yerel yönetimler, hem birimlerinin küçük olması dolayısıyla (...) hem de devrimi bir süreç değil, bir an olarak görme yanılgısını saf dışı etme bakımından elverişli ortamlar oluşturuyor. Öte yandan sınıf çözümlemesinde, analizinde devrimsel eylemi meçhul bir ileri tarihe erteleme sonucunu doğuracak toptancılıklara sapacak yerde, yerel toplumu oluşturan halk katmanları arasında çelişkileri gözardı etmeden buluşma noktaları bulmak, ittifaklar oluşturmak mümkün oluyor. Nitekim Fatsa'da köylü, devrimci, işçi ve esnaf arasındaki birlik böylesi bir birlik. Bu birlik toplumun devrim doğrultusunda değişmesinden yararlanan ve yararlanacak olan halkın, böyle bir değişmeden zarar göreceklerin, yani sömürücülerin karşısındaki birliği. Onun içindir ki, bakkala gidip satın aldığınız cigaranın parasını vermeye davrandığınızda, bakkal 'Siz Şenliğimizin konuğusunuz, sok bakalım paranı cebine!' diyor... Bu toplu kaynaşmanın bir başka sonucu da kadın-erkek, yetişkin-çocuk arasındaki çelişkilerin sağlıklı birleşimlere doğru götürülmüş oluşu. Gayrı, çocuk da, kadın da erkek karşısında erkin. Kişilik sahibi, çünkü devrime sahip çıkmış. Kadın kocasının karşısında elpençe divan durmuyor, ne de çocuk babasının karşısında iki büklüm. Devrim yolunda hepsi yanyanalar çünkü. O güzelim çocuk korosunun başarısı bu yüzden. Bacıların konukları yolda çevirip, hanelerine konuk gelmişçesine dostça elimizi sıkmaları bu yüzden."

"Fatsa'da yeni bir yaşama örneği oluşuyor, yeni bir üretim biçimine doğru ve buna paralel yeni bir kültür, yeni bir ekin elbet. Fatsa Kültür Şenliği'nin anlamı buydu..."

"Ha, onu da unutmadan söyleyim, Fatsa'da hır gür, vur-kır yok. Düzeni düzen olan yerde, dirlik-düzenlik de oluyor"[8]

Bütün bunlar, bu şenlikler, bu dirlik-düzenlik AP iktidarını rahatsız ediyordu.

AP iktidarı kendi getirdiği validen memnun değildi. 'Vur' deyince 'öldürecek' Fatsa'yı, Fatsa halkına ve Fikri Sönmez'e dar edecek birisi gerekiyordu. Sağ basında Vali Hikmet Gülsen hakkında 'AP Hükümeti'nin valisi CHP'li çıktı' şeklinde haberler çıkıyordu. Vali Gülsen, çıkan haberlerden rahatsızdı. Bu şekilde görevini sürdüremezdi. İçişleri Bakanlığı'na bir dilekçe vererek merkeze alınmasını istedi.

Haber basında 'Tarafsız davranmasının hoş karşılanmadığını saptayan Ordu Valisi Merkeze alınmasını istedi' başlığı altında yayınlandı. Vali Gülsen isteği üzerine önce 17.4.1980 tarihinde Merkez Valiliği'ne, 12 Eylül askeri harekâtından sonra da Kocaeli Valiliği'ne atandı.

Reşat Akkaya Ordu Valisi...

Ordu Valisi Hikmet Gülsen merkeze alındı, yerine Ankara eski Emniyet Müdürü Reşat Akkaya atandı.

20.04.1980 tarihinde görevine başlayan Reşat Akkaya tam aradıkları adamdı. Reşat Akkaya, Ordu Valisi olmadan önce çeşitli illerde emniyet müdürlüğü yapmıştı. Konya Emniyet Müdürlüğü'nü yürütürken, bölgede askeri yetkililerle ters düşmüş, daha sonra üst düzeyde çalıştırılması sakıncalı bulunmuştu.

Demirel, Ordu ve Fatsa için "biçilmiş kaftanı" nihayet bulmuştu.

---

[8] 4-5 Mayıs 1980, *Demokrat* gazetesi.

Türkeş'e gönderdiği "Başbuğum" diye başlayan mektuplarıyla tanınan MHP'li Reşat Akkaya; Genelkurmay Başkanlığı'na gönderilen bir raporda "Atatürk devrimleri düşmanı" olarak belirtiliyordu. R. Akkaya; Eskişehir ve Mersin Emniyet Müdürlükleri görevini yürütürken olay çıkarmış ve görevinden alınmıştı. Görev yaptığı her yerde MHP yanlısı tutumuyla dikkat çekmişti.

Ankara Emniyet Müdürlüğü yaptığı sırada Balgat kahvehane katliamını ve Tepecik otobüs katliamını düzenleyen faşistleri yakalayan 2. Şube ekibini görevden uzaklaştırmıştı. Yine 1979 yılında Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nı basan faşistler, sıkıyönetim görevlilerince yakalanınca, Ankara Emniyet Müdürü Reşat Akkaya hemen bir basın toplantısı düzenleyerek, bakanlığı basanların milliyetçiler değil, kızıl komünistler olduğunu açıklamış; arkasından Ankara Sıkıyönetim Komutanı, saldırganların sağ görüşlü olduğunu açıklayarak, Akkaya'nın görevden alınmasını istemiş ve Akkaya görevden alınmıştı.[9]

İşte, Demirel'in 3. MC olarak yeniden iktidara geldiğinde Ordu'ya Vali olarak atadığı kişi bu Reşat Akkaya'dır.

Şimdi Ordu'da "görev" başındaydı. Görevde ne yapacağı, daha sonra Türkeş'in masasında bulunan, kendi el yazısıyla yazdığı mektupta belirttiği isteklerinden belliydi. Neydi istekleri:

1. İstenilen kadro talep ve takviyelerinin yapılması.
2. Araç gereç, mühimmat ve silah bakımından takviye.
3. Fatsa, Aybastı, Gölköy'le ilgili özel tedbirlerin yerine getirilmesi.

---

[9] *Demokrat* gazetesi, 26.7.1980.

4. İstihbarat grubu ile ilgili talep.
5. MİT Bölge Müdürü ile ilgili talep.
6. Jandarma komando bölüğünün iki bölük seviyesine çıkarılması.[10]

Reşat Akkaya'nın istekleri gerçekleşti. Ordu Emniyet Müdürlüğü'ne, Amasya'da bir yurttaşın ölümüne yol açan MHP militanı Z. Abidin Aksoy, Milli Eğitim Müdürlüğüne de yine Ülkü Ocakları kurucusu Celal Şahin atandı.

Fatsa'da, çıkarlarını korumaya kararlı, sömürüye hayır diyen bir halk vardı. Fatsa'nın karışması, kana bulanması gerekiyordu.

Reşat Akkaya, önce Fatsa'yı çevreleyen ilçe ve kasabalara yüklendi. Nisan ayında göreve başlar başlamaz, Gürgentepe ve Çamaş bucaklarında CHP'li Belediye Başkanlarına saldırdı. Özel emir vererek, Gürgentepe'deki Belediye işhanını tahrip ettirdi. Gölköy'de uzun menzilli silahlarla halkın üzerine ateş açtırarak, çok sayıda insanın ölümüne ve yaralanmasına neden oldu. Saldırıya uğrayan insanları, saldırıların sorumlusu gibi gösterdi. Emniyet binalarında, cezaevlerinde işkenceden geçirdi. MHP'li olmayan kamu görevlilerini il dışına tayin ettirdi. Faşist yöneticilere destek oldu. Örneğin, Ünye'de Validen destek alan MHP'li emniyet kadrosu, ilçede devlet terörü estirdi. Sivil faşistler elini kolunu sallayarak halka saldırmaya, gözdağı vermeye başladılar.

Haziranın son günlerinde Aybastı yolu üzerinde yaptıkları katliamda 5 kişiyi öldürdüler. Temmuz başında Fatsa'da bir kasap, dışarıdan gelen faşistler tarafından dükkânının önünde öldürüldü. Aybastı'daki kat-

[10] *Millyet* gazetesi, 9.5.1981.

liamdan sonra, burada halk ile faşistler arasında silahlı çatışmalar başladı. Çamaş'ta jandarma bir öğretmeni öldürünce, halkla jandarma arasında çatışma çıktı; jandarma 3 kişiyi daha öldürdü ve çatışmada bir de astsubay öldü. Samsun'dan getirilen askeri takviye birlikleri Ordu'nun ilçelerine yerleştirildi.

Sıra Fatsa'ya gelmişti.

BÖLÜM 15

ÇORUM SALDIRISI VE DİRENİŞ

Fatsa'da bunlar yaşanırken CIA ajanları Türkiye'de cirit atıyor, faşist saldırılar iyice yaygınlaştırılmak isteniyordu.

Planlanan katliamın ön hazırlıkları için CIA ajanı olarak bilinen ABD'nin Türkiye Büyükelçiliği'nde görev yapan Robert Alexandr Peck, 79 Şubat başında Çorum'a gider ve kentte, MHP İl Başkanı ve yöneticileriyle, Vali ve CHP'li Belediye Başkanı Turhan Kılıçoğlu'yla görüşür. MHP'nin etkin olduğu köy ve ilçeler ile Alevi ve Sünni nüfusun dağılımı hakkında bilgi edinmeye çalışır. Çorum'dan sonra Amasya ve Tokat'a da gider.

Gazeteci-yazar Cüneyt Arcayürek, CHP hükümetinde İçişleri Bakanlığı yapmış olan Hasan Fehmi Güneş'ten bu konuda şu bilgileri alır:

"1979'da Amasya Belediye Başkanı Gündüz Türem, şimdi SHP İl Başkanı, telefondaydı, 'Bir Amerikalının geldiğini, görüşmek istediğini', bildirdi. Amasya duyarlı bir kent, MHP'liler orada iyi örgütlenmişler. Adamın adı Peck'ti, ABD Büyükelçiliği'nde görevliydi. Konuşmasını ve içeriği hemen bildirmesini söyledim. Vali Aydemir Ceylan'ı aradım, Amerikalıyı kontrol altına almasını ve konuk etmesini bildirdim. Amasya Belediye Başkanımız beni aradı ve zarfın üstüne aldığı notları okudu. O zarfı da bana gönderdi sonra; Peck meraklıydı."

"Amasya'da Alevi-Sünni ve sağ-sol çatışması üzerine sorular soruyor ve ne zaman, hangi ölçüde bir çatışma

çıkabileceğini araştırıyordu. Vali, adamı misafir etmişti bir devlet kuruluşunda. Nedense misafirhanede rahat edememiş Peck. Sabah erkenden, kahvaltı etmek için, Saraçoğlu Tesisleri diye anılan, bize göre MHP'lilerin merkezi bir yere gitmiş. Peck'i izledik. Daha sonra Karadeniz kıyısına gitti. Hep aynı soruları soruyordu. 'Bir kıvılcım patlama yaratır mı' araştırıyordu. (...) Gündüz Ökçün'e gittim, anlattım. Peck, CIA ajanıydı. MİT ve başka kanallar CIA ajanı olduğunu bildiriyordu. Kıbrıs'taki CIA istasyonuna bağlıydı."[1]

Bakan, Amasya Valisi Aydemir Ceylan'ı arayarak durumla ilgilenmesini istedi. Esrarengiz Amerikalı kibar bir biçimde gözaltına alındı.

Esrarengiz Amerikalı'yı, Orman İdaresi'nin misafirhanesinde göz hapsinde tutan dönemin Amasya Valisi Aydemir Ceylan, bu onurlu tavrının ödülünü, bir daha hiçbir şehre vali yapılmayarak aldı! Emekliliğine kadar yaklaşık 20 yıl merkez valiliğinde kaldı!"[2]

Peck'in tekrar Amasya-Suluova'da görüldüğü iddia edildiği günlerde, Suluova'da olaylar çıkar. Sol görüşlü kişilerin devam ettikleri kahvenin ve lise müdürünün evine patlayıcı madde atılır. Çatışmalar çıkar, olay büyür. Sokağa çıkma yasağı konulur. Merzifon Hava Üssü'nden yardım istenir. ABD Büyükelçiliği Kâtibi Peck'in bu tarihlerde Amasya ve Suluova'da görüldüğü ve kışkırtıcılığını sürdürdüğü iddialarını ABD Büyükelçiliği yalanlar. 22.3.79'da yazılı bir açıklama yaparak 1. Kâtip Peck'in suçlanmasının asılsız olduğuna dair 79 tarihinde Dışişleri Bakanı Ökçün'e güvence verildiğini hatırlatır.

---

1 Cüneyt Arcayürek, *Darbeler ve Gizli Servisler*, s. 221-222.

2 Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul'un *Bay Pipo* adlı kitabından.

Aynı gün Türkeş, Suluova'dadır. Bir grup devrimci Türkeş'in Suluova'ya gelmesini protesto ederler. Gençlerle, MHP yanlıları arasında olaylar çıkar. Olaylar sırasında evi kurşunlanan CHP üyesi Hüseyin Kocaoğlu isimli bir işçi yaralanır.

Başta dönemin Çorum CHP'li Belediye Başkanı Turan Kılıççıoğlu ve diğer "devlet kurtarıcıları", bu CIA ajanı ile yaptığı görüşmeleri "devlet sırrı" diye hiçbir zaman açıklamadılar. "Devlet sırrı" ve "zamanaşımı" "katliam soruşturmalarını" hep perdeledi. "Sırlar" nedense Türkiye halkı ile değil, hep CIA ajanları ile paylaşıldı.

Güneş gazetesinde ilginç bir haber yayınlanıyordu: 34 idam istemli 74 sanıklı Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeki davada ölüm cezası ile yargılanan Dev-Yol davası sanıklarından Mahmut Kök; 12.12.1982 tarihli Güneş gazetesindeki habere göre mahkeme heyetine şöyle diyor:

"Piyangotepe, Balgat, Maraş ve Çorum katliamlarının tertiplenmesinde ABD büyükelçiliğinden bazı görevlilerin payı vardır."

Sanık konuşmasını şöyle sürdürüyor:

'Bir şeyin çok iyi belirlenmesi gerekir efendim. Davalarda yargılanan sanıklara bakıyorum, 12 Eylül öncesi ortamını hazırlamaya bizim gücümüz yetmezdi.' dedikten sonra konuşmasının devamında; Piyangotepe, Balgat, Maraş ve Çorum katliamlarının tertiplenmesinde ABD büyükelçiliğinden bazı görevlilerin yer aldığını, hatta aktif olarak bazı eylemlere katıldığını iddia ediyor."

Bu olaylarda CIA'nın parmağı vardır diyor. Duruşma yargıcı, Sanık Mahmut Kök'ün sözünü keserek: 'Var-

dır tabii, CIA'nın da, KGB'nin de, SAVAK'ın da parmağı vardır. Herkes kullanmak ister, önemli olan kullandırılmamaktır.' Yargıç, sanıktan bu açıklamalarını ve istemini yazılı olarak Mahkeme Heyetine gelecek duruşmada sunmasını istedi."

26.12.1982 tarihli Güneş gazetesine göre sanık Mahmut Kök, bu olaylara adı karışan ABD Elçiliği'nden şu görevlilerin isimlerini yazılı olarak mahkemeye veriyor: 1978-1980 yıllarında görev yapan Müsteşar Mr. Roberts, 1. Sekreter Alexander Robert Peck, 2. Sekreter Gene Christy, 3. Sekreter Engenie Price. Mahmut Kök, 1979'da ABD elçiliğinde görevli sekreterlerden Fugenie Price ve Alexander Robert Peck'in Alevi köylerinde araştırma yaptığı için sınır dışı edildiğini de söylüyor.

Ve haber devam ediyor:

"İdam isteği ile yargılanan Mahmut Kök, cezaevinde aynı hücrede kaldığı Cahit Polat adlı sanığın 12 Eylül öncesi Amerikan Elçilik görevlileriyle birlikte Türkiye'nin duyarlı bölgelerinin saptanması çalışmasına katıldığını söyledi. Mahmut Kök dilekçesinde Cahit Polat adlı hükümlünün Amerikan Elçilik görevlileriyle harita üzerinde çalışma yaptığını belirttikten sonra bu kişinin ifade vermek için Ordu eski Valisi Reşat Akkaya ile Emniyet eski Genel Müdürü Rafet Küçüktiryaki'nin yurt dışına çıkışlarının yasaklanması şartını koştuğunu belirtti."

Kök'ün dilekçesi devam ediyor. Takip etmekte fayda var:

"Görmek istediğim tanık Cahit Polat, ABD'nin Ankara Büyükelçiliği'nde 1978-80 yıllarında görev yapan Müsteşar Mr. Roberts, 1. Sekreter Alexander Robert

Peck, 2. Sekreter Gene Christy, 3. Sekreter Eugemle Pries ile ilişki kurup ABD'nin Ortadoğu politikasına uygun olarak Türkiye'de etnik grup ve mezhepçi çatışmalar doğrultusunda eylemlerin planlanmasına katılmıştır."[3]

İddiaların artması üzerine Peck bir süre Amerika'ya gider. 7 Mayıs 1979'da ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher ile aynı uçakta Türkiye'ye döner. 21.6.1979' da Washington'da bir göreve atanarak Türkiye'yi terk eder. Ardından, Afganistan, Pakistan ve Bangladeş Şube Müdürlüğü'ne getirilir.

Yıllar sonra Radikal gazetesinde İbrahim Çiftçi, İsa Armağan ve Abdullah Çatlı'nın avukatı olan Can Özbay, MHP içerisindeki değişiklik sonrası, Avni Özgürel'e şunları anlatır:[4]

"Birtakım Amerikan ajanlarının, hatta elçilik mensuplarının olayların içine girdiğini ben belgeleriyle tespit ettim. Mesela Çorum olaylarında parmakları olduğunu biliyorum. (...) O olaylarda Amerikan Elçiliğinin parmağını gözümle gördüm. Elçilik mensubu Çorum'a gidiyor, olayları ayarlıyor, hadiselerin hemen ardından apar-topar Türkiye'den ayrılıyor. O zaman devletin emniyet görevlilerine bu kişinin adını da verdim. Sivas olaylarında da, Kahramanmaraş olaylarında da var bu oyun, (...) MHP'nin içinde ajanlar cirit atıyordu. (...) Çeşitli haber alma örgütlerinin buraya girmek ve gerek bilgi sızdırmak bakımından, gerek yönlendirmek bakımından faaliyet göstermesine şaşmamak lazım."

Elbette şaşmamak gerek. Ne diyordu, Emekli orgeneral, Özel Harp Dairesi ve Kara Kuvvetleri eski komu-

---

3 Serdar Murat, *Çorum Olaylarında Amerikalılar*, 18.11.2005.

4 *Radikal*, 11 Kasım 1996.

tanı Kemal Yamak "gölgede kalan izler ve gölgeleşen bizler" kitabında:

"Özel harp dairesi, özellikle Amerikalıların da verdiği destekle NATO'nun örtülü harekat konseptine dayanarak kurulmuş bir harekat ünitesiydi. Memleketimizin bulunduğu coğrafi mevki ve stratejik konum, böyle bir teşkilatı çok lüzumlu ve çok faydalı hale getiriyordu. Dairenin kuruluş yılları Amerikan yardımı ve ilgilerinin başladığı ve kısa sürede yoğunlaştığı döneme rastlamış; bütün silahlı kuvvetlerde olduğu gibi, kuruluş ve eğitim konularında yakın işbirliği kurulmuştu."

"(...) Amerikalılar esaslarını doktrin ve stratejisini tespit ederken, kendi ihtiyaçlarına ve politikalarına göre, bu görevin yurtdışı ülkelerde yapılacağını kabul etmişler; kuruluş, görev, eğitim ve dokümanlarını buna göre oluşturmuşlardı. Halbuki biz bu görevi, yurdumuzda ordumuzla beraber ve kendi halkımızla birlikte yapacaktık."[5]

Katliam Girişimi Öncesi Çorum

Çorum, Alevi ve Sunni kökenli vatandaşlarımızın birlikte yaşadığı bir kentimizdir. Nüfusunun yarıdan biraz fazlasını içinde Çerkes ve göçmenlerin de bulunduğu Sünni, kalanını Alevi halk oluşturur. Alevilerin büyük çoğunluğu şehre iş için göçmek zorunda kalmış, Türkmen Alevi ve Kürt sürgünü köylülerden oluşmaktadır. Çok az bir kısmı esnaftır.

Katliam girişimine kadar, Kürdü, Türkü, Alevisi, Sünnisi kentlisi, köylüsü sorunsuz yaşıyorlardı. Herkes

---

[5] Kemal Yamak, *Gölgede Kalan İzler ve Gölgeleşen Bizler*, s. 248-249.

birbirine saygılı idi. Alevi-Sünni sorunu gibi bir sorun yaşamıyorlardı.

Çorum yıllar boyu, Anadolu geleneksel mozaik yapısının bir örneği idi. Çorum halkı, farklı etnik ve kültürel yaşam tarzlarına rağmen, barış içinde yanyana yaşamaktaydı.

Çorum'da da 'Huzur' İstenmiyor

Ama birileri ülkede olduğu gibi, Çorum'da da "huzur" istemiyordu.

Özellikle CIA ajanı Peck'in dolaştığı yerlerde garip şeyler oluyordu.

MHP'lilerin sayıca fazla olduğu ve belediye başkanlığını ellerinde tuttuğu, Çorum-Alaca'da 6 Ağustos 1979' da Adliye Emanet Deposu soyulur. Depodan 21 adet silah çalınır. Bu silahlardan biri 29 Ağustos'ta Sungurlu ilçesinde yazılama yaparken yakalanan MHP'li Süleyman Oğuzhan'ın üzerinden çıkar. Oğuzhan ifadesinde çalıntı tabancayı kendisine MHP Sungurlu eski ilçe başkanı Şakir Baguş'un verdiğini söyler. Buna rağmen, soygundan sonra "Aleviler Sünnilere karşı silahlanıyor" şeklinde söylentiler çıkarılır. Alaca'nın faşist belediye başkanı, Ramazan Ayı başlangıcını bahane ederek bir bildiri yayınlar ve halkı cihada çağırır.

Provokasyon yaratmak için her fırsat değerlendirilmektedir. Amaç yeni bir Maraş yaratmaktır.

Provokasyonun ilk adımı için 27 Şubat 1980'de yapılacak olan "Hayat pahalılığı ve yoksulluğu protesto" mitingini seçerler. Miting için validen izin alınmıştır. Fakat izin verilen yer faşistlerin yoğun olduğu bir bölgedir. Faşistler mevzilenmiş, saldırı emrini beklemekte-

dir. Bu durumu tespit eden devrimciler provokasyon olacağını halka duyurarak mitingi iptal ederler. Böylece provokasyon boşa çıkartılır.

25 Mart'ta dükkânında iki faşistin saldırısına uğrayan CHP Gençlik Kolu üyesi mobilyacı Cemal Kepçeli yaşamını yitirir. Ülkücü katillerden biri, uzun süre sonra Çanakkale'de yakalanır. Üzerinden öldürülecek CHP' lilerin isim listesi çıkar.

5 Nisan 1980'de Alaca ilçesinde Mehmet Solak adlı bir şoför otomobilinin bagajında ölü olarak bulunur.

Bu arada 11 Nisan 1980'de Niksar Cumhuriyet Savcısı Nihat Gerçek, yazar ve halk bilimci Ümit Kaftancıoğlu ülkücüler tarafından öldürülür.

Çorum Emniyet Müdürü Hasan Uyar görevinden alınarak, yerine Tunceli'de birçok olaya adı karışan Nail Bozkurt, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne de MHP'nin militanı olarak tanınan Fethi Katar getirilir. Yine AP iktidarında İçişleri Bakanlığı yapmış, zehir hafiye diye tanınan Faruk Sükan'ın bacanağı Rafet Üçelli de Çorum valiliğine atanır. Demokrat olarak tanınan 40'a yakın Pol-Der'li polis tel emriyle başka illere atanır, yerlerine faşist Pol-Bir'li polisler getirilir. Aynı şekilde birçok okul yöneticisi ve demokrat öğretmenin, memurun sürgünü ve yer değişimi yapılır. MHP'lilere ruhsatlı silah verilmeye başlanılır. Devletin birçok kurumu, faşistlerin karargahı haline getirilir.

Yeni atanan, Emniyet Müdürü Nail Bozkurt, soyadına 'yakışır' şeklinde davranır. Faşistlerin her türlü yasadışı eylemlerine göz yumarken, solculara nefes aldırmak. En küçük hareketlerinde acımasızca tavır alır. Sol eğilimli gençler günlerce karakolda tutulur, dövülür.

Çorum'da yasal olarak kutlanmak istenen 1 Mayıs mitingine izin verilmez. Samsun'da yapılacak mitinge gitmek üzere hareket eden 35 civarında SGB'li genç gözaltına alınır, akşama kadar falaka ve kaba dayaktan geçirilir. 19 Mayıs 1980'de "Gençlik ve Spor Bayramı" kutlama hazırlıkları sırasında ülkücüler bayram töreninde kızların kıyafetlerini gerekçe göstererek halkı tahrik etmek amacıyla aşağıdaki bildiriyi dağıtırlar:

"Müslüman namusuna sahip çık"

"19 Mayıs gösterileri adı altında yine namuslu bacılarımızın iffet ve hayasına kahpece ve haince saldırılacak bir gün geliyor. Yüreklerimizi parçalıyor, içimize kan akıtılıyor."

"Yine Müslüman evladı kan ağlamaya kafir düzen tarafından soyularak, en müstehcen ve kepaze kılıkta teşhir edilecektir. Bin yıllık mübarek tarihimize bundan büyük bir leke sürülebilir mi? Kurtuluş Savaşında namusunu Yunan eli kirletmektense ölmeyi tercih eden mübarek ninelerimizin kemikleri sızlamaz mı? Ey Müslüman, düşün, süngüyle ana karnından çocuk çıkaran zihniyetle bu zihniyetin farkı ne? Namazını kıl, orucunu tut yeter; karışan mı var diyen gafil Müslüman sen de düşün... Düşün ki, haddini bilmeyenlere bildirelim hadlerini. Şu Hadis-i Şerifi asla unutma, haksızlık karşısında susan, dilsiz şeytandır. Ne mutlu canı ile, kanı ile, malı ile CİHAD edenlere - İslâmcı Gençlik"[6]

19 Mayıs törenlerinin yapılacağı stat kapıları bayram günü eli sopalı, zincirli faşistler tarafından tutulur. Faşistler törenleri izlemek üzere stada gelen halka ve devrimcilere saldırırlar. Çok sayıda kişi yaralanır. Saldı-

---

[6] *Çorum* gazetesi, 23.07.1980.

rıyı yapan faşistlere müdahale etmeyen polis, kent içinde sol görüşlü gençlerin oturduğu kahvehaneleri basar, gençler karakola götürülür ve dövülür.

Çorum katliam girişiminden bir hafta önce üç genç gözaltına alınarak karakola götürülür.

Bu olaylar sırasında direnişin ilk emareleri de ortaya çıkar. Nitekim bu gözaltı haberi Milönü'ndeki sol örgütlere ve kahvehanelere ulaştığında tepki ile karşılanır. Hemen o anda toplanan iki yüz kişilik topluluk, gözaltındakilerin bırakılması için slogan atarak karakola doğru yürür. Karakolun önüne gelindiğinde sayısı 250'yi aşan kızgın kitle, karakolu kuşatır. Gözaltındakilerin serbest bırakılması için konuşmalar yapılıp sloganlar atılır. Bu kararlı direniş karşısında üç genç serbest bırakılır ve gençleri de yanına alan topluluk, zafer kazanmanın sevinci ile slogan atarak Milönü Meydanı'na kadar yürüyüş yaparak dağılır.

Faşistlerin 'İslamcı Gençlik' ismini kullanarak dağıttıkları "Cihad" bildirisinden birkaç gün sonra, 27 Mayıs 1980'de MHP'nin Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak[7], belirsiz kişilerce vurularak öldürülür. Gün Sazak'ın ölümünün ardından Türkiye genelinde günlerce sürecek saldırı, tahrip ve katliamlar başlatılır.

28 Mayıs 1980 Çarşamba günü, Sazak'ın ölümünü bahane eden ülkücüler güç gösterisinde bulunurlar. Çoğunluğu Yozgat'tan ve Çorum'un ilçelerinden gelen 300-400 "ülkücü" Çorum'un en işlek caddesinde elleri havada kurt işareti yaparak "kanımız aksa da zafer İslam'ın, Kana kan, intikam" sloganlarıyla cadde üzerinde bulunan solculara ait işyerlerini tahrip ederek ve yaka-

[7] 1. MC hükümetinde Gümrük ve Tekel bakanlığı yapmıştır.

rak saldırıya geçerler. Emniyet güçleri yalnızca seyreder. Olaylarda bir ilkokul öğretmeni ve bir memur yaralanır. TİKP ve bazı işyerlerinin camları kırılır.

Kimi okullarda sağcı gruplar, öğrencileri eyleme ve derslere girmemeye zorlar. Endüstri Meslek Lisesinde sağcı bir grup, solcu öğrencileri dövmek isterken, kavgayı önlemeye çalışan okul müdürü ve yardımcıları polislerin engellemesiyle karşılaşırlar.

Bu bir başlangıçtır. Bu başlangıcın ertesinde, saldırıya katılan "güruh" başları ve MHP yöneticileri toplanarak "saldırıyı" değerlendiririler. Ankara'dan Gün Sazak'ın cenaze törenine katılıp dönenler ve bazı yabancı turizm şirketleri ile Çorum dışından getirilen MHP'li militanlarla birlikte, yeni saldırı hazırlıklarını gözden geçirirler. 29 Mayıs günü başlatılacak ve günlerce sürecek saldırıların planı, saldırı yapılacak semtler ve görevli olacakların listesi hazırlanır. Henüz planlı katliam başlamamıştır. Bu katliam öncesi çevre ilçelerden Yozgat, Kayseri, Kırıkkale ve Tokat gibi illerden bu konularda deneyimli bir gürüh Çorum'a toplanır.

Aynı gün, CHP Çorum milletvekilleri Şükrü Bütün ve Ethem Eken ile senatör Abdullah Ercan olayları yerinde incelemek üzere Çorum'a gelirler.

CHP'li Belediye Başkanı Turhan Kılıçoğlu'dan olaylar hakkında bilgi alırken, bir genç heyacanlı bir şekilde yanlarına gelir ve 'saldırganların yaraladığı iki gencin durumlarının ağır olduğunu, yaralıların hastaneye yetiştirilmesi' gerektiğini belirtir. Bunun üzerine milletvekilleri dışarı koşarak yaralılara yardım etmeye çalışırlar. Dışarıda bekleyen polis ekibinden Kemal Maraşlı, "Olayların sorumlusu sizsiniz, polisleri siz öldürttünüz, komünistler" diye milletvekillerine bağırır. Ekipteki diğer po-

lislerle birlikte parlamenterlere saldırır. İtişme sırasında, milletvekili Şükrü Bütün'ün belindeki tabanca yere düşer. Polis Kemal Maraşlı, tabancayı kapar ve milletvekillerine çevirir. O sırada, söz konusu iki genci vuran MHP'liler de geri dönerek milletvekillerine saldırırlar.

Olay yerine gelen başka bir polis ekibi olya müdahale eder ve silah çekerek, milletvekillerini saldırganların elinden kurtarır.[8]

Polis Kemal Maraşlı, Çorum'da bilinen bir isimdir. Adeta MHP'nin üniformalı militanıdır.

Kemal Maraşlı, olaylar süresince Çorum'un cadde, sokak ve mahallelerini gezerek sürekli olarak halkı tahrik etmeye, kışkırtmaya çalışmaktadır. Kendi görüşünde olan bir polis ekibiyle Milönü'ne girmeye çalışır. Milönü halkı, bu polislerin mahalleye girmesini engellemeye çalışırlar ve durumu askeri birlik komutanı General Şahabettin Esengül'e bildirirler. General Esengül, hemen valiyi arar ve "Oraya polis girmeyecektir. Eğer polis girerse askerin vur emri var" uyarısında bulunur. Böylelikle, polislerin Milönü semtine girmesi engellenmiş olur. Bu engellemeye sinirlenen polis Kemal Maraşlı ekipten ayrılır ve Yeşilyurt mahallesindeki evine döner, olay çıkarmadığı için rahat değildir. Evine girerken mahalle halkını kışkırtmayı sürdürür. Karısına, "Hiç korkma, kafalarına taş at. Yeter ki karakola gelsinler. Ben o zaman gösteririm. Burasını hepsine mezar yapacağını. Çorum'u kan denizine çevireceğim" diye mahallelinin duyacağı şekilde bağırmaktadır.

Kemal Maraşlı'nın adı sonraki kanlı olaylara da karışır. Eşyalarını bırakarak karısıyla Çorum'u gizlice terk

---

[8] *Cumhuriyet* gazetesi, 02.06.1980.

eder. Evini arayanlar, MHP'ye ait çok sayıda doküman bulur, duvarlarını da Türkeş'in fotoğraflarıyla süslediği görülür. Sonradan Kemal Maraşlı, Çorum olaylarına karışma ve adam öldürme suçundan yargılanır. Önce idam cezası verilir, cezası sonra müebbete çevrilir.[9]

Çorum CHP Milletvekili, Ethem Eken anlatıyor:

"28 Mayıs 1980 günü saldırı olayının başladığını duyunca Şükrü Bütün ile hemen Çorum'a geldik. Saldırı devam ediyordu. Önce Vali Rafet Üçelli ile görüştük. Vali saldırganları korurcasına savunma yapıyordu. Zaten bu olay, Vali Rafet Üçelli ile Emniyet Müdürü Nail Bozkurt'un Çorum'a atanmasıyla başladı. Valinin yanından ayrıldık. Faşistler cadde ve sokaklarda slogan atarak işyerlerini tahrip ediyor ve yakıyorlardı. Ben doğruca öğretmen İsmail Pamuk'un evine gittim. İsmail Pamuk'un evi saldırının yoğunlaştığı Milönü ve caddeye egemendi. Evin teras katına geçtim. Telefonu da oraya aldım. Saldırının ne denli yaygınlaştığını, tahrip edilen işyerlerini, polisin seyirci oluşunu oradan net görüyorum. Valiye, Emniyet Müdürüne aralıksız telefon ederek önlem alınmasını söylüyordum. Ayrıca Ankara'ya, Başbakan ve İçişleri Bakanına da sık sık bilgi vererek önlemlerin yetersiz olduğunu, olaylara derhal müdahale edilmesini istiyordum. Ayrıca bizim partinin yönetim kuruluna, milletvekillerine de bilgi veriyordum ve gerekli yerlerle ilgi kurulmasını, olaya müdahale edilmesini söyleyerek desteklerini istiyordum. Maalesef Çorum'da yetkililer ve emniyet güçleri taraflıydılar. Müdahaleyi sürekli savsaklıyorlardı. Ben de sert uyarılarla tepkimi gösteriyordum."

---

[9] Sadık Eral, *a.g.e.*, s. 101.

Çorum AP ve CHP milletvekilleri olarak birlikte Başbakan Süleyman Demirel'le görüşmek için randevu istedik. Bir türlü yanıt alamadık. Bir gün TBMM'de yapılan bir görüşmeye Süleyman Demirel katılmıştı. Hemen yanına giderek, Çorum olaylarını kendisine iletmek istediğimizi, Çorum AP ve CHP milletvekilleri ve senatörleriyle birlikte görüşeceğimizi, randevu verilmesini söyledim. 'Hemen' dedi ve not aldı. Bekliyoruz, bir türlü yanıt gelmiyordu. Bir gün randevu verildiği haberi geldi; ancak, CHP milletvekilleriyle görüşeceğini söylüyormuş. Anlaşılıyordu ki önce AP ve MHP milletvekillerini çağırmış ve ayrı görüşmüş. Bizi de ayrı çağıracak ve şov yapacak. Arkadaşlarıma dedim ki, ben gitmiyorum. Zaten Çorum'a gitmem gerekiyor dedim. Gitmedim. Arkadaşlarımız Şükrü Bütün, CHP senatörü Abdullah Ercan gitmişlerdi. Dediğim gibi, her zamanki şovuyla nutuk çekmişti.

"Çorum katliamı, rastlantı değildir. Devletin bilgisi dahilinde ve önceden planlanan bir hazırlığın sonucudur. Saldırı ve katliam, asla Alevi-Sünni çatışması değildir. Bu, faşistlerin ve destek verenlerin kılıflamasıdır."[10]

29 Mayıs 1980 sabahı Çorum halkı, bir "kâbusla" karşı karşıyadır. Çorum, adeta 'ülkücülerce' işgal edilmiştir. Çorum'la bağlantılı bütün il, ilçe ve köy yolları tutulur. Alevi ve solculara ait önceden belirlenmiş işyerleri tahrip edilip, yakılır. "Ülkücü" olmayan, kendilerinden olmayan herkes dayaktan geçirilir ve esir alınır. Saldırıya uğrayanların, güvenlik güçlerine başvurduklarında aldıkları yanıt ise trajikomiktir: "Toplumsal olaydır, müdahale edemeyiz."

---

[10] *Yeni Gündem* dergisi, sayı 70, (05-11 Temmuz 1987).

Evet bu daha önce Kahramanmaraş'ta yaşatılan vahşete benzer "toplumsal bir olaydır." Bu kez de MHP'li Gün Sazak'ın öldürülmesini bahane eden faşistler; bazı polislerin de desteğini alarak solculara ve Alevilere saldırmışlardır. Ama bu sefer beklemedikleri, devrimci bir direnişle karşılaşmışlardır. 6 Temmuz'a kadar süren bu saldırılara karşı Çorum'un devrimcileri, Alevileri yiğitçe direnmişlerdir. 48 canlarını kaybetmesine rağmen faşistleri geri püskürtmeyi başarmışlardır.

29 Mayıs öğle üzeri, Sanat Okulu ve Ticaret Lisesi'ne saldıran 'ülkücüler', devrimci öğrenciler tarafından püskürtülürler. Akşamüzeri tekrar Sanat Okulu'nun etrafını çevirirler. Okuldan toplu halde çıkan devrimci öğrenciler bu kuşatmayı da yarmayı başarırlar.

Faşistler bu kızgınlıkla, 500 kişilik silahli grup halinde Yazıçarşı ve Sazak bölgesindeki ilericilerin dükkânlarına, kahvelerine ve evlerine saldırırlar.

Aynı sırada Sigorta Mahallesi'nde ve Pol-Bir'li polislerin işbirliğinde Milönü bölgesinde de saldırılar başlatılmıştır.

Solcu ve Alevilere ait işlerleri yağmalanmakta, tahrip edilmekte ve yakılmaktadır. Çorum'la komşu il, ilçe ve köylerle bağlantılı tüm yollar da işgal edilmiştir. Araçlar durdurulmakta, kimlik kontrolü yapılmakta, solcu ve Alevi olanlar alınıp işkence edilmektedir. Her toplumsal muhalefet karşısında, anında tepki veren "devlet" ise ortalıklarda görünmemektedir.

Sol yayın satan Bahar Kitapevi tahrip edilirken de, ortalıkta tek bir emniyet kuvveti yoktur. Kitabevinin sahibi Mustafa Karakurt ve eşi, bodrum katına sığınarak canlarını kurtarmaya çalışırlar.

Saldırganlar, demokrat ve sol görüşlü Çorum gazetesine yönelirler. Gazete sahibi Rıza Ilıman, oğlu ile gazetenin yazıhanesinde oturmaktadır. Saldırganların gelişini gördüklerinde arabalarıyla uzaklaşırlar. Gazetenin matbaası ve bürosu harabeye çevrilir, bütün eşyalar tahrip edilerek yakılır. Gazetede işçi olarak çalışan Vahap Avcı ve Murtaza Karatürk, canlarını zor kurtarırlar.

Saldırganların büyük bir kolu, solcuların, Alevilerin yoğunlukta olduğu Milönü Mahallesi'ne yönelir. Üç ayrı koldan yürümektedirler. Bir kol, Gazipaşa İlkokulu yanındaki yoldan, diğer bir grup Eski Mecitözü Caddesi'nden, başka bir grup da Yetiştirme Yurdu'nun yanındaki yoldan Milönü'ne doğru yaklaşmaktadır. Milönü halkı tehlikenin farkındadır, mahallenin girişlerinde ve yollarda barikatlar kurarak önlem almaya çalışırlar.

Halk sokağa dökülmüş, Milönü'nden başlayarak geniş bir barikatlama çalışmasına başlamıştır. Yollarda barikatlar kurularak saldırıya karşı önlem alınmıştır.

Bu önlem karşısında "ülkücüler" saldırmaya cesaret edememiş, bu sefer de polisler itfaiye ile birlikte mahallelere girmek istemişler, yer yer çıkan çatışmalara rağmen barikatları aşamamışlardır.

Mahalle halkı, gelen jandarma birliklerinin de barikatları aşarak mahalleye girmelerine izin vermemiştir. Bunun üzerine birlik komutanı binbaşı, halkı "barikatları kaldırmazsanız sizi topa tutarım" diyerek tehdit etmiştir. Ancak yaşlısıyla, genciyle özellikle kadınlar bu tehdide "ölümüzü çiğnemeden buradan geçemezsiniz" yanıtını verince Binbaşı geri çekilmiş, erler ise ateş emrine uymamışlardır.

Ancak, Kuruköprü, Üçevler, Sigorta ve Mutluevler mahallerinde oturanların, saldırıdan haberleri yoktur.

Saldırganlar önce 45 yaşlarında Servet Yıldırım'ı öldürürler. Celal Erdoğan (öğretmen), Salih Yılmaz (Öğretmen), Turan Kabakulak, Vedat Elıaçık, Hüseyin Şımşek, Sefer Eken, Sezai Güren, Neşet Aydın, Mustafa Nallıca, Sadık Vasıfoğlu, Hasan Köse, Aşır Demırel isimli sol görüşlü kişiler kurşunlarla ağır yaralanırlar. Birçok ev ve işyeri de tahrip edilir, yakılır.

Olayların genişlemesi, karşılıklı çatışmaya dönüşmesi üzerine, Vali Rafet Üçelli, sokağa çıkma yasağı koyar ve askeri birliklerden yardım ister. Askerler savunma amacıyla halkın oluşturduğu barikatların kaldırılmasını ister.

Sadık Eral, bu durumu söyle anlatır:

"Barikat başında bekleyenlerle bir subay arasında şu konuşma geçiyor:

- Barikatları hemen kaldırın. Yoksa silah kullanmak zorunda kalacağız!

- Barikatları savunma amacıyla kurduk. Gördüğünüz gibi saldıran onlar!

- Barikatları kaldırıp güvenliği sağlamak zorundayız.

- Barikatları kaldırırsak yeni bir Kahramanmaraş katliamı yaşanır. Saldırganları dağıtmazsanız, barikatları kaldırmayız.

- Pazarlık yapmaya niyetimiz yok.

- Öldürseniz bile barikatları terk etmeyeceğiz.

Barikatlar kalkmıyor. Askerlerle barikatçılar yan yana bekliyorlar. Barikatların yanlarında ateşler yakılıyor. Askerler ve halk birlikte ısınıyor.

Yer Ankara-Samsun Karayolu üzeri... Çorum Kalesi yakınlarındaki büyük bir barikatın başı. Yine askerler ve barikatçılar... Bu sefer askerlerin başında Jandarma Yar-

bay Vural Güride var. Elinde telsiz. Barikatçılar, askerlere sırtları dönük durumda oturmuşlar. Yarbay Güride, telsizle konuşmakta. Konuştuğu, Vali Rafet Üçelli...

Telsiz konuşması orada bulunanlarca duyulmaktadır. Valiyle Yarbay Güride arasında şu konuşma geçer:

- Lütfen Ankara-Samsun Karayolu[11] trafiğe açılsın.

- Sayın Valim, yolu açmak için silah kullanmak zorunda kalacağız. Kan akar, bu da olayları tırmandırır!

- Her şeye karşın yol trafiğe açılmalıdır!

- Kan dökülür, ben açamam sayın Valim, buyurun siz açın...[12]

Bu arada, Ankara-Samsun Karayolu'ndaki barikatları aşan 19 AN 709 plakalı kırmızı renkli Renault, Milönü semtini tarayarak boydan boya geçer. Otomobilin arkasından ateş açılır. Görgü tanıkları, sonradan plakasının bir traktöre ait olduğu anlaşılan otomobilin içinde iki polis olduğunu ve polisleri tanıdıklarını belirtirler.

"Olaylar tırmanırken, İçişleri Bakanı Vekili Orhan Eren, Jandarma Genel Komutanı Org. Sedat Celasun ile birlikte Çorum'a gelir. Valilikte bir toplantı düzenlenir. Toplantıya Çorum Valisi, Emniyet Müdürü, Çorum'da örgütlü bulunan siyasi partilerin yöneticileri; CHP Milletvekilleri Ethem Eken, Şükrü Bütün, Senatör Abdullah Ercan, AP Milletvekilleri Aslan Topçubaşı, Ahmet Cinbek katılmışlardır. Olaylar değerlendirilir ve önlemler üzerinde durulur. Çorum Valisi Rafet Üçellı ağlamaklı ve acındırıcı biçimde; "Milönü'nden gelip evimi basacaklarmış, çocuklarımı ve beni öldüreceklermiş" der. Olayları yanlı anlatır. CHP Senatörü Abdullah Ercan da

---

[11] Ankara-Samun yolu Alevilerin toplandığı Milönü'nde geçmektedir.

[12] Sadık Eral, *Çaldıran'dan Çorum'a Anadolu'da Alevi Katliamı,* Yalçın Yay., İstanbul, 1993, s. 88-90.

emniyet kuvvetlerinin davranışından yakınır. Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun, acıklı ve ağlamaklı konuşmasından etkilendiği Valiyi; "Biz gerekli yerlerden emir aldık. Milönü'ne tanklarla girip olaylara son vereceğiz" diye yanıtlar. CHP Çorum Milletvekili Ethem Eken olaya açıklık getirmeye çalışır: "Nasıl olur Sayın Paşam? Milönü'ne tanklarla girmek neyi çözer? Bu daha çok kan dökülmesine neden olur. Belki bir Milönü hiçbir şey değil ama, Türkiye'de 14 milyona yakın Alevi vatandaş yaşamaktadır. Milönü'ne tanklarla girip kan döküldüğünde tüm ülkede büyük olaylar çıkar."

Çözüme yardımcı olmak üzere alınan karar şöyledir: "Kendi aramızda bir heyet kurup vatandaşların içine girelim. Onları yatıştırmaya, barikatları kaldırmaya çalışalım." Oluşturulan heyet Milönü'nde barikattaki vatandaşlarla konuşur ve ikna edilen Milönü halkı barikatı kaldırır.[13]

Askeri birliklerin devreye girmesiyle saldırılar ve çatışmalar denetim altına alınmıştır. Güvenlik kuvvetleri, bazı mahallelerde operasyonlara başlar. Bu arada, saldırıların başladığı günden beri giremedikleri, Milönü Mahallesi'ne de girerler. Arama sırasında, Mutluevler su deposu yakınında, yol ortasında kurşunlanarak öldürülmüş bir erkek cesediyle karşılaşırlar. Yapılan kimlik tespitinde cesedin polis memuru Abdurrahman Koçak'a ait olduğu belirlenir. Daha sonra aynı mahallede Muzaffer Yeşilyurt isimli başka bir polisin daha öldürüldüğü, birinin de yaralandığı ortaya çıkar.

Yaralı polis memuru Mehmet Bektaş ifadesinde şunları belirtir:

---

[13] Sadık Eral, *a.g.e.*, s. 99-100.

"(...) trafikteki servisler kaldırılmış olduğu için, sabahları işe değişik vasıtalarla gidiyorduk. O sabah Muzaffer ile Milönü'nden geçerken boş bir arsadan üzerimize dört el ateş edildi."

" 'Durun, teslim olun, silahlarınızı atın' diye bağırdılar. Muzaffer silahını çekip ateş etmeye başladı. Benim Kırıkkale tutukluk yapmıştı. Onlar ateş etmeye devam ediyorlardı. O sırada Muzaffer vuruldu ve düştü. Düşünce ateş edenler uzaklaştılar. Muzaffer, 'Hemşerim beni kurtar!' dedi. Eğilip baktığımda ölmüştü. Onun tabancasını aldım ve kaçanların arkasından iki el ateş ettim. Bu sefer 100-150 kişi olarak bana doğru geliyorlardı. Yapacak bir şey yoktu, kaçarak bir apartmana girdim. Bu sırada attıkları bir tuğla alnıma gelmişti. Ev sahibi, 'girecek benim evi mi buldun, defol!' dedi. Beni kovalayanları da içeri aldı. Üzerime atladılar ve beni sürükleyerek sokağa çıkarttılar. O sırada kendimi kaybetmişim. Eşim Gülay beni oradan olarak, hastaneye götürmüş."[14]

Polis memuru Muzaffer Yeşilyurt'un öldürülmesi ile ilgili başka görüşler de vardı. Bunlara göre, Mehmet Bektaş doğruyu söylememektedir. Bektaş, demokrat olduğu bilinen polis memuru Muzaffer Yeşilyurt'a Milönü'deki barikatların kaldırılmasını önerir. Muzaffer Yeşilyurt karşı çıkınca, silahını çekerek Muzaffer'i vurur. Bunu gören barikat nöbetçileri Mehmet Bektaş'ı kovalar ve yaralarlar.

Çorum halkı, saldırı ve katliamın Vali'nin ve Emniyet Müdürü'nün yanlı tutumlarından kaynaklandığını açık açık söylemektedirler. Basın olayı yerinde incele-

[14] Sadık Eral, *a.g.e.*, s. 94.

mekte, haber yapmaktadır. Böylece Vali Rafet Üçellı ile Emniyet Müdürü Nail Bozkurt'un yanlılığı gizlenemez olmuştur.

İstemeye istemeye de olsa 1.6.1980 tarihinde ikisi de görevden alınırlar. İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Durmuş Yalçın, Vali Rafet Üçelli ve Emniyet Müdürü Nail Bozkurt'un tel emriyle görevlerinden alındıklarını açıklar. İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürü Yüksel Çavuşoğlu Çorum Valiliği'ne, Emniyet Genel Müdürlüğü 3. Şube Müdürü Erdem Yurtsever de Emniyet Müdürlüğü'ne vekâleten atanırlar.

Aynı gün Ağır Sanayi Mahallesi'nde bir minibüsle Ulukavak Mahallesi'nde Muttalip Özpamuk'a ait bakkal dükkanı yakılır. Demetevler'de İsmail Gödek'e ait evde çıkan yangın ise bir saat sonra ancak söndürülür.

1 Haziran 1980 gecesi 71 kişi gözaltına alınır. Genellikle sağ kesimin ikamet ettiği Türkler ve Ayaz Köylerinden gelen bu kişiler, rastlantı sonucu askeri bir birliğin içine düşerler ve yapılan aramada üzerlerinde av tüfeği ve tabanca bulunan on ikisi gözaltına alınır. Bir anlamda "Alevi avına" çıktıkları öne sürülen bu kişiler ilk sorgularından sonra tutuklanırlar.

Aynı gün, Halil İçken'e ait bir Alevi vatandaşın bakkal dükkânı ile Çepni Mahallesi'ndeki, Hıdırlık Sokağı'nda Hüseyin Solak adlı bir başka Alevi vatandaşa ait toptan gıda maddesi satan dükkân yakılır ve camları kırılır. Çorum gazetesi yeniden tahrip edilir. Gülalibey Mahallesi Yenidoğan Sokak'ta ise bu kez İsmail Çağlar adında bir Alevi yurttaşın evi yakılır.

2 Haziran günü, Ankara'dan ağır silahlarla takviyeli bir tabur Çorum'a gönderilir ve olaylar kısmen kontrol altına alınır. Olaylarda 7 kişi ölmüş, 20'den fazla insan

yaralanmıştır. 240 kişi gözaltına alınmış, 122'si sorgularından sonra tutuklanmıştır. Aramalarda 27 tabanca, 638 tabanca mermisi, 74 av tüfeği ve 545 mermisi, bir Alman Filintası ve 48 mermisi, 6 kama, 5 balta ve sayısız demir çubuk ve sopa ele geçmiştir.

Ertesi gün, 03.06.1980'de Selahattin Ardıç adlı bir yurttaş olaylardan korkup köyüne dönmek ister, ancak köyüne dönerken korktuğu başına gelir:

"Çorum'un giriş-çıkış yolları, faşistlerin işgalindedir. Araçlar durdurularak içindekiler indirilip kontrol ediyorlardı. İçlerinde solcu-Alevi olanları alıp götürüyorlar ve işkence ediyorlardı. Çorum-Ortaköy yolu, Ovasarap Köyü'nün (Sünni, MHP yoğunlukta) yakınından geçmektedir. Ovasaray Köyü'nde 35-40 MHP'li militan yolu kapatır. Çorum'dan Kozluca Köyü'ne (Alevi Köyü) giden bir kamyonu durdururlar. Kamyonda bulunan Selahattin ve Metin Ardıç isimli iki genç kardeşi indirirler. İşkenceden, sorgulamadan geçirirler. Selahattin silahla ağır yaralanır, acı içinde yerde kıvranır. Selahattin'in küçük kardeşi Metin henüz 10 yaşında. Ağabeyinin kanlar içinde yerde yatışını, eli silahlı faşistlerin hakaret ve küfürlerini gördükçe korkudan titremekte, hüngür hüngür ağlamaktadır. Faşistlerden biri kamyonun yönünü Çorum'a doğru çevirir, yaralı Selahattin'i ve Metin'i kamyonun şoför mahaline kor. Metin daha küçük, kamyonu kullanmasını bilmiyor. Selahattin ise kurşunla ağır yaralı, sürekli kan kaybetmektedir. Çaresizlik içinde Selahattin direksiyonu eline alır, kardeşi Metin'in katkısıyla Çorum-SSK Hastanesi'ne yetişirler. SSK Hastanesi, ülkücülerin denetimindedir ve üs olarak kullanılmaktadır. Kan kaybı nedeniyle Selahattin yürü-

yemez olmuş, koltuğuna girilerek SSK Hastanesi'nin acil bölümüne yetiştirilir. Görevliler "Sen sigortalı değilsin, ancak devlet hastanesi bakar" diye hiç ilgilenmezler. Devlet Hastanesi'ne götürecek kimse yok. Acılı haber babası Cemal'a ulaşmış, koşarak yetişir. Kan gereklidir. Selahattin'in kan grubunu belirlemek için kanı alınır, bir şişeye konulur, babasına verilir; Kan tahlil merkezine gönderilir. Acılı baba, kan şişesiyle dışarı çıktığında, SSK Hastanesi'nin bir görevlisi "Komünistler burada kan tahlili yapamazlar" diyerek baba Cemal'ın elindeki şişeyi alır, barikatlara vurarak kırar. Kan tahlili zamanında yapılmadığı için gerekli kan bulunamamış; Selahattin'de fazla kan kaybından yaşamını yitirmiştir."[15]

Olaylar kontrol altına alınmış, sokağa çıkma yasağı kaldırılmıştı ancak, göç edenler dışında kimse sokağa çıkmıyordu. Göç başlamıştı. 650 aile evlerini terk etmişti. Alevi yurttaşlar solun egemenliğindeki; Terlemezevler, Şenyurt, Karşıyaka, Köpeklik Bağları, Nadik, Yavrutuna, Yeniyol, Bahçelevler, Kale ve Gülalibey semtlerine taşınmışlardı.

Bu semtlerde oturan sağcılar da Kunduzhan, Yenidoğan, SSK Hastahanesi civarı Kuruköprü, Yörükevler, Karakeçili, Cepli, Çöplü, Ulukavak, Üçdutlar semtlerine göçtüler. Çorum, Gazi Bulvarı'nın kuzeyi ve güneyi olarak ikiye ayrılmıştı.

Merkeze bağlı 72'si Alevi 212 köyden ise sağlıklı haberler hâlâ alınamıyordu.

Üç ilçe; Osmancık, İskilip, Alaca MHP'nin kaleleriydi. Zaten olaylar Türkeş'in Nisan ayında İskilip'te

---

[15] Sadık Eral, *Anadolu'da Alevi Katliamı*, s. 103-105.

MHP'nin düzenlediği mitingde yaptığı konuşmadan sonra tırmandırılmıştı.

Alaca'da ise MHP'li belediye başkanı seçilir seçilmez sokak adlarını değiştirmiş, "ülkücü" eylemcilerin adlarını bu sokaklara vermişti. 1 Haziranda Alaca'da Ali Yurt'a ait keresteci dükkânı yakılmış, bu olayla ilgili Yusuf Bulut adlı bir polis ve Arif Aygün isimli bir ülkücü yakalanmıştır.

Sağcıların egemen olduğu köylerde yollara barikatlar kurulmuş, ulaşım engellenmiş, geçen bütün taşıtlar durdurularak aranmış. Alevi ve solcu olarak bilinenler taşıtlardan indirilerek feci şekilde dövülmüşlerdir. Cemilbeş-Çorum arasındaki yol saatlerce ulaşıma kapatılmıştır.

11 Haziran 1980'de Bayat ilçesine bağlı Çayköy'de sağcılara silah sattığı belirlenen Ahmet Kır yakalanıyordu. Kır'ı yakalamak için köyü saran güvenlik güçlerine ateş açılıyordu. Çatışmada vurulan Kır'ın, "Komünistler köyü bastı" diye bağırması üzerine köylüler jandarmaya ateş açmışlardı. Başkomser Abdülkadir Taşkın ağır, bir komando subayı ile bir er de çeşitli yerlerinden yaralanmıştı.

Çorum katliamında yansız görev yapan Çorum İl Komutanı Yarbay Vural Güride, polislerin solculara, Alevilere karşı tahriklerini, MHP'li saldırganlara nasıl yardımcı olduklarını görmekte; buna karşı önlemler almaktadır. Bu tutumu, provokatörleri ve arkasındaki güçleri tedirgin eder. MHP'li milletvekilleri Çorum'a gelir. Milletvekilleri, Jandarma İl Komutanı Vural Güride'ye baskı yapar. Ancak bu baskılar Yarbay Güride'yi etkilemez. Bu kez Çorum'da olaylar nedeniyle görevli bulu-

nan askeri birlik komutanı General Şahabettin Esengül'e giderek, Jandarma Komutanı'nın tutumundan memnun olmadıklarını belirterek, değiştirilmesini isterler.

MHP'lilerin baskısı sonucu Jandarma İl Komutanı Yarbay Vural Güride de 12.06.1980 tarihinde görevden alınır.

23 Haziran 80'de Kazım Güler isimli sol görüşlü kişinin cesedi eski Ekin Köyü yolunda, yine sol görüşlü Şeref Şahin'in cesedi de Bayat-Gökboğaz yolu üzerinde bulunur. Aynı gün Adnan Özejder'e ait Kiremit Fabrikası ile Ali Okan'ın elektrikçi dükkânı silahlı sağ eylemci oldukları öne sürülen kişilerce bombalanır.

SSK Hastahanesi memurlarından sol görüşlü Necati Göktaş, 25 Haziran günü bir grup tarafından kaçırılır, bir gün sonra da cesedi sağcıların çoğunlukta olduğu Elvançelebi Köyü yakınlarında bir su kanalında bulunur.

26 Haziran günü Muharrem Ünal adlı CHP'li bir bakkal otomobiline binen üç ülkücü tarafından kaçırılmak istenir, ancak eylem halkın yardıma gelmesi sonucu gerçekleştirilemez.

Aynı gün, saat 16.30 sıralarında, sonradan Adnan Özejder'e ait olduğu öğrenilen, 19 AT 535 plakalı ve beyaz bir Murat 131 otomobil, sol görüşlülerin oluşturduğu barikata dalar. Otomobilin, içinden çevreye ateş açılır. Ateş sonucu Hatice İlhan isimli bir lise öğrencisi ağır yaralanır. Halkın takibi sonucu otomobil Milönü semtinde yakalanır, içindekiler kaçıp kurtulurken, otomobil ateşe verilir.

Bu olaylar üzerine, Çorum CHP İl Başkanı Cemal Solmaz ve AP İl Baskan Yardımcısı Erol Şahin, yeni atanan Vali vekili Yüksel Çavuşoğlu ve Emniyet Müdürü

Erdem Yurtsever'le görüşürler; görüşmede, yetkililere MHP'nin saldırıya hazırlandığını, önlem alınması gerektiğini belirtirler.[16]

Bunlar, yetkililerin bir kulağından girer, diğer kulağından çıkar. Vekâleten atanan yeni Vali de eskisini aratmıyordu. Onun için de önemli olan "saldırı" değil, İçisleri Bakanlığı Müşteşarı'ndan gelen telgraftı.

"Sayın Yüksel Çavuşoğlu, Çorum Vali Vekili

Çorum'da meydana gelen olaylarda köy ve köylülerin şehir ve kasabalarda bulunan yakınlarına silah getirerek ya da karışarak yardımcı oldukları, bu sebeple Çorum'un köylere açılan çıkış yollarının ağzında daima kontrol yapılması gerektiği, Bahabey Koruluğu ve Su Deposu bölgesi ile Kuşsaray Köyü'nden Nadik Pınarı ve Milönü Mahallesi'ne gelen yolun kontrol altına alınması gerektiği, Alaca, Sungurlu, Mecitözü ilçelerinin de hassas olduğu, buralarda da tedbirli bulunulmasının gerektiği, olayların sıcaklığını kaybettikten sonra provokatör ve suçluların aranmasının zaruri olduğu ileri sürüldü.

Bilgilerinize rica ederim.

Durmus Yalçın

Müşteşar (İçişleri Bakan yardımcısı)"[17]

Mesaj açıktır. Çorum'da faşist saldırıya karşı direnen Alevi kökenli vatandaşlara köylerden gelecek yardım engellenmeli, Alevilerin oturduğu semtlerin dışarıyla ilişkileri kesilmeli, yalnız bırakılmalı, tesirsiz hale getirildikten sonra defterleri dürülmelidir. Telgraf üzerine, katliam hazırlıkları, valiye ve diğer yetkililere bil-

[16] *Aydınlık* gazetesi, 09.07.1980.

[17] Sadık Eral, *a.g.e.*, s. 124.

dirildiği halde, önlem almak bir yana; solcuların ve Alevilerin yoğunlukta olduğu semt ve mahallelerde operasyon başlatılır. Bu semtlerde, yüze yakın kişi gözaltına alınırken, faşistlerin örgütlü olduğu semtlerin yanına bile yaklaşılmaz. Onlar çatılarda, tepelerde mevzilerini kurmakla, ağır makineli tüfeklerini yerleştirmekle meşguldür.

Bununla kalınmaz, faşistlere zorluk çıkartan ve çıkartabilecek kişiler, polislerce gözaltına alınır. Hasan Öztürk bunlardan biridir. Çorum Şoförler ve Nakliyeciler Derneği Başkanıdır. Faşist saldırılara karşı cesaretle direnmekte, halka önderlik etmektedir. Ayrıca, evi, faşistlerin üs olarak kullandıkları SSK Hastanesine yakın, çevreye egemen bir tepenin üstündedir. Faşistler, bu tepeyi ele geçiremiyor, böylece istedikleri semtlere ateş etme olanağı bulamıyorlardı. Aynı şekilde, oturanların çoğunluğu CHP'li ve Alevi olan Üçevler semtinde de operasyon düzenleyen polis, 60 kişiyi gözaltına alır.[18]

Silahlı sağ eylemciler 1 Temmuz Salı akşamı kentin çeşitli semtlerinde yeniden saldırıya başlarlar, Alevi ya da sol görüşlülere ait birçok ev ve işyerini ateşe verirler. Yakıp yıkarlar. Kentteki telefon hatlarını keserek haberleşmeyi engellerler. Olaylar sırasında sol görüşlü Abdullah Sucu, sağ görüşlü Mustafa Özdemir ve Adil Sakar adlı üç kişi yaşamını yitirir. 2. saldırının hazırlıkları yapılmaktadır.

---

[18] Sadık Eral, *a.g.e.*, s. 121-122.

İZMİR İNCİRALTI KATLİAMI

12 Haziran 1980 gecesi saat 20.00'de, İzmir İnciraltı Yurdu'nda kalan öğrenciler, üniversiteler arası seçme sınavı için İzmir'e o gün gelecek ve yurtlarında konuk olacak öğrenciler için bir şenlik düzenlemişlerdi. Yurdun bahçesine sandalyeler yerleştirmişler, bir de ses düzeni kurmuşlardı. O gün sınav için İzmir dışından gelen öğrenciler, Basmane'deki İzmir garajına geldiklerinde Yurt-Kur'un oluşturmuş olduğu masalara başvuruda bulunmuşlardı. Kendilerine, İnciraltı Yurdu'nda kalabilecekleri belirtilenler, ön kayıtlarını orada yaptırdıktan sonra otobüsle İnciraltı Yurdu'na gelip kesin kayıtlarını yaptırmış, yurda giriş belgelerini almışlardı.

Akşam 20.00'de 1000'e yakın genç bir kısmı oturarak, çoğu da ayakta şenliğe katılmış, şenliğin bir parçası olmuş eğleniyorlardı.

Saat dokuza yaklaşırken eğlence kıvamını bulmuş, halaylar çekilmeye başlanmış, hep bir ağızdan söylenen türkülerle, iyice kaynaşılmıştı. İşte ne olduysa o an oldu.

Birden bahçe kapısı önünde bir hareketlilik başladı. Öğrenciler yurtların çevresinin güvenlik kuvvetlerince çevrildiğini farkettiler. Güvenlik kuvvetleri megafonla anons yaparak öğrencilere genel arama yapılacağını duyurdu. Duyurunun hemen ardından, araçlardan inen güvenlik kuvvetleri bir yetkilinin verdiği emir ile bahçede toplanmış öğrencilerin üzerine 3 dakika süreyle ateş açtılar. Öğrenciler neye uğradıklarına şaşırmışlardı. Aniden elektrikler de, türküler de kesildi... Yerini çığlıklar ve kurşun sesleri, aldı... Yirmiye yakın jandarma Yurt İdare binasının önüne yan yana olacak şekilde 2 sı-

ra halinde dizilmiş, toplu olarak bulunan öğrencilerin üzerine ateş ediyorlardı. Kimisi ise öğrencilere değil havaya ateş ediyordu. Başlarında, Asteğmen Necip Pınar ve Çavuş Hasan Dimici vardı.

Öğrenciler kurşunlardan korunmak için kendilerini yere attılar ve sürünerek kaçmaya başladılar. Jandarmalardan biri, "Ayağa kalkın" diye bağırdı. Ayağa kalkanların üzerine yeniden kurşun yağdı.

Yurda konuk olarak gelmiş gençler nereye kaçacaklarını bilemiyorlardı. Yurt öğrencileri onlara yol göstermeye çalıştı. Bir kısmı yurt bloklarına sığınırken, bazılarıda arkadaki mandalina bahçelerine doğru kaçtı.

Yurdun bahçesi kan gölüne dönmüştü. Ayakkabı, gözlük, sigara ve çakmaklar etrafa saçılmıştı. Bahçenin çeşitli yerlerinden yaralıların sesleri geliyordu. 3. bloktan bir kız "Burada yaralı var" diye bağırdı. Jandarma ise "İçeriye gir yoksa seni de vururuz" şeklinde karşılık verdi. Yaralı genç sabahleyin ölü olarak bulundu. Bağırsakları parçalanmıştı.

4 saat kadar sonra hastaneye sevkler başladı. Artık çok geçti. 5 gencimiz yaşamını yitirmişti. Yaralı Erhan Üstbaş, Emel Şahin Toprak, Sait Cacur, Hüseyin Özbaş, Mahmut Çalışkan, Ömer Sarıtoprak, Murat Çalıkuşu, Hakan Eren, Bakır Sıtkı Şenyurt, Oğuz Sayır, Orhan Zabun, Hasan Nergis, Cevdet İnci, İbrahim Morkacı, İbrahim Toy, Harun Azyit, Ahmet Kamil Utku, Lütfü Zafer Demirel, Selahattin Öcal, Muhsin Okuyan, Sahir Erdoğan, Berkan Usbaş, Bekir Şenyurt, adlı 16 gencimiz de İzmir Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Yaralılara sadece pansuman yapılıp, karakola gönderildi.

Katliamda yaşamını yitirenlerin otopsilerinde tümünün sırtlarından vurulduğu, kurşunun Amerikan

M-6 ve M-1 otomatik tüfeklerden çıkan mermiler olduğu belirlendi. Bir kişi de kalp krizinden can vermişti.

Tek suçları sınava girmek için İzmir'e gelen ve acımasızca katledilen 5 gencimiz şunlardı:

- İsmail Baytak, 1962 doğumlu. Balıkesir Sındırgı'dan gelmişti.
- Mustafa Uslu, 1960 doğumlu. Manisa Turgutlu' dan gelmişti.
- Ali İhsan Tan, 1961 doğumlu. Diyarbakır'dan gelmişti.
- Hüseyin Akdağ, Nazilli doğumlu. Aslanlar köyünden gelmişti.
- Mehmet Ali Arun, 1957 doğumlu. Balıkesir Burhaniye'den gelmişti...

Olaylar sırasında gözaltına alınan 500 kişi sabah saat 8.00'de kimlik denetiminden sonra serbest bırakıldılar.

13 Haziran sabahı sınava girecek olanlar binalardan eller başlarının üzerinde dışarı çıkarıldı. Yapılan kimlik kontrolünden sonra asker denetiminde ve ite kaka, bazıları dipciklerle itelenerek polis otobüslerine doldurdular ve sınava girecekleri merkezlere götürdüler.

Dönemin İçişleri Bakanı Gülcügil "katliamı" "Öğrenciler güvenlik kuvvetlerinin üzerine ateş açmışlardır" diye saptırmaya çalışırken; 14.6.08 tarihli Milliyet gazetesi konu ile ilgili haberinde, olayı "Üniversite Seçme Sınavı öncesi İzmir'e gelen öğrencilerin huzurunu sağlamak amacıyla düzenlenen operasyon sırasında çıkan çatışma" şeklinde vermeyi tercih ediyordu.

Olayı olduğu gibi yansıtanlar da vardı.

Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye İşçi Partisi olayı "kitle katliamı" olarak niteliyor ve faillerinin bir an önce cezalandırılmasını istiyorlardı.

15 Haziran 1980 tarihli Demokrat gazetesinin konu ile ilgili haberi ise şöyleydi:

"Çatışma Olmadı Ateş Açtılar"

"Üniversite Seçme Sınavlarına katılmak üzere çeşitli yurtlardan gelip kredi yurtlar kurumuna gönderilen öğrencilerle, yurtta kalan arkadaşlara çeşitli folklor gösterilerinin yapıldığı ve türkülerin söylendiği sırada ateş açıldı. Hiçbir uyarıda bulunulmadan yaşanılan bu saldırıda 6 halk çocuğu katledildi. 100'ü aşkın arkadaşımız yaralandı. Gelişen olaylardan sonra 500'den fazla öğrenci gözaltına alındı. Yurdun tüm cam, çerçeve, dolap, kapı ve çerçeveler Güvenlik Kuvvetlerince kırıldı. Gerçekler bu derece ortadayken birçok yayın organı olayları çarpıtan yalan yanlış haberler verdi. Yetkililer bize yatacak yer olarak İnciraltı yurtlarını göstermişti. Bizi oraya katletmek için mi topladılar?"

"Öğrenciler üniversite adaylarının İnciraltı yurtlarına Kredi Yurtlar Kurumu'nca gönderildiğini, buna karşın öğrencilerin yurda zorla götürüldüğü, olayın 2 grup arasında cereyan ettiği gibi yalanları söylediklerini belirterek şöyle devam ettiler: 'Olay bir avuç Jandarma ve Jandarma çavusu İstanbullu Galatasaray Mimarlık Mühendislik Fakültesi'nden ayrılma MHP'li Hasan Dimici'nin uyarıya bile gerek duymadan 'komünistlere ölüm' sloganlarıyla saldırısıyla başladı. Gerçek buyken öğrencilerin güvenlik kuvvetlerine ateş açmasıyla başladığını söylemek insanlık ölçüsüyle bağdaşamaz."

19.6.1980 Tarihli Milliyet gazetesi ise olayla ilgili 1 asteğmen 7 çavuşun tutuklandığını yazıyordu. Habere göre "Sıkıyönetim Mahkemesi Havacı Hâkim Binbaşı Aydın Kalpakçı başkanlığında yapılan ilk duruşmada Asteğmen Necip Pınar, çavuşlar; Hasan Dimici, Kaya Albay, Osman Işılgan, Hadi Turpçu, Kurbani Abdaloğlu, İsmail Tokuç ve Mehmet Demir tutuklandı ve cezaevine götürüldüler."

Bu gelişmeler üzerine, 20 Haziran 1980 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Hikmet Çetinkaya konu ile ilgili yazıda şunları belirtiyordu:

"İnciraltı Katliamının Soruşturması Gülcügil'in İddiasını Yalanladı"

"İçişleri Bakanı Gülcügil 'katliamı' 'öğrenciler güvenlik kuvvetlerinin üzerine ateş açmışlardır' diye saptırmaya çalışadursun Sıkıyönetim Askeri Savcılığı olayı tüm çıplaklığı ile ortaya çıkartmıştır. Eldeki bulgular bir partinin ordu içindeki sızmalarına ilişkin söylentileri kanıtlayacak türdedir. Sıkıyönetimin 2 ay daha uzatıldığı önceki günkü Meclis birleşik toplantısında bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Mustafa Gülcügil, İnciraltı olayları hakkında bilgi verirken 'İnciraltı yurdunda kimlik kontrolu sırasında bazı öğrenciler 'Gültepe'nin, Çiğli ve TARİŞ olaylarının hesabı sorulacaktır' şeklinde slogan attıklarını, alınan tüm tedbirlere rağmen bu öğrencilerin yurt kafeteryasında güvenlik güçlerinin üstüne yürüdüğü, onlara ateş ettiklerini saptamış bulunuyoruz' dedi. Bu sırada öğrenciler güvenlik kuvvetlerinin üzerine ateş etmişlerdir. Çıkan olaylarda 5 kişi ölmüştür. Olaylar güvenlik kuvvetlerinin başarılı operasyonu ile bastırılmıştır". İçişleri Bakanı 'katliamı' meclis

kürsüsünden 'başarılı operasyon' olarak nitelendirdiği sırada, İzmir'de Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde 'katliam' sanıklarından 25 subay, astsubay, er ve erbaşı yargılıyordu. 5 kişinin ölümü 16 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan İnciraltı katliamının soruşturmasında Sıkıyönetim Askeri savcılığı 1 haftadır gizlilik içinde yurtta kalan yüzlerce kız ve erkek öğrencinin, yurt müdürlerinin, çalışanların, çevre halkın ifadelerini almıştı. Otopsi raporlarıyla da ortaya cıkan gerçek ölen ve yaralanan öğrencilerin sırtlarından ve başlarından vurulmalarıydı. M-6 ve M1 otomatik silah kullanılmasıydı. Askeri savcılardan Hâkim Albay Hikmet Hacımirzaoğlu, Hâkim Yarbay Ülge Sözer, Hâkim Binbaşı Yalçın Acargül, Hâkim Yüzbaşı Güner Yiğitbaş ve Hâkim Yüzbaşı Ahmet Alkış eldeki kanıtları tek tek incelediler. Başta TV olmak üzere sağcı ve renkli basın olayı saptırmak için yoğun bir çabaya girişmişti. Kimi gazeteler İnciraltı katliamını 'komünistler askere ateş açtı', kimileri 'solcular ölüm saçıyor', 'şanlı ordumuza silahlı saldırı' başlıklarıyla yer verdiler. TARİŞ olaylarını anımsayanlar yine aynı tür gazetelerin olayları saptırıp, 'Rus askerlerine selam dur, Türk askerini arkadan vur' biçiminde başlıkla verdiğini bilirler. Oysaki Dimici ve arkadaşları İnciraltı yurtlarında terör estiriyorlardı. Galatasaray Mimarlık ve Mühendislik Yüksek okulundan ayrılma Hasan Dimici Erzurum'da çeşitli eylemlere girişmiş bir faşistti. İzmir'de askerliğini yaparken ÜGD'nin pek çok eyleminde yeraldığı söyleniyordu. Asteğmen Necip Pınar da MHP eğilimli bir kişiydi. Yedek subaylığını yapan Necip Pınar'ın da bot birliğinde öğrencilik yıllarında faşist eylemlere karışmış er ve erbaşlarla sık sık toplantılar yaptığı soruşturma sırasında saptanmış. İçişleri Bakanı Meclis kürsüsünden dediği gibi Asteğmen Necip Pınar Yurt-

lara 'kimlik kontrolu' için girmemiştir. Sıkıyönetim Askeri savcılığının izlenimleri görgü tanıklarının ifadelerine göre 'komünistlere ateş' buyruğunu vermiştir. 'Ateş' buyruğuyla birlikte başta çavuş Hasan Dimici olmak üzere diğer çavuşlar Özkan Işılgan, Kulkani Abdaloğlu, Çavuş İsmail Topuz ve Çavuş Mehmet Demir ile Çavuş Kaya Albay M-1 ve M-6 tüfeklerini ateşlemişlerdir. İnciraltı katliamının niteliği açıkça ortaya çıkmıştır. Bundan ders almak gerekir. Bir siyasal partinin ordu içinde örgütlendiği yolunda çıkan söylentiler bu olayla gerçeklik kazanmıştır. Tüm demokratik güçlerin artık birbirlerine omuz vermeleri gerekir..."

İnciraltı katliamıyla ilgili dava 10.3.82 tarihinde karar aşamasına geldi. Asteğmen Necip Pınar 1 yıl hapis 5 bin lira para cezası, Hasan Dimici, Muammer Bayram, Kemal Eren, Mehmet Demir, Adnan Menderes Evren 15 yıl hapis cezası aldılar. Mehmet Demir ve Adnan Menderes Evren'in cezaları 12 yıl 6 aya indirdildi. 15 sanık delil yetersizliğinden berat etti.

Tanıklar Olayı Anlatıyor

Olayı ve gelişmeleri bir de tanıklardan dinleyelim:

S.S.: Eğlence için toplanıldı, kantin ile 10. blok arasında bir sahne oluşturuldu. Saat 21.30-22.00 civarı eğlence başlamıştı. Onlar eğlenirken o dönem İzmir'de askeriyede görevli olanlar -zaten giriş kapısında 15-20 tane nöbetçi asker vardı- iki veya üç cemseyle geldiler. 20-25 civarıydılar. Başlarında komutanları ile geldiler, giriş kapısından geçtikten sonra idari bölümde bir kısmı diz üstü vaziyette diğerleri ayakta sıralandılar. Bu gruptan bir kısmı orada eğlenen, etkinliğe katılan öğrencile-

rin üzerine ateş açtı. Bir kısmı da havaya ateş açtı. Tabii bu olay üzerine panik olan öğrencilerin çoğu dağıldı, o panikte yaralananları ve ölenleri görme şansımız olmadı.

A.K.: Daha yemekhaneye gelmeden mazgalların üzerine geldiğimde ateş başladı, ben o anda ateş altındaki kitlenin içindeydim ve kendimi yerde buldum, kulağıma inanılmaz çığlıklar geliyordu. Bir kargaşa söz konusu, "Kalkın" diye bir ses geldi ve insanlar ayağa kalkmaya yeltendiğinde kitleyi tekrar taradılar. Biz tekrar yere yattık ama bu arada bazı insanlar vurulmuştu, hatta benim yanımdakilerden biri ölmüştü. Bu olayda 60-65 civarında yaralı, 11-12 de ölü olduğu söylendi; fakat gazetelerde 6-7 kişi olarak çıktı. Yaralılardan bir kısmının sonradan öldüğü söylendi, kimi sakat kaldı. Gerçek ölü sayısının 11-12 kişi olması lazım.

M.D.: Ben 1977 1 Mayısı'nda da aynı şeyi yaşamıştım.77'de de benzer bir durum yaşandı. Yurt binalarının olduğu alanda binin üzerinde öğrenci vardı. Askerlerin açtığı ateş altında 10-15 dakika kaldığımı düşünüyorum. Her taraftan ağır silahlarla ateş ediliyordu. Silahların gücünü hissedebiliyordum. Ateşe hiç ara vermediler; çünkü taramayı bırakmalarını gerektirecek bir durum yoktu, karşılarında silahsız bir öğrenci kitlesi vardı onlarıda durmadan tarıyorlardı.

R.A.: Akşam çatışma olduğunu duyduk, sabah olduğunda ben hastaneye gittim. Çocuklar ölmüş, en acısı bizim yapacağımız bir şey yoktu. O zaman hatırlıyorum Malatya'dan bir baba geldi. Adamcağızın çocuğu ölmüştü ve çocuğunun cenazesini götürecek parası yoktu. Bütün personelden para toplayıp babaya verdik ve baba çocuğunun cenazesini alıp memleketine döndü.

K.T.: 12 Haziran günü geldiğimizde sınav nedir, nasıl olmalı nasıl davranılmalı gibi konularda bize bilgi verdiler. Ondan sonra sazlar çalındı, türküler söylendi. Bir askeri çok net gördüm; çünkü bir parmağı tetikteyken öbür eli namlusundaydı. 'Git git' diye işaret ediyordu bana, yani emir alıp öyle gelmişlerdi. Hızlı düşünüp karar vermem gerekiyordu. Hızlıca öğrencilerin bulunduğu alana yöneldim aralarına daldım ve bir bankın üzerine çıktım. Askerler içeriye girip öğrencileri dipçiklemeye başladılar. Bu kez ben arkadaşlara 'Sakın kimse kalkmasın' dedim. Kargaşa durdu ancak bu kez Hasan Dimici silahını çekti ve bana nişan aldı. M-1 tipi tüfek vardı elinde. İlk kurşun kulağımın dibinden geçti, arkamdaki çama saplandı ve çam ağacı dağıldı. Hâlâ o kurşunun sesinin rüzgârını anımsarım. Hasan Dimici 29 Mart'ta da bazı arkadaşların arkasından ateş etmişti, bu nedenle bulunduğu birliğin atış şampiyonu olduğunu biliyordum ikinci mermiyi namluya sürüp de ateş etmesini bekleseydim benim için iyi olmayacaktı. Olaylardan sonra ısrarla silah bulmaya çalıştılar yurdun içinde. "Bu fatura bize kalacak, lütfen burada bir mermi bir tabanca bulun! Yoksa buranın faturası bize kalacak" diyorlardı. Her yerde askerler koşturuyordu daha sonra polisler de geldi ve tekrar tekrar her yeri aradılar; fakat hiç bir şey bulamadılar. Bu katliama katılan askerlerin Uzun Ada'dan geldiklerini biliyorum. Ertesi gün ve daha sonraki günlerde gazeteciler geldiler. İçeride birilerinin ateş açması sonucu çatışma çıktığını ve güvenlik güçlerinin de kendisini korumak adına ateş açtığını, rastlantı sonucu öğrencilerin vurulduğunu ortaya attılar. Asla böyle bir şey olmadı. İçeriden kesinlikle ateş açılmadı. Bu gibi iddialarla olayı kapatmaya çalıştılar.

Soruşturma Eksik Yapıldı

M.B.: Soruşturmada özellikle şu soruyu sorduklarını hatırlıyorum: "Kimi gördün?" Ben de Hasan Dimici'nin ismini verdim; çünkü o zamanın ünlü simalarındandı ve unutulacak biri değildi. Benimle birlikte diğer tanıklar da Dimici'nin adını vermesine rağmen Dimici'nin ifadesine hiç başvurulmadı. Olay sırasında İnciraltı Yurtları'nda bulunan öğrenci ve görevliler, askerler tarafından yapılan saldırının önceden planlanmış olduğunu açıkça belirtmişlerdir.

Ö.B.: 18 Mayıs 1980'de yurt içinde yapılan bir etkinlik sırasında asker dışarıdan ateş etmişti. Akşam yurda geldiğimde odamdan bir arkadaşın vurulmuş olduğunu söylediler, sonra vurulan arkadaş geldi. Mermi kol boşluğundan girmiş ve çıkmıştı. Arkadaşın vurulduğu yer 6. bloğun giriş kapısının olduğu noktaydı. Bunları askerlerin yurt öğrencilerinin üzerindeki tutumunun anlaşılması için söylüyorum. Nitekim 12 Haziran'a geldiğimizde askerin ne yapmak istediği de çok açık ortaya çıktı.

Katliamdan Önce De Baskı Vardı

İnciraltı Yurdu'nda 12 Haziran günü yaşanan katliamın öncesinde de öğrencilerin baskı altında yurda girip çıktığı ortaya çıkıyor. Tanıklardan K.T.; adı diğer tanıklarca da sık sık telaffuz edilen Hasan Dimici'nin ve yanındaki bazı askerlerin yurt çıkışında kimlik çıkarıp ceplerini boşaltmasını istiyor. Öğrenci H.T. yurttan yeni çıktığını söylemesine rağmen, askerlerden ve özellikle asker Dimici'den "konuşma cevap ver, ölmek mi istiyorsun" şeklinde sözlerle kendisinin zor durumda bırakıl-

dığını anlattı. K.T. yaşanan bu tür olayların ortamı gerdiğini söylüyor.

M.D.: Askerlerin yaptığı belliydi. Çünkü bir hareketlilik hissediyorduk. Yani bize "bugün burada bir şey olacak gibi" diye düşündürten bir durum söz konusuydu. Çünkü dışarıdaki tablo diğer günlerden farklıydı. Orada her gün eğlenceler oluyor, zaman zaman forumlar düzenleniyordu. O gün askerlerde ciddi bir hareketlilik vardı ve psikolojik olarak da, sanki bugün burada bir şeyler olacak diye hissediyorduk. Dışarıdaki gerginlikten dolayı sanki bir konuşma olursa polemik yaratılacaktı; ama böyle bir şeye bile gerek kalmadan direkt olarak bir saldırı gerçekleşti.

Z.G.: Öldürülen Hüseyin Akdağ'ın cenazesini babasına göstermişler. Onun anlattığına göre bir G 3 tipi mermi koluna girip kolu parçalamış. Jandarmalar o gece ateş ettikten sonra giriş çıkışlara izin vermemişti. Hüseyin de kan kaybı yüzünden öldü; çünkü başka hiçbir yerinde kurşun yarası yokmuş.

Ağabeyinin ölüm nedenini bir yıl önce öğrendi

İnciraltı Yurdu'nda katledilen Ali İhsan Tan'ın kardeşi Mehmet Tan, 30 yıl aradan sonra aydınlatılmaya çalışılan olay için İzmir'e gitti. Ağabeyinin neden öldüğünü, öldürüldüğünü ancak geçtiğimiz yıl öğrenebilen Tan, kendisi 12 yaşındayken kaybettiği ağabeyini Birgün'e anlattı:

"Ağabeyimin İzmir'e sınava girmek için geldiğini hatırlıyorum. Diyarbakır'dan ayrıldıktan birkaç gün sonra akşamüzeri ben ninemin evine gidiyordum, ağlama sesleri duydum feryatlar yükseliyordu, koşarak oraya

gittim. Ağabeyimin öldüğü haberini almışlardı. İlk önce inanamadılar tabii ki, daha sonra olayın gerçek olduğu kesinleşti. Cenaze törenine çevre illerden ve Diyarbakır'ın her yerinden binlerce kişi katıldı. Üzerinde iki mısra şiir yazan bir mezar taşının olduğunu hatırlıyorum. 80 darbesinden sonra bu mezar taşı askerler tarafında sökülüp karakola götürüldü. Sonra babamı ve beni de karakola götürdüler. Yaşar adındaki bir polis tarafından babamın gözleri önünde saatlerce dövülerek mezar taşının kimler tarafından yaptırıldığını söylememi istediler. Ağabeyimin öldürülmesinin nedenlerini hiç araştırma olanağımız olmadı. 12 Eylül darbesinden sonra öyle bir baskı ortamı oluştu ki duyduğumuz korku ve endişeden dolayı herhangi bir araştırma ve sorgulama yapamadık. Zaten babam okuma yazması olmayan biriydi, annem ve kardeşimi de 1975'teki Lice depreminde kaybetmiştik, o nedenle olayı araştıracak hiç kimsemiz yoktu. Devlet tarafından da hiçbir resmi bilgi verilmedi. Bir yıl öncesine kadar ağabeyimin nasıl ve neden öldüğü hakkında bir bilgimiz yoktu. İnternetten tesadüfen İnciraltı katliamı diye bir olayın olduğunu ve bununla ilgili araştırma yapıldığını öğrendim. Devrimci 78'liler aracılığıyla İzmir'de yaşayan bazı tanıdıklar aracılığı ile görüşebildik. Olayın araştırıldığını duyunca çok sevindim. Diyarbakır'dan kalkıp çalışmalara katkı da bulunabilmek için İzmir'e geldim."

"Ağabeyimi ve diğer öğrencileri katledenlerin bulunup cezalandırılmasını istiyorum. Olayda sorumluluğu olan yetkililerin hepsinin adalet karşısına çıkarılması ve bu davanın unutulmamasını istiyorum. Bu aşamadan sonra olayın peşini bırakmayacağız. Gerekirse AHİM'e gideceğiz. Birilerinin darbelerine kurban olmayacağız.

Onlar darbe yapacaklar diye bizim çocuklarımızın kurban edilmesine izin vermeyeceğiz..."[19]

Devrimci 78'liler Federasyonu İzmir 78'liler Dayanışma ve Araştırma Derneği, 30 yıllık zaman aşımı süresi olan 12 Haziran 2010'da suç duyurusunda bulundu.

Suç duyurusu, 12 Eylül darbesini gerçekleştiren generaller, dönemin İzmir Valisi, İzmir Emniyet Müdürü, İçişleri Bakanı, Sıkıyönetim komutanları ve olay sırasında ateş açanlar hakkında yapıldı. Ateş eden askerlerin isimleriyle Ülkü Ocakları'na kayıtlı olduklarını gösteren belgeler dosyaya konuldu.

Ne var ki, İnciraltı Katliamı dosyası için yapılan başvuru 12 Ağustos 2010 tarihinde takipsizlikle sonuçlandı.

Savcılık, "daha önce yargılama yapıldığı ve zaman aşımının dolduğu" gerekçeleriyle başvuruyu reddetti. Dönemin askeri ve sivil yetkilileri hakkındaki başvuru ise İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderildi.

Avukat Ayşegül Altınbaş, İnciraltı Öğrenci Yurdu Katliamı'nın "insanlığa karşı işlenmiş bir suç" olarak kabul edilmesi gerektiğini söyledi. Altınbaş, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde insanlığa karşı işlenen suçların zaman aşımından muaf tutulduğunu da belirtti.

[19] 14.06.2010 tarihli *Birgün* gazetesi, Gülsen Candemir'in haberi.

ÇORUM'DA 2. SALDIRI
FAŞİSTLER HEM VURUYOR, HEM BAĞIRIYOR

"Bayrak Harekâtı" kozalarını örüyordu. 1 Temmuz 1980 de Genelkurmay Başkanı Evren, kuvvet komutanları, Jandarma Genel Komutanı ve ikinci başkan ile odasında bir toplantı yaparak, "Bayrak Harekâtının" başlangıç tarihini 11 ve 12 Temmuz 1980 olarak belirlediler.

"Bayrak Harekâtının" başlangıç tarihinin belirlendiği gün, sanki daha iki hafta önce, İzmir İnciraltı yurdunda, daha liseyi yeni bitirmiş masum çocukları 'askeri üniforma giymiş' kendi yandaşları katletmemiş gibi, faşistler utanmadan, sıkılmadan, 'Büyük Türk Milletini', 'eli silahlı eşkiyaya' karşı 'cihata' çağırıyorlardı. "Yani hem vuruyor, hem bağırıyorlardı."

"Büyük Türk Milleti, (...) son bağımsız Türk Devleti üzerinde oynanan hain oyunları, komploları, planları görmemek için artık kör, hatta hain olmak gerekir. Türk varlığını dünya üzerinden silmek isteyen emperyalist güçlerin yerli uşakları, komünistler, vatan hainleri, bölücüler, Türk Devleti'nin temeline dinamit koymak isteyenler ellerindeki Rus ve Çin yapısı silahlarla ne yapmak istemektedirler."

"Bu eli silahlı eşkıyalara karşı kesin tavrı almak, dur demek zamanı çoktan gelmiş, hatta geçmiştir. Kıymetli hemşehrilerimiz, Müslüman Türk Milletini bataklığa sürüklemek isteyen, bölmek, parçalamak, yok etmek isteyen komünist cinayet çetelerine karşı uyanık olalım. Türk Devleti'ni yok etmek isteyen bu hain emperyalist güçlere karşı yılmadan çekinmeden, canı pahasına mücadele veren ülkücü Türk Gençliği'ne destek olalım. Büyük cihada hazırlanalım."

"Ülkücü Türk gençliğinin her ferdinin cesetleri birer birer çiğnenmedikçe bu mübarek vatan topraklarına komünizm girmeyecektir. Ülkücü Türk gençliği barış zamanı bir karıncanın ayağına basıp incittiği zaman bundan üzüntü duyacak kadar yufka yürekli olduğu gibi, aynı zamanda vatan hainleri için sokaklar dolusu idam sehpası dikecek kadar da gaddardır. Burası da böyle bilinsin. Bizi komünist kurşunları değil, milletimizin susuşu öldürüyor. Kanımız aksa da zafer Islam'ın. Yolumuz Allah'ın yolu - Ülkücü Gençlik"[20]

1 Temmuzda sağ eylemciler Çorum ve İskilip'te dağıttıkları bildirilerle halkı "cihada" çağırırken, Milönü, Yavruturna, Kale ve Terlemezevler gibi sol görüşlü kişilerin oturduğu semtlerde barikatlar ve silahlı nöbetler yeniden başlıyordu.

Sol bu sefer gafil avlanmayacaktı. Tahmin ettikleri gibi, aynı gece "Ya susturacağız, ya kan kusturacağız" naralarıyla ikinci katliam başlatılır. Terlemezevler ile SSK Hastanesi civarında yerleştirilen uzun menzilli silahlarla solcu ve Alevi evlerine ateş açılır.

Aynı gün Turgut Köyü yolunda, sol görüşlü Ali Kaya, Çorum'a gelirken silahlı saldırıya uğrar, Çorum Devlet Hastanesi'ne getirilirken yolda ölür.[21]

2 Temmuz Çarşamba sabahı saat 06.00'dan itibaren yeniden sokağa çıkma yasağı ilan edilir.

Daha sonra gruplar halinde kentin Ulukavak, Çatalhavuz, Yazımahalle ve SSK Hastanesi çevresindeki CHP'li ve sol görüşlü kişilere ait evleri yakmaya başlarlar.

---

[20] *Çorum* gazetesi, 24.07.1980.

[21] *Milliyet* gazetesi, 02.07.1980.

Bu arada kent merkezindeki çok sayıda işyerini tahrip etmişler ve yağmalamışlardır. Sol görüşlü kişilerin oturduğu semtlerdeki telefonların hatlarını da kesmişlerdir.

Saldırılarını sürdüren "ülkücüler", SSK Hastanesi çevresindeki apartmanlara yerleştirdikleri uzun mevzili tüfeklerle Etievleri yöresine ateş açarlar. Bu ateş sonucu buradaki yurttaşlarımızdan bazıları yaralanır. Burada da daha önce sol görüşlü yurttaşlarca boşaltılan evler yakılır.

Olay yerine gelen jandarma kuvvetleri, saldırganları dağıtır.

Sabaha karşı 04.00 sıralarında jandarmaların bir ara çekilmesinden yararlanan "ülkücüler", yeniden Milönü semtine doğru saldırıya geçmişlerdir. Halkın barikatları ile karşılaşmışlar ve kısa bir çatışmadan sonra geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Sabah, Çorum'un pazarıdır. Çevre köy ve kasaba halkı, ürünlerini satmak için traktör ve minibüslerle pazara taşımaktadır. Yollar maskeli ve silahlı haydutlarca, faşistlerce tutulmuştur. Durdurulurlar, kimlikleri kontrol edilir. Alevi ve solcular tespit edilerek, malları yağmalanır, kendileri sorgulanmak üzere götürülür. Elleri, ayakları ve ağızları bağlanarak işkenceli sorgulardan geçirilirler. 4 kişi Mustafa Özdemir, Abdullah Sucu, Ali Çakar, İsmet Solmaz öldürülür, 10 kişi yaralanır. 50 ev ve işyeri tahrip edilerek yakılır. Katiller, Yoğunpelit Köyü'nde köyün koyunlarını güden çoban Mehmet Kaygısız'ı da öldürürler ve koyunlara el koyarlar.

Vali ertesi sabah 06.00'dan başlamak üzere sokağa çıkma yasağı koyar. Yasağa uymak zorunda kalan yalnızca Solcular ve Alevilerdir. Faşistler ise ellerini kollarını sallayarak, rast gele ateş ederek, ev ve işyerlerini yakarak, "devlet güçlerine yardım ederler.

Çorum C. Savcısı Ertem Türker, ölenlerin 3'ünün kimliğinin Mustafa Özdemir, Abdullah Sucu ve Ali Çakar olduğunu 14 yaralı olduğunu 43 kişinin gözaltına alındığını bildirir.

Aynı gün Çorum'un Alaca İlçesi'nde de öğle saatlerinde Haşim Çakır adlı kişinin Cumhuriyet Meydanı'nda silahlı saldırıda yaralanmasıyla başlayan olaylarda, 2 si ağır 8 kişi yaralanır. Elliden fazla dükkân tahrip edilir. İlçe'de saat 18.00'den itibaren sokağa çıkma yasağı konulur.

3 Temmuz Perşembe gününün sabahı saat 05.00 civarı sokağa çıkma yasağı ilan edilir. O gün Çorum MHP teşkilatı hareketlidir. Çorum dışından insanlar gelir, telefonlar durmaz, bir "Cuma" sözü dilden dile dolaşır. Bu arada polis Alevilerin oturduğu semtlerde operasyonlar yaparak, yüzlerce insanı gözaltına alır.

Çorum Mecitözü İlçesi'nde Hisarkavak Köyü'nü basan sağcılar, tarlada çalışan Bektaş Ünal adlı bir işçiyi öldürmüş, 5 kişiyi de yaralamışlardır. Silahlı çatışma sonucu saldırganları köyden kovalayan Hisarkavaklılar, Mecitözüne giderek, gösteriye başlamışlardır.

Çorum İskilip karayolundaki Yıldız Kiremit Fabrikası mevkiinde birbirine yakın öldürülmüş 2 ceset ile, yine kimliği saptanamayan 1 kişinin cesetleri bulunmuştur. Evlerine patlayıcı madde atılan Aslan Işıkman ve Mustafa Tahtasız çeşitli yerlerinden yaralanarak Çorum Devlet Hastanesi'nde tedavi altına alınmıştır. Fakat Mustafa Tahtasız hastahanede yaşamını yitirmiştir.

4 Temmuz 1980 "Cuma", asıl operasyon başlatılır.

O sabah, vali bir gün önce koyduğu sokağa çıkma yasağını kaldırır. Faşistler, kendi adamlarını değişik camilere dağıtırlar. Cuma namazının bitiminde içeri gire-

rek "Ey müslümanlar, solcular-Aleviler Milönü'ndeki Alaaddin Cami'ye bomba attılar. Cami yanıyor, namaz kılan Müslümanları katlediyorlar" diye bağırırlar. O gün tüm camilerin minarelerinden "ezan sesi" değil, "komünistler Alaaddin Camii'ni ateşe verdi" sesleri yükselir. Bu hem bir komut, hem de bir tahriktir. Faşist militanlara "hareketin" başladığını bildirir. Aynı dakikalarda TRT'de, 'Çorum'da Alaaddin Cami'sine bomba atılması ve dışarıdan ateş edilmesi üzerine meydana gelen olaylarda ilk saptamalara göre dört kişinin öldüğü' haberi verilir ve saat başı haber yinelenir. Ancak, TRT Çorum muhabiri böyle bir haber geçmediğini açıklar.

Cami çevresinde görevli bir subay ise, polis telsizinin bu anosları üzerine bombalama olayının gerçek olmadığını anons eder.

Çorum Cumhuriyet Savcısı Ertem Türker, konuyla ilgili şu açıklamayı yapar:

"Alaaddin Camisi'nin bombalandığı haberi olaydan bir saat önce bütün şehirde duyulmuştu. O sırada ben Merkez Jandarma Karakolu'ndaydım. Cami bombalandı diye polis telsizi duyurdu. Bu telsizin hemen arkasından bir askeri telsiz duyuldu. Yüzbaşı Naiz 'Bombalama olayı yok, hangi polis bu haberi verdi?' diye bağırıyordu." Böyle bir haberi askeri yetkililer vermemiş, Vali de haberi doğrulayıcı veya yalanlayıcı açıklamada bulunmamış. TRT'nin Çorum muhabiri böyle bir haber vermediğini söylemektedir. Haberi yayan polis de ortaya çıkarılmamıştır."[22]

Bu konuda olaylar sırasında Çorum'da görevli askeri birliklerin komutanı Tuğgeneral Şahabettin Esengül de şunları söyler:

---

[22] Sadık Eral, *a.e.g.*, s. 129.

"Saat 13.00 civarında öğle namazı vakti Jandarma Alay Komutanlığı'ndan ayrılıp tabur merkezine gideceğim sırada adeta bir merkezden sinyal almışçasına bir birbuçuk saat içerisinde sağ kesim sokaklarda hayret verici bir biçimde barikatlar oluşturulmuştu. Şehrin muhtelif kritik ve kilit noktalarına yerleştirdiğim birlik komutanlarından devamlı telsiz raporları alıyordum. Sağ kesimin böyle çok ani barikatlarla donatıldığını, sol kesimde durumun nasıl olduğunu sorduğumda onların da aynı yoğunlukla barikatlar kurduğunu öğrendim."

"Muazzam bir direniş vardı. Beni örtülü olarak enterne etmeye çalışıyorlardı. Jandarma alay komutanlığı dahil her tarafı barikatlarla donatmalarının amacı buydu. Bunların bir merkezden sevk ve idare edildiğinden kesinlikle kuşkum yok. Sivil toplum bu ölçüde bilinçli olamaz. Alaattin Camii'nin bombalama haberi bu sırada geldi. 'Alaattin Camii'nin de yakıldığını söylüyorlar. Kuvvetlerin nerede? Var mı böyle bir durum?' dediğimde, orada görevli subayım, 'Kesinlikle böyle bir durum yoktur, cami güvenlik altındadır. Çünkü o civarda güvenlik önlemleri var. Ancak biliyorsunuz, yer yer yangın çıkartıyorlar, cadde üzerinde barikatlar, alevler var. Demek ki, camiyi yakıyorlar imajı vermek için bu yangınları çıkartmışlar.' dedi. Askeri birlikler, çıkarılan bu sahte haberi alınan önlemlerle bir balon gibi söndürdü. Ancak ne yazık ki bu mizansene asker dışında bazı kamu görevlileri de inanarak Ankara'ya camiinin gerçekten yakıldığını rapor ettiler. Bağlı olduğum komutanlık, olayın gerçek olup olmadığını telefonla bana sorduklarında 'şimdi olay yerindeyim. Böyle bir durum yok. Askeri birlikler tamamen duruma hâkimdir.' dedim.."[23]

---

[23] *Nokta* dergisi, sayı 22, s. 21, (8 Haziran 1986).

Az sonra Terlemezevler ve Milönü arasındaki Alaaddin Camii yakınındaki bir yapının üstünden Milönü ve Etievler semtlerine doğru rasgele ateş açılır ve aynı anda Alaattin Camii'nin yakınına bir otomobilden dinamit atılır. Ancak patlama herhangi bir can kaybına ve hasara neden olmaz. Aslında Alaaddin Camii faşistlerin silahlarını depo ederek yuvalandıkları bir merkezdir.

Ne ilginç değil mi? Bombanın atılacağı emniyet güçlerine ve TRT'ye önceden "malum" olmuş gibi, bomba, sanal "atıldı" haberinden sonra, "gerçekten" atılıyordu.

Aynı saatlerde kentin çeşitli semtlerindeki camileri otomobille dolaşan silahlı sağ eylemciler Cuma namazı kılan Çorumlulara "Daha ne duruyorsunuz? Komünistler camileri bombalıyor, şehit olma günü geldi artık" biçiminde tahrik edici konuşmlar yapıyorlardı.

Camilerden çıkan gruplar, aralarına katılan silahlı sağ eylemcilerle birlikte Sigortaevleri'nden Terlemezevler ve Mutluevler yöresine, Gazipaşa İlkokulu çevresinden de Yavruturna Mahallesi'ne doğru yürüyüşe geçiyorlardı.

Bir grup, daha doğrusu "güruh", Alaaddin Camii'nden Sazak Esnaf Mahallesi'ne doğru tespit ettikleri Alevilere ait dükkânları yağmalayıp, sahiplerine saldırarak, şehir merkezine, Çan Saati'ne doğru ilerliyor, diğer "güruh", şehir merkezinde Ziraat Bankası bitişiğindeki Ulu Camii'nin bahçesinde toplanıp "din elden gidiyor" "Komünistler Moskova'ya" vb. sloganlarla bağırarak yine tespit ettikleri Alevi yurttaşlara saldırıp, dükkânlarını yağmalayarak Çan Saati'ne doğru yürüyordu.

İki grup Kulaksız Camii önünde birleşti. Kamyonlardan kitleye saldırı için sopa ve silah dağıtıldı. Hedef çoğunlukla Alevilerin oturduğu Milönü mahallesiydi.

Milönü halkı saldırganların önünü kesmek üzere toplanmaya başladı. Önce 2 bin kişi dakikalar geçtikçe 5 bin kişiye varan halk, Milönü Meydanı'nı doldurarak, sağcı güruhun önünü kesmeye çalıştı.

Askerlik şubesinin arkasındaki sokakta şiddetli çatışmalar yaşandı. Faşistler üzerlerine gelen kitleyi, otomatik silahlarla taradılar. Hüseyin Özdemir ve Mustafa Yıldırım adlı öğretmenlerle, Aziz Özkaya ve Mehmet Şahinci, öldüler.

Ancak emniyet kuvvetleri, saldırgan "ülkücüler"in değil, saldırıya uğrayanların peşindeydi. Gece yarıları sokak başları tutulup bölge bölge ev aramaları yapılıyor, devrimci avına çıkılıyordu. Operasyonlarda gözaltına alınanlar, karakollara, karakollara sığmayanlarda kapalı spor salonuna dolduruluyordu.

Gözaltına alınamayan devrimciler ise gıyabi tutuklama kararlarıyla aranmaktaydı. Devrimciler gözaltına alınıp, ev baskınlarıyla aranırken, "ülkücüler" saldırılarını sürdürmekteydi.

Bu saldırılar, halkın örgütlü direnişi ile karşılanıp püskültüldüğünde ise, resmi güçler devreye giriyor, baskınların ardı arkası kesilmiyordu. Bu saldırıların birinde, direnişin önderlerinden Raif Erdem de öldürülüyordu.

Kale Mahallesi Mutluevler'in arkasındaki caddeden, Eren Blokları'nın bulunduğu caddeye gelen polis, toplanan binlerce kadın, çocuk, genç insanın üzerine panzer sürerek çiğnemeye çalışır. Polis panzeri ve arkasındaki 3 sivil arabadan halkın üzerine rasgele ateş açılır. Ateş sonucu Hatim Dursun isimli hamile bir kadın, bir çocuk ve tıp öğrencisi Sosyalist Gençlik Birliği (SGB) üyesi Süleyman Atlas ile Öğretmen Hüseyin Özdemir vurulur.

Polis panzerinin saldırısına karşı direnişçi kadınlar ve devrimci gençler panzerin tekerlerine birkaç kez battaniye atarlar, sürekli taşlarlar. Ama bu şekilde panzeri durdurmak mümkün değildir.

Saldırıda yaralanan öğretmen Hüseyin Özdemir, saldırıyı şöyle anlatır:

"Ben saldırı günü arkadaşlarla birlikte Milönü'nde kahvede oturuyordum. Birden bir panzer sesi duyduk, dışarı çıktık. Halk dışarıda toplanmıştı. Panzer hedef gözetmeksizin halkın üzerine ateş ederek geliyordu. Halktan panzere taş atılıyordu. Panzer bu kalabalığı dağıttı ve mahallede bir süre dolaşarak panik yaratmaya çalıştı. Bu arada halk yeniden toplanmıştı. Panzer tekrar benim de içinde bulunduğum kalabalığa doğru ateş ederek gelmeye başladı. Nasıl tank savaşta karşı tarafı tararsa panzer de öyle ateş ediyordu. Baktım panzerin altında kalacağız, 'Arkadaşlar kendinizi yol dışına atın' diye bağırdım. Tam bu sırada karnımda bir yanma hissettim. Panzer üzerime geliyordu. Kendimi yolun kenarında bulunan 1.5 metrelik bir çukura atarak panzerin altında çiğnenmekten kurtuldum. Bir müddet sonra arkadaşlar beni sağlık ocağına, oradan Çorum Devlet Hastanesi'ne götürdüler."[24]

Panzerden açılan ateş sonucu vurulanlardan tıp öğrencisi Süleyman Atlas, başarılı bir öğrencidir. Ailesinin ekonomik durumu iyi değildir. Süleyman, yaz tatillerinde ailesine yardımcı olmak ve okul masraflarını çıkarabilmek için mevsimlik işçilik yapmaktadır, sosyalist görüşe sahiptir ve Sosyalist Gençlik Birliği üyesidir.

4 Temmuz Cuma günü, Milönü mahallesinde slogan ve silah sesleri yankılanmaktadır. Süleyman da ar-

[24] *Çorum* gazetesi, 31.07.1980.

kadaşlarıyla o tarafa doğru yürür. Sokakta ve cami çevresinde saldırı sürmekte, polis panzeri, faşistlere destek amacıyla sokak içinde sağa sola kurşun yağdırmaktadır. Panzerden gelen bir kurşun omuzuna isabet eder ve Süleyman yere yıkılır. Panzer, Süleyman'ın üzerine yürür ve onu çiğnemek ister. Süleyman yuvarlana yuvarlana panzerin tekerleri altında ezilmekten zorlukla kurtulur. Bu kez, panzerden inen polisler, Süleyman'ı alıp götürmek isterler. Süleyman, *"Ben bu yarayla ölmem, beni polislere teslim etmeyin"* diye çevresindeki insanlara bağırır. Polisler avlarını yakalamışlardır, götürmekte kararlıdırlar. Birkaç polis, Süleyman'ın koluna girerek panzere götürür. Orada bulunan bir kadın, *"Ne olur, onu sigorta hastanesine götürmeyin"* diye gözyaşları içinde bağırarak panzerin arkasından koşmaktadır.

Fakat Süleyman Atlas, Sigorta Hastanesi'ne götürülür. Süleyman'ın yaralandığı haberi ailesine yetişir. Ailenin elinden ağıttan başka bir şey gelmez. Sigorta Hastanesi faşistlerin üssüdür. Oraya gitmek, ölümü peşinen kabullenmektir. İçleri acıyla kavrulan anne ve baba, doğruca askeri birlik komutanına giderler. Bir gün sonra askerlerin yardımıyla hastaneye gittiklerinde Süleyman'ın ölüsüyle karşılaşırlar. Süleyman'ın vücudu delik deşik edilerek şişlenmiş, kolu kırılmıştır.

Süleyman işkenceyle katledilmişdir. Ama, ailesinin acısı bununla bitmez. Ailesi, Süleyman'ı köylerine götürmek ister ama köylerinin yolu faşistlerce tutulmuştur, götüremezler. Fakat faşistlerin giremediği büyük Palabıyık köylüleri Süleyman'a sahip çıkarlar ve onu kendi köylerine gömerler. Süleyman Atlas'la birlikte vurularak yaralanan Hatim Dursun isimli ev kadını ise 6 Temmuz günü yaşamını yitirir.

Erbil Tuşalp 09.07.1980 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısında Süleyman'ın annesi Naciye Atlas'ın anlattıklarını nakleder:

"Elleriyle sigorta hastanesine götürdüler. Öldürmek için tabii. Çocukların ıslık sesini duyunca kadın, kız, çoluk, çocuk sokağa döküldük. Beş tane polis geliyordu yukarıdan, ellerinde telsizle konuşa konuşa ateş ettiler. Koştular kovaladılar. Sonra da 'savaşı biz kazandık, biz kazandık' deyince karşılarındakilerin bizler olduğunu düşündüm. İçime bir acı düştü. Bunca evladımın arasında Süleymanımı düşündüm."

Erbil Tuşalp yazısını sürdürür:

"Süleyman Atlas'ın öldürülmesi konusunda adının açıklanmasını istemeyen bir yetkili ile aramızda geçen konuşma aynen şöyle:

Cumhuriyet: Süleyman'ın Sosyal Sigorta Hastanesi'nde işkence ile öldürüldüğü söyleniyor, doğru mu?

Yetkili: İşkencenin nerede yapıldığını bilmiyorum.

Cumhuriyet: İşkence yapıldığı saptandı mı?

Yetkili: Delik deşik etmişler çocuğu.

Cumhuriyet: Otopsi raporunu verebilir misiniz?

Yetkili: Veremem, ama işkence ile öldü diye yazabilirsiniz."

Süleyman Atlas'ı son kez gören ağabeyi Zihni Atlas'ın söyledikleri de devlet yetkilisini doğruluyordu. Şöyle konuştu: "İki saat önce kucakladım kardeşimi. Göğsünde ve yüzünde sigara yanıkları vardı. Vücudunda sivri bir mille delinmiş dört tane delik gördüm. Elinin biri kırılmış ya da koparılmış gibi sallanıyordu. Doktor olmayı çok istemişti. Hastanede işkence görerek öldürüldü. Bunu kabul etmek çok güç."[25]

---

[25] *Cumhuriyet* gazetesi, 09.07.1980.

Süleyman'ın ölümüyle ilgili otopsi raporu ve belgesi bulunmamış, ama ceset üzerinde, ameliyat dikişleri, madeni beş liralıklar büyüklüğünde birbirini takip eden 'küt darbe'ye bağlı kanamalı yaralar görülmüştür.

Mahkeme o gün panzerde görevli polislerin isim listesini ister. Emniyet, 'olayın gidişatı gereği; acil önlem alınması gerektiğinden isim tespiti yapılmadan personele görev verildiğini ve bu nedenle hangi polislerin bulunduğunun ismen tespit edilmesinin mümkün olmadığını' bildirmiştir.

SSK Hastahanesi'ne kaçırılarak rehin tutulanlardan biri de, Hürriyet gazetesi muhabiri Saygı Öztürk'tür. Saygı Öztürk, Terlemezevler semtinde saldırıya uğrar, 2.5 saat SSK Hastanesi'nde sorguya çekilir. Hastaneye gelen bir yüzbaşı tarafından kurtarılır. Olayı kendisinden dinleyelim:

"(...) O gün bir polis yetkilisi bana, 'Saygı, olay çıkarsa cuma günü çıkar, çok dikkatli ol' demişti. (...) Hatta bu polis yetkilisi 'cuma namazını atlat, eğer olay çıkmazsa gidersin' demişti. Ben şehir merkezinde bir otelde kalıyordum. Bu arada tam öğle saatiydi. 'Allah Allah' sesleriyle birlikte şehrin merkezi ana baba gününe dönmüştü. Birkaç kişi de toplanan halka, 'siz ne duruyorsunuz, Aleviler Alaaddin Camisi'ni yaktılar. Allah'ını seven silahına sarılsın, bugün Cihat günüdür' diye bağırıyordu. Ben otelin terasına çıkarak yanan camiyi görmek istiyordum. Yanımdakilere, 'yanan cami hangisi' diye sorduğumda, Milönü semtinde yanan bir evi gösterdiler, 'işte şu dumanın çıktığı yer Alaaddin Camisi dediler. Ben pek camiye benzetemedim ve otelden aşağıya inerek, kalabalığın arasına karıştım. Bu arada herkesin elinde tabanca, av tüfeği, balta, tırpan gibi aletler vardı.

Benim elime de demir bir çubuk tutuşturdular. Ben de kalabalık ile birlikte caminin bulunduğu mahalleye doğru ilerlemeye başladım. Benim tek amacım alevler içerisinde yanan caminin resmini çekmekti. (...) Mahalleye yaklaştıkça, kalabalığın sayısı azalıyordu. Yaşlıca bir adama rastladım. 'Amca bu yakılan cami nerede?' diye sordum. Adam elimdeki makineyi görünce gazeteci olduğumu anladı. Tam bana caminin yakılmadığını ve bunların hepsinin yalan olduğunu izah ediyordu ki, adamın yanında bir genç belirdi. Elinde bir karyola demiri vardı. Bu arada -ben daha önce tanıdığım için biliyorum- bir sivil polis mahalleye doğru ilerleyen halka caminin yakılmadığını, bunun tamamen provokasyon olduğunu izah ediyordu. MHP'li bazı militanlar polisin kafasına demir çubuk vurmak suretiyle etkisiz hale getirdiler. Bayıldı mı, öldü mü bilemiyorum. O sırada yaşlı adamın yanında peydahlanan genç bana, 'sen camiyi niye soruyorsun, kimsin sen?' diye sordu. Kendisine gazeteci olduğumu söyleyince, bahçe duvarından atlayarak, bir-iki dakikalığına kayboldu ve yanında 10-15 kişilik bir grup ile geri döndü. O genç, grubuna, 'bakın bir komünist yakaladık,' dedi. Grup hemen elimdeki makineyi aldı ve ellerindeki tabancalarla beni tehdit ederek SSK Hastanesi'ne doğru götürmeye başladılar. (...) Hastaneye geldiğimizde, orada daha kalabalık bir grupla karşılaştım. Bunların hepsi sağcıydı. Hastaneyi de kaleleri olarak ilan etmişlerdi. Hastanede beni bir odaya çıkardılar ve sorguladılar. (...) Bu arada hastanede herkes, kimi saçını kesiyor, kimi bıyıklarını kesiyor, yani yüzlerini değiştiriyorlardı. Bunu tanınmamak için yapıyorlarmış. Bu 6-7 saat süren rehinelik süresini hiç unutamıyorum. (...) Ya serbest bırakılacak, ya da öldürülecek-

tim. (...) MHP'liler askerlere, 'komünist asker' diye bağırıyorlardı. Tam bu kargaşa sırasında grubun arkasından fırladığım gibi askerlerin yanına koştum. (...) Bazı Bakanlar gelmiş, basın toplantısı düzenliyorlardı. Hatta dönemin Sağlık Bakanı da hastanelerde durumun iyi olduğunu söylemişti. (...) Bakan'a 'yalan söylüyorsunuz. Biraz önce beni SSK Hastanesi'nde öldüreceklerdi!' dedim..."[26]

"Çorum Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi belli bir grubun üssü olarak kullanılıyor. Silahlar buraya sokuluyor, bodrum katında işkenceler yapılıyordu. Çorum'da kanlı olaylardan görüntüler ve çizgiler şöyle:

"SSK Hastanesi güvenlik kuvvetlerince aranacaktı. Asker çevreyi sardı. Personelin dışarı çıkışına izin verilmedi. İçeride büyük bir arama için tüm timler hazırdı. Şanlı Türk askerine 'komünist', mehmetçik'e 'piç' diye bağıranlar cezasız kalamazdı."

"Geniş bir arama tarama yapıldı. Dolaplar açıldı, bodrum katı arandı. Yatakların altı arandı. Burada çeşitli suçların failleri de bulunuyordu. Ama bunlar ele geçirilemedi, neden mi? Askerin arama yapmasından hemen önce hastanede yoğun bir faaliyet başlamıştı. Bazı askerlerin teşhis ettiği kişiler tuvaletlerde bıyıklarını sakallarını kesiyor, saçlarını yanlarındaki kişilere tıraş ettiriyorlardı. Hastanenin bazı personeli yaralıları unutmuş, hastane içine sızanlara görevli belgesi çıkartmakla meşguldü. Sonuçta ancak üç militan bu hastanede ele geçirilebildi. Tabii saçına kıyamayan bir hemşire, 'komünist asker' demenin bedelini gözaltına alınmakla görecekti."

"Terlemezevler semtinde bir genç silahlı beş kişi tarafından koluna girilip kaçırılıyordu. Bu genç de öldü-

---

[26] *Nokta* dergisi, 8 Haziran 1986.

rülecek, ya da örgüt evinde sorguya çekilip, hakkında karara varılacaktı. Gencin tüm direnmelerine rağmen beş kişi onu sürükleyerek götürmeye uğraşıyordu. Sırtına bir tabancanın namlusu dayanmıştı. Bir köşebaşında asker belirdi. Genci kaçırmak isteyenler paniğe kapıldı ve genci orada bırakıp kaçarlarken arkadan ateş ettiler. Gözlerimle tanık olduğum bu olaydan sonra yaralı kişi hastaneye getirildiğinde olayın etkisi ile konuşamadığını, dilinin tutulduğunu öğreniyordum."[27]

SSK işte böyle bir hastaneydi. Bu durumdan, Hastanede çalışan personel de rahatsızdı. Nitekim 21 personel hastahanede yaşananları ve rahatsızlılarını, olaylar yatıştıktan sonra verdikleri dilekçede dile getiriyor ve can güvenliği istiyorlardı:

"Valilik Makamına - Çorum

MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak'ın öldürülmesi ile 28.05.1980 tarihinde Çorum ili merkezinde başlayan 04.07.1980 tarihinde Alaattin Camii'ne bomba atıldığı iddiası ile devam edegelen ve geniş boyutlara ulaşan anarşik olaylar sonucunda birçok kişi kaçırılıp işkence edilmek suretiyle yaşamını yitirmiştir. Biz aşağıda isim ve adresleri yazılı şahıslar SSK Hastanesi'nde personel olarak çalışmaktayız. Adı geçen bu hastanede görevli arkadaşlarımız Necati Göktaş kaçırılıp, işkence edildikten sonra öldürülmüştür."

"Hastane, bulunduğu muhit itibariyle asayiş ve can güvenliği yönünden çok hassas bir bölge olup olaylar sürekli bu bölgeden kaynaklanıp il çapında yayılmaktadır. Yine bu cümleden olmak üzere arkadaşlarımızdan Erol Özlü ve Halil Çevik de karşıt görüşlülerce dövül-

---

[27] Saygı Öztürk, *Hürriyet*, 07.07.1980.

müş olup, bunlardan Erol Özlü'nün 20 günlük raporu mevcuttur. Berber Ekrem Çelebi, Erol Özlü'yü ziyarete gittiğinde, silahlı saldırı sonucunda ağır derecede yaralanmıştır."

"Hastanede görevli personelin şefi Nuri Çırak, A. Hamdi Efe, İsmet Kuzu, Bekir Kozan, İbrahim Yıldız, Mehmet Peker; hemşirelerden Şadiye İlmen, Hatice Alkan, Sevil Tarhan, İsmail Hüyükoğlu, Osman Cengiz, Aslan Akbaş, Ömer Yakar, Ali Kol, Dursun Yüksel, Hidayet Kılış bu hastanede devlet memuru görevini tam anlamıyla suistimalle, MHP'nin adeta bir militanı olarak çalışmakta, dışarıdaki militanlarla işbirliği halinde SSK Hastanesi yöresinde tüm olayları tezgâhlamaktadırlar. Hastane adeta siyasi bir partinin karargâhı haline gelmiş olup, karşıt görüşlü yaralıların dahi tedavi ve can güvenliği olanağı kalmamıştır. Yukarıda bahsi geçen karşıt görüşlü arkadaşlarımız sürekli bizleri tehdit ve baskı altında tutmakta, görevimizi yapmayı engellemekte, bizleri hastaneye sokmamaktadırlar."

"Kahraman Türk ordusunun şerefli mensuplarına 'komünist asker, defol' diye bağıran hemşire Şadiye İlmen, pansumancı Ömer Yakar, Necmettin Salimoğlu halen bu hastanede görev yapmakta, nedense yakalanıp sorguları yapılmamaktadır."

"Yukarıda bahsi geçen olaylar sonucunda bu hastanede can güvenliğimiz ve çalışma barışı kalmamıştır. Olayların kaynaklandığı bir muhit olmasına rağmen gerek hastane çevresinde, gerekse içerisinde herhangi bir etkin can güvenliği bulunmamaktadır. İleride doğması muhtemel hadiselerin önlenmesi, çalışma barışının sağlanması, can güvenliğimizin temini için gerekli etkin önlemlerin alınmasını, bahsi geçen konular üzerinde

hassasiyetle durulmasını, gidiş ve dönüşlerimizde bizlere servis arabası tahsis edilmesini saygılarımızla arz ve talep ederiz. 14.07.1980"[28]

Vahşet bunlarla sınırlı değildi.

Aynı gün, Çorum-İskilip yolu üzerinde Yazı Mahallesinin çıkışında biri kadın 8 kişi, elleri bağlı silahla öldürülmüş olarak bulunurlar. Daha sonra bu kişilerin Gökçen Kartal, Süleyman Üreyen, Ahmet Doğan, İsmail Solmaz, Veli Solmaz, Mustafa Bağcı, Şükrü Yalçın, Mehmet Yılmaz oldukları tesbit edilir.

Bu vahşeti, Çorum olaylarının görüldüğü mahkemede yapılan açıklamalara göre Nokta dergisinin 8 Haziran 1986 tarihli sayısından okuyalım:

"(...) 4 Temmuz cuma günü faşistler bazı Alevi yurttaşları rehin almaya başladılar. Alevi Kartal ailesi o gün kapılarını sıkı sıkıya kapattı, korku içinde dışardan gelen sesleri dinledi. Birden onların da kapısı çalındı. Bazı kimseler 'dışarı çıkın, öldüreceğiz sizi' diye bağırdılar. Satılmış Kartal kapıyı kırılmak üzereyken açtı. Kapıdan elleri sopalı bir grup içeri dalmıştı. Satılmış Kartal o kargaşada kendini dışarı atmıştı ve bitişik apartmanda gizlenmeyi başarmıştı. Ama karısı, Gökçen Kartal evde kalmıştı. Kadının bağırmaları duyuluyordu. Gökçen Kartal sürüklenerek dışarı çıkarıldı. Orta yaşlı kadın önce yakınlardaki başka bir eve götürüldü. Aynı mahallede oturan Emine Üreyen, saldırganların bir ara Gökçen Kartal'ın kilotunu çıkartarak değneğe takıp salladıklarını, sonra urganla el ve ayaklarını bağlayarak Gökçen Kartal'ı ve ardından Emine Üreyen'in kocasını rehin aldıklarını belirtti. Dehşetin kol gezdiği Çepni Mahalle-

[28] *Çorum* gazetesi sahibi Rıza Ilıman'ın arşivinden.

si'nde Süleyman Üreyen, silahlı ve sopalı insan avcılarının ikinci avı olmuştu."

"Aynı saatlerde Ahmet Doğan bu cehennemden kurtulabilmek için göç hazırlığına başlamıştı. Bir kamyon tutmuş, eşyasını alelacele yüklemiş, çoluk çocuğunu da bindirmişti. Kendisi de tam kamyonun üzerine çıkacağı sırada, yani kurtuluşun eşiğinde iken 'avcılar' geldiler. Ahmet Doğan'ı ve arkadaşı Veli Solmaz'ı zorla kamyondan indirdiler, her ikisi de 'kurtarın öldürüyorlar' diye bağırdı. Ahmet Doğan ve Veli Solmaz ile birlikte rehin alınanların sayısı 4 olmuştu."

"Mustafa Bağcı, Şükrü Yalçın, Hayri Büyücü, Mehmet Yılmaz da o saatlerde rehin düştüler. Rehin alınan 8 kişi elleri ayakları bağlı biçimde bir inşaatın bodrum katına götürüldüler. Hava kararmak üzereydi."

"Mahallenin oba başkanı Eyüp Gül, ÜYD (Ülkü Yolu Derneği T.Ç.) Çorum Başkanı Seydi Esenyel'i evinin önünde karşıladı: 'Başkan' dedi, 'Alevilere ait 30'u aşkın ev ve işyeri tahrip ettirdim. Bir yandan da devam ediyoruz ve 8 tane rehinemiz var (...)"

"Aynı saatlerde, Çorum'da büyük olaylar çıktığını duyan Karapürçek ve Hacılaşa köylerinden bir grup, traktörleriyle kente geldiler. Kent girişinde durduruldular ve yüzleri maskeli kişilerce kimlik kontrolünden geçtiler. Kontrolü yapanlar, 'bunlar Sünni, bizden' dediler. Köylüler o akşam daha kente bile girmeden kendilerini katliamın içinde bulacaklardı."

"ÜYD Başkanı olaylara 'tanık' olmaları için köylülerin orada kalmasını istemişti. Ancak köylülerin sağlama alınması için, 'suça da iştirak ettirilmesi' gerektiğini düşündü. Oba Başkanı'na bu doğrultuda talimat verdi.(...) Maskeli faşistler, köylüler ve rehinelerden oluşan toplu-

luğa Esenyel son bir konuşma yaptı ve şunları söyledi: 'yapılan her hareket, Türk milletinin bölünmezliği ve parçalanmaması içindir. Köylülerle birlikte gideceksiniz bu işi bitireceksiniz. Öldüreceksiniz.' "

"Rehineler Çorum'un dışında bir-iki kilometre uzakta Hıdırlık mevkiine bir tarlaya götürüldüler. (...) Köylülerin başında 20 kadar maskeli kaldı. Diğer maskelilerden 10-15 kadarı rehineleri köylülerden 200 m. uzaklığa, ekinlerin içine götürdüler. Oradan silah sesleri geldi. Rehineler öldürülmüştü. (...)"

"Ölüm mangası Çorum'a geri döndüğünde ÜYD Başkanı kendilerine, 'Türk Milliyetçiliği adına yapılan eylemler için minnettar olduğunu söyledi!"[29]

Vahşete ilişkin bir-iki örnek daha verip, bu konuyu kapatalım:

"(...) Mercimek tarlasına geldiklerinde tüyler ürpertici bir durumla karşılaşırlar. Paçacılara ait traktör yarı yanmış vaziyette orada bulunmaktadır. Traktörün tekerleklerinden bir kısmı yanmış, yakıt deposu patlamış, arka göbek toprağa oturmuştur. Traktör ve toprak arasında yarı yanmış durumda baba Ali Paçacı'nın cesedi bulunmaktadır. Ceset oradan alınır. Cesedin birçok yerinde kesici aletlerle meydana getirilmiş yaralar mevcuttur. Özelikle boyun arka kısmında bulunan, boyuna yarı yarıya indirilmiş bir darbe kafayı öne düşürmüştür. Oğlu Veysel'in cesedi bulunamaz. Köylüler aramayı sürdürürler. Bu arada başka bir cesetle karşılaşırlar, arpa tarlası içinde. Bu birinci olaylardan beri kayıp olan Yoğunpelitli Kireçli Musa'nın cesedidir. Her tarafına kurt düşmüş, lastik ayakkabıları yoksul nasırlı ayaklarına yapışmıştır."

---

[29] *Nokta* dergisi, 8 Haziran 1986.

"Veysel'in cesedi nice sonra arazide bulunarak, hastaneye kaldırılan cesetler içerisinden teşhis edilip getirilir Kızaklıkaya Köyü'ne."[30]

"Yaydığı Köprüsü civarında şoför Ali Gündoğdu ile tarla sahibi Rıza Ayvaz'ın kolları kesilmiş ve kafa derileri yüzülmüş durumda cesetleri bulunmuştur. Salman adlı bir kişinin başı kesilerek hunharca öldürülmüş; Ali Tekel'in bacanağı Selman Eser ise kafası kesilmiş ve ayaklarından asılmış olarak bulunmuştur."[31]

Tüm bu vahşete rağmen halk direniyordu. Milönü'de de halk geri çekilmedi. Saldırganları püskürttü. Saldırganlar püskürtüldükten sonra, halkın omuzlarına çıkan bir devrimci öğretmen kalabalığa seslendi:

"Kardeşler; faşist çapulcular yeni bir Maraş katliamı ile bizleri katletmeye çalışıyor. Eğer evlerimize çekilirsek tek tek bizi evlerimizde boğazlayarak öldürecekler. Yeni bir Maraş katliamına fırsat vermemek için her tarafa barikatlar kurarak kendimizi savunalım. Herkes barikat başına! Bütün mahallelerde barikat kurarak savunalım."

Başta Milönü'ne giriş olmak üzere bütün sokaklarda köşe başlarına ele ne geçerse yığılıp barikatlar kuruldu. Akşam hava karardığında, barikat başlarında ateşler yakıldı.

Özellikle Milönü Meydanı'nda barikatları yıkmak için sivil faşist güruhtan sonra polis saldırıları da püskürtüldü. Geceye doğru, jandarma devreye girdi. Barikatı kaldırmak için ihtarda bulundu.

Devrimciler; jandarmaya, polislerin sivil faşistlerle birlikte silahlı teröre katıldığı bu yüzden polisler geri çekimeden barikatları kaldırmayacaklarını belirttiler.

---

[30] Sadık Eral, *a.g.e.*, s. 151-152.

[31] *Aydınlık* gazetesi, 08.07.1980.

Polisler geri plana çekildiler.

Milönü'den püskürtülen faşistler saldırılarını diğer mahallelerde sürdürdüler. Mutlu Mahalle'sinde sürü halinde sokakta dolaşıp tespit ettikleri Alevi evlerini kundaklayıp birkaç kişiyi işkence ile öldürdüler. Bazı Alevi evlerini silahla taradılar. Bombaladıkları evler oldu. Bu saldırılardan, katliamdan kurtulan Aleviler evlerini terk ederek barikatlarla korunan bölgeye akrabalarının yanına gittiler.

Yine aynı gün akşam saatlerinde Şenyurt Mahallesi ve Nadık Mevkii'ne sızmaya çalışan faşist çapulcularla silahlı çatışmalar yaşandı. Arkasından barikatlarda nöbet tutulup faşistlerin mahalleye girişi engellendi.

Faşistler, Çorum'un her tarafında terör estirdiler. Yurtseverleri, devrimcileri, Alevileri katletmek için her yolu denediler.

Mutluevler Mahallesi'nde sürü halinde sokakta dolaşıp tespit ettikleri Alevi evlerini kundaklayıp birkaç kişiyi işkence ile öldürdüler. Bazı Alevi evlerini silahla taradılar. Bombaladıkları evler oldu.

Lisenin arkasındaki mahallelerde ikamet eden yurtsever, demokrat, devrimci Alevi ve Sünniler de saldırıya uğradılar. Direnmelerine rağmen bazılarının evleri yağmalandı. Dövülenler oldu. Evlerini terk edenler, Milönü bölgesi Kale Mahallesi'nde yakınlarının yanına sığındılar.

Çatışmalar diğer mahallelere de sıçramıştı. 13.00'te yeniden sokağa çıkma yasağı konuldu. Sağcılar Üçevler ve Çiftlikpınar yöresinde içme suyu şebekesini kesmişti. Yollara barikatlar kurulmuştu. Mecitözü, Osmancık, Laçin, Dodurga, İskilip, Sungurlu ve Alaca ilçeleri ve bunlara bağlı köylerde de hava gerginleşmiş ve esnaf dükkanlarını kapatmıştı.

İçişleri Bakanlığı'nda Bakan Mustafa Gülcügil başkanlığında toplantı yapılır. Toplantı sonunda Gülçügil, J.G.K Org. Sedat Celasun, Emniyet Gn. Md. İsmail Dokuzoğlu helikopterle Çoruma gitmişler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Münif İslamoğlu da onların peşinden kente hareket ettimişti.

Görünüşte, saldırı emri Çorum MHP İl Başkanı İsmail Taştan ve Çorum ÜYD Başkanı Seydi Esenyel'den alınmıştı. Peki onlar kimden almıştı? Oralara hiçbir zaman varılmak istenmedi.

Sonuçta, 58 kişi, yakılarak, işkence yapılarak, resmi ve sivil faşistlerce öldürüldü. Yüzlerce yurttaşımız yaralandı. Yüzlercesinin de evi ve işyeri tahrip edilerek yakıldı.

Demirel'in *"Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın"* dediği günlerde, Çorum'da kendisine insanım diyen hiçbir kimsenin yüreğinin kaldıramayacağı işte bu vahşet yaşanmıştır. Bu sözün, bu vahşete ortak olmaktan başka bir anlamı var mıdır? Ne yazık ki, bu sözü söyleyebilenler, bu düzeni sürdürenler, bu topluma bu acıları çektirenler "demokrasi kahramanı", bu acıları çekenler ve bu acıları, kendi acıları olarak kabul edenler ise "terörist" olarak cezalandırıldı.

O günkü cellatlardan, katliamın önde gelen sorumlularından biri, Erzincan Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde yargılanan ve müebbet hapis cezası alan Ülkü Yolu Derneği Çorum Şube Başkanı Seydi Esenyel itiraf yasasından yararlanmak üzere verdiği itiraf dilekçesinde "marifetlerini" bakın nasıl anlatır:

"Mahallenin Oba Başkanı Eyüp Gül beni evimin önünde karşıladı. Başkan, alevilere ait 30'u aşkın ev ve işyerini tahrip ettirdim. Bir yandan da ediyoruz ve 8 ta-

ne rehinemiz var.' dedi. Ayrıca mahallemizde bulunan av malzemeleri satan tüfekçi Halil diye bilinen Halil Taşkaldıran'a ait av malzemeleri satan bir dükkânın soyulduğunu, elimizde 60'a yakın çift kırma ve tek kırma silah olduğunu (...) halen bir yerde çatışmanın sürdüğünü, daha da rehin alabileceğimiz 20'ye yakın insan olduğunu söyledi. Bunun üzerine evime 500 metre uzaklıkta bulunan olay mahalline gittiğimde Eyüp Gül beni rehinelerin yanına götürdü. Herkesin evine gitmesi gerektiğini, ancak teşkilatımızın oba üyeleri gençlerin kalmasını emrettim. Kalan gençlere, daha evvelden tüfekçi dükkânlarından soyularak alınan tüfeklerin dağıtılmasını; yüzlerine birer maske şeklinde bez takmalarını, rehineleri alıp getirmelerini emrettim. Eyüp Gül'e de köylülerin bu konuda tanık durumuna düştükleri için hiç değilse olay yerine kadar getirilmelerini, ancak olayı, yani katliamı, tetik çekme işini bizim gençlerimizin yapması gerektiğini, köylülerin de kendileri ateş etmiş gibi aynı suça ortak edildiklerine inandırılmalarını, ilerde konuştukları zaman, yani bu olayı anlattıkları zaman kendilerine yaşam hakkı ben ve teşkilatım tarafından tanınmayacağını bilhassa tek tek anlatılmasını, gerekirse köylülerin de vurulabileceğini emrettim."

"Yine Eyüp Gül'e, 'Şartlar bizi bu hale getirdi. Bu eylemi gerçekleştirmek durumuna düştük. Sanmayın ki biz insan kasabıyız. Yapılan her hareket Türk milletinin bölünmezliği ve parçalanmaması içindir. Köylülerle ve bu işi bitireceksiniz, öldüreceksiniz' dedim."

"Bu olaydan sonra köylülerle birlikte gönderdiğim gençler Eyüp Gül'ün nezaretinde geri döndüklerinde Türk milliyetçiliği hareketi adına yapılan bu eylemler için minnettar olduğumuzu söyledim."

"Köylüleri gönderdik. Daha sonra olayı nasıl gerçekleştirdiklerini sorduğumda, oba muhasibi olan Uğur Özkiremitçi, 'Rehineleri şehirden iki kilometre götürdükten sonra, köylüleri bahçeliklerin içinde beklettik. İşi önce biz bitirdik. Ancak hepsinin ellerinden ve bellerinden inşaat demiri ile bağlı olduklarından ayakta durmalarını sağladık. Köylüleri tekrar yanımıza alarak olay yerine vardık. Köylülere, haydi bakalım, başkanın verdiği görevi birlikte bitirelim, dedik. Birlikte ateş ettik. Ancak şu salak herifler kimi havaya kimi adamlardan öteye, kimi de 10 metre geriye ateş etmelerine rağmen olayı kendilerinin yaptığını sanıyorlar. Buna inanarak içlerinden. Pişmanlık getirenler de vardı. Ben en iyisinin böyle olduğunu, ilerde konuşamayacaklarını söyledim."[32]

Çorum'un Hacıpaşa Köyü'nden Adil Şahinbaş, 'katliama' ortak edilen köylülerden biridir. MHP'lilerin köye haber göndererek yardım istemeleri üzerine 8 arkadaşı ile Çorum'a gelirken, 'katliama' ortak edilirler. Yargılanırlar ve müebbet hapse mahküm olurlar. O da "Pişmanlık yasasından" yararlanmak için dilekçe verir:

"(...) Çorum'a girişte barikatla karşılaştık, barikatta bizi durdurdular, kimlik kontrolü yaptılar. Barikatta kontrol yapanlar sivil halktı 'bunlar da bizdenmiş, sünnilermiş' dediler. Bu grubun içinde Ahmet Şengül, Ahmet Zeren, Hüseyin Ildıran'ı tanıdım. Bizi alıp başkanın yanına götürdüler. Başkan, orada bulunan tomrukların üstünde oturmuştu. Yanında 150-200 kişi vardı. Başkan bize ve orada bulunan kalabalığa bir konuşma yaptı. İsminin bilahare Seydi olduğunu öğrendiğim

---

[32] *Nokta* dergisi, sayı: 22, s. 14-17, (8 Haziran 1986).

başkan, 'arkadaşlar, bu adamlar komünist, bunlar camilerimizi bombaladılar, bu adamların ölmesi lazım' dedi. Bizim hiçbir şeyden haberimiz yoktu. Konuşmayı bizim için yaptığını sanmıştık. 'bizi niçin öldürüyorsunuz, biz komünist değiliz.' dediğimizde, 'siz değil, elimizde komünist rehineler var, onlar için söylüyorum.' dedi. Sonra orada bulunan topluluğa, 'Teşkilat adamlarımız kalsın, diğerleri dağılsın.' dedi. Orada kalan kişilere birer tüfek verdiler. 'Silahsız kimse kalmasın, gidin rehineleri alın gelin.' dedi. Biz orada durduk, rehineleri getirdiler. Bize de 'Siz de bizimle beraber gelin.' dediler. Getirilen rehineler 6 erkek, bir kadın olmak üzere 7 kişilerdi. Bu rehinelerin üçünü bir, üçünü bir ayrı ayrı bağlamışlardı. Kadının elleri ve gözleri ayrı bağlı idi. Maskelilerden bir kısmı bu rehinelerin kollarına girdiler. Rehinelerle beraber Hıdırlık semtinden aşağıya indik, tahminen bir veya iki kilometre uzaklaştık. Orada bize 'siz burada durun' dediler. Bizim başımızda da 20 kadar maskeli kişi silahla bekliyorlardı. Diğer 10 kadar maskeli kişi de rehineleri alıp 200 metre uzağımıza kadar götürdüler. Orada silah sesleri gelmeye başladı. Biz hâlâ korku içindeydik, ya şimdi bizi de öldürürlerse. Rehineleri götüren maskeliler geri geldiler. Bize 'siz de gelin, bu adamların işini bitirelim.' dediler. Biz de korku belası beraberinde gitmek zorunda kaldık. Oraya gittiğimizde, adamları karanlıkta zor görebiliyorduk. Bu rehine dedikleri kişilerin bir kısmı oturmuş vaziyette, kimisi yatmış vaziyette idiler. Bu maskeli kişiler önce ateş ettiler, bize de 'siz de ateş edin' dediler. Biz de ateş ettik. Hep beraber geri döndük ve başkanın yanına gittik. Başkan maskelilerin içinde birini yanına çağırdı, konuştular. Ne konuştuklarını duymadık. Ondan sonra başkan biz köylülere

döndü 'sizin yapmış olduğunuz bu iyiliği unutmayacağız, milliyetçilik dediğin böyle olur. İslamiyet böyle korunur' dedi. 'Bu olayı kimseye söylemeyeceksiniz, söylerseniz sizin akibetiniz de böyle olur.' diyordu. 'Eğer başka yerde söylerseniz kendinizi kurtaramazsınız. Çünkü siz de olaya katıldınız; şimdi sizi bırakıyoruz, köyünüze gidin.' dedi. Biz bunlardan kurtulduğumuza şükrettik. Bunu şimdiye kadar sakladım. Çünkü üzerimde baskı ve tehdit vardı, aile durumumdan korkuyordum. Çorum Cezaevi'nde bize seminer veriyorlardı. Seminer verdikleri için aleyhimize dava açıldı, korkumuzdan semineri verdiklerini de inkâr ettim. Bu olayın açığa kavuşturulmasını istiyorum; kendi irademle yapmadım. Rehineler, biri kadın, 6 erkekti. Sonra 8 kişi dediler, benim gördüğüm 7 kişilerdi. Pişmanım pişmanlık yasasından yararlanmak istiyorum. Suçsuzum. 11.06.1985"[33]

Ve 8 yıl sonra Hürriyet gazetesinde yer alan haber:

"Çorum olayları davası 8 yılda bitti: Erzincan Askeri Mahkemesi'nde 8 yıldır süren 53 sanıklı 'Çorum Olayları' davası dün sonuçlandı. Mahkeme, 2 sanığa önce ölüm cezası verdi, daha sonra 24'er yıl ağır hapis cezasına çevirdi. Öteki sanıklar serbest bırakıldı."

"Erzincan Askeri Mahkemesi'ndeki davada yargılanan sanıklardan Seydi Esenyel ile Recep Uslu önce ölüm cezasına çarptırıldılar. Ancak, duruşmalar sırasında 'pişman' olduklarını belirterek, çeşitli itiraflarda bulunan sanıkların bu tutumları hafifletici neden olarak kabul edildi ve sanıklar hakkındaki ölüm cezaları, 24'er yıl ağır hapis cezasına dönüştürüldü."

---

[33] *Erzincan Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi dosyası.*

"Aynı davada yargılanan tutuklu 13 sanık ise, cezaevinde yattıkları süre göz önünde bulundurularak, serbest bırakıldılar. Çorum olayları davasında daha önce 38 kişi de beraat etmişti. Böylece yaklaşık 8 yıl süren 'Çorum olayları davasının dosyası kapanmış oldu."[34]

Çorum Olayları sırasında bölgeden sorumlu 15. Piyade Tugayı Komutanı olan emekli Tuğgeneral Şahabettin Esengün ise Nokta dergisinin 8 Haziran 1986 tarihli sayısında kendisine yöneltilen soruları şöyle cevapladı:

Nokta: *Neydi Çorum Olayları?*

Esengün: Çorum Olayları bir mezhep kavgası değildi. Böyle bir imaj verilmeye çalışılmıştı. Mezhep ayrılığı, aşırı sağ ve aşırı solun çatışması için bir provokasyon olarak kullanılmıştır. (...) Münferit olaylar 1980 yılı içerisinde Amasya'da, Çorum'da, Tokat'ta oluyor, zaman zaman ilgili valilerin talebi ile olayları önlemek için kanun gereği askeri birlikleri sevk ediyorduk. Ancak Gün Sazak'ın ölümünden sonra olayı protesto eder nitelikte Çorum il merkezinde ve özellikle alış veriş merkezinde çok yaygın dükkân tahrip etme, yangın çıkartma olaylarının başladığını bana intikal ettirdiler. Hemen Çorum'a gittim. Gördüğüm manzara dehşet vericiydi. Tamamen Alevilere ait olduğunu öğrendiğim bir kısım dükkân yakılmış, yıkılmış, tahrip olmuştu. Çoğunluk Alevilerin bulunduğu Milönü kesimine girmenin imkânı yoktu. Tamamen barikatlarla çevrilmiş ve adeta şehir bu görünümü ile ikiye ayrılmıştı. Şaşkınlığımı gizleyemedim ve zamanın Valisine 'bir şehir bir gecede bu hale nasıl gelebilir?' diye sordum. Daha sonra bana bağlı bir

[34] *Hürriyet*, 25 Haziran 1988.

kısım birlikleri üst komutanlıktan aldığım emirle Çorum'a sevk ettim.

Nokta: *İlk olayların başlangıcında bazı kamu görevlilerinin taraf tutması ya da olaylara müdahale etmemesi söz konusu mu?*

Esengün: Valiye 'bir şehir nasıl böyle parçalanır' dediğimi aktarmıştım size. Onun altında çok şeyler yatıyor. 'Emniyet kuvvetleri neredeydi?' diye sordum. 'Bu dükkânlar polis kuvvetlerinin görev yaptığı bir yerde güpegündüz nasıl tahrip edilir ve önlenemez ve bir şehir iki kesime nasıl ayrılır, Doğu ve Batı Berlin gibi?' (...)

Nokta: *Bildiğim kadarıyla 2 MHP milletvekili sizi bu olaylar sırasında ziyaret ediyor. Bu milletvekillerinin uyarılarındaki amaç neydi?*

Esengün: İsimlerini dahi hatırlamak istemiyorum. Bu milletvekilleri devamlı surette yaranın kabuklaşmasını değil, kanamasını isteyen tiplerdi. İşleri güçleri, Ankara'da belirli odakları tahrik etmek ve almış olduğu yetkilerle Çorum'a gelip, karmakarışık etmekti. Bu iki milletvekili olayların tarafımdan bastırılmasını memnuniyetle karşılamadı. Yani ne istiyorlardı? Bir taraf korunsun, diğer taraf öldürülsün. Yani katalizör rol oynamayacaksınız, güvenlik tedbirlerini tam olarak almayacaksınız, bir kesim ki ona Sünni kesim diyebilirsiniz, Alevileri esasen sıkışmış bir bölgede çevirmiş, onların üstüne saldırıp imha etmek istiyorlardı.

Nokta: *Bu iki milletvekilinin size açıktan bir tehditleri söz konusu oldu mu?*

Esengün: Bir asker kişi olarak, bir generale tehditleri zaten sökmezdi de, ama 'senin cezanı biz veririz' gibi bir davranış içindeydiler. Özellikle biri fevkalade küstah bir tavır içindeydi. Bunun karşısında benden gerekli

uyarıyı aldılar. Zamanın Valisi Yüksel Çavuşoğlu'nun makamıında, son olaylar sırasında kendilerine Çorum'da bulunmamalarının daha hayırlı olacağını, güvenlik kuvvetlerinin ve güvenlikten sorumlu bana bağlı birliklerin burada vazifeli olduğunu ve asker oldukça onların beklediği manzaranın ortaya çıkmayacağını kendilerine söyledim.

Nokta: *Olaylardan çıkar uman bazı mihraklardan bahsettiniz. Bu mihraklardan kastınız MHP örgütlenmesi miydi? Yoksa başka bir örgütlenme mi?*

Esengün: Ben bu konudaki değerlendirmemi o zaman yaptım. İlgili makamlara ilettim. Daha doğrusu bağlı olduğum makamlara çok açık bir dille rapor ettim. Ancak bunlar tabii askeri rapor olduğu için, bir on yıl geçmeden açıklanamaz. Neden Çorum'da böylesine kanlı olaylar sahnelendi. Niyetleri neydi? Bu niyetlerini şu anda tam olarak teşhis etmiş değilim. Ne amaç güttüler, neden bu kadar insanı öldürdüler, öldürttüler? Niçin evler; işyerleri yakıldı yıkıldı? Amaçları neydi? Ülke çapında bir iç ayaklanmanın provası mıydı? Yoksa bir askeri darbeyi, askeri ihtilali zorunlu kılacak bir şey mi yaratmak istediler? Bir talan mı yaratmak istediler? Bunu çıkaramıyorum. Ama amaç ne olursa olsun, bu olayları yaratanları ve olaylarda maalesef maşa olarak kullanılanları lanetliyorum."

BÖLÜM 16

ÇORUM'U BIRAK FATSA'YA BAK

Çorum'da bu vahşet yaşanırken, Terzi Fikri'nin belediye başkanlığında Fatsa halkının kendi kendini yönetmeye başlaması, sorunlarını elbirliğiyle çözmesi, bütün Türkiye bir kan gölüne dönerken bu küçük Karadeniz kentinin bir huzur ortamına sahip olması, devrimciler için bir başarı, yönetenler içinse bir korku kaynağıdır.

Faşist güçlerin saldırılarıyla yaratılan iç savaş ortamı bütün Türkiye'de hayatı bir karabasana çevirmişken; Fatsa'da Terzi Fikri ve arkadaşları bir düşü gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Kardeşçe huzur içinde yaşanan, birlikte üretip, birlikte hakça paylaşılan bir birlikteliği.

Kötü, çok kötü örnek oluyorlardı.

Evet Fatsa "çok kötü bir örnekti." İç savaşın, kaosun yaşandığı bir ülkede farklı bir yaşamın da olacağı umudunu yeşertiyordu. Halk demokrasisi "soyut" bir kavramdan somut bir gerçeğe dönüşmekteydi. Halk egemenlerin "demokrasi" diye yutturmaya çalıştıkları garabetin ne menem bir şey olduğunu, yaşayarak kavrayacak, sahte demokrasi kahramanlarının maskeleri düşecek, ipleri pazara çıkacaktı. Bu örnek bütünüyle yaşanmadan yok edilmeliydi. Yoksa durum vahimdi.

Ne diyordu Süleyman Demirel:

"Fatsa'da meydana gelen olay, Fatsa Cumhuriyeti olayıdır. Orada devlet yoktur. Seyirci kalmıştır. Henüz Fatsa'nın başındayız. Kökünde Kızıldere vardır. Bu me-

sele yarım bırakılamaz. Bırakılırsa yüz Fatsa çıkar. Tehlike büyümeden önlenmelidir."[1]

Ya Kenan Evren bu konuda 25 yıl sonra 2004 yılında gazeteci Yavuz Donat'ın sorularını yanıtlarken ne diyordu?

"Yavuz Donat:

Sayın Kenan Evren... Genelkurmay Başkanı iken her sabah erkenden göreve geliyordunuz. Ülkede olup bitenleri arkadaşlarınızla konuşuyordunuz. O sürece dair bazı ayrıntılara girer misiniz?

K. E.: Ayrıntı çok. Gün gün belli. Hangisini istersin?

Y. D.: Fark etmez. Takvimden bir yaprak çevirin.

K. E.: Olur. Ordu'nun Fatsa ilçesi. Çok güzel bir yer. Bilir misin?

Y. D.: Çok iyi biliriz.

K. E.: Orada Terzi Fikri diye biri çıkmış. Devlet benim diyor. Komite kurmuş. Fatsa'yı o komite yönetiyor. Ne yapılıp yapılmayacağının kararını halk veriyor. Veya halk adına o komite. Yani kararı devlet vermiyor. Devlet otoritesi sıfır. Devletin kanunları Fatsa'da işlemiyor."

Evren doğru söylüyordu. Ordu'nun Fatsa İlçesi çok güzel bir yerdi. Orada Terzi Fikri diye birisi çıkmış, komiteler kurmuştu. O halk komiteleri, Fatsa'yı yönetiyordu. Ne yapılıp yapılmayacağının kararını halk veriyordu.

Çorum'da kan gövdeyi götürürken, tüm ülkeyi, karaborsa, rüşvet, yolsuzluk ve şiddet kaplamışken, Fatsa'da yalnızca kardeşlik ve huzur vardı. Neredeyse "halk yönetimi" vardı. Bu duruma son verilmeliydi. Bir avuç

---

[1] 3 Ağustos 1980 günü yapılan sıkıyönetim koordinasyon toplantısında yaptığı konuşma, *C. Arcayürek Açıklıyor*, Cilt 10, s. 229.

sömürücü adına ülkeyi despotlukla yönetenler buna, "halkın kendi kendini yönetimine" gerçek anlamda "demokrasi" ye izin veremezlerdi.

Halk komitelerinde görev alan bir AP'li şöyle demekteydi:

"Bugün belediye bir şey yapacağı zaman, halka danışalım diyor. Ama biz, halk zaten bizi seçmiş, tekrar halka danışmanın ne anlamı var, diye düşünürdük. Şimdi, mahallelerdeki halk komitelerine danışılmadan bir şey yapılmıyor."

İşte bu sözler "demokrasi" aldatmacasıyla ortada dolaşan Demirel'lerin yüreğine korku salıyordu. Bu küçük ilçe halkının kendi elleriyle yarattıkları, daha başlangıcında, çevre ilçelerde kulaktan kulağa, dilden dile yayılmaya başlamıştı. Çevre ilçelerdeki AP'li belediye başkanları bile, Fatsa'ya geliyor, belediye başkanıyla görüşüyor, yapılan çalışmaları görerek, kendi ilçelerinde de gerçekleştirebilmek için bilgi alıyorlardı.

Tuğrul Eryılmaz anlatıyor:

"Fatsa'da, 'Halk kendi kendini yönetemez, ille de tepesinde güçlü bir otoriteye gereksinim vardır' diye özetlenebilecek egemen sınıf savının somut olarak iflas ettiğini gördük. Adı çevresinde ne denli spekülasyonlar yapılan halk komitelerinin ne kadar etkin ve gerçekten demokratik çalıştıklarına tanık olduk. Belediye Başkanı Sönmez'in de dediği gibi, Belediye artık kararların alındığı bir otorite olmaktan çıkmış, yerel yönetim esprisine uygun olarak, halkın aldığı kararların onaylandığı bir makam konumuna girmiş. Yöre halkı Başkanlık kapısının sürekli olarak açık olduğunu özenle belirtiyorlar ki, Fatsa'da bulunduğumuz 3-4 günlük dönem içinde bunu biz de gözledik."

"Fatsa'da halk komitelerinde devrimci öğelerin yanısıra CHP'li, AP'li ve MSP'li Fatsalıların da aktif görev alması, Türkiye'deki her tür demokrasi şampiyonunun ders alması gereken bir durum."

"Fatsa aydınlık bir yolda ama yolculuk daha yeni başlamış. Her türlü etkileşim tüm dinamiği ile sürüyor. Öğrenirken öğretiyor, öğretirken öğreniyorsunuz."

Mahmut Tali Öngören anlatıyor:

"Fatsa'da insanı etkileyen en önemli gerçek, orada yaşayan halkın bilinç düzeyidir. Yaşlı başlı insanların sağlam inançları, kararlılıkları ve sorunlara doğru yaklaşımları ve bu gibi düşünceleri arı bir dille açıklamaları Türkiye'de yeni ve sağlam bir gerçeğin Fatsa'da oluştuğunu etkileyici bir biçimde anlatıyor insana."

"Eğer gençler, yetişkinler, yaşlılar, çocuklar ve kadınlar biraraya gelip hem sorunların kökeninde yatan nedenleri görebiliyorlarsa, hem bu sorunları ortadan kaldırmak için topluca uğraş verebiliyorlarsa bu gerçekten çok kimse korkacak ve bu gerçeği çok kimse kıskanacaktır."

"İçkisini, kumarını bırakıp, işine dönen erkekleri görünce, faşizmin tehlikesini anlatan yaşlı kadınları dinleyince, halkın kendi kasabasının en ağır işlerini çoluk-çocuk birlikte yaptığını öğrenince, bütün bu uğraşlara faşist olmamak koşuluyla her partiye ve her görüşe sahip kimselerin katılabileceğini anlayınca, din adamlarının Fatsa'daki çabanın yararlarını halka anlattığını duyunca, bu eylemlerden korkacakların ve kıskanacakların sayısı elbette bir hayli yüksek olur."

Şükran Ketenci anlatıyor:

"Bence Fatsa'da başarılmış çok önemli bir şey var. Fatsa'da devrimci bir çabanın arkasında, halk var. Başa-

rının sırrı ise yola çıkanların masabaşı teorik ve stratejik tartışmaları bir yana bırakarak, Fatsa'da halk için önemli, somut işler yapmış olmaları."

Yazgülü Aldoğan anlatıyor:

"Güncel Türkiye koşullarında karabasanlarla boğulup daralıyorsanız, biraz soluklanıp umutlanmak, yılgınlıktan biraz olsun kurtulmak için Fatsa'ya gitmelisiniz. Büyük partilerimizin karizmatik liderler önderliğinde sonuçsuz uğraşıları yanında bu küçük kasabadaki örgüt çalışması, halkın siyasal katılımının doruğa ulaştığı yerel demokrasi örneği ne kadar anlamlı."

Ünsal Oskay anlatıyor:

"Fatsa'da değişik bir toplumsal yaşam gördüm. Fatsa insanın bugünkü modernleşme süreci içinde yitirilen; yitirilmekte olan ve yerine yenileri de konulamayan kişilik özelliklerine ve değerlere sahip olduğu gözlemleniyor."

"Fatsa, çözülmez sanılan toplumsal sorunların insanlara kendi yaşamlarına ilişkin kararları kendilerinin almaları hakkı tanındığında çözümlenebileceğinin umudunu sergiliyor. Fatsalılara yaşadığımız çağ adına teşekkür etmek istiyorum."[2]

Fikri Sönmez'in belediye başkanlığı döneminde gerçekleştirilen etkinlikler Fatsa halkının kendine güvenini geliştirdi. Belediye çalışmalarının denetiminde de daha titiz davranmaya başladılar.

Fatsa'daki gelişmelerin ardından Ünye, Aybastı, Gölköy, Gürgentepe ve Perşembe'de de faşistlerin etkinliği kırıldı, Korgan, Kumrız, Akkuş, Mesudiye gibi yörelerde de faşistlere karşı önemli mevziler kazanıldı.

---

[2] 4-5 Mayıs 1980, Mayıs 1980, *Demokrat* gazetesi.

Fatsa'da içki, kumar, kadınlara dayak atılması gibi alışkanlıklara karşı mücadele edildi. Tefeci-tüccarların elinde bulunan köylülere ait borç faizi senetleri önemli ölçüde ortadan kaldırıldı. Yol, su, kanalizasyon gibi sorunların halkın katılımı sağlanarak çözülmesi doğrultusunda adımlar atıldı. Geniş köylü kitlesinin katıldığı fındık mitingleri düzenlendi. Arazi anlaşmazlıklarından kan davalarına, köy kavgalarından aile içi sorunlara kadar her türden sorunlar halkla birlikte çözülmeye çalışıldı.

Devlet yetkilileri ise, Fatsa'da yaşananları kaygıyla izliyorlardı. Ellinin üzerinde insanın öldüğü Çorum olayları bile onlar için önemsizdi. Önemli olan Fatsa'da yaşananlardı. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, Çorum konusunda bilgi soran gazetecilere *"Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın"* diyordu.

Ne vardı Fatsa'da? Huzur ve sükûnet. Fikri Sönmez'in dediği gibi, onları rahatsız eden de buydu.

Bu huzur ve sükûnet bozulmalıydı. Hikmet Gülsen'in merkeze alınmasından sonra Ordu Valiliğine getirilen Reşat Akkaya döneminde Ordu ve Fatsa'da her ne hikmet ise çatışmalar arttı.

Önceki bölümlerimizde, Reşat Akkaya'nın Ordu'ya gelir gelmez, ayağının tozu ile kendi el yazısıyla MHP Genel Başkanına yazdığı mektupta, Türkeş'e "Başbuğum" diye seslendiğini belirtmiştik.

Nedense, Reşat Akkaya'nın, o tarihlerde hükümette hiçbir görevi bulunmayan Alparslan Türkeş'e niçin böyle bir mektup yazarak, taleplerde bulunduğu sorgulanmamıştır. Resmi olarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı olması gereken Akkaya'nın taleplerini hiçbir resmi görevi olmayan MHP Genel Başkanı'ndan istemesi, açık açık

devlet içinde farklı bir örgütlenmenin varlığının kanıtı değil midir? Dahası, Fatsa, Aybastı ve Gölköy'le ilgili Türkeş'ten özel olarak talep edilen istemlerin ve alınması istenilen tedbirlerin neler olduğu ve yerine getirilip getirilmediği, getirildiyse kimler tarafından ve nasıl getirildiği de resmen sorgulanmamıştır. Ama Fatsa'da yaşanan gerçekler tüm bunlara açıklık getirmiştir.

Ordu ve Fatsa'da Reşat Akkaya öncesi ve sonrası keskin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

Reşat Akkaya öncesi 1977-20 Nisan 1980 tarihleri arasında Gölköy ve Gürgentepe'de hiçbir olay yaşanmamış, Aybastı'da 5, Ünye'de 9, Fatsa'da 20 toplam 34 öldürme olayı yaşanmıştır. Reşat Akkaya sonrasında ise (20 Nisan 1980) döneminde Gölköy'de 8, Gürgentepe'de 2, Aybastı'da 42, Ünye'de 10 ve Fatsa'da 68 olmak üzere toplam 130 öldürme olayı yaşanmıştır.

Yani Reşat Akkaya öncesi 3 yılda Ordu genelinde 34 kişi öldürülürken, bu sayı, Reşat Akkaya'nın beş aylık Valilik döneminde 130'a yükselmiş, 25 kattan fazla artmıştır. Açıkça Faşistler, Reşat Akkaya'dan aldıkları cesaret ve destekle toplu katliamlarını arttırmışlardır. Dikkat edilirse katliamların, başladığı ve sayısının arttığı bölgeler Reşat Akkaya'nın Türkeş'ten "özel tedbirler" istediği Gölköy ve Aybastı'ya bağlıdır.

FATSA NOKTA OPERASYONU

Bayrak Harekâtı ertelenmişti, ama provası Fatsa'da yapılacaktı.

Şimdi tam zamanıydı. İçişleri Bakanı Mustafa Gülcügil'in Çorum olaylarını "komünistlerin çıkardığı" palavrası tutmamış, yalanları açığa çıkmıştı. Çorum olayları ile iyice sıkışan MC, bu sıkışıklıktan dikkatleri başka "noktaya" Fatsa'ya çekerek kurtulabilirdi. *Nokta* Operasyonu başlatılmalıydı.

Süleyman Demirel, boşuna mı *"Siz Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın"* diyordu? Darbe hazırlıkçısı Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, boşuna mı 'Orada Terzi Fikri diye biri çıkmış devlet benim diyor. Komite kurmuş. Fatsa'yı o komite yönetiyor. Ne yapılıp yapılmayacağına halk karar veriyor. Buna göz yumamazdık. Göz yumsak, müsaade etsek daha nice yüz Fatsalar çıkardı' diyordu?

Operasyon tarihini belirlediler: 9 Temmuz...

8 Temmuz'da Fatsa ilçe merkezinde görevli iki astsubayın Dev-Yol militanı olduğu söylenen kişilerce kaçırıldığı haberi basında yer aldı.

Sağ basına kamuoyunu hazırlama görevi verilmişti. Uydurma bir kısım haberlerle Fatsa'ya yapılan operasyon meşru gösterilecek, "devletin bir avuç teröristin hakkından nasıl geldiği" anlatılacaktı.

Hürriyet, Hergün ve Tercüman, Fatsa'da yapılacakları meşrulaştırmak için psikolojik savaş yürütüyorlardı. Hürriyet, daha operasyon başlamamışken, 9 Temmuz'da *"Fatsa'da Nokta Operasyonu"* manşetiyle çıkıyordu. Hatta Hürriyet'e göre; çok sayıda kişi silahlarıyla nöbet

tutuyordu. Fikri Sönmez "elli-altmış insanımızı öldürerek Fatsa'ya girilmez" diyordu. Birlikte okuyalım:

"Olaylardan 24 saat önce Fatsa'ya giden Hürriyet Haber Ajansı ekibi ilk denemede ilçeye giremedi. İkinci gidişlerinde ilçeye alınan arkadaşlarımız barikatları gördüler, ilgililerle konuştular. Fotoğraf çektiler. Belediye Başkanı 'Fatsa'nın lideri' Sönmez'le konuştular."

"İki astsubayın özel görevle gittikleri Fatsa'da Dev-Yol militanları tarafından kaçırıldığı haberi üzerine Mekanize Birlik ilçeyi kuşattı."

"Bir süreden beri 'Yeni bir düzen' kurulduğu belirtilen ilçede güvenlik kuvvetlerinin ve adaletin görev yapamadığı belirtiliyor."

"Plana göre birlikler kamu düzenini yeniden kurup arananları bulduktan sonra ilçeden çıkacak."

"Genelkurmay Başkanı Org. Evren'in dün Çorum'da yaptığı incelemelerden sonra bugün Fatsa'ya gideceği bildiriyor."

"Fatsa'dan alınan haberlere göre çok sayıda kişi silahlarıyla nöbet tutuyor."

"İşte Fatsa:

- Barikatlar, giriş-çıkış kontrolleri, polissiz jandarmasız bir ilçe.

Yetkililer 'Barikat var, ama yorum yok' diyordu.

Belediye Başkanı Fikri Sönmez ise, 'biz burada bir düzen kurduk kimseye bozdurmayız."

"Fatsa'nın girişinde barikatlar var, içeri girdikten sonra kontrol, ilçede de sükûnet var. Halkın derdini ilettiği bir belediye ve her şeyden sorumlu bir başkan var. Zaten her şey de orada çözülüyor... Karakola da mahkemeye de gerek duyulmuyor..."

"Kimilerine göre 'Fatsa küçük Moskova', kimilerine göre ise 'kurtarılmış bölge', kimi 'Fatsa'yı vatan topraklarına katacağız' derken, kimi ise 'Fatsa gözden çıkarıldı' diyor. Devlet yetkilileri ise 'Fatsa geri alınacak' kanısında."

"Çorum'da olayların en kanlı biçimde geliştiği günlerde Başbakan Demirel 'Siz Çorum'u bırakın da Ordu'ya bakın' diyor, Ordu Valisi de Fatsa'yı işaret ediyordu."

"Kaymakam Aslan Gündüz, 'Durum iyidir, normaldir' diye açıklama yapıyor..."

"Belediye Başkanı Fikri Sönmez, 'Burada bir düzen kurduk. Bundan herkes memnun. Şunu herkes iyi bilsin: Biz kurduğumuz düzeni kimseye bozdurmayız, 50-60 insanımızı öldürerek Fatsa'ya girilmez. Olayların sorumlusu Vali Reşat Akkaya'dır. Sadece bizim üzerimize gelmek üzere buraya gönderilmiştir. Bugüne kadar hep çevre belediye başkanlarına saldırmıştır. (...) Fatsa'yı yalnız bırakmak istiyor' diyor."

Hürriyet, yapılmayan *operasyonun* haberini yapıyordu. Çünkü operasyon iki gün sonrasına ertelenmişti. 11 Temmuz 1980 tarihinde yapılacaktı. Olsun, yapılacaktı ya. 'Biz yapılmış gibi haber yaparız. Zaten nasıl olsa yazacaklarımız önceden belli.'

Hürriyet'te bu haberin çıktığı 9 Temmuz 1980 günü sanki savaş varmış gibi, Genelkurmay Başkanı ve tüm Kuvvet Komutanları Ordu ve Fatsa'ya geliyor, birlikleri denetliyorlardı. Gazeteciler de "operasyonu" izlemek için Fatsa'ya koşmuşlardı. Hatta Hürriyet'te "çakma" haberi yapan muhabir bile, bu sefer "gerçekten" Fatsa'daydı. Gördüğü gerçek karşısında Fatsalılardan özür diliyordu.

Okuduğunuz gibi Hürriyet, "Nokta, Operasyonu"nun gerekçesini, "İki astsubayın özel görevle gittikleri Fatsa'da Dev-Yol militanları tarafından kaçırıldığı haberi üzerine Mekanize Birlik ilçeyi kuşattı" diye aktarıyordu.

Fatsa'da iki Astsubay'ın Devrimci Yol Militanlarınca kaçırılması, haberi de asılsızdı.

Nitekim Ordu Valisi Reşat Akkaya, astsubayların kaçırılma haberlerinin *"yanlış enformasyondan"* kaynaklandığını bildiriyordu. Astsubayların tatilde bulunduklarını, yakında atandıkları Ulubey'de göreve başlayacaklarını açıklıyordu.[3]

"Demirel Ateşle Oynuyor

İktidarın, 'Fatsa'da iki astsubayın rehin alındığı' şeklinde yaydığı ve iki gazetede yer alan haberler asılsız çıktı.

• Fatsa'ya akın eden muhabirler belediye başkanı ile görüştükten ve ilçeyi gezdikten sonra alanda toplanan halktan gazetelerinde çıkan haberlerden ötürü özür dilediler ve yanıldıklarını belirttiler.

• 'Siz Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın' şeklinde sözler sarf eden Demirel'in bu tutumu çok tehlikeli bulundu.

• Belediye Başkanı Fikri Sönmez: "Fatsa devrimcisi, CHP'lisi, AP ve MSP'lisi ile bütün halkın kardeşçe yaşadığı bir yerdir. Fatsa ve çevresinde çıkan olayların sorumlusu Ordu Valisi'dir.

İşte Fatsa...

Fatsa Halk Demektir!"[4]

Gelişmeleri bir de Cumhuriyet gazetesinden izleyelim.

---

3 11.08.1980 tarihli *Milliyet* gazetesi.

4 10 Temmuz 1980, *Demokrat*.

"Org. Evren, Karadeniz denetlemesini bitirdi."

"Samsun ve Ordu'da askeri birlikleri denetleyen Genelkurmay Başkanı ve beraberindeki komutanlar dün akşam Ankara'ya döndü."

"Günlük yaşamın normal olarak sürdüğü Fatsa'nın Belediye Başkanı Fikri Sönmez 'İlçeye pasaportsuz girilemediği' 'Buraya 50-60 kişi ölmeden kimseyi sokmayız" dediği yolundaki haberleri yalanladı."

"Fikri Sönmez, "Fatsa ve bağlı bucaklardaki olayların sorumlusunun Vali Reşat Akkaya olduğunu" söyledi."

"Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, dün de Samsun ve Ordu'daki incelemelerini sürdürmüştür..."

"Önceki gün Çorum, Merzifon ve Amasya'da denetlemelerde bulunan Org. Evren geceyi Amasya'da geçirdikten sonra dün Sabah 09.30'da Samsun'a gelmiştir."

"Beraberinde KKK. Org Nurettin Ersin, HKK. Org. Tahsin Şahinkaya, Jandarma Genel K. Org. Sedat Celasun bulunan Org Evren, Samsun'daki birlikleri denetlemelerde bulunmuş, daha sonra bir helikopterle Ordu'ya 12 km uzaklıktaki Perşembe Radar Üssü'ne gelmişlerdir. Samsun'dan gelirken Fatsa'ya uğrayan Evren, önceki gün gelen askeri birliklerin bir bölümünün yerleştiği Perşembe Öğretmen Lisesi'ni ziyaret etmiştir. Burada askeri birlikleri denetleyen Evren daha sonra karayolu ile Ordu'ya gelmiştir."

"Evren Ordu Valiliği'nde 20 dakika süren bir brifinge katılmış, Ordu Lisesi'ne yerleşen askeri birlikleri denetlemiştir. Ordu'ya daha sonra gelen Jandarma Genel Komutanı Org. Celasun ile Org. Evren diğer komutanların da katıldığı 10 dakikalık bir görüşme yapmışlardır. Gazetecilerin sorularına karşılık Org. Evren, 'Beyanat yok' demekle yetinmiştir."

Fatsa'da durum sakin

"Askeri operasyon yapılacağı bildirilen Fatsa'da olağanüstü durum olmadığı ve günlük yaşamın normal olarak devam ettiği bildirilmiştir."

"Bu arada bir İstanbul gazetesi tarafından askeri birliklerin "nokta operasyonu" yaptığı şeklindeki haberlerin asılsız olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca gazetenin muhabiri dün Fatsa'ya gelerek belediye önünde toplanan halka hitaben yaptığı konuşmada kesin bir yanlışlık yapıldığını bildirmiş ve halktan özür dilemiştir. Muhabir bu yanlışlığın düzeltilmesine çalışacağını da söylemiştir."

Belediye Başkanı'nın sözleri

"Fikri Sönmez, bazı gazetelerde yer alan Fatsa ve sözleriyle ilgili yayınlar üzerine şunları söylemiştir.

"Fatsa; devrimcisi, CHP'lisi, AP'lisi ve MSP'lisi ile bütün halkın kardeşçe yaşadığı bir yerdir. Fatsa ve bağlı bucaklarında olaylar çıkmışsa, bunun sonucu doğrudan doğruya Ordu'ya Vali olarak atanan Reşat Akkaya'ya aittir. Kendisi bildiğiniz gibi Ankara Sıkıyönetim Komutanı tarafından görevden alınmıştır. Bir sıkıyönetim komutanının dayanamadığı ölçülerde işler yapan birinin Ordu'ya Vali olarak atanması talihsizliktir. Fatsa'yı hedef göstereceklerine bu Valinin yaptıklarını anlatsınlar, Fatsalıların başına gelenleri anlatsınlar. Gördüğünüz gibi Fatsa son derece sakin bir yer."

"Bizi Başbakana şikâyet ediyorlar. Vali geliyor 'Burayı vatan topraklarına katacağım' diyor. Bu ne demek? Fatsa vatan toprağıdır. İki büyük gazete Fatsa'ya pasa-

portsuz girilmediğini söylüyor. Böyle şey yok, burada dolaşıyorsunuz, kimse size 'kimsiniz' diye sordu mu?"

"Fikri Sönmez, '50-60 ölü vermeden buraya kimseyi sokmayız, düzenimizi kimseye bozdurmayız' şeklindeki haberleri yalanlamıştır. Belediyenin Basın ve Halkla İlişkiler Sözcüsü ise, iktidarın bir provokasyon hazırlığı içinde olduğunu söylemiştir."

"Bu arada iki astsubayın kaçırıldığı yolundaki haberler de, İlçe Jandarma Komutanı ve Emniyet Amiri tarafından doğrulanmamıştır."[5]

Fatsa'da olay yok, ama halk tedirgin

"CHP, AP ve MSP İlçe Başkanları Fatsa'nın huzurlu bir İlçe olduğunda birleşiyorlar. Belediye Başkanı, Demirel'i Fatsa'ya çağırdı."

"Fatsa ilçesinde sakin durum dün de sürmüş, ancak ilçenin askeri birlikler tarafından sarıldığı yolundaki haberler ilçe halkını belli ölçüde tedirgin etmiştir..."

"AP İlçe Başkanı Lütfi Topaloğlu bazı İstanbul gazetelerinde Fatsa ile ilgili olarak çıkan haberlerin 'mübalağalı' olduğunu belirtmiş, böylesi haberlerin Fatsa halkına zarar vereceğini ifade etmiştir. Topaloğlu huzur içinde olduklarını bildirmiş, ancak bu haberlerin ilçede belirli bir tedirginliğe yol açtığını, kaydetmiştir."

"CHP İlçe Başkanı Feridun Karamolla iddia edildiği gibi Fatsa'da komünistlerin işgalinin söz konusu olmadığını söylemiş, 'Asker gelebilir, arama yapabilir, halk yaşantısından memnundur. Önemli olan da budur' demiştir."

---

[5] 10 Temmuz 1980, *Cumhuriyet*.

"MSP İlçe Başkanı Cevat Kibar ise bazı gazetelerde çıkan haberlerin halk arasında soğuk duş etkisi yaptığını belirtmiş, bu haberler için de sermayenin oyunu olduğunu öne sürmüştür. MSP ilçe Başkanı ilçede huzursuzluk olmadığını da sözlerine eklemiştir."

"Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez dün, bir basın toplantısı düzenlemiş, Reşat Akkaya'nın Ordu'ya Vali olarak verilmesinden sonra olayların başladığını belirterek, bazı gazetelerdeki yayınları kasıtlı olarak nitelemiştir. 'Bunlar, Fatsa'ya karşı büyük bir saldırıya geçileceğinin işaretidir. Bu saldırıya, Türk kamuoyunu hazırlıyorlar. Fatsa'yı Türkiye Cumhuriyetinden kopuk, ayrı bir devlet yönetimi gibi yansıtmak istiyorlar' demiştir."

2 Astsubayın durumu

"Terme ilçe yetkililerinden alınan bilgiye göre, Erzurum'dan Ulubey'e atanan Levazım Astsubay Mustafa Başkesen ve Jandarma Astsubay Yaşar Narman yanlarında üç genelev kadınıyla birlikte Ünye'ye gelmişlerdir. Ünye'de astsubay ve genelev kadınlarının bazı davranışları çevrede kuşku yaratmıştır. Burada bir grup tarafından alınan astsubay ve genelev kadınları, Terme'ye götürülmüşlerdir. İlçe yetkilileri, Terme'de astsubay ve kadınların bırakıldığını, genelev kadınlarının karakola başvurarak şikâyette bulunduklarını söylemişlerdir."[6]

"Takke düşmüş, kel görünmüştür." Olsun. Emir 'büyük' yerdendir. Operasyon mutlaka gerçekleştirilecektir. *Halk demokrasisine nokta konulacak; egemenlik kayıtlı şartlı bile halkın olmayacaktır.*

---

[6] 11 Temmuz 1980, *Cumhuriyet* gazetesi.

Bu operasyondan, Fatsa'da savcının bile haberi yokken, operasyondan çok önce, Amerikan Elçiliği Fatsa'da yapılacaklardan haberlidir. Olanları ve olacakları medyanın moda deyimiyle "saniye saniye" izlemektedir.

"Fatsa'ya 20 km. uzaklıkta olan Ünye ilçesindeki emniyet görevlilerinin operasyondan haberi olmamasına karşın, Ankara'da bir gazetecinin operasyondan 12 saat önce operasyon yapılacağını bir elçilikten öğrendiği belirlenmiştir."[7]

Operasyon Gerçekleştiriliyor

Sonunda Hürriyet gazetesinin 9 Temmuz 1980 tarihinde sanal olarak gerçekleştirdiği "Nokta Operasyonu" 11 Temmuz 1980 tarihinde gerçekleşti. Bu operasyon 11 Temmuz 1980'de Bakanlar Kurulu tarafından alınan küçük terör odaklarına baskınlar yapılmasına ilişkin kararın ilk uygulamasıydı.

Fatsa halkı 11 Temmuz sabahı ezan sesi yerine, cami minarelerinden 'dışarı çıkmayın' anonslarıyla uyandı. Bu anonslar aslında "uyanan" Fatsa halkını "uyanmalarına" pişman etmek içindi. Ve acı dolu günler başladı.

Ne barikatlar, ne de barikatlarda nöbet tutan militanlar vardı. Fikri Sönmez de "Elli-altmış ölü vermeden kimse Fatsa'ya giremez" demiyordu.

Fatsa; Erzincan ve Sarıkamış'tan getirilen askeri birlikler tarafından kuşatıldı.

11 Temmuz günü bir mekanize piyade taburu, üç jandarma komando birliği ile il alay komutanlığı kuv-

---

[7] 12 Temmuz 1980, *Milliyet* gazetesi.

vetleri, Ordu Emniyet Müdürlüğü ekipleri, zırhlı araçların eşliğinde Fatsa'ya girdiler. İlçede büyük bir arama tarama operasyonuna girişildi. Fatsalılar, suçlu suçsuz gelişigüzel toplanıp gözaltına alındılar.

Silahlı militanların mukavemetiyle karşılanacağı, silahlı militanların barikat oluşturduğu söylenilen 20 bin Nüfuslu Fatsa'da, buluna buluna yalnızca 22 adet tabanca bulunabilmişti.

Sivil faşist terör ile devlet terörü elbirliği içinde Fatsa'nın üzerine bir kâbus gibi çöktü.

Fatsa'ya giren 'güvenlik' güçleri yalnız değildi. Yanlarına 'takviye' sivil güçleri de almışlardı.

Komando birlikleri, Jandarma birlikleri, mekanize birlikler ve toplum polisi gibi resmi güçler; MHP'li, ÜGD'li, 'Maskeli faşist muhbirleriyle' 'takviye' edilmişti.

'Takviye'lerin birçoğu cinayet suçundan aranan zanlılardı. Bu kişilerin Ülkü Ocakları Derneği eski Genel Başkanı, ÜGD'nin Karadeniz Bölgesi sorumlusu Sami Bal ile Samsun'da yapılan bir toplantıdan sonra muhbir olarak görevlendirildikleri, daha sonra Ankara merkez MHP iddianamesinde belirtilmişti.

Haklarında gıyabi tutuklama kararı da bulunan 'maskeli muhbirler' operasyonun kılavuzlarıydılar. Sorgulamalar, işkenceler 'karga' yerine kullanılan bu maskeli muhbirlerin 'kılavuzluğunda' yapılıyordu.

"Fatsa Operasyonu: 300 Kişi Gözaltında"

"Ordu Jandarma Alay Komutanı'nın yönettiği operasyon sabaha karşı 03.30'da başladı. Ordu Valisi'nin açıklamasına göre; 22 tabanca, 7 av tüfeği, çok sayıda mermi ile aranan bazı kişiler ele geçirildi."

"Aramaya çevre illerden gelen polisler ve siyasi şube memurlarının yanı sıra yüzleri maskelerle örtülü sivil görevlilerde katıldı. Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez de gözaltına alınanlar arasında."

"Operasyon sırasında, içlerinde herhangi bir yasaklama kararı olmayan kitapların da toplandığı saptandı. Sokağa çıkma yasağı, aramaların sonuna dek sürdü."

"Operasyon dün sabaha karşı 04.15'de başlamış, geçtiğimiz Salı günü Ordu'ya yerleştirilen ve Erzincan ile Sarıkamış'tan getirildikleri bildirilen üçüncü Ordu'ya bağlı bir mekanize tabur ilçeyi kuşatmıştır."

"Fatsa'nın önünde üç hücumbot yer alırken, aynı operasyon Çamaş Bucağı ve Aybastı İlçesinde de yapılmıştır.

Maskeli Güvenlik Görevlileri

"Fatsa operasyonunun polislerle birlikte sivil giyimli, ancak yüzleri bez maskelerle kapatılmış kişilerce yürütüldüğü dikkat çekmiştir."

"Vali Akkaya; "Operasyona bir Mekanize Piyade Taburu, 3 Jandarma Komando Birliği ile İl Alay Komutanlığı takviye kuvvetleri, Emniyet Toplum Polisleri ve Ordu Emniyet Müdürlüğü ekipleri iştirak etmektedirler."[8]

'Maskeli Kılavuzların' ÜGD'li militanlar olduğu ayyuka çıkınca, gazetecilerin bu konuda sorularını Vali Reşat şöyle yanıtlıyordu:

"Bu bir operasyon sırrıdır. Operasyonun gereği olarak bazı kişilerin yüzleri maskelendi. İddia edildiği gibi, bu kişiler kesinlikle ülkücü değillerdir."[9]

---

8 *Cumhuriyet* gazetesi, 12.7.1980.

9 *Hürriyet* gazetesi, 14.7.1980.

Ve devam ediyordu: "Kaldı ki ülkücü ve aranan şahıs olmaları önemli değil, savaşta hayat kadınlarından bile yararlanılabilir:

Valinin yalanı, operasyonda görevli bir yüzbaşının maskelilerin yüzlerini açtırıp, kimliklerini tespit ettirmesi ile açığa çıktı. 'Maske düştü." Sır göründü. Maskeli muhbirler 'Yılmaz Gezer, Şenel Güven, Halil İbrahim Kavcı ve Ahmet Hoşgönül' isimli aranan cinayet sanıklarıydı.

Fatsa'da gerçekleştirilen aramalar sırasında güvenlik güçlerine yardım eden maskeli kişilerin kimliklerinin bir evin aranması sırasında evde bulunan bir kızın "Sen faşist ... değil misin?" diyerek muhbirlerden birinin maskesini indirmesi ile belirlendiği anlaşılmıştı.

Yapılan kimlik araştırması sonucu Yılmaz Gezer, Şenel Güven, Halil İbrahim Kavcı ve Ahmet Hoşgönül adlı maskeli muhbirler daha önceden haklarında gıyabi tutuklama kararı bulunduğu ve çeşitli olaylara karıştıkları gerekçesiyle tutuklanmışlardır.

Öte yandan operasyonun ilk günü tutuklanan Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in Fatsa'da bulunduğunun bildirilmesine karşın, Fatsa'ya giden CHP heyeti ile görüştürülmemiştir. CHP Ordu Milletvekili Ertuğrul Günay, Fikri Sönmez'in hayatından endişe ettiklerini, halkın çoğunluğunun oylarıyla işbaşına gelen bu kişiye yapılanların insanlık ve hukuk ilkeleriyle bağdaşmayacağını söylemiştir.

Alınan bilgilere göre gözaltına alınanların sorguları Çamaş Su Ürünleri Tesisleri'nde yapılmaktadır. Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in sorgusunun da burada yapıldığı söylenmiştir."[10]

---

[10] *Milliyet* gazetesi, 17.8.1980.

Demagoji ustası Demirel bile söyleyecek söz bulamıyordu.

"Adam yüzünü kapamış, ben hükümetin başbakanı olarak ne diyeyim? Ayıp etmiş, sonra açmış, meğer ayıplıymış..."[11]

Hükümetin başbakanı ayıplının yüzünü aç(ıl)masını ayıplıyordu. Vali'nin, Emniyet Müdürü'nün diğer polis ve askeri görevlilerin cinayetten aranan faşistlerle ortak operasyon düzenlemeleri 'ayıp' değildi. Yasaların açıkça çiğnenmesi, yasaları çiğneyenlerin görevden alınmaması, 'ayıp' değildi. Sadece maskeliler, hatta onlar bile değil, onların maskelerini çıkaranlar 'ayıp etmişti.'

Bu 'ayıp' köylerde yapılan aramalarda giderildi. Aybastı ve Gölköy'de de sürdürülen operasyonlarda maske kullanılmadı. Asker, subay, polis elbiseleri giydirilmiş, cinayet işlemiş muhbirler kullanıldı. Ama tüm bunları yeterli görmüyordu Demirel.

"Fatsa 'Nokta' operasyonu, Demirel açısından fiyasko ile sonuçlanmıştı. Başbakan, alınan sonucu yetersiz buluyordu. 3 Ağustos günü yapılan sıkıyönetim koordinasyon toplantısında okuduğu raporunda, *'Fatsa'da meydana gelen olay, Fatsa Cumhuriyeti olayıdır. Orada devlet yoktur. Seyirci kalmıştır. Henüz Fatsa'nın başındayız. Kökünde Kızıldere vardır. Bu mesele yarım bırakılamaz. Bırakılırsa yüz Fatsa çıkar'*[12] diyordu

İsterseniz olayları bir de Milliyet gazetesinden izleyelim:

"(...) Aramalara katılan ekiplere ikişer - üçer kişi olarak dağıtılan bu maskeli kişilerin gösterdikleri evlerin daha özenli biçimde arandığı ve söyledikleri kişilerin

---

[11] *Cumhuriyet* gazetesi, 18.7.1980.

[12] *Cünet Arcayürek Açıklıyor 10*, s. 299.

gözaltına alındığı belirtilmiştir. Bu sırada maskeli kişilerin yüzleri görünmediği halde, fotoğraflarını çekmek isteyen foto muhabirlerinden devamlı olarak kaçtıkları ve gizlendikleri görülmüştür."

"Olayla ilgili bir soruyu yanıtlayan İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Durmuş Yalçın, yüzleri maskeli kişilerle ilgili bir bilgisi olmadığını ve operasyonu Ordu Valisi'nin yönettiğini bildirmiştir."

"Operasyon sırasında halkın çok sakin olduğu, güvenlik güçlerine karşı hiçbir direnme göstermediği, bir tek polis memurunun bile silahını çekmeden 10-15 kişilik bir grubu gözaltına aldığı görülmüştür."

"Operasyonun yönetimindeki bir yetkili kendisine yöneltilen *'Gözaltına alınırken kıstasınız nedir?'* biçimindeki bir soruya, *'Kıstas falan yok. Şüpheli gördüğümüz herkesi alıyoruz.'* şeklinde konuşurken, bir polis yetkilisi de, *'yaşları 15 ile 30 arasındaki şüpheli kişileri topluyoruz'* diyordu. Operasyonun başlamasından kısa bir zaman sonra, Ordu Valisi Reşat Akkaya'nın emri ile ilçede saat 05.00'ten itibaren sokağa çıkma yasağı konmuştur. Öte yandan askeri birlikler, ilçenin Ünye ve Ordu yönlerindeki giriş ve çıkışları tutarak, ilçeye yabancı araçları sokmamışlardır. İlçe dışında bekleyen araçların uzun kuyruklar oluşturması üzerine sabah saat 09 sıralarında yol bir süre için askeri birliklerin denetiminde trafiğe açılmış ve daha sonra yeniden kapatılmıştır."

"Operasyon sırasında ilçenin telefon bağlantısı Yarbay İbrahim Karakaya'nın emri ile kesilmiş, tüm hatlar askeri birliklerin emrine verilmiş, ancak gazetecilerin ısrarı üzerine bir tek hat saat 11 sıralarında gazetecilere ayrılmıştır."

"(...) Öte yandan Demokrat gazetesinin muhabiri Hüseyin Özkan Ordu Emniyet Müdürü'nün emri ile kısa bir süre gözaltına alınarak Demas A.Ş.'ye götürülmüş, ancak Yarbay İbrahim Karakaya'nın emri ile salıverilmiştir. Güvenlik güçleri, operasyonlar sırasında balkonlarında oturan yurttaşları bile içeri sokmuşlardır. Askeri birlikler Fatsa'da dükkânların kapalı olması nedeniyle yiyecek bulmakta güçlük çekmişler, bunun üzerine Ünye Emniyet Amirliği'nden Fatsa'ya 250 kişilik kumanya getirilmiştir."

"Operasyonu yöneten Jandarma Yarbay Karakaya, operasyon sırasında silah da bulunduğunu belirmiş, ancak bu konuda sayı vermekten kaçınmıştır."

"Belediye Aranıyor"

"Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in sabaha karşı evinden alınarak gözaltına alınmasından sonra askeri birlikler Belediye binalarında hemen arama yapmak istemişlerse de anahtarları bulunamadığı için aramalara ancak saat 10.00'da başlanılmıştır. Belediye binasındaki aramalar sırasında suç unsuru oluşturacak bir şeye rastlanmamıştır. Ancak polisler, Fen İşleri odasında bir süre önce Çamaş'taki çatışmada öldürülen Şehiddin Tiriş adlı Dev-Yol militanının fotoğrafını bularak el koymuştur."

"Askeri birliklerle polis daha sonra belediye zabıtasına ait depolara girmişler, bazı polisler kazma ile depoların kapılarını kırarak içeri girmişlerdir. Polisler içeride bulunan daha önceki Fatsa Halk Şenliği'nde kullanılmış büyük boy bez afişlere el koymuşlardır."[13]

---

[13] 12.7.1980, *Milliyet* gazetesi.

Muhbirlik yapanlar, yalnızca yer ve kişileri göstermekle kalmadılar. Düşman belledikleri kişileri de gözaltına aldırarak, günlerce işkence görmelerine neden oldular. Bazıları bununla da yetinmedi, bizzat işkencelere katıldılar. Kimileri de, silahlı operasyonlar yaptılar.

Fikri Sönmez savunmasında bu maskeli muhbirlerden de bahseder:

"Vali Reşat Akkaya, yaptıklarını açıkça söylemiştir, bunlardan en çarpıcıları da kullandığı maskeli muhbirler olayıdır. Vali Reşat Akkaya, devlete yardımcı olarak gördüğü maskeli muhbirler olayına iddia makamı -şimdiki savcıları kastetmiyorum daha öncekileri kastediyorum- kendileri de devlete yardımcı olduklarını söylemişlerdir ki, onlar da o valinin düşüncesine katılıyorlar."

"Şimdi, hep beraber bir bakalım, bu insanlar cidden devlete yardımcı mıdır? Yardımcı olma durumunda insanlar mıdır?"

"Daha sonra, bu maskeli muhbir faşistlere, valinin talimatı üzerine, sorgulama heyetlerinde görev verilmiştir. Yani bu insanlar, şu salonda bulunan ve bulunmayan Fatsa Davası sanıklarının sorgulamalarına girmişlerdir. Ve arkadaşların da anlattığı gibi, birçok olayların tezgâhlanmasında insanların üzerlerine yüklenilmesinde başrol oynamışlardır. İnsanlara işkence yapmışlardır. Kendi bölgelerinde daha önce yaşanmış olayları, bildikleri, duydukları kadarıyla anlatarak, kendi bölgelerinden suçlamak istedikleri insanların sanık olmasını sağlamışlardır. Aynı zamanda bu insanlar, -ben daha sonra anlatacağım- bana yapılan saldırının da mimarıdırlar."

"Bu anlattıklarımı daha fazla uzatmayacağım. Kısacası, valinin diğer yaptıklarını anlatmayacağım. Bu du-

rumu, mahkemede ifade veren tanıklar ve sanıklar çeşitli biçimlerde anlattılar. Bunun ötesinde birçok müşteki tanık ve kendilerinin MHP'li olduklarını, kendi ifadelerinden anlaşılan kişiler, sorgulamalara ve operasyonlara katıldıklarını, burada söylediler. Kendileri söyledi. Bunu, ben söylemiyorum. 'Falancanın sorgulamasına katıldım' diyorlar."

"Fahrettin Demir, 'Atıf Özgel'in sorgusuna katıldım' diyor, ben demiyorum ki. Ve bu adam MHP'lidir, herkes bilir bunu, gizlenecek yanı yok, açık her şey. Atıf Özgel'le aynı köydendir bu insan."

"Ayrıca, bölgemizde devam eden Gölköy, Aybastı, Ünye davalarında mahkemede verdikleri ifadelerinde, birçok sağ çete mensubu kişiler, kendilerine vali tarafından silah verildiğini, asker, polis elbisesi giydirildiğini söylemekten çekinmemişlerdir. Bundan da gurur payı çıkarmışlardır, 'biz devlete yardımcı olduk' diye. Birçok cinayet sanığı devlete yardımcı oluyor!"

"Vali Reşat Akkaya, hiçbir şekilde gizlemeyeceği bu faaliyetlerinden dolayı, devletini MHP'li ve ÜGD'li çetelere teslim etmiş olmuyor mu? Bu çeteleri yönlendirerek, birçok insanın ölümünden, birçok işyerinin tahrip edilmesinden sorumlu olmuyor mu?"

"Ankara MHP iddianamesinde valinin birçok durumundan söz edilmektedir. Ama dikkat edilirse, Fatsa Dev-Yol iddianamesi diye adlandırılan elimizdeki iddianamede Vali Reşat Akkaya'nın bu işlerinden söz edilmemektedir."

"Mahkeme tutanaklarında, 'Vali, bize polis elbisesi giydirdi, ben aranıyordum. Vali beni istetti' şeklinde açıklamalar vardır. Adam, adam öldürmekten aranıyor, Vali makamına çağırıyor, polis elbisesi giydiriyor, Ay-

bastı'ya operasyona gönderiyor. Gölköy'e operasyona gönderiyor. Ama, devletin etkinliğini, devletin şerefini, haysiyetini yok eden Fatsa Belediye Başkanı'dır! Vali Reşat Akkaya o dönemde, Samsun'dan, Ordu'ya geçmekte olan Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'e 'Paşam Fatsa'dan geçerken yüksekten uçun helikopterle, sebebine gelince Fatsa'da Dev-Yol militanları ateş edip sizi düşürebilir', demiştir. Ki, Kenan Evren bunu birçok konuşmalarında da, bu durumun yetkililer tarafından kendisine bildirildiğini açıklamıştır. Reşat Akkaya, Fatsa'yı canavar göstermek peşindedir. Kendi yapacaklarına haklılık kazandırmak için bu tür bir propagandayı geliştirdi. Daha sonraki günlerde yine Nokta Operasyonu'ndan bir-iki gün önce Hürriyet gazetesinde başlık çıkıyor, 'Fatsa kuşatıldı' diye. Tüm bu haberlerin kaynağı, Vali Reşat Akkaya ve adamlarıdır. Maksatlı yapmışlardır. Yani Fatsa'yı basında Türkiye'ye hedef göstermişlerdir. Onun dışında 'İki astsubay kaçırıldı' diye gazetelerde manşet atmıştır. Ve her şey Fatsa'nın aleyhine hazırlanmıştır."

"Nihayet maskeli-maskesiz binlerce muhbir, faşist, eli kanlı katillerle beraber, devlet güçleri, Fatsa'ya 'Nokta Operasyonu' düzenlemiştir. 'Nokta Operasyonu'nun kısa tarifi budur. İlk etapta Belediye Başkanı başta olmak üzere, 300'den fazla Fatsalının gözaltına alındığını gazeteler yazmıştır. Yapılan arama, taramalarda 22 tane silah ele geçmiştir, bunun 17 tanesinin de ruhsatlı olduğu daha sonra tespit edilmiştir. Samimiyetle söylüyorum, 4 tane jandarmayla Bolaman Köprüsü'nde durun bir pazartesi günü, yani Fatsa'nın pazar haftası günü, 50 tane tabanca alırsınız. Durdurun arabaları o gelen köylülerden 50 tane tabanca alırsınız. Operasyona lüzum

yok. Bölgemizdeki silah merakı, hepinizce malumdur. Herkes silah taşır, orada. 4 tane jandarmayla durun, 50 tane silah alırsınız. Ama onbinlerce polis, jandarma, komando birliği, muhbir, maskeli, maskesiz militanlarla beraber yapılan operasyonlarda maalesef 22 tane tabanca ele geçiyor ve bu tabancaların 17 tanesi de ruhsatlı çıkıyor."

"(...) Ordu Valisi Reşat Akkaya'nın, devletin kendisine verdiği bu yetkileri kötüye kullandığı belgelerle ortadayken, şu ana kadar yaptıklarının hesabı kendisinden sorulmamıştır."

"Ankara'da devam eden MHP Davası İddianamesi'nde Reşat Akkaya'nın kişiliği ve Ordu Bölgesi'ndeki faaliyetleri yer alırken, Fatsa Devrimci Yol Davası İddianamesi'nde, Valinin kişiliğinden, bölgemizdeki faaliyetlerinden hiçbir söz edilmemektedir. Bu taraflı bir mantığın sergilenmesidir bence. Adeta iddianamede Vali Akkaya'nın faaliyetlerinin hesabı, Fatsa Belediye Başkanı'ndan sorulmaya kalkılmaktadır. Oysa tam tersi olmalıydı, deminde söyledim, gene söylüyorum ve de gönül rahatlığı ile söylüyorum: Bütün Fatsa'yı MHP'liler de dahil, getirin şu salona doldurun, ifadelerini alın, bir tek kişi kalkar da vali Akkaya'nın davranışları gibi, bir davranışımı anlatırsa tüm suçlamaları kabul ediyorum. Yoktur. Olmaz."

"Davanın bütünlüğü içinde bir değerlendirme yapılırsa, Vali Reşat Akkaya hakkında ortaya çıkan durum, çok net biçimde meydandadır. MHP ve ÜGD'nin bölgedeki örgütlenmesini sağlamış ve onları silahlandırarak, bölgemizde 300'e yakın insanın ölümüne neden olmuştur."

"Bölgemizde gelişen olayların baş sorumlusu bu Vali ve yandaşlarıdır. Vali hakkında soruşturma açılması

için yeterli belgeler, bölgemizde devam eden Fatsa, Aybastı, Gölköy, Ünye davalarında, ayrıca bölgemizde 'Ülkücü Kuruluşlar' ismi altında devam eden mahkeme dosyalarında mevcuttur."

"Nokta Operasyonu" sırasında, panzerlerin, binlerce askerin ve polisin kol gezdiği şehir merkezinde ÜGD'li ve MHP'li militanlar Fatsa'da terör estiriyorlardı.

Ticaret Lisesi öğretmeni Sait Alp, Ticaret Lisesi öğrencisi Dursun Özdemir, Çamaş Tepeli köyünden Hacı Uygun, Şeber Köyü Muhtarı Baki Ata, Tayalı köyünden Ahmet Gündoğdu, Kazım Sarı, İmam Hatip öğrencisi Muammer Yavuz, Aybastı-Alankent'ten taksi şoförü Mehmet Demir, ÜGD'li militanlarca şehir merkezinde öldürüldüler.

Aybastı-Alankent gece bekçisi Ahmet Çamur, Yukarı Tepe köyünden Şükrü Erol da tabanca kurşunlarıyla yaralandılar.

Zafer Eczanesi, Stüdyo Paris, Deniz Eczanesi, Fahrettin Bahar, Sadettin Özden ve Veysel Kara'nın terzi dükkânları, Bahri Aba'nın kasap dükkânı, Topaloğlu Pasajı'ndaki bir oto lastiği bayiliği, Yoldaş Kitabevi, Yoldaş Terzihanesi, Gümüş Gıda Pazarı, Usta Kardeşler Lokantası, Memurlar Tüketim Kooperatifi, Yalı Lokantası, Raif Karalıoğlu'nun lokantası faşist militanlarca yağmalanarak yakıldı. Yangını söndürmeye giden itfaiye görevlileri tehdit edilerek, görevlerini yapmaktan alıkonuldu.

Operasyon sırasında "güvenlik güçlerine yardımcı" adı altında Fatsa'ya getirilen faşist militanlar, devletin her türlü olanağını kullandılar. Karakoldan adam almaktan, belediye hoparlörünü propaganda aracı olarak kullanmaya, resmi kurum ve kuruluşlara atamalar yap-

maya, memurları sürmeye, işten el çektirmeye kadar tüm işleri Vali ve Emniyet Müdürü gibi yetkililer eliyle gerçekleştirdiler.

Maskeli faşist muhbirler önden gidiyor ve yer gösteriyorlardı. İsim isim saptanan bu maskeli faşist muhbirlere, Aybastı'da subay ve polis üniformaları giydirilmişti. Binlerce asker, polis, kariyer, panzer ortada dolaşırken sadece Fatsa merkezde 8 devrimci güpegündüz faşistlerce öldürüldü. Yüzlerce insan sokak ortasında dövüldü, iş yerleri ve evleri yakıldı, yağmalandı ve kurşunlandı. Fatsa Emniyet Müdürlüğü'nün karşısındaki TÖB-Der binası yağmalandı.

Çamaş'ta bahçesinde hayvan otlatırken Adalet Partili vatandaş bile öldürüldü. Adalet Partili yurttaşın ölümü, TRT'den "Gölköy ilçesi Devrimci Yol sorumlusu öldürüldü" diye veriliyordu. Kayaköyü'ndeki 10 yaşındaki bir kız çocuğu da öldürülenler arasındaydı. Binlerce insan işkenceden geçirildi.

MHP'li faşistler, Vali R. Akkaya eliyle operasyondan hemen sonra Fatsa'ya yerleştirildi; Vali onlara dernek açmaları için kendi elleriyle bir bina tuttu. Kalacak yerleri olmayan faşistlere her gün ilçeye gelip akşamları dönebilmeleri için özel otobüs seferleri düzenledi. Faşistler bellerindeki silahlarla caddelerde boy göstermeye, halka zulmetmeye, haraç toplamaya başladılar. Fatsa'da büyük bir operasyonla günlerce silah arayan polisler, bu katilleri ve bellerindeki silahları görmezden geldiler.

"Nokta Operasyonu"nun ikinci günü 13 Temmuz 1980'de Kaymakam Aslan Gündüz, Vali Reşat Akkaya tarafından görevinden alındı. 14 Temmuz'da da Belediye Başkanı Fikri Sönmez görevinden alınarak, Fatsa Belediye Başkanlığına; vekâleten Belediye meclis üyesi Selahattin Külçeci atandı.

Nokta Operasyonunda gözaltına alınanlar Deniz Mahsülleri Sanayi A.Ş.'de (DEMAS) tutuldular. DEMAS Et ve Balık Kurumu'nun bir işletmesiydi. Avlanan balıkların ve deniz ürünlerinin depolandığı balık hangarının bulunduğu binaydı. Doğal olarak her yere ağır bir balık kokusu sinmişti. Fatsalılar, balık istifi gibi buraya dolduruldular. Su Ürünleri binası hemen bir işkencehane haline getirildi. Aralarında Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in de bulunduğu 390 kişi, vakit yitirilmeden işkenceden geçirilmeye başlandı. Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in kaburgaları kırıldı. Oğlunun akibetinden endişe eden Fikri Sönmez'in babası Ahmet Sönmez 17 Temmuz 1980 tarihinde, 68 yaşında kalp krizi geçirerek yaşama veda etti.

Babasının cenaze töreninde bulunamayan Fikri Sönmez, babası toprağa verilirken 18 Temmuz 1980 de, diğer 13 kişi ile birlikte ilk kez hâkim karşısına çıkarıldı. Sorguları yapılan ve haklarında tutuklama kararı verilen 9 kişi[14] ile birlikte Perşembe, Efirli Cezaevi'ne gönderildi. Diğer 4 kişi, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Fikri Sönmez'in deyimiyle "(...) belediye başkanı, iki ortaokul çocuğu, bir de lise talebesiyle beraber gizli örgüt kurmaktan tutuklanıyor. Vaziyete bakın... iki tane ortaokul çocuğu Ahmet Alkan, Ahmet Emence, bir de lise birinci sınıftan Nevzat Yazar isminde bir çocuk. Bir Belediye Başkanı hiç adam bulamadı Fatsa'da, iki tane çocukla beraber gizli örgüt kurdu ve tutuklanıyor..."

[14] Terzi Fikri ile birlikte tutuklananlar: Ahmet Emence, Ayhan Yıldız, Ahmet Alkan, Mehmet Pınarözü, Adem Tolay, Ali Karaduman, Mehmet Öner, Nevzat Yazar.

FATSA NOKTA OPERASYONU SONRASI GELİŞMELER VE TEPKİLER

Fikri Sönmez'in mahkemece tutuklanmasından ve İçişleri Bakanlığı kararıyla görevinden alınmasından sonra, Fatsa Belediyesi Başkan vekilliğine atanan Selahattin Külçeci 2.8.1980 tarihinde istifa etti. Vali Reşat Akkaya bunun üzerine AP'li Hikmet Altıntaş'ı atadı.

Ancak Hikmet Altıntaş da görevi kabul etmeyerek istifa etti. Kimse, haksız yere görevinden alınan ve tutuklanan Fikri Sönmez'in yerinde kalmak istemiyordu. Fatsa Belediye Başkanlığı'na atanan üçüncü kişi Ferudun Karamolla da istifa etti.

Nokta operasyonu faşistler ve onların Nazlı Ilıcak, Ahmet Kabaklı gibi kalemşörleri tarafından 'memnuniyetle ve şükranla' karşılanırken, geniş halk kesimlerince ve yazarlarca eleştiriliyordu. Bunlardan biri İlhan Selçuk'tu:

"Fatsa'da Halkın Zamanla Yarışı...

Fatsa artık bütün Türkiye'de ünlüdür. Bu 20 bin nüfuslu küçük kent, devlet gücünü faşist amaçları için kullanmakta sakınca görmeyenlerin "pilot bölgesidir."

Fatsa bu noktaya nasıl geldi?

Karadeniz'in şirin kasabasi 7-8 yıldan beri yerel yönetim alanında bir boşluk içindeydi. Belediye ile halk arasında köprüler kurulamıyor, kent başıboş dalgalanıyor, bileği güçlü olanın borusu ötüyordu. İlk kez 14 Ekim 1979'da Fatsa kendine özgü bir Belediye Başkanı buldu. Şimdi tutuklu bulunan Terzi Fikri bağımsız aday olarak seçildi. Ve seçilir seçilmez kasabanın ortalık yerinde duran bir yapıyı yıktırdı. Bu yapı bir ensesi kalın

kişinindi. Verilen yıkım kararı 6 yıldan beri uygulanamıyordu. Yeni Belediye Başkanı bu işi kimsenin gözünün yaşına bakmadan gerçekleştirince Fatsalılar durup düşündüler.

-Hımın... dediler.

Halkla yerel yönetim ilişkileri sıcaklaşmaya başladı. Anadolu'yu örümcek ağı gibi saran, aracı-tefeci-mütegallibe sacayağı şaşırdı. Fatsa'da bir şeyler oluyor halk örgütleniyor, mahallelerde yasal komiteler kuruluyor, belediyenin eli ayağı tutmaya başlıyordu. Yapılan işlerin tümünün kanunlarda dayanaklan vardı. Halkla yönetimin bütünleşmesi öylesine güzel sonuçlar ve mutlu ürünler veriyordu ki Fatsa bütün ülkeye örnek olabilirdi.

Ancak gerici ve tutucu iktidar bu durum karşısında elleri kolları bağlı duracak mıydı?

Ordu ilinde (Merkezle birlikte) 11 ilçe vardı. Bu ilçeler arasında sağa veya sola yatkın olanlar bulunuyordu. DİSK 5-6 ay once Ordu'da görkemli bir demokrasi mitingi yapmış, yasalara denk düşen geniş kitle eyleminde kimsenin burnu kanamamıştı. Azınlık iktidarı bu olay üzerine Ordu Valisi'ni değiştirdi. Öyle ya, vali dediğin kundakçılık yapmalı, mitingde herkesi birbirine katmalı, kan dökmeliydi ki sağın eylem planları devlet yetkilerini elinde bulunduranların gözetimi ve desteği altında yürürlüğe konabilsin... Ordu Valisi değiştirildi, yerine Reşat Akkaya getirildi. Bu adam öyle bir kişiydi ki tek yanlı görev anlayışı yüzünden Ankara Emniyet Müdurlüğü görevinden Sıkıyönetim Kumandanı'nın emriyle uzaklaştırılmıştı. Fatsa operasyonu işte bu Vali'nin emir kumandasında tezgâhlandı ve herkesin bildiği maskeli katiller "güvenlik kuvvetlerinin yardımcısı" olarak kullanıldı.

Operasyon hâlâ sürmektedir. Fatsa yasadışı bir yönetim atındadır. Fatsa Belediye Başkanı tutukludur. Kent üzerinde devletin değil, bir başka gücün baskı yönetimi söz konusudur.

Bu gücü nasıl tanımlayabiliriz?

Bu güç "maskeli katiller"le ortak operasyona devletin yetkilerini kullanarak faşist komando egemenliğinin düzenini kurmaya çabalamaktadır. Bu güç Fatsa'yı "pilot bölge" seçerek yurt çapında bir girişimin laboratuvar deneyini yapmaktadır. Bu güç şimdi Fatsa'da ülkücülerin komando üslerini kurmak için girişimlerini sürdürmektedir.

Acaba bu girişimler başarıyla sonuçlanacak mıdır?

İşte size ilginç bir soru...

Seçimle iş başına gelmiş Belediye Başkanı'nı ülkenin altını üstüne getiren bir operasyonla görev dışına düşürdükten sonraki aşamada bu sorunun yanıtı bekleniyor. Acaba ünlü Fatsa operasyonu ne kadar sürecek? Ordu Valisi'nin güvenlik kuvvetlerine yardımcı diye kullandığı 'maskeli katiller' örgütü Fatsa'da üsleninceye kadar 'operasyon sürüyor'mu denecek?"[15]

Can Yücel de Demokrat gazetesinde şöyle yazıyordu:

"Ünye Fatsa Arası

İçişleri Bakanı beyan ediyor, "Devleti tanımayan Belediye Başkanı Devleti tanıdı." diyor. Nasıl mı tanımış, onu da öğreniyoruz. Kan dökülmesin, Ordu ile Ordu ilini karşı karşıya getirmeyeyim diye teslim olan ve Fatsalılara da güvenlik güçlerine direnmemeyi öğütleyen, Fikri Sönmez, gözaltına alındıktan sonra ağzını polis coplarına çarparak ön dişlerini döküyor, sonra da polis

[15] İlhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 10.8.1980.

tekmelerine fırlatarak kendini, belkemiğini sakatlıyor! Öbür Fatsalılar da tanıyorlar devleti, beş aşağı beş yukarı. Bu tanışma töreninin bir eyyam daha süreceği de anlaşılıyor. Kardeşler, bacılar, bebeler Hızır'la tanış olmanın huşuu ve derin tazimi içinde evlerine kapanıyor, yemeden içmeden kesiliyorlar. Böylece, "Tercüman-ı Hilafı Hakikat"e göre, yıllardır hasret kaldıkları huzura kavuşarak, devlete dua ediyorlar; onunla da yetinmeyip polise baklava börek pişiriyorlar! Kendileri yemiyor, onlara yediriyorlar. Ne mutlu Fatsalılara Ramazan-ı Şerifi böyle karşılayabildikleri için. Ama nedense malum beriki resimde baklava tepsilerinin önünde görünen kadıncağızlar hiç de öyle beşuş çehreli değil, belki de derunu neşelerini açığa vurmayı bu dini ve tarihi anın kudsiyetine yakıştıramadıkları için.

Terzi Fikri Sönmez de, resminin gazetecilerce çekilmesine izin verilmese de, tahmin edebiliyorum, dişlerinden dizdiği otuzikilik tesbihi çekerek tövbe istiğfar ediyor. Terzi diyorsam, bütün alacalı basının bu devlet erkânının Fikri Sönmez'in terziliğini (horlamak için mi acaba?) vurgulamalarından, beri de onlara kapıldım da herhalde, ondan. Yalnız, Fikri Sönmez'in terzi oluşu başka bir bakımdan da önemli Andersen'in ünlü masalındaki terzi gibi, Fikri de devlete ve devletlilere "sade akıllıların görebileceği bir elbise" galiba, böylece Fatsa halkı ve Türkiye'nin tüm aklı başında olanları devletin varlığını ve niteliğini bütün çıplaklığıyla görebildiler. Onun için FİKRİ SÖNMEZ BU ŞAFAKLARDA... Sonra adamın bir önemi daha var. Anlatayım, bakın: Hani o (cini karnında bir) Nokta Operasyonu'nun arifesinde AP, MSP ve CHP ilçe başkanları Fatsa'daki gidişattan hoşnut olduklarını, ilçenin huzur içinde yaşadığını söyledilerdi

ya, sen misin bu yalanı kıvıran, hepsi de gözaltına ve tedavi altına alındı. Böylece Fikri Sönmez'in (gayri milli!) Belediye Başkanlığı sayesinde, bu üç büyük partinin üst ve kodaman düzeylerinde gerçekleştirilmeyen bir Milli Koalisyon örneği kurulmuş oldu. Onun içindir ya, bu Milli Koalisyon önerisinin tefini çalan gazete ve yazarlarımızın Fikri Sönmez'e ağız dolusu sövmelerinin nedenini anlamakta güçlük çekiyorum... Fikri, hiç değilse bu bakımdan öncülük etmiş! ... Onun için dişleri hariç, kadrini bilelim. Ve şu (aklıma yanlış-yunluş bu kadarcığı kalmış) türküyü bir kez daha okuyalım, "Ferman padişahın çağlar bizimdir" diyerek."[16]

Ordu Valisi Akkaya artık gemi iyice azığa almıştı. İşbirliği yaptırdığı faşistlere artık "maske taktırmaya" bile gerek duymuyordu. Kendilerine sivil polis süsü vererek Fatsa sokaklarında dolaşıyorlar, haraç alıyorlar, adam dövüyorlardı. Cumhuriyet ve Demokrat gazetesi alanlar takip ediliyor gazeteleri ellerinden alınarak tartaklanıyorlardı. Fatsa Emniyet Amiri polislere silahlı faşistleri yakalamayaksınız diye emir bile verebiliyordu.

Fatsa'da Erzincan'dan "nokta operasyonu" için getirilen polislerin yaşadığı olay, bazı polislerle sivil faşistler arasındaki ilişkiyi belgeliyordu. Bu durum, 21 Ağustos 1980 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şöyle anlatılıyordu:

Cumhuriyet gazetesinden okuyalım.

"Ordu emniyet müdürü ile Fatsa emniyet amiri hakkında 8 polis memuru suç duyurusu yaptı

[16] Can Yücel, *Demokrat*, 17.7.1980.

"Fatsa'ya geçici görevle gönderilen polis memurlarının Erzincan Cumhuriyet Savcılığı'na yaptıkları başvuruda bir kısım silahlı militanların yakalanmaması için kendilerine emir verildiği açıklanıyor ve bazı emniyet mensuplarının özel silahlı militanlarla takip dahi ettiriliyorlardı" deniliyor."

"Emniyet amiri Kemal Şahin yakaladığımız kişilere, 'silahlarınızı bu kişilere yakalatacağınıza, onları tarayıp yakalanmasaydınız' dedi ve orada bulunan diğer polislere dönerek, 'hadi bunlar kendilerini yakalayanları taramamışlar, siz neden taramadınız' diye bağırdı."

"..."

"Erzincan'dan Fatsa'ya geçici görevle gönderilen polisler görev sürelerini doldurmadan can güvenliklerinin bulunmaması nedeniyle ilçeyi terk ettiler. Ve bunlardan sekizinin Ordu Emniyet Müdürü ile, Fatsa Emniyet Amiri hakkında Erzincan Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundukları saptanmıştır... Üç amir ve 28 polis memurundan oluşan Erzincan ekibinin 28 Temmuz 1980 tarihinde Fatsa'ya hareket ettiği bildirilen dilekçede yakınmaya neden olan olaylar şöyle sıralanmıştır:"

"30 Temmuz günü görev almak üzere Fatsa Emniyet Amirliği'nin önünde hazır bulunduk. Aynı gün karakoldaki işkenceler devam ediyordu. Fatsa Emniyet Amiri (Kemal Şahin T.Ç.) bizleri hiç görmediği ve tanımadığı halde, içimizden yedi kişinin adlarını okuyarak, onlarla sivil bir ekip kuracağını söyledi. Mustafa Asker, Mehmet Abacı, İhsan Atılın, Atalay Seyda, Yalçın Dağdelen, Süleyman Aydemir, Fahrettin Kök ayrıldılar. Ve karakoldaki işkencelere katıldılar. Birtakım özel ajanlarının olduğunu bunların silahlandırıldığını ve bu

vatandaşların yakalanmayacağı emrini veriyorlardı. Hatta, sokakta dolaşan militanları yakalayanları açığa alacaklarını söyleyerek, yasal yönden görev yapmak isteyen mensuplarını da tehdit ediyorlardı. Bazı emniyet mensuplarını özel silahlı militanlarla takip ettiriyorlardı."

"31 Temmuz 1980 günü saat 9.00 sularında sahil yolunda devriye dolaşırken, şüphelendiğimiz bir otoyu aramaya karar verdik. Arabadan inmek istemediler. Kendilerinin memur olduklarını söylediler. Mavi hüviyetlerine baktık, Normal T.C. Nüfus cüzdanları vardı. Yine de kendilerini arayacağımızı söyledik. Durumlarından Fatsa Emniyet Amiri'nin haberi olduğunu söylediler. Biz, inanmayıp arama yaptık. Üç kişinin üzerindeki üç silahı, mermiler silaha sürülü vaziyette ellerinden aldık. Bu şahısların üzerinden silahları çıkardığımız an Komiser Orhan Candan'ın ekibi yanımıza gelerek, yakaladıklarımızı bırakmamızı istedi. Yakaladıklarımızı karakola götürmek için arabaya bindirirken, Konya ekibinden sivil bir polis memuru elindeki otomatik silahı bize doğrultarak 'yakalayacak başka kimse bulamadınız mı?' diye bizleri tehdit etti. Karakola geldiğimizde ise, ismini bilemediğimiz, ancak yüzlerini tanıdığımız bir kısım polis, 'polis katillerini yakalamıyorsunuz da bizim silahlandırıp, görev verdiğimiz adamları mı yakalıyorsunuz?' diye ağır hakaretlerde bulundu. Bu sırada Orhan Candan, yakalananların üzerinden aldığımız silahları bir arkadaşımızın elinden almak istedi. Bu sırada Emniyet Amiri Kemal Şahin geldi. Yakaladığımız kişilere dönerek, 'ulan, ... çocukları' diye bağırarak, 'silahlarınızı bu polislere yakalatacağınıza, onları tarayıp da yakalanmasaydınız' dedi. Ve orada diğer polislere dönerek

'hadi bunlar kendilerini yakalayanları taramadılar, siz neden taramadınız' diye bağırdı. 'Yarın sizi Çullu Tepesine gönderip hızınızı orada keseceğim' dedi. Biz de, 'Türk Bayrağı olan her yerde görev yaparız' dedik. Bunun üzerine bizi panzerlerle kariyerlerin giremediği yerlere gönderip teker teker temizleteceklerini söylediler."[17]

Ne oldu peki, bu suç duyurusundan sonra; Ordu Emniyet Müdürü Zeynel Abidin Aksoy ve Fatsa Emniyet Amiri Kemal Şahin soruşturmanın selameti için açığa mı alındılar? Hayır, tam tersi oldu suç duyurusunda bulunan 8 polis, Komiser Muavini Bahattin Şenyurt, polisler Kazım Daştan, Namık Alkan, Kadir Özkurt, Hüseyin Demir, Abdurahman Salman, A. Kadir Yanar, Halim Yakabaşı açığa alındılar.

Bununla yetinilmedi. Tanık olarak gösterilen pois memurları Rıza Aras, Fikret Ünal, Mustafa Bahar ve Hüseyin Ünlü de açığa alındılar.[18]

1 Ağustos 1980 tarihinde de Fikri Sönmez'in yerine vekâleten Fatsa Belediye Başkanlığı'na atanan Selahattin Külçeci görevinden istifa etti.

Fatsa Cumhuriyet Savcısı Cevat Erdemir de görevinden ayrılmak zorunda bırakıldı. İlçeden ayrılmadan önce 28.7.1980 tarihinde Fatsa Kaymakamlığı'na, Ünye Savcılığı'na, Ordu Valiliği'ne, Jandarma Birlik Komutanı'na yazdığı yazılarda Fatsa'daki olaylarla ilgili olarak, "Fatsa merkezinde işlenen faili meçhul darp olaylarında sağ görüşlü kişilerin darp yaptığı saptanmıştır. Mağdurların emniyete başvurmaktan çekindikleri veya baş-

---

[17] *Cumhuriyet* gazetesi, 21.8.1980.

[18] *Cumhuriyet* gazetesi, 27.8.1980.

vurmaktan alıkonuldukları bilinmektedir" demekteydi.[19]

Fatsa Sorgu Yargıcı Nilüfer Saliha Ergin'in bindiği minibüs de kendisine gözdağı verilmek amacıyla, Emniyet Müdürü Zeynel Abidin Aksoy tarafından durdurulmuş, yolcular ve şoför bizzat Abidin Aksoy'un başında bulunduğu polisler tarafından dövülmüştü.

Nokta Operasyonu sonrasında yaşananlardan, Fatsa Davası sanıklarının ortak savunmasında şöyle söz ediliyordu:

"Ticaret Lisesi öğretmeni Sait Alp, Ticaret Lisesi öğrencisi Dursun Özdemir, Çamaş Tepeli köyünden Hacı Uygun, Şeber Köyü Muhtarı Baki Ata, Tayalı köyünden Ahmet Gündoğdu, Kazım Sarı, İmam Hatip öğrencisi Muammer Yavuz, Aybastı-Alankent'ten taksi şoförü Mehmet Demir, ÜGD'li militanlarca şehir merkezinde öldürülmüşlerdir."

"Aybastı-Alankent gece bekçisi Ahmet Çamur, Yukarı Tepe köyünden Şükrü Erol da tabanca kurşunlarıyla yaralanmıştır."

"(...) Her adımda bir güvenlik görevlisi yerleştirilen Fatsa ilçe merkezinde güpegündüz bunca insanın MHP'li, ÜGD'li faşistlerce öldürülmesi, "Nokta Operasyonu"nun bir yanını daha sergilemektedir. Bir anlamda bu, "Nokta Operasyonu"nda görevli emniyet ve güvenlik mensuplarının Fatsa'ya yerleştirmek istedikleri sivil faşistlerin cinayetlerine ortak olması, göz yumması olayıdır."

"Soruşturma komisyonlarının (!) işbirliği, çıkar birliği ve dava birliği içinde oldukları faşistlerin cinayetlerini araştırmadıkları, var olan delilleri de yok ettikleri

---

[19] *Cumhuriyet* gazetesi, 18.8.1980.

anlaşılmaktadır. 12 Eylül'ün ilk gününde Fatsa Hergün bürosunda ele geçirilen belgeler yok edilmiştir. Ve ne ilginçtir ki, bu denli açık olan bunca cinayetin faillerinin hiçbirisi hâlâ bulunamamıştır..."

"Nokta Operasyonu' devam ettiği süre içinde faşistlerce şehir merkezinde dövülenlerin sayısını kesin olarak verebilmek mümkün değildir. Yaşlı-genç, CHP'li, AP'li, MSP'li, demokrat, devrimci yüzlerce insan dövülmüş, dövülenler karakolda tekrar dövülecekleri korkusuyla şikâyet haklarını kullanamamışlardır."

"Nokta Operasyonu' sırasında Zafer Eczanesi, Stüdyo Paris, Deniz Eczanesi, Fahrettin Bahar, Sadettin Özden ve Veysel Kara'nın terzi dükkânları, Bahri Aba'nın kasap dükkânı, Topaloğlu Pasajı'ndaki bir oto lastiği bayiliği, Yoldaş Kitabevi, Yoldaş Terzihanesi, Gümüş Gıda Pazarı, Usta Kardeşler Lokantası, Memurlar Tüketim Kooperatifi, Yalı Lokantası, Raif Karalıoğlu'nun lokantası faşist militanlarca yağmalattırılıp yaktırılmış, kurşunlanmış ve bombalanmıştır. Yangını söndürmeye giden itfaiye görevlileri de faşistlerce tehdit edilerek, görevlerini yapmaktan alıkonulmuştur."

"Görüldüğü gibi, Reşat Akkaya yönetimindeki 'Nokta Operasyonu' Fatsa'daki "huzuru sağlamak (!)" için yapılmıştır. (...) Ama bu huzur (!) Fatsa'yı faşistleştirmek için sivil faşistlerle devlet güçlerinin işbirliği sayesinde kanlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Buna Huzur denemiyeceğine kuşku yoktur."

"Nokta Operasyonu' ile Fatsa'da ÜGD'li, MHP'li cinayet şebekelerine Hergün Basın Bürosu'nu açtırıp, Halkevi ve TÖB DER Şubelerini yağmalattıran, CHP ilçe binasını tahrip ettiren de Ordu Valisi Reşat Akkaya ve O'nun yönetimindeki 'Emniyet Güçleri'dir. Yağmalanan

TÖB DER şubesi, Fatsa Emniyeti ile karşı karşıyadır. Aralarında ancak 20 metre mesafe vardır. Tek başına bu olay bile "Nokta Operasyonu"nun kimlerle, nasıl ve niçin yapıldığını göstermeye yeterlidir."

"Aynı süre içinde davamız sanıklarından Ahmet Özdemir'in, Mahmut Durmuş'un, Lise Müdürü Ömer Özbek'in Tapulama Memuru Haydar Çopuroğlu'nun evlerinin kurşunlanması ve davamız sanığı Fahrettin Kum'un evinin yakılması da bu militanlar tarafından gerçekleştirilmiştir."

"Bu dönemde şehir merkezinde dövülen, işyerleri kurşunlanan, bombalanan, yağmalanan insanlar şikâyetlerini iletememişlerdir. İletebilenler de polislerce yapılan işkence tertipleriyle şikâyetlerinden vazgeçirilmişlerdir. Fatsa halkı sivil faşistlerin saldırılarından, haraçlarından, polis ve resmi güçlerin işkencelerinden kurtulmak için şehir merkezindeki evlerini, işyerlerini terk edip, köylerine gitmek ya da Fatsa'yı terk edip büyük şehirlere göçmek zorunda bırakılmışlardır. Öyle ki, halk, bir tanığın deyişiyle "değil dükkân açmak, salavat getirmekten" bile korkar hale gelmiştir."

"Nokta Operasyonu' sırasında MHP'li ve ÜGD'li faşist militanlar "Ülkücüler" imzalı bildirileriyle "Köylerde öldürülen her ülkücü için şehir merkezinden iki kişi öldüreceğiz, bu bir uyarı değil, tehdittir" demekteydiler. Sıraladığımız öldürme ve yaralama ve benzeri eylemleri kimlerin desteğinde yaptıklarını kanıtlayan belgelerden biri de bu bildiridir. (Bu bildiri Ağustos 1980'de Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştı.)"

"Operasyon sırasında 'güvenlik güçlerine yardımcı' adı altında Fatsa'ya getirilen faşist militanlar, devletin her türlü olanağını kullanmışlardır. Karakoldan adam

almaktan, belediye hoparlörünü propaganda aracı olarak kullanmaya, resmi kurum ve kuruluşlara atamalar yapmaya, memurları sürmeye, işten el çektirmeye kadar tüm işleri Vali ve Emniyet Müdürü gibi yetkililer eliyle gerçekleştirmişlerdir."

"İddianamede ve bazı sağ basın çevrelerinde iddia edildiği gibi, Fatsa "Pasaportsuz girilemeyen şehir" durumuna "Nokta Operasyonu"ndan önce değil, sonra getirilmiştir. Ordu Valisi Reşat Akkaya, Fatsa Emniyet Amiri Kemal Şahin ve MHP'li, ÜGD'li militanların düşüncelerine ters düşenler bu dönemde Fatsa'ya sokulmadığı gibi, bazı görevliler de tehdit ve baskılanmayla onların istediği gibi davranmak zorunda bırakılmışlardır.

"Yine 'Nokta Operasyonu' öncesi faşistlerin asılsız ihbarları üzerine, Fatsa Devlet Hastanesi Baş Hekimi İbrahim Varnalı Ordu Valisi'nden baskı görmüş ve bir süre sonra istifa etmek zorunda bırakılmıştır."

"Nokta Operasyonu' yalnızca Fatsa ile sınırlı kalmamış, Ordu'nun diğer ilçe, kasaba ve köylerinde de benzeri uygulamalar sürdürülmüşür. Bu dönemde onlarca köy ve kasabaya karakollar kurulmuş, binlerce insan işkence, dayak, jandarma dipçiğinden geçirilmiştir. Ünye Emniyeti'nde görevli polis Ali ... denetiminde seyyar işkence timleri oluşturulmuş, Fatsa dışındaki ilçelerde de işkence tezgahları çalıştırılmıştır."

"Devrimciler ülke çapında bu çarpık gelişmeleri, operasyonları protesto eden eylemler düzenliyor, Ordu Valisi'nin ve emniyet güçlerinin uygulamalarını kamuoyuna duyurmaya çalışıyorlardı."

"Bunları duymayan, bilmeyen kalmamıştı."

"Ecevit bile 'Fatsa'da iktidarın maskesi inmiş ve bu maskenin altından faşizm çirkin yüzüyle açığa çıkmıştır' diye açıklama yapıyordu."

"Ordu Belediye Başkanı Kazım Türkmen 'Reşat Akkaya burada kaldıkça olaylar önlenemez'[20] derken; Gölköy'ün MSP'li İlçe Başkanı Türker 'Ordu'da yapılacak en iyi operasyon valinin görevden alınmasıdır' diyordu. CHP İlçe Başkanı Bayrak ilave ediyordu. "Akkaya Ordu'ya Vali olarak geldi, silah takırdıları da günlük olaylar halini aldı. Faşist saldırılar görülmemiş boyutlara ulaştı. Faşistler Vali Akkaya'dan cesaret aldı."[21]

[20] *Demokrat* gazetesi, 27.8.1980.
[21] *Demokrat* gazetesi, 10.9.1980.

BÖLÜM 17

KEMAL TÜRKLER ÖLDÜRÜLÜYOR

19 Temmuz'da, 12 Mart döneminin ünlü Başbakanı Nihat Erim, Dragos'taki evinin yakınlarında, koruma polisiyle birlikte vurularak öldürüldü. Nihat Erim'in öldürülmesinden dolayı üç kişi 146/1'e göre idam cezasına çarptırıldılar.

22 Temmuz 1980'de İçişleri Bakanı Mustafa Gülcigil istifa etti. İstifa nedeniyle CHP'nin Gülcigil hakkında verdiği gensoru da düşmüş oldu.

Erim'den sonra sıra Kemal Türkler'deydi.

Kemal Türkler, 22 Temmuz'da İstanbul Merter Sitesi'ndeki evinin önünde, arabasının içinde silahlı üç faşist tarafından çapraz ateşe tutularak öldürüldü. Türkler'in koruma polisi Ali Bilsev ise yaralandı.

Katil zanlısı olan üç kişi yakalandı. Diğer zanlı Osmanağaoğlu ise yakalanamadı.

Olayı gerçekleştirdikleri iddiasıyla yakalanan Aydın Eryılmaz, Abdülsamet Karakuş ve İsmet Koçak, poliste alınan ifadelerinde olayı tüm açıklığıyla anlattılar.

Dava 1981 yılında Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde başladı. İki zanlının iddiaları doğrultusunda MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, MHP'li Yılma Durak ve daha sonra DYP'den Ağrı Milletvekili olan Celal Adan, 'azmettirici oldukları' iddiasıyla yargılandı.

MHP İstanbul davası iddianamesinde, Alparslan Türkeş'in Yakacık'taki evinde görüştüğü Yılma Durak ve Celal Adan'a, DİSK'in komünist hareketin kaynağı ol-

duğunu söylediği ve DİSK yöneticilerinin yok edilmesi emrini (elini ot biçer gibi yaparak) verdiği ve daha sonrada adı geçenlerin, Berker İnanoğlu'nun yazıhanesinde yeniden bir araya geldikleri, DİSK yöneticilerinin adreslerini sağlayan Aydın Esin'in bu adresleri Celal Adan'a yazdırdığı, Celal Adan tarafından MHP militanlarından Ünal Osmanagaoğlu, Abdülsamet Karakuş, Aydın Eryılmaz ve İsmet Koçak'ı Kemal Türkler'in öldürülmesiyle görevlendirildiği, adı geçen şahısların 22 Temmuz günü Türkler'in evinin önüne, Aydın Eryılmaz'ın bir gün önce çaldığı bir otoyla gittikleri, İsmet Koçak'ın Türkler'in evden çıktığını haber verdiği, Abdülsamet Karakuş, İsmet Koçak ve Ünal Osmanağaoğlu'nun birlikte ateş ederek Türkler'i öldürdükleri sonrada, Aydın Eryılmaz'ın kullandığı otoyla kaçtıkları (Celal Adan, Yılma Durak ve diğer sanıkların ifadelerine dayanılarak) anlatıldı.

Mahkemenin ilk kararı 7 Nisan 1987 tarihinde açıklandı. Abdulsamet Karakuş ve Aydın Eryılmaz adlı tetikçiler Türkler'i öldürmekten 12'şer, olayda kullandıkları aracı gasp etmekten de 20'şer yıl ağır hapis cezasına çarptırıldılar. İsmet Kocak, Celal Adan, Yılma Durak ve Alparslan Türkeş ise bu olaydan beraat ettiler.

Bu olaya ilişkin, Osmanağaoğlu'nun suç ortakları hakkında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde kamu davası açıldı. İstanbul ilinde sıkıyönetimin kalkması nedeniyle sanık hakkındaki dosyanın ayrılarak genel hükümler uyarınca suç yeri sorumluluk alanı olarak Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi.

Osmanağaoğlu olaydan 20 yıl sonra 10 Nisan 1999' da Kuşadası'nda, amcasının oğlu ve ortağı Hasan Osmanağaoğlu ile birlikte yakalandı.

Osmanağaoğlu, yakalandıktan bir ay sonra Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen Bahçelievler katliamı davasının duruşmasına katıldı.

Burada verdiği ifadede, hayatının bir dönüm noktası olan bu olayda kendisini mahkemenin hangi suçlamayla aradığını bilmediğini savunarak, 'Kesinlikle suçu işlemedim' dedi. Osmanağaoğlu, bu davada 2 Kasım 1999' da aynı suçu yedi kere işlediği gerekçesiyle yedi kez idam cezasına çarptırıldı.

Aynı zamanda Kemal Türkler'in katil zanlısı olarak da yargılanan Ünal Osmanağaoğlu hakkında dosyaya hiçbir kanıt konulmaması nedeniyle 2003 ve 2007 yılında verilen iki beraat kararı da Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından bozuldu. Yargıtay, Osmanağaoğlu'nun cinayetin planlama aşamasında görev aldığını ve silahla ateş ederek, suça asli fail olarak katıldığına vurgu yaparak beraat kararını bozdu.

İlk beraat 2003'te

Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki görülmeye başlanan dava ilk olarak 2003 yılında sonuçlandı. 'Müebbet ağır hapsi gerektiren TCK'nın 149/2. maddesi uyarınca, 'ahaliyi ayaklandırarak birbirlerini öldürmeye sebebiyet vermek' suçundan cezalandırılması talep edilen, Osmanağaoğlu, inandırıcı deliller bulunmadığı gerekçesiyle beraat etti. Müdahil Avukat Rasim Öz'ün temyiz etmesi üzerine Yargıtay 'eksik soruşturma' nedeniyle kararı tekrar bozdu.

Dava 2007 yılında yeniden görülmeye başlandı. İkinci kez yine 'delil yetersizliğinden' beraatle sonuçlandı. Avukat Rasim Öz ve Türkler ailesi kararı temyiz etti.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi 'beraat' kararını yeniden bozdu. Yüksek mahkeme, Türkler'in öldürülmesinde eylem yerinin belirlenmesi, keşif yapılması, planlama aşamasında görev alması ve olay sırasında silahla ateş ederek, suça asli maddi fail olarak katıldığının anlaşıldığına işaret etti ve yeniden yargılanmasını istedi.

Yargıtay'ın bozma kararından sonra, bozma kararına karşı savunması alınacak olan sanık Osmanağaoğlu iki duruşmada da mahkemeye getirilmedi.

30 Temmuz 2009 tarihinde yapılan duruşmada Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi, Osmanağaoğlu için daha önce verdiği beraat kararında direndi ve 3. kez beraat kararı verdi. Bu karar da Yargıtay tarafından bozuldu.

26 Nisan 2010 da Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde saat 10.30'da başlayan duruşmaya tutuklu sanık Ünal Osmanağaoğlu, müdahiller Hatice Sanıl ve Nilgün Soydan ile müdahil ve sanık avukatları katıldılar. Duruşmayı Kemal Türkler'in eşi Sebahat Türkler ve eski sendika üyelerinin yanı sıra, ülkücü küçük bir grup da izledi.

Duruşmada söz alan Türkler'in avukatı Rasim Öz, 6 yıldır görülen davanın sonuca ulaşabilmesi için, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Ülkücü Kuruluşlar Ana Davası ile MHP ve Ülkücü Kuruluşlar İstanbul Davası'nın ilgili dosyalarının mahkemeye ulaştırılmasını istedi.

Rasim Öz, mahkemeye sunduğu dilekçede Kemal Türkler'in Ünal Osmanağaoğlu ile arasındaki kişisel düşmanlıktan değil, dünya görüşü nedeniyle öldürüldüğünü belirtti. 12 Eylül döneminde ve öncesinde 5 bini aşkın siyasi cinayet işlendiğini hatırlatan Öz, bu cinayetlerle MHP arasında bağ bulunduğunu iddia ederken şu noktalara işaret etti:

* MHP ana davasında, 12 Eylül döneminde ve öncesinde, çete elemanlarının çete reisinin emir ve talimatları ile işlediği 600'ü aşkın cinayet sorgulandı. Ünal Osmanağaoğlu da, bu davada yargılandı.

* Kemal Türkler, 5000'i aşkın yurtsever, demokrat, sosyalist ve komünistin öldürülmesi ile sonuçlanmış bu kıyımın kurbanlarından birisidir.

* Türkler, emekten, emekçiden, eşitlikten, demokrasiden yana bir dünya görüşünü savunduğu; o dönemlerde Türkiye halkının umudu haline gelmiş dev bir işçi örgütü olan DİSK'in ve Türk Maden-İş Sendikası'nın genel başkanı olduğu için öldürüldü.

* Kemal Türkler ve Ünal Osmanağaoğlu arasında kişisel bir düşmanlık yoktur. Ünal Osmanağaoğlu'nun Kemal Türkler'e düşmanlığı, mensubu olduğu MHP ve onun yan örgütlerinin insana, insanlığa düşman faşizan anlayışının bir sonucudur. Kemal Türkler, dünya görüşü nedeniyle katledilmiştir.

Avukat Rasim Öz, MHP ana davasıyla ilgili dosyaların mahkemeye ulaştırılmasının gerekçesini de şöyle açıkladı:

* Kemal Türkler, 12 Eylül faşizmine giden yol üstündeki engellerin başında görüldüğü için, o organizasyonun bir gereği olarak öldürüldü. Bu nedenle, MHP ana davası, davamızla doğrudan ilgilidir ve dava dosyalarının mahkemeye ulaştırılması gerekir.

* MHP ana davası ve MHP İstanbul davasında, çete oluşturulduğu sabit olmuş, Ünal Osmanağaoğlu da, o çetenin bir elemanı olarak yargılanmıştır. Suç ortaklarının her birinin diğerleri ve bu sanık hakkındaki ifadeleri, sanığın olayla ve çeteyle ilişkisi o dosyalarda açıklanıyor. Dosyalar gelmezse, sanık Ünal Osmanağaoğlu suçsuz sayılacak.

* Aynı şeyi, 7 TİP'li gencin öldürülmesiyle ilgili olarak yargılandığı Bahçelievler davasında da söylüyordu.

Dosyalar mahkemeye ulaştırılınca Osmanağaoğlu bu davadan mahkemece suçlu bulundu. Osmanağaoğlu hakkında 7 idam cezası verildi ve Ceza Genel Kurulu'nda onaylanarak kesinleşti.

Müdahil Nilgün Soydan tarafından sanığın 'olaya karışan kişi' olarak teşhis edildiğini, ancak bu teşhisin 20 yıl sonra yapıldığı için kabul edilemeyeceğini belirten Savcı Civir, sanığın, cinayeti işlediğine dair yeterli ve kesin delil olmadığından beraatını istedi. Sanık avukatı Selçuk Sunay da, müvekkilinin cinayeti işlediğine dair delil bulunmadığını savunarak, savcının mütalaası doğrultusunda karar verilmesini talep etti. Duruşmaya katılan sanık Osmanağaoğlu ise olaydan sonra çizilen robot resimlerde kendisinin yer almadığını söyledi.

Osmanağaoğlu, olayla ilişkisi bulunmadığını ileri sürerek, beraat ve tahliye talebinde bulundu. Davayı karara bağlayan mahkeme heyeti, sanığın, üzerine atılı suçu işlediğine dair yeterli ve inandırıcı delil bulunamadığı gerekçesiyle bir kez daha beraatına hükmetti.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.6.2010 tarihinde Ünal Osmanağaoğlu hakkındaki beraat kararına direnen Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinin direnme kararını bozdu.

Ne var ki, sonunda, 2 Aralık 2010 tarihnde Devrimci İşçi Sendşkaları Konfederasyonu (DİSK) kurucu genel başkanı Kemal Türkler'in öldürülmesiyle ilgili olarak Ünal Osmanağaoğlu'nun yargılandığı dava, zamanaşımı süresi dolduğu gerekçesiyle ortadan kaldırıldı.

Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmada, son sözü sorulan sanık Osmanağaoğlu "Suçsuzum, beraatimi istiyorum" dedi. Zamanaşımı süresinin dolduğunu belirterek davanın ortadan kaldırıldırıldığını açıklayan Mahkeme Başkanı Ali Asker Kazak'a tepki gösteren Türkler ailesinin avukatı Rasim Öz, "Davayı zamanaşımına sokan sensin, bunun hesabını soracağım, tazminat davası açacağım" dedi.

Kemal Türkler'in kızı Nilgün Türkler Soydan, kararla ilgili olarak şunları söyledi: "Ünal Osmanağaoğlu benim babamı öldüren katillerden biridir, ben bunu gözümle gördüm. AİHM'ye başvurmaktan üzüntü duymayacağım. Babamın mezarından, adından korkuyorsunuz. Babamdan korkmaya devam edin. Birçok işçi onun arkasından geliyor. Devlet katilin hesabını tarihe verecektir."

DARBE GÜNÜ YENİDEN BELİRLENİYOR VE DÜDÜK ÇALIYOR

Artık bir askeri darbe için zemin hazırdı. Yeteri kadar kan dökülmüştü.

Ağustos ayında toplanan Askeri Şura'da darbe günü yeniden belirlendi. Darbe Ağustos ayındaki ordu içi atamalar tamamlandıktan sonra; Eylül ayının 12'sinde gerçekleşecekti.

Ağustos ayının başından 12 Eylül'e kadar geçen 42 günlük süre içinde meydana gelen olaylarda 571 kişi hayatını kaybetmişti...

Ecevit aynı günlerde yaptığı bir konuşmada şöyle demişti:

"(...) Fakat toplum tribünde seyirci, partiler de sahada oyuncu durumda olursa, yalnızca partilerle politikacılar soyunup sahaya çıkar, halk da tribünlerde seyirci gibi kalırsa, demokrasi gerçeklik kazanamaz. Demokrasinin böyle sanıldığı, böyle uygulandığı bir ülkede siyaset giderek çirkin ve anlamsız bir oyuna dönüşür... Toplumun sabrını tüketen bir kavgaya dönüşür... Sonunda korkarım ki birisi çıkar, düdüğü çalar, 'oyun bitti, herkes evine' der."[1]

Ve düdük çaldı. "Bayrak Harekâtı" emri, birliklere yeniden dağıtıldı. Artık her şey hazırdı.

Önce Saat 03.00'te TRT ve PTT istasyonlarına el kondu. Emniyet Genel Müdürlüğü ve polis tesisleri sessizce ele geçirildi. Aynı dakikalarda Başbakan Demirel'in koruma polisleri, silahlarını askerlere teslim etti-

[1] Cüneyt Arcayürek, *C. Arcayürek Açıklıyor-10*, s. 367.

ler. Demirel, Ecevit ve Erbakan gözaltına alındı. Türkeş ise kaçtı.

Dört kuvvet komutanı; kara, deniz hava ve jandarma komutanları, Genelkurmay başkanı Kenan Evren'in başkanlığında Milli Güvenlik Konseyi'ni oluşturdular.

Saat 04.00'te Milli Güvenlik Konseyi'nin ilk bildirisi radyolardan okunmaya başlandı:

"Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünü ile el koymuştur."

Ant içerek göreve başladılar. En baştada, Kenan Evren:

"Yüce Türk Milleti, Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı sıfatıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu bütün sorunları, Atatürk ilkelerine bağlı kalarak, adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir tesir altında kalmaksızın ve hiçbir karşılık beklemeksizin çözümlemek amacıyla kendimi Türk milletine adadım..."

"Yüce Türk Milleti"ne bu adanış çok pahalıya mal oldu. Antla neye yemin edilmişse, 'ant olsun ki,' hepsinin tersi yapıldı. Ülkede ne "Atatürk ilkesi" kaldı, ne adalet, ne hukuk ne de insan hakları. Zaten o güne kadar tırpanlana tırpanlana kırıntısı kalan bu kavramların kalan kırıntıları da yok edildi. Öylesine yok edildi ki, bu yok edilişin hesabı 30 yıl sonra bile sorulamadı. Çünkü beş komutan, bugün de yürürlükte olan anayasayla haklarında yapılacak bütün suçlamaların yanıtının hukuk yoluyla alınmasının önünü kesmişti. Bırakın sormayı, dönemden "hesap sormayı" yasaklayan 12 Eylül'ün bu

geçici 15. maddesi, suçların "hukuken" "zamanaşımına" uğramasına kadar gündeme bile getirilmedi. Faşist Darbenin, 12 Eylül'ün başını, Cumhurbaşkanlığı Köşklerinde ağırlayanlar, utanmadan sıkılmadan, kendilerini "darbe karşıtı" 12 Eylül karşıtı ilan edebildiler. Peki onlara göre, 12 Eylül'ü savunanlar kimlerdi?

12 Eylül'de zindanlarda çürüyenler, işkence görenler, işlerinden atılanlar, sürülenler, ölenler, öldürülenler, asılanlar ve yakınları... Yani bizler.

İşte hâlâ hesaplaşamadığımız 12 Eylül'ün kara listesi:

- *650 bin kişi gözaltına alındı, 1 milyon 683 bin kişi fişlendi.*
- *210 bin dava açıldı, 230 bin kişi yargılandı.*
- *517 kişiye "idam" cezası verildi.*
- *Biri 17 yaşında, 50 kişi asıldı.*
- *71 bin kişi 141-142 ve 163. maddeden, 98 bin 404 kişi "örgüt üyesi" olmak suçundan yargılandı.*
- *388 bin kişiye pasaport verilmedi, başta Ruhi Su olmak üzere hastalığı yurtdışında tedavi edilebilecek pek çok insan ölüme bırakıldı.*
- *30 bin kişi "sakıncalı" olduğu gerekçesiyle işten atıldı.*
- *14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarıldı.*
- *30 bin kişi siyasi mülteci olarak yurtdışına gitmek zorunda kaldı.*
- *300 kişi "kuşkulu bir şekilde' öldü.*
- *171 kişinin "işkence sonucu öldüğü" belgelendi.*
- *42 kişi cezaevlerindeki uygulamaları protesto amacıyla yaptıkları açlık grevleri ve ölüm oruçlarında yaşamını yitirdi.*
- *937 film "sakıncalı" bulunarak yasaklandı.*

- *23 bin 667 derneğin faaliyeti durduruldu.*
- *3 bin 854 öğretmen, 120 öğretim görevlisi ve 47 hâkimin görevine son verildi.*
- *7 bin 233 devlet görevlisi bölgeleri dışına sürüldü.*
- *1402 sayılı yasayla 9 bin 400 kişi kamu görevinden alındı ya da sürüldü.*
- *Gazetecilere toplam üç bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi.*
- *13 büyük gazete için 303 dava açıldı.*
- *Üç gazeteci öldürüldü, üç yüz gazeteci saldırıya uğradı.*
- *39 ton gazete, dergi ve kitap "sakıncalı" bulunarak imha edildi.*

MGK, Anayasa'yı askıya alan, parlamentoyu dağıtan, siyasal partileri kapatan, parti önderlerini tutuklayan ve neredeyse bütün meslek kuruluşlarıyla, sendika ve konfederasyonlarının faaliyetlerini askıya alan kararnameler çıkardı. 12 Eylül'de tüm grevler yasaklandı ve grevci işçilere işbaşı yapmaları emredildi. Bu önlem Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu başkanı Halit Narin tarafından memnunlukla karşılandı. Aynı gün, DİSK yöneticilerine 48 saat içinde sıkıyönetim yetkililerine teslim olmaları emredildi.

Beşibiryerde general 600 üyeli TBMM'nin yasama ve yürütme yetkisini beş başlarına kullanmaya başladılar. Ülkede 'sermaye' ve 'sermaye hareketleri' dışında her şey yasaklandı.

16 Eylül 1980'de Milli Güvenlik Konseyi ikinci bir emre kadar bütün grev ve lokavtları erteledi.

Aranan sendikacılardan 950'si teslim oldu. Grevdeki 51 bin işçi işbaşı yaptı. DİSK ve MİSK yöneticilerinin en geç akşam saat 18.00'de teslim olmaları çağrısı yapıldı.

17 Eylül 1980'de gözaltı süresi uzatıldı.

18 Eylül 1980 Milli Güvenlik Konseyi'nin başkan ve dört üyesi TBMM "onur salonunda" törenle yemin etti.

19 Eylül 1980'de 1402 sayılı yasada yapılan değişiklikle sıkıyönetim komutanlarına bütün kamu personelini gerekçesiz görevden alabilme yetkisi verildi.

Parlamento feshedildi. Milletvekillerinin dokunulmazlığı kaldırıldı. Bütün yurtta sıkıyönetim ilan edildi. Yurtdışına çıkışlar yasaklandı. Sokağa çıkma yasağı kondu.

21 Eylül 1980'de Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Bülend Ulusu kabinesi açıklandı. Kabine aynı gün onaylandı. Hükümetin programı da hızla tamamlandı. Ulusu Hükümeti'nin Programı tamamen MGK'nın bildiri ve kararlarındaki görüşler doğrultusunda hazırlanmıştı. Ekonomi yönetimi ise bir önceki dönemde uygulanmaya başlayan 24 Ocak Kararları'nın mimarı o dönemin Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal'a bırakıldı. Özal hükümette Başbakan Yardımcısı olarak yer aldı.

Hükümet vardı ama nasıl bir hükümetse yürütme yetkisi MGK'ya aitti. Başbakan emekli amiral Bülent Ulusu da darbeyi planlayanlardan biriydi. Darbe bir ay önce gerçekleştirilmiş olsaydı MGK'da olacaktı.

Devlet Başkanı Genel Sekreteri ve Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği'ne Orgeneral Haydar Saltık, Devlet Başkanı Genel Sekreter Yardımcılığına da 51. Tümen Komutanı Tuğgeneral Hasan Sağlam atandı.

Aynı gün, petrol ürünlerine, şekere ve kimyasal gübrelere yapılan zamlar, Güvenlik Konseyi kararları olarak açıklandı. Buna göre: süper benzin, normal benzin, gazyağı ve motorinde litre başına 5 lira,12 kiloluk tüpgazda tüp başına 75 lira, 10 kiloluk tüpgazda tüpbaşına 60 lira, piknik tüpünde tüp başına 15 lira, zam yapıldı. Ayrıca kristal şekerin kilosu 48 lira, küp şekerin kilosu 57-59 lira rafine şekerin kilosu da 56 lira oldu.

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nda değişiklik yapan ve Sıkıyönetim Komutanlarına geniş yetkiler tanıyan yasa Resmî Gazete'de yayınlandı. Buna göre, sıkıyönetim ilanından sonra işlenen suçların cezası iki katına çıkarıldı ve sıkıyönetim mahkemesinde görev alacak hâkim ve savcıların atanma biçimleri belirlendi.

1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın, sendika yöneticilerinin teslim olmalarını isteyen bildirisine uymayarak gizlenen DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar, İstanbul'da yakalandı.

ABD tarafından özel çağrıda bulunulan, işadamları, gazeteciler ve profesörlerden oluşan bir Türk heyeti uçakla ABD'ye gitti.

25 Eylül 1980'de bütün il genel meclisleriyle, belediye meclisleri feshedildi. Belediye başkanlarının görevlerine son verildi. Yerlerine MGK'ya yakın kamu görevlileri veya ordudan emekli olmuş kişiler atandı. 67 ilden 27'sinin valileri değiştirildi ve yine bu görevlere orduya yakın olanlar getirildi.

Gelibolu Hamzakoy'daki askeri dinlenme tesislerinde "güvence altına alınmış" bulunan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve AP Genel Başkanı Süleyman Demirel 10 Ekim'de Ankara'ya getirildi. Siyasi amaçlı olmamak kaydıyla ziyaretçi kabul etmelerine izin verildi.

MHP lideri Alparslan Türkeş ve bazı MHP yöneticileri 11 Ekim'de, MSP lideri Necmettin Erbakan ve bazı MSP yöneticileride 15 Ekim'de tutuklandı. Eski siyasilere 10 yıla varan siyaset yasağı kondu.

27 Ekim 1980 tarihinde 1961 Anayasası'nın bazı maddelerini değiştiren ve TBMM'nin yetkilerini Milli Güvenlik Konseyi'nin (MGK), Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini Konsey Başkanı'na devreden, MGK'nın karar, bildiri ve yasalarının anayasaya aykırılığının öne sürülemeyeceğini hükme bağlayan 2324 sayılı "Anayasa Düzeni Hakkında Kanun" Milli Güvenlik Konseyi'nce kabul edilerek 28 Ekim 1980 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı. Bir taraftan devrimciler TCK 146. maddesinden, yani mevcut Anayasa'yı ortadan kaldırmaktan,

yani "tebdil ve ilga etmekten idamla yargılanırken, "Geçici Anayasa" niteliği taşıyan bu yasa ile mevcut Anayasa" bizzat MGK tarafından "tebdil ve ilga" ediliyordu. Yasama, yürütme, yargılama bütünüyle MGK' nin insafına terkediliyordu.

Ankara'da bunlar olurken Fatsa'da da vahşet devam ediyordu.

30 Ekim 1980 tarihinde Fikri Sönmez'in şoförü Sadi Ekiz, Nokta Operasyonu'nun ardından arkadaşlarıyla birlikte Fatsa kırsalına gitti. 1980 Ekim'inin son haftası içinde yakalandı. 30 Ekim 1980'de sorgulanacağı söylenerek polisler tarafından Çullu Tepesi'ne götürüldü. Burada "kaçıyor" denilerek halkın gözleri önünde polisler tarafından kurşuna dizildi.

1956 yılında Fatsa-Bolaman'da doğan Ekiz; İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Devrimci düşüncelerle ilk kez Fatsa Kapalı Cezaevi'ndeyken tanıştı. Babasının karıştığı bir öldürme olayıyla ilgili olduğu gerekçesiyle tutuklanmıştı. Burada tanıştığı devrimci tutuklulardan etkilendi. Onlarla arkadaş oldu. 1977 sonunda, cezaevinden çıktıktan sonra da devrimcilerle ilişkisini sürdürdü. Geçimini sağlamak için şoförlük yapmaya başladı. 1979 yılında evlendi. 'İnan' adında bir çocuğu oldu. Aynı yıl Fatsa Belediyesi'nde işe başlamıştı.

Bir arkadaşı Sadi Ekiz'in katlini şöyle anlattı:

"Sadi, Çullu Tepesi'ne götürülmek üzere nezaretten çıkarıldığında gördüğü işkencelerden dolayı yürüyemeyecek durumdaydı. İki asker kollarına girerek Sadi'yi yürütmeye çalıştılar. Ayakları patlamış, yüzü gözü kan içindeydi. Sadi'nin bu şekilde kaçması ya da kaçmaya kalkışması mümkün değildi."

Yıllar sonra Sadi Ekiz olayının ardındaki gerçeği Askeri Savcı Halit Cengiz açıkladı. Halit Cengiz, Fatsa Devrimci Yol davası iddianamesini hazırlamıştı. İddianame hazırlık döneminde işkence tehdidiyle rüşvet almak vb. suçlardan yargılandığı ve 29.5 yıl ceza aldığı davanın tutanaklarında olayı şöyle ifade ediyordu:

"(...) Fatsa, Çullu Tepesi'nde infiale kapılarak militan Sadi Ekiz'i kurşuna dizen görevliler hakkında takipsizlik kararı verdim."

8 EKİM 1980, SAAT 02.00, NECDET ADALI ASILDI

12 Eylül vahşeti en fazla, gözaltılarda ve cezaevlerinde yaşatıldı. Faşist cunta yönetime el koyar koymaz, binlerce kişiyi gözaltına almaya, gözaltına alınanları işkenceli sorgulardan geçirmeye, tutuklananları "cezaevlerinde ezmek" "insanlıktan çıkarmak için", "insanlık dışı" uygulamalara başladı. Gerçi bu uygulamalar 12 Eylül 1980 öncesi sıkıyönetim bölgelerinde belirli ölçülerde başlatılmıştı ama, 12 Eylül sonrası tam bir vahşete dönüştü.

Yasama, yürütme, yargılama yetkilerinin tümünü tekelinde toplayan MGK, zulüm yasalarını çıkarıyor, yargılamalara müdahale ediyor, idam kararlarını onaylıyor ve infaz ettiriyordu. Netekim Evren'in deyimiyle; "asmayıp da, besleyecekler miydi?"

Astılar. Çoçuk, genç, ihtiyar demeden astılar. Ya astılar, ya da öldürdüler.

"Kan kokusu almışlardı. Artık yargılamaları bekleyemeyeceklerdi. Ekim ayı başında ve daha önceki tarihlerde mahkemelerce verilmiş olup TBMM'nin onayını bekleyen sağ ve sol görüşlü mahkûmların idamlarını peş peşe onaylamaya başladılar. Çok da "adil" ve "tarafsız" lardı. Hiç "hak" geçirmiyorlar, "Atatürkçülüklerine" halel gelsin istemiyorlardı. Bir "sağdan" bir "soldan" hatta aynı anda hem sağdan hem soldan başladılar asmaya.

İdam cezasının kaldırılması için bile, birilerinin talimatı beklenmiş, bugün idam cezası olmayan sevgili ülkemde; 12 Eylül'den sonra biri 17 yaşında 50 "kişi" asılmıştı.

Daha 12 Eylül olalı bir ay bile dolmadan Ekim 1980'de "tanklarının tozuyla", "soldan Necdet Adalı ve Sağdan Mustafa Pehlivanoğlu sabaha karşı Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde idam edildi."

Emniyette, işkenceyle alınan ifadelerle verilen hüküm, darbecilerin yasama ve kanun çıkarma yetkisini de üstlenmesinden 24 saat sonra uygulandı. Tarih 8 Ekim 1980, saat 02.00'ydi. Adalı sandalyeye tekme vurduğunda kararı verenlerden kimse yoktu.

Adalı 1977'de iki kişinin öldüğü bir kahvehane taranmasından dolayı suçlanıyordu. İşkencede alınan emniyet ifadelerinin dışında delil yoktu.

Yasalara göre, infaz ancak TBMM'nin kararıyla gerçekleşebilirdi. İdam kararının yerine getirilmesi için parlamentonun kanun çıkarması gerekirdi. Adalı'nın avukatı Mehdi Bektaş dilekçe vererek "konsey geçici olduğunu ilan ettiğine göre, yeni bir parlemanto oluşana ve karar verene kadar infazın ertelenmesini" istedi. Talebi reddedildi. Aynı gün infaz gerçekleşti.

Necdet Adalı dini telkin istemedi. İdam gömleğini giydirdiklerinde ailesine mektup yazmak istedi. Mektubu bitirdikten sonra üzerine suçu ve kararı yazan bir yafta asıldı. Çelik masa, masanın üzerinde de bir sandalye koymuşlardı. Yürüdü. Kendi kendini infaz etti.

SERDAR SOYERGİN (1960-1980) ASILDI

14 Eylül akşamı, Serdar'ın gittiği kahvehanede kavga çıktı. Yoldan geçmekte olan bir askeri birlik kavgaya müdahale etti. Çatışma çıktı. Tankçı Yüzbaşı Bülent Angın çatışmada öldü. İddiaya göre, yüzbaşıyı asıl öldüren Süleyman Aydemir kaçtı, Serdar yaralı olarak yakalandı ve yüzbaşıyı öldürmekle suçlandı.

Hazırlanan İddianamede, Serdar Soyergin'in olay esnasında bir güvenlik görevlisinin göğsüne silah dayayıp tetiğe bastığını, fakat silahın ateş almadığı, resmi görevliyi öldürmeye tam teşebbüsten yargılanması gerektiği ve yasadışı THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) örgütü üyesi olduğu suçlamaları yer alıyordu. Ama Serdar'ın elinde olduğu ileri sürülen ve patlamayan silah ortada yoktu. Beş gün içinde duruşması yapıldı ve idama mahkûm edildi.

Serdar, ısrarla son nefesine kadar, yüzbaşıyı öldürmediğini söyledi. Ama dinleyen olmadı. O sırada yanında olan arkadaşı Süleyman Aydemir de 15 Mart 1981'de bir çatışmada ölene kadar, "O yüzbaşıyı ben öldürdüm, Serdar'ı benim yerime astılar," diyordu. Onu da dinlemediler.

Serdar, 25 Ekim 1980'de Adana Kapalı Cezaevinde idam edildi.

İLHAN ERDOST DÖVÜLEREK ÖLDÜRÜLDÜ

Cezaevlerinde insanlar yalnızca idam edilerek öldürülmediler.

12 Eylül vahşetinin sürdüğü günlerde cezaevine girmek demek, her türlü suçu işleme potansiyeline sahip olmanız ve her türlü infaza hazır olmanız demekti...

7 Kasım 1980'de "Onur Yayınları Sahibi İlhan Erdost Mamak Askeri Cezaevi'ne götürülürken, dövülerek öldürüldü."

3 Kasım 1980 günü yayıncı Muzaffer Erdost, iki gün sonra da kardeşi İlhan Erdost gözaltına alınırlar. 7 Kasım 1980'de Mamak Cezaevi'ne gönderilmek üzere askeri bir cemseye bindirilirler. Mamak Cezaevi 28. Tümen'in orta yerindedir. Daha nizamiyede cemseden sorumlu Astsubay Şükrü Bağ'ın hakaretlerine uğrarlar. "On yaşındaki bebeleri zehirlediniz"; "İçerisi sizin zehirlediklerinizle dolu..."

Arabaya binerlerken başlar dayak; coplar, tekmeler, yol boyunca sürer. Araba Mamak Cezaevi'ne gelip C Blok-F Bölümü önünde durur. Arabadan indiriliken de dövülürler. Tekmeler koğuş kapısına kadar sürer. Koğuşa geldiklerinde İlhan Erdost bitkindir. Nefes almakta zorlanır. Son sözleri,

- Ağabeyim nasıl? Nefes alamıyorum... olur.

Avukat Halit Çelenk'in girişimiyle Muzaffer Erdost, kardeşinin cenazesine katılmak için bırakılır.

Askerler hakkında dava açılır.

Askeri Mahkeme, görevli erleri ve astsubayı on yıl sekiz aya, görevli olmadığı halde dövme olayına karışan er Kısmet Çağlar'ı ise sekiz yıla mahkûm eder. Yargıtay

5. Dairesi, erlerin mahkûmiyet kararını onar, astsubayın kararını bozar ve tahliyesine karar verir.

Açıkçası, "ölüm emrini" veren Şükrü Bağ korunur. Cezası Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nca kesinleşmesine rağmen, yeniden yargılamayla altı ay ceza alır.

Basında ne İlhan Erdost'un öldürülmesi, ne de yargılama süreci yer alır.

İlhan Erdost'un öldürülmesi, 12 Eylül zindanlarında, faşist cuntanın işlediği ve faili belli ilk cinayettir.

Cehenneme çevrilen 12 Eylül zindanlarında özellikle, Metris, Mamak ve Diyarbakır askeri cezaevlerinde, yaşatılan azap, bu azapla birlikte ölme, öldürme olayları sayılarla, ifade edilemez, yazılarla anlatılamaz.

Sevgili İlhan ile ilgili, 7 Kasım 2006 yılında kaleme aldığım ve Muzaffer abi ile, Muzaffer İlhan Erdost ile yaptığım bir söyleşiyi de içeren bir yazımı sizlerle paylaşmak istiyorum:

– Muzaffer ağabey, 12 Eylül sonrası tutuklanarak, İlhan'la birlikte Mamak Askeri Cezaevine götürüldünüz. Burada vahşice dövüldünüz, İlhan Erdost gözünüzün önünde öldürüldü. Sizce, bu dövülme ve öldürülme olayı, önceden tasarlanmış, tepelerde kararlaştırılmış bilinçli bir öç alma eylemi miydi?

Erdost: Sondan başlayarak yanıtlayabilirim: Askeri Yargıtay 5. Dairesi, üç muhafız erin 10 yıl 8 ay ve (görevli olmadığı halde araca alınmış, daha doğrusu özel görevli olan) bir erin 8 yıllık hapis cezalarını onadı, muhafız birliğinin komutanı Astsubayın 10 yıl 8 aylık hapis cezasını bozdu. Askeri Yargıtay Başsavcılığı, assubayın cezasının bozulmasına itiraz etti. Askeri Yargıtay Daireler Kurulu itirazı yerinde görerek, astsubayın 10 yıl 8 aylık cezasını onadı ve dava hukuksal anlamda, dosya üzerinden tamamlandı.

Dosyanın mahkemesine gelmesini bekledik. Gecikince Askeri Yargıtaya gittik. Avukat Nevzat Helvacı'yla. 5. Daire kaleminde bir durgunluk duyumsadık. Dosyanın başsavcılıkta olduğu söylendi. Dosyanın yeniden savcılığa gönderilmiş olmasına bir anlam veremedik. Başsavcılık kalemine gittik. İlhan Erdost dava dosyasını sorduk. Bizi oturttular. Birkaç dakika sonra bir yarbay hâkim geldi. Ya başsavcıydı, ya da yardımcısı. Biraz da sorgular bir söylemle, "İlhan Erdost davasında, Askeri Savcılık olarak elimizden geleni yaptık!" dedi ve arkasından da ekledi: "Ama bu iş yukarıdan kotarıldı."

Biz birbirimize bakındık. "Yukarıdan kotarılan işin" ne olduğunu geç de olsa anladık. Astsubay için yargılamanın yenilenmesi istenmiş, nedense bizim bindirildiğimiz reo aracı dışarıya ses ve görüntü vermemiş, kıyamet gününün yaşandığı aracın içini görmemiş, sesleri duymamış olmasıydı.

Mahkeme sonucu şöyle: Astsubay Bağ, görevi ihmalden 6 ay ceza aldı. Sıkıyönetim Komutanı onadı kararı, işi bitirdiler. Görevi ihmal ise, bizim konduğumuz reo aracının tutuklulara ayrılan bölüm ile muhafız erlere ayrılan bölüm arasındaki demir parmaklı kapıyı kilitlememiş olması.

Ama, bize, "On yaşındaki bebeleri zehirlediniz, içerisi sizin zehirlediklerinizle dolu" diyen ve verdiği emir doğrultusunda cop ve tekme sağanağı altında bizi araca tıkan, biz araca bindikten sonra, muhafız erlere, "Bunlar birer yılandır, analarını ağlatmazsanız ben sizin ananızı ağlatırım" diyen, üç-beş dakikalık yaya yolu yarım saat içerisinde tamamlatan, araçtan sonra, iki kez birer sigara içimi dövdüren, "Bir patlatılmadık hayalarınız kaldı, şimdi onları da patlatırlar!" diyerek el işaretiyle emir

verip bizi gözleri önünde de iki kez dövdürten assubay, bizim araç içerisinde dövüldüğümüzü görmediği ve dövülme seslerini duymadığı için "görevi ihmal"den cezalandırıldı.

Kısacası, "bu iş yukardan kotarılmıştı", yarbay-yargıç bunun bilinmesini ve bizim de bilmemizi istiyordu.

Sorunuzu, sonundan yanıtladım. Bir de başından yanıtlayayım:

Beni gözaltına aldıkları Birinci Şubede, komiser yardımcısı, önüme doldurulmuş bir form sürerek okumamı istedi. En altta "el yazılı" olan satırları okumamı istiyordu özellikle. "Hiçbir delil bulunmadığı takdirde derin uygulama yapılması" yazılıydı.

Bana "derin uygulama" nedir bilir misin diye sordu. Bilmiyordum. Sıkıyönetimden geliyor ama bu asker terimi değil, dedi. Arkasından da "derin uygulama"nın ağır işkence olduğunu söyledi. Ekledi de: Biz eziyet olsun diye değil, konuşturmak için işkence yapıyoruz.

"Derin uygulama"yı, iki cezaevi arasında, "derin uygulama" emirini verenler gerçekleştirdi, ne var ki, ben sağ çıktım. Yoksa bilinebilir miydi, "tepeden kararlaştırılmış bilinçli bir öç almak" sonucu İlhan'ın öldürüldüğü.

Yanıtıma şunu da ekleyeyim:

Başlığı "12 Eylül Cuntasının İlk Faili Belli Cinayeti" olarak belirlemişsiniz. Bizi döven erler ve dövdüren astsubay açısından "fail belli", ama dövdürten ve öldürten irade bugün de "meçhul." Kuşku yok ki "fail" ile "irade'" birbirlerine halkalarla bağlı. Astsubaya Kenan Evren emir verecek değildi ya. Ama erler ile öldürten irade arasındaki bilinen halka, astsubay, nasıl ki yukardan "kurtarıldıysa", irade de yukarıda. Bana sorarsanız bu

irade daha da yukarıda. Yani kökü dışarda. İçerideki irade onun kuklası.

Cinayeti aydınlatmamız bu nedenle zor. Ama karanlıktan aydınlığa çıkartmak bizim görevimiz, hepimizin görevi.

17 YAŞINDA İPE GÖNDERİLİR ERDAL EREN

İlhan Erdost'un Mamak Cezaevi'nde dövülerek öldürülmesinin üzerinden daha bir ay bile geçmemiştir. 13 Aralık 1980 sabahı, Mamak zindanının hücrelerinden birinin kapısı açılır. 17 yaşındaki liseli Erdal Eren'in ayaklarına pranga vurulur. Elleri kelepçelenir ve idam edilmek üzere Ulucanlar Cezaevi'ne götürülür. 17 yaşındaki Erdal, 13 Aralık 1980, saat 02.53'te asılır.

Avukatı İsmail Sami Çakmak infazı izlemekten kaçan, Erdal Eren idam sehpasındaykan sırtını dönen hâkimi omuzlarından tutup sarsar, yüzünü sehpaya döndürür, "Bak, aldığın kararın sonucuna bak" der.

ODTÜ'lü Sinan Suner'in öldürülmesini protesto etmek için, 2 Şubat 1980 tarihinde onun öldürüldüğü yerde, Ankara Yukarı Ayrancı semtinde yapılan gösteriye Ankara Yapı Meslek Lisesi öğrencisi ve ANOD (Ankara Ortaöğrenim Derneği) üyesi Erdal Eren de katılmıştı.

Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği (YDGD) üyesi ODTÜ öğrencisi Sinan Suner, 3 gün önce, 30 Ocak 1980'de bu semtte yazılama yaparken MC'nin Sağlık Bakanı MHP'li Avukat Cengiz Gökçek'in koruması Süleyman Ezendemir'in kurşunlarıyla öldürülmüştü.

Suner'i vurmakla yetinmeyen Ezendemir, arabaya aldığı Suner'i başkent sokaklarında dolaştırmış, öldüğünden emin olunca da cesedini hastane kapısına atmıştı.

Bu "vahşeti" protesto etmek için yapılan gösteriye müdahale eden askerlerle göstericiler arasında çıkan çatışmada er Zekeriya Önge ölürken, Erdal Eren'le birlikte 24 kişi gözaltına alındı. Eren, izinsiz gösteriye katılmak dışında, Zekeriya Önge'yi öldürdüğü iddiasıyla lise son

sınıftayken tutuklandı. Henüz 12 Eylül darbesi yapılmamıştı. Ama sıkıyönetim vardı. Hukuksuz bir şekilde, jet hızıyla sözümona yargılandı. Mahkeme savunmanın gösterdiği tanıkları bile dinlemeye gerek duymuyordu. Hatta olay anında Erdal'ın 18 yaşını doldurmadığı iddiaları karşısında, kemik grafisi bile çekilmedi.

46 gün içinde 19 Mart 1980'de idamına karar verildi. Ne Erdal Eren'in henüz 17 yaşında olması, ne de avukatlarının sunduğu delil ya da tanıklar kararın uygulanmasını engelleyebildi.

Yargıtay aşamasında Erdal Eren'i avukat Niyazi Ağırnaslı, Nihat Toktay, İsmail Sami Çakmak, İbrahim Tezan, Tuğrul Çakın, Zeki Tavşancıl, Sadık Akıncılar, Halil Ereltuğ, Mehmet Ali Özpolat, Fahrettin Elmas ve Yusuf Demir savundular.

Askeri Yargıtay Üçüncü Dairesi, kararı önce usulden, mahkemenin kararında direnmesi üzerine de esastan bozdu. Bozma gerekçeleri çok nettir. Bunlar; otopsinin usul ve yasaya aykırı yapıldığı, ölenin vücudundan çıkan kurşunun Erdal'ın tabancasından çıkıp çıkmadığının açıklığa kavuşturulmadığı, olay yerinde keşif yapılmadığı, tanıkların dinlenilmediği Erdal'ın on sekizden küçük olup olmadığının araştırılmadığı, takdir hakkının kötüye kullanıldığı gibi gerekçelerdir. Ama askeri başsavcılık hemen harekete geçerek, bozma kararına itiraz etti.

Dosya gitti gedi. Sonunda Askeri Yargıtay Daireler Kurulu idam kararını onayladı.

"Erdal Eren'in avukatı Nihat Toktay, Erdal'ın 'dönemin yükselen gençlik hareketinin intikamını almak' kastıyla idam edildiğini söyledi. Toktay yayınlanan bir söyleşisinde, 1994 yılında, Zekariya Önge'ye, iddia edil-

diği gibi arkasından değil karşısından ateş edildiğine ilişkin iki tanığın ortaya çıktığına, olayın geçtiği Hoşdere Caddesi'nde oturan Ruhat Canveren ile kuaförlük yapan Haydar Arzuman'ın gördüklerini, atv'de yayınlanmak üzere hazırlanan 'Son Celse' isimli bir programın 'Erdal Eren Dosyası' bölümü için anlattıklarına dikkat çekti."

"Programda ayrıca, kararı bir kez esastan, bir kez de usulden bozan Askeri Yargıtay 3. Dairesi Üyesi ve emekli hâkim Ahmet Turan'ın, idam kararının adli hata olduğunu itiraf ettiğini ve dosyada Erdal Eren'in eri öldürdüğüne dair yeterli delilin olmadığını söylediğini de aktaran Toktay, Turan'ın, 'Benim vicdani kanaatim bu delillerle idam kararı verilemeyeceğiydi. Arkadaşlarımı bu yönde ikna ederek kararı bozduk. Ancak başsavcılık itiraz etti, ikinci kez bozduk, en sonunda daireler kurulu idam kararını onadı. Yani sorumluluk onlara aittir' sözlerine dikkat çekti."[2]

Erdal'ın abisini dinleyelim:

"Erdal gerek gözaltı, gerekse mahkeme sürecinde, ağır işkence ve dayağa maruz bırakılmasına rağmen, cezaevi dönemini dayanılabilir hale getirebilmek ve bulunduğu ortamı yaşanılabilir kılmak için mücadele etti, yaşama dört elle sarıldı. Bizden kitaplar, çiçekler, saksılar istedi, bulunduğu ortamı güzelleştirmeye çalıştı ve bol bol okudu."

"Ağustos 1980'e kadar cezaevi koşulları göreceli olarak daha rahattı, ancak cezaevi yönetiminin değişmesi ile birlikte baskı ve dayak arttı. Bu baskı ve dayak, özellikle 'asker katili' olarak görülen Erdal'ın üzerinde yo-

---

[2] 13.12.2001, *Evrensel* gazetesi, Sultan Özer.

günlaştı. O dönemlerde nadiren gerçekleşen görüşlerde baskı ve dayağın izleri fark edilebiliyordu. Bitkin, ayakta güçlükle duracak haldeydi ve neredeyse ruh sağlığını yitirme noktasına gelmişti, ama kendisini bırakmıyor ve mücadelesini sürdürüyordu."

"Ardından 12 Eylül süreci başladı. Cezaevinde baskılar arttı. Askeri Yargıtay tarafından iki kez bozulmuş olan idam kararı, aynı Yargıtay'ın Daireler Kurulu'nda tekrar incelendi ve askeri yönetimin baskılarıyla onaylandı. Hepimizin umutları yerle bir olmuştu. Babamız çaresizlik içinde, son bir umutla 12 Eylül yönetiminin liderine bir mektup yazarak, oğlunun suçsuz olduğunu belirtti ve affedilmesini istedi."

"İnfaz 13 Aralık 1980'de gerçekleşti. Erdal'ın yargılanması ve idam edilmesi, hukuk tarihine geçecek, haksızlığı ve hukuk dışı oluşu herkesçe açık olarak görülebilen bir süreçti. Erdal olağanüstü bir dönemin kurbanıydı ve toplumsal mücadeleye gözdağı vermek amacıyla idam edilmişti."

"İdam ailemizi derinden sarstı, yaraladı. Babamız bu acıya yaklaşık 3.5 yıl dayanabildi. Eylül 1984'te, 61 yaşında, ağır bir kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. Annemizin zaten iyi olmayan sağlığı daha da bozuldu. Bir gün, evimizin yakınındaki caddede karşıdan karşıya geçmek isterken bir askeri araç çarptı ve kafa travması sonucu dört gün komada kaldı. Kafatasında oluşan çatlak nedeniyle oluşan ağrılar ve kafasındaki uyuşukluk yaşamını güçleştirdi, giderek azalmasına rağmen halen etkisini sürdürüyor. Annemiz o yılları ve yaşananları, değil konuşmaya, düşünmeye bile dayanamıyor. Onun yanında Erdal'dan söz etmeye, yarasını deşmeye çekiniyoruz. Yaşananlar, 1980 yılında yaşları 15 ile 23 arasın-

da değişen biz dört kardeşin yaşamlarını da derinden etkiledi. Çeşitli dönemlerde değişik sorunlarla ve engellerle karşılaştık. Bütün bunlara rağmen, Erdal gibi dürüst, onurlu ve yiğit bir evlada ve kardeşe sahip olmanın gururunu hep taşıdık."

İdam gecesini Avukatı İsmail Sami Çakmak anlatıyor:

"Bir kulağımız telefonda, bir kulağımız kapıdaydı, açıldı açılacak diye bekliyorduk. Necdet'in infazında bulunan Mehdi (Bektaş) bir şeyler anlatıyordu, ama bizim anlayacak halimiz yoktu. Gece 02.00 sıralarında sivil polisler geldi, Ankara Kapalı Cezaevi'ne gittik. Pis ve soğuk bir havaydı. Üzerimiz defalarca arandıktan sonra müdürün odasına alındık. Erdal'ı getirdiler. "Avukatlarımla yalnız görüşmek istiyorum" dedi, reddettiler. Utanarak arkasını dönüp apış arasından bir mektup çıkardı. Bir sigara istedi, yaktım. Son derece rahat ve sakin, bir mektup yazmak istediğini söyledi, izin verdiler. Oturdu, sigarası bitinceye kadar mektubu yazdı. Yetkililer mektupları ve daha sonra ailesine teslim edilecek özel eşyalarını, paralarını da aldılar, biz veririz diye. Erdal son derece güvensiz, "Gerçekten verir misiniz" diye sordu. Sonra formaliteler başladı, karar özeti okundu, idam gömleği giydirildi, karar göğsüne asıldı. Elleri bağlanacağı sırada "Bağlamayın, bana, vücuduma değmeyin" dedi. Doktor ellerinin bağlanmaması halinde çok acı çekeceğini anlattı. Erdal'a söyledim, karşı çıkmaktan vazgeçti. Sehpaya yürüdü, "Faşizme ölüm, halka hürriyet" diye bir slogan atıp, kolay geçsin diye boynunu ipe kendi uzattı, aynı anda tabureyi tekmeledi."

Başka bir 17 yaşındaki devrimci Ercan Koca isyan eder haksızlığa, Erdal'ın idamını duyar duymaz, evinden

fırlar sokaklara, evdekilere *'Olamaz böyle bir şey o 17 yaşındaydı'* diyerek. Pankart asarak, idama tepkisini dile getirmek ister. Yakalanır ve Ankara Yenimahalle Karakolu'na götürülür. Ercan, iki gün boyunca gördüğü yoğun işkence sonucu 15 Aralık 1980'de yaşamını yitirir. Böylece her 13 Aralıkta Sinan, Erdal, Ercan artık birlikte anılırlar.

1980 yılında öldürülen Ercan Koca'nın ablası Rezzan Tik anlatıyor:

"Yıl 1980. 12 Eylül geldi gelecek. Jandarmalar yolları kesmiş. Benim gibi darbeyi duymamış işine gitmek için yola çıkan insanlar var, yollarda. Arkamdan 'Evine git!' diyen sesler duyuyorum. Kös kös evin yolunu tutuyorum. Radyoyu açtığımda öğreniyorum olan biteni. Ardından gelişiyor olaylar. İşime gidiyorum. Yetmiyor muydu bütün bu olaylar işkenceler, idamlar. 12 Mart'ın ardından bir de 12 Eylül. Ve bundan tam 20 gün sonra otobüslerde bildiri dağıttığım gerekçesiyle gözaltına alındım. Bir de yetmiyormuş gibi işyerindeki bütün arkadaşlarım gözaltına alınıyor, nedeni ise benim çalıştığım yerde bulunan bir takım 'dökümanlar.' Hiçbir iddiaları sonradan kanıtlanamadı. Fakat emniyet işkenceleri malum, bunları anlatmak gerekmiyor herkes artık biliyor. İşkence, elektrik, sigara söndürme, askı, fakat dişlerimi kenetlemiştim. Sürekli kendime şunları diyordum: 'Acıyı duymayacaksın, acıyı duymayacaksın, sen daha güçlüsün çünkü sen bir insansın ve onurun var.' Bunu bir süre tekrarladım, inanır mısınız kollarım daha sonra felç oldu askıdan ama ben hiçbirisini hissetmedim."

"Sonunda DAL (Derin Araştırmalar Laboratuvarı) denilen işkence yerinde bir haber duydum: 'Hasan As-

ker Özmen işkencede öldürüldü.' Cezaevine gittiğimde bunu söyledim. Özmen'in nişanlısı da oradaymış oracıkta bayıldı kız, yani ona kötü haberi ben götürmüştüm. Arkasından bitmeyen idamlar, işkenceler ve adları listelere sığmayacak kadar çok olan işkence malulleri."

"13 Aralık 1980'de güya bir eri öldürdüğü iddiasıyla idam edilen Erdal Eren olayı. Kardeşim Ercan Koca 17 yaşındaydı, tıpkı Erdal gibi. Ben cezaevindeydim o zaman. Evdekiler bana sonra anlattılar. O, Erdal'ın öldürüldüğünü duyunca evden fırlıyor ve evdekilere 'Olamaz böyle bir şey o 17 yaşındaydı' diyor.

Aynı gün kara haber eve geliyor. "Oğlunuz, çamurda giderken ayağı kaydı ve öldü, beyin kanamasından." Görenler sonradan anlattı, kendisini çok kısa bir sürede şöyle katletmişlerdi: 'Pankartı sen mi astın?', 'İdam insanlık dışı uygulamadır, diyen sen misin?' deyip, kafasına tabancanın kabzasıyla vurup orada komaya sokmuşlar ve öldürmüşler. Doktora da zorla ameliyat ettirerek beyin kanaması süsü vermişler.

Ben bu haberi cezaevinde duydum ve hiçbir tepki göstermedim, çünkü kendimi her türlü şeye karşı koşullandırmıştım, insanlar ölebilirdi, işkence görebilirdi ama insanlık onuru ölmezdi. Bir gün gelecek ve rüzgâr ters yönden esecek. Ercan, Erdal için gitti onun bayrağını devraldı, Erdal, Sinan Suner için bayrağı devralmıştı.

Şimdi üçü de Karşıyaka Mezarlığı'nda, üç selvi birbirine bakıyor, tıpkı, Deniz'in, Hüseyin'in, Yusuf'un baktığı gibi."[3]

---

[3] www.evrensel.net.

VE İŞKENCELER, İŞKENCEDE ÖLÜMLER, İDAMLAR PEŞİ SIRA GELDİ

Ercan Koca'nın Yenimahalle Polis Karakolu'nda işkence sonucu öldürüldüğü gün, 15 Aralık 1980'de bir başka devrimci Behçet Dinlerer, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde DAL'da işkencede öldürülüyordu. Devrimci Gençlik Dergisi'nin kurucularından olan Behçet Dinlerer, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde okurken 23 Kasım 1980'de gözaltına alındı. Sorgusu Ankara'da DAL gurubunda yapıldı. Ankara İli Doğu Bölgesi Devrimci Yol sorumlusu olmakla suçlanan Behçet Dinlerer, DAL'da ağır işkence gördü. DAL'da uygulanan her türlü işkenceye maruz kalmasının ötesinde, sorgu sırasında bir gece polis timi tarafından Elmadağ'a götürüldü. Çırılçıplak soyularak kum torbalarıyla dövüldü ve ardından kara gömülerek saatlerce bekletildi.

Bu işkenceler sonunda 13 Aralık 1980 tarihinde öldü. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı tarafından, Behçet Dinlerer'in ölümünden sorumlu olarak polis memuru Tuncay Yağmur, DAL grubu sorumlusu Komiser Kemal Yazıcıoğlu ve Tıp Fakültesi Dekanı Celal Sungur hakkında soruşturma açıldı. Değişen bir şey yoktu. 13 sene süren dava sonucunda yargılananların tümü beraat ettiler.

İşkenceler ve ölümler sürdü.

Ve devam etti idamlar...

Necdet Adalı, Mustafa Pehlivanoğlu, (8 Ekim 1980' de Ankara Ulucanlar Merkez Cezaevi); Serdar Soyergin (26 Ekim 1980 Adana Kapalı Cezaevi) ve Erdal Eren'in (13 Aralık 1980 Ankara Ulucanlar Merkez Cezaevi) ar-

dından, 12 Eylül askeri darbesi döneminde 46 kişi daha idam edildi.

- Cevdet Karakaş (Sağ görüşlü. 3 Haziran 1981 Elazığ Askeri Cezaevi)
- Veysel Güney (Sol görüşlü. 10 Haziran 1981 Gaziantep Kapalı Cezaevi)
- Ahmet Saner ve Kadir Tandoğan (Sol görüşlü. 25 Haziran 1981 Üsküdar Paşakapısı Cezaevi)
- Mustafa Özenç (Sol görüşlü. 20 Ağustos 1981 Adana Kapalı Cezaevi)
- İsmet Şahin (Adli. 20 Ağustos 1981 Üsküdar Paşakapısı Cezaevi)
- Seyit Konuk, İbrahim Ethem Coşkun ve Necati Vardar (Sol görüşlü. 13 Mart 1982 İzmir Buca Kapalı Cezaevi)
- Fikri Arıkan (Sağ görüşlü. 27 Mart 1982 Ankara Merkez Kapalı Cezaevi)
- Sabri Atay (Adli. 23 Nisan 1982 Sakarya Kapalı Cezaevi)
- Cengiz Baktemur (Sağ görüşlü. 30 Nisan 1982 Elazığ Kapalı Cezaevi)
- Şehabettin Ovalı (Adli. 12 Haziran 1982 Sinop Kapalı Cezaevi)
- Ednan Kavaklı (Adli. 19 Haziran 1982 Tokat Kapalı Cezaevi)
- Veli Acar (Adli. 13 Ağustos 1982 Isparta Kapalı Cezaevi)
- Ali Bülent Orkan (Sağ görüşlü. 13 Ağustos 1982 Ankara Kapalı Cezaevi)
- Eşref Özcan (Adli. 18 Ağustos 1982 Kayseri Cezaevi)
- Kazım Ergun (Adli. 29 Aralık 1982 Akşehir Kapalı Cezaevi)

- Muzaffer Öner (Adli. 29 Aralık 1982 Amasya Kapalı Cezaevi)
- Halil Fevzi Uyguntürk (Adli. 29 Aralık 1982 Afyon Kapalı Cezaevi)
- Adem Özkan (Adli. 13 Ocak 1983 Balıkesir Kapalı Cezaevi)
- Osman Demiroğlu (Adli. 13 Ocak 1983 Antalya Kapalı Cezaevi)
- Hüseyin Çaylı (Adli. 13 Ocak 1983 Afyon Kapalı Cezaevi)
- Ahmet Mehmet Uluğbey (Adli. 22 Ocak 1983 Akşehir Kapalı Cezaevi)
- Ali Aktaş (Sol görüşlü. 23 Ocak 1983 Adana Kapalı Cezaevi)
- Duran Bircan (Adli. 23 Ocak 1983 Denizli Kapalı Cezaevi)
- Ömer Yazgan, Mehmet Kanbur, Ramazan Yukarıgöz ve Erdoğan Yazgan (Sol görüşlü. 29 Ocak 1983 İzmit Kapalı Cezaevi)
- Ahmet Kerse (Sağ görüşlü. 29 Ocak 1983 Gaziantep Kapalı Cezaevi)
- Levon Ekmekçiyan (Ermeni ASALA örgütü militanı. 29 Ocak 1983 Ankara Ulucanlar Merkez Cezaevi)
- Süleyman Karaköse, Rıdvan Karaköse ve Cavit Karaköse (Adli. 5 Şubat 1983. Akşehir Kapalı Cezaevi)
- Fatih Laçingil (Adli. 24 Şubat 1983 Keşan Kapalı Cezaevi)
- Faik Güngörmez (Adli. 24 Şubat 1983 Kilis Cezaevi)
- Mustafa Başaran (Adli. 30 Mart 1983 Edirne Kapalı Cezaevi)
- Hüseyin Üye (Adli. 30 Mart 1983 Nazilli Cezaevi)

- Şener Yiğit (Adli. 20 Nisan 1983 Isparta Cezaevi)
- Cafer Aksu (Adli. 20 Nisan 1983 Efirli Cezaevi)
- Abdülaziz Kılıç (Adli. 25 Mayıs 1983 Edirne Kapalı Cezaevi)
- Selçuk Duracık ve Halil Esendağ (Sağ görüşlü. 4 Haziran 1983 Buca Kapalı Cezaevi)
- İlyas Has (Sol görüşlü. 7 Ekim 1983 Buca Kapalı Cezaevi)
- Hıdır Aslan (Sol görüşlü. 25 Ekim 1984 Burdur Kapalı Cezaevi).

Gözaltı süresi doksan güne çıkarılmıştı ve işkencenin yanı sıra hücre cezası da yoğun olarak uygulanıyordu. Bu tek kişilik hücreler tepeden küçük ve dar pencerelerle aydınlanıyor, yemekler hiç açılmayan kapıların altından itiliyordu ve havalandırma yoktu. Kapılar, uzun yıllara yayılan ve ölümle sonuçlanan direnişlerden sonra açılacaktı.

Bir örnek verelim:

Nazlı Çağlayan, 1980 yılı başında tutuklandı. Bayrampaşa Cezaevi'nde iken 12 Eylül'ün hemen ertesinde, önce Selimiye'ye sonra da Metris Cezaevi'ne sevk edildi. Defalarca hücre cezası aldı. Hücreyi ve yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

"Hücreye hiç nedensiz alıyorlardı, bazen bir kâğıt, bazen bir pul yüzünden. Amaçları geride kalanlara gözdağı vermek, seni diğerlerinden yalıtmak, biraz da 'infazını yakarız' tehdidini savurmaktı. Sanırım her mevsim hücreyi gördüm ama ilk kez alındığımda kıştı. Kalın giyiniyorduk, beş-on kat, çünkü her an alabilirlerdi. Onlar da bunun farkındaydılar ki, üzerimizi parçalıyorlardı, yine de bir iki kat giysi kalıyordu."

"Hücre küçücük bir alandı, bir penceresi vardı o da kapalı tutuluyordu. Aydınlatma ve oturacak yer yoktu. Sadece sabah akşam yemek getirdiklerinde açılan kapıdan bir an için gökyüzünü görebiliyordum, öyle değerliydi ki o anlar... Beş adımdı hücre, sürekli volta atıyor, yorulunca duvarın önüne çömelip uyuyordum. Aksi gibi regl oldum hücrede, ne pamuk vardı, ne de başka bir şey..."

"Çocukluğumdan beri farelerden çok korkuyordum ve hücremde yirmi-otuz fare vardı. Küçüktüler ama bazen gelincik dediğimiz büyükleri de gelirdi. İnanılmaz bir şey ama o küçük farelerle arkadaş oldum, onlara isim verdim, onlarla konuştum. Hücrede kendinle başbaşa kalıyorsun, yapacak hiçbir şeyin yok, ben hep güzel şeyler düşünmeye çalışıyordum, ama romantikleşiyorsun, duygusallaşıyorsun yine de... Hücrede günlük yaşamda hiç dikkate almadığın şeyler, akla gelebilecek her şey önem kazanıyor, su, kâğıt..."

"Hücrede kaldığım o ilk on beş günde, şimdi ne ile olduğunu anımsamıyorum, belki toka ya da başka sivri uçlu bir şeyle bildiğim bütün şiirleri duvara yazdım, Nâzım Hikmet'in, Atilla İlhan'ın şiirlerini. Karanlıkta kendimin göremediğim, okuyamadığım şiirleri yazdım. Neden bilmiyorum, belki benden sonra geleceklere moral olsun diye..."

"Bana kişisel olarak bir şey yoktu, ben olmasam herhangi birini alabilirlerdi, aldılar da zaten. Küçük bir arkadaşım vardı. Nahide, üzerinde Nâzım Hikmet'in bir şiirini bulmuşlar, suçu buydu. Ona moral vermek, onun moralinin düzeldiğini görmek çok hoşuma gidiyordu. Mors alfabesiyle anlaşıyorduk, ona bir şey olmadığını, sonunda buradan çıkacağımızı anlatıyordum... Sonra bir arkadaş daha geldi, o da farelerden korkuyordu, 'beni buradan çıkarın' dedi. Benimle yer değiştireceklerini anladım, öyle de oldu. Bu bana çok koyan bir şeydi, kendime bir kez daha işkence yapılmış gibi hissettim... Koğuş tabii ki çok farklıydı, en kötü dönemlerdi, bir hengamenin içindeydik ve eğleniyorduk. Onların bize davranışlarının mizansenini yapıp gülüyorduk... Bu müthiş bir şey... Cezaevinde mahremiyet yoktur. Oysa olmasını

isterdim, bu yüzden de ranzamın etrafına perde çekerdim. Ancak bu tümüyle bir yalnızlaşma isteği değil, onlarla yemek yemek, onlarla konuşmak, onlarla aynı kütüphanede olmak da isterdim, yani hem ortak alanlar hem de kendi başıma kalabileceğim bir alandı istediğim... Şimdi hücrelere koymalarının nedenine ıslah diyorlar, ama aslında insanların kişiliklerini parçalamak istiyorlar. Kişilikleri parçalanan insanların psikopat olacaklarını düşündüğümüzde bunun adı ıslah olmuyor... Bunu onların olduğu yerden bakarak söylüyorum, yine de saçmasapan ve anlamsız geliyor..."

Cezavlerinden söz açılmışken 1981-84 yılları arasında 34 tutuklunun öldüğü, yüzlerce kişinin ise sakat kaldığı Diyarbakır Cezaevi'ni ve iç güvenlik müdürü Esat Oktay Yıldıran'ı lanetle anmamak mümkün mü?

Daha sonraları Özel Harp Dairesi Başkanlığı yapan, Kemal Yamak 12 Eylül sonrası Diyarbakır 7. Kolordu Komutanı idi. 1974 Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra, Ada'daki cezaevlerinde Rum esir ve tutsaklara uyguladığı işkencelerle deneyim kazanan Esat Oktay Yıldıran'ı, 24 Şubat 1981'de Diyarbakır Cezaevi'ne tam yetkiyle cezaevi iç güvenlik komutanı olarak atadı.

Esat Oktay'la birlikte Diyarbakır Cezaevi, vahşette Ankara Mamak, İstanbul Metris Cezaevlerini aratır duruma geldi.

Sabahın erken saatlerinde gardiyanların mazgallara vurmasıyla başlayan sistematik işkenceler, koğuşlardan hücrelere alınan mahkûmların, demirlere bağlanarak, kalaslarla, zincirlerle ağır işkencelere maruz kalmalarıyla sürdürüldü. İşkence sahneleri diğer mahkûmlara da izletiliyor, bu görüntülere dayanamayıp başlarını çevirenler işkence sırasına alınıyordu. Bazı mahkûmlar iş-

kencelere dayanamayarak intihar ediyordu. Mahkûmlar hücrelere sıkıştırılıyor, üzerlerine lağım suları dökülüyor, koğuşlarda kimi mahkûmlara fare ve insan dışkısı yediriliyor, koğuşlarda birbirine tecavüz etmeleri için işkence yapılıyordu. Ölüm orucu ve diğer direnişlerle Yıldıran'ın uygulamalarına karşı koyan mahkûmlar, ölümün bir kurtuluş olduğunu düşünüyordu. 1982 yılı Temmuz ayında, Esat Oktay Yıldıray tarafından sürdürülen vahşi işkence uygulamalarını protesto etmek amacı ile başlayan ölüm orucu eyleminde. 54. ve 62. günler arasında, sırası ile Kemal Pir, Mehmet Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek yaşamını yitiriyordu.

Esat Oktay Yıldıran'ın cezaevinde işkence uyguladığı isimler arasında milletvekili Ahmet Türk, Celal Paydaş ve Mustafa Çakmak da vardı. Yıldıran, 22 Ekim 1988 tarihinde, İstanbul Kısıklı'da belediye otobüsünün içinde, kafasına sıkılan üç kurşunla öldürüldü.

Fatsa'da da operasyon sürüyordu. Operasyonu düzenleyenler Ilıca'da konuşlanmıştı. Gözaltına alınanların ilk sorguları burada yapılıyordu. Ilıca Yatılı Bölge Okulu'nun tesisi askeri karargâh haline getirilmişti. İlk sorgulama sonunda serbest bırakılmayanlar, 12 Eylül'den sonra gözaltı merkezi haline getirilen Et Balık Kurumu tesislerine götürülüyorlardı. Burası yaklaşık 400 kişiyi alabilecek ağır balık kokusunun hâkim olduğu bir hangardı. Perşembe'nin ardından Efirli Cezaevi'ne gönderildiler. Burada yoğun baskı ve dayak vardı. Aşağı katta hücreler bulunuyordu. Kapkaranlık yerlerdi. Daha sonra Amasya Cezaevi'ne sevk edildiler. Ring denilen cezaevi aracına eller birbirlerine kelepçeli bindirilip Amasya'nın yolunu tutttular aracın içi inanılmaz sıcak ve havasızdı.

Fikri Sönmez de, bir süre Efirli Cezaevi'nde yatmış ve kamuoyunda 41'ler Davası olarak bilinen hakkında açılan davada yargılanmıştı. 12 Eylül Darbesi'nden sonra bu dava, Fatsa Devrimci Yol ana davasıyla birleştirilince Amasya Cezaevi'ne sevk edilmişti. Daha önce sivil bir cezaevi olan Amasya Cezaevi 12 Eylülden sonra 3 nolu Askeri Cezaevi olarak değiştirilmişti. 1 ve 2 nolu cezaevleri Amasya Tugayı'nın içindeydi. Onlar dolduğu için 3 nolu açılmıştı. Burda siyasiler ve kaçakçılar kalıyordu. 1982 başında Montofon Osman "burayı adam etmeye geldiğini" söylüyordu. Çay ocağının çalıştırılması faşistlere verildi.

BÖLÜM 18

İŞKENCELİ SORGULAR

Fatsa sanıkları da, işte böylesine hukuk dışı bir ortamda, "doğal yargıçlık" ilkesine aykırı bir şekilde, hukukçu olmayan sıkıyönetim komutanlarına bağımlı, emir kumanda sistemiyle sözümona "yargılandılar." İlk ifadeleri işkence altında alındı. Hatta tanıklar bile işkenceden geçirildi.

Sorgu sırasında "intihar etti", "ayağı kaydı", "kalp yetersizliğinden öldü", "kaçarken vuruldu", "pencereden atladı" gibi açıklamalarla yüzlerce devrimcinin öldüğü bildirildi.

"Devlet" bile resmi açıklamasında, 175 kişinin gördüğü işkence sonucu öldüğünü itiraf etti.

Resmi açıklamalara göre, 600 polis görevlisi hakkında "işkence ile ölüme sebebiyetten" dava açıldı. ABD gezisi sırasında Kenan Evren, Amerikalı gazetecilerin sorusu üzerine 1980-1986 tarihleri arasında işkence yaptıkları iddiası ile 9 bin 337 görevli hakkında 5 bin 602 dava açıldığını, 1401 davada 2 bin 294 devlet görevlisine işkence yapmaktan ceza verildiğini açıkladı.

12 Eylül 'mahkemelerinde' işte bu işkenceli sorgularda alınan ifadeler temel alındı. Bu ifadeler Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri'nde delil olarak kullanıldı.

Bakın, 3. Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemeleri'nde alınan bir kararda bu konuda neler deniyordu:

"Türkiye genelinde sanki çok yaygın bir tarzda ve her yerde alenen yapılıyormuş ve devlet yetkililerince

tasvip ediliyormuşçasına işkence yaygaralarını da tasvip ve kabul etmek mümkün değildir. Bunlar siyasi, kökü dışarda, Türk Devleti'ni yıkmaya matuf yaygın davranışların devamı niteliğindeki iddialar olarak genelde mütalaa edilmelidir. Yurtdışında birtakım yıkıcı örgüt ve Türkiye'den kaçan vatan hainlerinin de aynı yaygarayı yaptıkları... Eğer her ne sebeple olursa olsun devleti ve rejimi koruma göreviyle hareket edenler lüzumsuz yere suçlanırsa, o zaman devleti kim, nasıl koruyacaktır? Yahut devlet kiminle korunacaktır?... Bir an için ifadeler işkence altında alınmış olsa, böyle olduğu sübut bulunsa bile, sadece bu husus, bu ifadelere itibar edilemeyeceğini göstermez." (Giresün Devrimci Yol Davası Gerekçeli Kararı)

12 Eylül sonrası işkenceler, daha pervasızca sürdürüldü. Köylerdeki okullar, sağlık ocakları, camiler, işkencehanelere dönüştürüldü. Her köye karakollar kuruldu. Her yaş grubundan insan işkence tezgâhlarından geçirildi. Köy meydanlarında kadın, çocuk, ihtiyar, genç demeden toplu dayaklar atıldı.

Amasya, Samsun, Havza, Çorum, Suluova ve yörelerinden toplanan 901 işçi hakkında, THKP-C Dev-Yol örgütü doğrultusunda eylemler yapmak, Yeni Çeltek Maden İşletmesinde grev teşvikciliği yapmak gibi savlarla 3. Ordu Erzincan Sıkıyönetim Komutanlığınca dava açılmıştı.[1]

Bu dava ile ilgili soruşturmalar, Amasya-Suluova Et Kombinasi soğuk hava depolarında yaklaşık iki yıl sürdü. Neydi suçları? Ekonomik ve demokratik haklarını kullanmışlardı. İyi çalışma koşulları ve karınlarını doyuracak ücret istemişlerdi.

---

[1] *1981/448 sayılı iddianame.*

16 Nisan 1982 tarihinde yapılan duruşmada, 58 sanık mahkemeye tek tek dilekçe vererek işkence gördüklerini belirttiler ve hastaneye gönderilmelerini istediler. Duruşma yargıçları bu talepleri kabul ederek sanıkların hastahaneye sevk edilmesini karar altına aldılar.

Amasya 50 Yataklı Askeri Hastanesi'nde muayene edilen 50 sanık için düzenlenen heyet raporlarında bu insanların gözaltına alınmalarından yaklaşık iki yıl sonra bile işkence gördükleri saptandı. Özellikle el ve ayak bileklerinde, bacaklarda, kollarda, meme üstlerinde eski yara "Nebdeleri"ne rastlandığı belirtiliyordu.[2]

Bu raporlar üzerine, Yargıçlar kurulu, sanıklara soruşturmalar sırasında işkence yapıldığını kabul ederek, suç duyurusunda bulundu.[3]

Bu suç duyurusunun yanıtı 7 ay sonra, 1982 Aralık ayının son günü gelebildi. Yardımcı askeri savcı Binbaşı Halit Cengiz, *"Suç duyurusu ile ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini"* bildiriyordu.[4]

Fatsa Dev-Yol davası sanıklarının da, haklarını aradıkları için işkence gören, zindanlara atılan Yeraltı Maden-İş Sendikası üyesi Yeni Çeltek maden işçilerinin de yakından tanıdığı bir kişi daha vardı: Yzb. Atasoy Fitoz

Fitoz aynı zamanda, Fatsa Devrimci Yol Davası Amasya'da sürdürülürken, mahkeme "emniyeti"ni sağlamakla da görevlendirilmişti. Yzb. Atasoy Fitoz, Havza, Gümüşhacıköy, Yeni Çeltek, Suluova, Merzifon, Amas-

---

[2] Bu raporların altında, Tab. Bnb. Baştabip Dr. Nuri Özkuyumcu, Tab. Bnb. Dr. Nurettin Gün, Tab. Atgm. Dr Mehmet Gundoğdu, Tab. Astn. Dr Zubeyir Kılıç, Tab. Atgm. Diş Dr. Sedat Calayir'in imzaları vardı.

[3] Mahkemenin 10.5.1982 tarihli duruşma tutanakları sayfa 273, 274, 275.

[4] 3. Ordu ve Erzincan Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığının 30.12.1982 tarih ve 1982/235 sayılı kararı.

ya çevrelerinde geniş yetkilerle donatılmış bir işkenceciydi. Solcu bilinen herkese işkence yapmakla ünlenmişti.

Fikri Sönmez dahil Fatsa Devrimci Yol Davası sanıklarının bir kısmı, Amasya'da bulunan 1, 2 ve 3 nolu cezaevlerinde kendilerine uygulanan insan onuruna aykırı uygulamalara baskılara ve zulme direndikleri için, Suluova Et-Balık Kurumu'nda işkence görmüşlerdi.

Direnişleri kırmak için 14 Nisan 1982'de Fikri Sönmez ve yirmi beş arkadaşını Suluova Et ve Balık Kurumu'na götürmüşler, ancak orada üç ay süren işkence ve zulüm uygulamalarına karşın direnişi kıramamışlardı.

Fitoz buradaki işkenceleri yöneten kişiydi. Atasoy Fitoz'un Fatsa Devrimci Yol Davasında mahkeme salonunda da görevlendirilmesinin nedeni, sanıkların korkutularak, serbestçe savunma yapmalarının önlenmesiydi. Nitekim Atasoy Fitoz birçok sanığı mahkeme heyetinin gözleri önünde dövdürmüştü. Bir kısım sanıklar dövülüp, yerlerde sürüklenerek mahkeme salonundan çıkarılmıştı.

Atasay Fitoz; Yalnızca işkence yapmakla kalmıyor, işkence yapmayacağı sözü vererek bazı sanık yakınlarından rüşvet de alıyordu. Ama "görev aşkı" üstün basıyor, rüşvete rağmen işkence yapınca egemen güçlerce "yargılanıp, ceza" alıyordu.

"Silah kaçakçılığı suçundan yakalanan Ali Uğurlu yüzbaşı Fitoz'un elindeydi. Ve kalp hastasıydı. Eşi, kocasını ilaçlarına kavuşturarabilmek ve onu işkenceden uzak tutabilmek için çözüm ararken, Fitoz'un aracılarıyla karşılaştı ve pazarlık 10 milyon liraya bağlandı. İlk olarak dört buçuk milyon lira teslim edildi. Fitoz, "Bu

yetmez" deyince, geri kalan miktar hemen tamamlandı. Ali Uğurlu'nun oğlu, babasına işkence yapıldığını, izlediği bir duruşmada öğrendi. Kocasına işkence yapıldığı için verdiği paraları istemeye karar veren Ali Uğurlu'nun eşi Gürnar, büyük bir mücadele sonucu iki buçuk milyon lirayı geri alabildi. Ali Uğurlu salıverilince durum iyice karıştı. Uğurlu, rüşvet aracısı O. Nuri Gürsoy'a "Bana gözaltında iyi davranılması için size para verilmiş, oysa ben işkence gördüm" dedi ve parayı kesin bir dille geri istedi.

Ali Uğurlu bir süre bekledikten sonra Amasya'ya geldi ve kendisine işkence yapılmaması için para verilen yüzbaşı Atasoy Fitos'un karşısına çıktı ve verilen paraları geri istedi. "Fitoz, 5,5 milyon lira aldığını, bunun 2,5 milyonunu geri verdiğini, kalanını da borç kabul etmesini önerdi Ali Uğurlu'ya.

Ali Uğurlu bildiklerini yetkili makamlara anlatınca piyade yüzbaşı Atasoy Fitoz ve arkadaşları yargı karşısına çıktılar ve hapis cezası aldılar.[5]

Erzincan'da basma gereği gibi yansımadan sürüp sonuçlanan bu davaya, daha sonra yargıç Binbaşı Halit Cengiz'in de adı karıştı. Askeri savcı Cengiz, Ali Uğurlu'ya işkence yapıldığının anlaşılıp paranın yüzbaşı Fitoz'dan geri istenmesi aşamasında devreye girdi ve Uğurlu'ların evine geldi. Bu konuda bilgi vermek ve de gerektiğinde avukat tutmak için "Küçük bir miktar para üzerinde" anlaşmaya varıldı. Binbaşı Cengiz'e iki kez beş yüzer bin lira verildi. Eşi Mualla Cengiz Hanım da

---

[5] P. Yzb Atasoy Fitoz ve Osman Nuri Gürsoy yargılandıkları Erzincan 1 Nolu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesince 12'şer yıl 6'şar ay ağır hapis cezasına çaptırıldılar. Karar Askeri Yargıtay 1. Dairesince 26.6.1985 tarihinde onandı.

Uğurlu'ların modaevinden iki yüz seksen bin liralık giysi aldı ve parasını ödemedi.[6]

Anımsadınız değil mi, Binbaşı Halit Cengiz'i? Hani şu, Fatsa davasında, işkenceli sorgulara katılan, tanıklardan bile baskıyla yalan ifade alan, rüşvet alan, rüşvet vermeyen tanığı, sanık yapan, veren sanığı ise serbest bırakan ve 20 Temmüz 1984 tarihinde tutuklanıp, hakkında 3. Ordu Komutanlığı Askeri Savcılığınca 26.11. 1984 tarih 1984/1458 E. 740 K. sayılı İddianame ile 32 ayrı suçtan dava açılan Halit Cengiz'i.

Yargılama sırasında Cumhurbaşkanı Evren'e verdiği dilekçe ve 3. Ordu Komutanlığı'na yazdığı mektupta işkencecileri nasıl koruduğunu marifetmiş gibi anlatan şu meşhur savcıyı. Ne demişti, 'sanık bay savcı' dilekçe ve mektubunda?:

"Sanık Halit Cengiz Cumhurbaşkanı'na gönderdiği dilekçede ve 3. Ordu Komutanlığına yazdığı mektupta (Görevlerini yaparken, işkence yaptıkları iddiasıyla haklarında soruşturma açılan tüm polis ve subayların dosyaları bana verildi. 300'ü aşkın görevli hakkında, devlet adına görev yaptıklarına inanarak, soruşturma yapmadan takipsizlik kararı verdim. Hatta Fatsa Çullu Tepesi'nde yaptıkları keşif esnasında arkadaşlarının cesedini görüp infiale kapılan militan Ayhan Yıldız'ı (Sadık Ekiz kastediliyor. T.Ç.) kurşuna dizen görevliler hakkında da takipsizlik kararı verdim."[7]

---

[6] Hâkim Bnb. Halit Cengiz hakkında 3. Ordu Komutanlığı Askeri Savcılığı'nca hazırlanan 26.1.1984 tarih 1984/740 sayılı iddianamenin 23. Sırasında yer alan suçlama.

[7] 3. Ordu Komutanlığı Askeri Savcılığı 26.11.1984 tarih 1984/1458 E. 740 K. sayılı İddianame ile Halit Cengiz hakkında 32 ayrı suçtan dava açtı. 3. Ordu Askeri Mahkemesi Cengiz'i 29 yıl hapis cezasına çarptırdı.

Peki ne oldu, işkenceli sorgularla davalar açan, işkencecileri koruyan, sanıklardan ve tanıklardan rüşvet aldığı sabit olan Halit Cengiz'e? 5 ay 10 gün hapis yattıktan sonra, 10 Ocak 1985 günü yapılan duruşmada ilginç bir şekilde tahliye edildi. Cumhurbaşkanına verdiği dilekçe ve 3. Ordu Komutanlığı'na gönderdiği mektup etkisini mi göstermişti, acaba?

FATSA DEV-YOL İDDİANAMESİ VE SAVCI HALİT CENGİZ

Aralarında Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in de bulunduğu Fatsa Dev-Yol Davası İddianamesi 05.06.1982 tarihinde açıklandı. Erzincan Üçüncü Kolordu ve Erzincan Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcısı Binbaşı Halit Cengiz ve yardımcısı tarafından hazırlanan iddianame ile 687 sanık hakkında dava açıldı. Erzincan Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde açılan davada 259 kişi hakında idam istendi.

İddianamede Anayasa Profesörü Prof. Mümtaz Soysal ile Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Mahmut Tali Öngören'in de TCK 146/2 maddesi uyarınca cezalandırılmaları talep edildi. İddianemede ayrıca aşağıdaki görüşlere yer verildi:

"Anadolu Türk'ünü tarihten silmek isteyenlerin çeşitli açık ve gizli oyunlarına sahne olmuştur. Türk'ü 12 Eylül 1980 harekâtına getiren olaylar Anadolu'yu işgal etmenin kendini ve emperyalist emellerine engel gördükleri son Türk milletinin istiklaline son vermenin ve İslamiyete darbe indirmenin stratejisi ile gerçekleştirilmiştir." denildi.

"Terzi Fikri' lakaplı Fikri Sönmez'in Bağımsız Belediye Başkanı seçilerek halk ve mahalle komiteleri kurdurduğu, devrimci gençlerin İstanbul'da Boğaz Köprüsü'ne "Kızıl Güneş Fatsa'dan Doğacaktır' pankartı astığı, ülkücü ve solcu gençler arasında sokak çatışmalarının yaşandığı, asker ve polisin yetersiz kaldığı, zamanın Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'in 'kurtarılmış bölge' diyerek 'Nokta Operasyonu' yaptırdığı" iddia edildi.

"Türk'ü ve İslamiyeti tarihten silmek isteyen emperyalist güçlerin girişimleriyle başlatılan olayların 12 Eylül ihtilalini hazırladığını, ancak bundan önce 3 ana sebebin alt yapı özelliğini taşıdığı, bu 3 ana sebebin '1961 Anayasası, 12 Mart 1971 muhtırası ve 1974 affı' olduğu" belirtildi.

İddianameye göre:

"Avrupa, önce Batı Roma'yı, yüzyıllar sonrası da Doğu Roma'yı tarih sahnesinden kaldıran Türk'ü, İslam inancına sahip olmasından dolayı, Türkler olmasa idi İslamiyet'in yayılmayacağı gerçeğinin oluşturduğu garez ve kinden ötürü hiçbir zaman sevmediği, Türk gibi güçlü bir milletin istiklaline son vermenin hayali ile yaşamıştır. Türkiye, Avrupa ve Asya'yı birleştiren, Karadeniz, Ege ve Akdeniz gibi sıcak denizlere ve boğazlara sahip, dünya petrol yataklarına ve Rusya'nın hassas bölgelerine yakındır. Tarih boyunca bütün büyük devletlerin jeopolitik önemi büyük olan Anadolu'nun üzerinde menfaatleri ve emelleri olmuştur. Anadolu Türk'ünü tarihten silmek isteyenlerin çeşitli açık ve gizli oyunlarına sahne olmuştur. Türk'ü 12 Eylül 1980 harekâtına getiren olaylar Anadolu'yu işgal etmenin kendini ve emperyalist emellerine engel gördükleri son Türk milletinin istiklaline son vermenin ve İslamiyet'e darbe indirmenin stratejisi ile gerçekleştirilmiştir."

"27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra kabul edilen 1961 Anayasası'nda Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal devlet olduğu hükmü yer almış, sorumlu kişiler Türkiye' nin sola açık olduğunu ifade etmekten geri kalmamışlar ve fikirleri ile solun patlamasına neden olmuşlardır."

"Solculuk zamanın hükümetinin hoşgörüsünden kuvvet almış bir büyüğümüzün de siyasi literatürümüze

'ortanın solu' kavramını getirmesi ve bu cereyana güç ve meşruluk kazandırmıştır. Daha sonra 'ben daha çok solcuyum' diye yarışanlar ortaya çıkmıştır."

"Komünizm Anayasa'ya siper olarak üstelik masum görünüşlü maskeli müesseselerini de Türkiye gençliği içerisinde görünmekte herhangi bir sakınca görmemiştir. Ve meşrulaşma yoluna giderek kurumlaşmaya gayret sarfetmiştir."

"Ülke içi çatışmalar, işgal ve baskılarla anarşinin içine itilirken, zamanın sorumlu kişileri kayıtsız kalmış, ne yazık ki zamanın muhalefet durumunda olan kişiler de bu işgal ve çatışmaların üzerine gitmemişlerdir."

"12 Mart 1971 muhtırasında ordu, parlamento ve hükümet süre gelen tutum ve icraatı yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş, Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğini ağır bir tehlike içine düşürmüştür."

"1973 seçimlerinden sonra koalisyon hükümetinin 1974 yılında çıkardığı 1803 sayılı umumi af kanunu ve bu kanun kapsamının genişletilmesi devletini hedef seçmiş ve hüküm giymiş suçluların da serbest bırakılmasını sağlamıştır. Ne yazık ki salıverilenlerin bir kısmı yaptıkları işlerden nedamet duyacakları yerde önceki profesyonel görevlerine dönmüş, 1980 yılına kadar terörist saldırılarda yerlerini almakta ihmal göstermemişlerdir."

"Sağ gruplar komünizmle savaşmayı, Allah'ın sevgisini kazanmanın yolu olduğuna inanarak ve güvenlik güçlerinin faaliyetini yetersiz bularak kendini onun yerine koyarak eyleme girişmişlerdir."

"Sol grup sağ grubun hareketini faşist terör eylemi olarak nitelemiş ve kendini bir nevi meşru müdafaada bulunduğuna ikna edecek kadar ileri götürüp yıllarca kardeşçe yaşayan toplumumuzu birbirine düşürmekten geri kalmamıştır."

"Devrimci Yol Merkez Komitesi'nin ve Fatsa Yerel Komitesi'nin bağımsız aday gösterdiği Terzi Fikri Sönmez'in başkan seçilmesi, Devrimci Yol Örgütünün planlı ve yoğun çabası sonucu Fatsa'nın yapısal bozuklarından faydalanılarak tarafsız kesimin sıkıştırılıp kandırılması karşı görüşlerin ise, İttihat ve Terakki Partisi'nin sopalı seçimlerine benzer şekilde sindirilmesi suretiyle vuku bulmuştur."

"Belediyenin Devrimci Yol Örgütü'nün egemenliğine geçmesiyle; Başkan Fikri Sönmez, siyasetin unsurlarından ve stratejik aşamalarından biri olan direniş komitelerini gündeme getirmiş; ve halk komiteleri adıyla 11 mahallede 5'er kişilik direniş komitelerini kurdurmuştur."

"Çamura Son Kampanyası, Fatsa Halk Kültür Şenliği gibi faaliyetler Devrimci Yol Merkez Komitesi'nin kararı gereğince yapıldı."

"Fatsa Halk Kültür Şenliği ve Çamura Son Kampanyası hakkında herhangi bir delil toplanmadığından ve olaylarla ilgili fotoğraflar iddianamenin yazılması aşamasında elimize geçtiğinden, bu konu hakkında soruşturmanın genişletilerek, ek iddianamenin tanzim edilmesi düşünülmektedir."

"Başkan Fikri Sönmez dinlenen tanık beyanlarında ve kendisinin de gazetelere verdiği demeçlerde ifade ettiği üzere, muhtarlar, belediye encümen üyeleri gibi yasal temsilcileri devreden çıkarmıştır. Belediye ile ilgili

bütün hizmetleri Kemal Atasoy'un başkanlığını yaptığı militan Ahmet Özdemir, Aynur Tandoğan, Seher Ertop' tan oluşan Belediye Halkla İlişkiler komitesince ve yukarda belirtilen ve Halk Komitesi adıyla anıdan direniş komitesi vasıtasıyla yerine getirmiştir."

"14 Ekim 1979 tarihinde yapılan seçimler sonucu, Devrimci Yol Örgütü'nün, başkan seçilen Fikri Sönmez ile Devrimci Yol siyasetinin kişilik kazandığını yukarıda belirtmiştik, bu tarihten itibaren Devrimci Yol Örgütü devlet imkânlarının desteğinde devlet içinde devletmiş gibi hareket etmeye başlamış ve özlenen Fatsa Komünü kurulmuştur."

"Fatsa Devrimci Yol Örgütü'nün hukuki egemenliği bu şekilde devam ettiği sırada 20.4.1980 tarihinde Ordu Valiliği görevine başlayan Reşat Akkaya Fatsa'daki komünleşme hareketini sezmiş ve devletin etkinliğini sağlamak üzere kararlı bir tutumla icraata başlamıştır."

Kimdir bu suçlamaları yapan Askeri Savcı Halit Cengiz? Dev-Yol ortak savunmasında bakın hakkında neler söylenmiştir:

"811 Sanıklı Fatsa Devrimci Yol Davası İddianamesi Askeri Savcı Hâkim Binbaşı Halit Cengiz tarafından hazırlanmıştır. Fatsa Devrimci Yol Davası iddianamesi 12 Eylül'ün felsefesine uygun olarak oluşturulmuştur."

"12 Eylül yönetimi, faşizme karşı demokrasiyi savunanları 'vatan hainleri' olarak niteliyordu. Halit Cengiz, bu konuda 12 Eylül yöneticilerini de geride bırakmıştır. Öyle ki, Halit Cengiz devrimcilerin "Sovyetler Birliği'nin Fatsa'ya çıkartma yapması için, Fatsa'yı üs olarak aldığını" iddia edecek kadar ileri gitmiştir."

"Sıkıyönetim Askeri Savcısı Binbaşı Halit Cengiz, iddianamede yer alan suçlamaların önemli bir bölümü-

nü faşistlerin yayın organı Hergün gazetesinin ve Reşat Akkaya'nın uydurma ve yalanlarından oluşturmuştur. "Halk Mahkemeleri oluşturulması", "Fatsa'dan halkın devrimcilerce göç ettirilmesi", "Fatsa'nın kurtarılmış bölge olduğu", "Fatsa'da komün oluşturulduğu" iddiaları hep Reşat Akkaya ve Hergün gazetesi uydurmalarından alınmıştır."

"Fatsa Devrimci Yol İddianamesini hazırlayan Askeri Savcı'nın bir başka özelliği de, mahkemede sanıkların 'polis ifadelerinin işkenceyle alındığı' iddialarına kulak tıkamasıdır."

"Halit Cengiz, hukuk adına hicap duyulacak Fatsa iddianamesini hazırlamakla, 12 Eylül'ü yapanlardan çok 12 Eylül'cü olduğunu göstermiştir. Biz, sorgu aşamasında MHP görüşlerini yansıtan, ülkemizde yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal gerçekleri tersyüz edip anlatan, Fatsa'da yaşananları aksettirmeyen iddianameyi reddettik. Bu iddianamenin Fatsa Devrimci Yol Davasının açıklamasında temel alınmayacağını belirttik. Ama bu talebimiz o zaman dikkate alınmadı. Daha sonraki gelişmelerde Halit Cengiz'in nasıl bir 'vatansever' (!) olduğu anlaşıldıktan sonra da bizler aynı iddianameyle yargılandık."

"Sıkıyönetim Askeri Savcısı Hâkim Binbaşı Halit Cengiz'in Fatsa Devrimci Yol davasında görev yaptığı sıradaki uygulamaları 12 Eylül yönetiminin istediği yönde olmuştur. Halit Cengiz, 12 Eylül adaleti (!) anlayışını başarıyla uygulayan tipik bir 12 Eylül temsilcisidir. O'nun özelliklerini biraz daha yakından tanımanın yararlı olacağını sanıyoruz."

Satılık Adalet:

"Halit Cengiz'in paraya karşı büyük bir zaafı vardı. Kumar oynamayı da seviyordu. Bu özelliklerinin 12 Ey-

lül'cülerce pek kusur sayıldığı söylenemez. "Köşe dönmenin", para bulmanın en büyük başarı sayıldığı bir dönemde Halit Cengiz'in parayı çok sevmesi önemli görünmeyebilir. Yüz milyarlarca liranın ihracat yolsuzluklarında, banker iflaslarında birkaç holdingi daha zengin yapmak için kullanıldığı bir dönemde, Halit Cengiz'in para hırsı içinde bulunması ve rüşvet yemesinin tuhaf bir tarafı yoktur."

"Paraya ve kumara düşkünlüğü olan Halit Cengiz, içki içmeyi de seviyordu. 12 Eyül'ün has savcısı hayatının en büyük yanlışını rakıyı çokça kaçırdığı bir "dost" meclisinde yaptı. Dilini tutamadı. Durumunu hasetle izlediği Tahsin Şahinkaya için "memleketi yedi bitirdi" sözlerini söyleme gafletinde bulundu. Hem de bu sözleri Merzifon'da Tahsin Şahinkaya'nın memleketinde söylüyordu!"

"Yerin kulağı vardı' (!) Halit Cengiz'in bu sözlerinin, iki dudağı arasından çıkacak sözlerin kanun sayıldığı yetkili ve etkili kişiye ulaşması uzun sürmedi. Artık Halit Cengiz için "kaçınılmaz sona" koşar adım bir gidiş başladı."

"Halit Cengiz, 12 Eylül'ün başarılı ve yetkili bir uygulayıcısı olduğu için, "küçük dağları ben yarattım" anlayışıyla iyice pervasızlaşmıştı. Ama vatanı kurtaran (!) bu vatanın "has" evlatları arasında, "büyük dağları da ben yarattım" diyen yetkili daha etkili kişiler vardı. Halit Cengiz, kafasını bunlara çarpmıştı. 'Deveden büyük fil olduğunu' anladığında ise iş işten geçmişti."

"Sıkıyönetim Askeri Savcısı Halit Cengiz, içki sofrasında ettiği sözlerin hangi sonuçları doğuracağını anlayamadan bir yanlış daha yaptı. Tümgeneral Yusuf Haznedaroğlu ile çatıştı. Yusuf Haznedaroğlu hakkında şu iddiaları ortaya attı:

"(...) İddia ediyorum ki ve isbat da edeceğim, Sayın General Maraş'ta büyük yolsuzluklar yapmış, halkı haraca kesmiş, bu paralarla, şimdi ismini mahfuz tuttuğum bir konsomatris ile dost hayatı yaşamış ve şimdi yavuz hırsız ev sahibini bastırır misali hakkımda hücuma geçmiştir. Haznedaroğlu'nun... üçyüzbin liralık fino köpeğini Türk askerine baktırdığını, hakkında As. C. Kanunu gereğince işlem yapılmasını, 700.000 liralık altın çakmağı nereden temin ettiğinin sorulmasını, kuvvetli söylentilere göre, Ali Uğurlu'nun karısı ile sayın General halvet olmuş. Sayın Generalin 50 günlük Paris Ateşeliği kadın zaafı yüzünden son bulmuş ve geri çağrılmıştır... Ben kimi askeri hâkimler gibi paralı şark hizmeti diye memleketimde hâkimlik yaparak, Devlet rüşveti yemedim... Maraş'ta da belediye ve Maraşspor adına makbuzsuz para toplayıp, vermeyenleri gözaltına almadım. Kuyumculardan altın kemerler almadım." (3. Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi Gerekçeli Karar, Esas 1986/22, Karar 1986/22 sayfa 48-49)

Sıkıyönetim Askeri Savcısı bu defa suçlamalarını "vatan haini" ilan ettikleri, "anarşist-terörist" dedikleri devrimcilere karşı değil, bir generale karşı yöneltmişti. Ama bu defa durum farklıydı. 'Her kuşun eti yenmez'di. Devrimciler hakkında yalan ve uydurmalara dayalı işkenceci polis ifadeleriyle yüzlerce ölüm cezası isteyen ve istemleri nedeniyle ödüllendirilen Halit Cengiz, bu defa bir generali suçlayarak kurtulmayı denedi. Ama "Türkiye'de general suç işlemez" kuralının bulunduğunu ancak mahkemede hatırlayabildi. (Gerekçeli karar, sayfa 48) Bu hatırlama, Halit Cengiz'in ceza almasını engelleyemedi. "İlahlar" Halit Cengiz'in "kellesini" koparmakta kararlıydılar!

Şimdi 3. Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin 12.3.1986 tarih, 1986/22 sayı ve 1986/22 karar ve esas numaralı gerekçeli kararı sayfalarından alacağımız bir kısım bilgilerle Hâkim Binbaşı Halit Cengiz'i ve yaptıklarını biraz daha yakından tanıyalım.

1- Hâkim Binbaşı Halit Cengiz *işkencecileri korumuştur.*

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e ve 3. Ordu Komutanlığı'na yazdığı dilekçe ve mektuplarda, işkencecileri nasıl koruduğunu şöyle anlatmaktadır:

"(...) görevlerini yaparken işkence iddiasıyla haklarında soruşturma açılan tüm polis ve subayların dosyaları bana verildi. 300'ü aşkın görevli hakkında Devlet adına hareket ettiklerine inanarak, soruşturmasız takipsizlik kararı verdim. Hatta Fatsa Çullu Tepesinde yaptırılan bir keşif esnasında arkadaşlarının cesedini görüp, infiale kapılarak militan Ayhan Yıldız'ı (doğrusu Sadi Ekiz olacak) kurşuna dizen görevliler hakkında da takipsizlik kararı verdim..." (Gerekçeli karar, sayfa: 50)

Halit Cengiz'in kendi durumunu düzeltmek için en yetkili yerlere yazdığı mektup ve dilekçe, hukuku, insanlığı ayaklar altına almış bir görevli savcıyı sergiliyor. "Devlet adına hareket eden polis ve subayların işkence yapmasını, insanları kurşuna dizmesini" normal bulan bir savcıyla karşı karşıyayız. Ve bizler, Fatsa Devrimci Yol Davası sanıkları, 7 yıldır bu anlayışta birinin hazırladığı iddianameyle yargılandık ve tutuklu kaldık. Yargılandığımız mahkemede Halit Cengiz'in bu durumu bilmesine rağmen, iddianameyle ilgili bir girişimde bulunmadığı gibi, Sadi Ekız'i öldürenlerin ve işkencecilerin araştırılmasına ilişkin dilekçelerimizi ve taleplerimizi de reddetmiştir.

2- Halit Cengiz *rüşvetçidir:*

3. Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi rüşvet ve General Yusuf Haznedaroğlu'na hakaret suçlarından Halit Cengiz'i 29 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırmıştır. Halit Cengiz "ben istersem sanığı tanık, tanığı ise sanık yaparım" (gerekçeli karar, sayfa 15) diyen bir savcıdır. Gerçekten de Halit Cengiz'e rüşvet vermediği için yıllarca hapishanede yatanların sayısı pek çoktur. Halit Cengiz, eşinin giyim ihtiyaçlarını bile rüşvetle karşılamış biridir. Rüşvetle ilgili olarak 3. Ordu Askeri Mahkemesi'nin aldığı gerekçeli karardan kısa bir örnek vererek, bu konuyu geçmek istiyoruz:

"(...) Mualla Cengiz'in (Halit Cengiz'in eşi) Gürnar Uğurlu'nun sahibi olduğu moda evinden 280.000 liralık giysi aldığı ve parasını ödemediği... ve... sanık Halit Cengiz'in bu olayla ilgili olarak sorgu ve savunmalarında Amasya'da Albay Yurdacan Tunalı (Fatsa Devrimci Yol Davası Mahkeme Başkanı) ile Osman Nuri Gürsoy'un evinde otururlarken, gelen bir bayanın 'savcı 3 milyon istedi... Kocam tahliye olmadı' bunun üzerine kendisinin yardımcı olmayı teklif ettiğini, Avukat adları verdiğini, bilahare de avukat ücreti olarak 500.000 lira gönderildiğini... yine Uğurlu'lara emekli hâkim Tuğgeneral Semahattin Devrim'e bir renkli televizyon aldırıp, parasını alıp ödediğini, kaçakçı Ali Uğurlu'nun düğününe eşi ile gittiklerini..." (Gerekçeli karar, sayfa 37-38)

Halit Cengiz, rüşvet almak için, elinden geleni de gelmeyeni de yapacağını söyleyerek, birçok insandan para sızdırmıştır. Para sızdırmak için birçok tanığı ve sanığı haksız yere suçlamaktan kaçınmamıştır. Halit Cengiz'in bu durumu Fatsa davasına savcı olarak geldiği sırada, sanıkların kendi aralarında yaptıkları konuşma-

larda alay konusu yapılıyordu. Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez, Halit Cengiz'le sınırlı olmayan çok daha geniş boyutlardaki rüşveti ortaya çıkarabilmek için uzun süre uğraştı. Ama 12 Eylül'ün yarattığı korku ve dehşet ortamında rüşvet olaylarını belgeleriyle açıklayacak insanları ikna edemedi. (Halit Cengiz'in rüşvetlerine aracılık yapanlardan biri de Ordu Efirli Cezaevi Müdürü Hasan Kırdar'dır. Bu durum, Gerekçeli Kararın 32-33-38-44-45. sayfalarında açıklanıyor.)

3- Halit Cengiz, MHP görüşlerini taşıyan bir Askeri Savcı'dır.

1975-1980 arasında ülkemizde yaşanan iç savaş ortamının baş sorumlularından biri MHP, ÜOD ve ÜGD gibi faşist teşkilatlanmalardır. Halit Cengiz, iç savaş ortamının sorumlusu olan örgütlerle aynı görüşleri taşımaktadır. Bu askeri savcı, Fatsa Devrimci Yol davası iddianamesini MHP görüşlerine uygun olarak hazırladı. Gerçeklere uygun değil, kendi çıkarlarına ve ideolojik görüşlerine uygun olarak oluşturdu.

Halit Cengiz'in MHP'lilerle yakın çıkar ilişkileri içinde olduğu ve onlarla aynı ideolojiyi paylaştığı, 3. Ordu Askeri Mahkemesi'nin Gerekçeli Kararı'nda açıkça görülmektedir. Bu gerekçeli kararda:

Halit Cengiz'in kendisini "sağ eğilimli" olarak tanımladığı yazılmaktadır. (gerekçeli karar, sayfa 34)

Yine Gerekçeli Karar'ın 6. sayfasında Avukat Cengiz Özer'in şu sözleri Halit Cengiz'in görüşünü biraz daha netleştiriyor:

"(...) Binbaşı (Halit Cengiz) ile sağlam, dürüst bir milliyetçi olduğu için, ahbaplık ettiğini, Binbaşının kendisinden Atabeyoğulları'nı kastederek, '5 milyon verebilir mi?' diye sorduğu, daha sonra miktarını bilemediği

bir paranın baskı ve zorla adı geçenlerden alındığını duyduğunu..." (Gerekçeli Karar, sayfa 6)

Avukat Cengiz Özer'in "Milliyetçilik" ve dürüstlük anlayışını burada tartışacak değiliz. Ama bu avukatın "sağlam ve dürüst bir milliyetçi" diye tanımladığı Halit Cengiz'in milliyetçiliğinin MHP'nin faşist görüşleri olduğu gerekçeli kararın diğer sayfalarında açıklıkla belli olmaktadır.

Halit Cengiz Samsun Ülkü Ocakları Başkanı Şefik Yazgı'yla tam bir çıkar birliği içindedir. Halit Cengiz, Şefik Yazgı'yı "Aydınlar Ocağı'ndan ahbabı" diye anlatırken, Şefik Yazgı, "Samsun Ülkü Ocakları Başkanlığı" yaptığını belirtmektedir. (Gerekçeli Karar, sayfa 12) Gerekçeli Karar'ın 11-18-27. sayfalarında Halit Cengiz'in Samsun Ülkü Ocakları Başkanı ile çıkar ve ideolojiye dayalı birlikte oldukları gözler önüne serilmektedir.

Askeri Savcı Hk. Bnb. Halit Cengiz'in ilişki içinde bulunduğu "Milliyetçi"lerden biri de MİSK Genel Başkanı Mete Beşen'dir. Halit Cengiz'in Mete Beşen'le ilişkileri de aynı Gerekçeli Karar'ın 34. ve 35. sayfalarında yer almaktadır. Aynı Gerekçeli Kararın 51. sayfasında MHP Genel Yönetim Kurulu üyesi Yaşar Okuyan'la, Halit Cengiz arasındaki ticari (!) bağlar da göz önüne serilmektedir.

Fatsa Devrimci Yol Davası sanıklarını "vatan hainliği"yle suçlayan, yüzlerce kişi hakkında ölüm cezaları isteyen Halit Cengiz'in "vatanseverliği" (!), rüşvet yemek, haksız yere insanları suçlamak olsa gerektir.

7 yıl, rüşvetçi, faşist, işkencecileri koruyan, devrimcileri kurşuna dizenleri bildiği halde araştırmayan bir savcının iddialarıyla tutuklu kaldık. Bu, dünyada eşi-benzeri görülmemiş bir durumdur. Bunun adalet adına

yapıldığını söylemek sanırız adaleti rüşvetle, işkenceyle, faşistlikle karıştırmak olur ki, kimsenin bunu yapmaya hakkı yoktur. 12 Eylül dönemine uygun bir adalet (!) anlayışına uygun bir iddianame ile değil, hukuka uygun hazırlanmış iddianamelerle yargılanmak her insanın hakkı olsa gerektir. Ne yazık ki, Fatsa Davası sanıklarına dürüst, iç savaş ortamının sorumlusu bir tarafın görüşlerini taşımayan bir savcı bile çok görülmüştür."

YARGILAMA

Aralarında Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez ve çırakları Yusuf Atasoy, Celal Aslan, Fahrettin Bahar'ın da bulunduğu Fatsa Devrimci Yol Davası 12.1.1983 tarihinde Erzincan Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde başladı. Duruşmalar Amasya 15. Piyade Tugayı eski okuma-yazma okulunda yapıldı.739 sanıktan 263'ü için TCK 146/1 maddesine göre, beşi için 448 ve 450/4. maddelerine göre toplam 268 kişi için idam cezası isteniyordu. İdam cezası istenenlerden ikisi, Gülin Bayraktar ve Şafak Aydın isimli bayan tutuklulardı. 460'ı tutuklu olan sanıklar otobüslerle duruşma salonuna getirildiler.

Mahkeme heyeti; Başkan Piyade Albay Yurducan Tunalı, Duruşma hâkimi Hakan Karakılıç, üyeler Şener Saruç, Hâkim Yüzbaşı Abdülkadir Davarcıoğlu, Hâkim Yüzbaşı Caner Seben'den oluşmaktaydı. İddia makamında ise Binbaşı Halit Cengiz ile yardımcı savcı Şeref Yılmazer vardı.

Fatsa davası 12 Eylül sonrası açılan sayısız "toplu" davalardan sadece bir tanesiydi. Gözlerden uzak, ufak bir kent olan, Amasya'da yürütüldüğü için Ankara, İstanbul, İzmir, Diyarbakır'da yürütülen davalar kadar ilgi görmedi. Gerçi, Terzi Fikri'yi görmek, onunla görüşmek için, Amasya'daki duruşmalara yabancı heyetler geldi, ama hiçbir zaman Barış Derneği ya da DİSK davası kadar ilgi toplayamadı.

Ancak bu dava, 12 Eylül'ün hukuk anlayışını göstermek açısından ilginçti.

İşkence altında gerçek olan ve olmayan birçok "suç" kabule zorlanmış, askeri cezaevinde disiplin sağlamak amacıyla rutin dayaktan geçirilen sanıklar doğru dürüst savunma hazırlama olanağı bulamamışlardı.

Cezaevlerinde "karıştır-barıştır" politikası uygulanıyordu. Solcu tutuklular, daha düne kadar kendilerine saldıran, arkadaşlarını öldüren "sağcı"larla, aynı koğuşları, aynı hücreleri paylaşmak zorunda bırakılıyorlardı. Cezaevi içinde, ikinci bir cezaevi yaratılıyordu. Tutuklular, askeri idarenin baskısı ve zulmü yetmiyormuş gibi, 24 saat her an karşı tarafın saldırısına uğramamak için gerilim içinde ve uykusuz kalmaktaydılar. Zaman zaman da korkulan oluyordu.

15 Ocak 1982'de Amasya Cezavi'nde böyle bir olay yaşandı. Büyük bir kavga çıktı ve 2'si ağır 9 kişi yaralandı. Bu olaydan sonra, Amasya Cezaevi'nde karıştır-barıştır uygulamasına son verildi. Türkiye'de 12 Eylülden sonra ilk kez sağcılar ve solcular ayrı koğuşlarda, ayrı hücrelerde kalmaya başladılar.

Ama baskılar daha da arttı. Baskılara karşı direnişler, açlık grevleri başladı.

Duruşmalarda bu baskılar dile getirilmeye çalışıldı. Kimlik bildirimi için çağırılan iddianamenin birinci sırasındaki sanık Yusuf Atasoy, "Bazı sorunlarımız var. Bunları kimlik tespitinden önce söylemek istiyorum. Bunları dinlemezseniz kimlik bildirmeyeceğim. Şimdiye kadar birçok konuda başvurduk. Bütün yollar kapandı." dedi.

Bunun üzerine Atasoy salondan çıkarıldı. Atasoy'un salondan çıkartılmasını protesto eden diğer sanıklar da salondan çıktılar. Tutuklu sanıkların kimlikleri belirlenemedi. Kimlikleri iddianameden tutanağa geçirildi ve duruşma ertelendi.

Tüm cezaevlerinde uygulatılmaya başlayan "tek tip elbise" uygulaması Amasya Cezaevi'nde de başlatıldı. Tutukluların kendi elbiseleri ellerinden alındı. Hepsine zorunlu olarak giymeleri emredilen "tek tip" elbise verilmesi üzerine direniş başladı.

Mahkemelerde de direniş sürdürüldü. Sanıklar ifade vermeyi reddettiler. Duruşma hâkimi "Kimler ifade vermiyor" dediğinde herkes ayağa kalkıyordu. Bunun üzerine sanıkları Mahkemeye toplu olarak götürmemeye, eylem dosyalarını ayrı ayrı götürmeye başladılar. Fatsa davası siyasi bir davaydı, ama eylemleri tek tek yargılayarak bir adli dava haline dönüştürmeye çalışıyorlardı.

Fatsa davası Türkiye içerisinde yeterli ilgiyi görmüyorsa da, uluslararası çapta ilgi uyandırıyordu. Duruşmaya yabancı heyetler ve televizyon ekipleri geliyor, Fikri Sönmez ile konuşmak istiyorlardı. Bunu ve tahliye olma ihtimali olan arkadaşlarının tahliyesini engelleme olgularını göz önüne alan sanıklar, bu uygulamanın yurtdışında duyurulması ve bazı arkadaşlarının tahliyelerinin gecikmemesi için mahkemeye giderken tek tip elbise giymeye başladılar. İçeride ise giymiyorlardı.

Savunma aşamasında da sanıklar mahkemeye toplu olarak değil, gruplar halinde getirilmeye başladılar. Yargıçlar sanıkları gruplar halinde mahkemeye getirmeye karar verince birbiriyle görüşme ortamını tamamen kaybeden tutuklular, bir müddet için sorgu vermeme yöntemini denediler.

12.05.1983 tarihli duruşmada savunma sırası kendine gelen Fikri Sönmez, tüm sanıklar salona getirilinceye kadar savunma yapmayacağını belirtti. *"Bu davada iddianamenin birinci sayfasından son sayfasına kadar*

suçlanmaktayım. Ben bütün yaptıklarımı açık yaptım. Fatsa Belediye Başkanıydım. Yaptıklarımı halkla beraber yaptım" dedi.

Aleyhlerinde kampanya sürdürüldüğünü, bu konuda yaptıkları açıklama ve tekziplere yer verilmediğini, verdikleri dilekçelere bir yanıt alamadıklarını belirtti.

Gerçekten de Fatsa Devrimci Yol Davası sanıkları baştan suçlu ilan edilmişlerdi. "Devletin" Televizyonu TRT tarafından sanıklar daha yargılama başlamadan kamuoyuna "suçlu, terörist, cani" olarak tanıtıldılar. Kenan Evren Fatsa Belediyesi ve Başkanı Fikri Sönmez hakkında ipe sapa gelmez suçlamalarda bulundu. Başta Tercüman gazetesi olmak üzere, basının büyük bir bölümü kamuoyunu ve mahkemeleri sanıklar aleyhine kışkırtan, şartlandıran yazılar yazdılar, haberler yaptılar. Tercüman gazetesi yazarları Ahmet Kabaklı, Ergün Göze ve Kemal Önder, Fatsa davası ile ilgili yazdıkları yazılarda Fatsa davası sanıklarını "vatan haini, caniler" olarak suçladılar. Tercüman gazetesi ve Nazlı Ilıcak'ın genelde sosyalizme, özelde Fatsa'ya ve Fikri Sönmez'e saldırıları 12 Eylül sonrasında da sürdü. Tercüman gazetesi, Fatsa davası başlamadan 15 gün önce Fatsa'ya ve Fikri Sönmez'e karşı topyekün saldırıya geçti. Tercüman, yargılamalar başlarken "Terzi Fikri ve Yoldaşları Yargılanıyor" manşetini atıyordu. Askeri Savcı bile buna karşı çıkmak gereğini duymuş, "Bazı gazeteler bu davada yargılanan bir sanığın mesleğini isminin önüne koyarak küçültücü haber yazmaktadır" diyerek yasalara aykırı bu yayınların durdurulmasını istemişti.

DURUŞMALARDA DA BASKILAR SÜRDÜ

Fatsa davasında da birçok başka davada olduğu gibi, tanıklara dahi işkence yapıldı. Gördükleri işkenceleri mahkeme önünde anlatanlar da oldu. 25 Ekim 1983 tarihli duruşmada dört tanık bu doğrultuda ifade verdiler. 7 Aralık 1983 tarihli duruşmada Kılıçlı Köyü Muhtarı Remzi Duran polis ifadesinin işkence altında alındığını belirtti.

Davada 300'den fazla sanık gözaltı sürelerinde yoğun işkenceden geçirildikleri için suç duyurusunda bulundular. Bunlardan 68'inin ellerinde işkence iddialarını delillendiren doktor raporları da vardı. Askeri savcı hiçbir soruşturma yürütmeden bütün şikâyetler hakkında koğuşturmaya gerek olmadığına karar verdi, çünkü "polis sadece devletin çıkarına uygun hareket etmişti."

Sorgu aşamasında işkenceyle başlayan süreç, cezaevinde ve duruşmalarda baskılarla devam etti. Süreç tam bir kara mizahtı. Daha önce belirttiğimiz gibi, davanın iddianamesi, rüşvetçi Halit Cengiz tarafından hazırlanmıştı. Cezaevinin ve Mahkemenin "huzuru" ise emin ellere teslim edilmişti. Rüşvetçi ve İşkenceci Atasoy Fitoz'a.

Fatsa Devrimci-Yol Sanıkları ortak savunmalarında bu uygulamaları gözler önüne serdiler:

"Fatsa Devrimci Yol Davası'nda delil olarak kabul edilen emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığı doktor raporlarıyla da kanıtlanmıştır."

"Fatsa'da sadece sanıklar değil, tanıklar da işkence görmüştür. Bu davada yargılanan sanıklar aleyhine ifade almak isteyen polisler, subaylar, tanıklara da işkence yap-

mıştır. Bu tanıklardan bazıları aleyhimize tanıklık yapmaları için gördükleri baskıları mahkemeye de anlatmışlardır. Tutanaklara da geçen ifadelerden bazı örnekler vermek istiyoruz:"

"Tanık Cemal Karaduman: 12 Eylül harekâtından sonra polis karakoluna götürüldüm. Bana yine aynı şeyleri söylediler. 'Gördün mü' diye. Ben dedim, 'görmedim'. Bana dediler ki, 'Biz vuran adamı yakaladık, sen de buradan bu adamı gördüm diyeceksin ve ancak böyle çıkabilirsin' dediler. Ben yine dedim ki 'ben görmediğim şeyi daha önceden ifademde belirttiğim gibi, görmedim' dedim. Bana o zaman dediler ki 'Senin tek bacağını da biz kıracağız, böyle ifade vereceksin ve çıkacaksın' dediler."

"Efendim öyle olaylar olmuştur ki, değil dükkânı açmak, salavat getirmek bile zordu. Güçtü yani. İnanın ağlayasım geliyor esnaf olarak. Kemal Şahin (emniyet amiri) denilen adam hakikaten çok, ne bileyim, insanlık dışı, insanlıkla alakası olmayan bir kişi, o olayı hatırladıkça ağlayasım geliyor. 'Orospu çocukları size söyleteceğim, ananıza avradınıza sinkaf edeceğim' diyordu." (Tutanak 7183, 1 Kasım 1983)

"Cemal Karaduman'a görmediği olayı görmüş gibi tanıklığını yapması için, Emniyet Amiri Kemal Şahin tarafından yapılan baskılar hiçbir yoruma yer bırakmıyor. Dükkân sahibi Cemal Karaduman'ın anlatımları sadece Fatsa Davası sanıkları ve yakınlarının değil, Fatsa'daki her yurttaşın zulüm gördüğünün bir belgesi oluyor."

"Tanık Yaşar Yadık da tanık Abdullah Yılgın'la birlikte ifadesinin alınması için polis karakolunda üç gün tutulduğunu anlatmaktadır. Duruşma yargıcının şu so-

rusu üzerine verdiği yanıt, tanıklara nelerin yapıldığını gösteriyor:

"Duruşma Yargıcı:

Peki, bu üç gün içerisinde size herhangi bir baskı, işkence, şunu söyleyeceksiniz, bunu söyleyeceksiniz, vuran şuydu, buydu şeklinde bir baskı yapan oldu mu? Yemin ettin ona göre söyleyeceksiniz."

Tanık: - Sopa yedik efendim. (Tutanak sayfa 7202)

7 Aralık 1983 tarihli duruşmada da tanık Remzi Duran, sanıklar aleyhine verilen dilekçelerle ilgili şu bilgileri vermektedir:

'Köyümüzün birlik komutanı bizi topladı. 'Bir sen, dört aza, bir de korucu altı kişi oluyorsunuz. Yakalananlar hakkında dilekçe vereceksiniz' dedi. 'Vermem' dedim. 'Mecbursun' dedi. Tek tek ifademiz alındı. Listeler zaten hazırlanmıştı. Biz sadece imzaladık. Bize okutmadılar.'

"Fatsa'da yakalananlara ve yakınlarına işkence yapıldığı gibi, bir kısım tanıklara da baskı ve işkence yapıldığını gösteren örnekleri daha da artırmak olanaklı. Ama bu kadarı bile, bu davada yargılanan sanıklar aleyhinde zorla ifadeler alındığını, jandarma ve polisin hazırladığı, sanıkları suçlayan dilekçelere korkuyla imza atıldığını göstermeye yeterlidir."

"Bilindiği gibi davalar açılana kadar hazırlık soruşturması gizlilik içinde yürütülür. Bu duruma Fatsa'da uyulmamıştır. Sanıkları suçlayacak müşteki ve tanıklara dava açılmadan çok önceden polis ifadeleri okutulmuş ya da bu ifadeler hakkında bilgi verilmiştir."

"26 Ekim 1983 tarihli duruşmada dinlenen müşteki Yusuf Torluoğlu, tutanaklarda yer alan anlatımında 'Perşembe'ye gittiğimde de dosyaları okudular. Ben de

ona göre ifadeler verdim' demektedir. Perşembe Eğitim Enstitüsü 1980/1981 yılları arasında işkencehane olarak kullanılmıştır. Davanın açılmasından çok önce işkencehane kapatıldı. Yani Yusuf Torluoğlu dava açılmadan, işkencehane kapatılmadan oraya gitmiş ve işkenceyle oluşturulmuş polis dosyalarını öğrenmiştir. Fatsa Davasında yargılanan sanıklar hakkında da oradan öğrendiklerine göre ifadeler vermiştir."

"Necla Torluoğlu da 23 Ekim 1983 tarihli mahkeme ifadesinde 'Yunus Ocak'la Mustafa Ocak'ın beyimi vurduğunu bilmem. Bu isimleri bana emniyet amiri Kemal Şahin verdi' demektedir. Tanık dava açılmadan çok önce gizli dosyaları emniyet amiri Kemal Şahin'den öğrenmiştir. Suçlayacağı kişileri öğrendikten sonra şikâyet dilekçeleri yazmış ve ifadeler vermiştir."

"Bu konuda örnekler çok fazla. Biz bir örnek daha vermekle yetineceğiz. 8 Kasım 1983 tarihli duruşma tutanaklarında Kadriye Yıldız: 'Mustafa Tatlıelma'nın suçunu itiraf ettiğini polis söyledi. Ben de buna göre dilekçe verdim' demektedir. Verdiğimiz bu örnekler Fatsa'da hazırlık soruşturmasının gizliliğine uyulmadığını gösteriyor. Daha doğrusu hazırlık soruşturmaları biz sanıklara ve avukatlarımıza gizli, bizi suçlayan tanık ve müştekilere ise açıktır. Bizler ve avukatlarımız sadece savcı ifadelerini alabilirken, bizi suçlayanlar gizli hazırlık soruşturmalarını öğreniyor ve bizleri ona göre suçluyorlardı."

"Fatsa Devrimci Yol Davası'nda toplanan delillerin bir kısmı emniyet görevlilerince kaybedilmiştir (!). Toplanan delillerin bir kısmının nasıl, neden, kimler tarafından yok edildiği hala anlaşılmış değildir. Mahkeme heyeti suç delillerini kaybeden (!) görevliler hakkında

'suç duyurusunda' bulunmuştu. Hk. Yzb. Niyazi Yılmaz, 20.5.1985 tarihli duruşmada bu suç duyurularının yapılmaması için Askeri Savcı Çetin Akkaya ve Adli Müşavir Yilmaz Hızlı tarafından mahkeme heyetine baskı yapıldığını belirtmişti." (Tutanak, sayfa 14776-14777)

"Bizce, bir kısım suç delillerinin yok edilmesi, emniyetle, MHP'li faşistlerin işbirliğinin ortaya çıkarılması korkusudur. Davamız sanıklarından Atıf Özgel, 13 Ağustos 1980 tarihinde yakalanmıştı. Yakalandığı zaman B 18225 Z numaralı 9 mm. çapında italyan yapısı Beratta marka tabancası da jandarmalarca ele geçirilmiş ve bu tabanca emniyet güçlerince maskeli muhbirlik yapan faşistlere verilmiştir. Faşistler bu tabancayı emniyet güçleriyle birlikte yaptıkları operasyonlarda halka karşı kullanmışlardır. 20 Ekim 1980 tarihinde öldürülen devrimci arkadaşımız Alaattin Bölükbaş'ın öldürülmesi sırasında Atıf Özgel'e ait silah da olay yerinde kullanılmıştır. Bu silahın emniyet deposundan alınıp aranan, maskeli muhbirlere nasıl ulaştırıldığı ve bunu hangi muhbirin kullandığı hala anlaşılamamıştır. Buna benzer olayların üst makamlarca da bilindiği ve kapatılması için gayret sarf edildiği anlaşılmaktadır."

"Mahkemenin "Emniyet"ini Sağlamakla Görevlendirilen Rüşvetçi bir İşkenceci: Atasoy Fitoz

"(...) Atasoy Fitoz'un dava dosyası incelendiğinde bu işkencecinin Bnb. Halit Cengiz ile tam bir çıkar birliği içinde olduğu görülüyor. Halit Cengiz'in mahkemede faşistlerle olan yakın ilişkileri ortaya çıkmıştı. Aynı şekilde Atasoy Fitoz'un da MHP'li, ÜGD'li militanları sakladığı, koruduğu ortaya çıktı. Aranmakta olan ÜGD'li faşist Cengiz Tekin'i Atasoy Fitoz saklamıştı. Bu işken-

ceci, sol siyasi tutuklulara korkunç işkenceler yaparken faşistleri korumuş, hatta evinde saklamıştı."

"12 Eylül'cülerin Amasya'daki en güvenilir temsilcisi Atasoy Fitoz'un yetkileri de çok büyüktü. Amasya gözetim evi (doğrusu işkence evi) müdürlüğü, merkez komutanlığı, Orduevi Müdürlüğü, Asayiş Bölük Komutanlığı, Fatsa Mahkemesi "emniyet"ini sağlamak, operasyonlar düzenlemek hep bu işkencecinin sorumluluğunun altındaydı. İşkenceci Atasoy Fitoz bu yetkilerini paraya çevirmesini iyi bilmişti. Lise yaptırma adı altında makbuzsuz para toplamak, kaçakçılardan milyonlarca rüşvet yemek bu adamın (!) yaptığı işlerin bazılarıdır."

"İnsanların kan ve gözyaşlarını paraya çevirip, Alanya vb. yerlerde en olmayacak bir biçimde sefa sürmek bu işkencecinin bir başka özelliğiydi."

"İşin ilginci, bu işkenceci rüşvetten ceza aldıktan sonra hapiste de istediği yaşam koşullarını bulmuştu. Eski 2 nolu Cezaevi'nde sol siyasi tutuklulara işkence yapan Zafer Pekçağlayan, işkenceci Atasoy Fitoz'un Cumartesi-Pazar gecelerini metresi Aslı Tekin'le geçirmesini de sağlamıştı."

"12 Eylül'de yapılanların kokusu yavaş yavaş bütün ülkede duyulmaya başladı. Fatsa Devrimci Yol Davası sanıkları ise, baştan beri işkencecilerin, işkenceci koruyucularının, zulmü paraya çevirenlerin iğrenç kokularını her an duya duya bugünlere geldiler."

SON SÖZ FİKRİ SÖNMEZ'DE

Söz sırası kendine gelen Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez, iddianamede ileri sürülen ve kendisine yöneltilen suçlamalara cevap veriyordu. Kitabımızın ilgilli bölümlerinde yer yer, Fikri Sönmez'in bu konuşmasından bölümler sunmuştuk. Bunları yinelemeyeceğiz, Konuşma içeriğinde, kitabımızda detaylı olarak anlatılan bazı konulara da değinilmiştir. Bunları da çıkartarak, size sunacağız.

"(...) Uzun yıllardan bu yana hakkımda çok şeyler söylendi ve yazıldı. Bu arada şahsıma yönelik çeşitli karalamalar bilinçli ve sistemli olarak yürütüldü. Bu konuda bazı kişi ve kuruluşlar, adeta kendilerini bu işle ilgili ve görevli kılmışlardır. Bu karalama kampanyası, özellikle siyasi düşünceme, şahsıma ve başkanlığını yaptığım Fatsa Belediyesine yönelik olmuştur."

"Mahkemenin geçen aşamalarında kısa da olsa bu saldırıların nedenlerini açıklamaya çalıştım. Bu aşamada, siyasi düşüncemin ne olduğunu, hangi koşullarda belediye başkanı olduğumu, Fatsa Belediyesi'ni hangi anlayış doğrultusunda yönettiğimi, bunca saldırılara neden hedef olduğumu açıklamaya çalışacağım."

"Fatsa'da yaşanan olayların gerçek sorumlularının kimler olduğunu, yaşanan gerçekleri, akla, mantığa uygun ve bir kısmını da belgelere dayandırarak anlatmaya çalışacağım."

"Her şeyden önce devrimci düşüncelere sahibim ve devrimciyim. Benim bu düşünceye sahip olmam elbette ki tesadüfi değildir. Dünyada ve ülkede yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerden etkilenmişimdir."

"Ülkemiz, emperyalizme bağımlı, onun güdümünde bir ekonomik sistemle yönetilmektedir. Bunu kim inkâr ederse etsin bu böyledir. Bu durumdan dolayı ülkemiz geri bıraktırılmış, sömürge bir ülkedir."

"Ülkemizde, kapitalizm, kendi özgücü ile gelişmediğinden sürekli bir kriz içindedir. Bu yaşanan bir gerçektir. Biz gelişmeyi, ileri sanayi ülkelerle girişilen ekonomik ilişkilerle çözmeye çalışmışızdır. Ancak bu ilişkiler, ülkemizin sanayi yönünden geri oluşu, ileri sanayi ülkeleriyle girilen ikili ilişkilerde ülkemiz aleyhinde bir yol izlemiş ve ülkemizde kapitalizm, dış müdahalelerle çarpık bir biçimde kurulmuştur. Bu durum çeşitli uluslararası kuruluşların ülkemizin ekonomisi üzerinde doğal olarak söz ve karar sahibi olmasını beraberinde getirmiştir. Sonuçta ülke ekonomisi ağır bir bunalıma girmiştir. Bu bunalımın çözümü ise, daima yabancı reçetelerde aranmıştır. Oysa, her gelen yeni reçetelerle, görülmüştür ki, bunalımlar daha da artmıştır. Ülke ekonomisi üzerinde karar sahibi, emperyalist kuruluşlar olmuştur. Ekonomimiz, bu kuruluşların tavsiyeleri doğrultusunda düzeltilmeye uğraşılmıştır. Ancak, tam tersi olmuştur. Ekonomik yönden, AET, IMF, OECD ve Dünya Bankası gibi kuruluşların müdahaleleri sonucu ekonomik ve siyasi bağımsızlığımız elimizden alınırken, askeri alanda NATO ile girilen ilişkiler, birçok askeri yükümlülükleri berabarinde getirmiştir. İkili anlaşmalarla ülkemiz, emperyalizmin ileri bir karakolu durumuna düşürülmüştür."

"Uluslararası tekellerle ekonomik alanda girilen ilişkiler sonucunda yeraltı, yerüstü kaynaklarımız yabancı tekellerin sömürüsüne terk edilmiştir."

"Uluslararası ekonomik kuruluşların tavsiyesi doğrultusunda taban fiatları düşük tutulmuştur, işçi ücretleri dondurulmuştur, memur maaşları aşağıya çekilmiştir, zaman zaman artışlar yapılmışsa da bunlar göstermeliktir. Bu böyle olunca yatırımlar durmuş, işsizlik gündeme gelmiş, hayat pahalılığı alıp başını yürümüştür. Paramız her gün değerini yitirmiş, halkın alım gücü kalmamıştır."

"Bu ve buna benzer durumlardan dolayı ülke ekonomisi krizler içine girmiştir. Bu durum, siyasi alana yansımıştır. Ülke, 12 Eylül öncesi kaos ortamına girmiştir. Bunun sorumlusu aranıyorsa, Fatsa Belediye Başkanı olarak ben değilim. Bunalımın sorumlusu ülkeyi uluslararası tekellerin çıkarları doğrultusunda yönetenlerdir. İkili anlaşmalarla ülkeyi bağımlı duruma getirenlerdir. Bir avuç mutlu azınlığın çıkarları için halkımızın sefaletine sebep olanlardır. Halkımıza zam, zulüm, işkenceyi reva görenlerdir. Bu amaçla siyasi iktidarları elinde bulunduran hâkim sınıfın kendisi ve onların emir kulu olan siyaset adamlarıdır."

"Bütün bu olup bitenlere, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi vermiş bir ülkenin insanı olarak ilgisiz kalmam mümkün değildir. İşte bu anlayış içerisinde emperyalizme, faşizme, gericiliğe karşı demokratik eylemlerde yer aldım."

"Ülkemin, emperyalist devletlerle girilen ilişkilerden çıkmasını, ülkemin yeraltı, yerüstü kaynaklarının yabancı tekellerin sömürüsünden kurtarılmasını, ülkemin bağımsızlığını zedeleyen ve ulusal onurumuzu yok eden tüm ikili anlaşmaların feshedilmesini ülkemin askeri yönden girilen ilişkilerden yani NATO'dan çıkmasını, ülkemin hem askeri hem de ekonomik yönden tam ba-

ğımsız duruma gelmesini istemişimdir. Bu uğurda verilen mücadelelerde yer almışımdır."

"Ayrıca, ülkemin faşistleştirilme istemine karşı demokrasiyi savunmuşumdur. Ülkemde yönetimin demokratikleşmesini, demokrasinin tüm kurumlarının işlemesini ve çağdaş demokrasi seviyesine ulaşmasını istemişimdir. Soygun ve sömürünün ortadan kalkmasını, işkence ve zulümlerden halkımızın kurtulmasını istemişimdir. Bu amaçla ve bu yolda verilen mücadeleler içinde yer almışımdır. Bu davranışımı yurtseverliğimin gereği olarak görmekteyim (...)"

"Savcı, hazırlamış olduğu iddianamede, Fatsa'nın sosyo-ekonomik durumundan kısaca bahsetmektedir. Ancak, bu durum gerçekleri tüm açıklığı ile ortaya koymaktan çok uzaktır. Özellikle siyasi durumun tahlili, savcılar tarafından sonuçlar üzerine yapılmaya çalışılmıştır. Sonuçları ortaya çıkaran maddi olgular, tamamen gözardı edilmiştir. Örnek olarak, Fatsa insanının CHP'nin ya da onun solunda bir arayış içinde olduğunu ortaya koymuş, ama bunun nedenleri üzerinde hiç durmamıştır. Fatsa insanının içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve siyasal koşullar bilinmeden, o koşulları ortaya çıkaran nedenler yeterince irdelenmeden Fatsa hakkında hüküm yürütmek, doğru yargılara ulaşabilmek olası değildir. Böyle bir mantığın savunulması, başlangıçta önyargılı davranmak anlamına gelmektedir."

"Bazı çevrelerin Fatsa ve Fatsa halkı üzerinde oynadıkları, oynamaya çalıştıkları oyunlar net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Aksi halde şu anda karşınızda sanık sıfatıyla bulunan benim ve diğer sanıkların hangi koşullarda sanık durumuna getirildiğimiz anlaşılamayacaktır. Böyle bir eksiklik, yargılamanın, başlangıçta yanlış te-

mellerde yapılmasını getirecek ve de doğal olarak sonuçta doğru ve adil yargılara ulaşılamayacaktır. (...)"

"Sömürüye karşı mücadele yükseldikçe çıkarları bozulan egemen çevreler, sömürüye karşı yürütülen mücadeleyi bastırmak amacıyla faşist militanlarını halkın üzerine saldırtmışlardır. Böylesi saldırılara boyun eğilemezdi. Fatsa halkı, faşist saldırılar karşısında boyun eğmeyi, teslim olmayı değil, direnmeyi seçmiştir. Maraş'ta, Çorum'da ve yurdun birçok yerinde faşistlerin geliştirdikleri katliamlara Fatsa'da, Fatsa halkı fırsat vermemiştir. Böyle yaptığı için, yüreği insanlıktan yana olan hiç kimse Fatsa halkını suçlu gösteremez. Çünkü faşizm, insanlık suçudur. Faşist katliamlara seyirci kalmak, son tahlilde bu insanlık suçuna ortaklık anlamına gelir."

"Savcının Fatsa halkının meşru zemindeki mücadelesini terör, anarşi gibi göstermeye çalışması tek yönlü ve baştan önyargılı bir anlayışın sergilenmesidir."

"Fatsa halkının mücadelesi eskilere dayanır. Özellikle son yirmi yılda Fatsa halkı, yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığım olayların benzerleriyle çokça karşılaşmıştır. Elbette Fatsalılar, sömürü ve zulme karşı çıkarken, bu haklı mücadelelerinde, her zaman yanı başlarında onlara omuz veren demokrat, ilerici, devrimci kişi ve kuruluşları bağırlarına basmışlar, onları kendilerinden bir parça gibi görerek, onlara güven duymuşlardır. 1979'lara kadar, demokratik anlamda ve meşru zemindeki mücadeleler sonucu, tüm zorluklara ve engellemelere karşın, halk, birçok haklı istemini gerçekleştirmiştir. Fındıkta sömürü geriletilmiştir. Karaborsa Fatsa'da büyük oranda önlenmiştir. Aşırı faiz olayı asgari düzeye indirilmiştir. Köylü, tüccar elinden ve aşırı faiz sömürüsünden büyük

oranda kurtulmuştur. Fatsa'da faşistlerin kitle katliamı yapmalarına izin verilmemiştir. (...)"

"İşte, saydığım bu nedenlerden dolayı Fatsa, egemenlerce hedef seçilmiş, suçlu ilan edilmiştir. Fatsa olayı, kamuoyunda çarpıtılarak, Fatsa'ya saldırının zeminleri hazırlanmıştır. O dönemin en yetkili ağzı olan Demirel'in Çorum'da insanlar katledilirken ve de Fatsa'da hiçbir olay yokken, 'Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın' demesi çok anlamlıdır ve maksatlıdır."

"Fatsa, Türkiye'nin bir parçasıdır, iddia edildiği gibi, kimse Fatsa'da ayrı bir devlet kurmamıştır. Evet, Fatsa'nın diğer yörelerimizden ayrı yanları vardır. Fatsa, Türkiye emekçi halkının bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde bir adım daha öndedir. Fatsa, sömürü ve zulme baş eğmemenin simgeleştiği yerdir. Özetle, hâkim sınıfların ve onların sözcülerinin, Fatsa'yı düşman göstermelerinin, öyle görmelerinin nedeni, orada emperyalizme ve faşizme karşı yürütülen bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin, sömürü, talan ve zulme karşı verilen mücadelenin eriştiği boyutlarla ilgilidir. Ve bundan dolayıdır ki, Fatsa ve Fatsa'nın yurtsever halkı, bazı çevreler tarafından düşman seçilmiştir. İşte bugün burada ben dahil yüzlerce insan, mahkemenizin önüne bu mantık sonucunda çıkartılmış bulunuyoruz."

"Benim bugün burada bu davada yargılanmamın yukarıda sözünü ettiğim genel nedenlerin yanı sıra, özel nedenler de vardır. Ben uzun yıllardan bu yana yaşamımı sürdürdüğüm bölgede fındık sömürüsüne karşı, karaborsaya ve çıkar çevrelerine karşı yürütülen mücadelelerde yer almışımdır. Bölgede düzenlenen, "Fındıkta Sömürüye Son", "Hayat Pahalılığı" ve buna benzer mitinglere katılarak, çoğunda yer almışımdır. Bu miting-

lerde fındıkta sömürü, taban fiyat politikası, hayat pahalılığı, işsizlik gibi konularda konuşma yapmışımdır. Bu tür faaliyetlerimden dolayı en geniş halk kesimi tarafından tanınırım. Bu faaliyetlerimden dolayı Fatsa halkının büyük bir bölümünün sevgisini ve güvenini kazanırken, bir avuç sömürücünün antipatisini kazanmış olabilirim. Bundan dolayı bu insanların hakkımda geliştirdikleri olumsuz propagandaların bugün burada yargılanmamda önemli ölçüde payı vardır."

"Bir başka neden de, yıllarca Fatsa Belediyesi'ni halkın yararına değil, kendi özel çıkarları için kullananların, benim belediye başkanlığımdan dolayı bu çıkarlarının bozulmasıdır. Bu nedenle, hakkımda oluşturulan karalama kampanyasında yer almışlardır. Ve burada yargılanmamın bir nedeni de bunların çabaları sonucu olmuştur. Esas ve en önemlisi Fatsa'yı MHP, ÜGD ve onların çetelerine karargâh haline getirmek isteyenler, beni engel görmüşlerdir. Engel görmelerinin nedeni ise şudur: Fatsa halkı onları da tanıyordu, beni de yıllardan bu yana tanıyorlardı. Halk, bana inanıyor ve güveniyordu. En zor günlerde beni yanlarında buluyordu. Halk, faşistleri Kahramanmaraş'tan, Malatya'dan, Elazığ'dan, Sivas'tan ve Çorum'dan, yaptıkları katliamlardan, birçok kanlı olaylardan tanıyordu. Fatsa'da Halkevi Başkanı Kemal Kara'yı, lise öğrencisi İsa Aydemir'i Kurtuluş Mahallesi'nde mahalle halkının çok sevdiği Tevrat Güler'i katletmelerinden de tanıyordu. Buna karşılık Fatsa halkının, esnafının, işçisinin, memurunun ve köylüsünün gözünde bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde kazanmış olduğum saygınlık insanların bana olan güvenlerini ve bağlılığını arttırıyor, bu da faşistlerin Fatsa'da örgütlenmesine büyük engel teşkil ediyordu."

"Fatsa Belediye Başkanlığı'na halkın büyük desteği ile seçilmiş olmam, bu güçlerin Fatsa için düşündüklerini gerçekleştirmesini olanaksız bir duruma getirmişti. Beni, halkın desteğinden ve gözünden düşüremeyeceklerini anladıklarından Fatsa'da hain emellerini gerçekleştirmek için beni hedef seçmişlerdi. Bu sefer saldırılarının hedefi canıma, malıma yönelik olmuştu. Bana üç defa silahlı saldırıda bulunmuşlardı. Evim yakılmış, ailem ve yakınlarım tehdit edilmiş ve göçe zorlanmıştı. Bütün bunlardan netice alamadıklarında rotayı değiştirmişlerdi. Devletin üst düzey yöneticilerini üzerime kışkırtarak tutuklanmam sağlanmıştı. "Nokta Operasyonu" adıyla anılan 11 Temmuz Operasyonu bu planın bir parçasıdır."

"Bu davada bu kadar ağır suçlamalarla yargılanmam yukarda anlattığım gelişmeler sonucunda olmuştur. Bu durumu sağlamak için devletin birçok kurumunu kendi hain emellerine alet etmişlerdir. Bu tutumlarını Fatsa Davası soruşturmaları sırasında sürdürmüşlerdir. İddianame'yi hazırlayan savcılar beni, bu güçlerin doğrultusunda suçlamaya çalışmışlardır. İddianame'de suça göre değil, ismime göre iddialara yer verilmiştir. Bu davada bana böyle bir yer verilmesinin nedenlerinden biri de 12 Eylül öncesi ve sonrasında, özellikle sağ basının, gerici yayın organlarının, siyasi iktidar olarak MC Hükümetlerinin bana karşı yönelttikleri suçlamalardır."

"Bir yandan İstanbul'un büyük tirajlı gazeteleri, benim beyanımmış gibi gazetelerine manşet haberler çıkarıyorlardı. Bunlar yalan ve demagojiye dayalı yorumlar getirerek, Fatsa'yı ve şahsımı kamuoyunda yanlış bilgilendirme çabasına girmişlerdi. Öbür yandan Ordu Valisi Reşat Akkaya ve adamları bu gazetelere kaynaklık

ederek, kamuoyu oluşturulmasına çalışmışlardı. 'Kurtarılmış Bölge', 'Pasaportsuz girilemeyen şehir', 'Küçük Moskova', 'Komitelerin yönettiği şehir', 'Vatan topraklarından ayrı yer', 'Kızıl güneş Fatsa'dan doğacak' ve buna benzer sıfatların ve kampanyaların sonucunda, asılsız suçlamalar ortaya atılmış ve Fatsa karalanmak istenmiştir. Bütün bunlar o döneme has koşullara uygun bir biçimde yapılmıştır. Fatsa'ya karşı girişecekleri saldırıların kamuoyunda haklılığını kanıtlamak için yapılan hazırlıklar daha sonra 11 Temmuz 1980 Nokta Operasyonu ile sonuçlanmıştır."

"Basın ve Vali Reşat Akkaya bu kampanyayı yürütürlerken, devletin en üst yöneticisinden, en alt yöneticisine kadar birçok kişi ve kuruluşlar şahsım ve Fatsa hakkında birçok yorumlarda ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır. İş o kadar ileri götürülmüştür ki, 1982 Anayasası Mecliste görüşülürken bazı Danışma Meclisi Üyeleri "Bu Anayasayı beğenmeyenler Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in Anayasasına hayran olanlardır" şeklinde güya birbirlerini eleştirerek, kişiliklerini sergilemişlerdir. Bu da, hakkımda yürütülen olumsuz kampanyanın nasıl olumsuz yönde etki yaptığının en iyi bir göstergesidir."

"Bunun yanında özel olarak bu konuda Tercüman gazetesi kendisini adeta mahkeme yerine koyarak beni ve bu dava sanıklarını ve de Fatsa'yı gazetelerinin köşesinde mahkûm etmişlerdir. 1982 Yılında Fatsa Davası'nın başlamasına kısa bir süre kala saldırılarını hızlandırmışlardır. 10-15 gün hiç durmadan bütün köşe yazarlarını, yorumcularını ve röportajcılarını, her türlü işlerini bir tarafa bıraktırarak bu işle görevlendirmişlerdir. Milli Güvenlik Konseyi'nin 52 ve müteakip bildirilerine

aykırı yayınlarını sürdürmüşlerdir. Bu durumdan mağdur olacak insanlar dilekçelerle komutanlığa başvurmuş olmasına karşın Tercüman gazetesinin bu tutumuna müdahale edilmemiştir. Hatta Fatsa mahkemesinin başladığı günlerde "Terzi Fikri ve yoldaşları yargılanıyor" biçiminde attığı başlıklarla bu çabalarını Tercüman gazetesi mahkeme huzurunda da sürdürmüştür. O günkü duruşmada Askeri Savcı bu konudan söz etme ihtiyacını duymuş ve "Bazı gazeteler bu davada yargılanan bir sanığın mesleğini isminin önüne koyarak küçültücü haber yazmaktadır..." diyerek önlem alınmasını istemiştir. Ancak, aynı gazete yayınlarını daha sonra da sürdürmüştür. Bu gazete hakkında bugüne kadar herhangi bir yasal işlem yapılmamıştır. (Bu konuda birçok dilekçe verdim.)"

"Burada şunu açıklamak isterim ki, ben 30 yıla yakın geçimimi terzilik mesleğimle sağlamaktayım. Bana "Terzi" olarak hitap edilmesi beni küçültmez, aksine yüceltir. Ben adı geçen gazetenin yöneticileri, yazarları gibi, ülkemde Amerikan emperyalizminin borazanlığını yapıp, onlara kiralanmadım. Mesleğimde toplumsal hizmet verdim. Bu gazetenin terzilik mesleğini ve terzileri küçük görmesi, şahsımda, ülkemizdeki tüm sanatkârlara, alınteri ve göz nuru döken milyonlarca insana hakaret etmektir. Amerikan kültürünün hayranı olan bu insanlardan başka türlü davranmalarını ben şahsen beklemezdim. Bütün bu çabalar tek şeyi hedeflemektedir. Geçmişte Fatsa'yı, Fatsa Belediyesi'ni ve şahsımı hedef göstererek, tutuklanmamı sağlamış bu gazetenin hedef göstermesi sonucunda binlerce Fatsalı işkencelerden geçirilmiş, bir bölümü de cezaevlerine doldurulmuştur. (...)"

"Belediye Başkanı olarak bugün burada suçlu olarak yargılanmam yasaları çiğnediğim için değil, yasaları tam uyguladığımdandır. Birçok yöneticiler gibi yasaları bazı çevrelere peşkeş çekseydim bugün burada olmayacaktım. Altımda son model araba, viski şisesi yanıbaşımda olacaktı. Belediye Başkanı olarak iki seçeneğim vardı. Ya egemenlerin kiralık uşaklığını yapacaktım ve refah içinde yaşayacaktım, ya da halkımın gönüllü hizmetkârlığını yapacaktım ve de yoksulluğu, mahpusluğu, işkenceyi hatta ölümü de göze alacaktım. Ben, ikincisini tercih ettim. Belediyeler kuruluşunu 1580 Sayılı Belediyeler Yasası'ndan alır. Bu yasaya göre, kurulan belediyeler yarı özerk, yarı resmi devlet kuruluşudur. Asli görevi, yerleşim merkezinde insanların ekonomik, toplumsal ve kültürel ihtiyaçlarını düzenlemek ve yürütmektir. Belediyeler bu ihtiyaçların sonucu ortaya çıkmıştır. Belediyelerin devletin diğer kurum ve kuruluşlarından ayıran özelliği, üslenmiş olduğu görevler bakımındandır. (...)"

"Yerel yönetimler demokrasinin en iyi biçimde uygulanacak alanıdır. Daha önce belediyelerin merkezi yönetimden nispi de olsa bağımsız olduğunu söylemiştim. Günümüze kadar yerel yönetimlerin bu bağımsız yanı uygulanamamışsa da, uygulanamaz diye bir kural yoktur. Fatsa Belediyesi, bu bağımsız yanını görüp uygulamaya sokmuştur. Özellikle Fatsa Belediye Başkanlığını yaptığım dönem içinde, gerçek demokrasinin nasıl olması gerektiğini hayatın pratiği içinde Fatsa halkına yaşatarak göstermişimdir. *Halk, yönetime katılmıştır. Belediyenin aldığı tüm kararlar halkla tartışılmıştır. Halkın onayı olmayan hiçbir iş belediye tarafından yapılmamıştır. Tek cümleyle halk, belediyede söz ve karar sahibi kılınmıştır. Demokrasinin gereği de budur."*

"Halkın belediyede söz ve karar sahibi olması sonucu, yıllardan beri Fatsa Belediyesi'nden çözüm bekleyen bir dizi iş çözüme kavuşturulmuştur. *Halkın onayı alınıp onun düşüncesi ve desteği sağlanan işler mutlak başarıya ulaşmıştır. Halk, kendi kararına sahip çıkmış ve onun bir an önce yerine getirilmesi için, çaba harcamıştır. Ve başarmıştır.* Halkın haberdar olmadığı işlerden kendisine faydası dahi olsa, o işten haberdar edilmediği için ve düşüncesi sorulmadığından dolayı yardımcı olma ihtiyacını duymamıştır ve de olmamıştır. Ne zaman sorun kendisiyle tartışılmışsa, halk, o zaman kendi sorununa çözüm getirmeye çalışmıştır."

"Yerel yönetimler için geçerli olan bu işleyiş aslında tüm ülke yönetimi için de geçerlidir. Demokrasiyi halkın kendi kendini yönetmesi olarak anlıyorsak, ki başka türlü düşünülemez ve yorumlanamaz, o halde neden halkın yönetimde söz ve karar sahibi olmasından korkuluyor? Halkın seçimden seçime oy kullanmasını demokrasi olarak görmek, onun dışında halkın yönetime katılımını engellemek çağdaş demokrasiyle uyuşmaz. Çağdışı bir düşüncenin savunulması olur. Böyle bir düşüncenin savunulması demokrasi düşmanlığından başka bir anlama da gelmez."

"Fatsa Belediyesi'nde halktan yalnız oy alınmamıştır. Eleştiri ve takdirleri de alınmıştır. Halk, belediyenin olumlu işlerini takdirle karşılarken, olumsuzluklarını da rahatça eleştirebilmiştir. Önerilerini de belediyeye getirerek, takipçisi olmuştur. Fatsa halkı böylece belediyenin demokratikleşmesini sağlarlarken, demokrasinin de teminatı olduklarını dosta düşmana göstermiştir. (...)"

"İddianamede dikkat edilirse, belediye çalışmalarımla ilgili tek bir cümle lehte ve aleyhte yer almamıştır.

Fatsa Belediyesi, halkla elele vererek, belediye yönetiminde halkın söz ve karar sahibi olmasını sağlamıştır. Belediye yönetimi demokratikleştirilmiştir. Yerel yönetim olarak demokrasi okulu olmuştur. Halkın yönetime katılımını sağlayarak, uzun yıllarda zor çözülebilecek birçok hizmetleri çözüme bağlamıştır. Belediyemizin bu demokratik uygulamasını, demokrasi düşmanı malum kafa bir türlü kavrayamamıştır. Daha doğrusu, kavramak istememiştir. Çünkü, onlar, halkın, gerçek demokrasinin nasıl işlediğini görmesinden korkarlar. Küçük hesaplar peşinde olan kasaba politikacıları, kendi özel çıkarlarını halkın çıkarlarından üstün tutarlar. Bu ve benzeri özelliklerinden dolayı da demokrasi düşmanıdırlar. Tam bu anlayışın karşıtı olan Fatsa Belediyesi, bu çağdışı anlayışın hedefi olmuştur. Belediyemizin başarılı uygulamalarını içlerine sindirememişlerdir. Toplumsal çıkarları kişi çıkarlarının üstünde tutan belediyemizi, bu anlayıştan alıkoymak ve belediyeyi tekrar kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için, şahsıma ve belediyeye saldırmışlardır. Amaçlarına da ulaşmışlardır."

"Yukarıdan aşağıya anlatmaya çalıştığım belediye ve demokrasi anlayışım tersyüz edilerek, demokrasi uğrunda verdiğim mücadele suçmuş gibi gösterilerek, şahsımda mahkûm edilmek istenmiştir. Acıdır ki, bazı çevrelerin bu konudaki çabaları sonucu iddia makamı, benim bu yasal faaliyetlerimi, herhangi bir ciddi incelemeye girmeden anarşi ve terör olarak değerlendirmiştir. Bu faaliyetlerime tarafsız bir gözle bakıldığında, bu uygulamaların mevcut anayasal düzeni yıkmaya yönelik eylemler olarak değerlendirilemeyeceği ortadadır. (...)"

"Şimdi iddia makamından ben sormak isterim: Bu kadar Fatsa halkı içeri alındı. İşkenceden geçirildi. Ge-

rek sanık gerek tanık, bırakın sanığı, tanığı, en sağdaki MHP'liler dahi, onların anaları ve babaları dahi "Fatsa'da belediye seçimlerinde ben bir dayak yedim, oyunu bu yönde kullanacaksın diye dövdüler, sövdüler," veyahutta 'ölümle tehdit ettiler' şeklinde şikâyette bulunamazlar."

"Fatsa'da devlet yok, diyorlar, ona da cevap vereceğim ileride. 12 Eylül'e kadar şikâyette bulunamadılar, dilekçe veremediler. 12 Eylülden sonra 4 sene geçmiştir. Bu dört sene içinde bir tanesini göstersinler bana, ben seçimleri cidden zorla aldığımı ve tüm yakıştırmaları da kabul edeceğim. Yok, hiçbir Fatsalı böyle bir şeye rastlamamış, böyle bir olay olmamıştır, ama, iddianamede böyle bir olay yer almıştır."

"Bu, Tercüman gazetesinin 11 Temmuz 1980'den sonra "Fatsa Komünü" diye, Nazlı Ilıcak tarafından 10-15 gün süren yazıdaki değerlendirmelerden alıntıdır. Aynısıdır. O değerlendirmeler elimde değil. O tarihin gazeteleri, 11 Temmuz'dan o ayın sonuna kadar çıkan gazeteler incelendiğinde, Tercüman gazetesi, o komün meseleleri, bu tür baskı, zor, İttihat ve Terakki meseleleri tamamen Tercüman gazetesi yazarı Nazlı Ilıcak'ın ve Kemal Önder'in kaleminden ve benzeri Tercüman yazarlarının kaleminden o günlerde yayınlanmış ve propagandası geliştirilmiştir. Sonradan bunlar da iddianameye temel teşkil etmiştir. Yoksa, bunun dışında bir tek Fatsalı, Fatsa Belediye seçimlerinde dayak yemişse, verir-dilekçe. Şikâyet etmemesi mümkün değil. Her Fatsalının üzerinde bir ifade yazılırken, hakkında bir ifade yazılırken, bu da yazılabilirdi, ama, yok. Böyle bir durum söz konusu değil. (...)"

"Şimdi bizim eskiden beri bir iddiamız vardır: Fatsa üzerinde oyunlar oynandı ve bu oyunlar sorgulama döneminde yürütüldü. Bu oyunlar, savcılar soruşturmasında sürdürüldü. Mahkemelerde de bazı çevreler sürdürüyor. Bu konuda bir tek örnek vermek istiyorum ve isim vermeden geçeceğim. 1982 yılının 14 Nisan'ında ben, Amasya Cezaevi'nden alınıyorum. 25 kişi ile beraber, hiçbir gerekçe yok. Her zaman cezaevinde olan ufak tefek olumsuzluklar vardır. Benimle hiçbir ilgisi olmaz bunun. Çünkü, cezaevine geldiğim dört seneden beri, en ufak bir ihtarım sözkonusu değildir. Böyle bir davranışta bulunmam da mümkün değildir. Alınıyorum, Suluova Et-Balık gözetimine getiriliyorum, bu 25 kişi ile. Burada, bu gittiğim yerde işkence yapıldı mı, yapılmadı mı? Bunları anlatmama, söylememe gerek yok. İki-ikibuçuk senelik tutuklu bir insanım. Cezaevinden alınıyorum, benim olay bölgem değil, sorgulama ile de bir işim yok. Böyle bir sorgulama da vermiş değilim. O kişilerle ilgim yok. Acaba ben, Et-Balık Tesisleri'ne, gözetim yerine neden götürülmüş olabilirim?"

"İkincisi, gittiğimin ikinci günü orada, "12" diye bir yerden bahsediyorlar. Gözümüzü bağlıyorlar. Alıp götürüyorlar: "12"ye gidiyorsun diyorlar. Neyse "12" işkencehaneymiş. Et-Balığın bir tarafında oraya götürdüler."

"E, Fikri Sönmez Türkiye'yi karıştırdın. Fatsa'yı da karıştırdın, şimdi bize hesap vereceksin."

"İkibuçuk sene olmuş ben cezaevindeyim ve ben 12 Eylül'de soruşturma geçirmedim, yani, benim buralarda bir ifadem yoktur. Bana bir tek, 'Gazetelerde şu beyanatların falan-filan var mı?' diye savcılar alelade sordular o kadar. Benim "Nokta Operasyonun"daki ifadelerim savcı ifadelerim ve mahkeme ifadelerim söz konusudur.

"Sen 41'ler Davası'nda hangi maddeden yargılanıyorsun?"

"Duruşma Hâkimi- Olay 119'u soruyorlar 41'ler diye?"

"Sanık- Onlar soruyorlar bana, bende 141/1'e göre yargılanıyorum, 41'ler davasında, dedim. "Oo, olur mu 141/1?"

"Ben, göremiyorum adamları, gözüm bağlı. "Seni Fatsa Davası'nda 146/1'den yargılatacağız." Ee olabilir, bir soruşturma yapılır, araştırma yapılır, 146/1'lik bir suç işlemişsem elbette ki yargılarlar. Bunu sizin bana söylemenize gerek yok ki bu, hukukçuların işi."

"Yalnız Fikri Bey, sen reislik yapmış adamsın, sen anlarsın bu işleri, bu işten kurtulma yolu da vardır,' ne gibi yolu vardır? Benim böyle bir derdim olmadı, nereden kurtulacağım, ne yaptım ki, nereden kurtulacağım? 'Ee sen belediye reisliği yaptın, kenarda köşede bir şeylerin vardır?' Haaaa, ben anladım: Belediye Reisi olduğumdan dolayı öyle ya rüşvet-mezat, toplamışımdır, para sahibi adam olmam lazım, onun için "Fatsa Davası'nda senin yargılanmanı biz engelleriz bu işleri anlarsın sen, nasıl yapılması gerektiğini bilirsin ve sana eğer 'he' dersen, bir adam da göndereceğiz' diyorlar."

"(...) Şimdi, şu aşamada, soruşturma durumundadır. Ordu Bölgesi'nde yenen rüşvetler. Komisyonlarda çeşitli sıkıyönetim görevlileri hakkında soruşturmalar yürütülüyor. Ben, Tercüman gazetesinin kafasıyla konuşmam. Bu iş olmuş mudur? Oamamış mıdır? Kim nerede yapmıştır? Bunların kesin delilleri şu anda elimde değildir, ama, orada söylediğim söz, bu açıklamaları yapacağım çoklarının uykusu kaçacak demem, ben bunları açıklamadan önce zaten uykuları kaçmış bir sürü insanın

onun için, bunun daha fazla açıklanmasının da bir faydası olmayacaktır. Ancak, yasal yönden olacaktır. O da soruşturmaların sonucunda ciddi bir durum ortaya çıkarsa ben de kendi hakkımı elbette arayacağım."

"Ancak, benim babam da öldürüldü. Şu ana kadar aileme bile dilekçe verdirmedim. Babam benim resmen öldürüldü. Daha şimdiye kadar kendi arkadaşlarıma bile açıklamış değilim. Şurada ilk defa söylüyorum, onu da açıklayacağım. Bunlar, önemli olaylardır. Hangi şartlarda.... elbetteki uykusu kaçacak çok kişi var."

"Bir Yüzbaşı bile bile öldürüldü. Sırf beni öldürtmediği için. Bazı çevrelere karşı geldiği için, biraz sonra anlatacağım. Müsade ederseniz sırası gelecek. Ama bugün isim isim size, şunlar şunu şöyle yaptı, şurada. Bunlar burada yaptı, bu sadece yakıştırma kalır. Ancak, bu konuda şu kadarını söyleyebilirim. Ordu çevresinde sorgulama ekipleri vesaire, diğer ilgililer altında son model Mercedeslerle Fatsa'yı terk etmişlerdi. Her gelen köşeyi dönmüştü. Bunları geniş geniş esas hakkındaki savunmamda delilleri de koyarak savunacağım, söyleyeceğim zaten. Yoksa ben öyle kimseyi himaye edecek değilim. Ben bu uğurda hayatımı koymuşum ortaya. Soyguna, sömürüye karşı elbette ki, anlatacağım, karşı çıkacağım."

Belediye Çalışmalarından Örnekler

"Benim sekiz ayda götürmüş olduğum hizmet bırakın 8 aylık kısa dönemde, yirmi senede dahi hayata geçirilemeyecek hizmetlerdir. Bunları anlatınca sizler de takdir edeceksiniz, ama hizmetleri ben Fikri Sönmez olduğum için veyahut çok çalışkan belediye başkanı olduğum için, çok becerikli olduğum için değil, sadece, yönetim

anlayışım ve Fatsa halkına olan güvenim, onlara kazandırmış olduğum birlik-beraberlik-kardeşlik ve dostluğun sonucunda hayata geçmiş faaliyetlerdir. Yoksa, benden önceki belediye reisleri de elbette ki halka hizmet için gelmişlerdir. Onlar da bir şeyler yapmak istemişlerdir. Ancak, yönetim hep eski yönetim olmuştur. Hep anlayış aynı olmuştur Ankara'dan para gelecek, onlar iş görecekler. Ben Ankara'ya gitmedim, Bir tek Ankara'ya gittim, o da ilk belediye reisi seçildiğimin ilk haftası gittim. O da Cumhuriyet Halk Partisi iktidardan düşüyordu, düşerken de Cumhuriyet Halk Partili belediyelere para dağıtılıyordu. Cumhuriyet Halk Partili belediyelere ve Ankara'ya gittiğimizde o zaman Yerel Yönetim Bakanlığı vardı, içeri girdiğimde, belediye reislerinden geçilmiyordu. Ben de gittim. Selden bir kütük de biz kapalım, yeni belediye reisi olmuşun, ondan sonra yardım verirler mi, vermezler mi bilemem. Hatta Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Başkanı Feridun Karamolla ve benden önce belediye Başkanvekili olan Günay Yeğenoğlu'nu da yanıma aldım, onlarla beraber gittim. 8 milyon lirayı bazı zorlamalar sonucunda bana da verdiler. Onun dışında ben Ankara'ya hiç gitmedim. Ancak, evraklarımı gönderdim. Yaptığım hizmetlerin projelerini çizdirdim. Belediye yasalarına göre milyonlar tutan o hizmetler karşılığında para ödemesi gerekiyor devletin. Yasal formaliteleri tamamladım, gönderdim. Verirler verirler, vermezlerse ben ne yapayım? dedim."

"Şimdi, bütün bu yaptıklarımdan, çalışmalarından dolayı 'Vatan haini', 'dış güçlerin maşası' ve de 'Fatsa'da devletin etkinliğini yok etmekle' suçlanıyorum. Uzun yıllardan bu yana müzminleşen ve kapalı kapılar ardında tespit edilip uygulanan politikalarla çözüm buluna-

mayan sorunlara, halkla birlikte çözümler ürettik. Burjuva politikacılarının, holding profesörlerinin, doçentlerinin ve ekonomistlerin dürüstçe davranıp tavır koymadığı bir Türkiye ve o Türkiye'nin Fatsa'sında bir terzi olarak, bir ilkokul mezunu olarak doğruları kavrayıp, pratiğe geçirdiğim için, sorunların yuvarlak masalarda şampanya patlatarak, gönül eğlendirerek çözülemeyeceğini pratikte gösterdiğim için, halkımıza layık olduğuna her zaman inandığım ve savunduğum bir demokrasi olgusunu Fatsa halkıyla birlikte hayata geçirme kavgası verdiğim için, halkı oy sandığı olarak görüp, çeşitli vaatlerle parlamentoya gidişinin ikinci günü orayı at pazarına çevirip günlerini gün edenlerin, kafalarından geçen tek akımdan dolayı Fatsa'da yaşanan gerçekleri kavrayamadıkları için, uygulanan ekonomik ve siyasi ambargoya karşı, halkla bütünleşip sorunların tespitinde ve çözümünde ortak hareket ederek tüm baskılara rağmen, halkın çözemeyeceği hiçbir sorunun olamayacağını Fatsa halkı Türkiye ve Dünya halklarına gösterdiğim için, doğrunun, dürüstlüğün, kardeşliğin yurtseverliğin, demokrasinin simgeleştiği, fedakârlığın ve bütünlüğün doruğa ulaştırma doğrultusunda adım adım ilerlediği Fatsa Belediye Başkanı olduğum için, halkın kültürel gelişimin hızlandırmak gelenek ve göreneklerini yaşatmak, birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmek için kültürel çalışmalara ağırlık vererek, Kültür Şenliği düzenlediğim için, belediyeyi çıkar çevrelerinin çiftliği haline getirmeyerek, halktan toplanan ve halkın malı olan milyonların bu çevrelerin kasalarına akmasını engellediğim için, köstebek yuvasına çevrilen Fatsa sokaklarını döşeyip, çamurdan kurtardığım, yeni yollar yeni caddeler açtığım, suları akıttığım, yanmayan elektrikleri yak-

tığım için, karaborsayı, istifçiliği, rüşveti engellemeye çalıştığım için, belediyenin yağmalanan yeşil alanlarına sahip çıktığım için, yoksul halkın gecekondusu yıkılırken, kimi çevrelerin kaçak apartman dikmesine müsade etmeyip, dikilenleri de yıktığım için, yeni bir belediye anlayışını değiştirerek, bu kuruma halkın gözünde saygınlık kazandırdığım için, "vatan haini" ve 'dış güçlerin maşası' olarak ilan ediliyor ve devletin etkinliğini Fatsa'da kırmakla suçlanıyorum."

"Eğer, sömürüye, soyguna, karaborsaya karşı olmak vatan hainliği ise, ben vatan hainiyim! Eğer, faşizme, emperyalizme karşı olmak vatan hainliği ise, ben vatan hainiyim! Eğer, Fatsa'da sömürüyü engellemek için tefeci-tüccarların etkinliğini kırmak, karaborsaya, kaçak inşaatlara, yolsuzluğa, rüşvete karşı mücadele etmek, devletin etkinliğini kırmak ise, ben Fatsa'da devletin etkinliğini kırdım."

"Belediye başkanı olduğum dönemde halkın alınterinden oluşan belediye gelirlerini ve imkânlarını çıkar çevrelerine peşkeş çekseydim, kendi zimmetime geçirseydim, altıma son model araba alıp, Bodrum'da yazlık kat satın alsaydım, halkın parasıyla her gece bir eğlence yerlerinde sabahlasaydım, ne "vatan haini" ilan edilecektim, ne de bu davada sanık olacaktım. Kimilerine göre vatan hainliğinin kıstası halka hizmet etmek, sömürüye soyguna karşı halktan yana tavır koymak ise, ben her zaman vatan hainiyim!"

"Devrimcilerin vatan haini olduklarını bugüne kadar tarih hiçbir dönemde yazmamıştır, bundan böyle de yazmayacaktır. Gerçek vatan hainleri ellerinde bulunan yaptırım gücünden dolayı kendi vatan hainliklerini gizlemek için, bu tür karalamaları getireceklerdir. Ancak,

şu unutulmamalıdır ki, 'güneş balçıkla sıvanamaz'. Daha dün, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda top mermisi taşıyabilmek için, bebesini feda eden ana, kolunu kaybeden Memet, vatan haini ilan ediliyordu. Osmanlı Hanedanı ise vatanseverdi. Ama zaman bunun hiç de öyle olmadığını gösterdi. Daha dün, kanla barutla elde edilen bağımsızlığa sahip çıkarak, darağaçlarını, mapusların kirli duvarlarının kasvetini omuzlayarak, yiğitlik timsali olanlar bugün vatan haini olarak suçlanmak isteniyor. Zaman ilerleyecek ve tarih tersine döndürülemeyecektir. Tarih, bir tekerrürden ibaret değildir."

"Daha dün, Şah'lar, Batista'lar, İdi Amin'ler, Somoza'lar, Bokassa'lar da en büyük vatanseverlerdi! Ancak, tarih onları layık oldukları yere koymuştur. Sıtmadan titrenildiği, açlıktan insanların midesine kramp girdiği, gözyaşları ve ağıtlarla elde edilen bağımsızlığı bir kalemde emperyalizme ben peşkeş çekmedim, ikili anlaşmalar adı altında sahte reçeteler uygulayarak, yalnız ülke ve dünya egemenleri kuş tüyü yataklarında rahat uyusun diye halkın sofrasındaki bir dilim ekmeğine, taze gelinlerin en mutlu çağında ayrılık hasreti çekmesine, anaların evlat acısına, ben neden olmadım. Daha 1923 İzmir İktisat Kongresi'ne kadar ülkenin kurtuluşunu yabancı ülkelerin manda ve himayesinde görüp, bu kongrede bağımsızlık şampiyonluğu yapanlar bugün Mustafa Kemal'in büstlerini yaparak, Atatürk'çü kesiliyorlar. Ülke emperyalizme ipotek verilirken nerdeydiniz? Ve şu an neredesiniz? Mustafa Kemal ve Ulusal Kurtuluşçular bu ülkeyi böyle mi teslim etti? Bu ülkeyi böyle mi koruma sözü verilmişti? Bu isimsiz kahramanlara ve ülke halkına..."

"Hakkımdaki bütün suçlamalara karşın, bugüne kadar tüm yaptıklarımdan onur duymaktayım. Halkıma

karşı görevimi yerine getirmenin gönül rahatlığı içerisindeyim. Ve inanıyorum ki, yakın tarihte kimlerin vatan haini, kimlerin yurtsever olduğu ispatlanacaktır. Böylece herkes yerli yerine oturtulacaktır."

"Tüm yaptıklarımdan dolayı tarih beni suçlamayacak, beraat ettirecektir. (...)"

"Köleci toplum bağnazlığı doğurup onu kahramanlaştırdıysa, ücretli köleliği de kapitalist toplum doğurmuştur. Ve yine ücretli köleliğe karşı mücadeleyi doğuran da bu sistemdir. Suç kavramı da içinde yaşanılan süreçlerden ayrı değerlendirilemez. Şöyle ki, bugün suç sayılan birçok olgu, yarın suç sayılmayacağı gibi, yine bugün suç sayılmayan şeyler yarınlarda suç sayılabilir. Örneğin bugün soygun, talan, telefecilik, işkence suç sayılmıyor. Ama, yarınlar ne gösterir bunu yaşayanlar birlikte görecektir. Ve bugün soyguna, tefeciliğe, talana, işkenceye karşı mücadele suç sayılıyor, yine yaşayanlar görecektir ki, bunlar suç sayılmayacaktır. Hatta bu insanlar ölmüş bile olsalar onurlandırılacaklardır."

"Bu genel doğrular benim için de geçerlidir.

Bunun için benim yaptıklarımı da bu bağlamda ele almak lazımdır. Yıllardan bu yana söylediğim gibi, ben devrimciyim. Neden devrimci olduğumu, hangi eylemler içinde bulunduğumu anlattım. Bundan dolayı beton duvarlara, demir parmaklıklara mecbur edildiğim için, hiç ama hiç üzüntü duymuyorum. Aksine gurur duyuyorum. Vatansever olduğumu burada söylediğim gibi, 25 seneden bu yana her yerde söyledim. Bunun için kavgalara girdim. İşkence gördüm, zindanlara atıldım, elbetteki bunlar doğaldı."

"Eğer, bir ülkede vatan, İsviçre Bankaları'ndaki gizli hesap ve Amerikan Doları görülüyorsa, bu insanlar da

ülkede yönetimi elinde bulunduruyorsa; vatanları için darağaçlarını omuzlayanlar, elbetteki "vatan haini" ilân edileceklerdir."

"Demokrasiden yana olduğumu, bunun için de birçok çalışmanın içinde yer aldığımı belirttim. Özellikle belediye başkanlığı dönemimde belediyeyi bir demokrasi okulu haline getirmeye çalıştım. Ve belediyeyi öyle yönettim. Bu konuda çalışmalarımı yukarda anlattım. Her şeyden önce, bizce demokrasi, çoğulculuk demektir. Özcesi, çoğunluğun yönetimde söz ve karar sahibi olması demektir. Kitleler hem sorunların tespitinde, hem çözümüne ilişkin kararlar da katılımcı olmalıdır. Aynı zamanda bu kararların da pratiğe uygulanmasında var olmalıdır. İşte böyle bir anlayışın ürünüdür Fatsa Belediye pratiği."

"Yağmuru bulutsuz yaşamı ölümsüz düşünemediğimiz gibi, gelişmeler de, maddi hayattan bağımsız ele alınamaz. Onun için yukarıda belli oranda da olsa anlattığım çalışmalarım, bu bağlamda ele alınıp, değerlendirilmelidir. Yaptıklarım neye hizmet etmektedir? Bu, tarafsız, önyargısız bir gözle değerlendirilirse; iddia makamının düştüğü yanlışlığa düşmek elde değildir."

"Şöyle ki; yaptığım tüm çalışmaların 1961 Anayasası çerçevesi içinde olmasına karşın, bugün bu koşullarda 146/1 maddesiyle; yani, mevcut anayasal düzeni tağyir, tebdil ve ilgaya eylemli kalkıştığımdan, idam istemiyle yargılanıyorum."

"Ben yaptıklarımı, Fatsa, Türkiye ve Dünya halklarının gözleri önünde yine ben, yaptıklarımı mevcut devlet mekanizmasının, mevcut kurumlarının gözleri önünde yaptım. Ve yaptıklarımı hiçbir dönemde reddetmedim. Etmediğim gibi, ne savcılıkta, ne de sözlerin karşısında

reddettim. Böyle bir yöntemi seçmem, her şeyden önce kişinin kendi kendisiyle çelişkiye düşmesi, kişinin kendine güvenmemesi demek olurdu. Riyakarlık olurdu. Kendine güvenmeyen kişi başkalarına da güvenemeyeceğinden, benim kısa süreli belediye başkanlığı dönemimdeki başarılarla da çelişirdi."

Sonuç

"Sorgumu bağlarken, burada uzun bir savunma yapma durumunda kaldım. Ben bu savunmayı, kendimi herhangi bir suçluluk altında görüp, o işlerden kendimi sıyırmak adına yapmadım. Sadece ve sadece Fatsa gerçeğini, Fatsa Belediyesi'ni anlatmak, ışık tutmak açısından yaptım."

"Öyle bir derdim olmadı; ben, poliste ve savcılıkta da kabul ettiğim şeyleri, 20 sene önce söylediğim her şeyi, 20 seneden bu yana söylediklerimi mahkemeniz huzurunda nedenleriyle beraber açıkladım. Benim, inkâr diye bir derdim olmamıştır. Bu, sorgumun, savunmamın bütünü içinde değerlendirildiği zaman çok net ortaya çıkacaktır. Ne olduğumu anlattım, daha fazlasını kendimi fazla göstererek değil, ne isem o şekilde anlattım. Düşüncelerimi o şekilde ortaya koydum. İşlediğim suçlar varsa, bunlar suç kabul ediliyorsa; bunları işledim, dedim. Ben suç kabul etmem; ama, bugünkü yasalar kabul edebilir. O benim takdir edeceğim olay değildir. O sizlerin takdirine bağlı bir olay."

"Ve son olarak söyleyeceğim birkaç söz var; onu da söyleyerek, savunmamı burada noktalamak istiyorum:"

"Sorgumun başından bu yana, ne olup olmadığımı, neleri yapıp yapmadığımı, yine neyi ne adına yaptığımı

somut örnekleriyle ortaya koydum. Her şeyden önce, yaptıklarım yaşadığım toplumlsal süreçten ayrı değerlendirilemez. Böyle bir değerlendirme insanı bilimsizliğe, dolayısıyla bilim düşmanlığına ve sonuçta kaderciliğe götürür. Kişilerin tavırları, içinde yer aldıkları sosyal, siyasal, ekonomik koşnllardan bağımsız ele alınıp değerlendirilirse; bu, babasız veya anasız çocuğun varlığını kabullenmeye benzer. Çocuğu ana doğurur. Olguları da maddi koşullar doğrur."

"İddia makamı, eylemlerde bulunduğumu iddia ediyor, hem de hiçbir kanıt göstermeden. Niye böyle bir gayret içinde bulunuyor? Bu konuda elbette bildiğim ve kesin doğruluğuna inandığım düşüncelerim var. Ancak, bugün burada söylemeyeceğim. Benim çalışmalarımdan rahatsız olan Fatsa, Türkiye ve Dünya egemenleri, dün olduğu gibi, bugün de aynı dille konuşuyor. Hangi çalışmam, hangi eylemim Anayasal düzene yöneliktir? Kavrayamıyorum. İstanbul'da ve İzmir'de 6. Filo'nun sarışınlarını, vatanıma, onuruma ve namusuma sahip çıkarak denize dökmem mi? Fındık mitinglerinde konuşarak, zam zulüm, işkenceyi, taban fiyat politikasını emekçilere anlatmam mı? Çamurdan yürünmeyen sokakları halkla birlikte olup, halkın gücünün ne olduğunu göstere göstere çamurları söküp atmam mı? Kurbağa sesinden uyunmayan bataklıkları yine halkla beraber olup kurutmak ve oraya yol yapmam mı? Yozlaşmış emperyalist kültüre karşı, halkımızın öz kültürünü, öz değer yargılarını içeren Kültür Şenliği düzenlemem mi? Buna benzer çalışmalar mı? Anayasal düzeni silah zoruyla yıkmaya kalkma eylemi?"

"İddia makamı için, bunlar 146/1'den yargılanmaya yeterli oluyor. Bu mantık kendi içersinde çelişkilerle

doludur. Kişiler hakkında çeşitli karlamalarda bulunmak, çeşitli iddialarda bulunmak, bir anlamda onları cezalandırmak kolaydır. Ama, burada unutulmamalıdır ki, bir de insanların vicdanları ve değer yargıları vardır. Hiçbir dönemde suçlu olduğuma inanmadım. İnanmıyorum da. Yaptıklarım, insanlar daha mutlu, daha özgür olsun diyedir. Halkım daha onurluca yaşayabilsin istedim. Kötüden, zordan, şiddetten yana olmadım, hiçbir zaman."

Savunmamın burasında- tahliye isteyip istemeyeceğim konusunda- bazı düşünceler belirebilir beyinlerde. Hemen yanıtlayayım. Ben tahliye isteminde bulunmayacağımı. Tahliye isteminde bulunmamı gerektirecek bir nedenin olduğu inancında değilim. Bir gün benim ne denli haklı olduğum ortaya çıkacaktır."

"Çalışmalarımdan dolayı suçlanıyorum. Halbuki çalışmalarından dolayı ben, Fatsa ve ülke halkının gönlünde, onların onurlu vicdanlarında çoktan aklandım. Tahliye isteminde bulunmama, bu çalışmalarımdan şu veya bu ölçüde de olsa, şüpheye düşmem olur. Halbuki ben bu çalışmalarımla bir parça da olsa faydalı olabilmişsem, (olduğuma inanıyorum;) onun için şüpheye düşmemi gerektiren hiç, ama hiçbir neden yoktur. Elbette bir belediye başkanı olarak herkesi memnun etmem düşünülemez. Şu veya bu nedenlerden dolayı karşıtlarım olacaktır, olmuştur da. Ancak, onların sayısı çok sınırlıdır. Onların memnuniyetsizliği, benim belediye başkanı olarak toplumsal hizmetleri yerine getiremeyişimden değil, kendi özel çıkarları ile ilintilidir. Toplumumuzda bu tür insanlar her zaman olmuştur. Ve bundan sonra da olacaktır."

"Beni kim nasıl karalarsa karalasın, ben, Fatsa halkının gönlünde taht kurmuşumdur. Onu söküp atma-

nın imkânı yoktur. Çünkü, bu duruma beni Fatsa halkı getirmiştir. Bundan dolayı da gurur duyuyorum. Fatsa Halkının gözünde ben, kardeşliğin, beraberliğin ve bağımsızlığın, demokrasinin şahsında simgeleştirildiği bir insanım. Bu, kolay kazanılacak vasıf değildir ve de öyle kolay kazanılmamıştır."

"Burada yargılanmamın asıl nedeni, kısa yaptığım Fatsa Belediye Başkanlığı dönemimde, gerçekleştirmiş olduğum hizmetlerin unutturulmak istenmesidir. Ne var ki kendi çağlarında çağlarını değiştirmek için çaba harcayanlar, ne denli unutturulmak istenmişse, çağlar geçtikçe sulara, toprağa düşmüş çınar tohumu gibi büyür, ululaşır, saygı kazanır."

"Bundan dolayı bugün siyasi düşüncelerime zincir vurulmak isteniyor. Tarihin hiçbir döneminde insanlığa yapılmış hizmetler unutulmamış, unutturulamamıştır. Çağımız uzay çağı da olsa, geçmiş çağlarda düşüncelere vurulacak zincir bulunamadığı gibi, çağımızda da henüz bulunmamıştır ve de bulunamayacaktır. Tarihi gelişmeler bunları bizlere göstermiştir. Bilimin de kabul ettiği budur. Bunun dışındaki çabalar boşunadır. Ve çağdışıdır."

"Fatsa Belediye Başkanlığım sırasında yaptığım hizmetleri belli bir amaç uğruna yaptığım ileri sürülebilir, öyle değerlendirilebilir. Ben ne iş yaptıysam, Fatsa halkıyla beraber yaptım. Halktan kopuk hiçbir davranışım olmamıştır. Tüm yaptıklarımı halkın katkılarıyla yaptım. Bu çalışmalarıma Fatsalı gençler de katılmışlardır. Bu insanlar çeşitli siyasi düşüncelerin taraftarları olabilirler. O benim bileceğim iş değildir. Bu durumu değerlendirmek benim görevim de değildir."

"Amacım, halka hizmet olduğuna göre, herkesin bu hizmet yarışına katılma hakkı vardır. Öyle olmuştur.

Fatsa Belediyesi'nin halka hizmet götürmesinde, tüm emeği geçen Fatsa halkına burada teşekkür ederim."

"Bu hizmetlerde emeği geçen, şu veya bu siyasetin insanları olarak suçlanmak istenen gençlere, bu davanın tüm sanıklarına da teşekkür ediyorum."

Fikri Sönmez, aleyhine yürütülen kampanyalara, baskılara, işkencelere karşı dik ve onurlu bir duruş sergilemiş sosyalizmi ve Fatsa halkını sonuna kadar savunmuştu.

Henüz 47 yaşındaydı. Daha ülkesi için, halkı için yapabileceği çok şey vardı. Ne var ki çektiği acılara, gördüğü işkencelere hasta yüreği dayanamadı. 4 Mayıs 1985 tarihinde Amasya Cezaevinin sağlıksız koşullarında duruverdi.

Sağlıklı koşullarda tedavisi olanaklıydı. Yüreği onarılabilir, ülkesi için, halkı için daha uzun süre atması sağlanabilirdi. Kim sağlayabilecekti bunu. Binlerce yiğit yüreği, susturan faşistler mi?

Onların görevi, yaşatmak değil öldürmekti. Bir yiğit devrimcinin daha yüreği susturuldu. 12 Eylül cinayetlerine bir halka daha eklendi.

Ama "Terzi Fikri" yüreklerimizden sökülüp atılamadı.

Fatsa unutturulamadı. Devrimciler susturulamadı.

Terzi Fikri'nin koca yüreği cezaevinde susturulduktan sonra da Fatsa Cezaevi'nde ölümler yaşandı. Kenan Özcan 21.10.1985 tarihinde tutuklu bulunduğu Amasya Kapalı Cezaevi'nde intihar etti. Yattığı hücrenin tavanına kendini astığı iddia edildi.

1986 yılında Amasya'daki Fatsa davası sanıkları Erzincan 3 Nolu Cezaevine sevk edildiler. Amasya Cezaevi'ndeki personel de buraya getirildi.

Ağustos 1988'de sanık sayısının 811'e yükseldiği davada mahkeme heyeti 8 kişiyi idama, 14'ünü ömür boyu hapis cezasına çarptırdı. Beraat eden ya da kısa süreli hapis cezasına çarptırılan sanıklar arasında 100 kişi 1 ile 6 yıl arasında fazla yatmış oldular. Dava süresince Terzi Fikri de dahil olmak üzere 15 kişi değişik nedenlerle ölmüştü.

Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren anılarında devrimci bir halk çocuğu olan Terzi Fikri için sadece şunları söyleyebildi:

"(...) ufacık bir ilçede belediye başkanının komünist ülkelerdeki idare şekline benzer bir idare kurmuş... mahkemesi sonunda... ağır hapis cezası ile cezalandırılmıştır." [8]

Fikri Sönmez'in cezaevinde ölmesini herhalde uygun bir ceza olarak görüyordu.

Yanılıyordu. O ölmedi ki. Sonsuzluğa kadar, insanlığa hizmet edenlerin unutulmazlığıyla, halkımızın yüreğinde, bilincinde yaşıyor. Onurlu yaşamıyla insanlığa umut taşıyor. Ya sen? Ya siz?

Ya Süleyman Demirel ne diyordu: "Çorum'u bırakın Fatsa'ya bakın."

Baktık işte Çorum'a da, Maraş'a da, işlenen katliamlara da, ülkeyi 12 Eylül'e taşıyan, 12 Eylül karanlığını yaratan emperyalistlere ve işbirlikçilerine de, Fatsa'ya ve Terzi Fikri'ye de...

Şimdi tarih Maraş'ı, 12 Eylül karanlığını yaratanları mahkûm ederken Fatsa'yı yaratanları, Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez'i, sosyalistleri aklıyor, alkışlıyor.

---

[8] *Kenan Evren'in Anıları*, cilt I, Milliyet Yayınları, İstanbul, Kasım 1990, s. 464.

Bugün de 12 Eylül'le ve 12 Eylül'e karşıymış gibi görünerek 12 Eylül'ü sürdürenlerle sosyalistlerin mücadelesi sürüyor.

"Biz ne yapıyorsak halkımız için halkla birlikte yapıyoruz" diyenler, *Savaşsız ve Sömürüsüz Bir Dünya, Bağımsız ve Sosyalist Bir Türkiye* mücadelerini sürdürüyorlar.

Bu mücadeleyi sürdürenlere, bu mücadele için bedel ödeyenlere, yaşamlarını yitirenlere selam olsun.

Ölen kim gerçekte, yaşayan kim?

Tuncay Çelen

DENİZLER'DEN TERZİ FİKRİ'YE TÜRKİYE

Geçmişi zihinlerimize kendi istedikleri gibi kazımak, değerlerimizi hafızalarımızdan silip atmak isteyenler, onca uğraşlarına rağmen, insanların kalbinden Baba İshak'ları, Şeyh Bedreddin'leri, Pir Sultan'ları söküp atamadılar.

Tuncay Çelen, Deniz Gezmiş'le ve o dönemin diğer gençlik önderleriyle yakın arkadaşlıklar kuran, onlarla aynı safta mücadele ederek hem yakın tarihin tanığı, hem de ona yön vermeye çalışanlardan biri... Çelen, arkadaşlarını darağaçlarıyla, katliamlarla susturmaya çalışanlara inat, bizi 60'lı, 70'li yıllara götürerek, tüm gerçekleri gözler önüne seriyor, o dönemi yaşayanları geçmişle buluştururken, kimilerine onların bile bilmediği çarpıcı olayları anlatıyor. Ama daha da önemlisi, Tuncay Çelen, uğruna canlar verilen mücadeleleri unutmaları, yüzeysel ve klişe tarih bilgileriyle yetinmeleri istenen yeni kuşaklara çok değerli bir bilgi hazinesi sunuyor. O günlerin gençlik heyecanını hiç yitirmeden, ama üzerine bugünlerin deneyimini, bilgeliğini ekleyerek...

Deniz'lerden Terzi Fikri'ye Türkiye; 68 kuşağının önderlerine kurulan hain tuzakları; Kahramanmaraş'ta, Malatya'da, Çorum'da tezgâhlanan kanlı katliamları ve Fatsa'da sahnelenen kirli oyunları, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarından Terzi Fikri'ye uzanan mücadelenin ekseni etrafında incelerken, 12 Mart ile 12 Eylül'e giden yolun üzerindeki sisi sonsuza dek kaldırıyor. Böylece ortaya; zafer ve hüznün, devrimin ve karşıdevrimin unutulmaz bir panoraması çıkıyor.

İMGE kitabevi

imge·com·tr
internet kitabevi

ISBN 978-975-533-686-2